

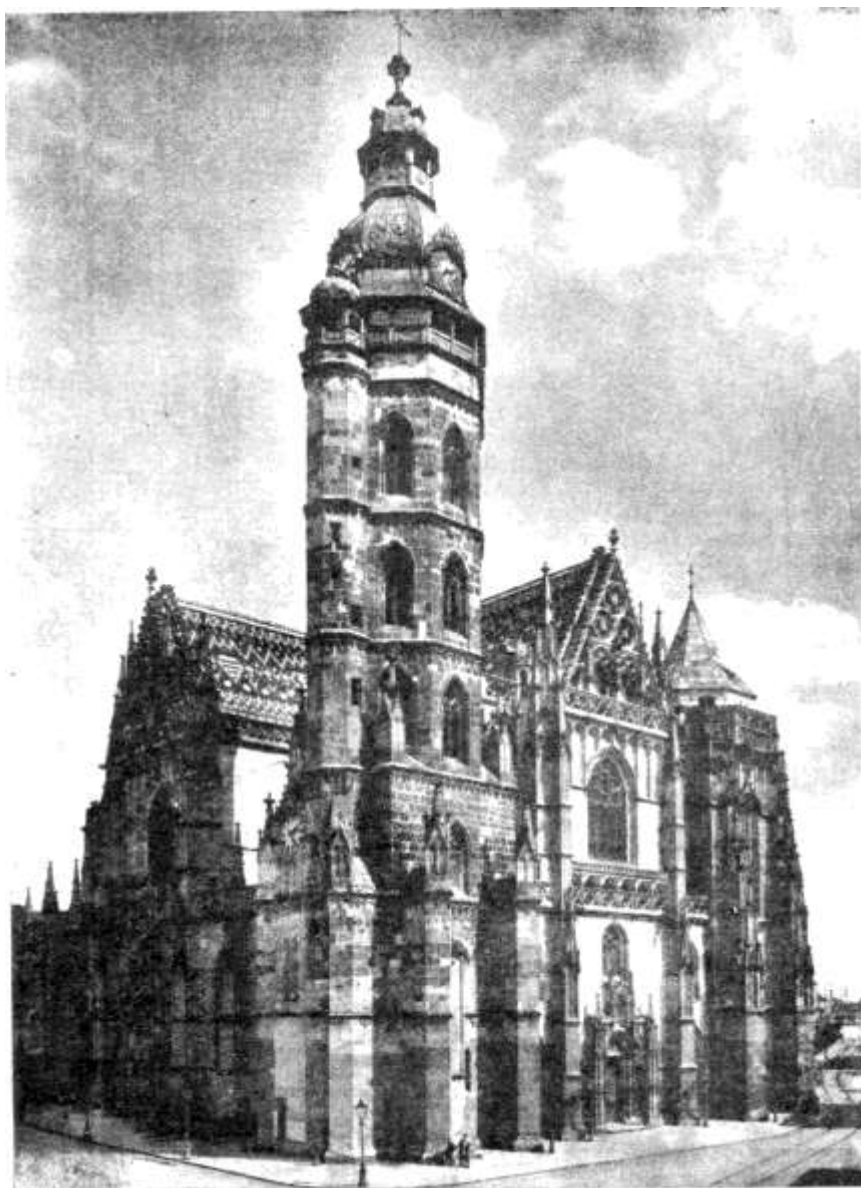
**A VOLT
M. KIR. KASSAI
5. HONVÉD-HUSZÁREZRED
TÖRTÉNETE**

1868-TÓL 1918-IG

BUDAPEST, 1935.

Held János könyvnyomdája Budapest, II., Mecset-utca 8. — Telefon: 53-6-95.

A KASSAI DOM
II. RÁKÓCZI FERENC VEZÉRLŐ FEJEDELEM
HAMVAIVAL.

VITÉZ JÓZSEF KIR. HERCEG
TÁBORNAGY ÓFENSÉGE.

József kir. herceg Ófensége Előszava.

A magyar királyi kassai 5. honvéd huszárezred ama halhatatlan babérmagányos, melyet a világháborúban a magyar hősiesség Hungária homloka köré font, minden csatában és küzdelemben tanúsított lélekemelő önfeláldozásával, akadályt nem ismerő győzniakarásával, tündöklő magyar hazafiságával és ragyogó hősiességével; nem egy levelet fűzött bele és tettei a magyar hadtörténelem lapjain örökké élni fognak, késő nemzedékeknek is megmutatva, hogy mi az igazi hazaszeretet, mi a valódi önfeláldozó hűség.

Az ezred háborús történetének tárgyilagos és ezért talán kissé rideg sorai között, az aki tudja, hogy mi a háború, az aki látta, hogy ezen egyszerűen följegyzett tények mennyi lelkinagyságot, mennyi szenvedést, mennyi halálos veszedelmet és mily emberfölötti önmegtagadásteli vitézséget jelentenek; az érzi csak, az tudja csak valóban azt, hogy mennyi hőstettet kellett e nagyszerű csapatnak és minden egyes katonájának — lett légyen az tiszt, altiszt vagy közlegény — végrehajtania egy-egy ütközetben is, hát még a csaták négy és fél évig tartó majdnem szakadatlan sorozatában, hogy eme könyv a győzelmek, azaz dicsőn megvívott harcok ily hosszú egymásutánját felsorolhassa.

Énnékem, aki láttam, aki átéltem és átéreztem e sok hős lélek minden rezzenését, mindannyiszor, hogy a halál fürgetegében — mint a szirt a tenger hullámverését megtörve — küzdöttek, kiadva mindent, ami az emberi lélek erejében, önfeledő áldozatkészségben egyáltalán lakozik; énnékem e könyv a legmagasztosabb fogalmak és tények gyűjteménye. Szeretett bajtársaim örökké élő lelkének gyönyörű tükörképe, melyben egyszersmint egy jobb magyar jövő sokat Ígérő szivárványát és biztosítékát látom. Mert nem lehet, hogy annyi lelkinagyság, annyi hősiesség és dicsőséges kálváriái szenvedésnek ne teremjen meg a gyümölcse: a hős magyarra leszálló Istenáldás!

Éppen ezért szeretettel ő reájuk gondolva teszem le e könyvet az — remélem nagyon számos — olvasók kezébe és kérem őket olvassák áhítattal és érezzék mind azt a sok és e könyvből csak sejthető nagy szenvedést, azt a sok nagy áldozatot és hittel tellett erős magyar akarást, mely a küzdő magyar hősöknek négy és fél évét beteltette és gondoljanak arra, hogy mindezt a jobb magyar jövőért és az olvasók biztonságáért cselekedte a magyar katona, a magyar hős, akinek áldott legyen emléke, mely kell, hogy a lelkekben örökké tovább éljen.

Legyen e háborús ezredtörténet minden honfinak szent ereklye, mely később utódoknak is hirdesse azt, hogy apáikra, elődjeikre csak tiszteletteljes szeretettel gondolhatnak, mert a nagy magyar haza dicső vértanúi voltak, akik érettük meghozták a legnagyobb áldozatot, amit ember hozhat, azon magasztos hitben és meggyőződésben, hogy így utódaiknak egy boldogabb jövőt biztosíthatnak a kiontott vérükkel és életükkel megvédett hazában.

Ötös honvédhuszár bajtársaimnak pedig, akiket magam láttam a legnehezebb órákban mosollyal tekintetükben a halál folyóján, a Piaven átkelni és dalolva a rettenetes küzdelemben elegendni, törhetetlen hálamtól áthatott szeretettel azt mondom:

Dicsőséges küzdelmek nem volt hiába, mert érzem és szentül hiszem, hogy Ti is még boldogok lesztek feltámadott drága hazánkban, melyet az isteni igazság ezerszeres áldásával vissza fog nektek adni.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'József', with a long horizontal flourish extending to the right.

Kassal ötös honvéd huszárok!

Kedves Bajtársaim!

Húsz évvel ezelőtt a harctérre én vittelek Benneteket és az 52 hónapig tartó világháborúban mint ezred-, dandár- és hadosztály parancsnokotok én vezettelek. Minden beosztásomban Veletek éreztem és mindig büszkén ötös honvéd-huszárnak vallottam magam.

Most, a világháború után 16 évvel, mint legidősebb bajtársatok szólok hozzátok.

Dicső ezredünk a világháború alatt az orosz, román és az olasz hadszíntéren hősiiesen, magyar huszárhoz méltóan betartotta Istennek, a hazának és királynak tett esküjét. A legnehezebb viszonyok között is híven teljesítette előjárói parancsait, vitézségben pedig minden csapat, minden magyar példaképe volt.

A háborút nem mi veszítettük el. Győzelmesen törtettünk előre, messze az ellenség földjére s a háború végéig ott is maradtunk.

A világháborúban több mint 700 millió lakossal bíró ellenséges államok állottak szemben a központi hatalmakkal, melyeknek népessége 140 milliónál többet nem tett ki.

4 ½ évig harcoltunk szakadatlanul a bennünket számra nézve többszörösen felülmúló, hadianyagokban fölényes ellenség ellen.

És mégis . . .! Hadianyagunknak hosszú időn át tartó szélsőséges elhasználása következtében beálló ínség kiütötte kezeinkből fegyvereinket.

A háborúnak vége szakadt. Trianon megnyomorított bennünket. Szép, hőn szeretett Kassa városát elvesztettük.

Trianon dicső ezredünk tisztjeinek, altisztjeinek és legénységének nagy részét az anyaországtól elszakította: de azért mint 5-ös honvéd-huszárok míg élünk együvé tartozunk, mert tiszta hazafiságból eredő szeplőtlen haditetteink elválaszthatatlanul összeforrasztottak bennünket.

Ezredünk fényes haditetteihez és vitéz katonáihoz méltó emlékművet ezredünk törzsállomásán most nem állíthatunk fel.

XII.

Az idő azonban múlik, az ezred háborús tisztikarát, altiszti karát és legénységét a halál fokozatosan learatja. Az ezred emlékét örökké élő és példaadó történetében addig kell megörökítenünk, amíg a benne résztvett hősök nagyobb része még életben van és emlékezik.

Hosszú évek alatt, — az ezred szétszórta élő tagjaitól, az ezred naplójából, egyes bajtársak hadileírásaiból és a m. kir. Hadilevéltárban lévő iratokból sikerült annyi anyagot összehordanunk, hogy azokból azok is képet kaphatnak arról, miként teljesítették az ötös honvéd-huszárok a kötelességüket, akik az ezred minden dicső harcában részt nem vehettek.

Sajnos, sok bajtársunk, többszöri felkérésemre sem küldötte be fényképét és nem közölte kitüntetésait. Ezért az ezred tisztikarának fényképgyűjteménye és a kimutatás a tisztek kitüntetéseiről megközelítően sem teljes.

Anyagi eszközökben csak a magunk gyenge erejére voltunk utalva. A tisztikartól az ezred történetére összegyűjtött összeg, a munka elkészítésére nem lett volna elég. Ezért a tisztikar jóváhagyásával e célra egyelőre felhasználtuk az ezred szoboralapjára összegyűlt összeget is, amely szoborra úgy sem lett volna elég. A könyvek eladásából befolyó összeget a szoboralap gyarapítására fogjuk fordítani.

Így egyelőre nem ércből, sem kőből, hanem írott szóból állítunk emléket!

Az összegyűjtött anyagból Ajtay Endre alezredes úr, a m. kir. Hadilevéltár osztályvezetője, az ezred tisztikara által kijelölt bizottsággal állandó érintkezésben, szakavatott kézzel, minden szépítés és túlzás nélkül összeállította dicső ezredünk történetét. Fáradságos nagy munkájáért az ezred összes tagjai nevében neki hálás köszönetet mondok.

Külön ki kell emelnem és meg kell köszönnöm vitéz Görgey Miklós ezredes úr igaz bajtársi érzületről tanúskodó önzetlen több évi munkáját, amellyel az ezred anyagi ügyeit a legnagyobb pontossággal végezte, levelezésével összekötő kapocs volt az ezred tagjai között és az ezredtörténet részére az anyagot nagy buzgalommal gyűjtötte.

Az ezredtörténet szerkesztő bizottságban lelkes munkát végzett, vitéz Máriássy László alezredes úrnak és vitéz Péczely László őrnagy úrnak is köszönetet mondok.

Megköszönöm azok közreműködő fáradságát is, akik a bizottságot leírásaikkal és fényképek átengedésével támogatták.

Kedves bajtársak! Fogadjátok szívesen ezredünk történetét és olvasátok szeretettel. Nem az egyesek hőstetteinek dicsőítésére Íródott e könyv; ennek még a látszatát is kerülni akartuk, épp ezért kértünk fel a megírásra ezreden kívül álló urat.

Mindnyájunk szive, vére ott lüktet az ezred dicső harcainak mind-egyikében. Mindnyájan egyért, az ezred becsületéért, megteltünk minden tőlünk telhető.

Ezredünk története tartson össze bennünket; őrizzük meg összetartozandóságunkat jobban, rosszban.

XIII.

Bárhova is sodorjon a sors, elsősorban mindig 5-ös honvéd-huszárok maradjunk. Becsüljük meg egymást, magyar fajunkat, legyünk büszkék szép ezredünk múltjára és gondoljunk soha el nem múló kegyelettel hős halottainkra.

Kövessünk el mindent, hogy utódainkban is éljenek és viruljanak az 5-ös honvéd-huszárok szép harci erényei!

HEGEDŰS altb.

Bevezetés.

Az a kitűnő szellem, mely az egész osztrák-magyar haderőt jellemezte és amelyet a cs. és kir. ezredek sok-sok évtizedes hagyományaikból merítették, a honvédségnél magából a „*Honvéd*” elnevezés fogalmából adódott.

Ez a név már a múltban is diadalmasan tündökölt hazánk egén: *Kossuth Lajos* császári hadat verő vitézei viselték. Erre a ragyogó névre, a „*királyi*” honvéd is mindenkor méltónak bizonyult.

A nagy világégésben nem volt a honvédnél hűségesebb, vitézebb, jobb harcos se itthon, se ellenségeinknél. A honvéd átérezte neve szent igazságát, hogy aki viseli, hónát, ezeréves hazáját védi olyan ellenség ellen, aki — ha győz — nem ismer könyörületet.

A honvéd a leghűségesebb testvérrel, a cs. és kir. közös hadsereggel vállvetve, irtózatos véráldozat árán meg is akadályozta, hogy az ellenség győzzön. Négy harctéren sok-sok százkilométeres arcvonalon nemcsak megállította a háromszorosan nagyobb számú ellenséget, hanem, noha hadifelszerelése is jóval silányabb volt az ellenségénél, meg is verte és a háború végén hódítóként állott Oroszország, Itália, Szerbia, Románia földjén — és mégis ő maradt alul. . .

Ha ez a nemzet nem látta volna s nem tudná, hogy fiai milyen teljesítményekre képesek, örökös gyászt ölthetne Trianon miatt. Így azonban rendületlenül hisz fiai hűségében és erejében, mert tudja, hogy: a honvéd nagy volt, mikor hazáját védte, de még nagyobb lesz, amikor a nemzet legszentebb jogainak oltalmában kell majd fegyverhez nyúlnia, — ha az emberek nem tudják, vagy nem akarják megérteni, hogy csak Isten veheti el azt, amit Isten adott.

A honvédség megalakulása óta, 1914-ig a Monarchiának csak egy kisebb háborúja* volt, melyben a honvédség részéről csupán egy gyalog dandár** vett részt. Eszerint a honvédség tulajdonképpen a világháborúban kapta meg tűzkeresztségét.

* Bosznia okkupációja.

** A 83.

XVI.

Az ezred béke-éveinek ismertetését a lehető legszűkebbre szabjuk s úgyszólván kizárólag csak az ezred tisztjeinek felsorolására szorítkozunk. Tesszük ezt azért, hogy a világháború eseményeivel annál kimerítőbben foglalkozhassunk.

Az ezred világháborús hadtörténetét négy részre osztottuk: az elsőben a szervezéstől a nagyháború kitöréséig lejátszódott eseményekről számolunk be, a másodikban az orosz, a harmadikban a román és bukovinai, a negyedikben az olasz harctéren lefolyt eseményeket tárgyaljuk. A második és harmadik rész természetesen a legterjedelmesebb, mert hiszen az ezred a felvonulástól egészen 1918 tavaszáig az orosz és román harctéren vitézkedett s az olasz harctérre csak közvetlenül a Montello (Piave-i) csata előtt került.

Bárhol volt az ezred, kötelességét mindenütt magyaros vitézséggel és hűséggel teljesítette. Limanowa, Gorlice, Luck, Montello: ezek az ezreddel örökre összeforrott földrajzi nevek adják meg az ezred világháborús történetének a ragyogást, a fényt. A két első felejthetetlen diadalt jelent, a két utóbbi „*nagyszerű halált*”.

Nehéz volna megmondani; hol volt nagyobb hős az 5-ös honvédhuszár, Limanowánál-e vagy Lucknál? . . .

1915 tavaszától mondhatni már csak a hajtókája és a neve volt huszár; a valóságban baka lett belőle — és még milyen baka! Lövészárók harcát vívott, gyalog rohant az ellenségre s amilyen jó volt huszárnak, olyan kitűnő lett idővel bakának is.

**A VOLT
M. KIR. KASSAI
5. HONVÉD-HUSZÁREZRED
TÖRTÉNETE**

1868-TÓL 1918-IG

I. RÉSZ.

Békeévek.

I. FEJEZET.

Szervezés.

1868—1918. Pontosan ötven esztendő ... Az első évszám a diadalmas születést, a második a szomorú véget jelenti.

Örömmámorban úszott a nemzet, amikor a király a porosz hadseregtől elszenvedett véres vereség hatása alatt, a haderő szaporítását rendelte el s egyúttal — 1868. december 5-én — a m. kir. honvédség szervezéséről szóló XLI. törvénycikket szentesítette. Régi magyar álom valósult meg a király ezen bölcs elhatározásával. Megszületett immár a magyar zászló alatt álló, magyar vezényszóra hallgató igazi magyar katona és abban sem kételkedett senki, hogy ez a magyar katona, ha sor kerül rá, magyar szívvel és magyar virtussal fog harcolni.

Az éppen csak lezárult, szomorú-emlékű Bach-korszak után döbbenetesen nagy élmény volt honvéd ruhát ölthetni s *Mária Terézia* óta először, végre-valahára újra magyar vezényszót hallani.

A nemzet sokat várt a honvédségtől, de amit kapott, az minden várakozását felülmultha, mert a másodrendű fegyvereserőnek szánt honvédség nemhogy nem maradt le az első mögött, hanem nevét barát és ellenség egyaránt megtanulta tisztelni.

Az 1868. évi XLI. törvénycikk 82 gyalogzászlóalj és 32 lovasszázad szervezését rendelte el. A szervezés munkája 1869. tavaszán, az újoncok kiképzése pedig késő ősszel kezdődött meg.

A lovasszázadok az 1—32. sorszámot viselték s közülök huszonnyolc huszár-, négy pedig dzsidás század volt.

A századok önállóak voltak és sorszámuk mellett, állomáshelyük nevét is viselték. Eleinte úgy tervezték, hogy minden két lovasszázad egy-egy osztályt alkosson, de később, mivel nem volt elegendő magasabb rendfokozatú tiszt, minden honvéd kerületi parancsnoksághoz egy lovas törzstisztet osztottak be, aki a kerület összes lovasszázadai felett mint osztályparancsnok szerepelt. Az egyes osztályok századainak száma három és tíz között váltakozott. Legtöbb százada volt a budapesti-, legkevesebb az erdélyi kerületnek.

1871-ben nyolc új lovasszázadot szerveztek. Ezek a 33-tól 40-ig terjedő sorszámot kapták. Egyidejűleg megszüntették a kerületenként különböző

számú századból alakított osztályokat s ezek helyett törzstisztek parancsnoksága alatt négy-négy századból álló, összesen tíz lovasosztályt szerveztek. Az 5. honvéd-huszárezred előde a kassai-kerületi, később a kassai 6. lovasosztály volt. A kassai-kerületi lovasosztály *Heley János* alezredes parancsnoksága alatt a 14. számú szatmári-, a 15. számú hajdúsági-, a 16. számú északbihari-, a 17. számú heves-kunsági- és a 18. számú felvidéki lovasszázadokból állott. Ezek megalakulásukkor a következő városokban állomásoztak:

A 14. század Nagykároly, parancsnoka beosztott:	<i>Mészey János</i> százados, <i>Koháry Menyhért</i> alhadnagy,
15. század Nyíregyháza, parancsnoka: beosztott:	<i>Elek Gusztáv</i> százados, <i>Zubovits Fe dor</i> alhadnagy,
16. század Debrecen, parancsnoka beosztott:	<i>Bosits Sándor</i> százados, <i>Páts János</i> alhadnagy,
17. század Kassa parancsnoka: beosztott:	<i>Bobory György</i> főhadnagy, <i>Bárczay Oszkár</i> alhadnagy,
18. század Kassa parancsnoka: beosztott:	<i>Sarlay Sándor</i> százados, <i>Desko Péter</i> főhadnagy.

Heley János alezredes csak a megalakulás évében volt az osztály parancsnoka. 1870-ben *Rakusz Lajos* őrnagy került az osztály élére, aki a parancsnokságot a kassai-kerületi osztálynak 1871-ben 6. honvéd-lovasosztállyá, majd 1874-ben 5. honvéd-lovasezreddé történt átalakulása után is megtartotta, egészen 1880-ig; kerek 10 évig lévén annak, illetve elődeinek parancsnoka, — időközben ezredességig lépve elő.

1874-ben — mint már említettük — az eddig önálló s csupán kiképzés és fegyelmezés tekintetében osztályokba sorolt lovasszázadokból tíz lovas-ezredet szerveztek.

A kassai-kerületi, később 6. lovasosztály, mint lovasezred az 5. sor-számot kapta, törzsével és I. osztályával Kassán, II. osztályával Nyíregyházán állomásozott. Az I. osztály a 17. számú heves-kunsági (Miskolc) és a 18. számú felvidéki (Kassa), a II. osztály a 14. számú szatmári (Nagykároly) és a 15. számú hajdú (Nyíregyháza) honvéd lovasszázadokból alakult. Ebben az időpontban az alábbi tisztek tartoztak kötelékébe:

Ideiglenes parancsnok; *Rakusz Lajos* alezredes,
orvos;
ezred-állatorvos: *Papp Ferenc*,
I. osztály-parancsnok: *Bobory György* százados,
pótcapat-parancsnok: *Koháry Menyhért* főhadnagy.

1. század.

Tettleles állomány:	Szabadságolt állomány:
százados: <i>Bobory György</i>	százados: <i>Xivkovics Emil</i>
főhadnagy: <i>Koháry Menyhért</i> (pótcapat-parancsnok)	főhadnagy:
hadnagy:	hadnagy: <i>Olchváry Béla, Jászay Antal</i>
hadapród: <i>Lossonczy László</i>	hadapród: <i>Horkay Ferenc</i>

2. század.

Tettleles állomány:	Szabadságolt állomány:
százados:	százados: <i>Gróf Csáky Rezső</i>
főhadnagy: <i>Bárczay Oszkár</i>	főhadnagy: <i>Vladár Emil</i>
hadnagy:	hadnagy: <i>Lánczy Béla, Zsigray Ferenc, Probstner Béla, Görgy Jordán</i>
hadapród:	hadapród:
II. osztály-parancsnok: <i>Schwinn László</i>	százados,
pótcapat-parancsnok: <i>Márton Géza</i>	főhadnagy.

3. század.

Tettleles állomány:	Szabadságolt állomány:
százados: <i>Dobner Károly</i>	százados: <i>Fogarassy József</i>
főhadnagy:	főhadnagy:
hadnagy: <i>Czecz Ernő</i>	hadnagy: <i>Andrássy Gyula</i>
hadapród:	hadapród; <i>Tóth János</i>

4. század.

Tettleles állomány:	Szabadságolt állomány:
százados: <i>Schwinn László</i>	százados: <i>Patay András</i>
főhadnagy: <i>Márton Géza</i> (pótcapat-parancsnok)	főhadnagy: <i>Ferenczy Emil</i>
<i>Balka Géza</i>	hadnagy:
hadnagy:	hadapród: <i>Papp Ferenc.</i>
hadapród:	

Az ezredparancsnok mellé egy orvos és egy állatorvos volt beosztva, de mint a tisztii beosztási táblázatból látjuk, kezdetben orvos nem volt az ezredben. Az ezredparancsnok hatásköre csak a kiképzésre és a fegyelmzésre terjedt. A gazdászatkezelés béke idején az osztály-parancsnok hatáskörébe tartozott, aki 1877-ig egyúttal századparancsnok is volt. A nyilvántartási ügyeket a pótcapat-parancsnok intézte.

Érdekes volt a tisztek beosztásának rendszere. A tisztet a honvédelmi miniszter nem az ezredhez, hanem az ezred valamelyik századához osztotta be s az ezreden belül egyik századtól a másikhoz is csak ő helyezhette át, ami a „*tettleget*” és a „*szabadságolt*” állományra egyaránt vonatkozott.

1877-ben az ezredparancsnok hatáskörét a gazdaságkezelési és a nyilvántartási ügykezelésre is kiterjesztették s a munkaszaporulat miatt az ezredparancsnok mellé segéd tisztet és csekély főből álló törzset osztottak be. Az első segéd tisztt *Szelecsényi Antal* főhadnagy volt.

1889-ben megszervezték az 5. és a 6. századot, 1893-ban kicserélték az 1., 2. és 5. századból álló I. osztály és a 3., 4. és 6. századból álló II. osztály 5. és 3. századainak számát, hogy az I. osztály századai 1-től 3-ig, a II. osztály századai pedig 4-től 6-ig soroljanak.

1901-ben az osztályokat az eddigi arabs szám helyett rómaival jelölték meg.

A századok, a cs. és kir. lovasság létszámától eltérően csak keret állományúak voltak. Évi ujoncjutalékuk 34 főt tett ki. 1894-től az egész ezred békelétszáma 459 fő volt. Ezt a létszámot az 1912. évi védtörvény alapján fokozatosan a kétszeresére kellett volna emelni, de a világháború kitörése új helyzetet teremtett.

Az ezred kezdetben az 5. „*honvéd-lovasezred*”, 1880-tól az „*5. honvéd-huszárezred*” 1890-től pedig a „*m. kir. kassai 5. honvéd-huszárezred*” nevet viselte.

II. FEJEZET.

Az ezred tisztikarának névsora: a megalakulástól a világháború kitöréséig.

Rendfokozat	N É V	Névedék	Előléptetett az ezredben	Fogyatékok	Ismert későbbi adatai
hadapród százados	<i>Báró Amelin Guidó</i>	1890 1906	hadnaggyá 1891 főhadnaggyá 1895	1904	áthelyezték 3. honvédszázárezredhez visszahelyezték az ezredhez
hadapród hadapród	<i>Ambró Béla</i> <i>Ambrus János</i>	1887 1879	hadnaggyá 1880	1887 1880	2. századnál beosztva 1., 2. század, áthelyezték 6. honvédszázárezredhez
főhadnagy főhadnagy	<i>Báró Apor Ferenc</i> <i>Bacsák Pál</i>	1912 1897	századossá 1898	1899	1898-tól létszámfeletti, a lovassági felügyelő segédtisztje, áthelyezve lovassági felügyelőséghez Budapest
százados	<i>Báró Baillou József</i>	1889	őrnaggyá 1891	1893	I. osztály ideiglenes, 1891-től tényleges parancsnoka, áthelyezték 7. honvédszázárezredhez
őrnagy	<i>Bakó Géza</i>	1897		1899	II. osztály parancsnoka
hadnagy	<i>Bakos Zoltán</i>	1905	főhadnaggyá 1910		
főhadnagy	<i>Balka Géza</i>	1874		1875	II. osztály pótcsapatparancsnok, áthelyezték 9. honvéd-lovasezredhez
hadnagy	<i>Balta Béla</i>	1875		1878	2. század, áthelyezték 4. honvéd-lovasezredhez
hadnagy	<i>Barcza Dénes</i>	1905	főhadnaggyá 1910	1911	áthelyezték 4. honvédszázárezredhez
hadnagy	<i>Bárczay Ferenc</i>	1897		1899	élelmező tiszt, áthelyezték tartalék állományba
főhadnagy	<i>Bárczay Oszkár</i>	1874		1874	2. század, áthelyezték 3. honvéd-lovasezredhez

őrnagy	<i>Bartuska Miksa</i>	1895	alezredessé 1897	1899	létszámfeletti, lovassági felügyelő segédtszjtje, áthelyezték 3. honvédszázárezredhez
százados	<i>Bay Bertalan</i>	1908		1910	
hadnagy	<i>Bignio Gyula</i>	1880		1880	1. század, Szolgálaton-kívüli viszonyba helyezték
főhadnagy	<i>Benedek Béla</i>	1877		1877	2. század. Áthelyezték 4. honvéd-lovasrezredhez
hadnagy	<i>Benedek János</i>	1877	főhadnaggyá 1883 századossá 1889	1912	4., 3. század, 1896-tól népfelkelő nyilvántartó tiszt
százados	<i>Bobori György</i>	1874		1875	I. osztály és 1. századparancsnok, áthelyezték 6. honvéd-lovasrezredhez
főhadnagy	<i>Bodnár Zoltán</i>	1902	századossá 1905	1910	
hadapród	<i>Bogyay Béla</i>	1887		1887	áthelyezték 6. honvédszázárezredhez
százados	<i>Bogyay Kornél</i>	1907		1910	áthelyezték 7. honvédszázárezredhez
őrnagy	<i>Gróf Bombelles Károly</i>	1894		1895	II. osztályparancsnok, áthelyezték 1. honvédszázárezredhez
őrnagy	<i>Báró Bothmer Béla</i>	1897	alezredessé 1901	1902	1. osztályparancsnok, áthelyezték 8. honvédszázárezredhez
főhadnagy	<i>Báró Bothmer Jenő</i>	1896	századossá 1897	1901	1897-től létszámfeletti, a Ludovika Akadémián tanár
hadapród	<i>Bornemisza Dénes</i>	1894	hadnaggyá 1895 főhadnaggyá 1899 századossá 1909	1912	áthelyezték 6. honvédszázárezredhez
hadnagy	<i>Böszörményi Árpád</i>	1908		1910	áthelyezték 2. honvédszázárezredhez
őrnagy	<i>Brokés István</i>	1911			II. osztályparancsnok
hadnagy	<i>Buttykay Béla</i>	1903		1904	áthelyezték 6. honvédszázárezredhez
főhadnagy	<i>Chilkó Sándor</i>	1889	századossá 1890	1893	népfelkelő nyilvántartó tiszt, áthelyezték 9. honvédszázárezredhez
hadapród	<i>Clair Aladár</i>	1901	hadnaggyá 1902	1905	
hadnagy	<i>Czecz Ernő</i>	1874	főhadnaggyá 1875	1878	1875-től I. osztály pótcsapatparancsnok, áthelyezve 7. honvéd-lovasrezredhez

főhadnagyszázados	<i>Csicsery Géza</i>	1886	századossá 1888 őrnaggyá 1895	1895	4. század, 4. századparancsnok, 1. osztályparancsnok, áthelyezték 2. honvédhuszárezredhez
alezredes		1899	ezredessé 1901	1905	ezredparancsnok, szolgálatonkívüli viszonyba helyezték
százados	<i>Csorba József</i>	1903	őrnaggyá 1905	1905	1. osztályparancsnok, áthelyezték 6. honvédhuszárezredhez
hadapród	<i>Deme Márton</i>	1875		1876	áthelyezték 4. honvédlövészrezredhez
hadapród	<i>Déry Zoltán</i>	1903	hadnaggyá 1904 főhadnaggyá 1910	1910	
hadnagy	<i>Dobay Arthur</i>	1902		1903	
százados	<i>Dobner Károly</i>	1874		1877	3. század, II. osztályparancsnok, áthelyezték 8. honvédlövészrezredhez
főhadnagy	<i>Eckensberger György</i>	1877		1880	3. század, áthelyezték honvéd központi lovas iskolához
főhadnagy	<i>Elek Mihály</i>	1876	századossá 1881	1887	4. század-, 1. század- és ideiglenes osztályparancsnok, áthelyezték 1. honvédhuszárezredhez
hadapród	<i>Elekes Antal</i>	1895	hadnaggyá 1896 főhadnaggyá 1900 századossá 1910	1911	1906-ban a cs. és kir. lovas tanárképző tanfolyamra vezényelve, áthelyezve 6. honvédhuszárezredhez
hadnagy	<i>Ékes Károly</i>	1897	főhadnaggyá 1898 századossá 1907		1911-től „Körmendy-Ékes Károly“
százados	<i>Faragó Károly</i>	1907		1908	várakozási illetékekkel szabadságolták
hadapród	<i>Farkas Géza</i>	1892	hadnaggyá 1894 főhadnaggyá 1897 századossá 1907		1895-ben illeték nélkül szabadságolták. 1898-ban a cs. és kir. lovas tanárképző intézethez vezényelték. 1903-ban létszámfeletti, Ludovika Akadémián tanár, 1905-ben a cs. és kir. udvari lovardába vezényelték, 1908-tól várakozási illetékekkel, 1910-től várakozási illeték nélkül szabadságolták, áthelyezték 9. honvédhuszárezredhez
hadapród	<i>Fáy Zoltán</i>	1902	hadnaggyá 1903	1904	

őrnagy	<i>Fejérváry Géza</i>	1897		1900	létszámfeletti, a Ludovika Akadémián tanár, áthelyezték 4. honvédszázárezredhez
főhadnagy	<i>Fiala János</i>	1899	századossá 1905	1906	áthelyezték 6. honvédszázárezredhez
főhadnagy	<i>Fischer Gusztáv</i>	1912			
őrnagy	<i>Forster Béla</i>	1887	alezredessé 1888 ezredessé 1890	1894	ideiglenes ezredparancsnok, 1888-tól ezredparancsnok, áthelyezték budapesti honvédtérparancsnoksághoz
hadapród	<i>Franz Miklós</i>	1892		1893	
hadnagy	<i>Fráter Jenő</i>	1889	főhadnaggyá 1891 századossá 1897	1905	segédtsízt, 1894-ben vezényelve honvéd központi lovasiskolába, 1895-ben létszámfeletti, 1900-tól pótkeretparancsnok, áthelyezték 1. honvédszázárezredhez
hadnagy	<i>Fráter Lóránd</i>	1893		1894	áthelyezték 9. honvédszázárezredhez
hadnagy	<i>Füzesséry Sándor</i>	1908	főhadnaggyá 1913		
hadnagy	<i>Gergelyi Miklós</i>	1884		1884	4. század, áthelyezték 3. honvédszázárezredhez
hadnagy	<i>Ghyezy Béla</i>	1898	főhadnaggyá 1902 századossá 1911		1906-ban élelmezőtiszt, 1913-ban ezredsegédtsízt
százados	<i>Görgey Győző</i>	1905		1906	áthelyezték 9. honvédszázárezredhez
hadnagy	<i>Görgey Miklós</i>	1902	főhadnaggyá 1906 századossá 1913		1912-ben gazdasági tiszt, iskolában tanár
főhadnagy	<i>Grób Imre</i>	1912		1912	áthelyezték 4. honvédszázárezredhez
hadnagy	<i>Havassy Lajos</i>	1909	főhadnaggyá 1910		
ezredes	<i>Hegedüs Pál</i>	1913			ezredparancsnok
hadnagy	<i>Hoffer László</i>	1906		1906	
hadnagy	<i>Horváth Jenő</i>	1912			
hadapród	<i>Hosszu Géza</i>	1900		1900	áthelyezték 9. honvédszázárezredhez
százados	<i>Hübel Emil</i>	1896		1896	áthelyezték 4. honvédszázárezredhez
százados	<i>Hüttner József</i>	1900	őrnaggyá 1912		1912-től I. osztályparancsnok
hadapród	<i>Irinyi Kornél</i>	1878	hadnaggyá 1879	1879	1. század

százados	<i>Jablánczy Sándor</i>	1878	őrnaggyá 1881	1884	II. osztály- és 3. századparancsnok, 1881-től I. osztályparancsnok, áthelyezték 3. honvédszázárezredhez
százados	<i>Janky Kocsárd</i>	1908		1908	vezérkari testületi
hadnagy	<i>Jantsovits Emil</i>	1897		1898	nyugállományba helyezték
százados	<i>Jármy József</i>	1897		1900	
hadapród	<i>Jászay Miklós</i>	1897	hadnaggyá 1898	1898	áthelyezték 2. honvédszázárezredhez
hadapród	<i>Jekelfalussy Dezső</i>	1888	hadnaggyá 1889	1889	1. század
hadnagy	<i>Jelenffy Ferenc</i>	1903		1905	áthelyezték 4. honvédszázárezredhez
őrnagy	<i>Jóny László</i>	1906	alezredessé 1909	1910	II. osztályparancsnok, áthelyezték 3. honvédszázárezredhez
százados	<i>Juhász János</i>	1876		1878	I. osztály- és 1. századparancsnoka, áthelyezték 6. honvédlövészrezredhez
főhadnagy	<i>Jurenák Béla</i>	1888		1888	áthelyezték 6. honvédszázárezredhez
hadnagy	<i>Kállay Béla</i>	1894		1896	áthelyezték 4. honvédszázárezredhez
őrnagy	<i>Kálmán Frigyes</i>	1884		1888	II. osztályparancsnok, áthelyezték 8. honvédszázárezredhez
százados	<i>Kammerer István</i>	1901		1901	
hadnagy	<i>Karácson Pál</i>	1905	főhadnaggyá 1910		1910–11-ben táviró tanfolyamon, 1912-től létszámfeletti, a központi lovas iskolában tanár
főhadnagy	<i>Kelcz Vince</i>	1891		1893	áthelyezték 1. honvédszázárezredhez
főhadnagy	<i>Kelemen Zoltán</i>	1913			
hadnagy	<i>Kende Pál</i>	1906	főhadnaggyá 1908		
hadnagy	<i>Kerekes András</i>	1890	főhadnaggyá 1894	1894	áthelyezték 2. honvédszázárezredhez
hadnagy	<i>Kerekréthy Miklós</i>	1898	főhadnaggyá 1903	1903	
százados	<i>Késmárky Béla</i>	1912			
hadnagy	<i>Királyi Ferenc</i>	1880		1880	áthelyezték 6. honvédszázárezredhez
alezredes	<i>Kiss Aladár</i>	1909		1909	1. osztályparancsnok
százados	<i>Kiss József</i>	1879		1884	pótcapatparancsnok

had-apród	<i>Klajnik Antal</i>	1875		1876	4. század, áthelyezték 7. honvéd-lovasezredhez
hadnagy	<i>Klobusitzky Andor</i>	1895		1895	áthelyezték 9. honvéd-huszárezredhez
főhadnagy	<i>Koháry Menyhért</i>	1874	századossá 1877	1879	1874—75-ben I. osztály pótcsapatparancsnok, várakozási illetékkal szabadságolták
hadnagy	<i>Koller Gáspár</i>	1909	főhadnaggyá 1913		
had-apród	<i>Koller Ödön</i>	1888	hadnaggyá 1889	1889	áthelyezték 8. honvéd-huszárezredhez
hadnagy	<i>Komáromy László</i>	1909	főhadnaggyá 1913		
had-apród	<i>Konkoly-Thege Kálmán</i>	1899	hadnaggyá 1900	1901	áthelyezték 6. honvéd-huszárezredhez
hadnagy	<i>Koós Miklós</i>	1890	főhadnaggyá 1891 századossá 1897 alezredessé 1913	1905	áthelyezték 8. honvéd-huszárezredhez különleges alkalmazású, 1911-től I. osztály parancsnoka. 1913 pótkeretparancsnok
őrnagy		1910			
hadnagy	<i>Korbuly László</i>	1909		1911	áthelyezték 3. honvéd-huszárezred tartalék állományába
had-apród	<i>Kovács János</i>	1876		1877	áthelyezték 2. honvéd-lovasezredhez
hadnagy	<i>Kovách Andor</i>	1907		1907	áthelyezték 10. honvéd-huszárezredhez
őrnagy	<i>Kozina János</i>	1896		1896	II. osztály parancsnoka, áthelyezték 7. honvéd-huszárezredhez
főhadnagy	<i>König Antal</i>	1880		1880	áthelyezték 6. honvéd-huszárezredhez
had-apród	<i>Körmendy Endre</i>	1896		1896	áthelyezték 2. honvéd-huszárezredhez
hadnagy		1901		1901	
had-apród	<i>Krajner Illés</i>	1883		1884	1. század
főhadnagy	<i>Kralovánszky Gyula</i>	1891	századossá 1894	1899	áthelyezték 1. honvéd-huszárezredhez
had-apród	<i>Krudy Péter</i>	1904	hadnaggyá 1906	1906	áthelyezték 7. honvéd-huszárezredhez
hadnagy	<i>Kubassy Sándor</i>	1899	főhadnaggyá 1900	1902	áthelyezték 4. honvéd-huszárezredhez
százados	<i>Kürthy Antal</i>	1887		1895	pótesapatparancsnok
had-apród	<i>Lakatos József</i>	1878		1879	áthelyezték 2. honvéd-huszárezredhez
had-apród	<i>Lipcsey Márton</i>	1900	hadnaggyá 1901	1903	áthelyezték 8. honvéd-huszárezredhez

had- apród	<i>Lipthay György</i>	1895	hadnaggyá 1896	1896	áthelyezték 1. honvéd- huszárezredhez
főhad- nagy	<i>Lohonyay Gyula</i>	1889		1890	áthelyezték 1. honvéd- huszárezredhez
had- apród hadnagy	<i>Lossonczy László</i>	1874 1880	hadnaggyá 1875	1874 1881	Szabadságos álló- mányba helyezték áthelyezték 1. honvéd- huszárezredhez
százados	<i>Lösch István</i>	1896		1900	áthelyezték 2. honvéd- huszárezredhez
had- apród főhad- nagy	<i>Lovász Dezső</i>	1893 1907	hadnaggyá 1899	1903 1909	áthelyezték 9. honvéd- huszárezredhez áthelyezték 8. honvéd- huszárezredhez
had- apród százados	<i>Lukács István</i>	1890 1906	hadnaggyá 1891 főhadnaggyá 1895	1896 1907	áthelyezték 3. honvéd- huszárezredhez
százados	<i>Lur Ödön</i>	1899		1900	áthelyezték budapesti helyőrségi kórházhoz
had- apród	<i>Maczky Emil</i>	1906	hadnaggyá 1907	1909	áthelyezték 9. honvéd- huszárezredhez
hadnagy	<i>Madarassy Oszkár</i>	1875 1878		1876 1886	4. század, áthelyezték 1. honvéd-lovasrezredhez 1. század, áthelyezték 2. honvéd-huszárezredhez
őrnagy	<i>Malatinszky István</i>	1906		1908	I. osztályparancsnok, áthelyezték 8. honvéd- huszárezredhez
had- apród	<i>Malonyai Tamás</i>	1895	hadnaggyá 1896	1897	áthelyezték 2. honvéd- huszárezred tartalék állományába
százados	<i>Máriássy Béla</i>	1892		1897	népfelkelő nyilvántartó tiszt, 1896-tól pótkeret- parancsnok, áthelyezték 2. honvéd-huszárezredhez
hadnagy	<i>Máriássy László</i>	1909	főhadnaggyá 1913		
had- apród	<i>Máriássy Tivadar</i>	1894	hadnaggyá 1895 főhadnaggyá 1898	1903	1899-ben hadiiskolába vezényelték, áthelyezték 8. honvéd-huszárezredhez
százados		1911		1911	
főhad- nagy hadnagy	<i>Marsó László</i>	1912			
	<i>Márton Ernő</i>	1908	főhadnaggyá 1913		

főhadnagyszázados	<i>Márton Géza</i>	1874		1877	1874-76-77-ben II. osztály pótcsapatparancsnok, áthelyezték 2. honvéd-lovasezredhez
százados		1879		1880	3. század, áthelyezték 1. honvéd-huszárezredhez
százados		1885		1888	1. század- és ideiglenes I. osztályparancsnok, áthelyezték 6. honvéd-huszárezredhez
hadapród	<i>Matkovics István</i>	1877		1878	2. század, áthelyezték 1. honvéd-lovasezredhez
hadnagy	<i>Medveczky Aladár</i>	1900	főhadnaggyá 1906	1910	áthelyezték 6. honvéd-huszárezredhez
hadnagy	<i>Miletics Ferenc</i>	1882	főhadnaggyá 1887	1887	1. század, 1885-től segédtsz, áthelyezték 4. honvéd-huszárezredhez
főhadnagyszázados	<i>Mold Mihály</i>	1881		1884	3. század, áthelyezték 9. honvéd-huszárezredhez
hadnagy	<i>Muzsik Mihály</i>	1890	főhadnaggyá 1893	1896	
hadapród	<i>Nádpataky Elemér</i>	1891		1891	áthelyezték 1. honvéd-huszárezredhez
őrnagy	<i>Nagy Géza</i>	1898	alezredessé 1900	1902	II. osztályparancsnok, áthelyezték 2. honvéd-huszárezredhez
százados	<i>Nagy Miklós</i>	1902	őrnaggyá 1904	1905	1905-ben II. osztályparancsnok, áthelyezték 2. honvéd-huszárezredhez
hadnagy	<i>Nánássy Mihály</i>	1890	főhadnaggyá 1894 századosá 1901	1903	áthelyezték 7. honvéd-huszárezredhez
főhadnagy őrnagy	<i>Gróf Normann Károly</i>	1882	századosá 1887	1890	2. század, áthelyezték 3. honvéd-huszárezredhez
		1896		1896	I. osztály parancsnoka, várakozási illetékkel
százados	<i>Olasz Ödön</i>	1910		1911	áthelyezték 3. honvéd-huszárezredhez
hadnagy	<i>Orosz Árpád</i>	1889		1889	áthelyezték 9. honvéd-huszárezredhez
főhadnagy százados	<i>Orosz György</i>	1895		1895	áthelyezték 7. honvéd-huszárezredhez
		1897		1905	áthelyezték 2. honvéd-huszárezredhez
hadapród	<i>Báró Pachtenkirch Oszkár</i>	1885	hadnaggyá 1886	1888	2. század, 1888-ban segédtsz, áthelyezték 9. honvéd-huszárezredhez
százados	<i>Páts János</i>	1875		1876	1. század, áthelyezték 2. honvéd-lovasezredhez
százados	<i>Péchy Mihály</i>	1875		1875	4. század, áthelyezték 9. honvéd-lovasezredhez

hadnagy százados	<i>Péchy Sándor</i>	1895 1912	főhadnaggyá 1898 századosná 1907	1907	áthelyezték 8. honvéd- huszárezredhez
hadnagy	<i>Péczely László</i>	1910			
hadnagy	<i>Pérchy Zoltán</i>	1882		1885	2. század, át helyezték 1. honvéd-huszárezredhez
had- apród	<i>Pintér Jenő</i>	1889	hadnaggyá 1890 főhadnaggyá 1894	1899	1896-tól mint létszám- feletti, a honvéd köz- ponti lovasiskolában tanár, tartalék állományba helyezték
hadnagy	<i>Polónyi Gyula</i>	1898		1899	
főhad- nagy	<i>Gróf Pongrácz Ferenc</i>	1894		1895	élelmező tiszt, tartalék állományba helyezték
százados	<i>Pozsonyi (Presbur- ger) János</i>	1896		1898	át helyezték 7. honvéd- huszárezredhez
főhad- nagy	<i>Presburger János</i>	1887	századosná 1890	1899	1. század, nevét „Pozso- nyi”-ra változtatta, át helyezték 3. honvéd- huszárezredhez
hadnagy	<i>Puska József</i>	1891		1891	át helyezték 3. honvéd- huszárezredhez
hadnagy	<i>Rácz Béla</i>	1875	főhadnaggyá 1877	1884	1. század, át helyezték Ludovika Akadémiába
hadnagy	<i>Rácz Jenő</i>	1904	főhadnaggyá 1907	1910	ezredsegédtiszt, át helyezték 3. honvéd- huszárezredhez
had- apród	<i>Rakovszky László</i>	1893	hadnaggyá 1894 főhadnaggyá 1897	1902	1897-től segédtiszt, át helyezték 6. honvéd- huszárezredhez
alezredes	<i>Rakusz Lajos</i>	1874	ezredessé 1877	1879	ideiglenes ezredparancs- nok, 1877-től ezred- parancsnok, nem alkal- mazott állományba helyezték
hadnagy	<i>Ráth Rezső</i>	1878	főhadnaggyá 1879	1880	3. század, át helyezték 3. honvéd-huszárezredhez
főhad- nagy	<i>Báró Rauber Gyula</i>	1875	századosná 1876	1876	2. század, át helyezték 9. honvéd-lovasezredhez
hadnagy	<i>Réday József</i>	1880		1884	segédtiszt
hadnagy	<i>Rélay István</i>	1895	főhadnaggyá 1898	1900	
hadnagy	<i>Reök István</i>	1898	főhadnaggyá 1903 századosná 1912		
százados	<i>Rihmer István</i>	1902		1906	át helyezték 8. honvéd- huszárezredhez
had- apród	<i>Rozsnyay József</i>	1885	hadnaggyá 1888 főhadnaggyá 1891	1892	1., 3. század, át helyez- ték 9. honvéd-huszar- ezredhez

százados	<i>Salamon Samu</i>	1899		1899	
főhadnagyszázados	<i>Br. Sardagna Géza</i>	1901	századossá 1910	1911	1901-ben ezredsegédtiszt
	<i>Schlichter Gyula</i>	1895		1897	illeték nélkül szabad-ságolták
őrnagy	<i>Gr. Schlippenbach István</i>	1880	alezredessé 1884	1886	II. osztály parancsnoka. 1884-től ezredparancsnok, áthelyezték 10. honvédhuszárezredhez
főhadnagyszázados	<i>Schmitt Pál</i>	1912			
	<i>Schwinn László</i>	1874		1874	II. osztály és 4. század parancsnoka, áthelyezték 4. honvéd-lovas-ezredhez
százados	<i>Seh József</i>	1900		1904	áthelyezték 10. honvédhuszárezredhez
százados	<i>Sényi Gábor</i>	1881		1882	2. század parancsnoka, áthelyezték 9. honvédhuszárezredhez
hadnagy	<i>Serédy Géza</i>	1903	főhadnaggyá 1904		
hadnagy	<i>Serly Károly</i>	1911	századossá 1912		
százados	<i>Sivó Gyula</i>	1903		1909	áthelyezték 6. honvédhuszárezredhez
hadnagy	<i>Steller László</i>	1913			
hadapród	<i>Schwaiczzer Gábor</i>	1884	hadnaggyá 1885	1888	1., 3. század, áthelyezték 9. honvédhuszárezredhez
hadnagy	<i>Szabó Lajos</i>	1902	főhadnaggyá 1907		
százados	<i>Szabó Zoltán</i>	1895		1895	áthelyezték 8. honvédhuszárezredhez
hadapród	<i>Szalay Endre</i>	1905	hadnaggyá 1907	1910	áthelyezték 3. honvédhuszárezredhez
hadnagy	<i>Szaplonczay László</i>	1904		1908	áthelyezték 8. honvédhuszárezredhez 1911-től segédtiszt
főhadnagyszázados	<i>Szelecsényi Antal</i>	1877		1880	segédtiszt, áthelyezték 1. honvédhuszárezredhez
őrnagy	<i>Szemere Pál</i>	1889	alezredessé 1890	1890	II. osztály parancsnoka, áthelyezték 3. honvédhuszárezredhez
főhadnagy	<i>Szikszy János</i>	1896		1898	áthelyezték 9. honvédhuszárezredhez
hadapród	<i>Szilassy Ferenc</i>	1898	hadnaggyá 1899	1902	áthelyezték 2. honvédhuszárezredhez
főhadnagy	<i>Szmrecsányi Adorján</i>	1905	századossá 1912		1908-ban élmező tisz, 1909-től 1911-ig ezredsegédtiszt

had- apród	<i>Szmrecsányi Ödön</i>	1893	hadnaggyá 1894 főhadnaggyá 1897	1898	1898-ban a cs. és kir. lovas tanárképző intézethez vezényelték, áthelyezték 6. honvéd- huszárezredhez
főhad- nagy	<i>Szmrecsányi Pál</i>	1909			1912-től létszámfeletti, a központi lovas iskolában tanár
hadnagy	<i>Szombathy József</i>	1912			
főhad- nagy	<i>Sztankay Béla</i>	1898	századossá 1900	1901	áthelyezték 1. honvéd- huszárezredhez
hadnagy	<i>Takácsy Gyula</i>	1912			
főhad- nagy	<i>Tallián András</i>	1889	századossá 1890	1899	létszámfeletti, a Hon- védelmi miniszter parancsörtisztje, áthelyezték 3. honvéd- huszárezredhez,
ezredes		1906		1908	ezredparancsnok, áthelyezték 7. honvéd- huszárezredhez
alezredes	<i>Tantossy Sándor</i>	1909	ezredessé 1911		ezredparancsnok, 1913-ban parancsnok- ság alól felmentve
ezredes	<i>Báró Taris József</i>	1896		1900	ezredparancsnok, 1899-ben létszámfeletti, a 2. honvéd-lovasdandár ideiglenes vezetésével megbizva, 1900-ban a 82. honvéd gyalog- dandár parancsnoka lett
had- apród	<i>Tóth János</i>	1875		1876	3. század, szabadságos állományba helyezték
hadnagy	<i>Tóth József</i>	1913			
százados	<i>Ujfalussy István</i>	1908	őrnaggyá 1909 alezredessé 1913		1909-ben különleges alkalmazású, 1910-ben I. osztály parancsnoka, 1913-ban különleges alkalmazású
hadnagy főhad- nagy	<i>Várady Dániel</i>	1892	főhadnaggyá 1896	1908	segédtiszt, áthelyezték 9. honvéd-huszárezredhez, létszámfeletti, a lovas- sági felügyelőhöz beosztva
főhad- nagy	<i>Várady Géza</i>	1894	századossá 1896	1896	1895-ben létszámfeletti, áthelyezték 8. honvéd- huszárezredhez
hadnagy	<i>Varga Gyula</i>	1885		1886	1. század
főhad- nagy	<i>Vass Sándor</i>	1891	századossá 1893	1902	áthelyezték 9. honvéd- huszárezredhez
had- apród százados	<i>Gróf Vay Károly</i>	1891	hadnaggyá 1892	1894	áthelyezték 6. honvéd- huszárezredhez
		1908		1909	

főhadnagyszázados	<i>Vitéz József</i>	1908			
	<i>Wagner Károly</i>	1883		1884	1. század parancsnoka
főhadnagyszázados	<i>Wieland Miklós</i>	1897		1905	
hadapród	<i>Wiszt Sándor</i>	1881		1882	3. század, áthelyezték 7. honvéd-huszárezredhez
főhadnagyszázados	<i>Wojnárovits Győző</i>	1903		1905	áthelyezték 8. honvéd-huszárezredhez
		1908		1908	
százados	<i>lovag Wolcsinszky Emil</i>	1877		1878	1. század, várakozási illetékekkel szabadságolták
főhadnagyszázados	<i>lovag Ybl Miklós</i>	1893	századossá 1895	1896	áthelyezték 3. honvéd-huszárezredhez.
		1902		1906	pótkeretparancsnok, áthelyezték 4. honvéd-huszárezredhez
százados	<i>Zgorszky Zsigmond</i>	1879		1880	I. osztály- és 1. századparancsnok, áthelyezték 10. honvéd-dzsidás ezredhez
alezredes	<i>Zoltán Elek</i>	1880		1883	ezredparancsnok, áthelyezték 1. honvéd-huszárezredhez
főhadnagyszázados	<i>Zombory Géza</i>	1897		1905	áthelyezték 8. honvéd-huszárezredhez,
		1907		1907	áthelyezték 7. honvéd-huszárezredhez
hadnagy	<i>Zsarnóczay Ernő</i>	1885	főhadnaggyá 1887	1888	2. század, áthelyezték 2. honvéd-huszárezredhez

Kezelő- 1910-től gazdasági tisztek :

hadnagy	<i>Bohus Tivadar</i>	1913			
hadnagy	<i>Ferenczi János</i>	1887	főhadnaggyá 1888 századossá 1893	1894	áthelyezték Ludovika Akadémiába
százados	<i>Kameniczky János</i>	1905		1905	áthelyezték 7. honvédgyalogezredhez
tiszt-helyettes	<i>Kliment Rezső</i>	1912		1912	áthelyezték 6. honvéd-huszárezredhez
tiszt-helyettes hadnagy	<i>Knauz Győző</i>	1913			
	<i>Koch József</i>	1876	főhadnaggyá 1886	1886	áthelyezték Honvédelmi Minisztérium V. osztályába
tiszt-helyettes	<i>Mátis Lajos</i>	1906		1906	áthelyezték 17. honvédgyalogezredhez

főhadnagytiszt-helyettes	<i>Merkel Imre</i>	1906	századossá 1908	1911	áthelyezték 4. honvédszázárezredhez
tiszt-helyettes	<i>Nagy Mózes</i>	1907		1907	áthelyezték 23. honvédszázárezredhez
hadnagy	<i>Perényi Alajos</i>	1910	főhadnaggyá 1912		
főhadnagytiszt-helyettes	<i>Sáska József</i>	1904		1904	áthelyezték 6. honvédszázárezredhez
főhadnagytiszt-helyettes	<i>Spreng András</i>	1894	századossá 1895	1903	áthelyezték honvéd központi lovas iskolához
százados	<i>Szabó Kálmán</i>	1908	hadnaggyá 1910		
százados	<i>Szigethy Bálint</i>	1912		1912	áthelyezték 6. honvédszázárezredhez
tiszt-helyettes	<i>Urvay Péter</i>	1904		1905	áthelyezték 11. honvédszázárezredhez

Orvosok :

ezredorvos	<i>Dr. Békéssy Zoltán</i>	1877		1884	áthelyezték 18. Északkrassói honvéd zászlóaljhoz
ezredorvos	<i>Dr. Bernolák Károly</i>	1902		1904	várakozási illetékekkel szabadságolták
ezredorvos	<i>Dr. Kádós Jenő</i>	1905	törzsorvossá 1908	1910	áthelyezték V. honvédkerületi parancsnoksághoz
ezredorvos	<i>Dr. Kantha József</i>	1892		1893	áthelyezték 10. honvédszázárezredhez
ezredorvos	<i>Dr. Kónyi Lajos</i>	1911		1911	áthelyezték 10. honvédszázárezredhez
ezredorvos	<i>Dr. Kopár Bogdán</i>	1894		1895	áthelyezték 9. honvédszázárezredhez
főorvos	<i>Dr. Kovács István</i>	1909	ezredorvossá 1910		
ezredorvos	<i>Dr. Omaszta Sándor</i>	1912			
ezredorvos	<i>Dr. Osváth Gerő</i>	1904		1904	áthelyezték 7. honvédszázárezredhez
főorvos	<i>Dr. Somlyódy László</i>	1896	ezredorvossá 1897	1899	
főorvos	<i>Dr. Spargnapane Teofil</i>	1901	ezredorvossá 1903	1907	
ezredorvos	<i>Dr. Szathmáry-Király Béla</i>	1898		1901	áthelyezték budapesti honvéd helyőrségi kórházba
ezredorvos	<i>Dr. Tóth Gyula</i>	1887		1888	szabadságos állományba helyezték
ezredorvos		1890		1897	áthelyezték a m. kir. honvédkórházhoz Szeged

Állatorvosok :

alállatorvos	<i>Daka József</i>	1889		1890	áthelyezték 3. honvédszázárezredhez
alállatorvos	<i>Farkas Mihály</i>	1898		1906	nyugállományba helyezték
alállatorvos	<i>Gergely Bertalan</i>	1907	állatorvossá 1912		
alállatorvos	<i>Halmos János</i>	1896		1897	áthelyezték 9. honvédszázárezredhez
állatorvos	<i>Herkner Péter</i>	1911	főállatorvossá 1912		
alállatorvos	<i>Jobban József</i>	1891		1897	áthelyezték honvédközponti lovas iskolához
állatorvos	<i>Markó Imre</i>	1898	főállatorvossá 1908	1910	áthelyezték honvédközponti lovas iskolához
állatorvos	<i>Papp Ferenc</i>	1874		1880	
állatorvosgyakornok	<i>Stoklass József</i>	1881		1882	szabadságos állományba helyezték
alállatorvos	<i>Szagmeister Béla</i>	1882		1888	
alállatorvos	<i>Taar Gyula</i>	1891		1895	áthelyezték 4. honvédszázárezredhez

Tettleges-

III. FEJEZET.

A világháború kitörésének: előzményei.

Ennek a szűk keretek közé szorított munkának nem lehet célja, hogy a világháború kitörésének ezernyi okát részletesen ismertesse. Csak annyit mondunk, hogy a Monarchiát legközvetlenebbül az oroszok balkáni politikája érintette és vesztünket is ez készítette elő. Az orosz cárok célja az volt, hogy Európa szláv népeit egyetlen hatalmas birodalomban egyesítsék. Hogy ezt megvalósíthassák, európai Törökország után a Monarchiát is alkotó részeire kellett bontaniok.

A cári politikusok, köztük elsősorban *Iswolszki* és *Sasonow* és a pánszlávizmus összes fanatikusa a Monarchia szétbomlasztásán dolgoztak, de a sors megbüntette őket! *Iswolszki*, amikor a világháború kitörésekor Parisban diadalittasan így kiáltott fel; „*ez az én háborúm!*” nem álmodta, hogy hazáját *ez az ő háborúja* fogja a forradalomba kergetni. Valamint *Paleologue*, franciaország 1914. évi pétervári nagykövete sem álmodta, hogy a cár mégis *szerencsétlenebb* lesz a Monarchia ősz uralkodójánál.*

Monarchia és főképp Magyarország nem kívánta a háborút. A Monarchia *Ferenc Ferdinánd* trónraléptével alighanem több kis állam szövetségévé alakult volna s ezzel megszűnt volna a szerbek, oláhok, tótok kívülről szított irredentája.

Szent Vencel koronája is előkerült volna a prágai múzeumból s a határon belül senkinek se lett volna többé érdeke a Monarchia veszte. Ennek a közelgő belső átalakulásnak megtörténtét kellett *kividről* megakadályozni s mivel az átalakulás eszméje *Ferenc Ferdinándban* öltött testet, a külső ellenség legelőbb is az ő halálos ítéletét mondta ki.

A szarajevói orgyilkosság nem egy ember rémtette volt, sőt nem is csak a *Narodna Obrana*ba sűrített szerb fanatizmus és balkáni mentalitás kirobbanása; hanem a pánszláv világpolitikának alaposan kitervelt olyan sakkhuzása, melyre a Monarchia mással, mint hadüzenettel, nem felelhetett.

Agg királyunk még a gyilkosság után is békét akart, pedig tisztán látta a helyzetet. Teljes egy hónapig folyt a kísérletezés és az alkudozás, de a kis Szerbia állhatatos maradt, amit *kizárólag csak abban a biztos tudatban tehetett, hogy a nagy Oroszország a háta mögött áll.*

Miután Szerbia a Monarchia ultimátumára kitérő választ adott, 1914. július 25-én a király részleges mozgósítást rendelt el Szerbia ellen. Ez az intézkedés csak a 2., 5. és 6. hadseregeinket érintette s így az ezred, mely mozgósítás esetén a 24. lovasdandár kebelében, a 11. lovashadosztály s így a 3. hadsereg kötelékébe tartozott, egyelőre változatlanul békeállomáshelyén maradt.

* *Paleologue*: „*Am Zarenwf. Während des Weltkrieges*”. *Paleologue* azzal vette rá a háborútól rossz történelmi tapasztalatai miatt húzódozó cárt a hadüzenetre, hogy *Ferenc Józsefnek* még kevesebb szerencséje van.

Mindenki tudta előre, hogy a Szerbia elleni mozgósításra Oroszország hadat fog üzeni a Monarchiának, ami be is következett s agg királyunk is kénytelen volt erre elrendelni az általános mozgósítást, melynek első napjául 1914. augusztus 2-át jelölte meg.

IV. FEJEZET. Mozgósítás. Felvonulás.

Az osztrák-magyar haderő vezérkari főnöke, *báró Conrad Ferenc* gyalogsági tábornok bizton számolhatott azzal, hogy Szerbiához intézett hadüzenetünkre Oroszország gyámolított kedvence pártjára áll. Ez a lángeszű hadvezér azonban tisztában volt azzal is, hogy Oroszország csak akkor lép a porondra, ha a Monarchia Szerbia ellen már elrendelte a mozgósítást s megkezdte a felvonulást; hogy ennek megzavarásán felül még a világ szemét is félrevezesse s önmagát mint békevágyó, a háborúba csak bele kényszerített, fajtestvéreit gyámolító nagyhatalmat tüntesse fel.

Mindez módfelett megnehezítette *Conrad* helyzetét. Nem volt elég, hogy haditapasztalatunk és hadfelszerelésünk nyomába sem lépett az övének, a sors még a kezdést és az események irányítását is az ő kezükre játszotta. Oroszország abba a helyzetbe jutott, hogy megzavarhatta az osztrák-magyar haderő felvonulását, amit ravaszul és előnyösen ki is használt.

De lássuk sorjában az eseményeket:

1914. június 28-án *Gavrillo Princip* meggyilkolta a Szarajevóban tartózkodó trónörökös párt. Ugyanez év július 25-én *báró Giesl* altábornagy, belgrádi követünk jelentette, hogy a szerb kormánynak ultimátumunkra adott válasza nem felel meg a kívánalmaknak s ezért Belgrádot haladéktalanul elhagyja. A zágrábi hadtestparancsnokság jelentése szerint azonban a szerb hadvezetőség már 24 órával a válaszjegyzék átadása előtt elrendelte az általános mozgósítást, amiből az látszik, hogy a szerbek előre tudták, hogy válaszukra, a Monarchia mással, mint mozgósítással, nem felelhet.

A király *Giesl* távirati jelentésének vétele után azonnal, még július 25-én este 21 h-kor, elrendelte a részleges mozgósítást s annak első napját július 28-ában határozta meg.

A részleges mozgósítás a Budapesti IV., a Temesvári VII., a Prágai VIII., a Leitmeritzi IX” a Szarajevói XIII., a Raguzai XVI. hadtestet, a m. kir. Budapest I., a m. kir. Szegedi II., a m. kir. Zágrábi VI. honvédkerületet, a prágai és a leitmeritzi K. K. Landwehr-kerületet, valamint a Dunai hajóhadat érintette. Mozgósították még a Grazi III. hadtestet és a 22. K. K. Landwehr gyaloghadosztályt is, melyeket *Conrad* állítólag a hadseregőparancsnokság tartalékául szánt, de sokkal valószínűbb, hogy már ekkor számolt az olasz támadással s ezért mozgósította ezeket, az olasz határhoz legközelebb elhelyezett seregeket.

A hadrakelt sereg főparancsnokává a király *Frigyes* királyi herceget nevezte ki.

Míg a Monarchia kizárólag csak Szerbia ellen mozgósított; Németország élénk tárgyalást folytatott a három, ugrásra kész európai nagyhatalommal; Franciaországgal, Oroszországgal és Angliával, hogy az előre sejtett világegés fellobbanását megakadályozza. A Monarchia diplomatái a világ minden kincséért se akarták Oroszországot „ingerelni”, ezért hagyták, hogy ő ragadja magához a kezdet; katonai szempontból felbecsülhetetlen kárt okozva ezzel a monarchiának.

Hadvezetőségünk július 27-én arról értesült, hogy Oroszország egy nappal előbb, a haderő részleges mozgósítását rendelte el a legnagyobb titokban. 29-én a cári vezérkar már a titkolódzást se tartotta szükségesnek; s a legnagyobb nyugalommal kihirdette a részleges mozgósítást, mely cselekedete csakis a Monarchia ellen irányulhatott. Oroszország azzal indokolta eljárását, hogy a „*Monarchia nagyobb erőt mozgósított Szerbia étlen, mint szükséges lett volna s ebben önmaga ellen irányuló cselekményt lát.*”

A Monarchia az orosz részleges mozgósítás hírére semmit se tett s csak 18 órával az orosz általános mozgósítás után, 1914. július 31-én 12 h-kor rendelte el szintén az általános mozgósítást s ezzel kirobbant a történelmi idők legnagyobb, legvéresebb háborúja, mely főként Európa földjén zajlott le ugyan, de a többi világrészt se hagyta érintetlenül.

A Monarchia után hű szövetségesünk, Németország is hadat üzent Oroszországnak, amire augusztus 1-én francia-, 2-án pedig angol hadüzenet volt a felelet.

Iswolszkinak Párizsban szép napjai voltak!

A részleges mozgósítási parancsra hadba vonuló hadtesteink és hadosztályainkból *három hadsereg* alakult, az 5., 6. és a 2. A két elsőt haditervszerinti hivatása mindenképpen a Balkán harctérre szólította, míg a harmadikat csak abban az esetben, ha a Monarchia kizárólag csak Szerbiával és Montenegróval keveredik háborúba. Július 31-én délig ez is volt a helyzet s így a 2. hadsereg csapatai július 30-án, vasúton szintén elindultak a déli határ felé. Minthogy pedig a már megkezdett felvonulást megállítani s a szállítmányokat északnak fordítani egyszerűen lehetetlen lett volna, hadseregfőparancsnokságunk úgy döntött, hogy a balkáni felvonulást befejezi s a 2. hadsereg csapatait csak később szállíttatja az északi harctérre, ami meg is történt s a 2. hadsereg drága időt pocsékol el, mialatt a 3. hadseregnek az első lemergi csatában oly égetően nagy szüksége lett volna hathatós támogatására. A lemergi csaták elvesztése és legkiválóbb emberanyagunk pusztulása tehát az orosz taktikázás és diplomácia sikere volt.

Az Osztrák-Magyar haderő felvonulása északon.

Az általános mozgósítási parancs kihirdetése után északon az osztrák-magyar 1., 3. és 4. hadseregnek kellett gyülekeznie.

A 11. lovashadosztály, mely a 22. és a 24. lovasdandárból, valamint a szegedi 1. honvédlövástüzéreztszályból állott, báró Nagy Gyula tábornok parancsnoksága alatt a Brudermann lovassági tábornok vezérlete alatt álló 3. hadsereg kötelékébe tartozott s attól közvetlenül kapta az intézkedéseket is. Az ezred közvetlen előljáró parancsnoksága a 24. lovasdandár volt, melynek élén Jóny László ezredes állott, a dandár másik ezrede a marosvásárhelyi 9. honvéd-huszárezred volt.

A részleges mozgósítás a 11. lovashadosztály parancsnokságot és annak, szegedi 3. és debreceni 2. honvéd-huszárezredből álló 22. dandárát is érintette. Ha a Monarchiának csak Szerbia ellen kellett volna hadat viselnie, akkor a 11. lovashadosztály délen nyert volna alkalmazást s a részleges mozgósítás által nem érintett 24. dandár helyét a budapesti 1. és pécsi 8. ezredből álló 19. lovasdandár töltötte volna be. Mivel azonban közben bekövetkezett az általános mozgósítás is, a 11. lovashadosztály eredeti hadrendjével északon vonult fel és pedig 24. dandárával azonnal, a 22. dandárával pedig csak a délen felvonult 2. hadsereg zömével együtt, elkésve.

Az 5. ezred törzse, I. osztálya (t., 2., 3. század), valamint a 4. lovas géppuskásosztag és a távjelzőjárőr* Kassán-, II. osztálya (4., 5., 6. század) Nyíregyházán tett eleget a mozgósítási parancsnak.

Miként a Monarchia határain belül mindenütt, Kassán és Nyíregyházán is nagy lelkesedéssel fogadták a mozgósítást s a behívó parancsot be se várva, olyan tömegekben vonultak be az emberek, hogy elhelyezésük és felszerelésük, noha mindez alaposan elő volt készítve, gondot okozott. A tisztekre és altisztekre sok és igen nagy munka hárult, mert a honvédszázadok mint említettük — eltérőleg a közösöktől — csak keretlétszámon voltak s a hadilétszámot tartalékos legénység és vállalkozóktól berendelt lovak gyors felszerelésével és beállításával kellett elérniök.

Úgy a kassai, mint a nyíregyházi laktanyákban, csak a keretállománynak volt férőhelye, a seregestől bevonuló tartalékos legénységet és *vállalkozó* lovakat magánosoknál kellett elhelyezni. Mindez a legkisebb súrlódás és nehézség nélkül ment végbe.

A hadiállomány elérésére szükséges emberanyag a tartalékosok javából került ki, a századok létszáma azonban még mindig nagyobb volt a szabályosnál, mert a huszárok, nehogy lemaradjanak az első rohamról, titokban mindig beoptáltak magukat a kiválasztottak közé. Ki álmodta volna akkor, hogy egynémelyik huszárnak még a fiára is rákerül majd a sor.

A *vállalkozó* lovak mezőgazdasági munkából, szénaevéstől nagyraöntött hasakkal vonultak be. Ezekre az idomtalan állatokra nem volt könnyű az 1—5 méretű fatalpú nyergek közül a megfelelőt kiválasztani s a hozzávaló felszereléssel együtt ráilleszteni. Végeredményben mégis minden úgy ment, mint a karikacsapás. Az újonnan felavatott pótlovak sörényébe kötött anyakönyvi és avatási számával azonban baj volt, mert ezek sok esetben — olykor szándékosan is — elvesztek és elcserélődtek, miért is célszerűbb lett volna az avatási számot a lovak patájába sütni.

Kevés volt a tábori kohó. A sok ló vasalása lassan haladt. A hámoslovak tárkányai nem voltak elég tágak. A raktári új szekérrudak nem illettek pontosan a járművekbe és a ponyvák abroncsai sem. A kocsik szekrényében levő csomagolójegyek mellett nem volt elhelyezési vázlat, ami lassította a csomagolást.

A pótlás bevonulásával egyidőben megnyíltak a felszerelési raktárak. Előkerültek a vadonatúj naftalin-szagú menték, kék zubbonyok, vörös nadrágok, sárga csizmák és megkezdődött a kardok köszörülése.

Amint embernek és lónak megvolt a felszerelése, kezdődött a szakasz-, század- és osztálykiképzés. A nagyhasú vállalkozó lovak némelyikén eleinte csak éjjeli munka után állt meg a heveder. Még a századgyakorlatozás alatt se volt ritkaság, hogy a ló hasának egyre csökkenő mérete következtében meglazult a heveder s a huszár nyereggel együtt lefordult. A kiképzés főtárgya az akkori szellemnek és elveknek megfelelően a lovasroham

* Ezt a két alakulatot mozgósításkor állították fel.

volt. Ebben a mi huszárságunk az egész világon méltó versenytárs nélkül állott. Ma lehet, sőt a tapasztalatok után kell is vitatkozni azon, vajjon a lovasság hajtszon-e végre rohamot, vagy elégedjék-e meg egyéb hadászati és harcászati feladatainak megoldásával? Az 1914. év lovasságát azonban el sem lehetett képzelni roham nélkül. És bizony döbbenetesen szépek és lélekemelőek voltak azok az 1914-es rohamok, melyeket ellenségeink épp úgy nem fognak elfelejteni, mint mi magunk.

A huszárok féltő gonddal ellenőrizték fontos szerszámuk — kardjuk — életét; mert a háború előtti felfogás az volt, hogy mikor a huszár karabélyához nyúl, tulajdonképpen már nem is huszár . . .

A távjelzőjárőr műszerei avultak s részben használhatatlanok is voltak, amit az ezred kellemetlenül nélkülözött éppen a háború első, legmozgalmasabb szakában, amikor — a távol felderítés folyamán — legnagyobb szüksége lett volna a távjelzőjárőr kifogástalan működésére. Az újonnan szervezett géppuskásosztag és távjelzőjárőr tisztjei' megfeszített munkát végeztek, hogy alakulataik legénységét kiképezzék s a használhatatlan anyagot pótolják. Előbbi igyekezetük sikerrel járt, anyagot azonban az ezredparancsnokság többszöri sürgetésére csak a harctéren kaptak.

Amikor az indulás napja érkezett, Kassa is, Nyíregyháza is meleg szeretettel búcsúzott daliás huszárjaitól s nemcsak a huszárnak, hanem a lovának is jutott bokréta. Virágos, lelkes volt ez az augusztus. Aki látta nem fogja elfelejteni soha, Büszkén, délcegen indultak a huszárok, de még büszkékben tekintettek fel rájuk azok, akiknek valamelyes közülük volt hozzájuk. Aki elindult, aki itthon maradt egyaránt átérezte, hogy mi az, amikor: „Zsindelyezik a kaszárnya tetejét” . . .

Az ezred szállítmányai — kb. öt lovasszakasz vonatonként — augusztus 9-én és 10-én indultak állomáshelyükről, hogy két-három napi zavar-talan, de nem éppen gyors utazással Lembergbe érkezenek.

A felvirágozott vonat kocsijainak minden oldala teli s tele volt jókedvű, tréfás felírással. A huszárok nem fogytak ki a jókedvből s büszkén énekelték *Ékes Károly* százados nótáját, melyet az ezrednek szerzett s amelyet így minden 5-ös huszár méltán a magáénak vallott.

Szerencsen az ezred egyik szállítmánya egy gyalogezred szállítmányával találkozott; igaz testvérekként üdvözölték egymást.

Drohobje színlengyel lakossága is épp oly lelkesen ünnepelte a magyar huszárokat, akár a magyar lakosság, magyar földön.

Az út is virágos diadalmenet volt s a lakosság minden elképzelhető jóval árasztotta el a huszárokat, akik daloltak, mintha hosszú szabadságra mennének és szilaj jókedvükben, győzelmi tudatukban, viszonzásul a virágcsokrokért, moszkvai képeslapokat ígértek a lányoknak.

A virágok elhervadtak és hány lány sírta azóta vörösre idehaza is a szemét, mert képeslapot se Moszkvából, se máshonnan nem kapott; mert bizony az ígérők parádéra szép, de háborúra gyilkosan rikító, ruhájukban, fergetekként rohantak az ellenségre s fékezhetetlen bátorságukkal,

vakmerő elszántságukkal sokan meghalva bár, de kivívták maguknak és fegyvernemüknek a halhatatlanná vált „*vörös ördög*” nevet.

Véráldozatos volt az az augusztus, de — gyönyörű! A magyar virtus orgiát ült, szinte túlságosan tobzódott s csak később jött a lehiggadás! A virtus helyét ekkor a gépek szörnyű viaskodása és a kitartás foglalta el, ami szintén szép teljesítmény volt, nekünk magyaroknak azonban mégis csak az ember-ember elleni harc volt a legszebb és legkedvesebb.

Az ezred utolsó szállítmánya augusztus 12-én délben érkezett meg Lembergbe, ahonnan szállítmányonként lóháton Zoltancén át Lány Polskiere ment; miután a magával hozott többkészletet előzőleg a tüzér laktanyában leadta. Lemberg lakossága nagy lelkesedéssel ünnepelte a daliás termetű rikítóan tarka öltözetű, panyókára vetett mentéjű, harsogó trombitaszóval-csattogó patákkal délcegen menetelő honvédhuszárokat, kiknek marcona arcáról lerítt a harcikedv s az a vágy, hogy kardjuk élet minél előbb kipróbálhassák az ellenségen. (Lásd a 46. és 54. oldalt)

Augusztus 13-án már az egész ezred Lány Polskién volt, míg dandártársa, a marosvásárhelyi 9. honvédhuszárezred Kamionka-Strumilován szállt meg. A jobb módhoz szokott huszárok nem voltak elragadtatva a nyomorúságos, düledező, bűzös házaktól s a még szegényesebb alacsony istállóktól, melyekbe a jó növésű magyar lovak alig fértek be.

Az orosz-galíciai határszolgálatot a határ közelében állomásozó és azonnal hadilétszámra kiegészített gyalog-vadászcsapatok és hirtelen behívott népfelkelőkkel megerősített csendőrség látta el. Ez a csekély erő, semmiféle orosz vállalkozás megakadályozására nem volt elég s így augusztus 13-án a kozákok már elárasztották a határt és gyújtogattak, pusztítottak, raboltak, ahol csak lehetett. Ezzel megkezdődött a világtörténelem legnagyobb, legvéresebb tragédiája, melynek végét még ma se látjuk.

A tiszték beosztása a felvonuláskor az alábbi volt:

Ezredparancsnok: *Hegedűs Pál* ezredes.
 1. Ezredsegédtiszt: *Ghiczy Béla* százados.
 2. Ezredsegédtiszt: *Havassy Lajos* főhadnagy.
 Ezred élelmezőtiszt: *Szabó Kálmán* főhadnagy, gazdasági tiszt.
 Ezred orvosfőnök: *Dr. Omaszta Sándor* ezredorvos.
 Vonatparancsnok: *Cseley Andor* tartalékos hadnagy.
 I. Osztályparancsnok; *Hüttner József* őrnagy.
 gazdasági tiszt: *Bohus Tivadar* főhadnagy, gazdasági tiszt.
 állatorvos: *Herkner Péter* főállatorvos.
 1. századparancsnok: *Körmendy-Ékes Károly* százados.
 alantostisztek: *Görgey Miklós* százados,
Kelemen Zoltán főhadnagy,
Takácsy Gyula főhadnagy,
Cseley Márton tartalékos hadnagy,
Platthy Mihály tartalékos zászlós,

2. századparancsnok alantostisztek:	<i>Bujanovics Albert</i> önkéntes. <i>Szmrecsányi Adorján</i> százados. <i>Báró Apor Ferenc</i> főhadnagy, <i>Rabong Frigyes</i> főhadnagy, <i>Steller László</i> főhadnagy, <i>Somló István</i> tartalékos hadnagy, <i>Gárdonyi Andor</i> tartalékos hadnagy.
3. századparancsnok alantostisztek:	<i>Várady Dániel</i> százados. <i>Elekes Antal</i> százados, <i>Déry Zoltán</i> főhadnagy, <i>Sándor Gerő</i> tartalékos hadnagy, <i>Kiszely Pál</i> tartalékos hadnagy, <i>Patay Samu</i> tartalékos hadnagy. <i>Zimmer Alajos</i> őrnagy.
II. osztályparancsnok gazdasági tiszt: orvos: állatorvos:	<i>Perényi Alajos</i> főhadnagy, gazdasági tiszt, <i>Dr. Grósz Dezső</i> tart. segédorvos helyettes. <i>Gergely Bertalan</i> főállatorvos.
4. századparancsnok alantostisztek:	<i>Marsó László</i> százados. <i>Fischer Gusztáv</i> főhadnagy, <i>Schmitt Pál</i> főhadnagy, <i>Péczely László</i> főhadnagy, <i>Szabó Iván</i> hadnagy.
5. századparancsnok alantostisztek:	<i>Késmárky Béla</i> százados. <i>Szabó Lajos</i> százados, <i>Szombatiig József</i> főhadnagy, <i>Seri y Károly</i> főhadnagy <i>Kommer Gyula</i> tartalékos hadnagy,
6. századparancsnok alantostisztek:	<i>Daday</i> önkéntes. <i>Reök István</i> százados. <i>Serédy Géza</i> százados, <i>Máriássy László</i> főhadnagy, <i>Tóth József</i> hadnagy,
4. géppuskás o.-pnoka alantostisztek;	<i>Kovács Ödön</i> tartalékos zászlós. <i>Szabó József</i> százados, <i>Böszörményi Árpád</i> főhadnagy, <i>Komáromy László</i> főhadnagy.
utászszakasz pnok: távjelzőjárőr pnok:	<i>Füzesséry Sándor</i> főhadnagy. <i>Márton Ernő</i> főhadnagy

II. RÉSZ.

Oroszország elleni hadjárat.**L FEJEZET.****Távolfelderítés.****A)****Tűzkeresztység. Stojanowi lovas roham.**

Augusztus 13-án 2030-kor *Jóny László* ezredes, dandárparancsnok összehívta a dandár tisztikarát s a dandár feladatát az alábbiakban ismertette:

„Hadvezetőségünk a dandárt a *Brudermann* lovassági tábornok parancsnoksága alatt álló 3. hadseregünkbe osztotta be azzal, hogy e hadsereg előtt a cs. és kir. 2. és 4. lovashadosztállyal válllvetve, felderítést végezzen. Ezek a lovas seregtettek zömükkel augusztus 15-én átlépik az orosz határt' s a következő útirányokban nyomulnak elő: cs. és kir. 4. lovashadosztály: Dubno, m. kir. 24. lovasdandár: Stojanow-Luck, cs. és kir. 2. lovashadosztály: Wladimir Wolynski-Kowel.

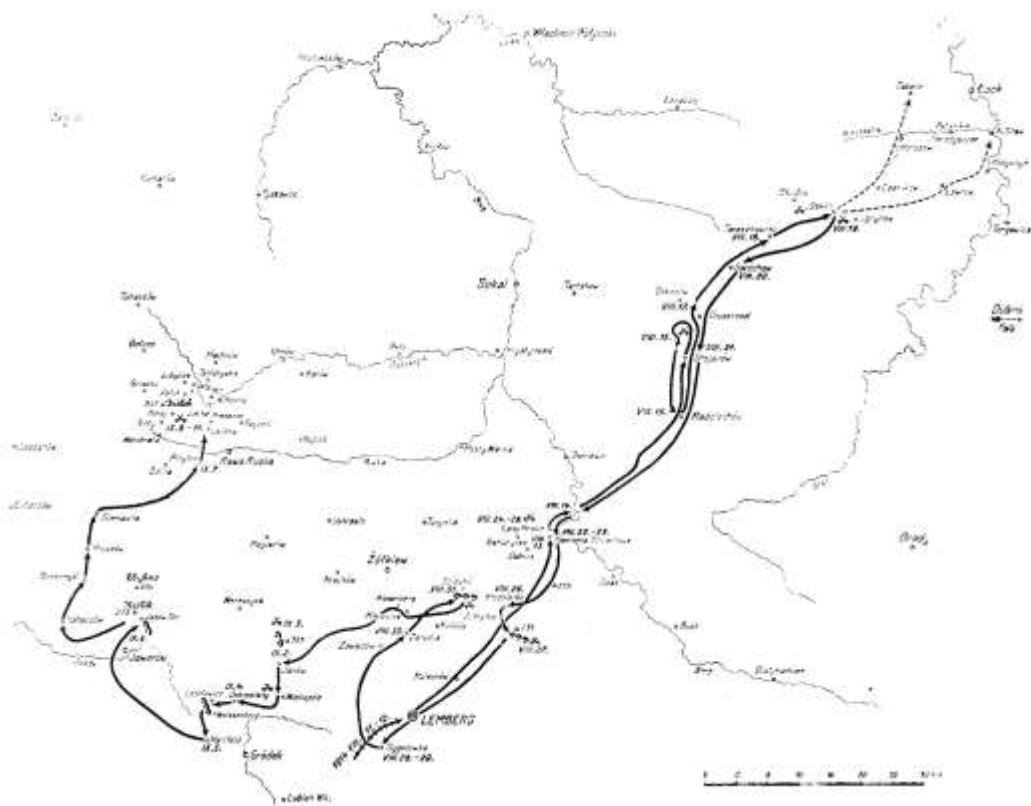
Felderítendő terület a 4. lovashadosztálynak: Zalozce-Szepietowka és a Stry között, a 24. lovasdandárnak a Stry folyása és a Tartaków-Lokaczy-Stochod vonal között, 2. lovashadosztálynak utóbbi vonal és a Bug folyó között.

A lovas seregtettek minden alkalmat ragadjanak meg arra, hogy a szomszédos felderítendő sávba is betekintsenek. Különösen vonatkozik ez a 24. lovasdandárra, melynek Lokaczyn át Wladimir Wolynski és Ugrynow-Torgowicán át Dubno irányában is felderítést kell végeznie.

A határt betörés ellen, a határ mentén összevont gyalogzászlóaljok biztosítják. Ezek a lovasságnak a határ átlépésénél segítségére lesznek, később pedig hátvédül szolgálnak. A 24. lovasdandár támogatására augusztus 14-én este a 30./I. zászlóalj Radziechównál és Stojanownál gyülekezik.”

A dandár parancsnoka, hogy feladatát megoldhassa, a Lembergben lévő XI. hadtest parancsnokságtól tüzéséget kért, de nem kapott. Ekkor a Bug hídjának biztosítására az 1. századdal *Körmendy Ékes Károly* századost küldte ki. Ez a század elzárta a Bug hídját és a dobroíwori gázlót s e kettő között állandó járőrmenettel figyeltette a Bug északi partját.

Augusztus 14-én reggel kozákok betöréséről és gyújtogatásáról érkeztek hírek, ezért 10 h-kor az 1. századot a 4. századdal megerősítették, 11.30-kor pedig az egész dandár lóra ült és a Bug hídjától délre, a szabadban táborozott.

Az ezred útja 1914. VIII. 11.—IX. 11.

A Radziechowon át Stojanow felé vivő úton felderítésre *Péczely* főhadnagyot küldték ki tizenkét lovassal s az úttól keletre és nyugatra is egy-egy altiszti járőrt igazítottak el, 15 h-kor pedig az egész 1. századot előretolták Radziechowba. A Bug hídját ekkor a 4. század és a géppuskás osztag zárta el. A stojanowi út tele volt ekkor már, határ felől szekereken menekülő — főleg zsidó — lakossággal, kik a kozákok gyűjtogatásáról, fosztogatásáról és kegyetlenkedéséről jajveszéltek.

A járőrök már az első alkalommal megéreztek, hogy a mocsaras, sűrű erdőben nem a kardjuk, hanem nyakbavetett töltött karabélyuk lesz a védelmezőjük. Sőt arra is rájöttek, hogy fedett terepen rajtaütés ellen úgy védekezhetnek legeredményesebben, ha már a járőr sem lovagol egy csoportban, hanem éllovasai után kettesével, távközökkel nyomul elő.

Estefelé egymásután gyulladtak ki a tanyák és kazlak s a borzalmat keltő tüzek fénykörében feltűnedező lovasok körvonalai jelezték, hogy a

kozások megkezdték pánikkeltő, nyugtalanító, kegyetlen, de eredményes munkájukat.

A felderítésre kapott parancs értelmében a dandár augusztus 15-én a Bug hídjától 420-kor indulva, Radziechowon át Stojanowra nyomult elő. Az út két oldalán tisztí járórok biztosították a dandár oldalát, ezek azonban a mocsaras erdőben csak nagynehezen jutottak előre. A dandár Stojanowba 11 h-kor érkezett s ugyanekkor megkondult a templom harangja. A jóhiszemű magyar huszárok azt hitték, hogy a harangzúgás érkezésüket ünnepli, pedig ebben a szokatlan időben az csakis az oroszoknak szánt jeladás lehetett. Ilyesmit eleinte gyakran észlelt az ezred, de akkor még senki se gyanakodott. (vázlat a 48. oldalon)

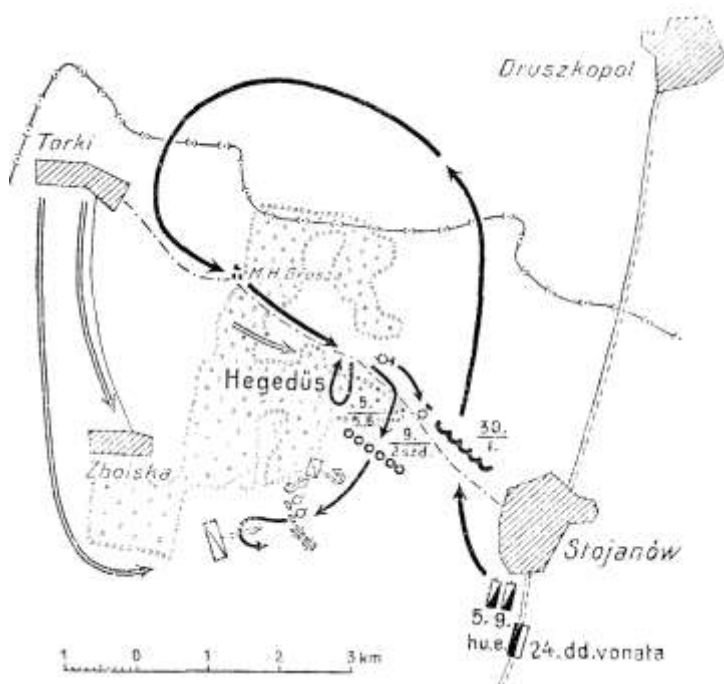
Stojanow nyugati szélén pihenőt tartott a dandár és már a lovakat kezdték zabolni, amikor egy vágóban érkező határcsendőr jelentette, hogy Torkinál orosz lovasság, tüzérség, és szekereken szállított gyalogság van s hogy már Stojanowtól nyugatra az erdőben is vannak oroszok. *Jóny* ezredes erre *Máriássy* főhadnagyot a 6. század 1. szakaszával Torki irányába felderítésre előre küldte, az erdőt pedig járórokkal akarta felderíttetni, ezek azonban az erdőben tüzet kaptak. A dandár a siojanowi erdő irányából várt orosz lovastámadás fogadásához rohamhoz fejlődött, de mivel az erdőbe, a bizonytalanságba veszélyes lett volna bevezetni a dandárt, az az erdőt elkerülve, oszlopban észak felé lovagolt és 1415-kor átlépte az orosz határt.

A határmesgye átlépésekor minden huszár büszkén egyenesedett ki és lelkesen vette tudomásul, hogy már orosz földön jár; nem érezte a nap fáradalmait s nem gondolt a közeli veszélyre sem. A Stojanowtól északra levő magaslatokat ezalatt a beérkező 30./I. zászlóalj szállta meg.

A határ átlépése után Torki felé kanyarodott a dandár és 16 h-kor Torki elé ért. *Máriássy* főhadnagy ezalatt Torkitól keletre megfigyelte, hogy az oroszok a Grusza-major felé mentek. Az oroszokról több jelentést küldött, sőt biztosító osztagaikkal már tűzharcot is vívott. Jelentéseit a lakosság is megerősítette és látni lehetett a sok friss patanyomot az úton is.

Amikor a lovasdandár Torki elé ért, délfelől megszólaltak az orosz ágyuk. A dandár a M. H. Grusza-hoz ügetett, ahol újabb jelentések érkeztek az orosz tüzérségről és géppuskákról, amelyek az erdőtől délre álltak és a gyalogzászlóaljat és a dandárnak Stojanowban marad vonatát lötték.

Ahelyett, hogy a dandár az erdőt nyugatról megkerülve Zboiskán át az oroszok hátába lovagolt volna, a szűk erdei úton át Stojanow felé vágta az erdőt, majd az erdőtisztásra érve oszlopba fejlődött. *Jóny* ezredes itt a 9. ezred két századát és *Zimmer* őrnagy parancsnoksága alatt az 5. ezred 5. és 6. századát az erdő sarkán át rohamra rendelte azzal, hogy: *irány az orosz tüzérség és géppuskák!* *Hegedűs* ezredes pedig ezzel egyidejűleg azt a paracsot kapta, hogy az 5. ezred fenmaradó részével az erdőn át az oroszokat támadja oldalba. A lovas géppuskás osztagnak a rohamot az

A stojanowi lovasroham.

erdő sarkáról kellett tüzzel támogatnia, de ott megjelenvén gyalogságunk, ellenségnek nézte és tüzelt rá. Az oroszok is megtudták a dandár tartózkodási helyét, mert a srapsnelek a huszárok feje felett is robbani kezdtek.

Röviddel ezután mindkét támadó csoport megindult. *Hegedűs* ezredes csoportja már az erdőben volt, hogy az oroszokat oldalba támadja, mikor előnyomulás közben jelentés érkezett, hogy azon a szűk erdei úton, melyen a dandár jött, több orosz lovasszázad közeledik. Erre a *Hegedűs* csoportot visszarendelték és a géppuskákat is az újonnan felbukkanó ellenség ellen fordították, mire az orosz visszafordult és ugyanazon az úton vissza is ment, jövet is, menet is elhaladva a szűk erdei úton, egy lovával felbukott lábatörött huszárunk és az őt gyámolító két egészségügyi emberünk mellett. Jövet nem bántották, menet azonban — a vöröskeresztes jelvény dacára is — több pikaszúrással és pisztolylövéssel felkoncolták őket. Ez időben szedtek le a 4. század huszárai egy orosz figyelőt a fáról. Ez volt az ezred első hadifoglya.

Az arctámadásra rendelt négy század ezalatt áthatolt az erdőn. Délnyugatról tüzéségi és géppuskatűz fogadta, mire tüztámogatás nélkül kb. 1800 méteres nyílt terepen, rajta-rajtában végrehajtott kanyarodással rajban megindult a híres stojanowi lovasroham, amelyet sem a szembe tüzelő orosz gyorstüzű ágyúk és géppuskák, sem a rohamozók oldalába tüzelő

orosz gyalogság, sem pedig a huszárok ellen rohamhoz fejlődő orosz lovasság nem tudott feltartóztatni.

Az oroszok nem számítva arra, hogy van olyan lovasság is, mely a gyorstüzelő gépeket szembe meri rohamozni, elvesztették a fejüket. Gépeikkel elsietve, aránylag kevés eredménnyel lőttek s a harci zajt messze túlharsogó „*Rajta-rajta*” kiáltásra elhallgattak. A kiszolgáló legénység közül kevesen védekeztek, a többi elszaladt, vagy hasrafekve halottnak tetette magát.

Zimmer őrnagy, nehogy az orosz géppuskák, a túlvágtázó huszárok háta ellen fordulhassanak, elrendelte a szakaszával mellette rohamozó *Borbély Maczky Emil* főhadnagynak, hogy tizenkét huszárral foglalja le azokat. *Maczky* főhadnagy a védekező parancsnokot lelötte és teljesítette a parancsot. Az oldalból tüzelő orosz gyalogság ellen *Zimmer* őrnagy *Kovács* szakaszvezető szakaszát rendelte ki a 6. századtól. Ez a szakasz legázolta a gyalogosokat, mire megszűnt a tüzelés.

Az erdőből a huszárok jobbszárnya ellen rohamhoz fejlődő orosz lovasság már-már visszafordult. De ekkor hátul valaki gyülekezőt fúvatott. A 9-es huszárok zöme és az 5-ösöktől is sokan megfordultak és a legrövidebb úton a hívő trombitahang irányába vágattak. Ezt a zavart felhasználták a hátrább álló orosz lovasszázadok és előretörték. Új lovasharc kezdődött. Aki nem ment a gyülekezőhelyre és akit az új veszélyt észre-vevő tiszték még visszafordíthattak, az ebben a kézitusában is részt vett. Az 5. és a 6. század zöme itt harcolt. Ez a kézitusája még több vérbe került, mint az ágyúk és géppuskák megrohanása, mert az orosz lovasság hősi önfeláldozással, gépeit akarta megmenteni.

Az orosz kardok, pikák és pisztolyok fő célpontjai a ragyogó ruházatú tiszték voltak és a tisztjeik köré tömörülő legderekből huszárok. Itt sebesült meg igen súlyosan pisztolylövéstől és pikaszúrástól *Serédy* százados, kardvágástól *Máriássy* főhadnagy és itt halt hősi halált *Daday* önkéntes is. A legderekből harcoló huszárok neveit sajnos nem jegyezte fel senki, hisz egytől-egyig hősieken harcoltak. *Máriássy* főhadnagy naplója szerint *Sasalovich* huszár, amikor az orosz ágyú lövedéke széttepte a lovát, gyalog szaladt társai után s karabélyból lövöldözött az oroszokra; egy orosz törzstisztet lelőve, annak lovára pattant és résztvett a kézitusában. *Enyedi* huszár pedig, miután kilőtték alóla a lovat, viszonzásul a tüzekek lovait lövöldözte le.

Ha az orosz lovasság önfeláldozásával géppuskáit nem is tudta visszaszerezni, az esti szürkületben őrizetlenül hagyott ágyúit később mégis elvontatta.

Mint mondtuk, az 5. ezred oldaltámadásra rendelt zömét visszahívták, holott az nemcsak az egész zsákmányt elszállíthatta volna, hanem az oroszok nagy részét elfogva, az amúgy is szép sikert, fényes és teljes győzelemmé fejleszthette volna. Ehelyett a dandár zöme a tisztáson és attól északkeletre az időnként érkező különféle hírekhez alkalmazkodva, más és más irányba fejlődött rohamhoz, de erre nem volt alkalma.

A harctér így is a dandár kezében maradt. Zsákmányolt két géppuskát: elfogott egy sebesületlen törzstisztet és igen sok lovat. Elesett egy orosz alezredes, sok tiszt és katona.

Az 5. és a 6. század az említett tiszteken kívül kb. ötven altisztet és huszárt veszített. Ezek közül hat azonnal, tíz pedig sebesülés következtében később halt hősi halált. Legnagyobb vesztesége *Máriássy* főhadnagy szakaszának volt.

Az orosz tüzérség a harc kezdetén a dandárnak műúton álló vonatát lőtte. Több vezetőkié elszabadult s a meglepett vonatonál vakrémület tört ki. Egyesek egészen Lembergig futottak és ott a dandár pusztulásának rémhírét terjesztették.

A négy lovasszázad fényesen sikerült rohamának a 80-as bakák örültek a legjobban. Ezek mindent jól láttak, azt is, hogy a legjobb időben érkezett huszárok kemény harctól kímélték meg őket. Szorongatták is a huszárok kezét s ha egymás nyelvét nem is értették, megérezték azt, hogy a különféle fegyvernemeknek egymást támogatniuk kell; hogy dicsőséget, győzelmet, csak együttműködéssel és összetartással arathatnak.

Ez a roham alapozta meg a huszárok jó hírnevét. Ekkor nevezte el az orosz a magyar huszárt „*vörös ördög*”-nek. A muszkák ettől kezdve mindég kitértek a lovasroham elől s megelégedtek azzal, hogy lovasságunkat szétszórt csoportokban állandóan tüzel támadva, nyugtalanítsák, idegítsék és bizonytalanságban tartsák; sajnos tagadhatatlanul nagy sikerrel.

A sok sebesült ellátása és hátraszállítása nem ment simán, mert az orvosok az egészségügyi személyzettel együtt, mindjárt a harc kezdetén eltávolították a sebesülteket csak *Görgey* százados önfeláldozó gondoskodásának köszönhetően idejekorán való kórházba jutásukat. — *Görgey* százados ugyanis felismerve a helyzetet, szakaszával öntevékenyen visszamaradt s a gyalogság néhány egészségügyi emberét is visszatartva, az oroszok által felgyújtott falvak által megvilágított hadszíntéren összeszedette s bekötöztette az összes sebesülteket, majd pedig rekvirált és fegyverrel kényszerített járműveken másnap délelőttre a dandár tartózkodási helyére Radziechowra szállította őket.

A tűzkeresztség alkalmával mindenkor és mindenütt fellépő zavar közepette ugyanis a dandárparancsnokság nem igen gondolhatott még külön a sebesültekre is, annyival kevésbé, mert a helyzet tisztázatlan volt, a közelgő alkonyat pedig a dandár biztonságba helyezését parancsolta; a dandárt tehát még az éj folyamán Radziechowra vezette vissza *Jóny* ezredes, hogy ott bevárja a Lembergől kért erősítést s meggyőzze a hadtestparancsnokságot arról, hogy csupán két lovasezred, tüzérség és gyalogság nélkül, nem törhet sikerrel előre Luck-ig, mivel feladatát még a legnagyobb önfeláldozás, a teljes megsemmisülés árán sem oldhatja meg.

Dr. Berend Miklós, a kiváló orvos és író, aki később hosszú ideig az ezred orvosfőnöke volt, a következő verset írta a *stojanowi* lovasrohamról:

I.

„Valahol messze dübörög a föld,
Valahol, messze zúg a vihar.
Most mennek rohamra a honvéd-huszárok,
Trombita riasztó hangja rivall.

II.

Paripák rolnija)/ sír a mező,
Kardok acélján, csurog a vér.
Most mennek rohamra«honvéd-huszárok,
Fejükre hull ma mind a babér.

III.

Es fut az ellen. Távol falu ég.
Bús őszi mezőn alkonyi szél.
— Most mennek sirba a honvéd-huszárok,
Róluk az ellen riadva regél.

IV.

. . . Hazafelé őszi felhők szállnak
Vigyetek leírt az édes anyáknak . . .
Fölöttünk már vad virágok nyitnak
S alkonyatkor összebújva sírnak.”

B)

A távolfelderítés folytatása.

Augusztus 16-án Radziechow délnyugati sarka és a vasútvonal között táborozott az ezred. Este megérkezett Lembergől vasúton az erősítésére küldött 19. *Landwehr* gyalogezred két zászlóalja és a 32. tábori ágyúezred két ütege.

14 h-kor a vonatot, nehogy az oroszok ismét rajtaüssenek, Kamionkára küldik. A csapatoknál csak a mozgókonyhák és a konyhakocsik maradnak, így az ezred a távolfelderítés alatt csak a felmálházott tartalékkészletre és a helyszínen beszerezhető élelemre és lótápra volt utalva.

Augusztus 17-én 6 h-kor az 1. század, mint 2. számú felderítő különítmény, előre megy. Menetvonala Gorochów-Bludow-Czarukow-Luck. Tőle jobbra és balra a 9. ezred egy-egy százada derít fel.

Az 1. számú felderítő különítményt, *Kubassy Sándor* százados századát, az oroszok elfogták, a 3. számút, *Perczel Armand* százados századát, pedig visszaszorították. Így a dandár előtt csak az 5. ezred 1. százada végezte a felderítést.

A magyar huszár leleményességének, kötelességtudásának és bátorságának fényes példáját mutatta e napon *Demjén András* huszár, ki az 1. század jobboldali 1. sz. járőrébe volt beosztva. Járőrparancsnoka azzal a jelentéssel küldte őt oldalra a különítményhez, hogy a Druskopol és Boris-kowiczky közötti hidakat az ellenség felégette. — *Demjén* a mocsaras, patakokkal átszelt, ismeretlen terepen, egy vízvonalnál lovával lesüppedt s minthogy lovát már nem menthette meg, megmentette legalább a kantárt és nyeregszerelékét s azt a hátára véve, gyalog folytatta útját a különítmény feltalálásáig. — Jelentése átadásakor azt az utasítást kapta, folytassa menetét hátra a dandárig, ahol, ha kap lovat, vonuljon be valamely századhoz! *Demjén* azonban nem akart bajtársaitól elszakadni s ezért a legközelebbi orosz faluban egy *muszka szürkét* harácsolts magának, melyen a különítmény nyomait követve másnap délelőtt nemcsak utólérte azt, hanem

annak rohamozó részeihez csatlakozva, önként kivette részét annak harcaiból is, miközben *szerezett* szürkéjét is kilőtték alóla és bal karját is átlőtte egy lapjával csapódó gurulat. Másnap 19-én hajnalban, amikor *Bujanovics* önkéntes néhány lovas kíséretében a sebesülteket és ló nélkül maradtakat a dandárhoz hátraszállította, egy orosz lovasjárőr kísérelt meg támadást a szállítmány ellen, ekkor megint *Demjén* volt az, aki sebesült karjával is karabélyt ragadva elsőnek tüzelt az ellenségre.

Példás magatartásáért bronz vitézségi éremmel tüntették ki, ami a háború első napjaiban igen nagy kitüntetés-számba ment.

A megerősített dandár 630-kor három oszlopban a következőképpen nyomul Karasow felé: Középen, a vasútvonaltól nyugatra, a lovasdandár, tőle keletre egy gyalogzászlóalj és egy üteg, nyugatra pedig két zászlóalj és egy üteg. A menetoszlopok a határt átlépték anélkül, hogy ellenségről hírt kaptak volna. A 15-én Stojanownál megvert oroszok, a lakosság állítása szerint, fejvesztetten menekültek észak felé. Még muzsikokat se lehetett látni a teljesen még le sem aratott tájakon, csak füstölgő romokat, melyek a menekülő kozákok kegyetlen munkáját jelezték.

19 h-kor a megerősített dandár Ochlopow-Druskopol-Kwasow között egy nagy mélyedésben megállt és a gyalogság biztosítása mellett a szabadban táborozott. Az orosz lakosság nagyrésze elmenekült, ezért a falvakban élelmet, sem vásárolni, sem harácsolni nem lehetett. A beszerzésre küldött *Bohus* főhadnagy gazdasági tiszt a bezárt ajtókat engedély nélkül nem akarván feltöretni, csak cigarettát és kevés kenyeret szerezhetett. Egy-napi tartalék-élelemadagot tehát már első nap el kellett fogyasztani.

Augusztus 18-án a 4. század volt a dandár elővédje. A dandár a visszavonuló oroszoktól kirabolt Gorochowon át Tereszkowiecre nyomult elő, majd e községtől délre táborozott. Nagyobb orosz erőről nem érkezett jelentés, de a felderítő osztagok és járőrök kisebb orosz lovas csapatokkal harcba keveredtek. Zabot és kenyeret most se lehetett beszerezni, ezért a második tartalék-adagot is el kellett fogyasztani. Vágómarhát azonban harácsoltak és ezeket a másnapi élelmezésnél felhasználták.

Augusztus 19-én Szklin felé nyomult előre a dandár. Útközben jelentették, hogy körülbelül egy lovasdandár erejű orosz, tüzéséggel, Uglowka és Szklin között észak felé haladt. Dandárunk letért az útról, gyalogságunk pedig Bludovv felé folytatta menetét. Az ellenség zöme délnyugat felé kitért, egy ezrede azonban Bludowra lovagolt, ahol gyalogságunk megtámadta és visszaverte.

Három fegyvernemünk között még nem volt meg az összműködés. A fegyvernemek önállóan harcoltak, egymást nem értesítették semmiről. A lovasság a gyalogság mögött lemaradt, nem tudott a harcba idejekorán beavatkozni s így csak járőrei harcoltak az oroszokkal.

Egész nap esett az eső. A mély sár megnehezítette a járást még az utakon is, ezért a dandár csak 13 h-kor ért Szklinbe, ahová bevonult estére a Luck felé felderítésre 17-én előreküldött 1. század is.

Ez a század előnyomulása alatt már géppuskákkal megerősített orosz gyalogsággal vívott tűzharcot. Egy embere elesett, kettő súlyosan megsebesült. Jelentette, hogy Luckban állítólag minden fegyvernemből álló nagy erőnek műszakilag megerősített állása van, hogy a Korczeska és Polonka patakok hídjait az ellenség megszállva tartja, hogy a Gorodyszczénél (Luektól 8 kin. délnyugatra) levő hidat az orosz szétrombolta s végül, hogy Czarukownál két, géppuskákkal megerősített, lovasszázadot vert vissza.

A dandár Szklinnél is a szabadban táborozott, pihenését zárt előőrsök biztosították.

20-án 5 h-kor az ezredből két félszázad erejű felderítő osztagot küldtek ki. *Elekes Antal* századost a fél 3. századdal Lawrowon és Misliszynen át Nowo Stawra, *Késmárky Béla* századost pedig a fél 5. századdal Czarukowon és Korszewen át Zaborolra. A 2. század Ugrynowra ment harácsolni, de csak három hordó szeszt és négy disznót tudott beszerezni. Kenyeret, zabot és dohányt nem talált.

Délben a felderítő osztagok egybehangzóan azt jelentették, hogy Luck felől Czarukowon át nagyobb gyalogsági oszlopok, összesen kb. egy gyaloghadosztály nyomul Szklin felé, egy másik azonos erejű oszlop pedig Szklintől délre Mysliny irányában menetei.

Ezekre a jelentésekre a dandár Tereszkowiecen át Gorochowra ment vissza, ahova 22 h-kor érkezett és Gorochowtól délre a szabadban táborozott. A visszavonuló dandár utóvédje Szklinnél az orosz gyalogság elővédjével már tűzharcot vívott.

21-én 8 h-kor Druszkopolra ment a dandár, ahol azt a hirt kapta, hogy a tőle nyugatra felderítő 2. lovashadosztályunk mögött egy orosz lovashadosztály áttört a határon, Turynkán át Kamionka Strumilowára ment s ott a dandár visszahagyott vonatát megtámadta. A dandár erre az orosz lovashadosztály megtámadása céljából Kamionka Strumilowa felé megindult, de Stojanowra érve azt az újabb hírt kapta, hogy a 2. lovashadosztály már előnyomult Kamionka felé, mire a *Jóny* dandár Stojanowtól északnyugatra lóról szállva, felnyergelt lovakkal, harcrakészen várt arra, hogy a 2. lovashadosztály elől valószínűleg erre visszavonuló orosz lovashadosztályt megtámadja. De éjjel a XI. hadtesttől azt a parancsot vette, hogy „A 11. lovashadosztály egyesítése végett a megerősített dandárt osztrák-magyar területre, Radziecltow környékére vezesse vissza.”

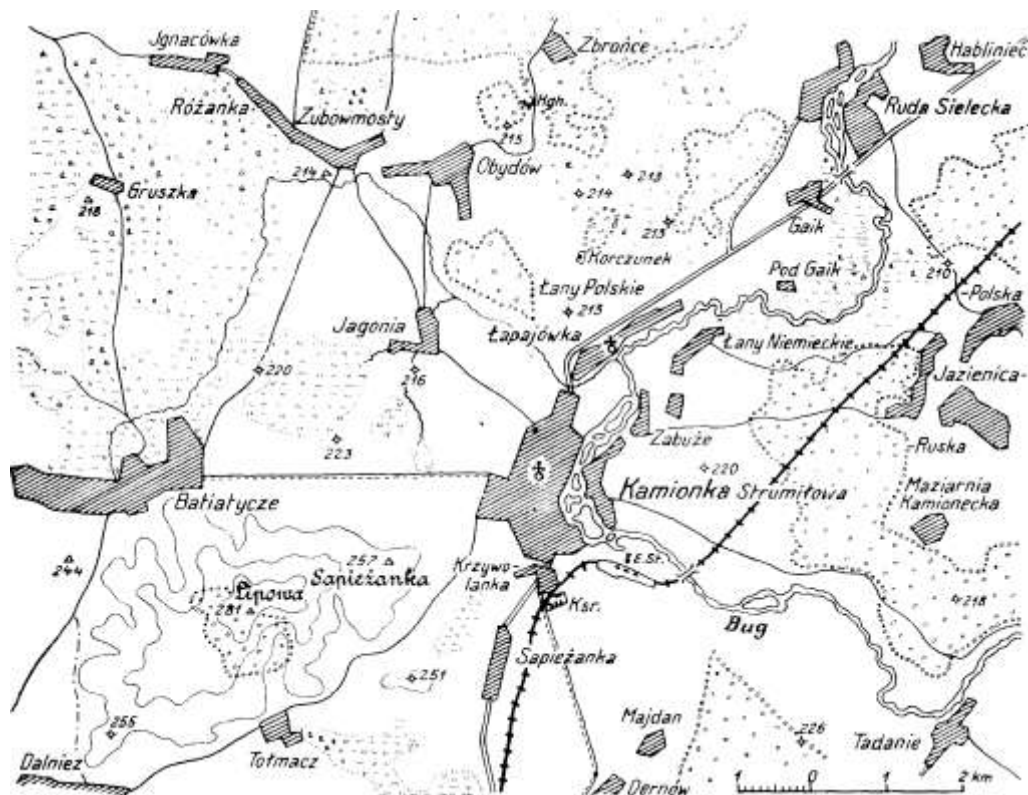
A dandár 22-én 4 h-kor indult s Radziechovra érkezve 10 h-kor távbeszélőn azt az újabb parancsot kapta, hogy nyomuljon a Kamionkát megtámadó oroszok ellen. A dandár erre gyalogságát visszahagyva, Kamionkára ügetett, de az orosz lovasságot már nem találta ott. — Mivel jelentések szerint Szklin-Mysliny vonalában az orosz gyalog oszlopok is beszüntették előnyomulásukat, az ezred 9 napi hányattatás után végre Lány Polskieben laktáborba szállt; emberek is, lovak is fedél alá.

Aki emlékszik azokra az esős napokra, csípős, hideg éjszakákra, az el tudja képzelni; mit szenvedhettek ez alatt a 9 nap alatt az állandó éber-

ségre kényszerített, rosszul élelmezett huszárok és csaknem állandóan felnyergelt lovak.

A Bug hídjához 3. számú főőrsnek az 1. századot rendelték ki. Ezenfelül még öt felderítő és figyelő járórt küldött ki az ezred. A felderítés megállapította, hogy Kamionkától nyugatra az erdőben ellenség van Szczurowicénél a 11. orosz lovashadosztály. Kniazén pedig nagyobb orosz gyalogság észlelhető.

Lány Polskien tudódott ki; mily hősies és eredményes harcot vívott a vonat legénysége Kamionka Strumilowán augusztus 21-én.

G)

Az ezred vonatának harca Kamionka Strumilowán.

Az ezred vonatát, mesterembereit, sebesültjeit és beteg, sebesült lovait, mint tudjuk, augusztus 16-án hátraküldték Kamionka Strumilowára. *Cselét/Andor* hadnagy vonat parancsnok, az embereket és lovakat a 9. dragonyos-ezred laktanyájában helyezte el. Itt szállásolták el augusztus 19-én a 30. gyalogezred és a dandárhoz beosztott útegek vonatát is s a laktanya parancsnoka lovag *Gclmuer* tüzérszázados lett. Akkor már hírek érkeztek

arról, hogy Kamionka felé orosz lovasjárőrök közelednek s ezért a vonatok legénységéből alakított járőrökkel biztosították Kamionka kijáratait. *Reök István* százados pedig, aki mint gyengélkedő, rándulással Kamionkán tartózkodott, a harcképes huszárokból és menetképes lovakból egy lovas osztagot alakított.

Augusztus 20-án Lembergől a következő távirat érkezett; „*Ellenség közeledik Kamionka felé. Aufpassen!*” Erre *Reök* százados lovasjárőroket küldött az ellenség felderítésére. Az őrségeket megerősítették, az összes harcképes legénységet, sőt a kórház fegyverfogható betegeit és sebesültjeit is, felfegyverezték.

Augusztus 21-én 8 h-kor az oroszok megtámadták a vasútállomásnál álló őrséget, majd (330-kor a laktanya ellen is előnyomultak és géppuska- és puskatűzzel árasztották el azt. *Reök* százados lovasaival az orosz vezértölgvok szétszavasására lóraült, *Cseley* hadnagy pedig a laktanyát gyalogosan támadó oroszokkal tűzharcot vívott. A kb. egy lovasdandár erejű orosz erő támadása azonban a géppuskák tűztámogatása mellett, lassan bár, de mégis csak előre haladt s így a huszárok az oroszoktól *Stojanown*-nál elvett géppuskákat is tűzvonalba vitték. A tűzharc 1145-ig tartott. Ekkor egy orosz parlamentair fehér zászló védelme alatt azzal a kéréssel jött előre, hogy súlyosan megsebesült *Vanovszky* tábornok- hadosztályparancsnokukat vegyék be a kórházba. E kérés teljesítése után a oroszok sok halott és kb. 80 sebesült veszteséggel *Batiatycze* irányába elvonultak.

Vanovszky tábornoknál megtalálták az orosz cár dekrétumát, amelyben a cár *Vanovszkyt* Bukovina és Galícia kormányzójává nevezte ki. *Hegedűs* ezredes a kamionkai kórházban meglátogatta a súlyosan sebesült tábornokot és megkérdezte tőle, tudja-e, hogy kikkel harcolt? „*Igen a vörös ördögökkel*” felelte *Vanovszky*. Amikor erre *Hegedűs* ezredes azt mondta, hogy csak a vörös ördögök lóápolóival és tisztiszolgáival, *Vanovszky* megsértődve ezt mondta: „*Igazán nem kellene egy sebesülteit így sértegetni.*”

A vonat legénysége igen hősiiesen harcolt. Hősihalált halt tizenhárom huszár, tizenöt pedig megsebesült. A sebesültek között volt *Gebauer* százados is.

Az orosz 2. és 3. önálló lovasdandárból összeállított *Vanovszky* hadosztály Kamionkáról *Turyinka* felé vonult vissza, ahol 2. lovashadosztályunk különítményeinek ágyú, puska és géppuska keresztűzébe került, elvesztette másik tábornokát és egy ezredesét is s a nagy veszteségek elszenvedése után szétszóródva, a határ felé menekült.

Az 5. honvéd-huszárezred augusztus 23-án is *Lány Polskieben* pihent. A to őrsön levő 1. századot 15 h-kor a 4. század váltotta fel. A dandárhoz beosztott gyalogság és tüzérség *Lembergbe* bevonult.

24-én () h-kor a 24. lovasdandár a kamionkai kastélynál gyülekezett és attól 2000 lépésre délre, a *Sapiezanka* magaslat mögött arccal északnak tömegben, várta be a 11. lovashadosztályparancsnokság, 22. honvéd-lovasdandár, 1. honvéd-lovas-tüzérosztály és kerékpárosszázad megérkezését.

II. FEJEZET. A Lemberg körüli harcok.

Oroszország ellen mozgósított haderőnk, lovag *Kummer Henrik* lovassági tábornok hadseregcsoportja Krako körül, *Dan ki Viktor* lovassági tábornok 1. hadserege az alsó San mentén Sieniawáig, lovag *Auffenberg Móric* gyalogsági tábornok 4. hadserege a felső San mentén Przemyslig, lovag *Brudermann Rudolf* lovassági tábornok 3. hadserege a felső Dnyesternél, zömével Sambor körül, kisebb részével Lemberg körül vonult fel.
(vázlat a 40. oldalon)

A 2. hadsereg egy részét mint tudjuk, az általános mozgósítás időpontjában már délre szállították s a nagyon megterhelt vasútvonalakon egyelőre nem lehetett északfelé fordítani, ezért a 2. hadseregnek csak a III. és XII. hadteste vonulhatott fel *Kövess Hermann* gyalogsági tábornok parancsnoksága alatt a középső Dnyesternél, kisebb részeivel pedig délkelet Galíciában és Bukovinában.

Hadvezetőségünk hadműveleti terve az volt, hogy az aránylag szűk területen felvonuló 1. és 4. hadseregünkkel, a Visztula középső folyása és a Bug között nehezebben felvonuló orosz erőt megelőzi, megtámadja és megveri; 3. és a 2. hadseregünk pedig megakadályozza, hogy a Luck-Dubno-Zbrucz vonala mögött felvonuló orosz erő, az északfelé előnyomuló 1. és 4. hadseregünket oldalba és hátba támadja. Hadvezetőségünk ugyanis arra számított, hogy az orosz haderő zöme Varsó környékén fog gyülekezni, Besarábia felől pedig nagyobb orosz erő felvonulása nem várható.

Mint már mondtuk, annak, hogy 2. hadseregünk nagy része az orosz taktikázása következtében megkésve érkezett az északi harctérre, súlyos következménye lett. Diplomáciai hibákra vezethető vissza az is, hogy szentpétervári külképviseletünk nem tett jelentést arról, hogy Oroszország 1914. tavaszán „*próbaképpen*” több európai hadtestet mozgósított s annak behívott tartalékos legénységét július végéig sem szereltette le. Ezenfelül a Monarchia csak július 31-én rendelte el Oroszország ellen a mozgósítást, holott az oroszok már július 26-án mozgósítottak. — Diplomáciánknak egyébként ama számítása is csődöt mondott, hogy Románia katonailag velünk fog együttműködni.

A hadseregparancsnokság rendeletére 1. hadseregünk augusztus 23-án előretört és 23—25 között a krasniki csatában megverte és Lublin felé visszaszorította az orosz 4. hadsereget.

4. hadseregünk augusztus 24-én nyomult előre az orosz 5. hadsereg ellen, melyet az augusztus 26-tól szeptember 2-ig vívott komarowi csatában észak felé visszaszorított.

3. hadseregparancsnokságunk augusztus 23-ára virradó éjjel, a következő parancsot kapta. „A 3. hadsereg augusztus 26-ig Magierow-Zolkiew-Kulikow és a Lemberg-től keletre fekvő területen gyülekezik. A Lemberg-től

keletre levő területre érkező 111. hadtest a 3. hadsereg kötelékébe lép. Gyülekezésének befejezéséig a 3. hadsereg feladata az, hogy a Sokai, Radziechowv és Brody irányából esetleg előretörő ellenséget visszaverje.”

A *Kövess* hadseregcsoport is védekező feladatot kapott. A hadsereg-főparancsnokság ugyanis most már számolt azzal, amivel az 5. honvéd lovashadosztály jelentései alapján előbb is számolhatott volna, t. i., hogy kelet- és északkelet felől nem csak „alárendelt” orosz erő nyomul elő, hanem kelet felől az orosz 8., északkelet felől az orosz 3. hadsereg; vagyis hűsz gyaloghadosztály.

Augusztus 24-én a 3. hadsereg azt az újabb parancsot kapta, hogy az alárendelt III. és XI. hadtesttel Brodynál és Tarnopolnál verje meg az előretörő ellenséget. *József Ferdinánd* főhercegnek a 3. és 8. gyaloghadosztályból álló XIV. hadtesttel és a 41. honvéd gyaloghadosztállyal az észak felé előnyomuló 4. hadseregünk jobbszárnyát kellett lépcsőben követnie. A 44. *Landwehr* gyaloghadosztálynak és a 88. *Laudeschützen* dandárnak pedig Lembergől északra a hadsereg-főparancsnokság rendelkezésére kellett állnia. A 3. hadsereget tehát három részre tagolták.

Brudermann lovassági tábornok elrendelte, hogy a XI. hadtest északi oldalát, a Radziechow és Lopatyn irányából közeledő ellenség ellen, a 4. lovashadosztály és a 80. gyalogezred három zászlóaljával megerősített 11. honvéd-lovashadosztály biztosítsa.

Ez volt tehát az augusztus 24-én Kamionka-Strumilowánál egyesült 11. honvéd-lovashadosztály feladata, mely felderítőitől ugyanott azt a jelentést kapta, hogy Sokairól és Krysztynopolról, majd Cholojowról is, mindkét fegyvernemből álló ellenség közeledik Kamionka felé.

Az oroszok a Bug hídjánál álló népfelkelőket és a megerősítésül küldött kerékpáros századot visszaszorították és Lány Polszkiere előnyomultak, mire báró *Nagy Gyula* tábornok hadosztályparancsnok 18 h-kor lovasrohamot rendelt el Lány Polszkie irányába.

A rohamot két lépcsőben végrehajtó hadosztály bal szárnyának biztosítására az ezred II. osztályát, hadosztálytartaléknak pedig az ezred I. osztályát rendelték. A hadosztály a rohamot helyből vágtában kezdte meg s előretörő lovasszázadai azonnal ágyútűzbe kerültek.

A 22. lovasdandár (*Czitó* tábornok) rohama az oroszokat Lány Polszkieből a Bug keleti partjára vetette vissza, az 5. ezred azonban nem került szemtől-szembe az ellenséggel, részben azért is, mert a II. osztály vezetésére rendelt, terepet jól ismerő 9. dragonyosezredbeli szakasz, a mocsarak között elkanyarodott s a kezdődő szürkületben az osztály is utána ment.

A sikertelt lovasroham után a lovashadosztály a kamionkai gyakorlótéren gyülekezett. Az ezred Dalnicztól északra ütött táborn. A lovak az állandó szabadban tartózkodás, kevés zabolás, rendszertelen itatás és csaknem állandó nyeregalatt-lét miatt nagyon leromlottak. Sok volt a nyeregnyomás. Egyes lovak hátára úgy ráragadt a pokróc, hogy ha azt leszakították, a ló hátából és marjából ömlött a bűzös genny.

25-én 4 h-tól a hadosztály Kamionkától délnyugatra lévő magaslaton készenlétben volt. Ide vonultatták be az ezrednek Spasnál biztosítást végző 1. századát is, amely ellenséget nem látott. A Bug hídjánál a kerékpáros század harcolt. Megerősítésére megérkezett a 80. gyalogezred egy zászlóalja. A hadosztály Kamionkán töltötte az éjszakát.

26-án az ezredtől egy felderítő osztag és több járőr ment ki. *Kelemen* főhadnagyot pedig húsz huszárral a dobrotwori Bug gázló megfigyelésére küldték.

Az erdőben egyre szaporodó ellenséget most már a 80. gyalogezred időközben beérkezett három zászlóalja sem tudta feltartóztatni, ezért a Kamionkától délnyugatra lévő magaslatokon tartózkodó lovashadosztály a gyalogság támogatására 15 h-kor a következő alakzatban nyomult előre: 22. dandár első harcivonal, 9. ezred jobbra lépcsőben második harcivonal, 5. ezred balra lépcsőben harmadik harcivonal. A mocsaras terepen és a heves tűzérési tűzben a hadosztály nem tudott előre jutni, visszatért tehát a kiindulási helyzetbe. *Báró Nagy* tábornok, a kimerült, lőszerhiánnyal küzdő, igen nagy veszteségeket szenvedett 80. gyalogezrednek 17'0-kor elrendelte a Dernowtól délre lévő 225 Δ -ra visszavonulást; a napok óta harcoló lovashadosztályt pedig, mivel emberei kimerültek, lovai legyengültek és tartalék élelemdagjai is elfogytak, Zoltancéra rendelte vissza, hogy feladatának megoldását megfelelő élelmezés és pihentetés után onnan folytassa. Ezen intézkedés kiadására a 3. hadsereg hatalmazta fel a lovashadosztályt. Az ezred Zoltancétól északra Klodzienkóban éjjelezett.

27-én a hadosztály Zoltancétól délre gyülekezett. Az előnyomuló oroszok feltartóztatására az ezred I. osztálya 19 h-kor lóról szállt és a Zoltancétól délre levő Kokurova Mogila 285 Δ -ot megszállta, 22 h-kor az ezredtől balra levő 9. ezred ok nélkül tüzelni kezdett s ez átterjedt az 1. osztályra is.

3. hadseregünket és a *Kövess* hadseregcsoportot az orosz túlerő fokozatosan visszaszorította. Az erőltetett menetek és erőszakolt támadások a hadosztályokat annyira kimerítették, hogy kellő pihentetés nélkül nem lehetett többé eredményes védekezésükre számítani. A 3. hadsereget ezért 27-én a Gnila Lipa mögé vonultatták vissza, ahol augusztus 28., 29. és 30-án az úgynevezett második lemergi csatát vívta.

28-án a kimerült 11. lovashadosztályt, a lemergi védőkörlet tartalékául Lemberg-től nyugatra rendelték. Az 5. ezred Malechowon és Lembergen át Sygniowkára ment és ott helysége táborba szállt. Itt tudta meg, hogy előző nap 22 h-kor a Lemberg felé menetelő hadosztályvonatnál pánik tört ki. A Lemberg rögtönzött erődítményeit megszálló gyalogság ugyanis ellenségnek nézte és tüzelt a vonatra. *Szlatkovszky* hadnagy gazdasági tiszt karját meglőtték, két huszár a kerekek alá került, több eleségekocsi felborult.

29-én pihenő volt. Ezt a napot az ezred tisztálkodásra, az alapjavadalmazás kiegészítésére, a ruházat, felszerelés rendbehozására és lóvasalásra használta fel.

A sebesült *Szlatkovszky* hadnagy helyett *Cseley Andor* hadnagy lett a pénztári ellenzáró.

3. hadseregünk visszavont bal szárnya és az északfelé előnyomuló 4. hadsereg jobbszárnyát kísérő *József Ferdinánd* főherceg csoportja között, a Kulikow-Zolkiew-Magierow-Rawa Ruska közötti területen rés keletkezett, mely íelé a 11. és a 7. orosz lovashadosztály nyomult előre. — Hadsereg-főparancsnokságunk ezért 1Ü. és 11. lovashadosztályunknak, továbbá a 6. menetdandár kb. négy zászlóaljának elrendelte, hogy Krechow-Magierow között lovashadtestté egyesüljön és a 3. hadsereg oldala és a 4. hadsereg összeköttetései ellen irányuló orosz hadműveletet hiúsítsa meg. A lovashadtest parancsnokságával báró *Nagy Gyula* tábornok bízott meg, kinek 30-án a 10. lovashadosztállyal Zolkiewet, a 11. lovashadosztállyal Kulikowot kellett elérnie és a sokali és radziechowi vasútvonalak között észlelt orosz lovasságot megsemmisítenie. „*Ha ez alaposan sikerül —*” szölt a 3. hadsereg parancsa, — *akkor a lovashadtest beavatkozása a Búgnak Kamionka-Busk-Bialyka mien közötti szakaszán előretörő orosz erők oldala és háta ellen hathatós és döntő lesz.*”

Erre a parancsra 3ü-án a hadosztály Rzesna Polskától délre gyülekezett és ütközetmenetben Zawadowon át Zarudcére lovagolt. A hadosztály elővédje az 5./1. osztály és a 4. géppuskásosztág volt. Zawadowtól délre 13 h-kor hosszú pihenő volt, étkezéssel, etetéssel és itatással. A hadosztály pihenését az 5. ezred biztosította és pedig: az 1. század és a 4. géppuskásosztág a H. H-nál, a 2. század a Czarny Kamien-en, a 3. század a Czerwony Kamien-en, a 4. század a helység körül, az 5. század a 289. §-nál, a 6. század pedig Kosciejow felé.

A 11. és a 1630-kor Zolkiewre érkező 10. lovashadosztály felderítői megállapították, hogy kamionkáról nagyobb gyalogsági oszlop Mosty Wielkie felé menetel és hogy Dzibulki-Zolkiew-Dobrosin között géppuskákkal megerősített orosz lovas századok élénk felderítő tevékenységet fejtenek ki. A 10. lovashadosztály felderítő osztagai Turynkánál gyalogsággal harcoltak. A két hadseregünk között a résben ezek szerint nemcsak orosz lovasság volt, hanem gyalogság is. Itt nyomult északnyugati irányba t. i. az egész XXI. orosz hadtest, hogy az 5. orosz hadsereget szorongató 4. hadseregünket hátbatámadja. (vázlat a 62. oldalon)

Nagy Gyula tábornok a 10. lovashadosztályt 31-én a Mosty Wielkie felé előnyomuló oroszok ellen küldte, a 11. lovashadosztállyal pedig a Klodzienkonál győzelmesen harcoló 23. honvéd-gyaloghadosztály és a 97. magyar népfelkelő dandár oldalának és hátának biztosítására Dzibulkira akart menni. E célból 31-én 5 h-kor a hadosztály 2 oszlopban Dzibulki irányába előnyomult. A 24. dandár volt a jobb oszlop és ennek elővédje az 5./2. század. A 3. századtól egy figyelőjárórt Czerwony Kamién 344 A~^{ra} állítottak.

Dzibulkitól keletre ellenség nyomult elő, melyre a hadosztály tüzérsége 13 h-kor megkezdte a tüzelést s az 5. ezred a Dzibulkitól délre lévő

erdőben tűzharchoz lóról-szállt és a 4. géppuskásosztag támogatása mellett a Dzibulkiba behatolt oroszok visszaverésére raj vonalban előretört. Az ezred az oroszok heves ágyú-, puska- és géppuskatüzében szépen előre küzdötte magát, az oroszokat azonban a helységből kiverni nem tudta, mert ütegei és géppuskái igen fölényes, jól leplezett állásból tüzeltek.

A hadosztályparancsnok 16 h-kor harcbeszűntetést és lórólszállást rendelt el, amit a község keleti oldalán messze előrejutott rajvonalba gyorsan csak lóháton lehetett közvetíteni, erre a vezetéklovak parancsnoka, *Görgey* százados vállalkozott, magával vive *Bujanovics Albert* önkéntest is.

Az ezred rendkívül heves tűzben harcolva, lépésről-lépésre lépcsőzetesen vonult vissza a 3000 lépéssel hátrább levő vezetéklovakhoz, melyeket a nyílt terepen nem lehetett előre vinni s az ezred így csak alkonyatkor ért lovaihoz, ahol rendezték a kötelékeket. Az ezred innen éjjeli szállásra Mierzwicára ment. — Ki kell emelnünk, hogy tüzéségünk a rajtatapadó igen erős tüzéségi tűz ellenére is utolsónak hagyta el állását.

A gyalog-támadás alatt hősi halált halt *Ivánka* zászlós, *Tóth* és *Sarvcuj* hadnagyok pedig súlyosan megsebesültek, *Tóth* később bele is halt sérüléseibe. A legénység közül három elesett, nyolc pedig megsebesült.

Szeptember 1-ére a lovashadtestet *Daempff* altábornagynak a 23. honvéd-gyaloghadosztály és a 97. magyar népfelkelő dandár parancsnokának rendelték alá. *Daempff* altábornagy a 11. lovashadosztályt csoportja oldalának biztosítására Dzibulkin át Batiatyczére, a 10. lovashadosztályt pedig Mosty Wielkiere rendelte.

A 1.1. lovashadosztály szeptember 1-én a Czarny Kamién és Wiesen-berg közötti magaslatokon beavatkozásra készen állt, Batiatycze és Turynka között pedig felderítést végzett. A Smerekównál nehéz harcot vívó 97. népfelkelő dandárt előbb csak tüzéségével, majd egy osztályával és egy géppuskás osztaggal támogatta.

17 h-kor a 97. népfelkelő dandárt a nagyobb orosz erő Kulikow felé visszaszorította. A dandár oldalának biztosítására a lovashadosztály azokat a magaslatokat, amelyeken készenlétben állt, gyalog megszállta. Az ezred lóháton a hadosztály tartaléka lett.

A lovashadosztály a gyalogság visszavonulása után szintén elhagyta állását és kapott fontos feladatát elhanyagolva, hosszú éjjeli menettel, amellyel az embereket és a lovakat egyaránt nagyon megviselte, Janowba lovagolt, ahova 2-án 4 h-kor érkezett meg.

A Kulikownál kitört vakrémület miatt éjjel a *Daempff* csoport is visszavonult s így a XXI. orosz hadtest a 3. és 4. hadseregünk oldala és háta ellen akadály nélkül folytathatta az előnyomulást.

Hadvezetőségünk erre elhatározta, hogy Lemberget kiüríti, a 3. és 2. hadsereget Grodek és a Weresica vonal mögé rendeli, a megvert 5. orosz hadsereget csak a 4. hadsereg részeivel üldözteti, a 4. hadsereg IX., VI., XVII. hadtestével és 6. lovashadosztályával pedig a 3. és 2. hadseregünk után nyomuló oroszokat északi irányból oldalba támadja.

A 11. lovashadosztály parancsot kapott, hogy Janow környékét az oda irányított 23. honvéd gyaloghadosztály megérkezéséig feltétlenül tartsa. Szeptember 2-án a 4. századot felderítésre Wereszycára küldték, az ezred többi része Janowban pihent. 10 h-kor a hadosztály Janowtól nyugatra gyülekezett és a 23. honvéd gyaloghadosztály visszavonulásának biztosítására szakadó esőben, egész éjjel készenlétben volt.

A megbetegedett *Zimmer Alajos* őrnagy helyett a 11. osztály parancsnokságát *Várady Dániel* százados vette át.

A hadseregparancsnokság szeptember 2-i parancsával a 11. lovashadosztályt pihenésre Jaworowba rendelte, *Nagy* tábornok azonban, hogy az ellenséggel az érintkezést fentarthassa, Janownál védelemre rendezkedett be.

3-án hajnalban az ezred 5., 6. százada és a 4. géppuskasztag, melynek biztosítására a fél 3. századot rendelték ki, Janowtól északnyugatra a 353 A^{on} rendezkedett be védelemre. Az I. osztály és a 3. ezred egyik osztálya az erdőben tartalék volt. A 4. század Wereszycán biztosítást végzett, az utászszakasz pedig előkészítette a janowi Wereszycza híd felrobbantását. 14 h-kor az 1. század felváltotta a 4. századot.

Egy vezérkari alezredes az ezred mozgókonyháit már előbb Jaworowra irányította, ezért a legénység 2-án és 3-án is csak tartalék élelmet fogyasztott.

Este a 23. honvéd gyaloghadosztály csapatai felváltották a rajvonalba lévő huszárokat. Az ezred az erdőben gyülekezett. *Dankó János* 1. századbeli tizedest üzbülkinál tanúsított kiválóan vitéz magatartásáért szakaszvezetővé léptették elő, *Máriássy* főhadnagy pedig, akit Lemberg kiürítésekor sebesülésével már kórházba utaltak, önként bevonult az ezredhez.

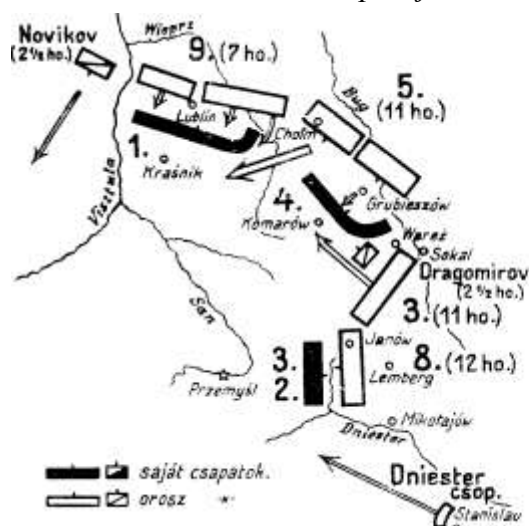
4-én a 11. lovashadosztálynak a janow-lebergi és a lubien wk.-lebergi vasutak közti területet kellett felderítenie. 6^h-kor maga is elindult és Zalesien át Wielkopole felé előrenyomult. Az erdőnél a tüzérség az úton maradt, a lovas századok pedig négyesével egymástól tíz-tíz lépésre helyezkedtek el. A 4. század azzal a parancsal maradt vissza Janowban, hogy 5-én délben váltsa fel a Wereszycán biztosítást végző 1. századot. Az ezredutászszakasz a Wereszycza hídjait szétrombolta. 13 h-tól a hadosztály tüzérsége a Wereszycza patak felé előnyomuló oroszokat eredményesen lőtte, lovassága pedig beavatkozásra készen, a Wielkopoletól nyugatra lévő magaslatokra nyomult. Az orosz tüzérség hevesen viszonzta a tüzet s az ezredet is lőtte; két huszár és hat ló megsebesült. — Ezen a napon a 3. hadseregparancsnokság az északi szárnya előtt levő ellenségről csak a 11. lovashadosztálytól kapott igen megbízható jelentéseket,

18^{3.1}-kor Veissenbergen itatott az ezred, majd Dobrostanyra ment s ettől a községtől 17i km-re nyugatra, a szabadban töltötte az éjjelt. A mozgókonyhák még nem érkeztek meg. Egész éjjel esett az eső és igen erős szél fújt.

3. hadseregünk már szeptember 2-án kiürítette Lemberget és visszavonult a Wereszyca mögé. Az oroszok 8-án bevonultak Lembergbe.

5-én a hadsereg bal szárnyát a 4. lovashadosztálynak a zbyhnoi magaslaton, a 10. lovashadosztálynak a Krolik magaslaton, a 11. lovashadosztálynak pedig egy honvéd-menetezreddel a Jazów Str.-tól délkeletre lévő magaslaton, arccal kelet felé kellett biztosítani s egyben Lemberg-Kulików területén felderítést is végeznie. A 11. lovashadosztály azonban, tekintettel arra, hogy felderítő osztagai és járőrei az ellenséggel már érintkezésben voltak, nem ment Jazów Str.-ra, hanem 5-én a Lesniowice és Weissenberg közötti magaslatokról folytatta a felderítést és az oroszok előnyomulásáról igen értékes jelentéseket küldött. 14 h-kor megérkeztek a mozgókonyhák. A hadosztály éjjelre Hartfeldre ment.

Az oroszok hadm. terve szept elején.

A szept. 11-i helyzet.

Ezalatt a győzedelmes komarowi csata után, 4. hadseregünknek szeptember 3-án délnek irányított IX., VI., XVII. hadteste és 0. lovashadosztálya azzal a szándékkal közeledett észak felől, hogy a 2. és 3. hadseregünket szorongató orosz 3. és 8. hadsereget oldalba támadja. Azonban az orosz 3. hadsereg északi két hadteste, a XXI. és a XI. nem a mi 3. hadseregünk ellen nyert alkalmazást, hanem 4. hadseregünk háta ellen, északnyugat felé, így a 4. hadsereg előbb említett seregtestei nem kaphatták a 3 orosz hadsereget oldalba, mert támadásuk 6-án Magierownál és Rawa Ruskától nyugatra közösleges arctámadássá fejlődött.

Szeptember 6-án a hadosztály a 3. hadsereg északi szárnyának biztosítására Bruchnalon át Jaworówra ment. Elővéd az ezred 2., 3., 5. és 0. százada, a 4. géppuskás osztag és egy fél üteg volt. Ez a csoport estig a Jannow Str. és Zaluze melletti magaslatokat szállta meg. Egyik járőre három huszárját egy orosz lovasszakasz üldözőbe vette; a huszárok

ügyesen a raj vouai clé csalták az oroszokat, ahol az egész szakaszt elfogták. — 22 h-kor éjjeli pihenőre ez a csoport is Jaworowba ment, ahova bevonult a felderítésen kint lévő 1. és 4. század is.

A kezdetben győzedelmesen előnyomuló 1. hadseregünket az orosz 4. és új 9. hadsereg a Por patak mögé visszaszorította, mire az orosz 5. hadsereg is beszüntette visszavonulását az erősen meggyengített, üldöző, *József Ferdinand* főherceg csoportja előtt. Ez a csoport eredetileg a II. és a XIV. hadtestből állott, de 3. gyaloghadosztályát a dél felé eltolódó 4. hadseregünk balszárnya biztosítására elvonta, a hadsereg-főparancsnokság pedig 0-án az egész II. hadtestet a visszavonuló 1. hadsereg támogatására rendelte. Ez a parancs azonban nem volt végrehajtható, mert a megvertnek hitt orosz 5. hadsereg 7-én ellentámadásba ment át és szorongatni kezdte, majd vissza is szorította a *József Ferdinand* csoportot.

Délnek igyekvő, de keleti irányú fejlődésre kényszerített 4. hadseregünk baloldalának biztosítását a hadsereg-főparancsnokság Rawa Ruskánál gyülekeztetendő lovashadosztályokkal akarta végeztetni, ezért 6-án kiadott parancsával a már ott lévő 6. lovashadosztályhoz odarendelte és a 4. hadsereg-parancsnokságnak alárendelte a 4., 10., és 11. lovashadosztályt is.

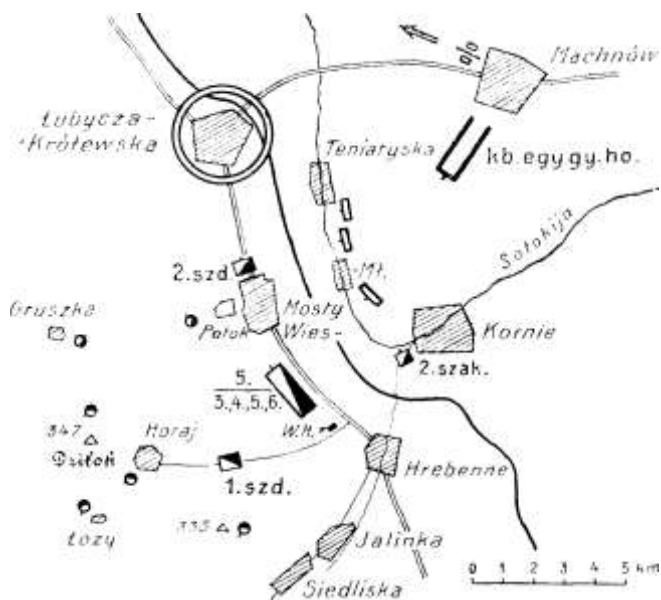
7-én 5 h-kor a 11. lovashadosztály Nahaczówon, Drohomyslen, Hruszówon át Sieniawkára ment. Itt hosszú pihenőt tartott, majd Potyliczre lovagolt, ahol éjjelre megszállt.

8-án megkezdődött a 3. lebergi csata. A hadosztály, melynek elővédje az 5. ezred volt, Siedliskán át Hrebennére folytatta útját, ahol a vasutat a ¹ 2 2. 5. és a 9. ezreddel gyalog megszállta. A vasút előtt lévő erdőben száz lépésre sem lehetett látni. Délután a géppuskásosztag egy orosz repülőgépre lőtt, mire az orosz tüzérség hevesen lőtte az ezred állását. De tüzérségünk rövidesen elhallgattatta. Este gyalogság váltotta fel az ezredet, amely 22 h-kor éjjeli pihenőre Jalinkára ment.

9-én a lovashadosztálynak a visszaszorított *József Ferdinand* főherceg-csoport 4., 13., 8. gyalogezredével és a 10 lovashadosztállyal karöltve, a 4. hadsereg északi szárnyát kellett biztosítani az északról átkarolásra törekvő oroszok ellen, mindaddig, míg a Lemberg felé újból előretörő 2. és 3. hadseregünk döntő eredményt el nem ér.

József Ferdinand főherceg elrendelte, hogy a 10. és 11. lovashadosztály *Nagy* tábornok parancsnoksága alatt gyalog szállja meg a Teniatyska és a 260 A közötti terepet, melyhez jobbról a 3. gyaloghadosztálynak kellett csatlakoznia. E feladat keretében a hadosztály Wierzbica és Michalowka irányába felderítést végzett, a Teniatyska és a 200 Δ közötti magaslakat pedig megszállta. A hadosztály tüzérsége a visszavonuló 8. gyaloghadosztályt üldöző oroszokat lőtte, de az orosz tüzérség se kímélte a huszárok védővonalát. Sajnos, a mi tüzérségünk nem tudott az orosz tüzérségig lőni, s így az zavartalanul lőhette az ezred rajvonalát. A 8. gyaloghadosztály a lovashadtest balszárnyának meghosszabbításába vonult vissza s így a lovashadosztályok védőállása a 3. és a 8. gyaloghadosztály között volt.

10-én az 5. ezred azt a parancsot kapta, hogy Hrebenne-Kornie-Wierzbica és Mosty Ml.-Machnów közötti területen felderítést végezzen és biztosítsa a Jalinka-Mosty Wies-Dzilok 347 Δ közötti területet. Az ezredparancsnok három — parancsnokból, helyetteséből és 8 huszárból álló — járőrt igazított el. 1. számú: Szabó hadnagy: Kornien át Wierzbicára-, 2. számú: Serly főhadnagy: 260 Δ -on — Lapajowkán át Machnówra-, 3. számú: Kovács Ödön zászlós: Mosty Ml. n és Teniatyskán át Machnówra ment. Az országúttól nyugatra lévő erdőt az 1. századdal Várady századosnak kellett felderítenie, aki Jalinkán át Dzilok 347 Δ -ra ment, innen álló figyelő járőroket küldött Pótokra, Gruszkára, Horajra, Pozyra és a 335 Δ -ra. Az ezred a 2. század biztosítása mellett Pótok felé lovagolt.

Az ezred helyzete 1914. IX. 10-én délelőtt.

Ezalatt az oroszok 8. gyaloghadosztályunkat újból visszaszorították s így az ezred elővédje, amikor Potokot elhagyta, heves tűzbe került. Az elővéd tűzharchoz lóról szállt, majd a Pótoktól két kilométerre délre lévő ezredhez visszavonult. Vesztesége egy ember és egy ló volt. Az ezred tűzharchoz lóról szállt s jobbszárnyának biztosítására a már kint lévő két szakaszt Elekes Antal százados parancsnoksága alatt még két szakasszal megerősítette. 1355-kora 8. gyaloghadosztályhoz Déry Zoltán főhadnagyot küldték összekötőtisztnek. 1630-kor a 28. gyalogezred Mosty Wiest ellen támadást kísérelt meg, de eredménytelenül, mire 18 h-kor ismét visszavonult. Ezt az ezred biztosította és addig maradt helyén, amíg a gyalogság összes sebesültjeit el nem szállította. Az oroszok előnyomulásukat estére itt beszüntették s az ezred 2030-kor ismét Jalinkára lovagolt.

1. hadseregünket ezalatt az orosz 4. és 9. hadsereg mind tovább szorította hátra; a visszafordított orosz 5. hadsereg fele pedig, 1. és 4. hadseregünk között, Narolon át Cieszanow irányába nyomult elő. Átkarolásra rendelt 4. hadseregünket tehát az ellenség karolta át, s így a 2. és 3. hadseregünk Lemberg irányába megkezdett támadása, a kívánt célt nem érte el. Az orosz átkarolás miatt a 4. hadsereg Rawa Ruskától északnyugat felé húzódozó arcvonalát hátrább rendelték s a balszárny 10-én este már Szalaszynál volt.

11-én reggel Hrebenne körül egyedül a 11. lovashadosztály maradt kint. Szerencse, hogy az óvatos oroszok a hadosztálytól balra visszavonuló 8. gyaloghadosztályt nem üldözték, mert ez esetben a 11. lovashadosztály válságos helyzetbe kerül. Így azonban a Rata folyótól északra lévő részének sikerült aránylag kevés veszteséggel a Rata folyó mögé visszavonulnia. A 4. hadsereg parancsnoksága még 10-én este intézkedett a vonatok hátraküldésére. A 11. lovashadosztály vonatát Lukawiecre irányították.

11 h-kor a hadosztály Prusienél, a Rata déli partján, védőállást szállt meg. De nemsokára a hadsereg többi részének visszavonásával összhangban, tovább folytatta a visszavonulást és Potylicz és Eisingen között újra védelemre rendezkedett be. A jobbszárny-védőkörlet az 5. huszárezrednek jutott. A 22. dandár a balszárny mögött tartalék volt.

Az oroszok átkarolása 11-én a hadsereg-főparancsnokságot arra kényszerítette, hogy elrendelje hadseregeink visszavonulását a San mögé.

Ennél szomorúbb, gyászosabb menetet nem ért meg az öreg Monarchia! A győzelem biztos tudatától áthatott, pattanásig feszülő izmú, rettenthetetlen daliás-ifjúként felvonuló, büszke hadereje, szeptember 11-én, négyéves világraszóló erőfeszítésének eme leggyászosabb emlékü napján, megtört aggastyánként ballagott vissza. Isteni csoda, hogy ez a Lemberg-nél megvert osztrák-magyar haderő, izma acélosságát, bátorsága rettenthetetlenségét, később nemcsak hogy visszaszerezte, de még meg is sokszorozta s evvel nemcsak ellenségei korai örömét rontotta meg, hanem ámulatba ejtette az egész világot is.

A legjobb, legbátrabb vére azonban Lemberg-nél maradt! — Pótolhatatlan drága vér! — Regősök lantjára való hősök vére!

Lóháton és gyalog ellenségre rohanó 1914-es osztrák-magyar katona, Hozzád hasonlót még nem teremtett e világ!

III. FEJEZET.

Visszavonulás a Kárpátokba és a Biala mögé.

A San mögé való visszavonulás biztosítására szeptember 12-én reggelre a 4., 6. és 11. lovashadosztályt *Wittmann* altábornagy parancsnoksága alatt lovashadtestté vonták össze. E lovashadtestnek a visszavonuló 4. hadseregünk északi oldalát és hátát kellett biztosítani és meg kellett védenie

a vonatok lemaradó és csak a gyalogság utóvédjei mögött gyülekező részeit.

E feladat keretében a 11. lovashadosztály szeptember 12-én a Dobniowice 350 Δ magaslatot szállta meg. Állását délben a orosz tüzérség hevesen lőtte. A lovashadosztály tüzérsége viszonzta a tüzet. Kora délután a hadosztályparancsnokság elrendelte a visszavonulást a Smolintól északra lévő magaslatokra; mikor is a 3. huszárezred, mint utóvéd visszamaradt, — 14 h-kor pedig Klonicére irányította a hadosztályt. A 24. dandár lovagolt az élen, melynek a hadosztályparancsnok később azt a parancsot küldte, hogy az összes vonatok elvonulását várja meg és csak azután folytassa a menetet. Ezt a parancsot a 24. dandár nem kapta meg s így továbblovagolt Drohomysl felé. Útközben több ízben került az oroszok tüzébe, sőt kereszttüzébe is s így késő éjjel volt, amikor szakadó esőben Drohomysltól északra szabad táborozásra megállt. A 22. dandár ezalatt — idejében kapván meg a parancsot — Smolintól délre megállt.

Szeptember 13-án a 24. dandár a 3. gyaloghadosztály visszavonulását biztosítva, Nahaczóvra lovagolt, majd Kochanowkától északra tűzharchoz lóról szállt. Nem sokkal később a 10. és a 9. lovashadosztály is ide érkezett. A 10. rövid pihenő után tovább lovagolt, a 9. pedig a 24. dandártól nyugatra védelemre rendezkedett be.

A huszárok és lovak semmi élelmet sem kaptak. Csak a pihenők alatt felszedett káposztát és tarlórépát rágták. Kochanowkán végre sertést és marhát vásároltak, de a főzésre nem volt idő, mert az orosz tüzérség hevesen kezdte lőni a dandárt, mely, hogy a gyalogság zavartalanul vonulhasson vissza, rendületlenül kitartott; a gyalogság visszavonulása után azonban már lóra ülhetett. A levágott állatok húsát nyers állapotban szétosztották a huszárok között, akik azt az első nyeregkápára kötötték. A dandár menetcélja ezúttal Sarni volt.

Útközben a dandár az oroszok feltartóztatására több ízben megállt, majd Sarnytól északra, erős tüzérségi tűzben, a 27. gyaloghadosztály visszavonulását biztosította és éjjelre is itt maradt. Az orosz tüzérség szórványos ösztüzekkel éjjel is lőtte az ezredet. — Itt sikerült egy vonattól kenyeret, konzervet és zabot felvételezni s ember és ló végre megfelelő élelemhez jutott.

14-én, mivel gyalogságunk és az üldöző oroszok között már megszakadt az érintkezés, lépcsőzetesen a 24. dandár is visszavonult és Hodynien, Wola Lackán, Szechynien át Bykóvra ment. A Przemysl vár előterepén lévő Bykóvot azonban a vár parancsnoksága felgyújtatta és leromboltatta, nehogy az oroszok ott fedetten gyülekezhessenek. Ezért a dandár a vár körletén belül lévő Siedliskára és Karczmaryra lovagolt, ahol 15-én pihenőt tartott. Ezzel kiszabadult az üldöző orosz lovasság gyűrűjéből, de azt a nyomasztó érzést, mely a megvert hadsereg és gyászos visszavonulás láttán a lelkeket megülte, a résztvevők közül nem felejtí el senki.

Az ilyen visszavonulás mindig nagy anyagi veszteséggel jár még akkor is, ha azt tervszerűen készítették elő. Csapataink a sok harc, állandó menetelés, rossz élelmezés következtében kimerültek, lerongyolódtak; a vonatok lovai legyengültek. A 12-én kezdődő esőzés az amúgy is rossz utakat tönkretette. A sok jármű pedig úgy felszántotta a műutakat is, hogy azokon a sár tengelyig ért. A tüzérség és a vonatok a feneketlen sárban nehezen vergődtek előre s a kátyúkban minduntalan elakadtak. Rengeteg jármű és lövegkerék eltörött, amiből torlódások keletkeztek. A menet- és vonatoszlopoknak útkeresztezéseknél való találkozása órákra megbénította a percnyi szünet nélkül, éjjel-nappal, több sorban tolongó oszlopokat, melyeket kimerültségükben a meg-meg újuló ellenséges támadás és vakrémület is erősen idegesített. Sok jármű és löveg felborult, mentésükre hiányzott az idő s olykor a lelkierő is, ezért az útvonalak telve voltak összetört, felborult járművekkel, lőszerkocsikkal, ágyúkkal, elhagyott gyalogsági és tüzérségi lőszerrel.

Az ázó-fázó-éhező legyengült katona, hajlamos lett a betegségekre. A fertőzőbetegek és lemaradozók száma elhatalmasodott. Az ausztriai szláv ezredeből akadtak azonban makkegészséges lemaradozók is, akik a fogásbaesés veszélytelen alkalmát siettek megragadni arra, hogy a *szláv testvér* keblére borulhassanak.

Fokozta a zavart a lakosság félőrült menekülése is s így szinte szerencse, hogy az orosz gyalogság, veszteségei-lőszer és egyéb hiányai miatt lemaradt s csak a lovasság követhette csapatainkat.

Szeptember 14-én 4. hadseregünk átkelt a Sanon, négyfelé oszlott 11. lovashadosztályunk pedig 16-án Swieteben újra egyesült és Swiete és Losnica között a San vonalát figyelte meg.

Simon András 3. századbeli huszárt, aki mint önként jelentkező a San egyik gázlóján átkelt és igen értékes jelentéssel tért vissza, tizedessé léptették elő. — *Szabó Lajos* százados tifuszban megbetegedett, a 6. század parancsnokságot *Máriássy László* főhadnagy veszi át. — *Szabó* százados rövidesen bele is halt szörnyű betegségébe.

Mivel az orosz 4. és 9. hadsereg 1. hadseregünk veszélyeztetésével egész északi szárnyunkat is átkarolással fenyegette, a San menti védelem tervéről le kellett mondanunk. Haderőink tehát a Wisloka-Biala-Dunajec és Kárpátok vonala mögé folytatták a visszavonulást, hogy megfelelő pihenés, létszám és egyéb kiegészítés után, a németek által ígért hadsereggel megerősödvé, újra támadásra indulhassanak.

Ezen további visszavonulás biztosítása közben a 11. lovashadosztály 22. dandára és tüzérsége 17-én 4 h-kor Chorzowra, a 24. dandár pedig Pruchnikra ment, ahol végre elrendelték, hogy a sok lemaradozó cseh és lengyel katonát össze kell gyűjteni. A parancs úgy szólt, hogy a nem-engedelmeskedőket le kell löni. — *Ékes Károly* százados megbetegedvén az 1. század parancsnokságot *Görgey Miklós* százados vette át.

19-én a lovashadosztály a VI. és IX. hadtest visszavonulását biztosí-

totta és estére Hadicre, 20-án pedig Blazowára érkezett. A hadosztály zöme az éjjelt is szabad ég alatt töltötte. Igen sok volt a feltört, beteg, patkójátvesztett ló. Sok huszár pedig már galíciái „vista”-n ült.

21-én 1210-kor a nyolc hétnél tovább gyógyuló beteg lovakat, *Patau Simon* hadnagy parancsnoksága alatt, Strzyzówra küldték. Innen kellett az 5., 9. ezred és a tüzér-osztály beteg lovait Kassára, a 2. és a 3. ezred beteg lovait pedig Debrecenbe, vasúton elszállítani. *Patay* hadnagy parancsot kapott, hogy ha a lovakat nem lehetne Strzyzówban vasúti kocsikba rakni, Jasloban intézze el a berakodást. 13 h-kor a hadosztály málhavonatát is nyugatnak irányították. — Az ezred végre rendesen kapott ételmezt és zabot.

22-én délután az ezred szakadó esőben Strzyzówba ment, majd innen Godowára s itt is éjjelezett. 18 h-kor *Görgey* századost egy századdal felderítésre és a ö. lovashadosztállyal való összeköttetés megteremtésére Niedzwiadára küldték. 24-én 8 h-ig kint kellett maradnia.

23-án 15 h-kor térdig érő sárban Gbiskán át Kozlówek felé ment a hadosztály. 4 óra alatt 4 kilométer utat tett meg, majd a sötétben eltévedt és éjjel, szakadó esőben, az úton menetoszlopban állva maradt.

24-én Wysokán-Odrzykonon-Jaszczewen át Moderowkára lovagolt az ezred. *Görgey* százados századával a hadosztály parancsa folytán Jaslóra ment. Az ezred egyik tisztje *Máriássy László* főhadnagy ezt jegyezte fel naplójába erről a napról:

„Hideg, kellemetlen éjszaka után kisütött a nap. Hangulatunk mindjárt jóra változott. Nagyon szép vidéken jártunk. Különösen egy hegy tetejéről tárult elénk gyönyörű panoráma. Alattunk szép, megművelt völgyben, mint ezüst szallag kanyargott a Wisloka. A völgyben takaros falucskák és hatalmas petróleum kutak voltak elszórva a szántóföldek és legelők között. Ennek a szép képnek messze délen a Kárpátok égnek ágaskodó, kéklő csúcsai szolgáltak keretül. Mesésen szép látvány volt. Kár lenne, ha ezt a gyönyörű vidéket a muszka megkaparintaná.”

(Be könnyen viselnők ma a sors rendelését, ha csupán Galíciáról kellett volna lemondanunk!)

25-én 5 h-kor *Rabong Frigyes* hadnagyot egy járőrrel Strzyzówra küldték vissza azzal a feladattal, hogy a helység környékén elakadt huszonegy ágyút a IX. hadtest parancsnokságához, Jasieniczára segítse előre. *Várady* századosnak az 5. 6. századdal és az utász-szakasszal a kolaczycei hidat kellett elrombolnia. A 3. századot *Elekes* százados parancsnoksága alatt járőrökre szétosztva, felderítésre küldték. *Hajnik Miklós* hadnagynak Kolaczycere kellett lovagolnia, hogy a hadosztálynak érkező parancsokat továbbítsa.

A hadosztályparancsnok rendeletére *Máriássy* főhadnagyot *Viczmány* zászlóssal, egy géppuskával és az ezredből összeválogatott önként jelentkező harminc huszárral az ellenség nyugtalanítására küldték. *Máriássy* főhadnagy nyílt parancsot kapott, melynek értelmében osztagát minden

csapatnak támogatnia kellett. A szükséges élelmet és lőszert a különítmény szintén bármely csapattól kérhette s az köteles volt kiszolgáltatni. A különítmény működési irányának megválasztását *Máriássy* főhadnagyrá bízta. Ez az osztag október 29-ig az ezredtől külön működött; sokszor az oroszok oldalában bukkant fel, géppuskatüzével meglepte az ellenséget és érzékeny veszteséget okozott neki. Legeredményesebb vállalkozását szeptember 27-én hajtotta végre: Lipnicáról Jodlowa felé menet a különítmény* Jodlowától délre a magaslaton megállt s csak három huszár lovagolt be a faluba. Ezek az ott talált hat kozákot megrohanták és elkergették, a jól végzett munka után pedig az osztaghoz bevonultak. *Máriássy* főhadnagy itt nagyobb lovascsapat közeledésére számított, ezért osztagával lóról szállt és a géppuskával a krumpliföldön lesállást foglalt, úgy, hogy az utat és a hidat pásztázhassa. Rövid idő múlva tíz kozák, majd egy kozák-század lovagolt nyugat felé. Amikor a század a hídra ért, megszólalt *Máriássy* főhadnagy géppuskája és 500 lépésről nagy pusztítást vitt véghez. Ekkor egy altiszt észrevette, hogy a századot négyes-tagoszlopban kb. egy ezred erejű lovascsapat követi, mely az elővédjén történt rajtaütés után vissza akart fordulni. *Máriássy* főhadnagy géppuskája ekkor ezt a zárt menetoszlopban lévő ezredet kezdte lőni 800-as irányzékkal s a hatás minden reményt felülmúlt. Mint a kasza az érett kalászt, úgy vágta a géppuskatüz a vágóban menekülő lovasezred tömött sorait; sok halottat, sebesültet, *döglött* és lovasaitól megvált lovat hagyva az ütközet színhelyén.

Az ezred szeptember 25-én 2230-kor Jaslo felé ment és éjjel a helységtől nyugatra készültségben volt.

26-án 5 h-kor *Hegedűs* ezredet az ezred fenmaradó részével, egy lövegszakasszal és a 9./III. zászlóaljjal, leplezésre és az oroszok előnyomulásának késleltetésére, a Wroblawa és Bukowa közötti területre küldték. A különítmény lövegeit az emelkedő rossz úton a legyengült lovak nehezen tudták előrevinni, ezért gyakran szükség volt arra, hogy lórőlszállt huszárok a kátyúból kihúzzák. A különítmény a Lipnica és Wroblawa közötti magaslatot szállotta meg, ahonnan a Wisloka völgyét jól be lehetett látni; a tüzéség tüzelőállásba ment,

1215-kor három orosz lovasszázad a kolaczycei komp felé lovagolt. Ezek a különítmény egyik lövegének tíz-tizenkét lövésére elvágtaztak. Ugyanekkor látni lehetett egy Frysztaokról Bukowa felé menetelő két-három századból álló gyalog oszlopot is, mely azonban a 363 mögött azonnal el is tűnt. A nagy távolság miatt sem lehetett rá tüzelni.

1230-kor *Elekes* százados, aki aznap két lovasszázaddal harcban is állott, százada nagyobb részével és igen értékes jelentésekkel bevonult. 1430-kor beérkezett a 9./III. zászlóalj is, mely a rajvonalba lévő lovasszázadokat felváltotta. A lovasság a közép mögött a különítmény lovastartaléka lett. 17 h-kor a 4. század hadosztályparancsra megszállta Ujazdtól nyugatra

**Máriássy László* főhadnagy: Harctéri naplói.

a magaslatokat, a gyalogság zöme Lipnicára, egy százada Wolówkára, az 1. huszárszázad és a lövegszakasz Baczal Dl.-re, a 2. és 3. század pedig Baczal Grn.-re ment. A gyalogság táboriőrökkel, a lovasság pedig laktábor-őrsegéggel biztosította magát.

27-én reggel a különítmény a Lipnica-Wróblowa közötti magaslatot ugyanúgy szállta meg, mint 26-án s a lovasság megint lovastartalékként szerepelt.

930-kor *Várady* százados az 5. és 6. századdal bevonult s nemsokkal később a lovashadosztály parancsára, *Hüttner* őrnagy a 2., 3., 4., 5. és 6. századdal megszállta az Ujazd és Brzyska közötti magaslatokat. Az 1. század hírszerzőkülönítmény gyanánt 28-án estig kint maradt.

Délután a hadosztály visszavonult s visszavonulását a *Hegedüs-különítmény* biztosította. *Hegedüs* ezredes először gyalogságát és tüzérségét indította nyugat felé, majd 16 h. után az 5. és 6. századot utóvédként rendelve ki, lovasságával is megkezdte a visszavonulást. A különítmény elvonulása után Jaslonál és Kolaczynél több lovas század átkelt a Wislokán. Éjjelre az ezred Swiecanyra ment.

28-án a hadosztály Siepietnica és Bieez között, a Ropa patak nyugati oldalán késleltette az oroszok előnyomulását. A *Hegedüs-csoport* a Siepietnicától nyugatra lévő magaslatokat szállta meg. A 6. lovashadosztállyal való összeköttetés megteremtése céljából *Báró Apor Ferenc* főhadnagyot Olpinyre küldték, aki jelentette, hogy a lovashadosztály Kasnara ment vissza. 11 h-kor a *Hegedüs-csoport* a hadosztály rendeletére feloszlott s az ezred Bieezen át Luznára lovagolt. A hadseregfőparancsnokság a lovashadosztályokat ugyanis az arcvonal mögé rendelte, mert a lovasezredek létszáma a nehéz menetek, harcok, szabadbantáborozás, hiányos-rossz élelmezés következtében, felére apadt. Igen sok volt a sérült, beteg ló, a vasalás pedig már nagyon hiányos volt. Ezenfelül szeptember 13-án a hadosztály vonatának és mozgókonyháinak nagy része is elakadt a rossz utakon s így ezeket is pótolni kellett.

29-én a hadosztály ezredei pihenő körleteikbe mentek. Az 5. ezred Siedliskán át Brusnikra lovagolt, ahol a dandár és ezredtörzsét és az I. osztályt szállásolták el. A II. osztály Falkowán, a hadosztályparancsnokság Jankován volt, hova *Márton Ernő* főhadnagy ezredtávirótitst, táviróvonalat építtetett.

Szeptember 30-tól október 8-ig laktáborban pihent az ezred. Fegyverzetét, ruházatát, felszerelését tisztogatta-javítgatta és egészítette ki, a lovakat átvasalta, a beteg lovakat gyógykezelte. Ezredparancsnoka mindazonáltal gondolt az ezred harcmódjának korszerűvé tételére is, minthogy a ragyogó kezdet dacára is be kellett látnia, hogy az a lovasrohamokra alkalmat kereső harcmód, mellyel lovasságunk a háborúba indult, idejét múlta. Ezért a századokkal a tűzharchoz való gyors lórólszállást, a gyalogtűzharcot, fedezékek kihasználását és a szétszórt alakzatban való előnyomulást gyakoroltatta.

Kiosztották az első kitüntetések. *Máriássy* és *Serly* főhadnagyok a stojanowi lovasroham alatt tanúsított hősiességükért hadseregparancsnoki dicséretben részesültek. A Dzibulkinál vívott harcokban tanúsított vitéz magatartásáért *Dankó János* szakaszvezető arany vitézségi érmet, *Bánhegyesi Imre* és még négyen, ezüst vitézségi érmet kaptak.

Október 3-án *Jóty László* ezredest az 5. lovashadosztályhoz helyezték át s helyét a 24. lovasdandár élén *Gróf Bissingen Nándor* tábornok foglalta el.

IV. FEJEZET.

Előnyomulás a Sanhoz.

A San és Visztula menti harcok és a visszavonulás.

A Kárpátokba és a Biala mögé hátrarendelt hadseregeink, mivel az ugyancsak kimerült oroszok nem üldözték őket, kötelekeiket rendezték, az érkező pótlásokkal megerősödtek, kipihenték magukat és új hadműveletre készülődtek.

A központi hatalmak terve az volt, hogy az újonnan megalakuló német 9. hadsereg Krakó és Czeszochowa között felvonulva, az orosz főerő északi szárnyára támad, az osztrák-magyar 1., 4. és 3. hadsereg arctámadásban tör a Sanon túlra, a 2. hadsereg pedig az orosz déli szárnyat karolja át.

A német 8. hadsereg a német 9. hadsereg felvonulásának leplezése céljából szeptember végén a Niemen-Narew vonalra tört, de az orosz ellentámadás az Angeropp vonalra visszaszorította.

A német 9. hadsereg 27-én befejezte a felvonulást és 28-án megkezdte az előnyomulást, melyhez október 4-én az osztrák-magyar 1., majd fokozatosan a többi hadsereg is csatlakozott.

Az oroszok ugyanekkor 4. és 9. hadseregükkel a Visztula balpartján Németország felé akartak előnyomulni, amit északon az 1., 2., 10. és 5., délen pedig a 3. és 8. hadseregnek kellett biztosítani és támogatni. Ezt a hadműveletet az oroszok október közepére tervezték, bizton számítva arra, hogy a Przemysl körülzárására és elfoglalására újonnan szervezett 11. hadseregük szeptember végéig elfoglalja a várat.

Az orosz 11. hadsereg ezért október 4-e és 8-a között több ízben megrohanta Przemysl erődítményeit hatalmas erejével, de a hős, főleg magyar csapatokból álló védőrség és a vár mozgó tartaléka, a m. kir. 23. honvédelmi hadosztály, minden támadást véresen visszavert.

Mialatt 4. és 3. hadseregünk a San felé közeledett, hadvezetőségünk észre vette az oroszok észak felé való erőeltolását és tervét megváltoztatta. Az új terv szerint a 9. német hadseregnek Varsót és Iwangorodot kellett elfoglalnia. Az 1. hadseregnek a Sanon és a Visztulán átkelve, északnak —, a 3. és

2. hadseregnek Lemberg irányában —, a 4. hadseregnek pedig a Sanon átkelve, szükség szerint vagy északnak, vagy délnek kellett előnyomulnia,

A német 9. és az osztrák-magyar 1. hadsereg azonban a nagyobb orosz erővel nem boldogult s így az október 13-tól 20-ig tartó varsói csata után a német 9. hadsereget hátra kellett rendelni. Az október 21-e és 27-e közt vívott iwangorodi csatában az orosz 4. és 9. hadsereg kettős átkarolással fenyegette az osztrák-magyar 1. hadsereget, ezért annak is vissza kellett vonulnia Opatow-Opatovka vonalába, november 2-án pedig a Nida mögé.

4. hadseregünket, mely a San hosszú folyásán csak kisebb részével tudott átkelni, de a keleti parton sehol sem vethette meg a lábát, az oroszok a San nyugati partján védelemre kényszerítették. 3. és 2. hadseregünk és a kárpátokból előtörő újonnan szervezett Pflanzler Baltin hadseregcsoport sem ért el sikert, haderőnknek ezért, a november 2-án kiadott parancs értelmében, ismét vissza kellett vonulnia, ezúttal a Kárpátok és Krakó vonalába, amit a csapatok november 10-ig végre is hajtottak.

A fenti hadműveletek alatt a 11. lovashadosztály először a 4., majd az 1. hadseregünk alá tartozott.

Október 9-én az ezred Brusnikról 7 h-kor indult és Siedliskára ment, ahol 11 h-tól 12 h-ig pihent, majd Zimnawódkán, Gromnikon, Tuchowón át Piotrkowicére lovagolt és itt laktáborozott. A rossz utakon a vonat nem tudta az ezredet követni; Tuchów előtt elakadt. A lovak ezért csak tartalékzabot kaptak.

10-én Tarnówon, Nachowán át Pilznora lovagolt az ezred. Pilznotól nyugatra 1230-tól 1330-ig pihent, majd éjjeli pihenőre Latoszynba ment.

11-én az előnyomuló 4. hadseregünk mögött Sedziszówra. 12-én pedig Trzcianán, Swilczán, Rzeszowon át Slocinára lovagolt az ezred. A hadosztály vonatát 11. és 13-a közt *Marso* százados vezette.

13-án Lancuton át Wysokára és Albigowára folytatódott a menet. Az I. osztályt Wysokán, a II.-at Albigowán szállásolták el, ahol 18-áig maradt, várva a 4. hadsereg Sanon való átkelését, hogy aztán felderítésre és a visszavonuló oroszok üldözésére előre mehessen, — 58 ló-nélkül maradt huszár Lancuton a hadtápparancsnokságnál visszamaradt.

14-én bevonult a kassai pótszázadtól *Ékes Károly* és *Reök István* százados, *Perényi Ede* hadnagy és nyolcvanhat lovasból álló pótlás: utóbbiakat a századok közt felosztották.

Hírszerzők jelentették, hogy a Sanon át visszavonuló oroszok közül sokan lemaradtak és az erdőkben és helységekben bujkálnak. Az ezred ezért azt a parancsot kapta, hogy a lancut-jaroslaui műút és Malawa, Markowa-Nowosielce közötti területet kutassa át. Ezzel a feladattal a 2., 3., 4. és 6. század egy-egy szakaszából alakított századot bíztak meg. — Az 1. és 5. századot együtt kellett tartani, hogy hírszerző különítményként azonnal indulhassanak. — A lakosság sok egymásnak ellentmondó hírt közölt a járőrökkel, mire az egész 4. századot is kirendelték. Az emberek és lovak fárasztása azonban hasztalanul történt.

16-án a megbetegedett *Ékes* százados Kassára utazott s így az 1. század parancsnoka továbbra is *Görgey Miklós* százados maradt.

17-én a vonatonál egy polgári kocsis koleragyanús tünetek között megbetegedett. 15 h-kor *Várady* századost a 4. és (5. századdal Husóvra és Tarnawkára küldték, hogy az állítólag ott polgári ruhában tartózkodó oroszokat elfogja.

18-án a hadosztály 5¹⁰-kor azt a parancsot kapta, hogy észak felé húzódjon és az 1. hadsereg kötelékébe tartozó X. hadtestet a Visztulán át kövesse. Erre a parancsra a kirendelt osztagokat visszahívták és az egyesített ezred Lancuton, Dabrowkin, Wegliskán át Trzebosra ment. A vonatok az a része, melynél előző nap kolera-megbetegedés fordult elő, megfigyelésre Wysokán maradt.

19-én Ranizówon, Wilcza Wolán át Bojanówra ment az ezred. Ezalatt az oroszok Rudniknál tekintélyes erővel átkeltek a Sanon. A kéznél lévő erő azonnal megkezdte az ellentámadást. Este jelentés érkezett, hogy az oroszok már Nowawiesnél is átkeltek a folyón, mire az itteni ellenség visszaverésével a XIV. hadtestet bízták meg, melynek a II. lovashadosztályt is alárendelték.

20-án 13³⁰-ig Stanynál készenlétben volt a hadosztály. A helyzetközlés szerint a Rudniknál átkelt oroszokat csapataink a Sanhoz visszaszorították, Nowawiesnél pedig a XIV. hadtest kötelékébe tartozó 3. hadosztály és a X. hadtest kötelékébe tartozó 24. hadosztály, előző este megtámadta az oroszokat. A 11. lovashadosztályt ekkor a X. hadtestnek bocsátották rendelkezésére. Az ezred délután Przyszówon, Krawcen át Wydrzára lovagolt és ott 18 h-tól kezdve laktáborozott; a hadosztály egyik élelmezési lépcsőjétől zabot, kenyeret, dohányt és konzervet vételezve fel. A rossz úton csak a mozgókonyhák jutottak el az ezredhez.

21-én Wydrzán pihenő volt. Csak a géppuskásosztagot és a 3. századot rendelték ki a Leg folyó hídjainak elzárására.

22-én tovább északnak tolták el a hadosztályt, hogy ha 1. hadseregünk Iwangorodnál sikert ér el, az üldözésnél kéznél legyen. Az ezred 930-kor Grebów templománál gyülekezett és Sokolnikin, Sandomierzen át Sobótkára lovagolt. Útközben 12³⁰—16³⁰ közt Nadbrzezienél pihent és az ottani vasútállomáson zabot, szalonnát és cukrot kapott. A vonatokkal túlszűfolt utakon nehéz volt az előrejutás, ezért ez ezred csak 2130-kor érkezett Sobótkára.

Mint tudjuk, az oroszok ekkor már 1. hadseregünket nemcsak megállították, de túlszárnyalva, átkarolással is fenyegették, ezért október 23-án a 11. lovashadosztályt is védelemre rendelték. A hadosztály Tarłów-Zemborzyn területére ment, ahol a 106. gyaloghadosztállyal és a 35. népfelkelő gyalogdandárral válllvetve, meg kellett akadályoznia, hogy az oroszok átkelve a Visztulán, 1. hadseregünk jobb szárnyát átkarolják. — E naptól október 26-ig az átkarolás elhárításáért, 27-től november 2-ig pedig, az V. hadtest visszavonulásának biztosításáért harcolt a hadosztály.

A 23-ai menet alatt a hadosztály elővédje az 55./1. osztály volt. A

lovashadosztály Tarlóv előtt biztosítva megállt. A 35. népfelkelő dandár három zászlóalja ekkor már a Hermanow körüli magaslatokon harcolt a Visztulán átkelőben lévő oroszokkal. Ennek a csoportnak megerősítésére a 3. századot és a géppuskás osztagot tűzvonalba rendelték. Három tiszti járőrt a Tarlóvval szemben levő Visztula-sziget megfigyelésére küldtek. Egyik járőrnek Lesne Chalupy környékéről, a másiknak a Hermanowtól északra lévő 209 -ről, a harmadiknak pedig a Sulów és Wesolówka közötti magaslatokról kellett megfigyelnie, hogy az oroszok az átkelésre készülődnek-e. A járőröket, mivel semmiféle mozgólódást nem észleltek, 16 h-kor bevonták. 15 h-kor *Hüttner* őrnagyot a 2. és 4. századdal visszaküldték, hogy a rossz úton elakadt útegeket előresegítse. 17 h-hor az ezred azt a parancsot kapta, hogy *Sluszczyne*re lovagoljon és az ottani erdő keleti szegélyét szállja meg. Gyalogságunk visszavonulása esetén az ezrednek itt fel kellett az oroszokat tartóztatnia. Az ezred megmaradt része megszállta a kijelölt vonalat és helyzetéről egy járőrrel a gyalogság parancsnokának jelentést küldött. Egyben közölte, hogy parancs értelmében október 24-én 6 h-kor a hadosztályhoz Lipskoba be kell vonulnia. A járőr nem találta meg a gyalogság parancsnokát, de jelentése szerint az orosz ágyuk, géppuskák és puskák már a Visztula túlsó partjáról hallatszottak, amiből arra kellett következtetni, hogy gyalogságunk a folyó nyugati partjáról az ellenséget visszavetette. — A csonka ezred a védelmi körletben töltötte el az éjszakát.

24-én 530-kor az ezred azt a parancsot kapta, hogy *Solecen*, *Chotczán*, *Lucinán* át a *Pliwka* patakhoz menjen s ott támogassa gyalogságunkat az az oroszok visszaverésében és az ellenséges hídverés megakadályozásában.

A csonkaezred a $\frac{1}{2}$ 1. század biztosítása mellett 6 h-kor indult, miután előzőleg a gyalogság parancsnokához járőrt küldött előre, hogy az az ezred érkezését jelentse. *Solectól* északra, ahol az út a dombra vitt, egy dragonyos század állt. Amikor az ezred ide ért, *Kamién* felől heves tüzéségi tüzet kapott, mire a dragonyos század eszeveszett menekülésbe kezdett. Az ezred nem kívánván a dragonyosok példáját követni, ügetésben és négyes tagoszlopban folytatta útját s ez volt a szerencséje, mert ha dragonyos módra szétfut és menekül, okvetlenül beleszalad az előtte és kétoldalt sűrűn csapkodó srapnelek szórásába. A szűk és rézsút haladó menetoszlopot a távolról jövő srapnelek nem tudták eltalálni, mert a bátrak szerencséje és a Magyarok Istene óvta az ezredet.

Boiskához érve az előreküldött *Platthy* járőr jelentette, hogy *Bialobrzezin* és *Jarentowskie Polén* orosz gyalogság van. Az elővéd járőrei azonban felderítették, hogy az oroszok, kik között több polgári ruhás is van, csónakokon térnek vissza a Visztula keleti partjára. Az ezred erre folytatta menetét, de elővédje a *Baranowtól* keletre fekvő erdőből tüzet kapott, mire tűzharchoz lóról szállt és az erdő irányába előnyomult. Az ellenség itt is visszavonult, az ezred pedig *Chotczára* folytatta menetét; ahol a 28. gyalogdandár parancsa alá lépett s ahol *Hegedús* ezredesnek alárendelték a 9. huszárezred *Virányi* alezredes parancsnoksága alatt ideirányított részét.

A *Hegedűs* csoportnak Brzescie és az Bzanka torkolata között a Visztulát kellett megfigyelte s az oroszok átkelési kísérleteit megakadályoznia. *Hegedűs* ezredes a Lucynia és Hzanka patakok közötti Visztula-szakasz megfigyelését és biztosítását *Virányi* alezredes csoportjára bízta, az 5. ezred 1., 5., 6. századával és a 4. géppuskás-osztaggal pedig a Lucynia patak és Brzescie felé folytatta útját.

Amikor az elővéd Chotcza északkeleti kijáratát elhagyta, a Visztula keleti partjáról tüzérségi-, innenső partjáról pedig gyalogsági tüzet kapott. A felderítők jelentése szerint a Visztula innenső partján két orosz gyalogszázad volt s a tüzérség is elég közlelől lótt; a Solec-i esetet tehát nem lehetett megismételni s az ezred északnyugati irányba vágtában kitért. Az elővédnél egy huszár súlyosan megsebesült, három ló elesett, hat pedig megsebesült.

Kijankán az V. hadtest parancsa az 5. ezred lovasszázadait és a géppuskás osztagot *Vetsey* alezredesnek rendelte alá. *Vetseynek* három gyalogzászlóaljjal, öt lovasszázaddal, négy üteggel és egy lovas géppuskásosztaggal, az állítólag Brzescienél átkelt és ott hidat verő oroszokat vissza kellett vernie. Az ezred 1., 5. és 6. százada, valamint a lovas géppuskásosztag felett *Várady* százados vette át a parancsnokságot, az ezredparancsnokság pedig Rudkira ment. — Az új rendelkezésről *Virányi* alezredes értesítést kapott.

Vetsey alezredes parancsára *Várady* százados 15 órától a Rudki és Lucina közötti magaslatokon biztosította a Brzescie felé előretörő *Vetsey* - csoport jobboldalát és felderítést végzett a Visztula felé.

25-én a *Várady*-csoport feladata változatlan maradt, de megerősítették egy gyalogszázaddal és két löveggel. Délután az oroszok már nagyobb erővel keltek át a Visztulán s a *Vetsey*-csoportot a Rudkitól keletre lévő, majd 26-án reggel a Rudki és Przylek közötti magaslatokra visszaszorították.

26-án a *Várady*-csoport a *Vetsey*-csoport jobboldalát és visszavonulását biztosította, de 8 órakor kivonták a tűzvonalból és Przylekre rendelték, ahol lovastartalék volt. Körülbelül 11 h-kor azt a parancsot kapta, hogy csatlakozzék a nyugatról Andrzejow község irányába előnyomuló *Czitó-dandár*hoz, melynek feladata az ellenség balszárnyának visszaverése és felderítés egész a Visztuláig.

A csoport Andrzejow község és a tőle egy kilométerre délre, vele párhuzamosan Visztula felé húzódó mocsaras Lucynia patak között érte be a huszáros gyorsasággal előretörő *Czitó-dandárt*, melynek előreküldött járőre a jelentkezés pillanatában tüzet kapott és menekült a község közepéről. *Czitó* tábornok erre az oszlopvonalban község-felőli oldalon beérkező 1. század parancsnokának azt a parancsot adta: „*Állapítsa neg, mi van a községben!*”

A század aznap reggel már tüzet kapott a községből, (mikoris két lova a Lucynia patakba fűlt) s a *Farady*-csoport utolsó tartózkodási helyéről, Kol Szlachecki Las községből (ahonnan a csoportnak a minduntalan

rátaláló — kétségtelenül Andrzejowból vezetett — tüzérségi tűz elől messze nyugatra kellett kitérnie) alkalma nyílt megfigyelnie az oroszok Andrzejowba való beszivárgását is; tisztában volt tehát azzal a veszedelemmel, ami a dandárt a község házaiban lapuló oroszok részéről fenyegeti. A századparancsnok ezért, hogy a lapulókat megfélemlítse, tüzüket s figyelmüket magára vonja, pillanatnyi késedelem nélkül az egész századdal belevágtázott a faluba, majd jobbrafordulva azon is végig; közben *Platthy* zászlós és *Kató* őrmester szakaszát él gyanánt a község közepén húzódó úttól jobbra és balra rajba oszlatva s kiadva a parancsot a község szükség esetén való felgyújtására. A két kilométer hosszú község közepén érezhető szélmalomdombon túl azonban nem tudott jutni, mert élszakaszai a község erdőre támaszkodó keleti feléből kibontakozó orosz tömegek és az időközben harchoz fejlődött dandárelővéd tüzébe is kerülvén, kénytelenek voltak visszafordulni. *Görgey* százados erre a szélmalomdombot szállandó meg, két hátulso szakaszát tűzharchoz lóról szállatta, de az orosz erők közeledtekor bátorságra kapott lapulók tüzétől, valamely ablak vagy padlányilásból hátulról, maga is két lövést kapván, a dandár biztonsága érdekében kénytelen volt elrendelni a község felgyújtását.

A szalmatetejű faházak község nyugati fele percek alatt lángokban állt s csak a gyújtogatáskor bizonyosodott be, hogy a nyílt terepen megállásra kényszerült lovasdandár közvetlen oldalában, két orosz géppuska is leste a kedvező pillanatot a dandár meglepésére és mocsárba zavarására, amit csak a század, kíméletet és halálfélelmet nem ismerő, derék huszári háritottak el azáltal, hogy a felgyújtott községrészben senkinek sem kegyelmeztek.

Görgey Miklós százados ezalatt szilánkokká lőtt felsőlábszárral lóraemeltette magát és az égő házsorok mentén visszament. Nemsokára a dandár is megkezdte a visszavonulást, minthogy a nagyszámú orosz gyalogság mellett, ide irányította tüzét az orosz tüzérség is.

Az oroszok visszaszorították az egész hadsereget, így a lovashadosztálynak is el kellett hagynia mozgalmas működése színterét, a Visztula partját. A hadosztály egyik része Siekierkára vonult vissza, másik része pedig *Gróf Bissingen Nándor* tábornok parancsnoksága alatt Kijankánál igyekezett az oroszok Lucynia patakon való átkelését késleltetni. Ennél a csoportnál harcolt az ezred 2., 3., 4. százada is.

Siekierkán *Hegedűs* ezredes azt a parancsot kapta, hogy ezredét Kijankánál egyesítse és a *Bissingen-csoport* rendelkezésére álljon. *Hegedűs* ezredes az 1., 8., 6. századot, az ezredutászsakaszt és a géppuskásosztagot Tymienicán át irányította, ő maga törzsével Pomysl felé lovagolt. Pomysltól másfél kilométernyire lehetett, amikor látta, hogy a *Bissingen-csoport* visszavonul s Pomyslból Tymienica felé két oszlopban, egy tüzérséggel megerősített orosz gyalogdandár halad. *Hegedűs* ezredes ezt azonnal jelentette és a megerősített *Várady-osztállyal* a Tymienicától északnyugatra lévő erdő délkeleti szélét megszállatta, hogy mint utóvéd a hadosztály vissza-

vonulását biztosítsa. Mikor ezt a feladatát megoldotta, Jasieniec-Soleckire, majd Drozdówra visszavonult.

27-én az ezrednek, az orosz előnyomulás késleltetésére, az Ilzanka patak Zajaczków és Chotcza között lévő átjáróit kellett megszállnia. Drozdówból 530-kor indult az ezred. *Hegedűs* ezredes legszűkebb törzsével az él előtt lovagolt. 12h-táján a Swiesielicétől délre elterülő erdőtisztásra érve, legnagyobb meglepetésére egy tűzérséggel megerősített gyalogdandárt látott körülbelül 200 lépésre maga előtt. A muszkák két oszlopban, a legcsekélyebb biztosítás nélkül baktattak. *Hegedűs* ezredes első gondolata a lovas roham volt, amit *Nagy* tábornok, kinek hozzájárulását kérte, nem engedélyezett: „*Pedig* — írta e napon naplójába *Hegedűs* ezredes — *soha ilyen alkalom nem volt s talán nem is lesz többé, gyalogság megrohanására.*”

Mikor az ezred Swiesielicét elhagyta, gyalogsági tüzet kapott. Az oroszok eszerint már elfoglalták azokat az átjárókat, amelyeket az ezrednek kellett megszállnia. Az ezred ezért a helységtől nyugatra lévő erdő szegélyét szállta meg; az 1. századot pedig lánc alakzatban kelet-felé felderítésre küldték. *Hüttner* őrnagy ugyanekkor azt a parancsot kapta, hogy két századdal Swiesielicénél keljen át az Ilzankán és az ellenség tűzéréséget rohanja meg. Mikor a *Hiittner-kxábmiméviy* egyik százada már átkelt az ilzankán, heves ágyú- és puskatűzbe került s feladatát nem oldhatta meg. Ez alkalommal *Rabong* főhadnagy és négy huszár megsebesült.

A gyalogság visszavonulása után 13 h-kor a lovashadosztály is visszavonult s az ezred Krepára ment. *Déry* főhadnagyot századával biztosításra Koscielnára küldték. Jelentések továbbítására egy szakaszt Dabrowára különítettek ki.

28-án a hadosztály feladata az volt, hogy a Krepianka patak mentén az ellenség előnyomulását késleltesse. Az 5. ezrednek Krepánál kellett védőállást megszállnia. De a Krepától délre lévő magaslatokról nem volt jó kilövés, ezért az ezred a pataktól északra rendezkedett be védelemre. Az I. osztály a község keleti szegélyén lévő temetőt és házakat, a II. osztály pedig a nyugatra húzódó magaslatokat szállta meg. A géppuskásosztágot az épülő templom tetején helyezték el. Felderítésre négy járőrt küldtek előre, kiktől az ezredparancsnokság 91^h-kor azt a jelentést kapta, hogy Leszczyny felől gyalogoszlop, Podolany felől tűzéréség közeledik. Később egy lovasezred közeledését is jelentették. Az orosz járőrök meg is jelentek; a géppuskásosztág és a huszárok eredményesen tüzeltek rajok, amikor 1045-kor a hadosztályparancsnok elrendelte, hogy a visszaszorított hadosztállyal összhangban, az ellenség előnyomulását késleltetve, lépcsőzetesen az 5. ezred is vonuljon vissza Sienna irányába.

Meg kell említenünk, hogy az ezred bal szomszédai, a bosnyákok, előljáró parancsnokságuk parancsára ugyan, de az ezred minden értesítése nélkül már előbb visszavonultak, — igen veszélyes helyzetbe sodorva ezzel az ezredet. A muszkák azonban szerencsére nem használták ki az átkarolásra kínálkozó alkalmat.

Az ezred tüzérségi-, géppuska- és puskatűzben az alábbi sorrendben vonult vissza a Krepától másfél km-re délre lévő erdőnél választott új állásba: géppuskás osztag, I., II. osztály, végül a lóháton lévő tartalék. Az ezred pár óráig itt is fel tudta tartóztatni az oroszokat, majd Siennótól északra is időnyerésért harcolva, 16 h-kor Tarnowek irányába visszavonult. Itt azt a parancsot kapta, hogy a hadosztálynak Karolowtól északra kijelölt kb. három km. hosszú védőszakasz nyugati részét szállja meg. A lovashadosztálynak ugyanis a 2. és a 37. honvéd-gyaloghadosztály között keletkezett rést kellett betömnie. Az ezredből csak minden második ember szállt lóról, a huszárok lövészteknőket készítettek, a lovakat pedig Karolowra küldték. A huszárok ebben a kezdetleges védőállásban szenvedték át a hideg éjszákát. — Balszomszédaik megint a bosnyákok voltak.

Máriássy főhadnagy különítménye bevonult és beszámolt szeptember 25-iki kiküldetése teljesítményeiről. *Máriássy* főhadnagy elszigeteltsége idején *Mravik* szakaszvezetőt kiváló magatartásáért őrmesterré léptette elő, amit *Hegedűs* ezredes jóváhagyott. — *Hajnik Miklós* hadnagy betegen, *Szentiványi Ferenc* zászlós pedig agyrázkódással kórházba ment.

29-én 3 h-kor a 2. és a 35. gyaloghadosztály visszavonult anélkül, hogy erről a lovashadosztályt értesítette volna. Mikor a hadosztályparancsnok erről a csapatok révén értesült, nehogy körülfogják, szintén elrendelte a visszavonulást. 4 h-kor észrevétlenül, a legnagyobb csendben, az ezred is visszavonult és kb. három km-es menet után a lovakhoz ért.

A hadosztály zömét Adamowon, Sarnoweken át Bodzechowra, az 5. ezredet pedig jobb oszlop gyanánt, melynek a menet alatt a főoszloptól kb. két km. térközt kellett tartania, Denkowra rendelték. Az erdős, bozótos, szakadékos terepen az ezred csak lépésben haladhatott. Az elővéd éle gyalog, kézbevett karabéllyal nyomult előre s az ezred zömét is lóról szállt huszárok biztosították kétoldalt. Denkowban *Hüttner* őrnagy a 2., 3. századdal és a géppuskásosztaggal a híd védelmére visszamaradt, az ezred többi része pedig Grocholicére lovagolt, ahol a lovashadosztály újra egyesült. Az ezred zöme Grocholicén pihent, azután Opatowon át Okalinára ment, ahová éjjel a *Hüttner-csoport* is bevonult, miután a Kamiennán több helyen átkelt oroszok heves harcban visszaszorították s két huszárja és tizenegy lova — melyek közül hat meg is dőglött — megsebesült.

E napon vonult be az Albigowán kolerazárlat alatt tartott vonattal *Patay Simon* hadnagy, *Perényi Ede* gazdasági főhadnagy és a felgyógyult *Sztavkovszky* gazdasági hadnagy. *Kovács Ödön* zászlós viszont betegen kórházba ment. — A szuroksötét éjszakában *Elekes Antal* százados lovastól egy verembe esett, karját törte, mire a 3. század parancsnokságát *Báró Apor Ferenc* százados vette át.

30-án 230-kor a 24. dandár azt a parancsot kapta, hogy a Kamiennának Bodzechownál lévő hídját rombolja le és az orosz előnyomulást késleltesse. A dandár sok járőrt küldött előre s ezek jelentették, hogy az oroszok már átkeltek a Kamiennán. A hidat tehát már nem rombolhatta le, Grocholicétől

északra azonban, majd pedig Roguslawicétől északra is, tűzharccal késleltette az orosz előnyomulást.

9 h-kor Grocholice irányába egy hosszú, tüzérséggel megerősített gyalogsági oszlop, Sadowie felé pedig egy lovas dandár nyomult elő. A 24. lovasdandár lóra ült és az orosz lovasdandár megrohanására kivont karddal gyülekezett. Egy pillanatra megbizsergett a huszárok vére, hogy végre megint lovasrohamhoz jutnak, az orosz lovasdandár azonban most sem fogadta el a lovasrohamot. A 24. dandárnak vissza kellett vonulnia Opatowba, ahol a hadosztály egyesült és a gyalogság visszavonulásának biztosítása céljából az Opatowtól délre lévő magaslatokat megszállta. Az ezred csak 2330-kor ért Strzyzowicére.

Ez volt az őszi hadjárat leghidegebb napja. Egyik tiszt ezt írta naplójába ezen a napon: *„A hideg szél velőig hatott és teljesen megdermesztette tagjainkat: azt hittük, hogy megfagyunk. A hideg miatt még az evés sem jutott eszünkbe. (Már akinek lett volna mit ennie.) Szegény lovaink egész nap nem ittak egy kortyot sem. Felborzolt szőrrel dide-regtek a fagyos északi szélben. Sok el is hullott végkimerülésben. A hidegtől és a kimerültségtől apátiába estünk. Mindegy volt már, hogy sűrűn, vagy ritkábban lő-e ránk az orosz. Két olyan nap volt mögöttünk, amikor a szegény lovak már 2³⁰-tól étlen-szomjan nyereg alatt voltak, még éjjel sem pihenhettek, mert századonként csak tizenöt-husz lovat lehetett fedél alatt elhelyezni. Mi lesz ennek a vége? Minden lő elpusztul. A legénység nagy része is téli felszerelés nélkül a lovaknál fagyoskodik.”*

Október 31-én a hadosztálynak a 2. és a 14. gyaloghadosztály között keletkezett hézagot kellett Strzyzowyce és Jagnin vonalában kitöltenie. Rövid idő múlva ráakadtak az orosz srapselek, sőt később az orosz gyalogság is megkezdte az előnyomulást s így 17 h-ig, amíg a gyalogság fel nem váltotta, tűzharcot kellett vívnia. Felváltás után az ezred kijelölt éjjeli szállására, Wymyslowra ment.

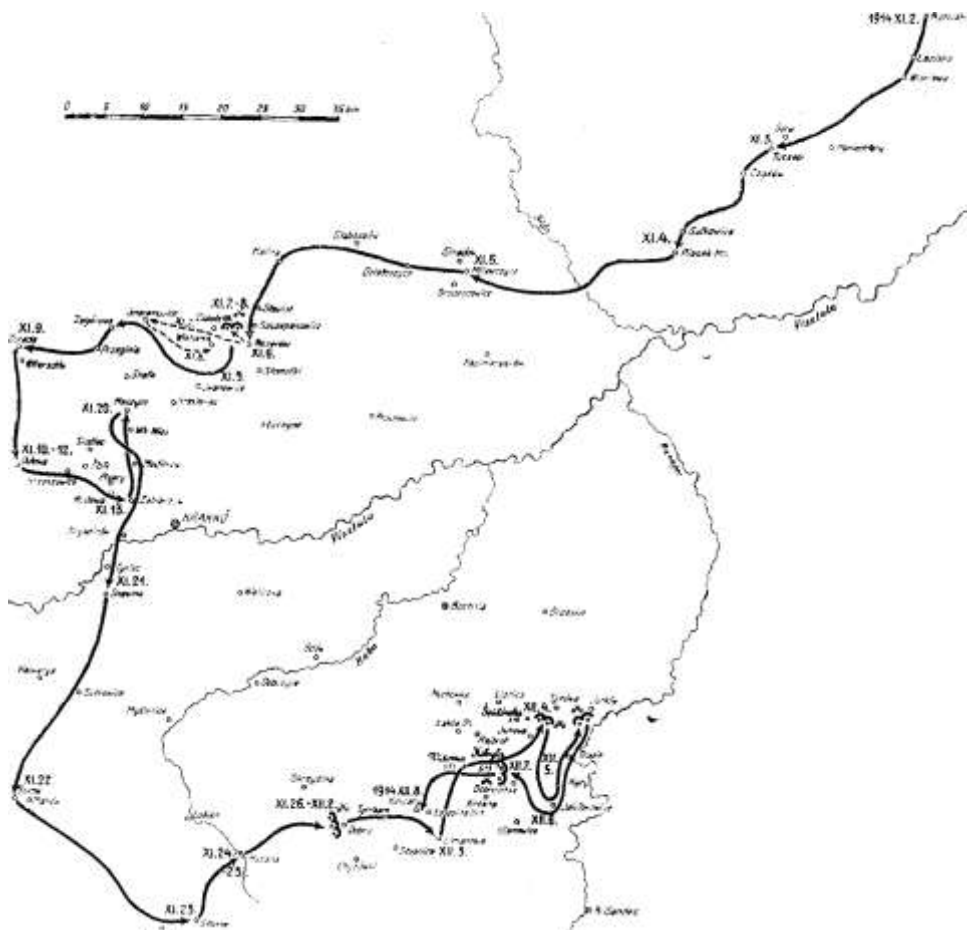
Az e napi harcban *Várad y Dániel* százados hősi halált halt, hat huszár megsebesült. A II. osztályparancsnokságot *Reök István* százados vette át, *Máriássy* főhadnagy pedig a 6. század parancsnoka lett.

November 1-én 8 h-kor Wymyslow mellett egy kis patak partján temették el *Várady* századost. Mivel pap nem volt, *Hegedűs* ezredes végezte a temetést s mondta az imát. A dandár- és az ezredparancsnok szivbőljövő búcsúztató szavaira a marcona viharvert huszárok szeméből kicsordult a könny s a legjobb parancsnok, legkiválóbb tiszt, leghűbb és legszeretettebb bajtárs és előljáró, a minden ötös huszár szívébe zárt, feledhetetlen *„Dani bácsi* sírját valóban mélységes fájdalom és őszinte kegyelet övezte körül.

Temetés után Toporowra ment az ezred, hol végre fedél alá került. 13 h-kor azonban már újra nyeregbe kellett szállni, mert a lovashadosztályt Iwaniskán, Baranoweken át Bachowicére rendelték. A 14. gyaloghadosztálynak ugyanis Olszownicán át északnyugat felé kellett előre törnie s

ezt a támadást a tüzérséggel és gyalogsággal megerősített lovashadosztálynak támogatnia kellett.

A hadosztályt csoportokra osztották. *Hegedűs* ezredesnek az δ . huszár ezreden kívül alárendelték a 12. gyalogezred egy századát és a 15. tábori-ágyúezred 3. és 4. üteget. *Hegedűs* ezredes az egyik üteget Bachowice keleti kijáratánál, a másikat 1000 lépésre nyugatra állította fel. Biztosításukra egy-egy iél gyalog századot hagyott. Az ütegek között a magaslatot az 5. huszárezred négy százada szállta meg. A *Hegedűs-csoporttól* jobbra a

Az ezred útja. 1914. XI. 2. — XII. 8.

Czitó-csoport, balra a *Lieb* tábornok csoportja volt. *Hegedűs* ezredes a vezetéklovakat a községtől délre lévő erdőbe küldte s biztosításukra egy századot rendelt. A nyitrai 14. tábori-tüzérezred lövegeinek biztosítására egy századot elvettek az ezredtől. Éjjel a huszárok védelemre rendezkedtek be a magaslaton. A kiásott föld csontkeményre fagyott, a jéghideg szél pedig annyira dermesztő volt, hogy az elalvás egyszersmint megfagyást is jelentett, ezért a tisztek egész éjjel át ébren tartották az embereket,

A 14. gyaloghadosztály támadása azonban elmaradt, mire *Hegedűs* ezredes 2-án 1 h-kor azt a parancsot kapta, hogy mivel a huszárokat a gyalogság fogja felváltani, 5 h-kor menjen az ezreddel Stobiecre. Ezt a parancsot *Hegedűs* ezredes közölte a *Lieb*-csoporttal, mire *Lieb* tábornok megkérte, hogy maradjon a huszárokkal továbbra is a rajvonalban, mert egy rossz támadóparancs következtében, előző napon a 83. gyalogezred teljesen szétszóródott s idő kell az összeszedéséhez.

Amikor 8 h-kor a sűrű köd oszlani kezdett, 1400 lépésre az ezredtől, két előnyomuló orosz gyalogsági oszlopot lehetett látni. Géppuskáink tüze a kb. két zászlóaljnyi erő, az ezred mindössze kétszázötven karabélyosa ellen harchoz fejlődött s megszólalt az orosz tüzéség is. Szerencsére beérkezett a 83. gyalogezred egy része s derekasan kivette részét a túlerős támadás visszaverésében. 11 h-ra beérkezett a 83. ezred többi része is s végleg átvette az állást, mire az 5. huszárezred Stobiecre ment etetni-itatni, majd Iwaniskán a vonattól beszerezte szükségleteit és Szczeblicén át Wysoczkira ment, ahova 2030-kor érkezett meg s ahol végre fedél alá került.

3-án az 1. hadsereg folytatta a visszavonulást. Az V. hadtestnek, amely alá a 11. lovashadosztály is tartozott, Laziskán, Wisniowán, Siaszówon, Stefanóweken át Koniemlotyra kellett visszavonulnia. A lovashadosztály 530-kor indult s a főútvonalat a gyalogságnak szabadon hagyta. Az 5. ezred 17 h-kor Gorára és Tuczepibe érkezett s e két községben megszállt.

4-én az ezred 530-kor indult és 14 h-tól kezdve Sulkowicén és Piasek Ml.-n pihent, ahol éjjelre el is szállásolták. Gyönyörű idő volt. Igazi szép Hubertus idő. A lovashadosztály ezen a napon Czymowon, Stoknicán át Baranowra vonult vissza.

Takácsi Gyula főhadnagy és *Perényi Ede* hadnagy betegen kórházba ment. Az 1. század parancsnoka *Szombathy József* főhadnagy lett.

5-én a hadosztály 5 h-kor indult és Vislicán, Stawiszyczen át Czarnocin, Grodzonowice, Stradów területére ment. Az 5. ezrednek elszállásolásra Grodzonowicét utalták ki, de itt már gyalogság volt, ezért az ezred Milawczycén és Biegłowon pihent meg.

6-án az ezredet Dzialoszycén, Slaboszówon át Ilkowice, Pieczyniegi, Swiecice körletébe küldték, de amikor 1130-kor ideért, Janówicén, Kalina Ml.-on, Pojalowicén, Slawicén át Szczepanowicére és Wezerówra irányították. Szczepanowicén kolera volt, ezért az ezred csak Wezerówon szállhatott meg.

A megbetegedett *Farkas Gyula* hadnagy kórházba ment.

7-én 1130-kor az ezred azt a parancsot kapta, hogy a gyalogság visszavonulásának biztosítására szállja meg a Czaple Wk.-től keletre lévő magaslatokat. 14 h-tól 17 h-ig itt is volt az ezred, éjjelre azonban Imbramovicére irányították, ahová út nélkül, szántásokon, szakadékokon át folyt a menet. Több ló lábát törte s a tízkilométeres út megtételére öt óra kellett. Az ezred Imbramowicétől keletre szabadban táborozott.

Hüttner József őrnagy és *Darvas Pál* hadnagy betegen kórházba

ment. *Késmárky Béla* százados bevonult. *Hegedűs Pál* ezredes a megbetegedett *Czitó* tábornok helyett átvette a 22. dandár parancsnokságát s az 5. ezred ideiglenes parancsnoka *Ghyczy Béla* százados lett. A nagy tisztihány és a leapadt létszám miatt az 1. századot a 2. és 3. századba, a 4. századot pedig az 5. és 6. századba olvasztották be.

8-án a hadosztály a Czaple Ml.-től délnyugatra lévő Wiktorka majorhoz ment. 11 h-kor az ezredet *Hegedűs* ezredes dandárparancsnok különítményéhez osztották be. Ennek a különítménynek a Czaple Wk.-től keletre lévő magaslatról a szcepanowicei hidat 15 h-ig okvetlenül biztosítania kellett; nehogy az oroszok elvágják a felderítésre kint lévő járőrök és *Baintner* különítmény visszavonulási útját. Az ezred egy százada megszállta a magaslatot, három század pedig a magaslat mögött lóháton tartalék volt. 1530-kor az ezred ismét Imbramowicére lovagolt s itt éjjelre megszállt. A

6. század főörsként biztosította az ezred laktáborozását. Útközben *Komáromy László* főhadnagy lova felbukott s *Komáromy* főhadnagy felső karját törte. *Késmárky Béla* százados is betegen távozott.

Az ezred parancsnokságával *Filotás Ferenc* 9. ezredbeli századost bízták meg. Az I. osztály parancsnoka *Ghyczy Béla* százados, a II. osztályé *Reök István* százados lett.

Az ezred tisztikarának beosztása ekkor a következő volt:

Ezredparancsnok: *Filotás Ferenc* százados,
ezredsegédtiszt: *Havassy Lajos* főhadnagy,
ezredorvosfőnök: *Dr. Róth Vilmos* főorvos,
élelmező tiszt: *Bohus Tivadar* hadnagy és
Starkovszky gazdasági hadnagy.

I. osztárparnok: <i>Ghyczy Béla</i> százados,	II. osztárparnok: <i>Reök István</i> százados,
2. szparnok: <i>Szmrecsányi A.</i> százados,	5. szparnok: <i>Déry Zoltán</i> főhadnagy,
alantostisztek: <i>Steller László</i> főhadnagy, <i>Somló István</i> hadnagy, <i>Bujanovics Albert</i> zászlós.	alantostisztek: <i>Serly Károly</i> főhadnagy, <i>Kommer Gyula</i> zászlós, <i>Viczmány Jenő</i> hadapród.
3. szparnok: <i>bárá Apor Ferenc</i> főhadnagy,	6. szparnok: <i>Schmitt Pál</i> főhadnagy,
alantostisztek: <i>Szombathy József</i> főhadnagy, <i>Lichtmann Imre</i> hadnagy, <i>Platthy Mihály</i> zászlós.	alantostisztek: <i>Máriássy L.</i> főhadnagy, <i>Gárdonyi Andor</i> hadnagy, <i>Péchy Imre</i> zászlós.
Vonatparancsnok: <i>Cseley Andor</i> hadnagy.	

9-én Zagorowánál gyülekezett a hadosztály, majd Saluszowán, Przeginán át lovagolt és átlépte a gyalogság új védelmi állásait. Az ezred Zuradan és Witeradówon szállásolta be magát. A huszárok joggal hitték, hogy itt egy kissé kipihenhetik magukat, lovaik pedig új erőt gyűjthetnek. Pihenésről azonban szó sem volt.

Az ezred ütközelétszáma ekkor már csak négyszáznolc lovas volt, jóllehet már több ízben kapott Kassáról pótlást. Volt század, melynek már csak negyven-ötven lova volt. A régi jó hátraslovak háromnegyedrészre a háború első három hónapjában elpusztult. Olyan veszteség volt ez, melyet többé pótolni sem lehetett.

10-én az V. hadtesttől a X. hadtesthez osztották be a lovashadosztályt és azzal a feladattal bízták meg, hogy az 1. hadsereg jobbszárnya és Krakó vára között északkeleti irányban felderítést végezzen. A hadosztályparancsnok felderítésre a 9. ezredet és a Va4. géppuskásosztágot küldte ki, a hadosztályt pedig Ostreznica és Nowa Gora között gyülekeztette, ahonnan a hadosztály Krzeszowicére ment. Az 5./6. század tüzérségi fedezet lett, az 8. ezredet pedig Dulován szállásolták el.

11-én és 12-én az ezred szálláskörletében maradt. Az ezredhez érkezett huszonegy hátszló pótlásból tizennégyet a II. osztály, négyet az utászszakasz, hármat a táviró szakasz kapott. Negyven beteg lovat Krzeszowicére küldtek elszállításra.

12-én a november 6-án alsó Nidánál jelzett 9. orosz hadsereg felderítésére a 2. huszárezredtől két — egy-egy osztály és 2-2 géppuska erejű — felderítő osztágot küldtek ki; az ezredtől pedig messzemenő hírszerző járőröket. *Steller László* hadnagynak Iwanowicén, Niedzwiedzán, Proszowicén át Koszycére, *Flatty Mihály* zászlósnak pedig Iwanowicén, Slomniczkin, Przemeczayn, Cuszowon, Kazimierzán át Kolosy felé kellett felderítést végeznie.

Hadvezetőségünknek a Visztulától északra lévő orosz erők pontos kiértékelése rendkívül fontos volt, ezért 13-án az 5. ezredet is felderítésre rendelték. *Filotás* századosnak az 5. ezred három századával, V24. géppuskás-osztaggal, az utász- és táviró-szakasszal Krakón, Proszowicén át Kazimierzára kellett előnyomulnia. Felderítési sávhatára jobbról: Czernichów, Mniszów, Koscielec, Podolany, balról: Maciejowice, Wilkow, Niegardów, Blogocice, Skalbmierz volt.

Filotás százados, hogy az általános helyzetről tájékozódjék, Krakóba ment. A várparancsnokságtól megtudta, hogy a felderítendő sávban jelentékeny orosz erő van, amellyel három gyalogos felderítő osztag már csatározást folytat. Mivel eszerint az ezred feladata már meg volt oldva, *Filotás* százados az ezredet 13 h-kor Zabierzowtól két km.-re nyugatra megállította és a várparancsnokságtól megtudott helyzetet jelentette a hadosztályparancsnokságnak, melytől 173ü-kor azt a parancsot kapta, hogy a felderítést ne folytassa, hanem Zabierzowon éjjelre álljon meg. Az 5./6. század tüzérségi fedezet maradt, majd az 573. századot is a tüzérség és a géppuskák védelmére rendelték; egy század lóháton tartalék volt Zbiknél.

Kémek jelentették, hogy az Iwanowicéig előrejutott orosz lovashadosztály Krakó és Krzeszowice között fel akarja robbantani a vasuti-hidat. Ezért 14-én a 35. népfelkelő-gyalogdandár zömével Brzezinka, Niegoszowice, Rudawa területén, a 45. gyaloghadosztály pedig Zabierzownál biztosította a vasutat. A 11. lovashadosztály 6 h-kor Siedlec délnyugati kijáratánál gyülekezett, azután lovassága, tüzérsége és két géppuskás osztaga a Zbik, Siedlec Pisary körüli magaslatok mögött csoportokba elosztva, fedve várta az orosz lovasságot. Az orosz lovasság azonban nem nyomult előre s így az ezred éjjelre Pisaryra ment és itt tábori őrsökkel biztosította magát. Összeköt-

tetést tartott fenn a gyalogsággal Niegoszowiee, a 3. huszárezreddel Siedlec felé.

A rossz időjárás és a gyenge élelmezés miatt sokan vérhasban és tifuszban megbetegedtek. *Dr. Berend, Miklós* ezredorvos a hírneves gyermekorvos éppen a sok megbetegedés idején a legjobbkor vonult be ezredorvosfőnöknek. Rendbehozta az ezred elhanyagolt egészségügyi szolgálatát és anyagát, oltóanyagot, műszereket hozott az ezredhez. Számptalan beteg és sebesült az ő lelkiismeretes működésének, tudásának és ügyes kezének köszönhető életbenmaradását. A kolera és tyfusz leküzdése az ő érdeme. Sajnos, ezt a kiváló orvost, kitűnő tollú író, nagyműveltségű, szép írást íógékonylelkű emberbarátot a kommunisták, mint ellenforradalmárt, agyonlőtték. Harctéri naplója azonban megmaradt* s annak színes leírásaiból vett idézetekkel nemcsak az ezred véres harcainak leírását akarjuk üdébbé, élénkebbé tenni, hanem a kiváló bajtárs emlékének is áldozni!

Berend Miklós az ezredről szerzett első benyomását így örökítette meg:

„Elvadult „hadi” szakálluk — mosdani, csizmát tisztítani nem igen szokás. Olyan óriási kényelemben, hogy mindenkinek külön szalmaágya legyen, már három hete nem voltak.

Amikor jöttem, sátoros-ünnep volt éppen — három hét óta az első postakiosztás. Óh, ezek az iromba karmolások Kassáról meg Szabolcsból, az én hazámból, — ezek a reszkető betűk és az a sok szeretet, az a naiv gondoskodás, ami ezekből a kártyákból kiárad. . . Külön csomókba rakjuk az egyes századokét, külön a géppuska-osztagot, a táviró-osztagét, — és külön csomóba azokét, akik már elesetek, megsebesültek vagy betegek. És amikor elosztásra kerül a sor — ez a csomó a legnagyobb! Ők már porladnak, de a levelek még mindig jönnek, jönnek — egy kicsi kadétnak, aki még az elején elesett — hat illatos levélkéje van itt finom, vékony női írással. — Szegény leány!

Az elődöm pár hét előtt meghalt kolerában s lehet, hogy egyes dolgok el is kallódtak, mert az ezred egészségügyi felszereléséhez képest az Augias istállója is egy női szalon volt, amikor átvettem.”

Később ezt látta *Berend*:

„Krakónál az erődvonalakon erősen dolgoznak. Élesen vágnak le a láthatárról a dombtetőkön dolgozó alakok százai. Sokszoros sorban állnak a drótsövények tömkelegei, meg a, kiépített lövőállások mindenütt. Újabb, meg újabb töltényraktárakat, lakásokat vágnak a földbe; táborig vasutakat, megfigyelő-létrákat, Döckerbarakokat emelnek: szállítanak nehéz tarackokat: az országúton keresztbe is drótakadály-kapukat állítanak. Ezer meg ezer emberhangya nyüzsög s tüzértisztek szaladgálnak egyik erődvonaltól a másikig. Három sorban állanak ezek, de csak katonaszem veszi őket észre; pázsittal fedett ártatlan domboknak látszanak.”

* Kapható az ezred volt derék altisztjénél, *Ecker Kálmán* papírkereskedőnél, Budapest, VIII., Vas-utca 12. sz. alatt,

15-én a hadosztály zöme az előző napi készültségi-állásba ment. A 13. század tüzérségi fedezet, a 3. század Zbiknél lóháton tartalék volt. A 2.. 5. század és a fél géppuskás-osztag készültségben Pisaryn maradt. 11 h-kor öt hírszerző járőrt küldött ki az ezred: Az 1. számút *Kommer* zászlós parancsnoksága alatt Wk. Wiesen, Brzózówkán, Damicén, Iwanowicén, Slomniczkin át Slomnikire, a 2. számút *Viczmándy* hadapród parancsnoksága alatt Wk. Wiesen, Brzózówkán, Rzeplinen, Sulkowicen át Iwanowicére, a 3. számút *Serly* főhadnagy parancsnoksága alatt Wk. Wiesen, Smardzowicén, Skálán át Tarnawára, a 4. számút *Somló* hadnagy vezetése alatt Betkowicén, Beblon, Skálán át Tarnawára, az 5. számút *Bujanovics* zászlós parancsnoksága alatt Betkowicén, Beblon, Saspówon, Wielmozán, Tarnawán át Imbramowicére.

Szabó József százados, a géppuskás-osztag parancsnoka, felgyógyulva bevonult.

V. FEJEZET.

A Ierakói és az 1. lodzi csata.

A keleti harctéren a központi hatalmaknak kb. nyolcszáz ezer katonája harcolt egymillióhatszáz ezer oroszral. A Visztula balpartján kb. nyolcszáz orosz zászlóalj nyomult előre, háromszáz osztrák-magyar és német zászlóalj után. Az oroszoknak ez az erőbeli fölénye a német-sziléziai bányákat és ipartelepeket veszélyeztette, amiket Németországnak, ha a háborút folytatni akarta, okvetlenül meg kellett védelmeznie. A központi hatalmak hadvezetősége elhatározta tehát, hogy a Visztulától északra előnyomuló oroszokat kettős átkarolással megsemmisíti. A terv az volt, hogy a 8. német hadsereg két hadtestével megerősített 9. német hadsereg a Visztula és a Várta folyó között az orosz északi szárny ellen északról, a 4. osztrák-magyar hadsereg pedig a Visztulától északra előnyomuló oroszok déli szárnya ellen Krakó körletéből tör előre. E kettős átkarolás érvényesüléséig az oroszok előnyomulását arcban a német Woysch tartalék hadtestnek, az 1. osztrák-magyar hadseregnek és a Kárpátokból ide szállított 2. osztrák-magyar hadseregnek kellett feltartóztatni. A Kárpátok védelmét a 3. hadsereg és a *Pflanzer-Baltin* hadseregcsoportra bízták. A 4. hadsereg jobbszárnya és a 3. hadsereg balszárnya között keletkezett rést a *Ljubicic-csoporttal* (XI. és XVII. hadtest) töltötték ki. (Vázlat a 92. oldalon.)

Az oroszok 2., 5. és 4. hadseregükkel valóban Sziléziába akartak be nyomulni, ami természetes is, mert hiszen Sziléziából már könnyen megtalálták volna az utat Berlin, helyesebben a német nyugati arc vonal háta felé.

A német átkaroló-csoport november 11-én megkezdte hadműveletét és november 16-ig igen szép győzelmeket aratott. Az oroszokat Lodzra visszaszorította és teljes bekerítéssel fenyegette, de az 1. orosz hadsereg részei és a Varsóból ide irányított 5. hadsereg, megakadályozták a kitűnően ki-

tervelt és megalapozott hadműveletet. Ebben az 1. lodzi csatában a nagyobb orosz erőt nem sikerült ugyan megsemmisíteni, de már az is nagy eredmény volt, hogy a Németország felé guruló gőzhengert feltartóztatták.

4. hadseregünk Krakó környékéről november 16-án kezdte meg az átkaroló támadást, melyhez 18-án 1. hadseregünknek, a *Woyrsch-csoportunk* és 2. hadseregünknek is csatlakoznia kellett. Ez utóbbi elől az 5. orosz hadsereget a lodzi csatához szállították, ezért a 2. hadsereg a 4. orosz hadsereg fedezetlenül maradt északi szárnyát át akarta karolni. A 4. orosz hadsereg azonban észak felé kiszélesítette arcvonalát és így a 2. hadsereg támadásából egyszerű arctámadás lett.

A *Woyrsch*-csoport és 1. hadseregünk támadását a 4. és 9. orosz hadsereg támadása megelőzte. Az 1. hadsereg megállította ezt és megakadályozta, hogy az oroszok innen észak felé erőket vihessenek el.

4. hadseregünk oldaltámadása a 9. orosz hadsereget a Szroniawa patakon túl visszavetette. Az átkarolást azonban a 3. orosz hadsereg megakadályozta azzal, hogy november 22-én 4. hadseregünk jobbszárnya ellen a Visztula mindkét partján előnyomult. Ennek a sakkhúzásnak ellensúlyozására már nem volt megfelelő erőnk s így az oroszok kimeríthetetlen emberanyagforrása a kiválóan elgondolt szép hadműveleti tervek megvalósítását egyszerűen lehetetlenné tette. A lodzi és a krakói csata azonban megállásra kényszerítette a nagyobb orosz erőt, ami mindenképpen a központi hatalmak haderejének jobb kvalitását bizonyítja.

A 4. hadsereg támadásának megindulásakor a .11. lovashadosztálynak Krakótól nyugatra a vasútvonalat kellett biztosítani. Ez a feladat nem követelt az összes csapatoktól nagy meneteket, ezért megkezdték a lovak átvasalását. Az ezred lovainak nagyobb része november 19-ig az elhelyezési körletben maradt. November 16. és 17-én a 8. és 6. század készségi állásban a tüzérséget biztosította. Egy fél-századot a Pisary M. H.-tól északra készségi állásban lévő géppuskás-osztag védelmére rendeltek.

16-án a vonattól bevonult az ezredhez *Reismann László* segédorvos, aki a II. osztály orvosa lett. Az állatorvosfőnöki teendőket ellátásával ugyanekkor *Dukesz Géza* állatorvost bízták meg. 18-án a lovashadosztály átadta a tüzérségét ideiglenesen a gyalogságnak, ezért a 3. és 6. század is bevonult az ezredhez. A II. osztályt ekkor a majorban, az I. osztályt Pisaryn és Rudawán helyezték el. Az ezred a Zabierzówon lévő 80. népfelkelő zászlóalj járőrmenetekkel állandó összeköttetést tartott fenn.

19-én az ezrednek Rudawától északra lévő dombon védőszakaszt utaltak ki, azzal, hogy támadás esetén az ellenséget itt feltartóztassa. A SU. népfelkelő zászlóalj Bronowice Wk.-re ment előre, de az ezred továbbra is állandó összeköttetésben maradt vele. Nemcsak tábori őrsei voltak kint állandóan, hanem az előterepet a nap minden szakában járőrökkel is átkutatta.

A X. hadtestnek arra a kérdésére, hogy a lovashadosztály lovainak átvasalása mikorra készül el, azt jelentették, hogy 21-én estére. A II. lovas-

hadosztályra azonban sürgős és nagy szükség volt s így a lovak átvasalására szükséges időt sem adták meg, hanem elrendelték, hogy 20-án 1 h-kor gyülekezzenek s úgy induljon el, hogy 7 h-kor Maszycén legyen, ahol majd a VI. hadtest rendelkezik vele.

A lovashadosztály rendeletére a vonat és századonként húsz-húsz vasalatlan menetképtelen ló a szálláson visszamaradt.

A hadosztály *Hegedűs* ezredes parancsnoksága alatt ütközetmenetben Zabierzowon, Zielona Wk.-n, Wiesen át nyomult elő. Az 8. ezred volt a hadosztály elővédje. Éjjel erős köd feküdt meg a tájat. Hajnalban fagyott és hideg szél fújt. A keréknyomoktól össze-vissza szántott, csontkeményre fagyott utakon a lovak nehezen jutottak előre s így a hadosztály csak 8 h-kor érkezett a Maszycétől délre lévő magaslatokra, ahol az 5./2. századot Maszycétől északra biztosításra különítették ki.

Szmrecsányi százados megbetegedett, a 2. század parancsnoka *Máriássy László* főhadnagy lett.

A nagy hidegben emberek és lovak egész nap étlen-szomjan, dermedten a szabadban tartózkodtak. A lovak zablájáról és orrikaiból jégcsapokban csüngött alá a tajték.

Délután a hadtest elrendelte, hogy a hadosztály Maszycén hatszáz lórólszállt huszárból, támadásra és védelemre egyaránt alkalmazható, gyalogosított csoportot szervezzen. A csoport, melynek parancsnokságát *Hegedűs* ezredes vette át, egyelőre mint a 45. gyaloghadosztály tartaléka, Maszycén maradt. Minden ezred egy-egy, százötven lórólszállt huszárból alakított gyalogszázadot adott. A csoporthoz beosztották az összes géppuskás-osztagokat és az útászszakaszokat is. Az 5. huszárezred gyalogszázadának parancsnoka *Máriássy* főhadnagy lett.

A lóról szállt huszárok, kiknek lovaikat Modnicára hátra vitték, hogy ott fedél alá jussanak, fájó szívvel váltak meg lovaiktól s nehezen értették meg, miért kell egy kis lyukbetömés kedvéért egy lovashadosztályból gyenge gyalogzászlóaljat alakítani? Nehéz is volt ezt felfogniuk, hiszen még ma is érthetetlen, hogy a lovasságot úgy elpazarolták a világháborúban, hogy amikor a sikereknek döntő győzelemmé való kifejlesztéséhez lovasságra lett volna szükség, ilyen fegyvernemünk már nem is volt.

Minden huszár 120 töltenyt kapott, de gyalogsági ásó vajmi kevés jutott.

Berend Miklós erről az eseményről így emlékezik meg naplójában:

„Mennek is már a rajvonalba a kiszemelt legények. A hátukra veszik a pokrócot, (a köpenyeg rajt tik van már), a hónuk alatt, vagy a puskájukra akasztva lóg egy nagy zsúp szalma, a hónuk alatt az ásó.

Nagy káromkodások közt ássák a lövészárkaikat. „Igen megvannak sértve ettől a bakamesterségtől.” No, úgy is csinálják. Igaz is, hogy kemény a föld nagyon s a kis ásóval nehezen megy a munka, a sértődésüket azzal is kifejezésre juttatják, hogy ásás közben nem a képes felületet fordítják az ellenségnek.

De hát valahogy mégis kiássák; nagy dörmögve és okoskodva., azután meg — mellé feküsznek!

„Nem fekszel rögvest bele abba a lyukba te!” Előbb az a baj, hogy derogál neki belefeküdni, — „mint egy földi féregnek” — azután meg, ha egy srapnellt zúgni hall, muszáj neki kimászni és megnézni, hogy merről jön, — mert kíváncsi népség ez nagyon! És „még azt hiszi különben a muszka, hogy mi is úgy filünk, mint a baka” — mondja huszár Gulyás.

Hogy az, amit csinál „virtus” — és most nem virtusról van szó, hanem háborúról, azt nem akarja belátni egy sem”.

Pár óra múlva ismét mást terveztek a 11. lovashadosztállyal, mely itt semmiféle szerephez nem jutott s csak erejét pazarolta.

19-én ugyanis Neusandez környékén egy orosz lovashadtestet észleltek, amely valószínűleg a 4. és 1. hadseregünk összeköttetéseit akarta szétszakítani. Ezért a krakó-oswieeimi és a krakó-skawina-bielitz-tescheni vasútvonalak biztosítására Nagy Gyula altábornagynak alárendelték a 11. lovashadosztályon kívül a cs. és kir. 6. és 10. lovashadosztályt a lengyel légió (Pilsudski) két zászlóalját (1200 fő), négy népfelkelő hadtápszázlóját és egy népfelkelő vasútbiztosító osztagot.

A lovashadosztály gyalogszerepét és tüzéségét még aznap este visszarendelték, hogy ismét lóháton alkalmazzák. De a lovak már messze hátul voltak. Hegedűs ezredes két órai menet után, nehogy a hosszú éjjeli gyalogmenettel ok nélkül kimerítse huszárjait, egy házcsoportban elszállásoltatta, majd 21-én hajnali indulás után, Tomaszovicére a lovakhoz vezette őket. Innen 10 h-kor lóháton déli irányban indult a hadosztály és Modlnicán, Balicén, Kryspinóvon, Tyniecen át Skawinára (vasúti elágazás) érkezett. Az ezredet is itt szállásolták el. A vasalás végett lemaradt lovak éjjel bevonultak.

Az említett orosz lovas-sereget a cs. és kir. 4. lovashadosztályt 19-én Neusandezről délfelé visszaszorította. Nagyobb orosz gyalogság pedig Zakliczynból Neusandez felé ment.

A Nagy-lovashadtest feladata az volt, hogy a Ljubicic hadseregcsoport jobbszárnyát biztosítsa, felderítést végezzen kelet és dél-kelet felé a Krakó, Bochnia, Brzeskó és Chabowka, Limanowa, Neusandez közti területen és a keleti irányú vasútvonalakat még járőrök ellen is biztosítsa, de viszont szükség esetén erejét erőteljes csapásra gyorsan összetudja vonni.

Nagy altábornagy a cs. és kir. 10. és 6. lovashadosztályból felderítő osztagokat küldött előre, majd lovashadosztályait az intézkedésben megjelölt területre irányította.

22-én a 11. lovashadosztály Skawináról 6 h-kor indult és Sulkowicén át 17 h-kor Suchára érkezett. Gyönyörű téli idő volt. Mindent hó takart. A patakok is befagytak, de jegük a lovast még nem bírta el. Délen a Kárpátok hófödte csúcsai látszottak. Árva megye határa már csak huszonöt km-re volt. A 6. lovashadosztály Myslenicéig, a 10. lovashadosztály Lakta Dl.-ig (Rajbrotól nyugatra) nyomult elő. Különítményei messze elől jártak.

Jelentések szerint az orosz lovas-seregetest Limanova felé haladt. Tynbarkon is volt két százada, ezért *Nagy* altábornagy a 10. és a 6. lovashadosztálynak a felderítés folytatását rendelte el, a 11. lovashadosztály zömének pedig a vasalás folytatására 23-ra pihenőt adott. De a 10. lovashadosztályt kivették parancsnoksága alól és alárendelték a XI. hadtestnek, mire *Nagy* altábornagy megmaradó erejét a Limanowánál lévő lovasság ellen egyesíteni akarván, 23-ára elrendelte, hogy a 11. lovashadosztály Chabówka környékére, a 6. lovashadosztály egy népfelkelő zászlóaljjal Mszanára, a lengyel légió és *Rettich* alezredes különítménye (6. lovashadosztályból) Dobrára, három népfelkelő zászlóalj (*Lippert* ezredes) Myslenicére, egy népfelkelő zászlóalj pedig Lubienre menjen.

23-án a 11. lovashadosztály 9 h-kor indult és ütközetmenetben Chabowkára lovagolt. Az 5. ezredet Slonnén helyezték el, ahova 1830-kor érkezett meg. Éjjel a lengyel légió Dobrától délre Chyzowkinál egy orosz különítményen rajtaütött, négy tisztet és hetven ulánust elfogott. Az a két orosz lovasszázad, mely már Dobránál járt, Limanowára ment vissza, s kémek jelentették, hogy az ellenség Neusandeztől nyugatra védelmi állást készít.

Nagy altábornagy 24-ére elrendelte, hogy a 6. lovashadosztály és a lengyel légió, a hadtesthez beosztott hegyi üteggel együtt, Tymbarkra nyomuljon elő. A 11. lovashadosztályt Dobrára akarta vezetni. A népfelkelő zászlóaljoknak Mysienicén, Lubiennél, Mszanánál és Chabówkánál a Rába folyó védelmére állásokat kellett építeniök.

A 11. lovashadosztály 24-én 7 h-kor elindult és H'30-kor Mszana Dl. nyugati kijáratához érkezett. Itt *Nagy* altábornagy megállította, mert olyan hírek érkeztek, hogy nagyobb orosz különítmények Neusandezből a Dunajec völgyében lévő Nowy Targ felé nyomulnak elő és Neusandezbe nagyobb orosz gyalogság érkezett. *Nagy* altábornagy elhatározta, hogy a Limanowánál lévő oroszokat visszaveri. Ezt a feladatot a hegyiüteggel és lengyel légióval megerősített 6. lovashadosztályra bízta. A népfelkelő zászlóaljak a Rába vonalán védőállásokat építettek. A 11. lovashadosztály Mszana Dl.-án maradt. Táborozását az 5. ezred biztosította s legnagyobb gondot a Lostówka és Mszana Grn. közötti területre kellett fordítania.

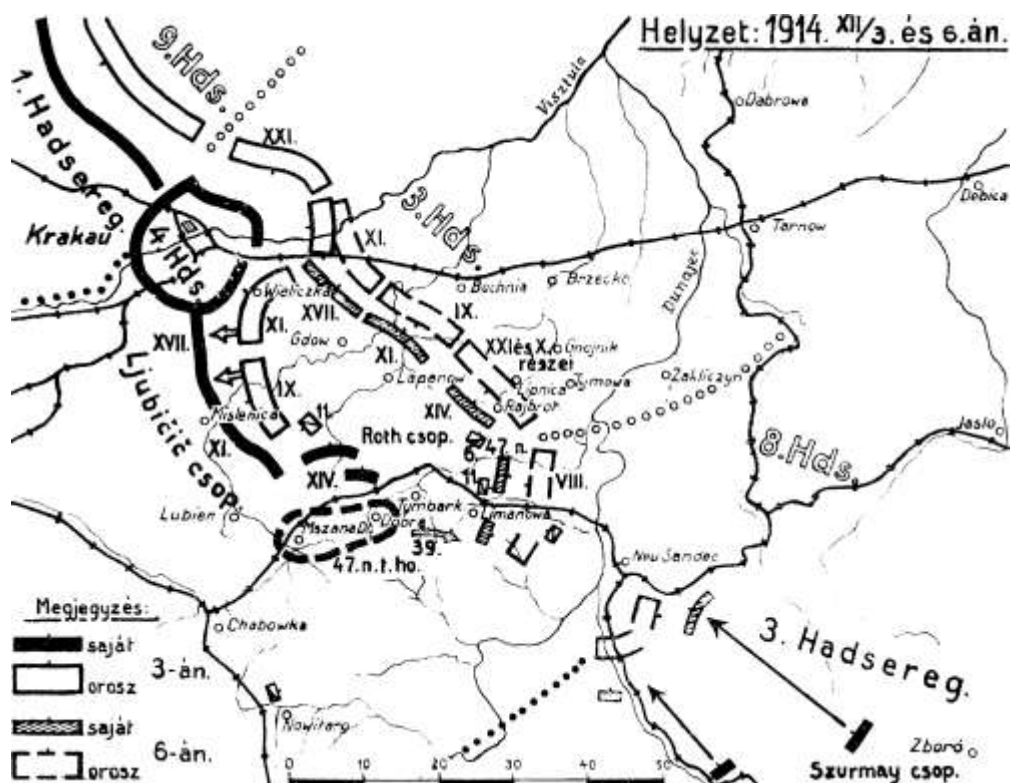
A Dunajec völgyében a 4. lovashadosztály, tovább északra a *Nagyhadtest* különítményei, a Ljubicic hadseregcsoport jobb szárnyán pedig a 10. lovashadosztály végzett felderítést. A felderítők megállapították, hogy Neusandezben a 17., 18. huszár, 16., 17 ulánus, kozák és cserkesz ezredekől és a 44. gyalogezredből álló *Dragomirow* hadtest tartózkodott, hogy 10. lovashadosztályunk a 11. orosz lovashadosztállyal harcolt és hogy Neusandezből egy minden fegyvernemből álló orosz különítmény Pisarzowáig nyomult előre.

25-én a lovashadosztály Mszanán maradt. A lovak vasalását folytatták. Az ezred egyik géppuskás-szakaszát $\frac{1}{2}$ század fedezettel Tymbarkba vitték s ott a lengyel légió rendelkezésére bocsátották.

Éjjel a 6. lovashadosztály különítményét és a lengyeleket az oroszok Limanowáról visszaszorították, mire a 6. lovashadosztály zömét is felriasz-

tották s a szorongatott csapatok támogatására küldték, de a nagyobb orosz erő átkarolással fenyegetett ezért a lengyel légióval megerősített 6. lovashadosztály Tymbark-Slopnice vonalába húzódott vissza.

Nagy altábornagy azt tervezte, hogy hadtestének elől harcoló csoportját a 11. lovashadosztály háromszáz gyaloglmszárjából alakított ezreddel és két löveggel (8-as fogatolás) megerősíti. Ezért *Hegedűs* ezredes parancsnoksága alatt a négy ezredből újra gyalogezred alakult. A huszárok öltözete mente, köpeny, egy db. válra vethető pokróc volt, fegyverzete csak a karabély. A kardokat hátul hagyták. A töltnyt a visszamaradok készletéből egészítették ki. A gyalogos huszárokat a hadtesthez beosztott autó oszloppal szállították előre. A lovak Mszana Dl.-án maradtak, s vasalásukat folytatták.

Mivel a Ljubicic-hadsereg csoport 2ő-án a Krakó és Lubien között előre elkészített, műszakilag megerősített védőállásba visszavonult, *Nagy* altábornagy célszerűbbnek tartotta, ha a hadseregcsoport jobbszárnyát a Dobra és Slopnice közötti magaslatokon biztosítja. Ezért a lengyel légiót, a 11. huszárezred és a 6. és 11. dragonyosezred gyalogosszáadaiból álló *Szívó*-csoportot, valamint a 6. lovashadosztályt, a sötétség beálltával ebbe a vonalba visszavonta.

Zadzieletől nyugatra a 6. lovashadosztály zöme, Dobrától északra a 630 Δ -tól a *Szivó-csoport*, Dobrától nyugatra a magaslatokon a *Hegedüs-csoport*, Chyzowkitól nyugatra pedig a lengyel légió és egy hegyi üteg rendezkedett be védelemre. Ettől délre *Rohn* őrnagy biztosította két századdal és két löveggel a jobbszárnyat. (Vázlat a 94. oldalon.)

Berend ezredorvos erről a napról ekként emlékezik meg: „Átlag minden órában jön éjjel-nappal egynéhány sebesült; beteg több van a kelletténél. Jönnek már a fagyoslábiúak és egynéhány hó-vak is. Elég sok a sebesült légionárius; ők vannak legelől, hallgatagon küzdenek; véreznek egy ideáért, ami él és meghalnak egy hazáért ami nincs ... Szegény fiúk!... És a súlyosan sebesülteknek nemcsak a testükön van átllyuggatva, leszakadva a ruha, de a lelkük is didergő és meztelen. Itt a doktornak a pap helyét is kell pótolni, mikor jönnek a fázó lelkek az utolsó nagy gonddal, azzal a kereszttel, amit cipeltek s amit senki se visz a sírba színesen. Egyik a gyermekét siratja, másik az anyját; a testvéréről beszél a harmadik, aki, míg ő itten verekedett, kifosztotta jussából; menyasszonyát siratja ez, aki most a vetélytársra marad és még olyan is akad, akinek megváltás a halál, mert azt, akiért mindent feláldozott, elszakította föle az irgalom-nélküli élet. És nincs a piszkos szalma közt vonagló testek közt egy se, akinek a lelkében ne fájna valami és azok talán a legszerencsétlenebbek, akik nem tudnak beszélni már, csak mutogatni ... egy arcképet, egy arany hajkarikát.. . egy utolsó, már előre megirt levelet. ...”

VI. FEJEZET.

A 2. lodzi és limanowa-lapanowi csata.

Az. 1. lodzi és a krakói csata bebizonyította, hogy az orosz harctéren a döntő győzelem kivívásához gyengék vagyunk; ezért a német hadvezetőség hosszas tárgyalás után, — mialatt november 17-én nyugaton az yperni csata végetért és állásharc kezdődött — kilenc gyaloghadosztályt küldött az oroszok elleni hadműveletek támogatására. *Hindenburg* négy gyaloghadosztállyal a német 9. hadsereget, hárommal pedig a cs. és kir. 2. hadsereg északi szárnyát erősítette meg és december 1-én Lodz ellen új támadást kezdett.

Conrad a 9. német hadsereg hadműveleteinek támogatására és az oroszok Magyarországra való betörésének megakadályozására új hadműveleti tervet dolgozott ki.

A Visztulától délre, Krakó és a 3. hadseregünk bal szárnya közötti területen, a német 47. tartalékadosztállyal megerősített 4. hadseregünket akarta gyülekeztetni azzal a szándékkal, hogy a Krakót ostromló 3. orosz hadsereget oldalba kapja. És pedig a Ljubovic hadseregcsoportot (XVII. és XI. hadtest) a Krakót ostromló oroszok ellen Lubien-Wieliczka vonalából

a *Herberstein-lovhadtest* (6., 10. és U. lovashadosztály) részei állták útját Limanowánál s a huszárok itt is bebizonyították, hogy nemcsak kiváló lovas-katonák, hanem alaposan megállják helyüket mint gyalogharcosok is. A maroknyi lórólszállt lovasság hiányos felszerelésével, kevés lőszerével nemcsak a védőállásban tartóztatta fel az oroszokat, hanem sikeres ellentáradást is intézett a tízszeresen erősebb oroszok ellen. Ezen önfeláldozásával lehetőséget teremtett arra, hogy a 39. honvédhadosztály egyik dandára, a *Róth*-hadseregcsoport támogatására idejében beérkezzék, másik dandára a VIII. orosz hadtest hátába kerüljön, 3. hadseregünknek pedig arra, hogy a Kárpátokból való előtörését siker koronázza.

Ezalatt a németek a második lodzi csatában csak részletsikereket tudtak kivívni. Az ott küzdő 5. orosz hadsereg oldalába irányított 2. hadseregünk Piotrowig előretört, de itt két orosz hadtest ellentámadása válságos helyzetbe sodorta, mire az I. hadsereg 27. gyaloghadosztályát segítségére kellett küldeni. A limanowai gyönyörű diadal azonban itt is kedvezően éreztette hatását, mert a 8. és 3. orosz hadseregnek Dunajec-Jaslo-Krosno-Lisko vonalba való visszavonulásakor a Visztula balpartján álló orosz erők is a Bzura-Rawka-Tomaszow-Nida vonalába mentek vissza.

Visszatérve a kiinduláshoz, a *Nagy* lovashadtestnek kezdetben a vonaton szállított XIV. hadtestünk eltolását és kirakodását kellett lepleznie és biztosítania. E célból, mint tudjuk, az ezred gyalogszázada november 26-án éjjel, *Máriássy* főhadnagy parancsnoksága alatt Dobrától nyugatra, védelemre rendezkedett be. A század a *Hegedűs-csoportnak Békéssy Béla* százados osztályához volt beosztva a 2. huszárezred gyalogszázadával együtt. A huszárok a kevés ásóval csak nagynehezen tudtak a fagyott talajban védőállást építeni s barna köppenyükkel a fehér havon igen jó célpontjai voltak az orosz tüzéségnek.

A lovashadtest vezérkari főnöke, *Sahlender* vezérkari őrnagy, a leplezés érdekében támadást javasolt, a lengyel légió parancsnoka visszavonulást; a 6. lovashadosztály parancsnoka és *Hegedűs* ezredes a védelem mellett emelte szót azzal érvelve, hogy az orosz kombinált lovashadtest lényegesen erősebb s ha a *Nagy* hadtest vereséget szenved, abból kiszámíthatatlan bajok keletkeznek. Ez az érv győzött.

28-án a *Hegedűs-csoport* védőállását még csak tüzéség lőtte, de a lengyel légiót már megtámadták s kissé vissza is szorították. A Smtô-csoport a 630 Δ ellen előnyomuló oroszokat visszaverte. A 6. lovashadosztály védőállása ellen Szczyrzyce irányából tüzéséggel megerősített nagyobb lovasság nyomult előre. Éjjel a kezdetleges állás védői a 20 fokos hideg miatt sokat szenvedtek.

29-ére *Nagy* altábornagy elrendelte, hogy végső szükség esetén a *Szívó-* és *Hegedűs-csoport* a Gruszowiecnél lévő magaslatokra mehet vissza, miáltal a nagyon széles arcvonala is megrövidül. A *Hegedűs-csoport* 29-én több orosz század támadását véresen visszaverte, de egy Szczyrzyce felől tüzéséggel előnyomuló orosz lovasdandár a 6. hadosztály balszárnyát át-

karolással fenyegette, mire a lovashadtestet Przenosza déli része — Snieznica 1006 \triangle — Cwilin 1060 \diamond Wilczyce vonalába hátra rendelték.

A *Hegedűs-csoport* visszavonulását *Máriássy* főhadnagy biztosította; századával lépésről-lépésre harcolva, a Snieznica déli lejtőjére vonult vissza, ahol az új állás építése azonnal megkezdődött. *Hegedűs* ezredes minden századát felkereste és a tervszerű védelemre utasításokat adott.

Végre rajkályhákat is kaptak a huszárok; minden századnak kilenc darab jutott. A duruzsoló kályhák mellett könnyebb volt a bakaéletet elviselni. *Hegedűs* ezredes bőséges ételmezésről is gondoskodott s így megnyugodtak a kedélyek. Emellett az orosz srapnelek is gyérebben robbantak és csak járőröket kellett visszaverniük.

Ezalatt a XIV. hadtest és a 47. német tartalék gyaloghadosztály vonaton Chabówkára és Jordanówra szállított csapatai 28., 29. és 30-án kirakódtak s a *Nagy* lovashadtestet a XIV. hadiestparancsnokságnak alárendelték.

29-én 16 h-kor Skrzydlna irányából előretörő két lórálszállt ezred a 6. lovashadosztály állását eredménytelenül ostromolta, 80-án a XIV. hadtest befejezte a kirakodást s eltolódását a lovashadtest leplezte. Megerősítésére a 24. ezredet (400 ember) vonaton Kasina Wk.-re szállították. A 6. lovashadosztály ezen a napon is visszaverte az az orosz támadásokat.

December 2-án a XIV. hadtest csapatai Kasina Wk.-Gruszowiecen át előnyomultak.

Máridssy főhadnagy azt a parancsot kapta, hogy a régi állásba nyomuljon előre. A század útközben észak felől gyalogsági tüzet kapott, ezért a Snieznica 1006 \triangle csúcsa felé nyomult előre. A csúszós, fagyos, szakadékokkal átszegdelt meredek hegyháton nagy erőfeszítés árán a csúcsra érve látta, hogy az oroszok többsoros rajvonalban a 6. lovashadosztály védőállása ellen nyomulnak előre, sőt már lóraült orosz századok is felbukkantak. *Máridssy* főhadnagy az oroszok oldala ellen megkezdte a tüzelést s minthogy századát később a 2. és 9. ezred gyalogszázadainak részeivel is megerősítették, a 6. lovashadosztály ellen támadásra készülődő oroszokból sok erőt lekötött. Tüzérségünk kitűnő szereplése is hozzájárult az oroszok feltartóztatásához.

Estére beérkezett a XIV. hadtest elővédje, mire az oroszok visszavonultak s a *Hegedűs-csoport* a dobriai védő-állásból előnyomult. 2-án a *Hegedűs-csoport* Dobránál, majd Tymbark előtt megtörte az oroszok ellenállását s a *Nagy* lovashadtest, mely oly fényesen oldotta meg feladatát, feloszlott. A 11. lovashadosztályt Limanowára rendelték.

3-án a vezetékllovak is előrementek, a hadosztály ismét lóraült és Limanowára menetelt, hogy a Neusandeznél észlelt ellenség ellen kapjon alkalmazást. Az ezred táboriőrsök biztosítása mellett Limanowán töltötte az éjjelt.

A *Róth*-hadseregcsoporthoz az orosz déliszárny átkarolása céljából északeleti irányba tört előre, jobb szárnyán a 47. német tartalékadosztállyal, melynek december 4-én Tymbarkon át Kamionnál és Ujazdot kellett elérnie.

Hírek szerint Bochniától nyugatra és Gdow körül igen nagy orosz vonatoszlopok rekedtek meg, mire a 11. lovashadosztály azt a parancsot kapta, hogy 4-én csak egy különítményt küldjön Neusandez felé, zömével pedig Rodzielen át Muchówkára nyomuljon elő, biztosítsa a német 47. tartalék hadosztály jobb oldalát és az ellenség visszavonuló vonatából minél többet fogjon el.

4-én 6 h-kor indult a hadosztály Limanowáról. Elővédje az 5. huszárezred volt. A Widoma magaslaton Nagy altábornagy elhatározta, hogy az orosz vonat elfogását könnyebben-mozgó különítményekre bízza, ezért elrendelte, hogy *Hegedűs* ezredes az 5. huszárezreddel, két löveggel és a 3. ezred géppuskásosztagával (*Rózsaffy* százados) Krosnán, Dobrocieszen, Porabkán, Iwkowán át Tymowára nyomuljon előre és az országúton Lipnica felől visszavonuló orosz vonatot fogja el. A 9. huszárezredet *Tóthvárady* százados parancsnoksága alatt, hasonló feladattal Jurkowra küldte.

Hegedűs ezredes négy járőrt köldött előre: A különítmény menetvonalán Tymowán át Brzeskoba *Platthy* zászlóst, Polom Ml.-n át Katyba *Lichtmann* hadnagyot, Jakobkowicére *Dankó* szakaszvezetőt, Tropiere *Schwarz* szakaszvezeiőt. A két utóbbinak, mint álló figyelő járőrnek, kint kellett maradnia.

A meredek, jeges, csúszós utakon a *Hegedűs-különítmény*, nehezen jutott előre. Az ágyukat sokszor lórólszállt huszárok tolták. *Hegedűs* ezredes látta, hogy ilyen utakon tüzéséggel 4-én nem éri el Tymowát. Mivel azonban legalább különítménye egy részével okvetlenül idejében akarta még elérni a lipnica-tymowai fontos utat, ezért *Máriássy* főhadnagyot a 2. századdal és két géppuskával Tymowára előre küldte.

A *Hegedűs-különítményt* és a *Máriássy* századot kisebb orosz osztagok az egész előnyomulás alatt nyugtalanították tüzükkal. *Máriássy* százada útközben hat orosz el is fogott s az ezredhez hátravezetett. Már sötétedett, amikor a század Iwkowára érkezett, ahol csatlakozott hozzá *Platthy* zászlós járőre. Az Iwkowa és Tymowa közötti erdős meredek hegyen át azonban háborítatlanul jutott el a század Tymowára, ahol a lakosság azt állította, hogy aznap sok orosz vonatjármű ment át a falun és valószínűleg Tymowán is tartózkodnak még oroszok. *Máriássy* huszárai átkutatták a közelebbi házakat és három orosz és két lovat elfogtak. A foglyok igen vigán ették a kínált konzervet s biztonságuk érzetében még tréfáltak is: „*Nekünk már jó, jobb mint az úrnak. Az urat még lelőhetik, de engem visznek Magyarországba, ahol lesz mit ennem és nem fogok fájni.*” Egyébként azt vallották, hogy Lipnicán még sok vonat és cserkesz tartózkodik.

Máriássy főhadnagy erős biztosítás és szigorú készültség mellett a község déli részében lévő házakban pihentette századát s éjjel még két orosz és egy patkókkal és éles sarkakkal megrakott szekeret fogott el. Majd 4 h-kor Tymowától délre a meredek hegygerincen, leszállásban várta a virradatot és az oroszok megmozdulását. A szerpentin-út első kanyarulata igen alkalmas volt a leszállásra, a géppuskákat tehát leszedték a mál-

hás állatokról s a huszárok is lórólszálltak és rajvonalba fejlődtek. Pár perc múlva már Lipnicáról Tymowa felé haladó lovasság patacsattogását lehetett hallani. A figyelők jelentették, hogy három lovasszázad megy át a falun kelet felé. A faluból eszerint jó volt idejében kijönni! Teljes sötétség lévén, a géppuskák nem lőhettek s az orosz lovasság háborítatlanul folytathatta útját.

Az előző napon ejtett foglyokat hátrakísérő huszárok pirkadatkor bevonultak a századhoz s azt a parancsot hozták, hogy a század az Iwkowáról 530-kor induló *Hegedűs-különítmény* beérkeztéig Tymowánál okvetlenül tartson ki! *Máriássy* főhadnagy erre a szerpentin úton védelemre rendezkedett be, az éjjel elfogott oroszokat és vonatkocsit pedig hátra küldte. Nem sokáig maradhatott azonban a védőállásban, mert egy újabb parancs Lipnicára rendelte előre.

A század Tymowa községben fejnélkül menekülő oroszokat lepett meg s éppen üldözésükre készült, amikor Lipnica felé küldött lovasai vágtában jelentették, hogy a Tymowáról Iwkowa felé vezető szerpentin-út felé Lipnica irányából, lávában három cserkeszszázad vágtázik, mögöttük pedig gyalogsági rajvonal közeledik.

A század helyzete válságos lett! A hajnalban keletfelé menetelő három század a hátában, — az imént megriasztott erők a jobboldalában, — előtte a közeledő gyalogsági rajvonal s baloldalában a három, lávában vágtázó cserkeszszázad. *Máriássy* számára nem maradt más megoldás, mint; „*Irány a hegytető! Vágtát!*” vezényelni s megkísérelni a cserkeszek megelőzését. *Máriássy* így is cselekedett s a század örült vágtában rohant neki a szakadékokkal, vízmosásokkal átszeldelt, hóval-jéggel borított meredek lejtőnek, de az oroszok közben már a második szerpentin is megszállták s tüzeléssel fogadták a mieinket. A *Hegedűs-különítmény* épp abban a pillanatban jelent meg a nyeregben, amikor a *Máriássy-század* az oroszok legutolsó csoportján is átgázolt; s a legjobbkor érkezett meg ahhoz, hogy a nyeret és hegytetőt az oroszok orra előtt birtokba vegye! A két élszázadot és két géppuskát gyorsan tűzvonalba, a tüzéséget tüzelőállásba rendelte s miután a nyugatra lévő Spilowka 516 Δ magaslatra is küldött egy rajt és egy géppuskát, a mindjobban sűrűsödő orosz rajvonal ellen megkezdte a szívós védekezést.

Az orosz támadás igen szívós lévén *Hegedűs* ezredes felszólítást küldött a Jurkow környékén működő *Tóthvárady-különítménynek*, hogy amennyiben feladata megengedi, intézzen keletfelől oldaltámadást a tymowai oroszok ellen.

A különítmény tüzésége 1030-kor látható jó eredménnyel tüzelt a lipnica-gnojnikai úton haladó, lovasságból, tüzéségből és négyfogatú járművekből álló nagyobb oszlopra.

Berend Miklós így írja le a muszkák menekülését és rémületét:

„*Tizenegy órakor értem küld Honig a tüzéség parancsnoka „jöjjenek rögtön”; a két ágyúnk meg is kezdte már a gyorslüzet. Odaérek*

a tüzérségi megfigyelőhöz, belenézek a 15-ös távcsőbe s alig hiszek a szememnek: ott vágat előttem az egész láthatár mentén keresett orosz vonat; ágyúk, mozgókonyhák, municíós szekerek, cserkesz lovasok véges-végig — és gyönyörűen robban fölöttük egyik srappnellünk a másik után, időközönként egy-egy gránát-vulkán is kigyulad, füstöl köztük. Vágatnak, ütik a nogajkával a siető lovakat, szinte hallom a kiabálásukat; vad sietségük lüktetését érezzük minden vércseppünkben. „Lőjjed csak, lőjjed!” Szekerek kidülnek, a vonat megtorlódik, kifogják a lovakat, — be a szekeret az árokba és csak tovább el innen, — tovább, tovább! — és mi is lőjjük: tovább, tovább!”

11^h-kor sikerült visszaverni a négy lovasszázadot, mely a különítmény nyugati szárnyát akarta átkarolni. Üldözésükre *Hegedűs* ezredes megfelelő osztagokat küldött.

1245-kor az orosz tüzérség Gnojnik irányából lőtte a különítmény védőállását, de veszteséget nem okozott.

Az üldöző osztagok jelentették, hogy az oroszok Tymowáról Gnojnik irányába mentek vissza. A lakosság azt állította, hogy Gnojnik környékén két lovasezred maradt.

14 h-kor *Hegedűs* ezredes *Schmitt Pál* főhadnagyot az 5. századdal és egy géppuskával a Tymowától északra lévő magaslatokra azzal a feladattal küldte előre, hogy a Gnojnik-Lipnica Dl.-Lewniowa közötti területet derítse fel. A század a Tymowától északra lévő magaslatokról minden irányból tüzet kapott és ezért feladatát nem oldhatta meg.

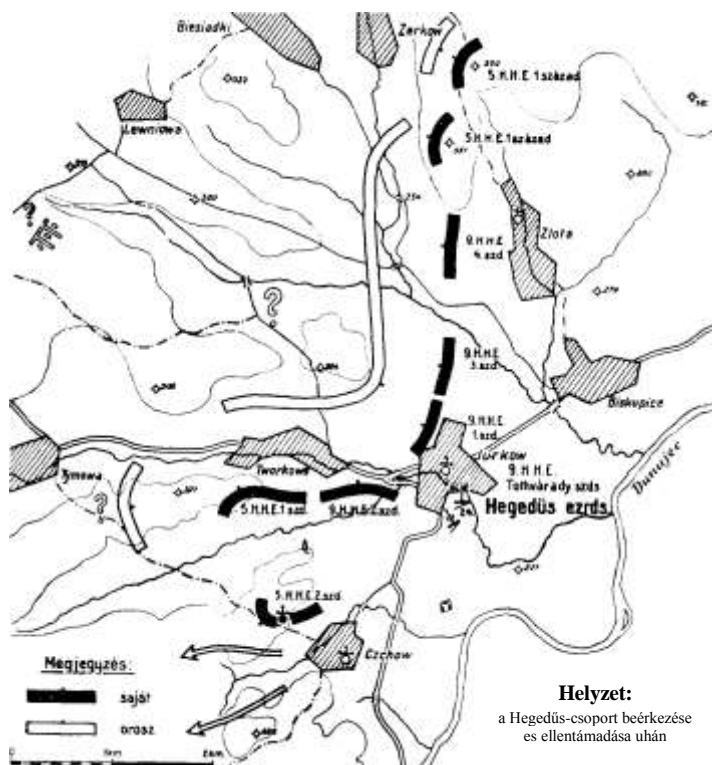
18 h-kor *Hegedűs* ezredes a 11. lovashadosztály parancsnokságától azt a parancsot kapta, hogy a délben Widomáról Brzeskora előnyomuló 6. lovashadosztály beérkezését védőállásában várja be.

Este a 409-es nyeregben és a Spilowka magaslaton *Schmitt* főhadnagyot hagyva századával és két géppuskával, a különítmény Iwkowára ment és ott táborozott. Ide érkezett be 22 h-kor a 6. lovashadosztály zömével *Rettich* ezredes, aki jelentette, hogy báró *Nagy* altábornagy azt a szóbeli parancsot adta a 6. lovashadosztálynak, hogy Tymowát lehetőleg harc nélkül szállja meg és onnan felderítést végezzen, majd törjön is előre Brzesko irányába *Hegedűs* ezredes menjen különítményével Jurkowra s ott a *Tóthvárady-különítmény* felett is vegye át a parancsnokságot. Ekként megerősödven, törjön előre a 6. lovashadosztály támadásának támogatására, Jurkowról Gnojnik irányába, az ellenség oldalába.

Hegedűs ezredes abban állapodott meg *Rettich* ezredessel, hogy a 6. lovashadosztály részei 6-án 7 h-ig felváltják a 409-es nyeregen és a Spilowka magaslaton kint lévő *Schmitt-százaát*, mikoris a *Hegedűs-különítmény* Czchowon át Jurkowra megy. *Rettich* ezredes kérésére előzékenységéből *Hegedűs* ezredes magára vállalta annak a mintegy száz kozáknak az elfogatását is, mely a lakosság állítása szerint a közelben tartózkodott. Felkutatásukat *Filotás* százados kísérelte meg, két lóról szállt századdal, de hasztalanul fáradozott.

6-án *Szívó* ezredes a 6. lovashadosztály részeivel a megbeszélés szerint 7 h-kor felváltotta a *Schmitt-századot*, melynek bevonulásakor a *Hege*-*r**f**ü**s*-különítmény azonnal útba akart indulni Jurkowra. A felváltók azonban rövidesen harcra keveredtek az Iwkowától északra lévő erdőbe beszivárgott muszkákkal, mire a 6. lovashadosztály parancsnoka — *Schwer* tábornok — magához hívatta *Hegedűs* ezredest, ki a tábornokot Iwkowa és a tymowai nyereg között a műút árkában ülve találta.

A 6. lovashadosztály ugyanis nem vette figyelembe *Hegedűs* ezredes előző napi helyzetjelentését, melyben a fontos Spilowka magaslat kézben tartására hívta fel a hadosztály figyelmét s mert a lovashadosztály állítólag

azt a parancsot kapta, hogy Tymowát lehetőleg harc nélkül érje el, ezért felzárkózott vonattal, utazómenetben indult el Iwkowáról Tymowa felé. A Spilowka magaslatot időközben megszálló oroszok, meglepő géppuskatűz zúdítottak a hadosztályra, mely így a saját hibájából, igen nagy rendetlenségbe jutott. *Schwer* tábornok azon kérdésre, hogy „*Mi a helyzet?*”, *Hegedűs* ezredes jogosan felelhetette tehát azt, hogy „*A helyzet, amint látom az én felváltásom óta lényegesen megváltozott.*”

Schwer tábornok ez alkalommal arra kérte *Hegedűs* ezredest, menjen a 6. lovashadosztály helyett ő Tymowára, amire *Hegedűs* ezredes nem

vállalkozhatott, de jelentette, hogy Jurkowról majd támadást intéz nyugati irányba, ami a 6. hadosztály helyzetén könnyíteni fog. Amikor *Hegedűs* ezredes a 6. lovashadosztály további szándéka után érdeklődött, *Schwer* tábornok kijelentette, hogy hadosztályával az Iwkowától északra lévő magaslaton védekező zászlóalj oltalma alatt visszavonul.

Hegedűs ezredes ezt tudva jogosan lemondhatott volna arról az elhatározásáról, hogy különítményével Jurkówa megy és onnan a *Tóthvárad*y különítménnyel megerősödve Gnojnik irányába előretör; hiszen ez a támadás a 6. lovashadosztálynak Brzesko irányába való előrejutását volt hivatva támogatni, *Schwer* tábornok pedig nemcsak, hogy lemondott a további előny omulásról, hanem már a visszavonulás gondolatával is foglalkozott.

Hegedűs ezredes ennek dacára elhatározta, hogy különítményével Jurkówa megy, ott magába olvasztja a *Tóthvárad*y-csoportot s a Tymowánál lévő ellenséget megtámadva, annak minnél nagyobb részét leköti, hogy a 6. lovashadosztályra gyakorolt nyomást gyengítse.

A tüzéség azonban az Iwkowa és Jurkow közötti meredek hegyen nem mehetett át, ezért a különítmény előbb Lososinára ment vissza s onnan a Dunajec völgyében Czchow irányába nyomult előre. A Lekinél, Lososinánál és a Dunajec völgyének mindkét oldalán befészkelődött kisebb orosz osztagokkal való állandó csatározás miatt csak lassan juthatott előre és helyzete minden lépés után válságosabb lett, mivel az ellenség minden pillanatban elvághatta visszavonulásának útját.

A 11. lovashadosztály parancsörtisztje, *Makay István* főhadnagy, azt a szóbeli parancsot adta át *Hegedűs* ezredesnek, hogy: „*Ne küldjön több helyzetjelentést*”; a hadosztály szándékát azonban nem közölte és pedig mint később kiderült azért nem, mert a hadosztályparancsnokság a különítményt már elveszettnek hitte.

A bizonytalanság közepette már-már *Hegedűs* ezredes is azzal a gondolattal kezdett foglalkozni, hogy ő sem megy Jurkówa, hanem a visszavonuló *Schwer* hadosztályhoz csatlakozik; amikor 14 h-körül *Tóthvárad*y százados azt jelentette, hogy különítménye Jurkowtól nyugatra lévő magaslatokról előretörő muszkával harcol, lőszere már alig van és a teljes bekerítés veszélye fenyegeti.

Hegedűs ezredes nyomban elhatározta, hogy a *Tóthvárad*y különítményt szorult helyzetében nem hagyja el. Ezért közvetlen és gyors támogatására egy századot sebesebb jármódban küldött előre Jurkówa, *Máriássy* főhadnagyot pedig a 2. századdal, az 8. század egy szakaszával és egy géppuskával, a meredek hegyen át, a *Tóthvárad*y-csoportot támadó oroszok oldalába a Jurkowtól délnyugatra lévő kápolnához, irányította. A különítmény fennmaradó része a tüzéség menetképességéhez alkalmazkodva haladt tovább. Útközben egy 15-16 éves úri fiú ajánlkozott arra, hogy a Dunajec egyik gázlóján Zakliczynbe vezeti a különítményt, ahol állítása szerint egy orosz lovashadosztály táborozik, melyet meglepő támadással el lehetne fogni, vagy legalább is meg lehetne ugrasztani. *Hegedűs* ezredesnek

fontosabb volt azonban a *Tóthvárady-különítmény* megsegítése s így előnyomulását folytatva Zakliczyn ielé csak egy járórt küldött. A különítmény a 301-es kápolnától több ösztüzet kapott, de a magasból meredeken vágódó lövedékek nem okoztak kárt.

A különítmény 15-h-kor érkezett Jurkowra, ahol a *Tóthvárady-különítményt* valóban rendkívül válságos helyzetben találta. Az ellenség Jurkówtól északra és nyugatra már egészen megközelítette a különítményt, melynek löszere is fogytán volt, egyetlen visszavonulási útját pedig Czchownál egy osztag el akarta vágni.

Ezalatt *Máriássy* főhadnagy százada, a rendkívül nehéz terep súlyos akadályait leküzdve, az oroszokkal több helyen vívott harc után Czchówba érkezett, honnan az említett osztagot elűzte. A *Hegedűs* különítmény tehát megnyitotta a *Tóthvárady-különítmény* visszavonulásának útját, tüzésége pedig megállította az oroszok előnyomulását,

16^h-kor több oldalról jelentés érkezett arról, hogy a 6. lovashadosztály visszavonult; valamivel később a Tropiere álló megfigyelőnek kirendelt *Schwarz* szakaszvezető vágóban jöve jelentette, hogy Neusandez felől hosszú orosz oszlop nyomul észak felé, melynek éle 1330-kor Jakobkovicénél volt. A jelentés átadása után *Schwarz* szakaszvezető agyonhajszolt lova összeesett és kimúlt.

A dandárt most már a teljes körülzárás veszedelme fenyegette: Északon a támadásban lévő oroszok, keleten a Dunajec, nyugaton a magas hegyek, melyekről az oroszok a 6. lovashadosztályt visszaszorították, délen pedig a Neusandez felől közeledő hosszú gyalogsági oszlop zárták be a kört.

Hegedűs ezredes elhatározta, hogy a harcot a sötétség beálltával félbeszakítja és a Dunajec mentén megkísérli a visszavonulást. A mozdulat leplezésére járőrök maradtak az állásban, a dandár pedig alkonyat után teljes csendben visszavonult. Az oroszok félrevezetése sikerült. Már Tropienél volt a dandár és az oroszok még mindég elkeseredetten lötték az árván maradt állásokat.

Hegedűs ezredes a *Máriássy-századot* a géppuskásosztaggal azzal a paranccsal küldte előre a Bialánál lévő hidhoz, hogy a dandár átkelése számára okvetlen biztosítsák azt. A dandárnak ritka szerencséje volt! Az az oszlop, melynek közeledtét *Schwarz* szakaszvezető jelentette, a szoros kijáratától másfél kilométernyire délre megállt s a dandár kiléphetett a szorosból.

A dandár szerencsés megmenekülését így írta le *dr. Berend Miklós*:

„Patronunk nincs és az egyedüli visszavonulási utunk végleg el van vágva. Ott lovagolok Hegedűs mögött, mikor a legnyugodtabb hangon kiadja Márton főhadnagynak a parancsot: „Főhadnagy úr egy századdal elővéd. Ha tüzet kap ki a kardot és vágja magát keresztül. Megállás nincs.” „Hátraadni csöndesen, hogy hangos szó vagy szivarra-gyújtás tilos. Szoroson fölzárkózni. Erős üggetésben előre! (Ez pedig rosszul esik, mert hiába, mégis a cigaretta az utolsó barátja ilyenkor az embernek!”

Ez az az idő, amikor mindenki megnézi, ki Lovagol mellette, mert ilyenkor válik el, hogy kibe mi lakik. Akinek falzett hangja van, akinek nincs az arcán az a bizonyos, egyenesen ironikus vonás, amely minden-nél inkább jellegzi a végletekre elszánt férfiarcot, az menjen innen hát-rább!... Mert ez az a perc, amikor a legkeményebb legény is lehetőleg keres magának egy olyan megbízható kardú pajtást, akivel szívesen ve-rekszik a frontban. Ez az a perc, amikor az emberek szép csendesen meglazítják a kardot a hüvelyben, a forgópisztolyt a tokban, megtapo-gatják búcsúzóra a fényképekkel tele tárcájukat, vagy egy kis keresztet s úgy suttogva kicserélik a végső óhajtásaikat, utolsó megbízásaikat. Mert mindegyikük érzi, hogy nem a Dunajec, de a halál völgyében vagyunk most... Mi magunk még tán elmenekülhetnénk valahogy a hegyeken át — gyalog, — de lóval s ágyúkkal erre a meredekre lehetetlen fölmenni.

Déli 1^h-kor voltak Jakobkovicén az oroszok; onnan Tropiéig, ahol kijuthatnánk a defilééből s ahol nekünk el muszáj menni, csak négy kilométer. Már órák óta elállhatták az utunkat. A Dunajec túlsó partjá-ról folyton lőnek bennünket dum-dum golyókkal; köztünk, mellettünk pattognak a sziklafalon. Egyik jelzőtűz is a másik után gyúl ki; vala-hány ház, ami mellett elügetünk, veres színben lobog föl a túlparton s kíséri az utunkat, de egy szerencsénk mégis van: zuhog az eső, hála Istennek! Ezt a sötétséget elűzni pedig viskók esőben füstölgő gyenge lángja nem elég; egy égő város, szikra- és fény özöne kellene ehhez . . .

Ekkor jön előlről az első puska lövés; utána még egy csomó. No, most kezdődik a tánc! Szárba fogni, jól comb közé venni a lovat és — előre csak! Az ügetés mind gyorsabbá válik, pattognak a patkóvert szik-rák a kövön, folyton nő a lendület, amely már a roham üteméhez köze-ledik és másodpercenként várjuk az utolsó parancsot, hogy „ki kard!”

... De nem! Hihetetlen, kimondhatatlan szerencsénk van; csak egy, körülbelül félszázadnyi oldalbiztosíték állt az utunkba; azt letapostuk szó nélkül az utolsó emberig; az oroszok nem tudták meg, hogy mi itt vagyunk s amint későbbben kiderült, bekanyarodtak Jakobkovicénél, hogy a német hadosztály hátába kerüljenek.

Két órával ezelőtt keresztelték az utunkat . . .

Amit érzünk, azt egykönnyen leírni nem lehet és semmiféle lélek-analyzis nem magyarázza meg ... Örülnünk kellene, hisz a biztos halál-tól szabadultunk — négyszázan akartunk megrohanni vagy tízezer embert

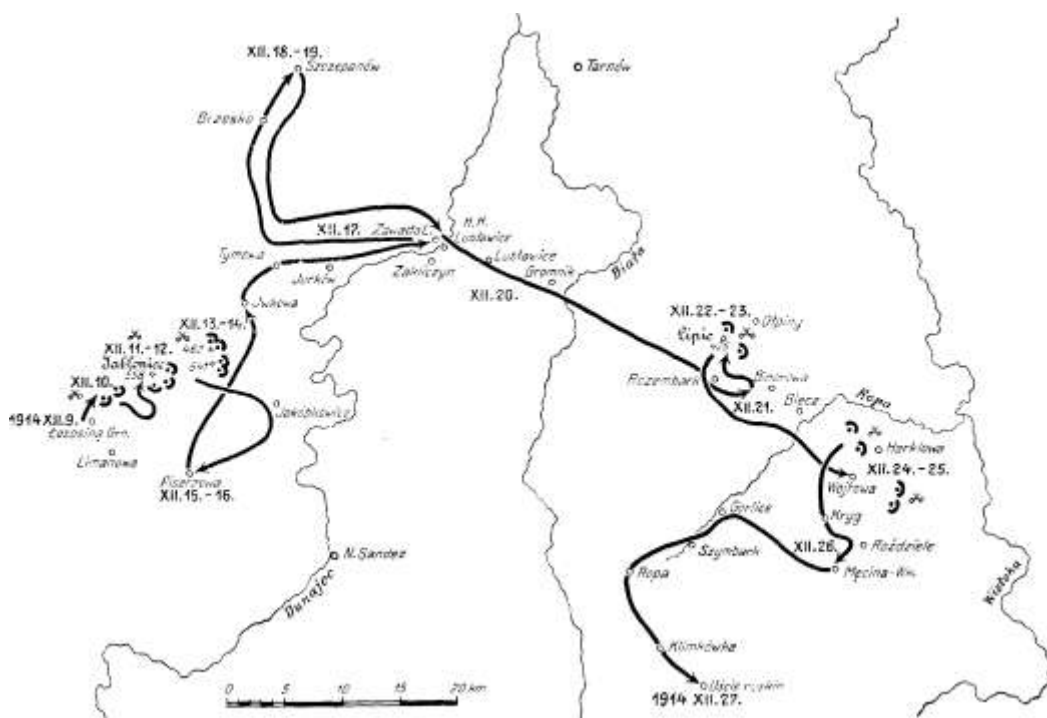
— és valahogy mégse örülnünk... Legalább is valami csalódás is vegyül bele... Olyan szépen el voltunk már szánva!... És hátha mégis szét-szórtuk volna őket mind?.. . Hiszen az éjszakában nem tudták volna, hogy hányan jövünk; az meg bizonyos, hogy a mi utunk csak az ő tes-tükön vezethetett keresztül. Ez a tudat pedig rettenetes súlyt ad ilyenkor a kardnak.. . No, de mindegy; egy bizonyos, az, hogy az első cigaretta mesés ... De egyszerre halálosan fáradtak vagyunk!”

A Hegedüs-dandár 1945-kor érkezett Katyba, ahol az összekötő járőrök

jelentették, hogy a 6. lovashadosztály Ujanowicen szállt meg éjjelre. *Hegedűs* ezredes erre elhatározta, hogy dandárával a Dobrociesztől északra lévő majornál tölti el az éjszakát, ütközetelősöket állít fel és másnap újra megkísérli az ellenség előnyomulásának késleltetését.

Ezen a napon a különítmény huszonhat orosz elfogott, hét lovat és egy podgyázkocsit zsákmányolt.

Mint később kiderült, a 6. lovashadosztály éjjelre mégsem maradt Ujanowicen, hanem Laskowa felé visszavonult. *Hegedűs* ezredes ezt csak másnap tudta meg, amiből majdnem baj származott. 7-én virradatkor ugyanis azt látta, hogy az ellenség mindenütt túlhaladt rajta s így mivel már lő-

Az ezred útja. 1914. XII. 9. — XII. 27.

szere, élelme és lótápjja sem volt, a Kobyla magaslaton át elrendelte a visszavonulást. Ez természetesen csak nehéz utóvéd harcok árán sikerülhetett; a főcsapat tehát utolsó töltnyét is átadta az utóvédnek. A Kobyla magaslaton az 5. ezred megállt és rendületlenül kitartott, noha a muszka három oldalról fogta körül és minden századnak más-más arcéllal kellett harcolnia mindaddig, míg az utolsó töltny is el nem fogyott.

Egy résztvevő így írja le ezt a grandiózus eseményt: „Az a parancsot kaptuk, hogy a Kobyla magaslatot megszánjuk. Nagynehezen felkapaszkodtunk a meredek fagyos utón és megszálltuk a magaslatot. A helyzet nagyon érdekes, csaknem hihetetlen volt. A szélrózsa minden

irányából hallatszott a puska- és ágyútűz. Három irányból lőttek dánk, A Kobyláról érdekes látványban volt részünk. Velünk párhuzamosan a Lososina völgyében, egy orosz lovashadosztály nyomult elő, másik lovashadosztály pedig az északra lévő országúton Rajbrót felé haladt. Dobrocieszről, ahol az orosz tüzérség állt, gyalog oszlopok nyomultak elő, a közelben pedig többsoros rajvonal három irányból közeledett a Kobyla felé. Amit láttunk lenyűgözően izgató és szép volt, de a feladatunk annál kevésbé kellemes,” *

Három órai harc után az ezred Rodziele irányába vonult vissza, ahol átlépte a gyalogság védőállásait. Hegedűs ezredes a gyalogság parancsnokának Zaleczky tábornoknak felajánlotta a dandár szolgálatát, de mikor a tábornok megtudta, hogy a huszároknak sem lőszerük, sem élelmük nincs, kijelentette, hogy a dandárt nem használhatja.

A 47. német tartalékhadosztály parancsnoka, Besser altábornagy, aki nek Hegedűs ezredes szintén felajánlotta a dandárt, örömmel fogadta a huszárokat és személyesen intézkedett, hogy a dandár élelmet kapjon. Miután ez megtörtént, a dandárból hetven lovas Apor főhadnagy, három géppuska, Rózsaffy százados és két löveg Honig százados parancsnoksága alatt a 47. német tartalékhadosztálynál maradt s részt vett a német hadosztály nehéz harcaiban, beosztása után azonnal észak-kelet felé, Bytomsko irányába menve támadásra.

A dandár zöme 8-án délnyugati irányba Piekiekora és Koszaryra ment, ahol az embereket és lovakat végre elszállásolták és rendes élelmet is kaptak. Az ezredhez bevonult Cseley Márton, Kiszely Pál, Sándor Gerő és Szabó Ferenc önkéntes.

Az utóbbi hetek nehéz harcaiban érdekes változáson mentek át a huszárok. A háború kezdetén sehogyan se akartak beletörődni abba, hogy gyalogos módra, sok lőszert hordozzanak magukkal, a mozgalmas napok tapasztalatai azonban megtanították őket arra, hogy milyen rossz érzés az, ha kevés, vagy éppen semmi lőszerrel szolgálnak céltáblájául az ellenségnek. Most a gyalogosoknak kenyeret, kétszersültet adtak cserébe a töltenyért.

9-én a lovashadosztály Lososina Grn.-ra irányították és a 45. gyaloghadosztálynak rendelték alá, ahol annak tartaléka lett.

10-én a dandár Filotás százados parancsnoksága alatt kétszázötven karabélyosból álló, háromszázados gyalogosztályt alakított. Az 5. ezred két-, a 9. ezred egy gyalogszázadot adott. A gyalogosztály 6 h-kor indult a mlynnei útkeresztezéshoz, ahol mint hadosztálytartaléknak, a 45. gyaloghadosztály további parancsát kellett bevárnia. Ez 113Q-kor megérkezett és így szólt: „A Lososina patak hidját zárja le és az ott lévő magaslatokat szállja meg, mert állítólag egy orosz lovashadosztály délről közeledik, illetőleg menekül a nyomába szegődött cs. és kir. 4. lovashadosztály elől.”

* Máriássy főhadnagy: Harctéri naplóm.

Alig teljesítette a gyalogosztály a parancsot, amikor elrendelték, hogy *Rettich* ezredes csoportjának megerősítésére azonnal nyomuljon előre a Jabloniec közelében lévő 558 \diamond - ra.

A *Rettich*-csoport a 6. lovashadosztályból, a 6. és 8. dragonyos ezred gyalogos századaiból, egy Landwehr zászlóaljából és huszonkét lövegéből állt. Feladata a 558 \diamond és a 602 \diamond magaslatok feltétlen megtartása volt, hogy ezzel a Limanowánál megvert VIII. orosz hadtest visszavonulását megnehezítse. *Filotás* százados az osztályt a Lososina völgyben vezette előre, de az orosz tüzérség az utat hevesen lőtte, ezért az osztály visszament és csak szürkülettel ment ismét előre s a Jabloniec magaslatot 20 h kor érte el. Egy század az 558 - ϕ - -ot, egy század a 558 \diamond és a 602 \diamond közötti nyeret szállta meg, egy század pedig tartalék volt. Az 5. ezred többi része Lososina Grn.-n maradt, mint tartalék.

A *Filotás*-osztály 11-én és 12-én is a védőállásban maradt; azt kiépítette és védelemre alkalmassá tette. Az orosz tüzérség gyakran lőtte az osztályt, mely a gyalogsággal is állandó tűzharcot vívott. 12-én 17 h-kor az oroszok támadást intéztek ellene, de a huszárok visszaverték azt. Erre az ellenség visszavonult. *Filotás* százados pedig járőröket küldve utána, érintkezésben maradt vele. *Rombauer* hadnagy az ezredhez bevonult.

13-án *Rettich* ezredes a visszavonuló oroszokat a hozzá beosztott gyalogzászlóaljjal üldöztette, a *Filotás*-osztályt pedig a Lososina völgyében gyülekeztette. 17 h-kor *Filotás* százados azt a parancsot kapta, hogy osztályával Krosnára nyomuljon elő. Az osztály 23 h-kor érte el ezt a falut, ahol a 45. gyaloghadosztály tartaléka lett, éjjelre megszállt és tábori őrsökkel biztosította magát.

14-én 4 h-kor az osztálynak a Krosnától észak-keletre lévő 541 \diamond -re kellett előnyomulnia s azt a gyalogság beérkeztéig tartania. Az osztály a magaslatot egy századdal szállotta meg, két századot pedig tartaléknak visszatartott. 11 h-kor az osztályt a gyalogság felváltotta, mikoris 16 h-ig a magaslat mögött a gyalogság tartaléka lett, azután a 462 \diamond -es nyeregre nyomult előre és az éjszakát is itt töltötte.

15-én a huszárok az ágyúkat segítették fel a magaslatra, ezután ismét *Rettich* ezredes csoportjához *Wojakowára* kellett volna menniök. Ezalatt azonban a vezetéklovakat előrevitték és *Filotás* százados 12 h-kor azt a parancsot kapta, hogy osztályával *Pisarzowára* menjen, ahol a 11. lovashadosztály ismét egyesül. Az osztály Krosna déli kijáratához gyalogolt, ott lóraült és *Ujanowicén*, *Jakobkowicén* át *Pisarzowára* ment, ahova 19 h-kor érkezett meg. *Apor* főhadnagy ekkorra már bevonult 7-én különvált csoportjával és jelentette, hogy *Szabó Iván* hadnagy, géppuskás-szakaszparancsnok megsebesült.

16. án *Pisarzowán* pihent az ezred és kötelékeit rendezte. Ezen a napon báró *Nagy Gyula* altábornagy megvált a 11. lovashadosztály éléről, melynek *Bissingen Nándor* tábornok lett a parancsnoka.

Az 5. huszárezred alosztályai, mint láttuk, széttagoltan harcolták végig

a magyar fegyverek örök dicsőségét jelentő limanowa-lapanowi csatát s a 24. lovasdandár Jurkówtól való visszatérését is a bátrak szerencséje kísérte, mert ha az oroszok Iwkowán a 6. lovashadosztály visszaverése után nem akadnak meg és nem vetik magukat minden feleslegessé vált erejükkel a *Tóthvárady* különítményre, hanem déli irányban folytatják az előnyomulást; a délről közeledő oszlop pedig nem áll meg Jakobkowicénél, hanem a Jurkow felől hallható ágyúszóra felfigyel és lezárja a szoros kijáratát, akkor a lőszerhiánnyal küzdő 24. lovasdandárból egy ember sem kerül többé vissza a hadosztályhoz.

Az oroszok elhanyagolták az egymásközi összeköttetést és a célirányos együttműködést s mint rendesen, ezúttal se voltak vállalkozó szelleműek. Azok voltak azonban a mi daliáink, akik olyan helyzetből vágják ki magukat, amelyben igen sokan elvesztették volna a fejüket.

Bár a tymowai és jurkówi raiddel nem sikerült nagyszámú ellenséget és vonatot elfogni, a *Hegedűs-különítmény* működése mégis azzal a felbecsülhetetlen eredménnyel járt, hogy az ellenség északi csoportja december 6-án nem egyesülhetett a délivel, ami pedig a Rajbrot környékén 7-én és 8-án vívott harcokra igen előnyös volt, mert XIV. hadtestünk és a német 47. tartalék-gyaloghadosztály az északról és délről külön-külön beérkező orosz erőket így egyenként és egymásután verhetette meg. Az 5. honvédhuszárezred jogosan állíthatja tehát azt, hogy az orosz gőzhenger feltartóztatásában és hazánktól való távoltagezésében — a limanowa-lapanowi ütközetben — számottevően és becsülettel kivette a részét.

Az ezred ezt a sok ütközete közül messze kimagasló tymowa-jurkówi harcot, nem magasabb kötelékben, hanem önállóan vívta meg, ezért az ezred életbenmaradt tisztjeiből alakult tisztgyűlés 1929. október 5-én a tymowa-jurkówi harcok évfordulóját, december 5-ét választotta ezred-emléknapul.

Meg kell említenünk azt is, hogy az ezred hőselelkű parancsnokát ezért az igazi magyar huszárhoz illő és méltó fegyvertényéért a Mária Terézia Rend káptalanja utólag a tiszti arany vitézségi éremmel tüntette ki.

VII. FEJEZET.

A jjaslói, vagy a karácsonyi kárpáti csata.

A limanowai és a 2. lodzi csata után a központi hatalmak hadseregei üldözték a Visztula és a San felé visszavonuló oroszokat. A német fővezérség azonban nem tudott az orosz harctérre új erőket dobni, ezért a két hadvezetőség azt határozta, hogy haderőink csak a Visztula és a San vonaláig nyomulnak és ott védelemre rendezkednek be. De az orosz délnyugati arcvonal parancsnoka, *Iwanow* tábornok, hogy a limanowai csata után előnyomuló hadseregeinket megállítsa, hadseregeinek pedig a Dunajec-Biala és Kárpátok vonalában szilárd védőállást biztosítson, 3. és 8. hadseregeit a Visztula balpartjáról elvett erőkkel megerősítette és ellentáma-

dásra rendelte, Legkomolyabb célja azonban az volt, hogy a Kárpátok hágóinak elfoglalásával utat nyisson Magyarországra.

Amikor tehát a Visztulától délre előnyomuló 4. hadseregünk a Dunajec-Tarnow-Ryglice-Brzostek-Krosno-Lisko vonalát elérte és a tarnow-rzezow-jaroslaui vasútvonalat veszélyeztette, a két megerősített orosz hadsereg december 18-án ellentámadásba kezdett. A Dunajec alsó folyásánál, Gorlicénél és a Duka szorosnál erőszakolt áttörés nem sikerült ugyan, de 3. és 4. hadseregünk jaszlói és krosznói medencében lévő szárnyait december 25-re a Gorlice-Zmigrod vonalra szorították vissza; majd folytatva támadásukat, január elejéig a Kárpátok összes hágói az ő kezükbe jutottak, sőt *Pflanzer-Baltin* hadseregének visszaszorítása után csaknem egész Bukovina is. A központi hatalmak orosz Lengyelországi támadása sem sikerült, mert az oroszok azt, a védelemre előkészített Bzura-Rawka-Tomasow-Nida vonalban feltartóztatták.

A jaszlói csatából az 5. huszárezred, pihentetés nélkül állandóan harcolva, alaposan kivette a részét. December 15-én reggel — mint tudjuk — azzal a paranccsal küldték Pisarzovára, hogy ott pár napig pihenjen. 16-án azonban a 11. lovashadosztály már azt a figyelmeztetést kapta, hogy az ellenség üldözésére fogják alkalmazni s ezért Chomranicén, Tegoborzén, Jakóbkowicén át Tymowa környékére menjen.

Ezekről a napokról *Berend* a következőket jegyezte fel:

„14-én fölmásztunk az 541 magassági pontra, mint főtartalék. Étlen, szomjan reggeltől estig. De nem baj, mert jött egy hadseregpáncs, mely agyba-főbe dicsér bennünket; a főherceg maga is megtoldotta egynéhány kíséző meleg szóval. Sőt még a jutalom se maradt el: elmehetünk „retablírozni” Pisarzovára, 23 km.-rel hátrább, 15-én. ...

„Rétablírozni” annyi, mint pihenni; rendbehozni lovat, szekeret, ruhát, fegyvert, embert. Mindezeket kitisztítani, rendbe, újra harcképes állapotba hozni. Ilyenkor követelik be rögtön a jelentéseket, statisztikát, hogy túlságosan jó dolga ne legyen az embernek. 1 — 8 naposak szoktak lenni az ilyen pihenők. Első nap mindenki siet lerázni az írásbeli dolgokat és mosdik. De még hogy mosdik! Aki egy mosóteknőt vagy rocskát tud keríteni magának, az azt mondhatja, hogy csodálatosan megfürdött! Kisúroltatjuk, kiporoltatjuk, lemosatjuk a piszkos lyukakat, amelyekbe bevagynak szállásolva. Lóvizit, fegyvervizit, kihallgatás, mosatás. Beérkezik a trén; 4 hét után viszontlátjuk a ládáinkat; kipakolunk, bepakolunk, előkerülnek a féltve őrzött legutolsó egyiptomi cigaretták és a visszavonhatatlanul utolsó finom konzervek és eszünk. Sokat eszünk és az első nap végén mindenki vastagabb szalmaágyat vett magának, mint máskor (mert hiszen ez a vacok most lakássá lesz szentelve) és igen fáradt. De nem baj, mert még legalább is 5—6 napunk van és mert leráztuk a dolgokat; most már jön komolyan a pihenés. Holnap nagy, óriási nagy levélírás lesz; a töltőtollam óránként van lefoglalva... és hihetetlen luxus! A reggeli 8 órára van rendelve.

Nem szeretem a „kopogós” huszárokat, eddig se szerettem őket, de most már utálok. Reggel 3 óra. Ilyenkor fordul az ember a másik oldalára, vagy felül, rágyújt egy cigarettára és szíjjá a sötétben azzal a boldog tudattal, hogy „ráérek aludni, ameddig akarok!”

Kopognak. Bejön egy huszáraltiszt csákósan. Ez már gyalázat! Hogy „rendes” időben mindennap ilyenkor küldik az „eligazítást”, azt már megszoktuk, de bizony retablirozás idejében küldhették volna reggel is.

„Lajbis” (az adjutáns) éktelenül káromkodik. „Hamar beküldeni az ügyeletes altiszteket!” Ezek ugyanis (minden svadrontól egy) éjjel mindig ott tartózkodnak az ezredtörzs közelében, hogy a századoknak el tudják vinni a parancsokat.

„Rögtön nyergeltetni minden századnál”, — adja ki Filotás a parancsot, — kibújhatunk fiúk, a retablirozásnak vége; üzemzavar van valahol, 55 kilométerkét lovagolunk máma! Szűcs, teát! az Istenit neki! Ugyan nincs ennek a dolognak teteje, úgy látom, de 5 h-kor indul a divízió!

Mindenki kiabál a maga csicskása után, „Hamar Ferkó, Pista, Lajkó, ide a csizmámat, ruhát, pisztolyt, kulacsot, gukkert, mappát és a többi satöbbit!” ami úgy lóg rajtunk, mint egy-egy kopasz karácsonyfán.

Utoljára jön be — mint rendesen — az én saját Ferkóm, a „hű pára” és el is felejt valamit mint rendesen. Ha legalább ott hagytak volna bennünket Krosznón, ahelyett, hogy hátra küldtek Piszarovára, legalább is két pihenő napunk lett volna, mert két marsnapot megspórolunk.

De hát legyen ma elég nekünk a dicséret, a retablirozás majd: máskor!”

17-én az ezred hadosztálykötelékben, szeles, havasesős, hideg időben menetelve, 15 h-kor Iwkwára érkezett, ahol parancs értelmében be kellett volna szállásolnia, de még meg se kezdte a beszállásolása mikor új parancsal Tymowán át Zawada Lanckoronskára irányították. A 11. lovashadosztály ugyanis időközben azt a parancsot kapta, hogy mivel a XIV., XI. és XVII. hadtest előhadai 18-án a Rába torkolatától északra és a Dunajec-től keletre lévő magaslatok széleit érik el, a VI. hadtest pedig Tarnowra nyomul elő, a lovashadosztály már 17-én Zakliczyn környékét érje el.

Az ezred átlvagolt a pár nap előtt oly hősiezen védelmezeit tymowai nyergen, lement a szerpentin utón, majd Zakliczyn felé keleti irányba fordult. Vonatok szüntelen torlódása erősen késleltette a menetet. 21 h. volt, mire az ezred szálláskörletébe ért, ahol nem jutott minden ló fedél alá. A konyhák a hosszú, nehéz utón lemaradtak, s az átfázott huszárok a fárasztó nagy menet után sem kaptak meleg ételt.

18-án újból megváltoztatták a parancsot, most már nem Zakliczyntól keletre akarták a hadosztályt üldözésre bevetni, hanem vissza fordították és Biskupicén, Jurkówon, Tymowán, Gnojnikon, Brzeskon át Bielcza környékére rendelték. A hadosztály 7 h-kor Biskupicénél gyülekezett és az ezred 19 h-kor érte el kijelölt szállását, Szczepanowot. Az összes fálvak, kastélyok az oroszok pusztítását, hirdették. Rommá égetett, kifosztott házak, kirabolt üzletek jelezték a visszavonuló ellenség útját.

19-én szálláskörletében maradt a lovashadosztály, mert a Dunajec keleti partján az oroszok szívósan védekeztek, a hadosztály feladata pedig az volt, hogy ha a 8. gyaloghadosztály Radlownál kierőszakolja az átkelést a Dunajecen, akkor a 4. hadsereg arcvonala előtt felderítést végezzen és Dabrowán át északkeleti irányban üldözze az oroszokat. A hadosztályparancsnokság a felderítésre és üldözésre már minden intézkedést megtett, amikor a 11. lovashadosztályt kivették a 4. hadsereg kötelékéből és a 3. hadseregnek rendelték alá.

A 3. hadsereg a lovashadosztályt december 20-ára Zakliczynbe rendelte mire a hadosztály 20-án 11 h-kor Szczepanownán gyülekezett és a 18-án megjárt útvonalon Zakliczynbe lovagolt. Az ezrednek elszállásolásra Luslawicét jelölték ki, amit 21 h-kor ért el.

Mint látjuk, a hadosztályt főlegesen tologatták ide-oda. Ha az így megtett kilométereket összeszámolnók, meglepően nagy számot kapnánk.

A lovashadosztályt 21-én Bieczre rendelték. Az ezred 7 h-kor indult szállásáról és Gromnikon, Rzepieniken, Rozembarkon át Biecz felé lovagolt. Bieczytól hat km.-re nyugatra jelentették a hadosztály parancsnokának, hogy Bieczben a IX. hadtest csapatai vannak, mire a hadosztály a Bieczytól nyugatra lévő helységekben szállásolták el. Az 5. ezred Bincarowára ment, ahova 2230-kor érkezett meg. Itt megtudta, hogy a cseh IX. hadtestet az oroszok az Olpinytól délre lévő magaslatokra szorították vissza. A hadseregparancsnokság ezzel a cseh fegyverténnyel kapcsolatban még éjjel a következőket rendelte: „A VI. hadtest december 22-én Gromnikon, Rzepieniken át előnyomul.” A 11. lovashadosztály feladata a IX. hadtest elleni támadás oldalazó állásból való késleltetése, a VI. hadtest előnyomulásának leplezése és bal oldalának biztosítása, valamint a Lipie 425 Δ felé igyekvő orosz előnyomulás, helyesebben támadás megakadályozása.

A 2. és 3. ezrednek és a 2 géppuskás osztagnak erre, már 630-kor meg kellett szállnia a Lipie 425Δ-re előre kiásott védőállást. A tüzérség a magaslatról nyugatra ment tüzelő állásba s biztosítására az 5./2. századot rendelték. Az 5. ezred és a 4. géppuskásosztag a jobbszárny mögött lévő erdőben a védőkörlet főtartaléka volt. Utóbbinak készen kellett lennie arra, hogy a jobbszárnyat kelet- és északkeleti irányú kilövással meghosszabbítsa. A lovashadosztályparancsnokság a leplezésre és felderítésre a lóháton maradt 9. ezredet szánta. Az 5. ezred Rozembarkban szállt lóról. Vezetéklovait a templomtéren hagyta s kijelölt harcállásába, a kis erdőbe már gyalog ment.

23-án 14 h-kor a 45. gyaloghadosztály csapatai felváltották all. lovashadosztályt de tüzérsége és ennek biztosítására az 5. ezred, a Lipie 425 Λ-on maradt. 20 h-kor az 5. ezredet a 4. géppuskásosztaggal megerősítették és 24-ére elrendelték, hogy a gyalogsággal együtt támadásra induljon. De 22 h-kor a parancsot megváltoztatták. Az oroszok ugyanis Jasló irányából a IX. hadtest jobbszárnyát átkarolással fenyegették, ezért a 11. lovashadosztályt Harklowára rendelték, hogy ott a IX. hadtest jobbszárnyát bizto-

sítsa és a hadtest ellen a Jasló-Biecz közti úton és attól északra előnyomuló oroszokat, tüzével oldalozza.

24-én a hadosztály 4 h-kor indult el Harklowára. Az 5. ezred és a tüzérség azt a parancsot kapták, hogy a Lipie-hegyről 5 h-kor induljanak Rozembarkra, ahol egyesülnek és Bieczben, Libuszán át Harklowára mennek. A tüzérség és az 5. ezred gyalogos emberei 8 h-kor Rozembarkra értek. Itt lóra ültek és 9 h-kor Harklowára indultak. Ezalatt a 11. lovashadosztály zöme a Harklowától nyugatra lévő magaslatot szállta meg.

14 h-kor amikor az ezred és a tüzérség Wojtowa északi kijáratához ért, azt a parancsot kapta, hogy egy üteg a Wojtowa északi kijáratától északnyugatra lévő 350 -re, tüzelőállásba menjen. Ez nyomban megtörtént s az 5./5. század lövegfedezetként a tüzérséggel ment. A másik üteget Wojtowa nyugati szegélyére készütségiállásba rendelték. Védelmére az 5./6. század mellette maradt.

A *Ghyczy-osztályt* (Máriássy- és Apor-század) a Wojtowától keletre lévő erdős hegy délkeleti sarkához küldték, hogy ott a tüzérséget és a hadosztály jobbszárnyát az oroszok esetleges támadása ellen biztosítsa. Az osztály az erdős magas hegy megmászása után, késő este ért kijelölt helyére s a kiválasztott védővonal előtt táboriőrsöket állított ki. Kémek szerint az oroszok a mi karácsonyunkat támadással akarták megzavarni, ezért fokozott éberségre volt szükség. Igaz, hogy úgy sem aludt volna ezen az estén senki, mert ez volt az első Karácsonyest a harctéren. A szeretet ünnepe távol a szereitektől, fagyban, hidegben, fedél nélkül, kevés vagy semmi étellel, töltött fegyverrel, sötétbe meredő szemmel, lesve-várva, jön-e az ellenség vájjon, ádáz gyűlölettel éppen ezt a napot szemelniki a vérontásra

Egy akkor íródott napló a következőképpen tükrözi vissza e hangulatot:*

„Egy fenyő alá terítettük pokrócainkat és ott töltöttük a karácsony estét. Milyen karácsony is volt ez?! Eleven karácsonyfák között, ahol a gyertyagyújtás elmaradt, mert még gyufát sem gyűjthattunk, oly közel volt a muszka. Az ünnepi vacsora és egyben ünnepi ebéd egy darab szalonna volt. Muzsikát a muszka szolgáltatott. A távolból világító Jaslóból ide hallatszott az orosz katonabanda zenéje.

Mindnyájan hallgattunk. Hazagondoltunk az otthoni karácsonyra, hisz majdnem mindnyájan otthon szoktuk tölteni a karácsonyt, ezt a legszebb családi ünnepet. Szeretteinknek most még rosszabb lehet, mint nekünk. Mi tudjuk, hogy ők hol gondolnak reánk könnyes szemmel, de ők meg azt sem tudják, hogy élünk-e még.

A huszárok hangulata is olyan volt, mint a mienk. Egy kis élő fenyőfát díszítettek fel réáakasztott rongyokkal, papírdarabokkal, üres konzervdobozokkal. Ezzel jelképezték a karácsony estét”

Bizony sok magyar sóhaja szállt ezen az estén túl a Kárpátokon, oda, ahol testükön kívül mindenük volt, amiért éltek és szenvedtek.

* *Máriássy László* főhadnagy: Harctéri Naplóm.

De meg kell szólaltatnunk az ezred lelkes krónikását, Berend Miklós ezredorvost is, aki karácsony estén naplójában így elmélkedett:

„A helyzet érdekes, de „nicht günstig!”

Mert ugyan feltétlenül igen hízelgő egy alig 1200 karabélyt szám-láló hadosztályra, ha az egész hadsereg legszélső szárnyának előrsi szolgálatát rábizzák, mikor az ellenség támad; de karácsonyra bizony nyugodtabb helyet is elvállaltunk volna.

Besötétedik. Veder-barátom a falu előtt, úgylátszik nagyon dühös lehet, hogy a karácsony estéj ét elrontották, mert az ütege egyik ösztüzet a másik után adja; ma nem nagyon spórol a munícióval. (Reggel hal-lottuk is, hogy teljesen összelőtt egy ellenséges zászlóalj.)

Éjjelre még jobban érezzük az orosz haderők nyomását; a járőrök nagy tömegek mozgását jelzik; összébb és hátrább tolják a mi rajvona-lunkat, úgy, hogy a mi a ezredtörzsünk a legelöl lévő pont.

Pokrócot az ablakra, hogy ki ne lássék semmi s elő azzal a kis karácsonyfával, amit útközben vágattam az erdőben! Stílszerű tartója van; egy Long-Tomból kilőtt 12 cm. srappell acélhüvelye: éppen ilyen hangulatos a díszítése; egy orosz gépfegyver „gurtnija” fonja körül, tele a hegyes orosz patronok százaival guirlandképpen; lógnak rajta Stollwerek-féle caramelcukrok, 15 faggyúgyertya és Szent János kenyér helyett megint muszka patronok. Hát kaphatunk-e mi más ajándékot mostanában, mint egy golyót?

Kopognak. Bejön egy porosz fiatalember, aki a szomszédságban lakik. Hallotta, hogy tiszték vannak itt, hogy karácsonyfát állítanak. Hát ő hozott erre valamit a magáéről s kitesz az asztalra egy skatulyát. Vagy öt darab csillogó, ezüstös karácsonyfadisz van benne. Egészen meg vagyunk hatva. Ezek az üvegsemmiségek csakugyan karácsonyfához teszik hasonlóvá a mi fánkat. Majdnem olyan szép most, mint egy Dob-utcai viceházmesteré.

Melegen megszorogatjuk a kezét és most ő is kér valami igen nagy dolgot; egynéhány cigarettát. Ne mondja, hogy nem urakkal van dolga, összeszedünk neki tízet! Nekünk se marad több. De milyen furcsa szom-szédság: a csillogó üvegdíszek, meg a patronok. Művész ember nem tűrné meg, túlságosan „ütik” egymást.

Legrosszabbul jártak a szegény géppuskások. Se erdőjük, se fájuk, se karácsonyuk nem volt. De a fedezékből kiverte őket éjjel az eső kár-pótlásul.

Hat óra este. Föltesszük a fát az asztalra és körül üljük. Meggyújtjuk a gyertyákat és nézünk bele a sercegő lángba.

Körülnézek. Még szerencsénk van; elég tiszta ez a szoba, kitakarí-tották karácsonyra. A tető alatt, mint minden „gazdag” házban szent-képek vannak sorjában fölakasztva; szépen egymás mellé. Egy másik falon pedig tányérok, még pedig iglói, hollóházai fayence. Milyen érde-kes, hogy itt is találkozom a régi életem egy darabjával!

Az asztal körül hat halálosan ideges ember ül; a hetedik félrehúzódt egy sarokba és egy ostoba naplót ír most is. Eleinte mind a családjáról beszél és közben sóhajtozik. Előkerülnek a bal mellény zsebből az arc képek, — a te fiad, az én kis lányom — hiszen majdnem mind családos emberek vagyunk. A gyertyák sercegnak és csepegnek; a szél zúg, az eső vágja az ablakot.

Azután egyszeribe nagyot vág az öklével az egyik az asztalra, hogy föllobban minden gyertya s elkezd himbálózni az egész fa. A másik feleletképpen reménytelenül legyint a levegőbe, a harmadiknak ínég a foga csikorog. Még a beszélgetésnek is olyan rithmusa van már köztünk, mint a puskatúznak; egy-egy elejtett szó — azután csend; akkor mindenkinek eszébe jut, hogy ez így nem mulatságos; kellene mondani valamit és egyszerre kezdenek beszélni hárman-négyen is; mint mikor egy egész rajvonalon végigropog a tűz — azután megint csend.

Amellett mindegyikünk úgy tesz, mintha odavigyázna, hogy mit is mond a másik, pedig fogalma sincs róla! — Mind befelé néz és a sistergő karácsonyi gyertyalángon, mint egy tükrön át, a saját vérző, messze szárnyaló lelkét figyeli; azt hallgatja tán, hogy csepeg rá a vér, meg a könny? vagy azt, hogy zuhannak rá mázsás súllyal az emlékek?

Azután mindenki hallgatja a szelet; mást beszél mindenkinek. Nekem úgy tetszik, mintha az egész mindenség egy hatalmas orgona lenne. Minden, ami a földön van: házak, emberek, erdők, fájdalmak, szenvedélyek csak kis és nagy sípok, rövidek és hosszúak és a megveszett végzet öklével vág a billentyűkbe, úgy játszik. A szél belefúj a sípokba és kizúg, kimennydörög az orgonából a tönkrement életek sikoltozóan dissonans temetési kardala.

Csend van az asztal körül. Ez így nem jó lesz. Mindenki érzi, hogy nem jó ezekről a dolgokról gondolkozni és éppen úgy, mint valaha, előjön a legmegbízhatóbb téma, a „shop” — a mesterség. Csakhogy ez a mesterség most: ölni és meghalni ..

A gyertyák olyan nyugtalanul lobognak és összerezzenek minden ágyúlövésre. Csöpög a faggyú, el is alszik már egyik-másik. Nem jók ezek a gyertyák ..

Huszár jön a jelentéssel; éheznek és fáznak az embereink. Ejh, akkor nekünk se kell karácsonyfa! Úgyis csak véres irónia az egész — ki vele!

Odaajándékozom a házbeli gyermekeknek, csak a patronokat veszem le: ők még tudnak örülni a cukornak, amelyhez egyikünk sem nyúlt — a golyók meg úgy sem nekik vannak szánva.

A vojtovai templomnak nincsen tornya; egy kis kőfal áll mellette; van abban három boltív, ezekben három nagy csengő; errefelé már az ilyeneket is haragnak hívják. A templomban férfi nincs, csak néhány halinaruhás, bocskoros, borostásállú, nagyon ráncos, zabliszthez hasonló arcszinű, görnyedt hátú öreg ember hátul, lefelől pedig egy egészen ősz, hófehér arcú pap.

De zsúfolva van a templom mégis. Telistele asszonnyal, gyerekekkel, leánnyal. De csak a gyerekek néznek előre — az asszonyok, leányok mind a tenyerükbe temették a lehajtott fejüket, amely majd a földet éri, ahogy letérdepelnek.

A gyertyák olyan kicsik, olyan gyengén égnek, hogy legjobban az örök mécses világít, amelyik vörös színfoltokat vet az asszonyok hajára. Az orgona hangja olyan fáradt, törődött, mint a papé; együtt öregedtek meg. Az asszonyok bátortalan éneke, mintha egy elfojtott zokogás keresné az utat az ég felé. Azután ahogy találkoznak; összecsendülnek a hangok; megerősödnek, szétáradnak, betöltik az amúgy is kis templomot.

És amikor kijövök onnan, egész meglepetésszerűen hat, hogy alighogy beteszem magam mögött az ajtót, az elhalkuló énekhang az ágyúdörejbe megy át. Hjah igaz, ma készül az éjjeli támadás ellenünk!

A parasztok, mintha apró fénybogarak mászkálnának szanaszéjjel a feneketlen sárban, cuppogó lábbal mennek lassan a kis lámpáikkal hazafelé, az országúton pedig most vontatnak föl ágyúkat a falu túlsó oldalán.

A felhők úgy leszálltak, szinte a fejünket érik és csendesen pereg alá a nagyszemű, ólmos, nehéz téli eső. Az ágyúk harangozzák, villanásuk pedig köröskörül megvilágítja a hegyek, völgyek vaksötét, igazán „fekete” karácsonyát. Az emberek pedig kipirosodott, nehéz szemmel néznek a reménytelen sötétbe. A katonáké az erőltetett nézéstől meg a szélől van kivörösödve, a többi emberé pedig a sírástól.

A viskóban már alusznak és még álmukban is sóhajtoznak a bajtársak: ott is csak vörös világítás van már. Egy szögletben fölakasztott Szűz Mária kép előtt, az „ágyam” fölött csöndesen ég a piros örök mécses.”

25-én, ünnep első napján a karácsonyi mise elmaradt s az orgona szelíd hangját az orosz ágyúk pótolták.

Virradatkor Jaslóból nagyobb oszlop haladt dél felé. Az oroszok beváltották fenyegetésüket. A IX. hadtestet és a 11. lovashadosztályt hevesen megtámadták. A Ghyczy-Osztály ellen is előnyomult egy zászlóalj.

13 h-kor a IX. hadtest visszavonult, s így a 11. lovashadosztály is kénytelen volt a nagyobb erő elől a 350♠-ra visszavonulni, honnan az ott lévő üteg ekkor kissé hátrább ment. A Ghyczy-osztály, melyet egy kerékpáros zászlóalj váltott fel, Wojtowán kenyeret és zabot kapott, aztán teljes sötétségben a 350 ♠-ra ment, ahová 26-án 2 h-kor megérkezve, védelemre berendezkedett.

26-án a Ghyczy-osztályt felváltó kerékpároszászlóaljat az oroszok anynyira szorongatták, hogy azt az erdő nyugati szélére vissza kellett vonni, majd pedig, mivel a IX. hadtestből sok cseh átment az oroszokhoz, még hátrább kellett rendelni a Mszanka-Strozowka-Gorlice-Malastow vonalba.

A 11. lovashadosztály parancsot kapott, hogy állását ameddig csak lehet tartsa. Biztosítsa és leplezze a gyalogság visszavonulását s e célból tüntető támadást hajtson végre. A támadásra ki is adták a parancsot: Hegedűs ezredesnek a 2. és a 9. ezreddel a 350♠-ról, — Czitó tábornoknak a 3. ezreddel

és az 5./II. osztállyal Wojtowáról kellett volna előretörnnie, az 5./5. és az 5./6. századnak pedig a két üteg biztosítására visszamaradnia. Az oroszok azonban már 26-án hajnalban megneszelték a gyalogság visszavonulását és az állásban kitartó huszárokra valóságos gránát-esőt zúdítottak; majd északról, észak-keletről és nyugatról megindult az orosz gyalogsági támadás is. — A hadosztály, a bekerítést elkerülendő, 15 h-kor heves tűzben csoportonként megkezdte a visszavonulást. Az utóvédnek kijelölt *Ghyczy-osztály* is lépcsőzetesen ment vissza s minden talpalatnyi földet drágán adott át az oroszoknak.

A hadosztály Libuszán át Krygre ment és ott pihent. Az 5./I. osztálytól két, egy-egy szakasz erejű felderítő osztagot küldtek Biecz és Wojtowa felé-, a *Ghyczy-osztályt* pedig Lipinkire küldték, hogy az előnyomuló oroszok erejét és előnyomulási irányát felderítsék.

A hadosztály Krygről Rodzielen át Mecina Wk.-re ment és gyalogságunk mögött töltötte el az éjszakát. Az 5. ezrednek Mecina Wk.-en jelölték ki a szálláskörletét, de bizony a legtöbb ló a szabad ég alatt töltötte az éjjelt. A kint lévő különítmények késő este bevonult kimerült emberei és lovai se kerültek fedél alá, hanem a szakadó esőben ugyancsak szabad ég alatt töltötték el az éjszakát.

Berend naplójában erről a napról az alábbi feljegyzést olvassuk:

„Ma történt Osobnicán, hogy Karlik tizedesünk bement hat emberével a faluba, amelyet akkorra már két szakasz cserkesz szállt meg; kikergeti őket erős tüzeléssel és amikor egy orosz ezred jön a dombtetőn lévő úton lefelé, Karlik abba is úgy belepuskáztat, hogy azok kénytelenek rajvonalba fejlődni és két órát nyertünk.

Ma esett meg az is, hogy nyolc emberünket egy gyalog zászlóalj parancsnoka adta be kitüntetésre, mert egy századát megmentették az elfogatástól, fölvettek a legerősebb tűzben négy géppuskát s olyan állásba vitték, ahonnan megvédehették a visszavonulást.”

27-én a lovashadosztály ismét a 4. hadsereg kötelékébe lépett és mint hadseregtartalékot Szymbarkra irányították.

Az 5. ezred 7 h-kor indult szállásáról Gorlicén át, ahol az új védőállás előtt épp akkor tarolták le egy szép park évszázados fáit. — Gorlicén még lehetett cigarettát és ennyivalót vásárolni, sőt csokoládét és snapszot is.

Szymbarknál 11 h-tól 14 h-ig biztosított megállásban pihent a hadosztály, majd a 4. hadsereg parancsára Klimkówkára és Uscieruskiera lovagolt. Az 5. ezredet Uscieruskién helyezték el.

Flohr ezredest a 3. ezreddel, a 2. géppuskás osztaggal és másfél üteggel Malastówtól délre a 604-es nyeregbe rendelték. Innen kiindulva kellett az előnyomuló oroszok erejét, és helyzetét felderítenie s ha az ellenség Przegonina, vagy Ropica Ruska felől Rychwald irányába előnyomulna, tüzéségi és géppuska tűzzel oldalba kapnia.

28-án az 5. ezred Uscieruskién maradt. A kassai pótszázadtól bevonult *Ékes* százados a tiszteknek, valamint a legénységnek is sok karácsonyi szeretetadományt hozott. Minden század tisztikara hat üveg pezsgőt és tíz

üveg bort kapott, s így nagy lakmározást csaptak. Hamarjában el is fogyott minden, hiszen senki se tudta, hogy mit hoz a holnap s a pezsgő meg a tüzes magyar bor csak nem veszhettek kárba . . . Temérdek levél és tábori lap is érkezett s így a visszavonulás okozta rász hangulat, ismét megjavult.

Ékes százados átvette a II. osztály parancsnokságát, *Reök István* százados a 6. század, *Schmitt Pál* főhadnagy pedig a 2. század parancsnoka lett.

A hadosztály a malastówi különítményt két löveggel és Ve géppuskás osztaggal megerősítette. Ez a különítmény összeköttetést teremtett a Swiatkowán lévő 4. lovashadosztállyal.

29-én a IX. és III. hadtest között keletkezett hézag kitöltésével a *Bernát* tábornok parancsnoksága alá rendelt cs. és kir. 4., 10. és a m. kir. 5. és 11. lovashadosztályt bízták meg. A 11. lovashadosztály feladata nem változott. — Mivel a jelentések arról számoltak be, hogy 28-án 22 h-kor Jasionkára két orosz zászlóalj érkezett, Bartne irányába pedig nagy gyalogsági oszlop nyomult elő, a hadosztályparancsnokság a jF7oftr-csoportot a 2. ezreddel és a hadosztály lónélkülmaradt huszárjaiból alakított gyalogszázaddal megerősítette és a csoport parancsnokságával *Czitó* tábornokot bízta meg, A 24. dandár ezalatt felnyergelt lovakkal Uscieruskieben készenlétben állt.

30-án az oroszok a nagy ködben Malastówtól északra előnyomultak és a IX. hadtest lengyel csapatait ismét visszaszorították. Később csapataink ellentámadása megmentette a helyzetet. A ZternicZHovashadtest intézkedésére a négy lovashadosztályból csak a 11. maradt az ellenséggel érintkezésben, a 4., 5. és 10. lovashadosztály pedig Krynica, Tylicz, Gabolto területére visszament.

Ezen a napon az 5. ezred egy csomó csukaszürke zubbonyt és sapkát kapott, de a fehér havon jó célpontot mutató barna köppeney továbbra is barna maradt.

31-én a 43. gyaloghadosztály ellentámadására az oroszok a malastówi völgytől keletre húzódó magaslatokra visszavonultak. A fő^d-csoport megerősítésére 4 h-kor az 5./II. osztályt a 604-es nyereghez irányították. Ennél a csoportnál a nap így telt el; 11 h-kor kb. két orosz zászlóalj Swiatkowáról északnyugatfelé, két század pedig Wolowiecről Bartne felé ment, 15 h-kor egy orosz lovasezred Banicára érkezett, *Czitó* tábornok az orosz lovasság feltartóztatására három századot és két géppuskát Wirchne keleti kijáratához küldött, tüzérségét pedig éjjelre az átkarolás veszélye miatt Gladyszowra hátra rendelte.

Az 5./I. osztály készenlétben, Uscieruskien maradt. A 11. lovashadosztály támogatására a 6. lovashadosztály 5. dandára Klimkowára érkezett.

Dr. Berend Miklós: Hartéri naplója, 178. oldalán a következőket írja:

„*Szilveszter éjszakája és éjféli van.*

Most csendülnek össze otthon a poharak; most kivannak egymásnak az emberek boldog új esztendő, tán még egy hegedű is megszólal, halkan lágyan és belemuzsikál az asszonyok szívébe. És most még tán azok is eszükbe jutnak egy percre, akiknek itt a halálhörgés az egyedüli

muzsikája. Itt pokolsötét és vigasztalan az egész mindenség, csak Gorlice felől dörög az ágyú; ott még villog, ott még lobog az eldöntetlen csata kísérteties világítása. Ott még foszforeszkál a halál északfénye, A most letűnt évek fehér hőszemfedője hull nagy pelyhekben az égből és sárrá lesz a földön; akárcsak régi barátságok, eget vívó szenvedélyek, erős elhatározások, asszonyi ígéretek, öröknek hazudott szerelmek, szertefoszlott illúziók, könyörületes óvatossággal eltaposott szívek, vagy deliráló álmok volnának.

Itt leszállottak a nehéz felhők és nem látom a csillagokat; el vannak takarva köddel.

— *Vájjon hány csillaggal lesz több a „Hadak útján” jövőre, mint most egy esztendeje?”* —

1915 igen rosszul kezdődött! Január 1-e a hadosztálynak véres napja volt! Ezen az egyetlen napon öt tisztet és hetven huszárt veszített. De lássuk az eseményeket.

Az 571. osztálynak és a 9. ezrednek 4 h-kor megparancsolták, hogy Gladyszówon át a 604-es nyereghez menjen. A jelentések szerint ugyanis a *Czitó-csoport* ellen nagyobb orosz erő nyomult elő. Virradatkor a dandár Gladyszówba ért s itt átnyergelt. Ezalatt a falu végén egy elfogott kémet, aki a *Czitó-csoport* oldalába vezette az oroszokat, agyonlőtték. De az átnyergelés alatt már megjelent az orosz gyalogság Gladyszów előtt és a dandárt heves puska- és géppuskatűzzel árasztotta el. A lovakat gyorsan hátravitték és a huszárok az oroszok ellen gyalogosan előnyomultak. Pillanatok alatt rendkívül heves tűzharc fejlődött ki, e közben a muszkák a *Czitó* dandárt a 604-es nyeregről visszaszorították s így a nagyobb orosz erő — egy gyalogezred — elől, a 24. dandár is visszavonult. Visszavonulását Smerkowietől északra a *Ghyczy-osztály* biztosította.

A 11. lovashadosztály csapatai Uscieruskien gyülekeztek, majd a Ropa völgyének 537◊ és 671 ◊ közötti szakaszát megszállták. A 537◊ és Uscieruskie északi kijárata között a 3. huszárezred, Uscieruskie északi kijárata és a 671 ◊ között pedig, *Hegedűs* ezredes parancsnoksága alatt, a 2. és 5. ezred rendezkedett be védelemre. A 2. ezredhez északon az 5. dragonosdandár védőállása csatlakozott. A 9. ezred tartalék volt a jobbszárny mögött.

17 órakor a hadosztály támogatására egy menetzászlóalj érkezett. Két századát a 3. huszárezred mögé, egy századát az 5. huszárezred mögé állították tartaléknak. Mivel az arcvonal előtti átszeldelt terep és a sok kis erdő az oroszok fedett közeledését megkönnyítette, a védőcsoportok erős járőröket küldtek előre. Ez alatt Klimkawkára egy gyalogezredünk érkezett. Szükség esetén ennek a támogatására is lehetett számítani.

Este *Böszörményi* főhadnagy betegen kórházba ment. A 4. géppuskás osztag parancsnoka a 2. géppuskás osztagtól ide vezényelt *Panos Aurél* főhadnagy lett.

2-án a hadosztályparancsnokság a védővonalat előbbre akarta vitetni,

de *Hegedűs* ezredes és *Ádler* ezredes védőszakaszparancsnokok ellenezték ezt, mivel az új védővonalba a kilövés még rosszabb lett volna s a legénység is fáradt volt ahhoz, hogy új állást építsen. A csapatok tehát az előző napi állásban maradtak. A lovashadtest úgy intézkedett, hogy a 10. lovashadosztály Uscieruskiere menjen, az 5. lovashadosztály gyaloghuszárosztálya pedig Hanczowán át Skwirtnére nyomuljon elő. Előnyomulását a Kwiatontól délre lévő magaslatra előretolt dragonyos dandárnak kellett biztosítania. E közben délről gyalogságunk is előnyomult Gladyszów felé.

Arra a hírrre, hogy a muszka visszavonult, *Bissingen* tábornok 1630-kor elhatározta, hogy a hadosztálllyal Smerekowiecre előnyomul. A vezetékllovakat már előre is rendelték, mikor 17 h-kor *Berndt* tábornok azon parancsa érkezett, hogy a 11. lovashadosztály és *Rettich*-dandár Uscieruskiénél marad és itt az ellenség előretörését megakadályozza. A hadosztály 2-án tehát a régi állásában maradt, de mivel időközben a szomszédos gyalogcsapatok mind előrenyomultak, *Bissingen* tábornok 3-án 7 h-kor a lovashadtest intézkedése ellenére is elrendelte az előnyomulást Smerekowiec felé, de *Berndt* tábornok 830-kor érkezett parancsa értelmében is támogatnia kellett Smerekowiec környékéről a gyalogság harcát. A gyalogcsapatok helyzete ekkor a következő volt: *Metz* tábornok csoportja (56. és 36. gyalogezred) nyugatról kelet felé a 814 Δ és a 604 nyereg között lévő oroszok ellen harcolt. Délről előnyomuló 79. gyalogezredünk, melynek előző nap nem sikerült Krywát elfoglalnia, 3-án reggel újra kezdte a támadást. A *Vucenic* ezredes csoportja 1030-kor elfoglalta Gladyszowot, honnan az oroszok a Banicától nyugatra húzódó hegyháton előre elkészített állásba vonultak vissza. *Passy* őrnagy öt századdal Smerekowiectől északra a magaslatokon biztosítást végzett. Ha az 55. gyalogdandár Krywát elfoglalta és a falun túl előrejutott, az északi és déli gyalogcsoportnak a 604-es nyereg és Gladyszów vonalából egyidőben kellett kelet felé előnyomulnia.

A gyalogság harcának támogatására *Bissingen* tábornok két századot és egy lövegszakaszt Klimkówkán, Kunkowán át a 622 \diamond -ra, illetőleg a 660 \diamond -ra, két ezredet és egy úteget pedig Smerekowiec nyugati részétől északra, a magaslatra irányított. A hadosztály fennmaradó részével az igen rossz úton Smerekowiecre lovagolt. A *Vucenic*-csoport balszárnya és a i/ete-csoport jobbszárnya közti részbe, *Ghyczy* százados parancsnoksága alatt, az 5. lovashadosztály gyalogszázadát (500 karabély), a *Déry-századot* és a 4. géppuskásosztágot vetették be. Az *Apor-századot* Banica irányába felderítésre, a két lovaglőúteget Smerekowiectől délre tüzelőállásba rendelték. Ezeket a *Reök-század* biztosította. A 10. lovashadosztály tüzérsége, jöllehet erre parancsot kapott, nem vonult fel. Az ugyancsak ide rendelt 10. lovashadosztály pedig azzal a megokolással, hogy itt nem lenne szállása, Skwirtnére és Kwiatonra ment és ott beszállásolta magát. 14 és 15 h között az 56. gyalogezred egyik zászlóalja, a *Passy*- és a *Ghychy*-csoporttal közösen, kemény harc árán elfoglalta a 604-es nyeret; közel kétszáz orosz és két géppuska esett zsákmányul. Este az ezredet Kwiatonban helyezték el.

Ezen a napon Gladyszówban vérlázító hír fogadta a csapatokat. A január 1-én Gladyszówban vívott harcban megsebesült *Császár Elemér* és *Fogel József* hadnagyokat az oroszok gyors előnyomulása miatt nem lehetett elszállítani. Az oroszok nem bántották őket, annál inkább az elvetemült rutén lakosság! Ütötte, verte, leköpködté a magukkal tehetetlen tiszteket. *Császár Elemér* az ütések következtében meghalt, *Fogel Józsefet* pedig a sötétség leple alatt csak a tanító neje mentette meg és rejtette el.

A tisztjeiket mindig megbecsülő derék huszárok felháborodásukban büntetésből felgyújtották Gladyszówot.

4-én a *Ghyczy*-csoportot és az egyik üteget *Passy* őrnagynak rendelték alá, kinek a 604-es nyeregből, Banica irányába kellett támadásra indulnia. A másik üteg Smerekowiectől délre ment tüzelőállásba. A hadosztály ló nélküli huszáraiból alakított század, *Palesco* százados parancsnoksága alatt, Smerekowiec templománál tartalék volt, a hadosztály zöme pedig minden eshetőségre készen, 8 h-tól kezdve Regetów északi szélénél állt. Este az 5. ezredet Skwirtnén helyezték el.

5-én a *Metz*-dandárnak, a *Passy*- és *Fweewic*-csoportnak, valamint az 55. dandárnak Banicát kellett elfoglalniok, hogy a Gorlicét Banicával összekötő műutat felszabadítsák. A hadosztály a *Ghyczy*-csoporttal és tüzérésséggel támogatta a támadást, a 3. ezred és a 2. géppuskásosztág pedig szigorú készségi állásba Smerekowiecre ment. Az 5. ezred azonban a *Ghyczy*-csoport kivételével, melynek 5. (*Déry*) századát a 2. (*Schmitt*) század váltotta fel, a szállásán pihent. A gyalogság támadása azonban a magas hóban, a szívósan védekező oroszok vonala előtt elakadt. Az 55. dandár este még mindég hatszáz lépésre volt Krywától délre, a *Fwcemc*-csoport pedig *Wirchne* nyugati kijáratánál. Ennek balszárnyához csatlakozott a *Passy*-csoport, majd az 56. és 36. gyalogezred. Este a *Ghychy*-csoportot kivették a harcból.

A jeges, rossz utakon végrehajtott menetek a lovak patáit tönkretelték. Sok ló patkója leesett. A tüzérésségnek lövegenként már csak kb. 30 drb. lövedéke volt. Mindez arra indította a 11. lovashadosztályt, hogy a III. hadtestparancsnokságtól vasalásra, lőszer és anyagkiegészítésre csapatpihentést kérjen.

6-án a III. hadtest beszüntette Banica ellen a támadást s a III. hadtest bal- és a IX. hadtest jobbszárnyát visszavonták. A két hadtest közötti rést, a Smerekowiectől keletre lévő 520 -φ- és a 604-es nyereg között a 11. lovashadosztálynak kellett elzárnia, melyet ismét a IX. hadtest alá rendelték s a pihentetésből semmi sem lett. *Hegedűs* ezredes betegen hazament, a 24. dandár parancsnoka *Czitó* tábornok lett. Az említett rést a 24. dandárnak, a *Palesco*-gyalog-huszárszázadnak és a *Kagerer* százados ütegeének kellett elzárnia; nagyobb erők támadása esetén pedig időnyerésért harcolva, Kwiatonra visszavonulnia, ahol *Rettich* ezredes *Uscieruskieben* pihenő dragonyos dandára védőállást épített. *Czitó* tábornok a kijelölt terület felderítésére, biztosítására és a gyalogsággal való összeköttetésre, az 5. és 9.

ezredből egy-egy századot és egy lövegszakaszt rendelt ki. A dandár többi része szálláskörletében pihent és a lovakat átvasalta.

6-án az *Apor*-század és a 9. ezred egy százada, járőrökbe osztva átkutatta Gladyszówt és Wirchnét, mert kb. két orosz század, valószínűleg fosztogatni jött előre. A *Kagerer-üte*g egy lövegszakasza a Smerekowiectől délre lévő nyeregből lőtte az előre merészkedő oroszokat. Az *Apor*-századnak a III. hadtest balszárnyával, a 9. ezred századának a IX. hadtest jobbszárnyával kellett összeköttetést tartani. Ez a két század állandó járőrmenetekkel ellenőrizte a kiutalt területet. A századoknak szükség esetén időnyerésért, ellenállást kellett kifejteniök. Ezért Smerekowiectől északra védőállást építettek és éjjelre is kint maradtak. A 6. (*Reök*) század, mint tudjuk, a tüzéséget biztosította, de estére bevonult. — *Dr. Koós Aurél* főorvost a hadosztály-egészségügyi-intézetből az 5. ezredhez osztották be. A II. osztály orvosa lett.

7-én a Gladyszówtól északra biztosítást végző *Apor*-századot a *Schmitt*-század váltotta fel. A 6. századot a tüzéség mellé rendelték. A Kwiatonnál kiszemelt fő védővonalat a dragonyos-dandár szorgalmasan építette. Segítségére egy vadász-zászlóalj érkezett, melynek szükség esetén az új állás megvédelmezésében is részt kellett vennie. Nagyobb erejű támadás esetén a *Czitó*-dandárnak e védővonal Kwiatontól délre eső szakaszát kellett megszánnia. Ide kellett a biztosítást végző századoknak is visszavonulniuk.

8-án a 24. dandárt az 5. lovasdandár (*Rettich* ezredes) váltotta fel s az ezred pihenés és vasalás céljából Uscieruskien át Czarnára ment.

9-től 15-ig Czarnán pihent az ezred. A lovakat vasalták, a fegyverzetet tisztogatták, a ruházatot és felszerelést javították. A lovak között influenza járvány támadt, ami sok gondot okozott a parancsnoknak és a lovakat ápoló huszároknak. 10-én *Fluck László* főhadnagyot a 2. géppuskásosztagtól áthelyezték a 4. géppuskásosztaghoz.

16-án az 5./II. osztályt és a 4. géppuskásosztagot tartaléknak Uscieruskiera vitték, az 5./I. osztálynak pedig elrendelték, hogy támadás esetén a Czarna völgyét arccal keletnek, zárja le. A kwiatoni védőcsoport megerősítésére *Schöner* százados parancsnoksága alatt egy kerékpároszászlóalj érkezett kettőszáznyolcvan emberrel és négy géppuskával.

17-én a 6. lovashadosztály *Rettich-dandárát* a 22. dandár, a *Palesco*-század és a kerékpároszászlóalj váltotta fel. Az 5. és 9. ezred utászszakaszai a Czarna-Uscieruskie közti utat javították. A parancs úgy szólt, hogy ezt a nagyon rossz utat lovasoknak, vonatnak, sőt tüzéségnek is járhatóvá kell tenni.

A 24. dandár 23-ig szálláskörletében maradt. 19-én *Hegedűs* ezredes gyógyultan bevonult és a 24. dandár parancsnokságát ismét átvette. Az 5./I. osztály a Czarna-völgyének elzárására védőállást épített. A hadosztály másik három ezrede már csukaszürkeruhás gyalogpótlást kapott. Ezek beolvasztása után a 11. lovashadosztálynak három gyaloghuszárszázada lett.

Ezekből alakultak később a hadosztálynak oly sok dicsőséget szerző „lövész”-századok és osztályok.

22-én a kerékpároszászlóaljat hegyizászlóaljjá való átszervezés céljából kivették a *Czitó-da,ndáv* kötelékéből és Grybowra vitték. Pótlására a 45. gyaloghadosztálytól rendeltek alá egy zászlóaljat.

VIII. FEJEZET.

A téli kárpáti csata és a téli ma zúri csata.

1915. január 23. — március 18-ig.

Hadvezetőségünknek az orosz hadműveleti sakkhúzásokból nem volt nehéz megállapítania, hogy Keletporoszország és a Kárpátok ellen nagy támadás készül. Erre vallott a jasloi rendkívüli erőfeszítés és a nagy erőfelvonultatás Kelet-Poroszország előtt és a Kárpátok lábánál. A Kárpátokban az oroszok kétszeres túlerővel támadva, az uzsoki szoros kivételével már az összes hágókat elfoglalták; legnagyobb vitézséggel és önfeláldozással harcoló kis számú csapataink pedig erejük végénél tartottak. Márpedig, ha az orosz a Kárpátokból leereszkedik: a Nagy-Alföldnek, a központi hatalmak éléskamrájának elfoglalásával gyógyíthatatlan sebet üt a központi hatalmak testén; amit meg kellett akadályozni a mondott okon felül azért is, nehogy Olaszország és Románia az entente sikerén felbuzdulva, hadat üzenjen nekünk. Przemysl sorsa is aggasztotta hadvezetőségünket, mert a várnak csak márciusig volt élelme. Hosszas tanácskozás után tehát, az osztrák-magyar és német vezérkar főnökei abban állapodtak meg, hogy Magyarország megvédésére, Keletporoszország megszállt részének visszaszerzésére, Przemysl felmentésére és az orosz támadó-erő megtörésére, a két orosz szárny ellen támadást kezdenek.

3. hadseregünknek a Kárpátokból Przemysl irányába kellett előretörnie, ezért ezt a hadsereget az 1. hadsereg két hadtestével és egy szerbharctérről felhozott hadtesttel megerősítették. A *Pflanzer-Baltin-hadsereg* balszárnyán gyülekező „Déli”-hadseregnek, mely három osztrák-magyar és ugyanannyi német hadosztályból állt; *Linsingen* német tábornok parancsnoksága alatt, a Stryj felé kellett támadásra indulnia. A III. hadtesttel megerősített *Pflanzer-Baltin-* (7.) hadsereg előnyomulási irányául pedig Stanislaut jelölték meg. Északon a német 8. és az új német 10. hadsereget rendelték támadásra. Arcban pedig a cs. és kir. 4., 1., 2. és a német 9. hadseregnek kellett az ellenséget támadással lekötnie.

Iwanow tábornok terve, ma már tudjuk, csakugyan az volt, hogy Kárpátokban küzdő haderőnk arcvonalát a Duklai és Uzsoki hágóknál áttöri, aztán Csapon és Huszton át megindul a Nagy-Alföld ellen s közben a *Pflanzer-Baltin-hadsereget* is szétmorzsolja. Ha támadásunk ezt a támadást meg nem előzi, nem lehetetlen, hogy *Iwanow* tábornok terve sikerül. Dé-

len a téli kárpáti, északon a téli mazuri csata megkezdésével azonban szerencsére felborítottuk azt,

3. hadseregünk jobbszárnyán küzdő, főleg magyar csapataink és a „*Déli*” hadsereg, a magas hó és 20 fokos hideg dacára is sikeresen törtek előre s a Lupkovi és Duklai hágók kivételével visszafoglalták a Kárpátok összes átjáróit. A *Pflanzer-Baltin* 7. hadsereg túlnyomóan magyar csapatából álló jobbszárnya a Dnyeszterig nyomult előre, a balszárnya pedig visszafoglalta Stanislaut és egész Bukovinát. De az oroszok sem tétlenkedtek; ellentámadással megállították a „*Déli*” hadsereget, sőt 3. hadseregünket kissé vissza is szorították. Hiába erősítették meg azt négy újabb hadosztálllyal; a túlerő ellen már csak védekezni tudott.

Hadvezetőségünk ekkor a 3. hadsereg jobbszárnyán lévő *Szurmay*-csoportból, a 4. hadsereg itt gyülekeztetett másfél hadosztályából és a 2. hadsereg ideszállított zöméből, újból megalakította a 2. hadsereget, mely az Uzsoki és Lupkowi hágók között az éhségtől sokat szenvedő Przemysl felmentésére február 27-én megkezdte a támadást. Ezt a hadműveletet a németek által egy hadosztálllyal megerősített „*Déli*”-hadseregnek és a 4. és 1. hadseregünk három hadosztálllyával megerősített 7. hadseregnek, északi irányú előretöréssel támogatniok kellett. De a sokkal nagyobb orosz erő, a 2. hadsereg kimondhatatlanul nehéz viszonyok között megindult támadását hamarosan megakasztotta. A március 5-e és 10-e között nagy véráldozattal megismételt támadás ugyancsak összeroppant, a 7. hadsereg előtörésével egyetemben, mely ellen *Iwanow* tábornok a Visztula balpartjáról elvett erőkből alakított új 9. hadsereggel ellentámadást kezdett és Stanislaut is elfoglalta. A két támadó szárny megindulásával egyidejűleg, a 4. hadsereg *Arz*-csoportja Gorlicénél, tovább északra az 1. hadsereg, a német *Woysch*-hadseregcsoport és a német 9. hadsereg, szintén támadásba kezdtek, de a teljesen kilátástalanná vált harcot március 18-án beszüntették.

Przemyslt eszerint a legnagyobb erőfeszítések árán sem tudtuk felszabadítani s miután a vár élelemkészleteiből kifogyott s az éhező, legyengült, mindazonáltal fegyelmezett védőrség március 19-én még megkísérelt kitörése sem sikerült; a vár az erődítmények felrobbantása, fegyverek elpusztítása után, március 22-én átadott az oroszoknak. — Különösen nekünk magyaroknak volt ez az átadás fájdalmas, mert a vár védőrsége túlnyomórészt magyar fiúkból állt s ez volt kétségtelenül magyarázata annak is, hogy az oroszok oly hosszú hónapokon át hiába ostromolták a várat. A vigasztaló csak az volt, hogy nem a többszörös túlerő, hanem az élelem és anyagihiány győzte le a védőrséget.

A téli kárpáti csaták alatt csapataink igen nagy veszteséget szenvedtek. A 2. hadsereg állományának egy harmadát, *Tersztyánszky-csoportja* pedig — mely legnagyobbbrészt magyar csapatokból állott, — ötvennyegyszázalékát veszítette el. A téli mazuri csata, bár a németek szép sikereket értek el és Keletporoszországot is visszafoglalták, szintén nem járt döntő eredménnyel.

Ebben az időszakban a 11. lovashadosztály a 4. hadsereg kötelékében leginkább gyalogosan harcolt. Tudták, hogy a hadosztály mindenkor megbízhatóan végzi feladatát, ezért mindig oda küldték, ahol komoly veszély jelentkezett. Négy ezrede, a lónélkülmaradt huszárokból és a gyalogospótlásokból egy-egy gyaloghuszár-századot szervezett, miáltal a hadosztály tűzereje fokozódott, mozgékonyága azonban csökkent.

Január 24-én a 24. dandár felváltotta Kwiatonban, Skwirtnén és Smerekowiecen a 22. dandárt. A védőszakasz parancsnoka *Hegedűs* ezredes lett. Alája tartozott az 5., 9. ezred, a hadosztály négy gyaloghuszár-százada, a 17. Landwehrgyalogezred II. zászlóalja és egy lovas üteg. — A 9. ezred Kwiatonra került, az 5./I. osztály és a 4. géppuskásosztág Skwirtnére, az 5./II. osztály Smerekowiecre. A gyaloghuszárok egy százada Kwiatonba, egy százada Smerekowiecre, két százada Skwirtnére ment. A 17. Landwehrzászlóalj két százada Kwiatonra, egy százada pedig Smerekowiecre került. Az üteg Kwiatontól kb. 2000 lépésre délkeletre készenlétállásba ment. Az 5./I. osztály egyik százada lövegfedezetként az ütegnél tartózkodott. Riadó esetén az 5. ezrednek, a Skwirtnén elhelyezett két gyaloghuszár-századnak és a 4. géppuskásosztág két géppuskájának a Kwiatontól délre elkészített védőállást kellett megszállania. Smerekowiectől északra és délre az *Ékes*- (5./11.) osztály és egy gyaloghuszár-század végezte a felderítést és a biztosítást. A csapatok a védőállást javították, erősítették.

25-én a Smerekowiecen lévő gyaloghuszár-századot, egy Landwehrszázad váltotta fel s a hadseregpáncsnokság 26-ára szóló intézkedése jelezte, hogy a 11. lovashadosztály csapatait a 45. gyaloghadosztály 90. dandára váltja fel. Egy tarackos osztály 17 h-kor már be is érkezett Kwiatonra, ezért a 9. ezred, hogy helyet adjon, felsőbb engedéllyel Czarnára ment. Estére a 90. dandár többi csapatai is beérkeztek.

Meg kell említenünk, hogy ezen a napon *Volostyuk István* huszár az 5./II. osztálytól polgári ruhában átment az oroszokhoz Banicára és ott mindent megfigyelt. Az oroszok elfogták, de éjjel igen értékes jelentésekkel visszaszökött.

26-án 7 h-kor a hadosztályparancsnokság elrendelte, hogy *Hegedűs* ezredes a 9. ezreddel, a 4. géppuskásosztaggal, két gyaloghuszár-századdal és a lovas üteggel a helyén maradjon és a 45. gyaloghadosztály rendelkezésére álljon. Mivel azonban a 9. ezred már Czarnára ment, helyette az 5. ezredet tartották vissza. A 45. hadosztály elrendelte, hogy *Hegedűs* ezredes a Lúgtól és Smerekowiectől északra lévő magaslatok között fekvő védőszakasz-parancsnokságot vegye át. *Hegedűs* ezredes *Ékes* százados parancsnoksága alatt az 5./II. osztályt és a 17. Landwehr-gyalogezred öt századból álló II. zászlóalját hagyta a smerekowieci előretolt védővonalban, Skwirtnére pedig *Filótás* százados parancsnoksága alatt az 5. ezred egy századát, a 4. géppuskásosztágot és az 5. és 9. ezred, egyenként százhatvan emberből álló, gyaloghuszár-századait rendelte. Az üteget az 5. ezred egyik századának kellett biztosítania. Riadó esetén a F/ídtós-csoportnak a Kwiatontól délre

levő védőállást kellett megszállnia. Nagyobb erő elől az *Ékes*-csoport 5./II. osztályának a *Filótás-csoport*hoz, a Landwehr zászlóaljnak pedig Kwiatonra kellett visszavonulnia.

Az 2. osztály felderítésre állandóan három járőrt küldött ki. Ezek egyenként a parancsnokból és tizenöt huszárból álltak. A 3. számúnak a Gladyszówon, Wirchnén át Banicára vivő úton. — A 2. számúnak a fenti úttól délre lévő erdő északi szegélye mentén Banicára. — Az 1. számúnak az erdőt át, Banicára kellett előnyomulnia és a kijelölt úton felderítést végeznie. *Ékes* százados a sötétség beálltával egy negyven főből álló hóköpenybe öltözött válogatott különítményt küldött Banica felé, az oroszok nyugtalanítására.

Az utászszakaszok Kwiaton keleti szélénél hidat építettek, a gyaloghuszár-századok pedig Kwiaton és Skwirtne között az utat javították. A kassai pótszázadtól bevonult *Marsó* százados, *Koller* főhadnagy, *Péczely* főhadnagy, *Gergely* állatorvos, *Dukesz* állatorvos és száznegyvenöt lovas-pótlás. *Marsó* százados a 3. század parancsnoka lett, *Koller* főhadnagyt a 2-ik, *Péczely* főhadnagyt az 5-ik századhoz osztották be. A két állatorvos közül *Gergely* ezredállatorvosfőnök, *Dukesz* pedig a II. osztály állatorvosa lett. A két osztály egyenként hatvanhat, a géppuskás osztag négy, a távbeszélő szakasz pedig három lovast kapott.

28-án a 45. gyaloghadosztály a *Hegedűs-csoport*ot egy ágyús üteggel és Va árkászszázaddal erősítette meg s elrendelte, hogy az eddigi megfigyelővonalban rendezkedjék be védelemre. Ez a vonal Lug-észak és Smerekowiec-észak között az 520 -0-ig vezetett. A csoport balszárnyához, a Nowicatól keletre levő 814 A-ig bezárólag, a 45. gyaloghadosztály csapatai csatlakoztak.

Hegedűs ezredes védőkörletét két szakaszra osztotta. A Smerekowiectől északra lévő védőszakaszba a 17. Landwehr zászlóaljat rendelte, a Smerekowiectől délre lévőbe pedig *Ghyczy* századost az 5./I. osztállyal két gyaloghuszár-századdal és a 4. géppuskásosztaggal. Az ágyús üteg Smerekowiectől délre, a lovas üteg pedig Regetow és Smerekowiec között ment tüzelőállásba. Az *Ékes* 5./II. osztály Smerekowiecen védőkörlet-tartalék lett. — A *Ghyczy* 5./I. osztály Regetow északi részében helyezte el lovait s állandó járőrmenetekkel figyeltette az ellenséget. A déli védőszakasz 4. géppuskásosztaga, az 5. ezred gyaloghuszár-százada és az 5./II. osztály Smerekowiecen töltötték az éjjelt, de 29-én ismét a védőállás építésén és megerősítésén dolgoztak.

Az oroszok III. hadtestünket Felső- és Alsópagony környékén hevesen megtámadták! Hogy az oroszok ne vihessenek innen csapatokat oda, a 45. gyaloghadosztálynak, az egész 11. lovashadosztállyal együtt, támadnia kellett. A 45. gyaloghadosztály úgy intézkedett, hogy 31-én 6 h-kor a lovashadosztály Smerekowiecnél készen álljon arra, hogy bármely pillanatban megkezdhesse az előnyomulást. A támadást *Hegedűs* ezredes parancsnoksága alatt három oszlopban tervezték. A középső oszlopnak Smerekowiecről Gla-

dyszówon, Wirchnén át Banicára kellett előnyomulnia s ezt *Baintner* őrnagy parancsnoksága alatt, az 5./2., 5./3., 5./5. századnak, mint tartaléknak, 2000 lépés távkozzal gyalog követnie. Az 5./6. századot tüzérségi fedezetnek rendelték. A 17./I. zászlóalj, a két gyaloghuszár-század és a 4. géppuskásosztag a védőállás védelmére visszamaradt. Az előnyomulásnak a 45. gyaloghadosztály külön parancsára kellett kezdődnie.

31-én 3 h-kor az 5./6. századtól három lovasjárőrnek kellett kimennie felderítésre. Ezek ereje és menetvonala a következő volt: 1. számú: *Sándor Gerő* hadnagy tizenkét lovassal Gladyszówon, Wirchnén átKrywára; 2. számú: *Gárdony* hadnagy tizenkét lovassal Gladyszówon, Wirchnén át Banicára; 3. számú: *Palesco* százados egy szakasszal. Ennek egy altisztet és négy huszárt összeköttetés gyanánt a 604-es nyeregben kellett visszahagynia, egy járőrrel a Banicától nyugatra lévő 612 \diamond magaslatot, egy járőrrel pedig Banicát és az attól északra lévő 757 \triangle felé húzódó hegyhátat kellett felderítenie. A járőröknek meg kellett állapítaniuk, hogy Krywán és attól északra és délre a magaslatokon van-e ellenség, milyen erős, mit művel, milyen irányba megy, hol van a védőállása? *Kiszely* hadnagyot hat huszárral *Pattay* ezredeshez Lúgra küldték, hogy a gyalogsággal összeköttetést tartson. A vezetéklovak az elhelyezési körletben maradtak. Minden négy ló mellett egy huszár.

Filótás százados megbetegedett. Az 5. ezred parancsnokságával *Baintner Ernő* őrnagy bízott meg. *Böszörményi* főhadnagy felgyógyultán bevonult s átvette a 4. géppuskásosztag parancsnokságát. *Panos Aurél* főhadnagy visszament a 2. géppuskásosztaghoz.

31-én a lovasjárőrök 3 h-kor elindultak, a hadosztály pedig indulásra készen 15 h-ig a 45. gyaloghadosztály parancsára várt. Ekkor a támadást elhalasztották s a *Hegedüs-csoportnak* a 30-i helyzetbe kellett visszamennie. A Smerekowiectől délre lévő védőszakaszt *Ghyczy* százados az 5. ezred 2. és 3. századával, az 5. és a 9. ezred gyaloghuszár-századaival és a 4. géppuskásosztaggal szállta meg. Az 5. II. osztály 1630-kor Skwirnére ment.

Február 1-én a gyaloghuszár-századok előreküldött osztagai Banica és Wirchne között orosz táboriőrökkel harcoltak. Két huszár hősihalált halt, hat megsebesült. Délután a 2. és 3. ezred gyaloghuszár-századai felváltották az 5. és 9. ezred gyaloghuszár-századait.

2-án a *Hegedüs-csoportot* a 9. és 2. ezredből és a 2. géppuskásosztagból alakult *Czitó-csoport* váltotta fel. Az 5./2. század M. H. Wolára, az 5./3. század és a 4. géppuskásosztag Klimkovára, az 5./11. osztály Uscieruskiera ment szállásba.

4-én a 11. lovashadosztály elhelyezési körletét a helyszínére érkező 11. gyaloghadosztálynak adta át és állásban nem lévő részével Czarna, Hanczowa, Wysowa falvakban talált új szállást. Az 5. ezred 1630-kor érte el Wisowát, ahol laktáboriőrökkel biztosította magát. Mivel Wisowa lakossága orosz érzelmű volt, túsokat szedett. A hadosztály utászszakaszait egyesítették, hogy Czarna és Uscieruskie közti utat gépkocsiknak is járhatóvá tegyék.

5-én az ezred legénysége a Wysowa-Hanczowa közti úton havat lapátolt, hogy a gépkocsik közlekedhessenek. *Ékes Károly* századost kinevezték a 11. lovashadosztály gyaloghuszár-századaiból alakított osztály parancsnokává. Segédtsíztje *Bujanovics Albert* zászlós lett. Az 5. ezred gyaloghuszár-századának vezetésével *Péczely László* főhadnagyot bízták meg. A századhoz beosztották *Koller Gáspár* főhadnagyot és *Kiszely Pál* hadnagyot. Az 5./II. osztály parancsnoka ugyanekkor *Reök* százados, a 6. századé pedig *Palesco Jenő* százados lett. A máh havonaton lovai között takonykór esetek fordultak elő, ezért *Dukesz Géza* állatorvost szolgálatátételre oda osztották be.

6-án az ezred a bártfa-zboroi út megvizsgálására két tisztí járórt küldött ki. Mivel ezen a napon Wysowát a 11. gyaloghadosztály csapatai foglalták el, az 5. ezrednek délután Klimkowára kellett mennie, ahová 18 h-kor érkezett. A nyomorúságos faluban az egész ezrednek nem jutott megfelelő szállás, ezért a 3. századot M. H. Wolán helyezték el.

7-én a 45. és a 11. gyaloghadosztályt elvitték erről az arcvonalszakaszról s a Szydłowy patak völgy és a Smerekowice től északra lévő 520 által határolt védőszakaszt a 11. lovashadosztálynak önállóan keltett megvédenie; az ugyanakkor alá rendelt 36. gyalogezred két zászlóaljával a 98. gyalogezred egy zászlóaljával és egy kerékpáros zászlóaljjal. Este a Csiíd-csoportból kivonták a 9. ezredet és Uscieruskiere küldték. Az *Apor-század* Gzarnára ment. Az ezred utászszakaszát útjavításra Skwirtnére rendelték. 8-tól 10-ig a legénységet tífusz ellen beoltották. A csapatok az utakról a havat eltakarították.

11-én az 5./I. osztályt és a 4. géppuskásosztágot Czarnára, az 5./II. osztályt pedig Brunaryra helyezték át, ahol az ezred 14-éig maradt. *Lichtmann Imre* hadnagyot 11-én a gyaloghuszár-századhoz osztották be.

15-én *Hegedűs* ezredes a 24. dandárral felváltotta a 22. dandár csapatait. Az északi védő-szakaszba a 21. *Landwehr-gyalogosnandár* Wosatka alezredes parancsnoksága alatt álló II. zászlóalját, a nyolc géppuskával és kilencvenhat kurtálllyal rendelkező kerékpároszászlóaljat és az 5. és 9. ezred gyaloghuszár-századait rendelte; a déli védőszakaszba a *Tóthvárady* százados parancsnoksága alatt álló 9. ezredet, az 5./11. osztályt és a 4. géppuskásosztágot osztotta be. Védőszakaszhatárnak a Smerekowice és Regetow közti utat jelölte meg, *Baintner* őrnagyot pedig az 5./I. osztállyal és két gyaloghuszár-századdal védőkörlettartaléknak Smerekowicekre rendelte. Ezen a napon a 24. dandárt a 13. Landwehtr-gyaloghadosztálynak rendelték alá s parancsnokságát *Tallián* tábornok vette át, de *Hegedűs* ezredes mellette maradt. A gyaloghuszár-osztályhoz szervezetszerűen egy géppuskásosztágot osztottak be.

17-re a IX. hadtest általános támadást rendelt el. A támadáshoz két gyaloghuszár-századot és a 9. ezred két századát Wosatka alezredesnek rendelték alá. A IX. hadtest tartaléka Regetow Nizyn a 36. *Landwehr-gyalogezred* két zászlóalja (800 puska), a 9. huszárezred két százada, a 4.

géppuskásosztag és az 5. huszárezred lett, Smerekowiecen pedig a gyaloghuszár-osztály két százada és a kerékpáros zászlóalj. Parancsnokuk *Tallián* tábornok volt

17-én 630-kor a 13. gyaloghadosztály csapatai előnyomulás közben átlépték a *Tallián-csoport* védővonalát. A hadtesttartalék két 36. Landwehrgyalogezerdbeli zászlóalját először Kwiatonba rendelték, majd a 13. gyaloghadosztály támogatására Smerekowiecen, Wirchnen át az attól délre lévő 623 -φ- irányában. A IX. hadtest támadása azonban megakadt, mire a hadtestparancsnokság 1640-kor elrendelte, hogy a tartalék zárja le a smerekowieci völgyet. *Tallián* tábornok erre a smerekowieci templom és vadászház között fekvő északi védőszakaszba a *Péczely*-gyaloghuszár-századot és a kerékpároszászlóaljat rendelte; a templomtól délkeletre húzódó védőszakaszba pedig, *Baintner* őrnagy parancsnoksága alatt, az 5., $\frac{1}{2}$ 9. ezredet, 4. géppuskásosztagot és a gyaloghuszárosztály géppuskásszakaszát rendelte, A 2. gyaloghuszárszázad és a kerékpároszászlóalj két géppuskája tartalék volt Smerekowiec iskolájánál. — 18 h-kor az oroszok a *Wosatka*-csoportot Smerekowiecre visszaszorították! Mivel nagy veszteséget szenvedett, védőkörlettartaléknak rendelték; az északi védőszakaszt pedig a 2. ezred gyaloghuszár századával megerősítették.

18-án a *Tallián*-csoportnak is támadnia kellett. A Smerekowiec-Banica közötti úttól északra, *Jaklic* kerékpáros százados vezetése alatt, a 90 karabélyból és 8 géppuskából álló kerékpároszászlóalj és három gyaloghuszár század nyomult előre, az úttól délre pedig, *Wosatka* alezredes parancsnoksága alatt a 21./II. zászlóalj, a $\frac{1}{3}$ 9. és az 5. ezred lórolszállt huszárjai, a 4. géppuskásosztag és a gyaloghuszárosztály-géppuskásszakasza haladt. — A csoportnak a gladyszowi templom magasságáig kellett előnyomulnia s ott védelemre berendezkedve állását mindaddig okvetlenül tartania, míg a szomszédos gyalog csapatok vele egymagasságba érnek; azután pedig a gyalogsággal összhangban folytatnia a támadást Banica ellen. — A *Tallián* csoport 5 h-kor heves tüzéségi tűzben kezdte meg az előnyomulást. 9 h-kor mindkét alcsoportja elérte a kijelölt vonalat és ott védelemre rendezkedett be. Az oroszok előle a Wirchnétől keletre lévő erdőszegélyre vonultak vissza Minthogy azonban a szomszédos gyalogsági csoportok nem tudtak előrejutni, a már eddig is hetven főnyi veszteséget szenvedett *Tallián* csoportnak sem kellett folytatnia a támadást. Az északról szomszéd 26. gyaloghadosztály csapatai 19-én sem tudták a Wirchnétől északra levő 623 φ-ot elfoglalni, a délen előnyomuló gyalogságnak azonban sikerült a Wirchnétől délkeletre lévő 623 φ-ot elérnie, mire *Wosatka* alezredes is előnyomult és jobbszárnyával a gyalogsághoz zárkózott. Délben a *Tallián-csoport* jobbszárnya Wirchnétől délkeletre a 623 φ-on, balszárnya pedig Wirchnétől nyugatra az 531 φ-on volt. — A jobbszárnyon lévő huszárok 1630-kor egy valótlan jelentés következtében lövöldözni kezdtek, és az előző napi védőállásba vonultak vissza, de 18 h-kor már ismét a 623-on voltak.

20-án 1 h-kor az oroszok megtámadták a huszárok 623 φ-on lévő

állítását, de kísérletük kudarccal végződött. Reggel a 26. gyaloghadosztály két százada Wirchne keleti szegélyére nyomult előre s *Wosatka* alezredes ezt a két századot a gyaloghuszárosztály két géppuskájával és az 5. ezred utászszakaszával megerősítette, de csoportjának Wirchnétől délre lévő részével nem tudott előnyomulni, mert a Krywától északra lévő 588 -ról tüzelő orosz tüzérség oldaltüzében igen nagy vesztesége lett volna. A hadtestparancsnokság hozzájárulásával ezért csak esti 20 h-kor kezdte meg a támadást. Ennek sikerültével a kijelölt vonal, most már hézag nélkül a birtokunkban volt, mire a *Jaklic*-csoportot Wirchnétől nyugatra az 531 -ra tartaléknak rendelték. 22 és 23 h-között az oroszok az északi és déli 623 -ot megtámadták, de csapataink a támadást mindkét ponton véresen visszaverték. *Reök* százados megsebesült, kórházba vitték. A II. osztály parancsnokságát *Déry* főhadnagy vette át.

21-én a csapatok az elért vonalban védelemre rendezkedtek be. 20 h-kor a 9. ezred egyik százada felváltotta a *Marsó* századot. A tüzérség új állásba ment előre, belövést végzett és éjjeli támadás elhárítására rendezkedett be. A *Srnerekowiec* keleti kijáratánál felállított új 15 cm.-es *Skoda üteg* is belőtte magát. Sajnos, az ütegek eleinte a mi gyalogságunkat lötték és a sebesültekről nem is szólva, csak halottakban kb. ötven főnyi veszteséget okoztak. A szerencsétlenség főoka az volt, hogy nemcsak az ütegpáncsnokok nem mentek a raj vonal közelébe, hanem még a megfigyelők sem. *Hegedűs* ezredes erélyes sürgetésére, 22-én megfigyelő tüzériszketek állítottak a déli 623 -ra.

22-én 130-tól 3 h-ig az oroszok a banicai út mindkét oldalán és a két 623 -φ- ellen rajtaütésszerűen előretörték. Csapataink minden támadást visszavertek, pedig tüzérségünk nem is avatkozott a harcba. 10 h-tól 1030-ig igen élénk tűzharc folyt az arcvonalon, de aztán elült a harci zaj. 15 h-kor a hadtestparancsnokság a 98./II. zászlóaljjal erősítette meg a *Tallián-csoportot*. Ennek a zászlóaljnak az arcvonalban lévő 21./11. zászlóaljat, az 5. és a fél 9. ezred lórólszállt századait kellett volna este felváltania, de a hadtest 1745-kor úgy intézkedett, hogy a felváltás elmarad, 1830-kor a hadtest az alábbi rendeletet adta: „*A 13. hadosztályt elszállítják, ezért éjjel a 13., a 26. gyaloghadosztály és a Tallián-csoport csapatai, az előnyomulás megkezdése előtti védőállásba menjenek vissza!*” *Tallián* tábornok erre 22 h-kor a smerekowieci védőállás északi szakaszát ideiglenesen a 98./II. zászlóaljjal, déli szakaszát pedig az 5./3. századdal és a kerékpároszászlóalj egy géppuskásosztagával szállatta meg, a *Jaklic*- és a *Wosatka*-csoportoknak pedig elrendelte, hogy a visszavonulást a 13. és 26. gyaloghadosztály csapataival összhangban 23-án 330-kor kezdjék meg.

23-án 6 h-ig a két csoport járőrök hátrahagyása mellett visszavonult s a smerekowieci védőállás északi szakaszát, az 520 -tól a gladyszowi útig bezárólag, a kerékpároszászlóaljjal, a 98./II. zászlóaljjal és a 9. ezred gyaloghuszár-századával, *Jaklic* százados szállta meg; a déli védőszakaszt pedig a 3. ezred gyaloghuszár-századával, az 5. 3. századdal és a gyalog-

huszárosztály géppuskászakaszával, *Tóthvárad*y százados. A 21. II. zászlóalj, az 5. ezred 2., 5. és 6. százada és a 4. géppuskásosztág Smerekowicen tartalék volt. Az orosz tüzéség Wirclmét, Gladyszowot, Lúgot és Smerekowiet lötte, gyalogsága azonban nyugton maradt. — A *Tallidn* csoport 23-án reggel a 13., este a 26. gyaloghadosztály alá tartozott.

24-én az 5./3. századot a 9. ezred egyik százada felváltotta. Az 5. ezred Skwirtnére ment. Ide hozták Hanczowáról a vezetéklovait is. Az este érkezett parancs értelmében a 24. dandár déli védőszakaszát a III. hadtest csapatainak, északi védőszakaszát a 98. gyalogezrednek kellett átvennie. A felváltás 25-én 8 h-ig megtörtént. Az 5. ezred Grodekre lovagolt, ahol 17 h-kor beszállásolta magát és március 2-ig maradt. Ez az idő a lovak vasalásával telt el.

Március 3-án Brunaryra rendelték az ezredet, hova 11 h-kor megérkezve, azt a parancsot kapta, hogy Binczarowára menjen. Ezt a falut 13 h-kor érte el, március 15-ig itt pihent s a lovak átvasalását befejezte. — 8-án bevonult a pót-századtól *Lestyán* főhadnagy, *Makay* hadnagy, *Viczmándy* hadapród és százhuszonhárom lovas. — 15-én az ezredek négy-négy tolmácsot kaptak.

16-án a 24. dandárt, mint *Arz* altábornagy hadseregcsoportjának tartalékát, az arcvonalban küzdő 39. honvéd-gyaloghadosztály mögé Polnára rendelték. Az 5. ezred 14 h-kor érte el Polmát és 17-én ott pihent. A dandár-, ezred- és osztályparancsnokok Luznánál megtekintették a 39. honvéd gyaloghadosztály védőállását, hogy alkalmaztatás esetén tájékozva legyenek.

18-án a 39. gyaloghadosztály rendeletére Bobowán át Siedliskára lovagolt a dandár. A 39. gyaloghadosztály parancsnoka azt tervezte, hogy a dandár lórólszállt huszárjait az arcvonalban küzdő egyik honvédzászlóalj felváltására tűzvonalba rendeli. A lovasdandár Siedliska H. H.-nál lóról szállt. A 2. és 9. ezred lórólszállt huszárjaiból *Éder* alezredes parancsnoksága alatt négyszázharminc karabélyból álló gyalog osztály alakult. Ez az osztály és a 4. géppuskás osztág 2030-kor felváltotta a 9. honvédgyalogezred *Kovács*-zászlóalját, melynek védőállása Luzna nyugati szélétől észak feié a 368 (-) irányába húzódott. Mivel azonban a gyalogzászlóalj létszáma lényegesen nagyobb volt, a hadosztályparancsnokság az 1500 lépés kiterjedésű védőszakasz megvédésére a négyszázharminc karabélyt kevésnek tartotta, ezért a huszárosztályt egy honvédszázaddal megerősítette. — Az 5. ezred vezetéklovait *Ékes* százados vitte Brusnikra, akit a gyaloghuszárosztály parancsnoklásában *Brokes István* alezredes váltott fel.

IX. FEJEZET.

A húsvéti kárpáti csata.

1915. március 20. — április 25-ig.

Ebben az időben az oroszok egyre határozottabban fordították tekintetüket Budapest felé. *Iwanow* tábornoknak már régóta igen kedves terve volt Berlint, Budapesten és Bécsen át érni el Megerősített 3. és 8. hadseregét tehát Dukla és Uzsok között áttörésre rendelte, többi hadseregének

pedig védekező feladatot adott. A március 20-án megkezdett orosz támadás, 3. és 2. hadseregünket visszaszorította. Erre hadvezetőségünk a 3. hadsereget a 4. hadsereg részeivel megerősítve, március 28-án megállította az oroszokat; 2. hadseregünk azonban, a *Szurmay*-csoport kivételével, melynek magyar harcosai hősiesen megvédték az Uzsoki szorosot; a Kárpátok déli lejtőjén lévő Patakófalú—Nagypolyán vonalba visszavonult.

A Przemyslnél felszabadult orosz hadtestekkel időközben megerősödött orosz 3. és 8. hadsereg, április 2. és 5. közt újból megkezdte a támadást, de a német hadvezetőség részéről *Marwitz* tábornok parancsnoksága alatt ide irányított, három német hadosztályból álló, „*Beszkiid*”-hadtest támogatásával, sikerült megtörni az orosz tömegrohamokat. Erre az oroszok „délnyugati” arcvonalukat még két hadtesttel megerősítve, harmadszor is támadásra rendelték. Minthogy pedig ez a támadás sem sikerült, április 21. és 26. között minden figyelmüket az Uzsoki szoros elfoglalására fordították. *Szurmay* hős magyarjai azonban a Magyar Haza határán minden támadást visszavertek.

3. és 2. hadseregünk helyzetének megkönnyítésére a 7. és a német „*Déli*” hadsereg támadásba kezdtek. Előbbi kiszorította észak Bukovinából az oroszokat, utóbbi pedig több magaslatot elragadott tőlük.

Az ezred, mint tudjuk, március 18-án a luznai védőállásba ment, ahol 22-ig maradt.

23-án 2—3 li közt az 5. és 9. ezred lórólszállt századaiból alakított osztályt és a hadosztály már régebben tűzvonalban lévő gyaloghuszár-osztályát felváltották s a dandár Siedliskára gyalogolt. Ide rendelték a vezértéklóvakat is. Az ezred ezután Polnára lovagolt, ahol a hadosztály gyaloghuszár-osztályát is elszállásolták s ahonnan a gyalogság mögött lévő magaslatokra, dandár-rendeletre, négy lovasjárórt küldött. Ezeknek az ellenség mozdulatait kellett volna figyelniök, de az orosz tüzérség észrevette és szétugrasztotta őket.

24-én az ezredet Binczarowára irányították. A dandárparancsnokság Florynkára ment. Az oroszok erőszakos kárpáti támadása ugyanis Uscieruskietől keletre harcoló 8. gyaloghadosztályunk jobboldalát és hátát állandóan veszélyeztette, ennek biztosítására tehát a 24. dandárt a 8. gyaloghadosztály alá rendelték.

25-én 3 h-kor a 3. századot *Marsó* százados parancsnoksága alatt Tyliczre és Végpetrire küldték, hogy az egyik félszázaddal Tylicz környékén, a másik félszázaddal Végpetri környékén figyelje az orosz mozgolódásokat, A jelentéseket közvetlenül a 8. gyaloghadosztály parancsnokának, *Fabini* altábornagynak, Uscieruskiere kellett küldeni. 7 h-kor az 5. ezredet, a gyaloghuszár-osztályt, a 4. géppuskásosztagot és az egyik üteget, Snietnicára irányították; a 9. ezredet pedig Polányra. 9 h-kor a gyaloghadosztály a lovasdandárt még tovább délre toltta el: A snietnicai csoportot Izbyre, a gyaloghuszár-osztályt Bielicznára, a polányi csoportot Tyliczre. A csoportok biztosítva, felnyergelt lovakkal, beavatkozásra készen álltak és csak 20 h-után nyergeltek le.

27-én a 8. gyaloghadosztálynak a Hanczowa-Wysowa közötti völgytől keletre fekvő hegyeken lévő orosz állásokat kellett elfoglalnia. Ebben a támadásban a 24. dandár is részt vett. Az 5. ezrednek és a 4. géppuskásosztagnak Hanczowáról Wysowára, a gyaloghuszár-osztálynak Huta Wysowán át Wysowára, a 9. ezrednek és egy lövegszakasznak pedig Czigelkán-Blechnarkán át, kelet felé kellett a támadást végrehajtania. Az 5. ezred és a 4. géppuskásosztagnak 27-én 630-kor indult Izbyról és Snieticán, Slawiszán át Hanczowa felé lovagolt. Hanczowa előtt, nehogy lovai tüzérségi tűzbe kerüljenek, tűzharchoz lórólszállt. A 170 lórólszállt huszárból alakult század, *Ghyczy* százados parancsnoksága alatt, a Hanczowa-Wisowa közti völgyet keletről határoló magaslatokon nyomult előre Grodek 712 , Wysola 788 A felé. Hanczowáról a 3. császárvadászezred két századának az 5. ezreddel összhangban kellett volna előnyomulnia, de ezek már az 5. ezred beérkezése előtt megindultak; az egyik a műúton Wisowa felé, a másik a *Ghyczy-század* előnyomulási vonalán, úgy, hogy mire a *Ghyczy-század* a Grodek magaslatra ért, a császárvadász századot már ott találta. Annak parancsnoka átvette a parancsnokságot a *Ghyczy-század* felett is. Közben a Hanczowától keletre lévő Kanczowa-Gora 821 -ről -ról Jaworzynka 872 -φ- felé előnyomuló 3. császárvadászezred, grodeki magaslaton és műúton lévő két századát, a 4. géppuskásosztaggal együtt, a Wysola 788 A-on álló oroszok ellen irányította; tartaléka pedig a Grodek 712 -on a *Ghyczy-század* lett. Mindezzel összhangban, Wysowán át, a Wysola 788 A irányába *Brokés* alezredes parancsnoksága alatt a gyaloghuszár-osztály is előnyomult; a 9. ezred pedig, a délnyugat felől ugyanoda előnyomuló 87. gyalogezrednek lett a tartaléka. A 9. ezredhez beosztott lövegszakasz Czigelkától északra ment tüzelőállásba. Az 5. ezred 3. százada pedig Végpétrin maradt s összeköttetést tartott a III. hadtesttel.

28-án 330-kor a 8. hadosztály a Jaworzynka 872 -ot megszálló oroszok ellen általános támadást rendelt el. A *Ghyczy-század* a grodeki hegyen tartalék maradt s egy félszázaddal elzárta a 712 -tól északnyugatra lévő völgyet. A 9. ezred az 55. gyalogdandár tartaléka maradt. — Az oroszok a merdek hegyen szívósan védekeztek, a császárvadászok támadását visszaverték, a *Brokés*-osztály támadása pedig az orosz állás előtt 600 lépésre megakadt. *Brokés* alezredes jelentése szerint osztálya előtt egy 45 fokos lejtőjű szakadék és abban méternél magasabb hó volt.

29- és 30-án a helyzet nem változott. 31-én azonban sikerült az oroszok állását elfoglalni. Az ellenség nagyobb erejű ellentámadására számítva, a 8. hadosztály árkászai és a 24. lovasdandár utászai, Kozie Zebro 853 , Grodek 712 , 503 és a Wysowa melletti völgytől nyugatra, a magaslatokon új védőállást építettek.

Április 1-én az 5. ezred készütségi állásba Wysowára ment. A grodeki támpontban 24 órás felváltással harminc huszár maradt. A gyaloghuszárosztályt és géppuskásosztágát is kivették a harcból és tartalék gyanánt Wisowán helyezték el.

3-án 4 h-kor az oroszok, csapataink Wisola 788△ Palikowka 748 ◊ és Sekowka 681 ◊ vonalban lévő állását, nagy erővel megtámadták. A Wisola ellen intézett támadást a fél gyaloghuszár-osztály és a géppuskás szakaszok véresen visszaverték. Az arcvonaltól előtt háromszáznegyvenhét legénységi és három tiszt holttest maradt, míg a mi csapataink vesztesége az oroszoké mellett elenyészően csekély volt.

Ezt a szép eredményt különösen a 4. géppuskásosztagnak (*Böszörményi* százados) és a gyaloghuszár-osztály géppuskáinak (*Gömöry* százados) kell javára írunk. Nem hallgatjuk el azonban azt se, hogy a 87. gyalogezred egyik szakasza parancs nélkül a huszárok segítségére sietett s a támadó muszkákat ügyesen oldalba kapta. — A Palikowka 748 ◊ és a Sekowka 681 ◊ magaslatot azonban az oroszok elfoglalták és a cseh kiegészítésű 28. gyalogezred három századát elfogták. Erre a felriasztott *Ghyczy-század* megszállta a grodeki támpontot. *Brokés* alezredest pedig a fél gyaloghuszár-osztállyal, az osztály géppuskásosztagával és a 20. vadászszázlőaljjal, a Palikowka magaslat visszafoglalására ellentámadásra rendelték. *Brokés* alezredes Wysowáról Blechnarkára vonult előre, ahol egy zöldhajtókás, valószínűleg 28. gyalogezredben cseh tiszt, azt jelentette neki, hogy a Palikowka magaslaton már saját gyalogság van; mire *Brokés* alezredes, hogy minél előbb elérhesse a magaslatot s megerősítse az ott lévő saját hűt gyalogságot, minden felderítés és biztosítás nélkül folytatta útját. A zöldhajtókás tiszt jelentése azonban, fájdalom, hamisnak bizonyult s a zárt alakzatban előnyomuló csoport háromszáz lépésről egymásután több összetűzést kapott. Kilenc ember megsebesült s *Brokés* alezredes kénytelen volt a visszavonulást elrendelni. A csoportot ezután egy császárvadászszázlőaljjal erősítették meg, mellyel *Brokés* alezredes a Blechnarkától délre lévő magaslatokat szállatta meg. 17 h-kor a 3. császárvadászszázad, tüzérségi rajtaütés után, tüntető támadással ötven lépésre megközelítette az oroszok Jaworzinkán lévő igen erős állását és sok veszteséget okozott az ellenségnek.

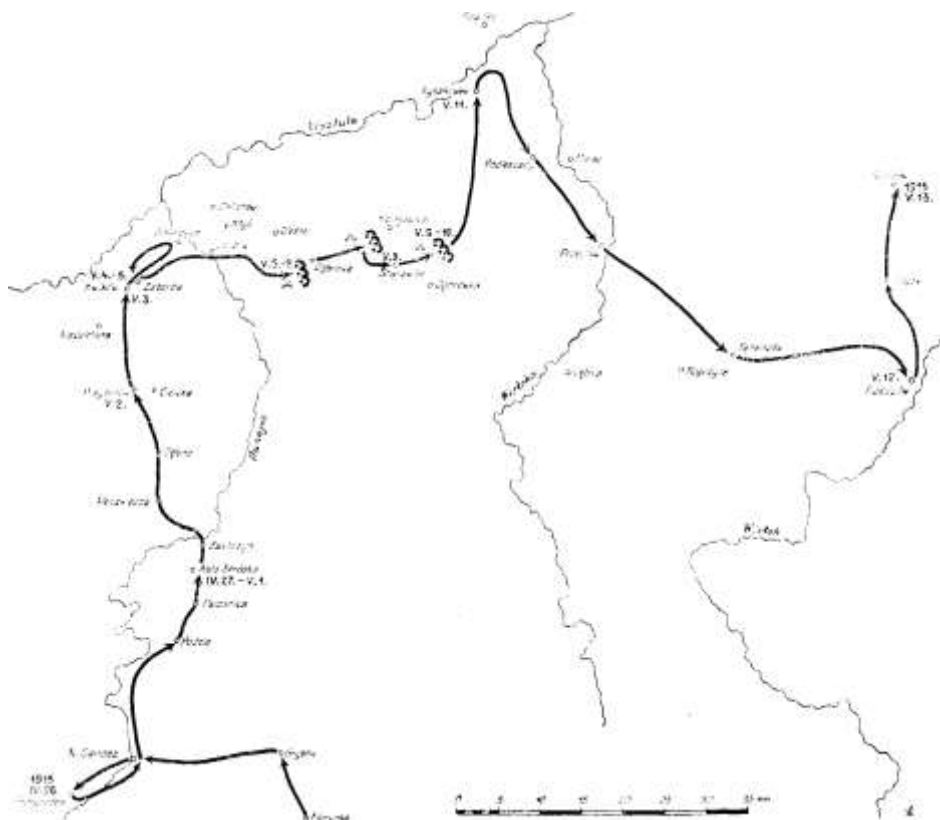
4-én *Brokés* alezredes csoportját a 4. császárvadászszázad részei váltották fel s a gyaloghuszár-osztály Wysowára ment. Itt helyezték el a grodeki támpontban 9. ezredbeli huszárokkal felváltott *Ghyczy-század* is. Az 5. és a 9. ezred utászszakaszai a grodeki támpont kiépítésén dolgoztak. Terv szerint a grodeki támpontot az 5. és a 9. ezred huszárijainak felváltva kellett megszállniok, a védőállásban pedig a fél *Brokés*-osztály és a 4. géppuskásosztág cserélődött a másik fél-osztállyal és a *Gömöry*-géppuskásosztaggal. — A vezetéklövők Slawiszán maradtak.

5-én 4 és 6 h között tüzérségünk hevesen lőtte az orosz állást. 21 h-kor az oroszok a 87. gyalogezred, a 20. vadászszázlőalj, a fél gyaloghuszár-osztály és a 4. géppuskásosztág állása ellen támadásra indultak, de a drótakadályok előtt kb. kétszáz lépésre a támadás véresen összeomlott, mert tüzérségünk is igen eredményesen működött közre. A Wysowán pihenő fél gyaloghuszár-osztályt és géppuskásosztágot felriasztották, de nem vetették harcba.

Az utászszakaszok ezen a napon is a második védőállás kiépítésén

dolgoztak. A munkát *Schön* császárvadász százados vezette, ki az utászok segítségére negyven polgári lakost is kirendelt.

6-án a *Brokés*-osztály két százada felváltotta a védőállásban lévő másik két századot, a 4. géppuskásosztág helyére pedig a 6. lövésztársaság került. A grodeki támpontban az 5. ezred két szakasza felváltotta a 9. ezred szakaszait. A két fél egésznap tüzérségi és gyalogsági tűzharcot vívott. A délután előreküldött gyalogsági járőrök azt jelentették, hogy Jaworzynka 872 \diamond és a 798 \diamond mögött orosz erők gyülekeznek és valószínűleg éjjeli támadásra készülnek, mire az egész arcvonalon fokozottabb éberséget

Az ezred útja. 1915. IV. 26. — V. 13.

rendeltek el s a Wysowán tartalékban lévő fél gyaloghuszár-osztályt a második védőállás megszállására rendelték. 21 h-kor kigyulladt a wysowai fürdő épülete, de a 9. ezred eloltotta. Az éjszaka, a riasztó jelentések ellenére is, teljes nyugalomban telt el.

7-én 10—12 h közt az orosz nehéz tüzérség a Wysowa északi részében tüzelő állásban lévő ütegünket lőtte. A gránátok a Wysowa északi részébe telepített segélyhely és ezredparancsnokság közelében robbantak.

8-án a Végpetriben lévő 5./3. század parancsnoka, *Marsó* százados, azt

jelentette, hogy helyzetünk Wysowa és Zboró között változatlan. A zborói kastélyt az oroszok megszállták, de nehéz-tüzérségünk tüzére újból kiürítették. 19 h-kor az 5. ezredet a 9. ezred váltotta fel s az ezred tartaléknak Wysowára ment. Ezen a napon elkészült a 2. védőállás grodeki támponttól délnyugatra fekvő 503 -ig terjedő szakasza.

9-én csak kölcsönös tüzérségi tűz volt. — Mivel a 8. gyaloghadosztály azt hitte, hogy az oroszok az Uzsoki szoros felé erőket vontak el, erős felderítő járőröket küldött az ellenség védőállása felé.

11-én 7 h-kor az oroszok megtámadták a blechmarkai védőcsoportot, de támadásuk már a tüzérségi tűzben összeomlott.

12-én erősen havazott. A tavasz sokáig váratott magára.

13-án az orosz tüzérség hevesen lőtte a 2. álláson dolgozó utászainkat, akik kénytelenek voltak beszüntetni munkájukat s az első védőállás drót-akadályainak kiszélesítéséhez fogtak. Itt dolgoztak a következő napokon is.

Az ezred tisztai beosztási táblázata ekkor a következő volt:

Ezredparancsnok: *Hegedűs Pál* ezredes,
ezredsegédtsizt: *Havassy Lajos* főhadnagy,

1. osztályparnok: <i>Ghyczy Béla</i> százados,	II. osztályparnok: <i>Baintner Ernő</i> őrnagy.
2. századparnok: <i>Schmitt Pál</i> főhadnagy,	5. századparnok: <i>br. Apor Ferenc</i> főhadnagy,
3. századparnok: <i>Mar só László</i> százados,	6. századparnok: <i>Lövészti György</i> főhadnagy.

14-én bevonult az ezredhez *Puska József* 4. ezredbeli őrnagy, akit az ezredtörzshöz osztottak be. Este az ellenség nyugtalanítására kisebb csoportokat küldtek ki.

16-án este a 24. dandár csapatait kivették a tűzvonalból. Az 5. ezred, vezetéklövőosztag, Stawiszára ment, a gyaloghuszár-osztály Czarnára, a 9. ezred Végpetribe. A csoportnak vitéz és eredményes működéséért a IX. hadtestparancsnokság és az 5. és 96. dandár parancsnoka teljes elismerését fejezte ki.

17-én Florynkára ment az ezred, ide rendelték a Végpetribe kikülönített *Mars ó-századot* is. Az utászszakaszt viszont műszaki munkára Végpetribe küldték. A 9. ezredet Brunaryn, a gyaloghuszár-osztályt pedig Grybowon helyezték el.

18-án végre Grybowban megfürdött a legénység.

19-én Grybow felett bombázó orosz repülőgép jelent meg. A 4. géppuskásosztágot légvédelemre Grybowba rendelték.

25-ig Florynkán pihent az ezred és hámos lovakkal segítette a lakosság szántását. 22-én bevonult az utász szakasz is. 25-én 8 h-kor parancs érkezett, hogy a 11. lovashadosztálynak 27-én el kell indulnia Zakliczyn felé.

26-án az ezred a 24. dandár kötelékében 7 h-kor indult Florynkáról és Grybowon, Neusandzen át Niskowa, Swiniarsko, Brzezna, Podegrodzie területére lovagolt. Az 5. ezrednek szállásul Podegrodziet utalták ki, ahova az ezred 14 h-kor érkezett be. A 11. lovashadosztályt az újonnan alakult német 11. hadseregnek rendelték alá s Zakliczyntól délnyugatra fekvő helységekben kellett bevárnia a további parancsokat.

27-én 6 h-kor indulva, a 24. dandár Swiniarsko északi szegélyén gyülekezett és Neusandezen, Podolen, Palesnicán át lovagolva, az 5. ezredet Wola Stoskán, a 9. ezredet Zdonián szállásolták el. A 22. dandár a nyugatra fekvő falvakban nyert elhelyezést. A hadosztályparancsnokság Strozen, a 24. dandárparancsnokság Zdonián volt.

X. FEJEZET.

A gorlicei áttörés.

Az orosz hadvezetőség egyáltalán nem okult a csúfos kudarcokon és továbbra is a Kárpátokon való áttörést erőszakolta, hiába jelentette az orosz délnyugati arcvonaltól parancsnoka, hogy a téli és húsvéti kárpáti harcok alatt a csapatok létszáma igen lemorzsolódott és az élelem és lőszer pótlására is idő kell, nem hallgattak rá! Április 22-én a cár is Galíciába ment és *Iwanow* tábornok parancsot kapott a támadás folytatására.

Conrad, az osztrák-magyar haderő vezérkari főnöke, ezalatt fényes haditervet dolgozott ki: Igen erős tüzérségi főlényel, Gorlice és Tarnow közt át akarta törni az orosz arcvonalt, hogy aztán a jaslói és krosnoi medencéken át a Sánig előnyomulva az oroszok Kárpátokban lévő erőit felsodrítsa. Ezen nagyszabású hadművelet végrehajtását a *Mackensen* vezérezredes parancsnoksága alatt összegyűjtendő — hétszáz lövegből, tíz gyalog- és egy lovashadosztályból alakult — 11. hadseregére bízták. A gyaloghadosztályok közül nyolc német, egy (a 12. közös) osztrák-magyar, egy pedig (a 39. honvéd) magyar volt. A lovashadosztály a mi 11. hadosztályunk volt.

A támadó 11. hadsereg balszárnyának biztosítására a 4. hadsereg hat hadosztályának is előre kellett törnie Tarnow, Sandomierz irányába; súlyponttal a jobbszárnyon. A jobbszárny biztosítására pedig a 3. hadsereg balszárnyának kellett előretörnie Przemysl irányába. A siker előfeltétele a meglepetés volt. Hogy tehát a 11. hadsereg gyülekezéséről elterelődjék a figyelem; a különböző hadszíntereken: Ypernnél, Kurlandban, Szkiernyewicénél, Suwalkinál és a Dnyeszternél, táraadásba kezdtünk. E mellett a német csapatokat is kerülő úton szállították a nyugati hadszíntérről Galíciába. Az utazás céljáról maguk a csapatok sem tudtak, sőt lezárták a táboripóstát is.

Április 21. és 27. között végbement a csapatok kirakodása. 30-án az ellenség megtévesztésére minden hadseregünk tüntető támadásba kezdett, sőt a 4. hadsereg balszárnya a Dunajecen való átkelést is erőszakolta, hogy ezek leple alatt május elsején a 11. hadsereg ütegei feltűnés nélkül kezdhesék meg a belövést, gyalogsága pedig rohamtávolságig közelíthesse meg az orosz állásokat.

2-án 6 h-tól 10 h-ig hétszáz löveg ontotta gyilkos tüzét Ropica Ruszka és Gromnik között az orosz állásokra, azután pedig a gyalogság indult rohamra. Elsőnek a 39. honvéd-gyaloghadosztály csapatai törtek be az állásba és 4-én már az orosz harmadik védőállás is csapataink kezén volt. A 39.

honvédhadosztály 7-én elfoglalta Krosnot és megkezdődött az erélyes üldözés, melyhez 4. és 3. hadseregünk is csatlakozott. Hiába szállítottak az oroszok gyorsan erősítéseket ide. Csapataink lendületét feltartóztatni és az orosz 3. hadsereget megmenteni azok sem tudták. A Visztula és a lupkowi szoros között 150 kilométer széles arcvonalon vonult vissza az orosz, 80.000 foglyot és igen sok hadianyagot veszítve.

14-én üldöző csapataink már a San és Przemysl vonalában voltak, 16-án pedig a 39. honvédhadosztály a német gárdahadtesttel együtt Jaroslaut, a 4. hadsereg jobbszárnya pedig Sieniewát foglalta el.

16-tól 24-ig hadműveleti szünet volt, mert ember és anyagveszteségeinket kellett pótolni és a menekülő oroszok által megrongált vasutvonalakat és utakat kijavítani.

A 11. lovashadosztály április 23-tól május 1-ig, Zakliczyn melletti szálláskörletében várta a tervezett áttörést, hogy azután üldözésre előretörjön. Május 2-án azonban a hadosztályt kivették a német 11. hadsereg kötelékéből és az északról szomszédos cs. és kir. 4. hadseregnek rendelték alá. A hadosztály 16 h-kor, riadó után, Zdoniától nyugatra gyülekezett, aztán Zakliczynen, Zawadán, Niedzwiedzán, Debnon át lovagolva, május 3-án 130 tájban, Szczapanow-Leki-Wokowice területén kijelölt szálláskörletébe — az 5. ezred Przyborowra — ért, ahol a 4. hadsereg északi szárnyán harcoló *Stöger-Steiner* altábornagy csoportjának rendelték alá. Ennek a Dunajecen való átkelést kellett kierőszakolnia, a 11. lovashadosztálynak pedig az ütött résen át üldözésre előretörnőre.

3-án a hadosztályt Zaborow környékére irányították; az 5. ezred Kwikowon nyert elhelyezést.

4-én a 4. és a 2. géppuskásosztágot, a hadosztály tüzérségét és a gyaloghuszár-osztályt a gyalogság rendelkezésére bocsájtották, a lovashadosztálynak pedig Sikorzycére kellett lovagolnia, hogy a dunajeci támadás sikere esetén azonnal megkezdhesse az üldözést. A hadosztály 7 h-kor Zaborow és Jadowniki Mokre között gyülekezve, Sikorzycére ment s e községtől dél-nyugatra egy legelőn, felnyergelt lovakkal 1435-ig készenlétben állt. Ekkor azt a parancsot kapta, hogy az üldözés egyelőre még elmarad, mire éjjelezésre, előbbi szállására ment vissza.

5-én az ezred Kwikowról 2 h-kor indult és hadosztálykötelékben 17 h-ig ismét a legelőn állt készenlétben, azután megint Kwikowra ment vissza.

6-án Otfinownál gyalogságunk az oroszokat visszavetette, utászaink pedig a Dunajecen hidat vertek, mire a lovashadosztály a visszavonuló oroszok nyomába Gorzycére, Klyzre, Zelichowra és Lubiczhora négy felderítőjárórt küldött. Az oroszok azonban Zelichow és Klyz között szívósan védekeztek, mire a hadseregcsoporthadparancsnokság, hogy a lovasság számára utat nyisson, az ellenség védőállását északról dél felé le akarta gázolni. Ennél a támadásnál a hadosztály gyaloghuszár-osztályát és tüzérségét is felhasználták.

A hadosztály közben azt a feladatot kapta, hogy a híd elkészültekor

a Brenn patak és a Tarnow-Debica vonal közötti területen törjön előre s rongálja meg Mielecnél és Debicánál a vasútvonalakat. Ezen feladat megoldására *Békessy* századost két századdal, a 2. ezred utászszakaszával és a fél 4. géppuskásosztaggal Mielecre, *Ujfalussy* századost pedig két századdal, a 3. ezred utászszakaszával és a 4. géppuskásosztág másik felével Debicára irányították. A felderítés kiegészítésére újabb öt járőr ment előre.

A hadihíd 1330-kor elkészült. A lovashadosztály átkelt rajta és Otfinowban gyülekezett, ahol a hadosztályparancsnok elhatározta, hogy az orosz utóvédeket visszavetve, még aznap Dabrowáig megy előre. A hadosztály két oszlopban indult Otfinowból. A déli oszlop *Riedel* alezredes parancsnoksága alatt (3. ezred, V2 géppuskásosztág, egy üteg) Otporyszowon át Bagienicára, a főoszlop pedig (5., 9. ezred, Vs 2. géppuskásosztág és két üteg) Wielopolén át Dabrowára. A főoszlop elővédjének (1/2 5. ezred, V2 2. géppuskásosztág) *Hegedűs* ezredes volt a parancsnoka.

Stöger-Steiner altábornagy, ki a *Brokés* gyaloghuszár-osztályt az előnyomuló hadosztály után Gorzyce-re irányította, többször sürgette Dabrowa elfoglalását, ahol szerinte csak orosz vonatok voltak. A járőrök azonban megállapították, hogy Gorzyce és Wielopolétől északra orosz rajvonal, emögött pedig tüzérség van. A jelentések szerint még Klyz, Olesno, Olesnica, Wielopole körletében is erős ellenség volt.

1530~kor a főoszlop elővédje Gorzyce keleti szegélyét érte el s 1545-kor Olesno irányából erős tüzérségi tüzet kapott. A hadosztályparancsnok erre a terep fedezékeinek alaposabb kihasználása céljából a főoszlopot menetvonaláról letérítette s Boreken, Buczen át irányította. Utóbbi községet a főoszlop éle 1745-kor érte el. — Az Olesno felé vezető vasút Dabrowától nyugatra lévő töltését egy géppuskákkal is ellátott orosz gyalogezred és két-három lovasszázad megszállva tartotta, a védővonal mögött pedig tüzérség is volt, ezért a főoszlop lórólszállt és a jobbszárnyon lévő 5. ezreddel a 199 ◊-ra, a balszárnyon lévő 1/2 9. ezreddel Olesnicára támaszkodva 18 h-kor megkezdte a támadást. — A hadosztálytól északra egy boszniai zászlóalj, délre *Feldtkeller* ezredes parancsnoksága alatt a német 47. tartalék-hadosztály kikülönített három zászlóalja és két ütege nyomult előre. Ezek egyike előnyomulásában ekkor már Otporyszowtól keletre tartott; a hadosztály parancsnoka ezért a *Feldtkeller-csoportot* és a bosnyák zászlóaljat együttműködésre szólította fel, *Riedl* alezredesnek pedig megparancsolta, hogy délfelől biztosítsa a csoportot. A támadás azonban a sötétség miatt nem jutott az ellenséges állásig, ezért éjjelre az első vonalban lévő csapatok felett *Hegedűs* ezredes vette át a parancsnokságot.

7-én 2 h-kor az orosz ellentámadás a *Hegedűs*-csoportot kb. ezer lépésre visszaszorította, a helyszínére beérkezett a *Brokés*-gyaloghuszár-osztály azonban meghosszabbította a balszárnyat s megfelelő tüzérségi előkészítés után 6 h-kor megindult a támadásunk, mely noha az oroszok szívósan védekeztek, 7 h-ig Olesnica 196 ◊, 219 ◊ vonalát érte el. A 2. lovashadosztály két századával, négy géppuskájával és egy ütegével megerősítésre

beérkezett *Dedinsky* századost a hadosztály parancsnokság *Brokés* alezredesnek rendelte alá és elhatározta, hogy a Dabrowánál szívósan védekező oroszokat a *Brokés-csoporttal* és a hadosztálynak alárendelt *Feldtkeller-csoporttal* északról és délről átkarolja. A két csoport támadása azonban, főleg lőszerhiány miatt, öt-hatszáz lépésre az orosz állás előtt megakadt.

A hadosztálytól északra előnyomuló *Stöger-Steiner-csoport* a támogatására küldött XIV. hadtest beérkeztéig szintén nem tudott előrejutni, így Dabrowa elfoglalásának erőszakolása feleslegessé vált.

Közben az egész 2. lovashadosztályt is alárendelték a 11. lovashadosztálynak, de pár óra múlva a német 47. tartalékadosztály támogatására más irányba rendelték; a *Dedinsky-csoport* azonban továbbra is a 11. lovashadosztály kötelékében maradt s helyette a 2. lovashadosztály, a *Riedl-csoport* ütegét és géppuskásszakaszát vitte magával.

Most már a *Stöger-Steiner-csoport* is belátta, hogy hadosztályunk előtt nagyon is jelentékeny erő van, s ezért csak az elért terepszakasz kézbentartását rendelte el. 18 h-kor az oroszok a *Brokés-csoport* balszárnyán tüzérségi tűzzel rajtaütöttek, Olesno irányából megtámadták és Olesnicára visszaszorították. A balszárny nyugat felé bekanyarodott és az ellenséget megállította. Ez a csata csaknem kétszáz emberébe került a csoportnak, három tiszt és harminc ember hősi halált halt, két tiszt és több mint százötven huszár megsebesült. A csoportot ezért a vezetéklovaktól előrevont kb. száz karabéllyal megerősítették. Az oroszok 2030-kor megismételték a támadást, de azt a *Hegedűs-csoport* visszaverte. Ez alkalommal *Ghyczy Béla* százados, az ezred egyik legkiválóbb tisztje, súlyosan megsebesült.

8-án a 4 h-kor kiküldött járőreinket az oroszok még heves tűzzel fogadták, de virradatra az állásban már csak utóvédek voltak. Ezek leküzdése után, 6 h-kor, az egész 11. lovashadosztály előnyomult; elfoglalta Rudat és Dabrowát, *Tallián* tábornok pedig a vezetéklovakkal követte. 1030-kor a *Bissingen-csoport* már Gruszów, Folw, Julinow vonalát érte el. Itt felzárkózott az ütközetvonal és a legénység megkapta az előző napi nehéz harc miatt érintetlenül maradt ebédjét. A lovakat megzabolták, a tartalék zabot pótolták. Amikor a német utászok a Dabrowai hidat kijavították, a hadosztály és a *Feldtkeller-csoport* tüzérsége is felzárkózott. Az előreküldött járőrök mindenütt csak kisebb utóvédeket észleltek, ezért alaposnak látszott az a feltevés, hogy az orosz főerő kelet felé visszavonult. A hadosztálynak aznap Radomyslt, a *Feldtkeller-csoport* Radgoszczét kellett elérnie; a hadosztály ezért lóra ült és három oszlopban folytatta az előnyomulást. Az északi oszlop parancsnoka *Brokés* alezredes volt, a déli *Riedl* alezredes, a középső *Tallián* tábornok. A középső oszlop elővédjét melyet az 5. ezred adott, ismét *Hegedűs* ezredes vezette. Menetvonala Radgoszczén át Radomysl Wk. volt. A *Feldtkeller-csoport* a középső oszlopot követte.

Jelentések szerint a hadosztály előtt az orosz 5. gyalghadosztály egy ezrede vonult vissza. Radgoszczétől keletre azonban előre elkészített védőállás is volt, melyből a hadosztályt és elővédjét tüzérségi és géppuskatűz

fogadta. Az elővéd tűzharchoz lóról szállt, s miután 16 h-kor egy német zászlóaljjal és két német üteggel is megerősítették; az oroszokat előretolt állásukból a hátrább lévő, drótakadállyal is megerősített, védőállásba szorította vissza. *Hegedűs* ezredes két századdal és egy géppuskás szakasszal megkísérelte, hogy az ellenség védőállását délről, Gorkin, Swierzén át Wyrebiska irányába átkarolja, de az oroszoknak messze délen is jól kiépített és nagy erővel megszállt állása volt.

A hadosztály, hogy parancs értelmében Radomysl Wk.-re előnyomulhasson, Swierzén, Dabrowkán át dél felé ki akart térni. Az orosz állás elfoglalását ezért *Feldtkeller* ezredes csoportjára bízta, lóraült és Swierze felé előnyomult. De Swierze és Wielki Las irányából tüzérségi és géppuskatűzet kapott s közben be is sötétedett, ezért táboriőrök biztosítása mellett Starawiesben töltötte el az éjt. Itt kapta 9-ére azt a parancsot, hogy a Wysloka felé felderítést végezzen, Ropczyce és Sedziszow között rombolja szét a vasutvonalat s akadályozza meg, hogy az oroszok a Wysloka mögött védőállást építsenek. Ennek a hatvan kilométeres meneteket követelő feladatnak kifogástalan megoldása még akkor is szép teljesítmény lett volna, ha ellenségnek híre-hamva sincs, de mikor a szívósan védekező oroszok előtt a gyaloghadosztályok is megakadtak, lovasságtól ilyen teljesítményt elvárni egyenesen abszurdum volt.

9-én 530-kor Starawiestől nyugatra gyülekezett a hadosztály és *Hegedűs* ezredest az 5. ezred két századával, elővéd gyanánt, Smykowon-Dulcza Wk.-án át Radomyslre irányította. A főoszloptól jobbra *Riedl* alezredes nyomult előre, a 3. ezreddel és egy üteggel.

Az oroszok Radomysltól nyugatra a Jamnica patak mellett tartós védelemre rendezkedtek be. A *Riedl-csoport* megtámadta az orosz állást. A *Schmit t-századúot* segítségére küldték. A hadosztály, mely a sok különítmény és járőr kiküldése után csak az 5. ezred két és fél századából, a 9. ezred két századából és egy géppuskás osztagból állt, készültségben Swierzenél maradt, de az orosz tüzérség tüzétől itt is sokat szenvedett.

A hadosztálytól északra a *Feldtkeller-csoport*, délre Zarowkán át a német 47. tartalék-gyaloghadosztály nyomult előre. 1330-kor parancs érkezett, mely 1530-ra a *Feldtkeller* és *Schelbl* tábornok csoportnak, a 11. lovas-hadosztálynak és a német 47. tartalék-gyaloghadosztálynak általános támadást rendelt el. Az 5. ezred *Baintner* őrnagy parancsnoksága alatt, kb. százötven karabéllyal, a hadosztály balszárnyán vett részt a támadásban. Az 5. ezredhez csatlakozott a már beérkezett *Brokés-osztály*, ehhez a 3. ezred. Az 5. ezred százötven huszárja 600 lépéses sávban ment előre. A támadás eleinte szépen haladt, de később a heves tüzérségi-, géppuska- és puska-tűzben megakadt. Az ezred a Wielki Las észak-keleti szegélyére visszavonult és ott védelemre rendezkedett be.

10-én a *Stöger Steiner*- csoport, a német 47. tartalék-gyaloghadosztály, a 11. lovashadosztály és a 3. és 8. gyaloghadosztály felett *Kirchbach* lovassági tábornok vette át a parancsnokságot. A *Stöger-Steiner*- csoport, a 11. lovas-

hadosztály és a német 47. tartalék-gyaloghadosztály balszárnya nem tudta az oroszok ellenállását leküzdeni; utóbbi zöme azonban győzelmesen nyomult észak-kelet felé.

Este a védőállásában harcoló 5. ezredhez Kassáról pótlás érkezett. Bevonult *Késmárky* százados, *Fischer* főhadnagy, *Takácsy* főhadnagy, *Szabó Iván* hadnagy, öt hadapród és nyolcvankét huszár.

11-ére virradó éjjel a 11. lovashadosztály előtt is visszavonultak az oroszok, mire 4 h-kor Dulcza Wk.-től nyugatra gyülekezett a hadosztály, majd üldözésre indult. Az 5. ezrednek elrendelték, hogy Wadowicén, Wampierzowon, Hohenbachon, Lysakoweken át a Visztulához nyomuljon elő és rombolja szét annak polanieci- és a Bren-csatorna hídját. Az ezred 12 h-kor Lysakowektól északra a 169 A^{on} biztosítva megállt, a Bren-csatornához a *Schmltt-százaát* küldte ki, a Visztulához négy hírszerző járőrt és pedig: az 1. számút Ostrowekre, a 2. számút a polanieci hídhoz, a 3. számút Surowára, a 4. számút Orlera. A járőrök tizenegy oroszot fogtak. Az ezred 19 h-ig helyén maradt, azután a Lysakowek és Lysakow közötti majorba ment éjjelezni.

Itt 12-én 1 h-kor azt a parancsot kapta, hogy csatlakozzék a Rzeszow környékére előnyomuló hadosztályhoz. Az 5. ezred erre 145-kor indulva, Trzcianán, Podleszanyn át Przeclawra ment, ahol a Wyslokán rögtönzött hídon átkelve, Sedziszovon át 19 h-kor Rzeszowra érkezett s attól északra a szabadban táborozott. Járőrei hat oroszot fogtak.

XI. FEJEZET.

A przemysli, stryji, zydaenowi, 4. lebergi és a Gnilla-Lipa menti csata.

1915. május 12. — 1915. július 5-ig.

A kelet felé előnyomuló német 11. hadsereg a 39. honvédhadosztály közreműködésével május 24-26. között elfoglalta Przemysltől északra Radymnót és a 2. és 3. hadseregünk is előrejutott a Kárpátokban. A harcban vetett három új orosz hadtest ellentámadása csak Sieniawánál ért el sikert, a csehek árulása következtében. A német 11. és a 3. hadsereg egy része június 2-án elfoglalta Przemyslt és a német „*Déli*” és 7. hadsereg is folytatta a támadást. A 38. honvédhadosztály május 31-én Stryjnél áttörte az orosz arcvonalat s június 8-án Stanislau is már a német „*Déli*” hadsereg jobbszárny-csoportjának birtokában volt. A német „*Déli*” hadsereg balszárny-csoportja ellen azonban, a Lemberget féltő oroszok több ellentámadást intéztek s azt helyenként vissza is szorították; de a jobbszárny-csoporttól ide tolt erősítések és a 2. és német 11. hadsereg győzelmes előretörése eldöntötték a csata sorsát, melyet az oroszok június 19-én fel is adtak.

A 11. hadsereget időközben a németek négy újabb hadosztállyal erősítették meg, a szűkült arcvonal miatt feleslegessé vált 3. hadseregünk

pedig feloszlott. VII. hadteste (*József kir. herceg*) az olasz hadszíntérre került, a 3. hadsereg többi részével pedig a 2. és 4. hadsereget erősítették meg.

Június 12-én a 4. hadsereg Sieniawánál kierőszakolta a Sanon való átkelést, 12. és 15. között pedig a 11. és a 2. hadsereg megtörte az oroszok ellenállását, akik hősiес önfeláldozással harcoló utóvédjeik biztosítása mellett, a már hónapokkal előbb kitűnően megerősített Grodek-Magierow-Tanew vonalba vonultak vissza, azonban itt sem maradhattak huzamosabban, mert június 19. és 20. közt a német 11. hadsereg Magierownál, a 2. hadsereg Grodeknél áttörte az állásukat, mire a Dnjesztertől Rawaruskáig az egész vonalon folytatták a visszavonulást.

Június 20. és 22. közt a 2. hadsereg Lemberg erődítményeit rohanta meg és foglalta el egymásután, a német 11. hadsereg pedig Lembergől északra nyomult előre. A 2. hadsereg ezután, mely előtt a 8. orosz hadsereg szívósan védekezett, balszárnyával északkelet felé fordult, a német 11. hadsereg pedig 22. és 25. közt átcsoportosította csapatait A német „*Déli*” hadsereg június 25-én a 11. orosz hadsereg heves ellentámadása dacára is átkelt a Dnjeszteren és június 27-ig a 2. hadsereggel karöltve, visszaszorította az oroszokat a Gnila Lipa-Przemyslani-Kamionka-Strumilowa vonalig.

Az új terv szerint a német 11. és a 4. hadseregnek a Bug és a Visztula között északi irányba kellett folytatni a támadást; ezért jobbszárnyuk biztosítására az 1. hadsereget ide szállították. A 2. hadseregnek és a német „*Déli*” hadseregnek az oroszokat a Bug és a Zlota Lipa mögöl is vissza kellett szorítania; a 7. hadseregnek pedig a főerők jobbszárnyát a Dnjeszternél és a bessarábiai határnál biztosítania.

A június 28. és 29. közti éjjel a 4. hadsereg Narol Miastonál áttörte az oroszok Tanew mögötti állását s július 2-ig a 11. német hadsereggel együtt a Grubieszow-Zamosc-Krasznik-Jozefow környékét érte el. Július 4-én a 4. hadsereg Kraszniknál megint áttörte az oroszok új arcvonalát, de a következő napon végrehajtott nagyerejű ellentámadás igen érzékeny veszteséget okozott neki. A 11. német hadsereg segítségével azonban az elvesztett területeket visszafoglalta. A 2. és a „*Déli*” hadsereg június 28. — és július 2. közt megtörte a Gnila Lipa mentén védekező oroszok ellenállását s az ellenséget üldözve, július 4-én a német „*Déli*” hadsereg, 5-én pedig a 2. hadsereg elérte a Zlota Lipát.

A 11. honvéd-lovashadosztály a vázolt hadműveletek alatt a német 11. és az osztrák-magyar 4. hadsereg alá tartozott.

Május 13-án, a hadosztálynak az ellenséget a Sanig kellett üldöznie, erejét és szándékát felderítenie. Felderítésre a *Késmárky*- és a *Maasburg*-század ment előre. Előbbi Ranizowon-Sojkowán át Nisko felé, utóbbi Ranizowon-Mazuryn-Kamienen-Konczycén át Rudnik irányába. *Tallián* tábornoknak az 5., 9. ezreddel, a 4. géppuskásosztaggal és egy üteggel Glogowon-Ranizowon át észak-északkelet felé kellett előnyomulnia, azzal a feladattal, hogy a Krzeszow-Rudnik-Nisko között visszavonuló oroszoknak minél

nagyobb veszteséget okozzon. A csoport Mazurynt át Nowosielecra és Tarnogórára maga is küldött ki felderítő járőröket, 13-án 215-kor indult s elővédje a 9. ezred egy osztálya volt. Mazuryból a *Schmitt-századot* Turza és a tőle északra lévő erdő felderítésére küldték. 1530-kor jelentés érkezett, hogy Kamient az orosz megszállta. Erre az elővéd két új járőrt küldött ki, a különítmény pedig zavartalanul folytatta az előnyomulást. 1730-kor Mazury és Markowizna között újabb jelentés érkezett arról, hogy Górnónál úióvédállásban, egy-két lovasszázad, két ágyú és négy géppuska van. Mivel ez az ellenség a különítmény oldalát veszélyeztette, *Tallián* tábornok tüzelőállásba rendelte ütegét és lövette az ellenséget, mire az visszavonult. Közben besötétedett, ezért a különítmény Mazuryra ment táboriőrsök és figyelőjárőrök biztosítása mellett éjjelezni.

14-én a *Tallián-csoport* elővédje *Baintner* őrnagy parancsnoksága alatt az 5./I. osztály volt. Felderítésre két tiszti és két altiszti járőr ment előre. A csoport 530-kor indult s bár jobboldalvédjét Kamientől keletre az orosz tüzérség állandóan lőtte, 10 h-kor Jezowére érkezett, ahol az elővéd az üteg támogatása mellett, a Jezowétól északra lévő erdőszegélyt megszálló oroszokat visszavetette. Jelentések szerint a *Késmárky-* és *Maasburg* - különítmény Pikulynál harcolt s minthogy a Wolka Letowskánál lévő orosz csoport, amelynek tüzérsége a *Tallián-csoport* jobb oldalvédjét előnyomulás közben állandóan lőtte, visszavonult; a csoport azt a parancsot kapta, hogy Rudnikot Pikulynt át, a *Késmárky-* és *Maasburg-század* felhasználásával foglalja el. A csoport 13^{30h}-kor ért Pikulyra, ahol az orosz a Pikuly és Rudnik között lévő zagrodai vadászháznál szívósan védekezett. *Böszörményi* főhadnagyot a géppuskásosztaggal és negyven lovassal az erdőn át Rudnik irányába küldték, a *Késmárky-* és *Maasburg-század* az úttól nyugatra támadott, *Baintner* őrnagy pedig az 5. ezred zömével és a géppuskásosztaggal az úttól keletre. Az út mellett lévő 174 -nál felvonult üteg támogatása mellett a vadászházat 17 h-ra el is foglalták, mire az ellenség Rudnik déli szegélyére, a vasúti állomáshoz vonult vissza. Ekkor *Marsó* századost a fél 5. századdal, az orosz balszárny átkarolására rendelték. *Baintner* őrnagy csoportját pedig egy fél vadászszázaddal és egy géppuskásosztaggal megerősítették. De a 19 h-kor megindított új támadással se sikerült a szívósan védekező oroszokat — kiknek tüzérsége a támadó csoportot rendkívül hevesen lőtte — elűzni. A csapatok ezért este védelemre rendezkedtek be.; amire szükség is volt, mert 23 és 1 h-között az oroszok több ellentámadással kísérleteztek. Miután azokat a huszárok véresen visszaverték, az oroszok megszokott taktikájuk szerint, folytonos tüzelés közben, kiürítették állásukat és a San túlsó oldalára mentek vissza; csak kisebb részeket hagyva a San füzeseiben.

15-én reggel a dandárt a 8. gyaloghadosztály csapatai váltották fel. Az 5. ezred Pikulyra ment; étkezett, etetett, itatott és a tartalékkészleteit kiegészítette. A hadosztályt ekkor ugyanis a német 11. hadsereg jobbszárnyán, a Sanon átkelt német X, gárdahadtest által ütött résen át üldözésre akar-

ták előre küldeni. Az 5. ezred 15 h-kor indult Pikulyról és dél-kelet felé haladva, 19 h-kor Brzóza Stadnickára ért s ott beszállásolta magát.

16-án a *Czitó-csoportnak* Grodzisko körül, a *Tallián-csoportnak* a Wislok folyó, Bialobrzegi és Kosina közötti területen kellett gyülekeznie. Az 5. ezred 8 h-kor indult és Zolynián, Bialobrzegin át 13 h-kor Grzeskára érkezett; itt töltötte az éjszakát és a következő napot is. Az utászszakasz a Przeworsk és Grodzisko közti úton a Wislok kompját javította, hogy azon tüzérséget is lehessen szállítani.

18-án a hadosztályt Jaroslaun át üldözésre rendelték. Az 5. ezredet a San keleti partján Piwodánál kijelölt gyülekezőhelyre, Chalupkin át irányították. Az ezred 6 h-kor indult és menetközben kapta a parancsot, hogy ne Chalupkin, hanem Jaroslaun át menjen. Jaroslau előtt *Baintner* őrnagy parancsot kapott, hogy az 5./I. osztállyal, a géppuskásosztaggal és távirójárőrrel, mint felderítő osztag, Lubaczowot igyekezzék elérni. A hadosztálynak azonban Jaroslau nyugati szélén meg kellett állnia, mert a német gárda-hadtest támadása Makowisko és Olchowa között megakadt. 18 h-kor a *Baintner-különítmény* mindazonáltal átkelt a Sanon s a hadosztályt azt a parancsot kapta, hogy egyik részével csatlakozzék a német 20. gyaloghadosztályhoz s ezzel vállvetve foglalja el a Myszkówkánál lévő magaslatot, másik részével pedig a német 19. gyaloghadosztállyal Gajdynál harcoló oroszokat támadja hátba. Az első feladat megoldásával a *Czitó-dandárt*, a másodikkal a *Tallián-csoportot* bízták meg. A hadosztály együtt indult el Wiazownicán, Nielepkowicén át Manasterz felé, de az út tele lévén német vonatokkal, csak nagy kinnal haladhatott s így sötét este lett, mire menetcélját elérte. Éjjel Manasterz mellett a szabadban táborozott.

19-én a hadosztálynak 4 h-kor kellett volna megkezdenie az üldözést, de az oroszok, állandóan érkező erősítéseikkel, megakadályozták a német előretörést. A lovashadosztály indulásra készen várt, 6 h-kor azonban az orosz tüzérség löni kezdte, ezért Nielepkowicére ment. Mivel azonban az orosz ellenállás 16 h-kor sem tört meg, a hadosztályt visszarendelték a San nyugati partjára. Az 5. ezred Pelkinien szállt táborba.

20-án 14 h-ig laktáborkörletében maradt a hadosztály. Mivel azonban szálláskörletére a német csapatoknak volt szükségük, a hadosztályt dél felé tolták el. Az 5. ezred 15 h-kor indult és Jaroslaun, Rozwienicán, Bystrowicén át Tyniowicére lovagolt, ahol 193ü-kor laktáborba szállt.

22-én 6 h-kor felnyergeltették a lovakat. Az ezred 12 h-ig menetkészen várta a további parancsot, aztán újra szálláskörletébe ment vissza.

25-én a hadosztályt a 11. bajor-hadosztály alá rendelték, melynek az volt a feladata, hogy az újonnan megindított támadásnál a támadócsoport jobbszárnyát biztosítsa és esetleg zárja körül Przemyslt. A német gárda-hadtestnek ugyanis Makowisko és Wietlin, a VI. hadtestnek Wietlin és Radymno, a német 41. hadosztálynak Radymno és Zablotce között támadást kellett végrehajtania; a német X. hadtestnek pedig az alatt a Sieniawa, Manasterz, Makowisko vonalat okvetlenül tartania. A 11. bajor-hadosztály

rendeletére a 11. lovashadosztály 25-én Czelatyczén át Dobkowicére lovagolt, hogy siker esetén azonnal előre törjön. A támadás azonban 16 h-ig csak a Radymno Przemysl közti útig jutott előre, ezért a hadosztályt visszaküldték előbbeni szállására.

27-én 14 h-tól 18 h-ig újra menetkész volt a hadosztály, de alkalmazására nem került sor.

28-án a Przemysl ellen tervezett támadásnál a 119. német és 11. bajorhadosztály között akarták felhasználni a hadosztályt; gyülekezőhelyéül ezért Zamiechowot jelölték meg. Az 5. ezred 9 h-kor kapta a parancsot s 1130-kor elérte Tapint, de visszaküldték Tyniowicére, mert a változott terv szerint a németek Przemysl elfoglalásánál csak a hadosztály gyaloghuszár, azaz most már *lövész-osztályát* akarták felhasználni.

A hadosztály lövészosztálya részt is vett Przemysl visszafoglalásában s az előtéri orosz állások elfoglalásánál, valamint az erődök megrohanásánál, a német seregtestek kötelékében az első vonalban harcolt és hősiességével igen nagy dicsőséget szerzett a hadosztálynak és az ezrednek.

Az oroszok Przemysl elfoglalása után, a vár erődéit és előtéri állásait újra védelmezhető állapotba helyezték. S ezek megvédelmezését a VII., VIII. és IX. hadtestükre bízták. A gorlicei áttörés után azonban számoltak a vár körülzárásával és azzal, hogy csapataink Przemyslt délről fogják megtámadni, ezért VII és VIII. hadtestüket a vár déli erődövében helyezték el. A német 11. hadseregparancsnokság éppen ezért május 28-án elhatározta, hogy a várat a XI. bajor és a XLI. tartalékhadtesttel, e két hadtest között pedig a 11. lovashadosztállyal, északról rohanja meg. Mint tudjuk, ez a terv oda módosult, hogy a hadosztálynak csak a lövészosztályát használták fel.

29-én a lövészosztályt Zadabrowiere vonták előre és az attól nyugatra előnyomuló német 119. gyaloghadosztálynak rendelték alá. A lövészosztály ekkor három gyalogszázadból és egy géppuskásosztágból állt. Ütközetlétszáma ötszázkilencvenhat karabély és két géppuska volt. Műszaki- és híradó felszerelése nem volt. Indulás előtt minden karabélyra 300 töltényt, a huszároknak pedig három tartalék élelemadagot adtak. A lövészosztály 29. és 30. közötti éjjel két századdal az első vonalban Zadabrowietől keletre fejlődött harchoz, arcvonal kiterjedése három és fél kilométer volt. Keletről a német 82., nyugatról a német 119. hadosztály csapatai csatlakoztak hozzá.

30-án az osztály jobbszárnyán a huszárok összekeveredtek a 8./3. bajor század legénységével s mikor a bajorok előretörték és Malkowicét megközelítették, lelkesen a huszárok is velők harcoltak.

A 30. és 31. közötti éjjel a bajor XI. hadtest elfoglalta, az Ujkowicei főerődöt erre 31-én 7 h-kor a 44. szibériai lövészadosztály, melynek 48. ezrede Malkowice irányába nyomult előre, ellentámadást hajtott végre.

Ekkor a következő német nyelvű parancs érkezett a lövészosztályhoz: „*Bis zum letzten Mann ausharren!*” Ezt a huszártisztek így fordították le a legénységnek: „*A magyar becsületért kitartani fiúk!*” Mielőtt az orosz ellentámadás teljes erejében kibontakozott, a tartalék-századot is tűzvonalba

rendelték. A lövésosztály élénk tüze s a német és osztrák-magyar ütegek zárótüze 11 h-kor megállította az oroszokat s ekkor a huszárok indultak rohamra. Az ádáz kézitusában minden huszárra legalább öt orosz jutott, de a fiúkat a magyar virtus hajtotta s *csupán a lövésosztály: egy tábornokot, hét törzstisztet, harmincegy tisztet és háromszáztizennyolc legénységi személyt* fogott el, az orosz halottak és sebesültek száma pedig kétszerannyi lehetett. Fájdalom, a lövésosztálynak is nagy vesztesége volt. Huszonhatan hősihalált haltak, százhatvannégyen megsebesültek, (22 % veszteség) a mal-kowicei előtérállás azonban a lövésosztály kezébe került.

Június 1-én a lövésosztály az oroszok erődvonaláig küzdötte előre magát s a június 1-én estétől 2-án hajnalig tartó hatalmas tüzérségi előkészítés után, a németekkel vállvetve, résztvett az erődök és oldalozó művek megrohanásában. — Egy szemtanú, *Illéssy Gyula* főhadnagy, leírása szerint Dunkowiczkinél két erődöt a lövésosztály foglalt el. Minthogy ez a két erőd csakugyan beleesett a lövésosztály harc-sávjába, a szemtanú leírását valóságnak fogadhatjuk el. A német- és a *Höfer*-jelentés egyaránt megemlékezett ezen két erőd elfoglalásáról, de azt mindkettő elfelejtette kiemelni, hogy ezt a dicsőséget a német tömegek közé beiktatott maroknyi honvédhuszár szerezte meg.

A német 119. hadosztály parancsnoka — *Behr* altábornagy — a lövésosztály parancsnokának a következő szavakkal dicsérte meg a huszárok magatartását: „*Ihre Abteilung, Herr Oberstleutnant, hat die Aufgabe so gut gelöst, wie keine deutsche Infanterieabteilung es besser gekonnt hätte.*” (Az ön osztága, alezredes úr, oly jól oldotta meg a feladatot, hogy nincs német gyalogság, amely jobban oldotta volna meg.) — Aki a német önérzetet ismeri, tudja, hogy ez a dicséret mit jelent. *Brokés* alezredes nem is mulasztotta el azt a legénységnek kihirdetni.

A hadosztály május 29-én Przeworskától északra a német 11. hadsereg tartaléka lett; lovas csapattesteit ezért ismét északnak irányították. Az 5. ezred 6 h-kor indult Tynowicéről és Czastkowicén, Zarzeczen, Przeworskon át Gniewczynára lovagolt, ahol 10 h után laktáborba szállt.

A hadseregpáncsnokság Jaroslauban, a lovashadosztályparancsnokság Przeworskban székel.

Június 2-ig új szálláskörletében maradt a hadosztály, de 3-tól a 4. hadsereghez osztották be és a San nyugati partján védő állásban déli szárnyával az Ubieszynnél lévő Wislok hídig terjeszkedő IX. hadtestnek rendelték alá s Grodzisko Grn.-nál annak tartaléka lett.

3-án az 5. ezred 230-kor indult, 7 h-kor Grodzisko Grn.-ra érkezett, s beszállásolta magát. 11 h-kor a IX. hadtest parancsa széttagolta a hadosztályt. *Hegedűs* ezredest az 5., 9. ezreddel és egy üteggel a Jelna és Maleniska közötti területre irányították, ahol a Podklasztor J. H.-nál lévő 106. gyaloghadosztály parancsnokának, *Gruber* tábornoknak rendeletére a dandár Jelna északi részében 18 h-kor lóról szállt s a vezetékllovakat Maleniskára küldte hátra. *Hegedűs* ezredes megtekintette és tanulmányozta a védő-

állás megszállását. A 6. gyalogezred védőállása Lantol Lukowa északi részén át a rudai hídig húzódott. Ehhez jobbról a 31. gyalogezred, balról a 3. gyaloghadosztály csatlakozott. A 6. gyalogezred védőállása mögött második védőállást építettek. Ebben egy hadtápszázad volt. Mivel a 6. gyalogezred hosszú állása gyéren volt megszállva, *Hegedűs* ezredes a géppuskásosztag egy szakaszával Rudánál, másik szakaszával Lantol északra, megerősítette a rajvonalat; üteget Jandánál tüzelőállásba rendelte, biztosítását pedig az egyik századra bízta. 20 h-kor a hadtápszázadot tűzvonalba rendelték. Helyére a Baranowka melletti 195 támpontba kétszázhusz karabéllyal a 9. huszárezred ment. Az 5. huszárezredből két gyalogszázad alakúit, ezek Jelna északi részén készülségbe maradtak. Az éj nyugodtan telt el.

4-én a dandár vezetéklóvait Jelnára vezettette. 845-kor a 9. ezredet a 195 -támpontból kivonták és Jelnára a dandárhoz irányították. *Gruber* tábornok elrendelte, hogy ha a 106. gyaloghadosztálytól balra küzdő 3. gyaloghadosztályt az oroszok visszaszorítanák, a 24. dandár Jelnától nyugatra biztosítsa a hadosztály baloldalát és a 3. gyaloghadosztály visszavonulását. A dandárparancsnok és az ezredparancsnokok erre, hogy csapatainkat sötétben is megfelelő helyre tudják vezetni, 1815-től 21 h-ig a terepen tájékozódtak. Az állás, amelybe szükség esetén a dandárt be akarták vetni, Judaszowka déli részétől nyugat felé húzódott és részben már ki is volt építve. A dandárnak kb. 1500 lépés hosszú vonalat kellett volna megszállnia. Noha az oroszok folytatták nagyerejű támadásaikat, az elől harcoló 3. és 106. gyaloghadosztály sorozatosan visszaverte azokat, így a 24. lovasdandár beavatkozására nem került sor s az a jelnai készülségi-állásban továbbra is a 106. gyaloghadosztály tartaléka maradt.

Június 5-én *Tallián* tábornok megbetegedett, a hadosztályparancsnok *Hegedűs* ezredet bízta meg a 24. dandár parancsnokságával. Az 5. ezred parancsnoka *Baintner Ernő* őrnagy, a II. osztályé *Késmárky* százados, a 6. századé *Takácsy Gyula* főhadnagy lett.

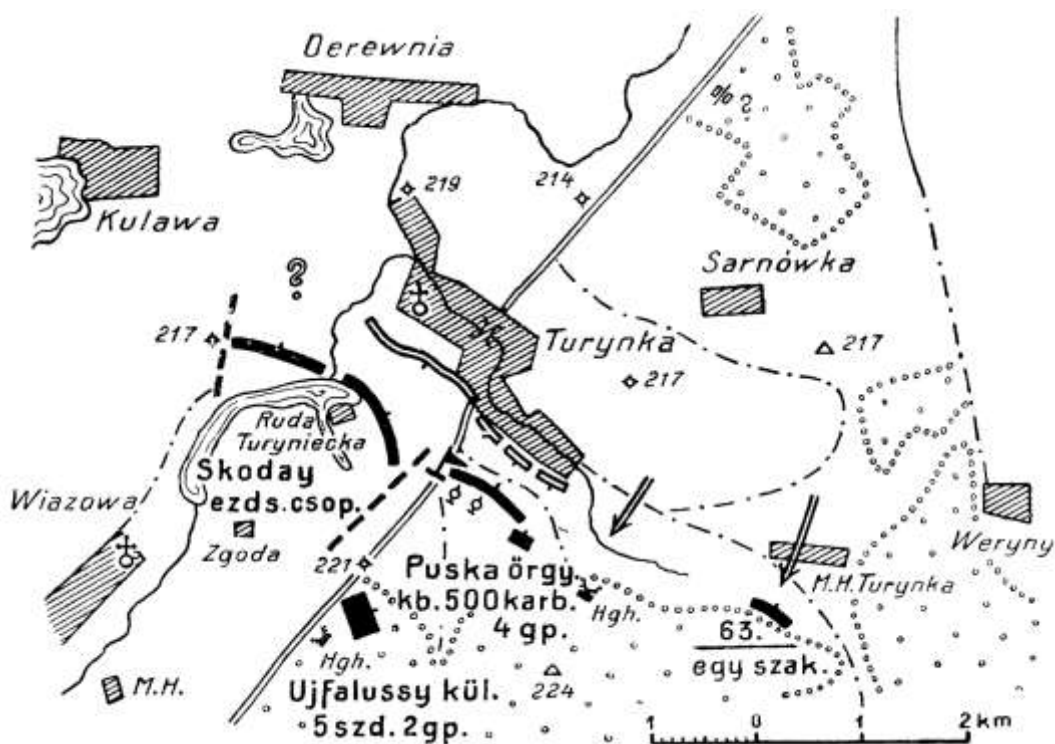
Június 9-én a hadosztály azt a parancsot kapta, hogy mint a 4. hadsereg tartaléka, Rakszawán s attól délre a Wislokig terjedő területen gyülekezzen. Az ezred ezért délután, a géppuskásosztag kivételével, kilépett a 106. gyaloghadosztály kötelékéből és 1730-kor Brzoza Krolewskán át Rakszawára érkezett, ahol laktáborba szállt. A géppuskásosztag csak esti felváltása után követte az ezredet.

10-én a hadosztályparancsnokság M. H. Pótokra ment, de nem sokáig maradt ebben az elhelyezésben, mert június 11-én távirati parancsra a hadosztálynak Zmyslowka—Opolenisko—Wesola—Wisloka—Pod Budami területén kellett csapattestenként gyülekeznie. Az ezred 1745-kor indult Rakszawáról és 2045-kor új szállására, Opoleniskora érkezett.

Június 15-én délutánig az ezred helyzete nem változott. Ekkor távirati parancs a hadosztályt a német 11. hadseregnek, illetőleg közvetlenül a német X. hadtestnek rendelte alá és utasította, hogy azonnal menjen a Jaroslautól keletre lévő Makowiskora. Az ezred önnállóan hajtotta végre a menetet,

22 h-kor érkezett Makowiskora, ahol kilencvenkét főnyi lovaspótlás várta az ezredet. A pótlással bevonultak: *Hedry* főhadnagy, *Darvas* hadnagy, *Dukesz* alállatorvos, *Bernáth*, *Farkas* és *Görgey* hadapródok.

16-án a hadosztály 4 h-kor a Lubáczoztól délnyugatra lévő Sucha Wołára folytatta menetét, ide 8 h-kor érkezett és azonnal készütségiállást szállt meg. De a német X. hadtesttől 14 h-kor azt az újabb parancsot kapta, hogy Szczytkowon, a hadi úton és Brozien át azonnal Basznia Dl.-ra menjen s ettől délre a 251 A és Onyszczeni között lévő veszedelmes hézagot töltsse ki és a gyalogság beérkeztéig okvetlenül tartsa. Egy óra múlva a hadosztály már útban volt, de a menetközben, 16 h-kor vett új parancs Potylicz irá-

Helyzet, 1915. június 24-én hajnalban.

nyába erőszakos felderítésre rendelte azzal, hogy a visszavonuló ellenséget kényszerítse okvetlenül harcra. A hadosztály zöme este Sieniawkát érte el. Az ezred 21 h-kor lóról szállt, kitöltötte a gyalogság harcállásában a Sieniawka és Huta Krzyształowa között keletkezett rést s ezzel egyúttal a hadosztály zömének éjjeli táborozását is biztosította.

17-én 5 h-kor a hadosztály Smolinon át folytatta előnyomulását Potylicz felé. Az előreküldött felderítők megállapították, hogy az ellenségnek Olszanka-Ulicko, Seredkiewicz vonalában megerősített állása van. Az 5., 3. és a fél 9. ezred erre parancsot kapott, hogy az orosz állást foglalja el, de a parancsot a végrehajtás előtt akként módosították, hogy a hadosztály a

Smolintól keletre emelkedő hegyhátat szállja meg s ott védőállást építsen. Az ezred a 3. ezreddel 14 h-ra megszállta a hadosztály védővonalát s azt az orosz tüzéség gyilkos tüzében a német gyalogság beérkeztéig, 23 h-ig, derekasan tartotta, miközben négy sebesültet veszített. Éjfélelőtti felváltása után az ezred a Ryszyn melletti völgybe ment táborozni.

18-án 630-kor a lovashadosztály Basznia-Czerwinki-Slotwiny területére indult. Az ezred 9 h-kor érte el rendeltetési helyét, Slotwinyt és Czerwinkit s e két faluban laktáborba szállt.

19-én 7 h-kor a hadosztály a Czerwinkitől délre elterülő erdőben gyülekezett és 19 h-kor vette a német 11. hadseregparancsnokság rendeletét, mely szerint a lovashadosztály 20-án hajnalban Magierowon át kezdje meg az üldözést és iparkodjék a Zólkiew-Mosty Wielkie közti utat elérni.

20-án a hadosztály 030 h-kor indulva 10 h-kor elérte Magierowot, hol két órát pihent, majd Horodzówra folytatta menetét; itt meg kellett állnia, mivel a német gárda-hadtest az oroszokkal még elkeseredett harcot vívott. A hadosztály 18 h-ig Horodzównál készségi állásban maradt. Ekkor parancsot kapott, hogy a Magierowtól délkeletre lévő Borki és Zamiastem községekbe menjen éjjeli szállásra. Az ezred az utóbbiban kapott elhelyezést.

21-én 7 h-kor a hadosztály Horodzównál gyülekezett, hogy előző nap abbamaradt feladatát folytatva a Dobrosin, Zolkiew, Mosty Wielkie közti út irányába megkezdje az előnyomulást. Innen 10 h-kor indult és Dobrosint 12 h-kor érte el. Ott azt a parancsot kapta, hogy a vasút mentén délre fekvő Zaryszczé irányába nyomuljon előre és szükség esetén avatkozzék be a 12. gyaloghadosztály harcába. A lovashadosztály ezzel VI. hadtestünk kötelékébe lépett.

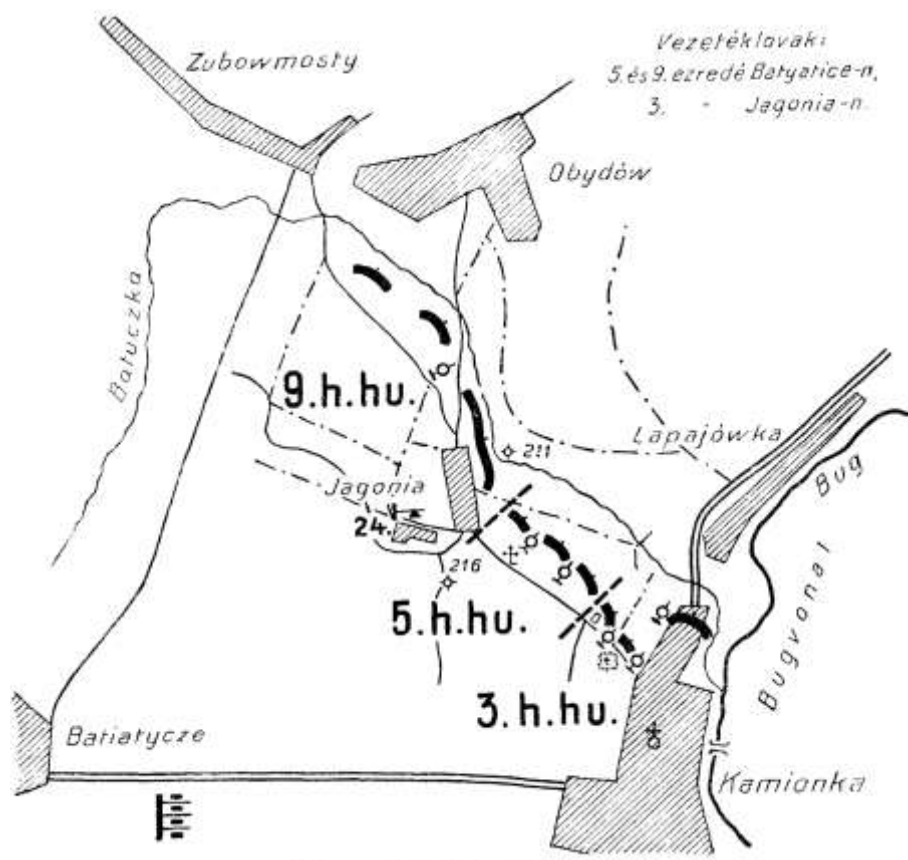
A 12. gyaloghadosztály az erdő keleti szegélyén, a műút mentén harcolt. Megerősítésére a lovashadosztály a 9. ezredet rendelte, tüzéségének megparancsolta a harcra való beavatkozást, többi része pedig 19 h-ig készségi állásban maradt. Ekkor a 9. ezredet is kivették a tűzvonalból s az egész hadosztály Bór Kuninski környékére ment táborba.

Éjjel az oroszok visszavonultak s a hadosztály 6 h-kor Glinsko-Zolkiew-Mosty Wielkie irányába megkezdte az üldözést. Elővédje *Baintner* őrnagy parancsnoksága alatt az 5./II. osztály volt, mely mikor Zolkiewet elhagyta Wiazowáról és a műúttól keletre lévő erdő déli szegélyéről tüzet kapott. Az osztály tűzharcos lóról szállt és rövid de élénk tűz után gyalogtámadásra indult; mire a kozák utóvéd elmenekült.

A hadosztály 14 h-kor folytatta menetét. Az elővéd 16 h-kor Turynkához érve, a falu déli szegélyéről heves gyalogsági- és géppuskatüzet kapott. *Baintner* őrnagy az ellenséggel újra tűzharcba bocsájtkozott s ebbe a hadosztály tüzésége is beavatkozott. De a szívósan védekező ellenségnek itt már nagyobb ereje volt, a lovashadosztály tehát az 5. ezred második felét, a géppuskás-osztagot és a $\frac{1}{2}$ 9. ezredet is harcra vetette, mire megtört az ellenállás. Az elővéd elfoglalta a községet s annak keleti szegélyén állásépítéshez fogott; mivel az orosz utóvéd a Derewnia patak — Drugi Las —

Sarnowka — 217 Δ és erdőszegély vonalán újabb utóvédállást szállt meg. 20 h-kor a *Baintner-csoportot* egy 63. gyalogezredben zászlóalj váltotta fel, a lovashadosztály egyesült és felnyergelt lovakkal, szigorú készültségben Turynkán töltötte az éjszakát.

23-án azt a feladatot kapta a hadosztály, hogy az ellenség állását, M. H. Turinka felől oldalba kapva, foglalja el, azután Mosty Wielke-Krystynopol-Sokal irányába folytassa az üldözést. Ezen szép feladat megoldását a hadosztályparancsnokság a 24. dandárra bízta s a hadosztály tüzérségét is ren-

Helyzet, 1915. június 28-án éjjel.

delkezésére bocsátotta. *Hegedűs* ezredes már a részletes parancsot is kiadta, mikor a lovashadosztály a német 11. hadseregtől azt a feladatot kapta, hogy szüntesse be az üldözést s másnap, 24-én hajnalban indulva, Kulikowra menjen; ahol a XXIV. „*Beszkid*”-hadtest kötelékébe lép. A hadosztály tehát 23-án Turynkán vesztegelt s minthogy napközben az orosz tüzérség, sőt gyalogság is lőtte a falut, néhány ló megsebesült.

24-re virradó éjjelre, a hadosztály a falu északkeleti szegélye előtt álló 63. gyalogezredben főörsök elé sűrű táboriörsláncot állított; s megint fel-

nyergelt lovakkal szigorú készültségben, a faluban töltötte el az éjszakát. Az 5. ezrednek a falu délkeleti része jutott. A szigorú készültségre, mint hajnalban kiderült, szükség is volt, mert 3^h30-kor nyugatról, a gyalogsapatok arcvonala felől, rendkívül heves harci zaj hallatszott s hamarosan kitudódott, hogy kb. egy dandárnyi orosz gyalogság lepte meg és vetette hátra a táboriőrök és főőrök vonalát! A hadosztályt gyorsan felriasztották. *Hegedűs* ezredes az 5. és a 9. ezred egy-egy osztályával *Puska* őrnagy parancsnoksága alatt hirtelen megszállatta Turyinka délkeleti szegélyét, a géppuskásosztagot a műút mentén állásba rendelte, a 24. dandár fennmaradó részét pedig egyelőre az erdőbe irányította, ahol azonnal kiadta a parancsot arra, hogy a 9. ezred másik osztálya a raj vonal sűrítésére Turyinka déli szegélyére, az 5./11. osztály pedig a M. H. Turinkánál álló gyalogzászlóalj megerősítésére menjen előre; mert a jelentések szerint az orosz főerő ez utóbbi ellen tör. A hajnali homályban magas gabonában fedve előrekúszó oroszok Turyinka déli szegélyén 20—30 lépésnyire közelítették meg az 5./I. osztály rajvonalát s közvetlen-közeiből egetverő „*urrah*” ordítással hirtelen felbukkanva, hatalmas tömegükkel meglepték és első pillanatra meg is rendítették derék huszárjainkat, akik meghátráltak ugyan, de néhány lépés után megtalálván szívüket visszafordultak s lendületes ellentámadással megfutamították az ellenséget. Főként a 2. és 3. század ellentámadása volt ragyogó! A 4. géppuskásosztag pedig azzal tüntette ki magát, hogy tüzelőállását jól választotta meg s oldalozó jól célzott nyugodt tüzével, igen nagy veszteséget okozott az ellenségnek. A harci zaj és kézfegyverek elcsendesültével, mikor már csak a tüzéség üldözte a hátráló muszkát, beérkezett a 16. honvédgyalozezred egy zászlóalja, mire a lovashadosztály folytatni akarta az előnyomulást. Ekkor parancsot kapott, hogy a 11. bajor hadosztály egyik dandárát várja be. 11 h-ig tehát a tűzvonalba maradt. A bajorok beérkezése után a XXIV. *Beszkid-hadtest* harc-sávjába rendelték, ahová délután dandáronként hajtotta végre a menetet. A 24. dandár Zaszkwon, a 22. dandár Zarudcén kapott elhelyezést. Az ezred 1930-kor érkezett Zaszkowra, ahol többnapos menet, szigorú készültség és utolsó napi véres harc után, némi pihenéshez jutott. Az ezred vesztesége a Turyinka melletti ütközetben hét hősi halott, huszonegy sebesült, öt eltűnt huszár és hat sebesült ló volt. Eltűnt ezenkívül *Schmitt* főhadnagy, a 2. század parancsnoka, kinek századát *Apor* főhadnagy vette át. Megsebesült *Szabó Iván* hadnagy, de azért sebesülten is tovább harcolt. Zaszkwon bevonultak az ezredhez: *Koós Miklós* ezredes, kit az ezredtörzshöz osztottak be, *Déry Zoltán* százados, ki az 5. századot vette át és *Gergelyffy András* hadnagy, ki mint alantos tiszt a 3. századhoz került. 26-án az ezred délig Zaszkwon időzött, de a német 11. hadsereg 10 h-kor érkezett parancsa a hadosztályt megint a 11. bajor gyaloghadosztálynak rendelte alá s elrendelte, hogy azonnal induljon Turyinkára vissza. Az ezred 16 h-kor érkezett Turyinkára, ahol este a 2., 3. és a 9. ezred átvette a gyalogsapatoktól a Długi Las — Czamove Bloto — Weryny vonal biztosítását; az 5. ezred mint hadosztálytartalék Sarnówkára ment.

27-én 19 h-kor, a 2., 3. és 9. ezred a bajor hadosztállal vállvetve, elfoglalta Kupiczwolát. Az 5. ezredet 12 h-kor Sarnówkáról a Pomiarki erdő melletti harccsoporthoz rendelték.

28-án reggel a hadosztály Kupiczwola déli szegélyén gyülekezett s 10 h-kor a XXIV. hadtesttől azt a parancsot kapta, hogy *azonnal* induljon Batiatyczére s ettől keletre a 223 \diamond Sapiezanka 257 \triangle 251 \diamond vonalat (terepvázlat az 54. oldalon) szállja meg; biztosította az Obidow-Zubowmosty irányába előnyomuló Marwitz-csoport jobb oldalát és keressen összeköttetést a 2. hadsereggel, mely 5 h-kor Nowystawot érte el. — A magaslati vonal megszállása *Hegedűs* ezredes parancsnoksága alatt a következőképpen történt: jobbszárnyon a 3., közepén az 5., balszárnyon a 9. ezred. A hadosztályparancsnokság, a 2. ezred mint hadosztály tartalék és a vezeték lovak, Batiatyczén voltak. 18 h-kor a *Hegedűs-csoport* a gyalogsággal összhangban a Kamionka északnyugat-Jagonia és Obydów melletti magaslatokra ment előre. Az ezrednek Jagonia déli sarkától a patak mentén kb. 1200 lépés kiterjedésű szakasz jutott. Ennek megszállását éjfélre befejezte.

29-én folytatódott az előnyomulás. A *Hegedűs-csoport* 15 h-ra új arcvonalszakaszt szállt meg. A 3. ezred állása a Búgtól Lapajowka délnyugati sarkán át a patakig, az 5. ezredé innen az erdő szegélyén s az erdőben a 217 \diamond -ig a 9. ezredé innen északnyugati irányba kb. 1200 lépésig terjedt.

Július 1-én kora hajnalban, a *Hegedűs-csoport* jobbszárnyán lévő 3. ezredet, a lapajowkai templom és a 213 ϕ - közti vonalba tolták előre. A csoport másik két ezrede ehhez igazodva szintén előre ment. Az orosz tüzéség napközben ismételten élénken lőtte az ezred állását. Kisebb osztagok nyugtalanító és tapogatózó támadásokat intéztek a csoport ellen. Egész nap, sőt éjjel is folyt a csatározás. Az ezredutasosztagok drótakadályt húztak az állás elé, melynek megerősítésén a következő három napon át is mindenki serényen dolgozott. Az oroszok a legkisebb célra is lőttek s néhány sebesülést okoztak.

Július 3-án éjjel több ízben és több ponton erőszakos felderítést kíséreltek meg az oroszok, de csak azt sikerült megállapítaniuk, hogy a *Hegedűs-csoport* éber és jól lő. Egy ilyen vállalkozás alkalmával két orosz katonát fogott az ezred.

4-én *Cseley Andor* hadnagy, málhavonatparancsnok jelentette, hogy a vonat elszállásolási helyén, Dzibulkin megtalálták az 1914. augusztus 31-én hősihalált halt *Ivánka László* zászlós és öt huszár sírját. — *Koller Gáspár* főhadnagy huszonnégy gyaloghuszárral bevonult.

5-én 10 h-kor gyalogsapatok váltották fel a hadosztályt s az ezred 12 h-kor a vezetéklovakhoz Jagoniára érkezett; onnan 14 h-kor Zubowmostyn és Mosty Wielkien át Kuliczkówra lovagolt s itt laktáborba szállt. — A hadosztályt ezúttal a német XLI. tartalékhadtesthez osztották be, melynek feladata a Bug Hrubiczow és a Kozowicze patak közti szakaszának biztosítása volt.

6-án pihenő volt. 7-én a német XLI. tartalékhadtest elrendelte, hogy a

hadosztály 12 h-ra Warezt érje el. A hadosztály 5 h-kor indult s Beizen át utazó menetben 11 h-ra rendeltetési helyére érkezett. Innen két és fél órai pihenő után Dogobyczewen át Molczanyra folytatta menetét, azzal a feladattal, hogy az M. H. Zarukától nyugatra lévő országúttól a Golubie-erdő északkeleti sarkáig terjedő terepszakaszt, mely rész volt a német 81. és 82. hadosztály között, szállja és védelmezze meg. A megszállást *Czitó* tábornok parancsnoksága alatt jobbról a 2., balról az 5. ezred hajtotta végre. A hadosztályparancsnokság és a hadosztály tartalékul visszatartott 3. huszárezred Horoszczen-, a *Czitó*-csoport gyalogtartaléka, a 9. ezred pedig Molczanyra helyezkedett el. A muszkának a Bug keleti partján alaposan megerősített állása volt.

Két csendes nap után 10-én este, a 9. ezred részei az 5./I. osztályt és az 5./6. századot felváltották. Az 5./I. osztály *Puska* őrnagy parancsnoksága alatt, *Flohr* ezredes harcvonalszakaszparancsnok harcálláspontján az erdőben, harccsoporttartalék lett. A 6. század, a vezetéklövekkal együtt, Molczanyra ment dandártartaléknak. A 4. géppuskásosztag a 9. ezreddel az állásban maradt és az ezred *Déry* százados parancsnoksága alatt álló, üToós-csoporthoz tartozó, fel nem váltott két százada is. Ezek arcvonalát 11-én kb. 500 lépéssel előre tolták s a napok továbbra is csendesen teltek.

13-án a német hadtestparancsnokság támadást tervezett s elrendelte, hogy a hadosztály a Golubie-től nyugatra lévő erdő szegélyét, annak délkeleti és déli sarka között, szállja meg. Az arcvonal jobb fele az 5., bal fele a 2. ezrednek jutott. Az ezred a neki jutott alszakaszt 13-án 20 h-ra háromszázharminc karabéllyal és négy géppuskával megszállta. A támadást azonban csak 15-én hajtották végre, így a két napi nyugalmat a huszárok az állás megerősítésére használták föl. Később a támadáshoz csoportosuló német 81. hadosztály jobbról szomszédos állásának 202 -φ-tói délre fekvő erdősarokig terjedő részét is a hadosztálynak kellett átvennie, ezért azt a 3. és a 72 9. ezredből alakult *Hegedűs-csoport* szállta meg.

15-én végbement a támadás és a Mienianytól és Tichobuztól keletre lévő magaslatok, számos ellentámadás dacára is a német 81. hadosztály birtokába kerültek. Az orosz tüzéség az újabb vereség feletti elkeseredésében, délután az ezred állását is élénken lőtte.

16-án kora reggel a hadosztályt a német 81. gyaloghadosztály csapatai, az ezredet a német 272. ezred részei váltották fel. Az 5. ezred 12 h-ig még az arcvonal mögött maradt, aztán vezetéklöveikhez Molczanyra ment. A 4. géppuskásosztag a német 272. ezrednek alárendelve, egyelőre az arcvonalban maradt.

17-én a német 1. hadsereg kötelékében a német 5. lovashadosztály parancsnokának vezérlete alatt; a cs. és kir. 4., a m. kir. 11. és a német 5. lovashadosztályból, lovashadtest alakult. A 22. dandár és a hadosztály tüzésége Goniatynre és Pawłowicére, a 24. dandár Oszczewre ment és ott lak-táborba szállt. A hadosztályparancsnokság Osmierzen, a lovashadtestparancsnokság Warezen székel.

18-án 9 h-kor Wojslawicétől kb. 4 km.-re délre, az erdő mögött fedve gyülekezett a lovashadtest és 11 h-kor három oszlopban a Luga-patak átkelelési-pontjainak elfoglalására indult. A 11. hadosztálynak ezt az előnyomulást észak felől biztosítania kellett. Mivel azonban a gyalogság a Búgnál még harcban állott, a lovashadtest nem kelhetett át a folyón, ezért ettől nyugatra készenlétben maradt, este pedig laktáborba szállt; a 11. hadosztály Wojslawicén.

Az oroszok éjjel kiűrtették a Búgtól keletre lévő állásukat, mire a 11. hadosztály reggel a folyón átkelve, megkezdte Zabolitcy irányába a felderítést. A lovashadtest másik két hadosztálya 14 h-kor kezdte meg az előnyomulást. Mivel azonban előnyomulás közben kiderült, hogy az oroszok ellentámadása csapataink arcvonalát Zabolotcytól délre áttörte és a Zdzarytól északra lévő magaslatokra visszavetette, a 11. lovashadosztály, majd a lovashadtest másik két hadosztálya is, azonnal lóról szállt s a es. és kir. 39. és a 68. gyalogezred megerősítésére, tűzvonalba ment. Éjjel az orosz folytatta ellentámadásait, de kudarcot vallott.

20-án a tüzérség igen hevesen lőtte csapataink állását. 19 h-kor a lovashadtestet kivették a tűzvonalból s Wojslawice környékére rendelték. A 11. hadosztály Tudorkowice közelében táborozott. — Az ezredhez ezen a napon *Szmrecsányi Adorján* százados vezetésével negyvenfőnyi pótlás érkezett. A pótlással *Füzesséry Sándor* főhadnagy és *Bathó Szilveszter* hadapród is bevonult. *Szmrecsányi* százados átvette *Apor* főhadnagytól a 2. század parancsnokságát. *Dr. Berend Miklós* törzsorvos betegen haza ment; az ezredorvosfőnöki tisztség *dr. Koós Aurél* főorvosra szállt.

21-én a lovashadtest feloszlott s a hadosztály a Bug-hadsereg alá rendelve 17 h-kor Dolgobyczewen, Wereszynen át Mircze környékére indult. Az 5. ezred éjfélkor érte el kijelölt szálláshelyét, Andrejewkát.

22-én a hadosztály, mely közvetlenül megint a német XLI. tartalékhadtestnek volt alárendelve, 10 h-kor Maslowecztől északra gyülekezett, ahol mint hadtesttartalék 23-án 5 h-ig készülségben maradt. Ekkor Hrubieszowon át Nowosiolkire ment s a községtől délre kb. 3 km.-re, az erdőben helyezkedve el; különítményekkel és járőrökkel felderítést végeztetett a Moroczyn-Korytnica és a Bug közötti területen. A 24. dandár 20 h-kor táborozásra Neledewre ment.

A német XLI. tartalékhadtest támadása 24-én is sikeresen haladt. Az orosz foglyok száma kétezerre rúgott. — Az ezred 14 h-kor azt a parancsot kapta, hogy azonnal menjen Nowosiolkire. Ott 15 h-kor megtudta, hogy a tüzérosztállyal együtt a német 82. gyaloghadosztálynak rendelték alá. 26-án 6i0-ig készülségi állapotban Nowosiolki közelében táborozott; ekkor Slawutynra rendelték, ahol a községtől északra, a 9. ezreddel és a két lovaglő üteggel, *Hegedűs* ezredes parancsnoksága alatt a német XLI. tartalékhadtest tartaléka lett.

27-én a *Czitó-dandárt* tűzvonalba rendelték; tartaléka Podgorzénél, *Koós* ezredes parancsnoksága alatt, a 24. dandár lett; mely gyalogosan egy

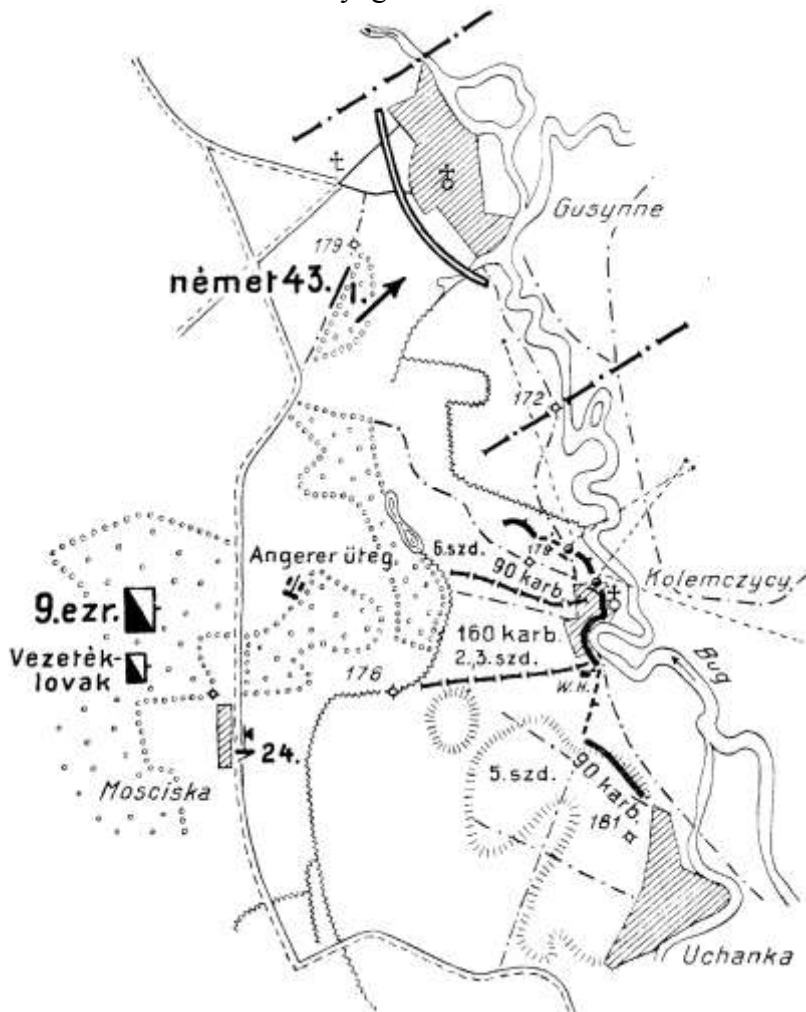
ezredbe alakulva, 28-án 930-kor indult rendeltetési helyére. A vezetékllovakat Wolicától keletre az erdőbe vitték s fedezetükre a lóháton maradt *Déry* századot rendelték. 14 h-kor az utászszakaszt, a távírójárórt és az egyik géppuskászakaszt, majd 15 h-kor az egész ezredet is kivették a *Czító*-csoport kötelékéből és mint a német XLI. hadtest tartalékát, Slawutyntól közvetlenül északkeletre, készütségi állásba rendelték. 30-án 14 h-kor az ezred azt a parancsot kapta, hogy a német XLI. hadtest tartalékjaként menjen azonnal Czertowicére, amit 14 h-kor el is ért s a templomtól északra a völgyben készütségre helyezkedett. *Hedry Sándor* főhadnagyot áthelyezték a lövészosztályhoz.

Július 31-én a német 82. és a cs. és kir. 1. gyaloghadosztály folytatta a támadást, a lovashadosztály 2., 3. és 9. ezrede és a német 81. gyaloghadosztály pedig Gorodoknál védelmi feladatot kapott. Az orosz éjjel visszavonult, mire augusztus 1-én hajnalban a német 82. és a cs. és kir. 1. gyaloghadosztály az oroszok nyomába vetette magát. Az ezred a német 82. gyaloghadosztálytól 8 h-kor azt a parancsot kapta, hogy Ubradowiczén, Bialoskoryn és Liskin át nyomuljon előre s az említett két hadosztály belső szárnyai között derítse föl a Matczetől északnyugatra lévő területet, teremtsen még a két hadosztály között az összeköttetést, biztosítsa a német hadosztály balszárnyát és Matcze és Skryhiczyin közt zárja le a Búgot. Az ezred ellenséges beavatkozás nélkül érte el 1230 kor a Matczetől északnyugatra lévő 194 ✧-ot. Itt megállt s az 5. századot a Búghoz előre rendelte. Ez a század a folyó nyugati partjára több járórt állított. Az orosz a folyó keleti partját szállotta meg és állása megerősítésén dolgozott. Estig semmi sem történt. 20 és 21 h között a német 271. és 272. ezred részei felváltották az ezredet, mely bevonta a járőröket, tábori őrsöket állított és a 194 -0-től nyugatra az erdőben éjjelezett.

2-án az ezred 4 h-kor indult Jozefowra, ahonnan a hadosztály a német 82. gyaloghadosztály parancsára a Bug nyugati partján észak felé folytatta az előnyomulást. Az ezrednek Dubienkától keletre kellett mennie, hogy itt, ha lehet, átkeljen a Búgon és az oroszok Dubienka és Gusynne közti erejét felderítse. Az ezred rendeltetési helyének közelébe érve, a *Szmrecsányi*-századot a Dubienka-Bendiugi, *Patay* főhadnagy szakaszát a Bendiugi-Uchanka, *Platthy* hadnagy szakaszát az Uchanka-Kolemczycy, *Platthy* zászlós szakaszát a Kolemczycy-Gusynne közti folyószakaszok erőszakos áthatolására s a folyó túlsó partjának felderítésére rendelte. De erőszakos átkelésről szó sem lehetett, mert az ellenség nemcsak a folyó keleti partját szállotta meg igen nagy erővel, hanem Kolemczycytől északra a folyó innenső partját is s az orosz tüzéség is hevesen lőtte folyóhoz közeledő osztagainkat, ezért az ezred megmaradt két százada Dubienka nyugati szegélyén helyezkedett el; az előre rendelt 2. század és a szakaszok pedig a kijelölt folyószakaszokon biztosították a folyó nyugati partját. Délután a Dubienka keleti szegélyét megszálló német 41. gyalogezred ellen az oroszok támadást intéztek s az ezred a németeknek ötven főnyi segítséget adott. A tárna-

dást sikerült visszaverni, de az ötven huszár 23 h-ig a tűzvonalban maradt. — A harc folyamán két huszár megsebesült.

18 h-kor a hadosztály másik három ezrede Janostrowra érkezett. Nem sokkal később a német 82. gyaloghadosztály közölte, hogy az ezred kiválik kötelékéből és visszatér a 11. lovashadosztály kebelébe. A felváltás 23 h-ra befejeződött s az ezred Dubienkától nyugatra táborozott.

Helyzet, 1915. augusztus 3-án 11⁴⁵-kor.

3-án a hadosztálynak az a feladat jutott, hogy a Bug védőszakasz Uchanka és a vasúti híd közti alszakaszát átvegye s az északnak támadó gyalogságot a Bug nyugati partján lépésről-lépésre kövesse. A kijelölt védőszakasz Uchanka északi sarkától Gusynne északi sarkáig terjedő felét a

Hegedűs-, a másik felét a Czitó-dandárnak kellett megszállnia. Az 5. ezred parancsot kapott, hogy 730 kor Mosciskára érkezzék s a német 41. gyalogezredtől vegye át az Uchanka északi sarka és 179 -φ- közti védőszakaszt. Az ezred a kitűzött időben kezdte meg az állás átvételét, de a rendkívül heves tüzéségi és gyalogsági tűzben ezt csak 11 h-ra fejezhette be. Az 5. század Uchanka és Kolemcyzy déli sarka között, az I. osztály (2. és 3. század) Kolemcyzy községben, a 6. század pedig Kolemcyzy északi sarka és a 179 ◊ között szállotta meg a védőszakaszt. Az arcvonal oly széles volt, hogy a négy gyenge századból álló ezred csak támpontonként szállhatta meg azt. A támpontok közötti összeköttetést tökéletes alapossággal megszervezték.

Az orosz állás közvetlenül a Bug keleti partján volt. Csak a 179 ◊-tól északra voltak kisebb orosz járőrök az innenső parton. Gusynne déli szegélyét azonban tekintélyes orosz erők igen szívósan védelmezték a német 43. gyalogezred két zászlóaljának támadása ellen, melyet az orosz oldalozó tüzéségi tűz annyira hátráltatott, hogy Gusynne elfoglalása egyelőre kilátástalan volt. A 9. ezredből, mely egy század kivételével Mosciskától északnyugatra készülségi állásban volt, egy századot az 5. ezred balszárnyának biztosítására rendeltek. Este az egész 5. ezred az állás kiépítésén és megerősítésén dolgozott, ami kissé lassan haladt, mert az orosz gyalogság szüntelenül élénken lőtt, — Az ezred vesztesége ezen a napon egy hősi halott és hat sebesült volt.

4-én kora hajnalban az orosz tüzelés egy darabig még fokozódott, majd érezni lehetett az ellanyhulását, amiből sejthető volt, hogy az oroszok elhagyták állásukat. Ez nem csak itt igazolódott be, hanem az előző napon még körömszakadtáig védelmezett Gusynnén is s a 9. ezred végre megszállhatta kijelölt védőszakaszát a 179 ◊ és Gusynne északi sarka között. — Az ezred 5 h-kor önként jelentkezőkből alakult gyalogjárőrt küldött a visszavonuló orosz nyomába, de az csak a folyó keleti partján elhagyott állásig tudott előre jutni, mert az oroszok a Wysocki hegyet nagy erővel megszállták. A járőr hat oroszot elfogott, azután bevonult. 10 h-kor *Makay* hadnagy parancsnoksága alatt, újabb jelentkezőkből tizenöt főnyi gyalogjárőr alakult, hogy Wysockon át M. H. Pogulankáig menjen előre s ott felderítést végezzen. Ezzel egyidejűleg egy hat főből álló lovasjárőrt is küldtek ugyanoda. A gyalogjárőr Wysockban kozákoktól tüzet kapott, de hamarosan megtisztította a községet s hogy a majd visszatérő lovasjárőr visszavonulását fedezze, a községtől keletre lévő 192 Δ-ot megszállotta. A lovasjárőr ekkor már a M. H. Pogulankánál járt s ott egy kozák szottnyába ütközött. A kozákok rendkívül heves tüzétől két huszár azonnal megsebesült, négy ló pedig elhullott s így a járőr állandóan harcolva gyalogosan volt kénytelen lépésről-lépésre hátrálni, mígnem a tiszt járőrhöz érve, azzal együtt bevonult. Délután az egész hadosztály a Bug mentén kijelölt védőszakasz megerősítésén dolgozott.

5-én az ezredből hadosztályparancsra, *Patay* főhadnagy vezetésével az

ellenség erejének és szándékának kikémlelésére, Luboml-Kowel felé egy szakasz ment előre.

6-ára virradó éjjel a német 81. gyaloghadosztály csapatai felváltották a hadosztályt, mely aznap a *Heidebreek* lovashadtest s egyszersmind az 1. hadsereg kötelékébe lépett. A lovashadtest feladata a Zimno-Wladimirwolynski-Ustilug-Dubienka közti Bug szakasz biztosítása volt. A 11. lovashadosztály ezen szakasz Matczétől Dubienkáig terjedő északi részét kapta; jobbszárnyával a cs. és kir. 4. lovashadosztályhoz csatlakozott s a kiutalt szakaszban a megszállást a következőképpen eszközölte: Dubienka és a Skryhiczyntől északra lévő Bug-könyök között a lövészosztály,innen délre Matczeig *Hegedűs* ezredes parancsnoksága alatt a 2., 9. huszárezred és a 4. géppuskásosztag. A két üteg a védősáv különböző pontjaira volt elosztva. A 3., 5. ezred és a 2. géppuskásosztag Jozefowban tartalék volt. Az 5. ezred ide Mosciskán át, 11 h-kor érkezett be.

7-én a helyzet nem változott. 8-án is csak annyiban, hogy a 6. századot mint gyalogtartalékot 18 h-kor Skryhiczynre, az utász-szakaszt pedig műszaki munkára az állásba rendelték.

9-én *Baintner* őrnagy szabadságra ment s az ezredparancsnokságot *Puska* őrnagy vette át.

10-én a hadosztály elrendelte, hogy az ezred naponkénti felváltással nyolcvan főnyi tartalékot rendeljen Skryhiczynre. Elsőnek a 3. század nyolcvan embere ment ki, mely még aznap este felváltotta a 9-én előreküldött 6. századot. — E napon a felderítésen lévő *Patay* főhadnagy bevonult szakaszával s jelentette, hogy az oroszoknak a Bug keleti partján gyéren megszállott, de összefüggő állásuk van s ezért a folyón át nem kelhetett.

14-ig semmi sem változott. Ekkor az ezred nyolcvan főnyi védőszakaszt-és nyolcvan főnyi főtartalékot adott. Az orosz azonban a hadosztály arcvonala előtt késő este visszavonult, mire a hadosztályból egy-egy szakasz erejű osztag Kladniewnél, Skryhiczynnél és Matczennél átkelt a Búgon s e három pontot hídfőállásszerűen megerősítette. — *Márton Ernő* főhadnagy bevonult a póttesttől.

15-én 2 h-kor *Platthy* hadnagy V2 századdal az ellenség helyzetének felderítésére Matczen át Mosur és Owloczym irányába előre ment és a többi felderítő különítménnyel összhangban megállapította, hogy az orosz főerő Rakowiec-Neretva patak-Zamlynie-Wyżgów-Pustynka vonalát szállotta meg, lovassága és utóvédjei pedig Mosur és Kol. Janin Bór irányából végzik erőszakosan a felderítést.

16-án 2 h-kor az ezredből *Késmárky* százados és *Takácsy* főhadnagy parancsnoksága alatt közeli felderítésre egy-egy fél századot rendeltek előre. Az első mint a skryhiczyni, utóbbi mint a matczei védőalszakasz hírszerző-különítménye tevékenykedett. 7 h-kor a *Platthy* hadnagy hírszerző-különítményét is megerősítették a Va 6. századdal. Ezek a különítmények igazolták az előző nap érkezett jelentéseket és dolguk végeztével másnap 17-én délután veszteség nélkül bevonultak.

A lovashadtest intézkedéséből az ezred arról értesült, hogy 19-én a cs. és kir. 62. gyaloghadosztály váltja fel a lovashadtestet, mely a Bug Dubienkától Siedleszcéig terjedő szakaszának biztosítását veszi át. A 11. lovashadosztálynak ezúttal a Gusynne déli sarkától kowel-eholmi vasútig terjedő középső alszakasz jutott volna. Jobbszárnyához a cs. és kir. 4., balszárnyához a német 5. lovashadosztály zárkózott volna. Az ezred, hogy a másnap átveendő állás felől tájékozódjék, 18-án 9 h-kor elindult és Dubienkán át Dorohuskra ment. Miután tájékozódott, éjjeli szállásra Wolkára vonult. De az állás átvételéből semmi sem lett, mert a *Heidebreck-lovashadtest* időközben más feladatot kapott s ennek keretén belül a 11. lovashadosztálynak előnyomulási és felderítendő sávként; délről a Radziechow-Olesk-Milano-wice-Mysow-Rucyn-, északról a Luboml-Podgorodno-Wyzewka patak-Wyswa vonal által határolt területet jelölte ki. A 11. lovashadosztálytól délre a cs. és kir. 4., attól délre pedig a német 5. lovashadosztálynak kellett előnyomulnia.

19-én reggel a hadosztály, északi szárnyának biztosítására s egyúttal a Polozewo és Zabolotie környékének földerítésére *Szemző* százados parancsnoksága alatt egy osztályt és $\frac{1}{2}$ géppuskásosztagot küldött Luboml felé. — A hadosztály előhada, a fél 3. és a fél 5 ezred, 11 h-kor kelt át Dorohusknál a Bug rögtönzött hadihídján, a főcsapat pedig valamivel később. A hadosztály innen 18 h-kor indult tovább és 20 h-kor Lubomlra érkezett. Az előhadban menetelő fél 5. ezred Lubomlra megérkezvén, átvette a község biztosítását s a 3. századot Browarniára-, a 6. századot pedig Borkinra tolta előre főőrsnek, ahol azok táboriőrs-vonalat toltak maguk elé. — A *Szemző-különítmény* aznap csak Kusnyszczyig tudott előrejutni, mert orosz utóvédekkel és kozák osztagokkal ismételt harcra kellett vívnia.

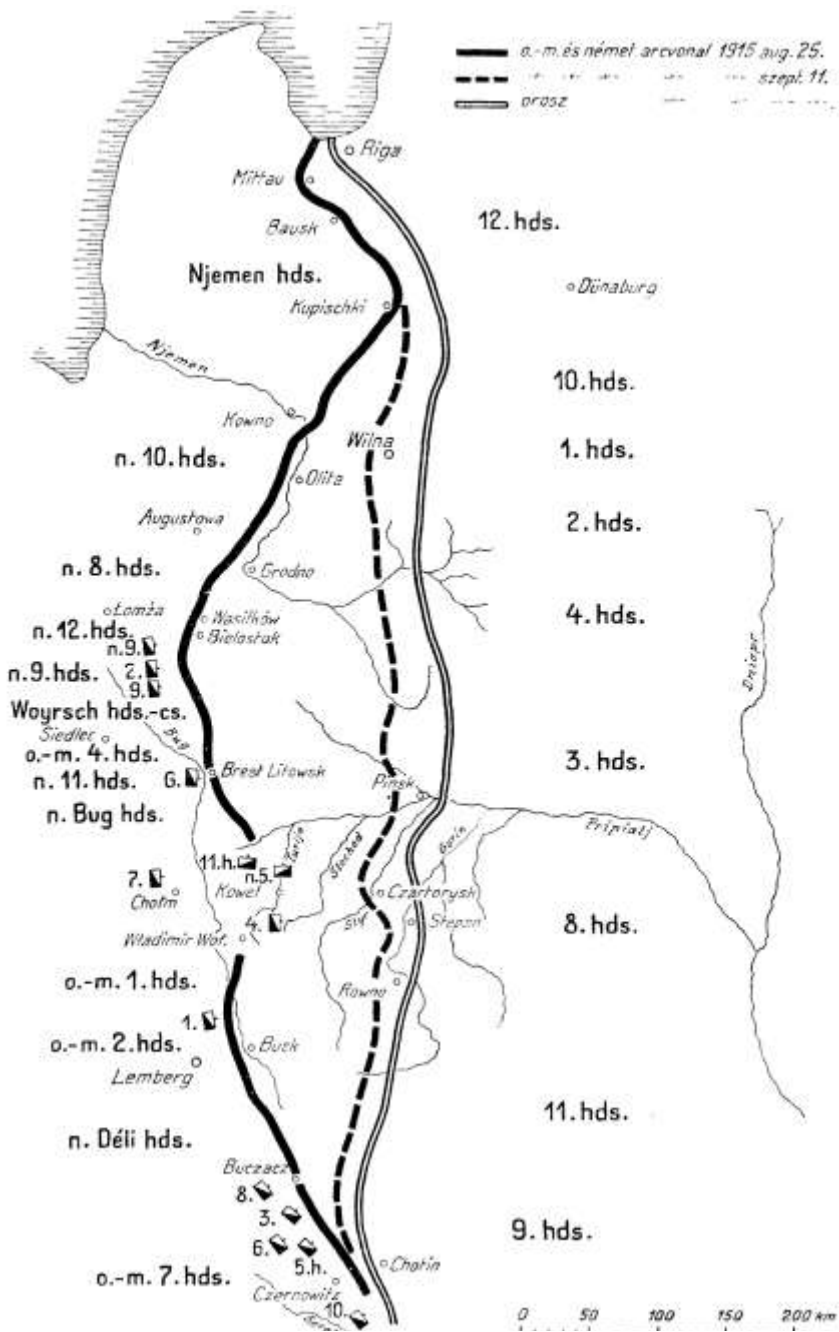
20-án 11 h-kor a *Késmárky-századot* és a géppuskásosztag másik felét is a *Szemző-különítmény* megerősítésére rendelték azzal, hogy a különítmény okvetlenül oldja meg a reábízott feladatot.

XII. FEJEZET.

A Pripiatj mocsárvidékén.

Az örökké emlékezetes, világraszóló gorlicei áttörés után a feltartózatlan lendülettel szinte megszakítás nélküli diadalmenetben előretörő szövetséges haderők 1915. augusztus 25-én a vázlaton feltüntetett helyzetet érték el:

Conrad vezérezredesnek az volt a terve, hogy az osztrák-magyar haderővel az orosz délnyugati arcvonalra még egy utolsó csapást mér s ezzel egész Galiciát megtisztítja az ellenségtől; a Luck-Rowno-Dubno-i orosz háromszög elfoglalásával pedig — amit a német keleti hadseregtől várt — kézbeveszi a Polesie mocsarakat észak-déli irányba átszelő egyetlen, lumi-niec-sarny-rownoi vasutvonalat s ezzel az orosz arcvonalat is kettészakítja. A német vezérkar főnöke *Falkenhayn* tábornok, augusztus 18-án elfogadta

Helyzet, 1915. augusztus 25-én.

ezt a tervet, miután előzőleg már beleegyezett abba is, hogy *Hindenburg* a német keleti hadsereg főparancsnoka, a német 8., 12., 10. és a *Njemen*-hadsereggel Wilna irányába törjön előre.

Conrad részletes terve az volt, hogy az osztrák-magyar 1. hadsereggel az orosz délnyugati arcvonalt leggyengébb szakaszát Wladimir Wolynskij és Kowel irányába áttöri. Ezt a nagyszabású tervet erős balszárnyal kívánta megvalósítani, ezért a *Mackensen-seregcsoport* kötelékéből kiváló osztrák-magyar 4. hadsereget az 1. hadsereg balszárnya mögött csoportosította, hogy aztán délnek kanyarítva, az orosz délnyugati arcvonalt oldalába vesse.

Hindenburgnak viszont, ha az orosz haderő északi felét a tengerbe akarta szorítani, erős jobbszárnyal kellett északnak kanyarodnia. Ez a támadás azonban Wilnánál elakadt, mert a gyorsan gyülekeztetett orosz erőket a német 10. hadsereg nem tudta legyűrni.

Keleti arcvonaltunk közepén *Lipót* bajor herceg és *Mackensen* vezérezredes seregcsoportja állott. Előbbihez a német 9. hadsereg és a *Woysch*-hadseregcsoport, utóbbihoz pillanatnyilag még az osztrák-magyar 4., a német 11. és a „*Bug*” hadsereg tartozott. Ennek a két seregcsoportnak keleti irányban kellett előretörnie. Minthogy azonban előtte volt a Pripiatj mocsárvidéke, melyet a német hadvezetőség hadműveletre teljesen alkalmatlannak tartott, ezért a „*Bug*” hadsereget Kobrinon át Pinsk felé irányították, amit az szeptember 16-án el is foglalt.

Augusztus 26-án megindult délen az osztrák-magyar haderők támadása és szépen haladt előre. A *Mackensen*-seregcsoportból kivett 4. hadseregünk-ből és az 1. hadseregből *József Ferdinánd* főherceg vezérlete alatt új seregcsoport alakult. A 4. hadsereg, melynek támadási iránya Luckon át Rowno volt, szeptember 11-én balszárnyával Stepan és Deraznó között már a Goryn patakánál állt s így a jobbszárnyával Pinsk felé, északnak kanyarodó „*Bug*”-hadsereg és a délnek előretörő 4. hadsereg balszárnya közt a távolság egyre nőtt s hova-tovább százötven kilométert ért el. — Ebben a térközben terült el a Pripiatj mocsárvidéke, melyet bár hadvezetőségünk hadműveletre alkalmatlan területnek tartott, lezárásáról mégis gondoskodnia kellett. — Ezt a rendkívül nehéz feladatot a lovasságnak kellett megoldania,

A Pripiatj mocsárvidéket, mely Csonka-Magyarországnál kilencezer négyzetkilométerrel nagyobb, másként Polesienek, vagy rokitnói mocsaraknak is hívják, 1915-ben, mikor az osztrák-magyar csapatok először léptek a mocsárvidék területére, ezt csupán a cs. és kir. és a német térképekről ismertük. Ezek a térképek a háború kitörésekor már jórészt avultak voltak. A katona-iskolákban használt „*Földleírás*”-tankönyvek Polesiét hadműveletre alkalmatlan területként említették és azt mondták, hogy kisebb erő is csak vezetővel igazodik el az erdős mocsarak között. Erre az elméleti megállapításra a világháború alaposan rácsáfolt. Hét lovas- és hat gyaloghadosztályunk harcolt a Pripiatj mocsárvidéken, jobban felszerelt nagyobb erő ellen, mégpedig eredményesen; igaz, olyan nehézségeket küzdve le,

amelyekről az elmélet embere méltán gondolhatta, hogy felülmúlják az emberi képességeket.

Polesiét óriási tányérhoz hasonlíthatjuk, mert bár egész területén nincsenek nagyobb magasság-különbsétek, középső része mégis a legmélyebb. Tengerszint fölötti legmagasabb megmért pontja a Lubomltól kb. 25 km.-re északra lévő 219 \diamond , legmélyebb pontja pedig Kijew közelében a 91 \diamond . A legnagyobb magasság-különbszet tehát mindössze 128 méter.

A Pripiatj-mocsárvidék kilenczted része erdő, mocsár és nádas, vagy nyílt tó. A megmaradó egytized rész kétharmada kaszáló és legelő, egyharmada pedig megművelt föld, melyen azonban csak burgonya, köles és zab terem. A lakosság rendkívül gyér. Városokon és falvakon kívül emberrel csak egymástól nagyon-nagy távolságra lévő majorokban és vadászházakban lehet találkozni. Egy négyzetkilométer területre átlagban két lakó esik! Kő egész Polesiében nincs. A házak mind fából épültek.

A tavak nagysága igen különböző. Akad olyan nádas is, mely nagyságban jóval túltesz a Balatonon. Kobrintól keletre az Oginski-csatornáig öt, Kobrintól délkeletre két óriás nádas van, Pinsktől délkeletre pedig egy összefüggő 70 kilométer hosszú, 25 km. széles, 1750 négyzetkilométer területű mocsarat „*Boloto*”-t találunk, mely kizárólag csak a két-három kemény téli hónapban járható, ekkor is csak könnyű szánkóval. Pinsktől északra és északkeletre hat-, a Kobrin-Pinsk közötti vasúttól délre pedig tizennyolc 5 és 40 négyzetkilométer között váltakozó nyílt felületű tó van.

A mocsárvidék délnyugati részét lassúfolyású, szélesmedrű, gyakran kiáradó folyók, patakok és erek szelik át, melyek olykor felduzzasztják a mocsarakat is. A Pripiatj folyó szélessége 50 és 750 méter közt váltakozik s északról a Jasiolda, délről Túrija, Stochod és a Goryn ömlik bele. Mindmeggannyi szélesmedrű, lassúfolyású folyó, melyeknek megszámlálhatatlan mellékfolyói, patakjai, erei, az egész mocsárvidéket behálózzák. A mocsárvidéken igen sok csatorna is van, melyek eltorlaszolásával az oroszok igen nagy területeket árasztthattak el.

Műút a mocsárvidék belsejében egyáltalán nem volt. Az a néhány karbantartott kocsíút, melyen itt a közlekedés lebonyolítódott, huszonöt-ötven m. széles, nyáron a portól, esős olvadásos időben pedig a feneketlen sártól, nehezen volt járható. Ha hó borította a tájat, csupán a távirópóznák jelezték az út hollétét. A mocsaras erdőségekben néhány dorong-út is volt, de ezeket, ha a visszavonuló oroszok szét nem rombolták, vagy vízzel el nem árasztották, a használattól mihamar tönkre mentek, sőt gyakran teljesen el is süllyedtek. A térképen feltüntetett taligaútakat a lakosság csak a kitermelt fa elszállítására télen használta, s ezek legtöbbször az év legnagyobb részében csak helyenként bukkantak elő a mocsarakból, hogy aztán ismét elvesszen bennük. Út nélküli területen járni életveszélyes volt, mert a ló olykor ingoványba került s lovasával együtt elsüllyedt. Huszárjainknak eszerint nemcsak az orosz volt az ellensége, hanem a terep is, mely képét a csapadék mennyisége s a szárazság mértéke szerint, úgyszólván naponta változtatta,

amiben a csatorna-zsilipek ügyes kezelésével az oroszok is nagy segítségére voltak a természetnek. Az utakon lépten-nyomon híddal találkozott az ember. Ezek majdnem kizárólag fából épültek. Mi sem természetesebb tehát mint az, hogy a visszavonulás nagymesterei, az oroszok, minden hidat gyorsan és alaposan szétromboltak maguk után. Már pedig csapataink híd nélkül néhol egyetlen km.-t se haladhattak; ezért napi teljesítményük olykor csak 5—10 km. volt.

Mint mondtuk, a hadosztály *Heidebreck* altábornagy vezérlete alatt a cs. és kir. 4. és a német 5. lovashadosztállal együtt augusztus 6-án lovashadtestté alakult s augusztus 19-én a Bug keleti partjára nyomult elő. A lovashadtestet a Pinskre irányított német „Bug” hadsereg jobbszárnyának biztosításával bízták meg. Az osztrák-magyar 4. hadsereg balszárnyát eleinte csak a *Heidebreck-lovashadtest* kötelékéből kiváló 4. lovashadosztályunk biztosította, mely augusztus 30-án *Berndt* tábornok parancsnoksága alatt, a cs. és kir. 7. lovashadosztállal, lovashadtestté alakult. Mivel a két lovashadtest között idővel egyre növekedett a távolság, fokozatosan a mocsárvidékre hozták és a cs. és kir. 4. hadseregnek alárendelték, a cs. és kir. 1., 2., 10. és végül szeptember 7-én a 9. lovashadosztályt is; szeptember 9-én pedig a 11. honvéd-lovashadosztály is a 4. hadsereg kötelékébe lépett.

A lovasságnak nagyobb seregtestekbe történt összevonását a terep és a helyzet követelte, mert a hadseregparancsnokságok, az igen széles sávon szétagoltan működő, aránylag kicsiny lovashadosztályokat, nem irányíthatták külön-külön közvetlenül, mert ily módon még az összeköttetés és együttműködés sem lett volna biztosítható.

A 11. lovashadosztály, melytől augusztus 19-én akkor váltunk el, amikor a Búgon átkelve Lubomlon éjjelezett, 20-án folytatta az előnyomulást. Az elővéd *Búzás* (3. ezredbeli) osztályt az oroszok Maszew és Skiby vonalában feltartóztatták, ezért 14 h-kor a 2., a 9. ezred és a 3. ezred másik osztálya is beleavatkozott a harcba s a hadosztály csak kemény harc árán tudott aznap Skibyig jutni. A további előnyomulás támpontjául szolgáló Luboml község és az ott elhelyezett hadosztályvonat biztosítását a lövésosztály vette át, melynek az 5./3. lovasszázadot is alárendelték. Az állomásparancsnoki tisztséget az 5. ezred parancsnoka *töltötte* be.

21-én a *Szemző-különítmény* Kusnyszczyn maradt; azzal a feladattal, hogy Kuczany-Golowno-Zgorany és nyugatra Polapy felé, felderítést és biztosítást végezzen. Előreküldött felderítői jelentése szerint, az orosz Kuczany-Golowno-Maslowiec vonalában szilárdan megvetette lábát. — A hadosztály Luboml község megszállását e napon *Hegedűs* ezredes parancsnoksága alatt az 5. ezred 2. és 3. századára, a lövésosztály egy századára és két lövegre bízta. *Hegedűs* ezredes a 200 \diamond -hoz és Z. O. Borkihoz egy-egy fél lövésosztályt küldött, Borki északi szegélyére a lubomli vasútiállomáshoz és a Lubomltól nyugatra lévő 201 \diamond -hoz pedig egy-egy lovasszakaszt. Ezenfelül Ruda- és Dorohusk felé állandó járőrmenetet is rendelt. Egy lovasszázad Luboml községben tüzéségi fedezet és tartalék volt.

22-én Luboml közvetlen biztosítására már csak az 5. ezred $\frac{1}{2}$ 3. lovaszázada maradt vissza, a *Hegedűs*- csoport többi része Skibybe ment, ahol az újra egyesült lövészosztály azt a parancsot kapta, hogy Rudat északról átkarolólág támadja meg. Az 5. ezred még rendelkezésre álló 2. százada a $\frac{1}{2}$ 4. géppuskásosztaggal Poczapy irányába felderítésre és biztosításra előrement. A Szemző-különítmény Gorodnotól délre, a *Patay-század* pedig Kusnisczynél biztosítást végzett. Utóbbi dél tájban egy lovasezred elől lépésről-lépésre állandóan harcolva, Lubomlra vonult vissza, ahol a sokszorosán nagyobb ellenséget 16 h-ig, a 21. gyaloghadosztály élének beérkeztéig, hősi kitartással feltartóztatta. — A hadosztály zömének támadása ezalatt sikeresen haladt előre. A főcsapat Komarów-Chworostow-Stopyrka vonalát érte el és szállotta meg.

23-án a hírszerzőkülönítmények kint maradtak. A hadosztály, mely déli szomszédjával a cs. és kir. 4. lovashadosztállyal állandó érintkezésben volt, azt a parancsot kapta, hogy a visszavonuló ellenséget üldözze. A hadosztály zöme Koszary Str.-t 22 h-kor érte el s itt éjjelre megállapodott. *Szemző* százados és *Takácsy* főhadnagy hírszerző-különítményét a hadosztály bal-szárnyának biztosítására Smidyn környékére irányították.

24-én a cs. és kir. 4. lovashadosztály kivált a *Heidebreck-lovashadtest* kötelékéből s azt a feladatot kapta, hogy Luck-felé felderítést végezzen. A *Heidebreck-hadtest* északnak folytatta tovább az üldözést és pedig; a német 5. lovashadosztály a Koweit Brest Litowskkal összekötő műúton, a 11. lovashadosztály pedig a műüttől nyugatra. Utóbbi 9 h-kor csoportosult s az előnyomulást a következőképen kezdte meg: *Hegedűs*-csoport: 2. ezred, az 5. ezred másfél százada, egy üteg, irány Dubowaja, Myslina, Siekon, Myzowo. *Riedl*-csoport: 3. ezred, irány Szajno, Grydki, Siedliszcze. *Czifó*-csoport: 9. ezred, lövészosztály, két üteg, irány Szajno, Myzowo, Siedliszcze. *Szemző*-különítmény: az 5. ezred két és fél százada és géppuskás osztaga mint a lovashadosztály bal oldalvédje, irány Smydyn, Borzowa. — A három első csoport Myzowon töltötte az éjszakát, a Szemző-különítmény Lesniákin éjjelezett. Az 5. $\frac{1}{2}$ 3. század, mint a Dubowajan megszállt hadosztályparancsnokság fedezete, ebben a községben maradt. A *Hegedűs-csoport* részt vett a szomszéd német 11. lovasdandár Siekonnál és Suszkinál vívott harcában, melynek jobbszárnya a német 12. lovasdandár késése miatt, — mivel az az üldözésre szóló parancsot Kowelben csak 16 h-kor kapta kézhez — fedezetlen maradt. *Hegedűs* ezredes felismerve a helyzetet, a német 11. lovasdandár támogatására sietett, minek eredményeképen az oroszok 19 h-kor visszavonultak. A *Hegedűs-csoport* ezért csak 21 h-kor érte el Myzowot.

25-én a *Riedl-csoportot* a *Hegedűs-csoportnak* rendelték alá s az üldözés az alábbi módon indult meg: *Czüó*-csoport: Lövészosztály, 9. ezred, két üteg; Wyzwa-Czawel irányába. *Hegedűs-csoport*: 2., 3. ezred és az 5. ezred *Déry* százada; Piaseczno-Tekla irányába. — Piasecznot és a patak-tól északra lévő erdőszegélyt az orosz nagy erővel megszállta, mire *Hegedűs* ezredes támadást rendelt el, mely 16 és 19 h-között mindent elseprő len-

dülettel ment végbe. A rohammal elfoglalt állásban az orosz harmincöt foglyot és számos halottat veszített. A *Hegedűs-csoport* ezután az elfoglalt faluban töltötte az éjszakát.

26-án Teklán át Gluchyra ment a csoport, ahova 10 h táján zavartalanul megérkezett s ott éjjelre megszállt. A felderítésre és táborozás biztosítására előre küldött járőrök húsz foglyot ejtettek.

27-én, tekintettel az emberek és lovak kimerült állapotára, a *Hegedűs-csoport* csak 8 h-kor indult Gluchyról Zdomyslre, ahol 11 h-kor étkezési pihenőt tartott. Ezalatt érkezett a hadosztály parancsa, hogy a *Czió-csoport* Mokrantól északra Borki-Zabolotie környékét, a *Hegedűs-csoport* pedig Kortylisyt, még aznap érje el. Utóbbi csak 16 h-kor indulhatott tovább, mert a visszavonuló orosz a Turskij-Kanalnál lévő hidakat szétrombolta s ezek kijavítása időt igényelt. A csoport a rossz turfás út és a sok szétrombolt híd miatt csak 23 h-kor érte el Kortylisyt.

28-án 6 h-kor a *Hegedűs-csoport*nak Borysowkán, M. H. Pawlopolon, Nowosielkin át Kobrin irányában kellett folytatnia az üldözést. — A *Czitó-dandár* e napi menetcélja szintén Kobrin volt, de a községet M. H. Pawlopolon és M. H. Ostrowon át kellett elérnie. — A *Hegedűs-csoport* 13 h-kor Nowosielkire érkezett s ott megállt, mert a német 81. és 82. tartalékhadosztály Chobowicz- Ruczhowicz-Lachezycy vonalában még harcban állt az oroszral. — 19 h-kor parancs érkezett, hogy a csoport Gorodiecz irányába azonnal folytassa az üldözést, de ezt a parancsot nem lehetett teljesíteni, mert az orosz egyelőre szívósan védekezett és visszavonulásra egyáltalán nem gondolt. A csoport ezért Nowosielkin töltötte az éjszakát.

29-én 6 h-kor a *Czitó-csoport* is Nowosielkire érkezett. A dandárköteleket helyreállították. Az 5. ezred részeiből *Szmrecsányi* százados parancsnoksága alatt egy osztály alakult. — 16 h-kor az egész hadosztályt Bielskire rendelték, 18 h-kor pedig *Czitó* tábornok vezetésével Chobowiczynél a német 9. lovasdandár megerősítésére gyalogharcba vetették. A vezetéklovak, egy század fedezete mellett Nowosielkire mentek vissza.

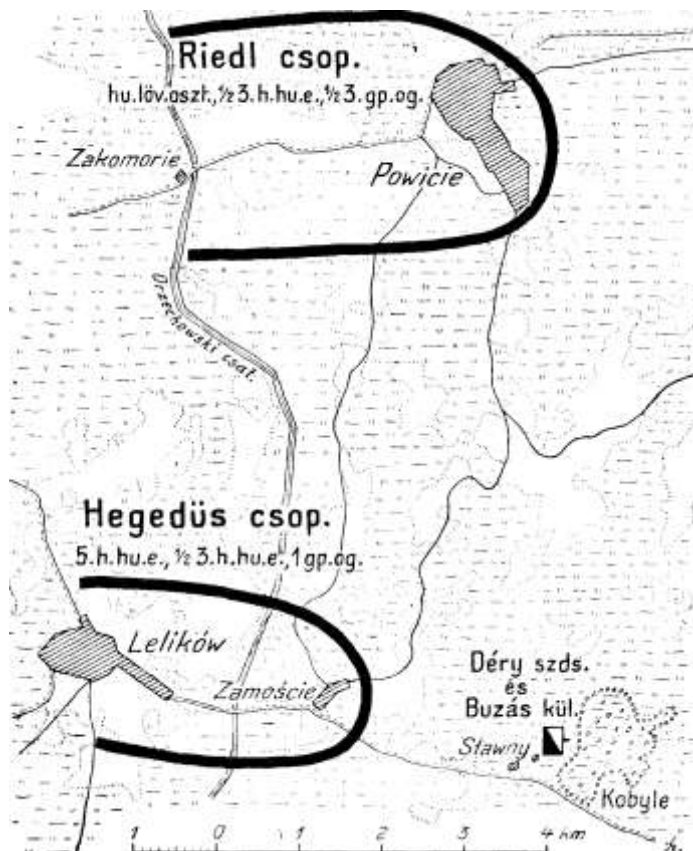
A 29. és 30. közti éjjel arra a jelentésre, hogy Powmicie és Wolka Szczytynska irányából Dywin felé nagyobb lovastest nyomul elő, a 2. és a 9. ezredet és a *Hönig-üteget* kivették a tűzvonalból s azzal a paranccsal indították Dywinre, hogy az Oriechowskij csatornán a lelikowi és zakomoriei hídfőt szállja meg és okvetlenül tartsa. (Vázlat a 166. oldalon.)

Az újonnan alakult csoport *Hegedűs* ezredes parancsnoksága alatt 30-án 8 h-kor érkezett Lelikowra és Zakóm őriére. Itt nagyobb orosz erőt talált s ezt lendületes támadással a csatorna keleti partjára visszavetette ugyan, de tovább előnyomulni nem tudott. 30-án egész nap állt a harc. Éjjel *Hegedűs* ezredes erősítésként megkapta az 5. ezredet, melyből két századot a lelikowi-, egyet a zakomoriei alcsoport megerősítésére rendelt, az 5. századot és a géppuskás osztagot pedig csoporttartaléknak alkalmazta.

31-én folytatódott a támadás. A déli alcsoport kemény harc árán 10 h-ra elfoglalta Zamosciét s e körül két szárnyával az Oriechowskij-csator-

nára támaszkodó hídfőállást épített. Az északi alsóport támadása is sikerrel járt, amennyiben elfoglalta a 155 ✪-ot és kb. 400 lépésre megközelítette Powiciét, melyet az orosz nagyobb erővel szívósan védelmezett. Az 5./V26 századot *Hegedűs* ezredes a fw. perekrestiei út és átjáró lezárására az északon lévő Dobrera rendelte.

Szeptember 1-én a hadosztály kilépett a *Heidebreck* lovashadtest kötelékéből s míg a német 5. lovashadosztálynak Gorodiecen át az ellenséget tovább kellett üldöznie, a 11. lovashadosztálynak az a feladat jutott, hogy

Helyzet, 1915. szeptember 1-én.

az Oriechowskij-csatorna Fw. Perekrestie és Oz. Oriechowo köztiszakaszát lezárja. — A hadosztály a csatornán két hídfőállást szállott meg és pedig: *Riedl* ezredes csoportja: lövésosztály, Va 3. ezred, V2 3. géppuskásosztag, Zakomorienél, bezárólag Powicie. *Hegedűs* ezredes csoportja: 5. ezred a géppuskásosztaggal és a Va 3. ezred Lelikownál, bezárólag Zamoście. Tartaléknak és egyúttal lovas felderítés végzésére a *Déry*-századot rendelték. Ez a század délután Wolka Szczytinsky felé előnyomulván a Slawny-Kobyle

erdőből tüzet kapott, mire lórólszállt és erőszakos felderítéssel megállapította, hogy az erdőszegélyt kb. két század szállotta meg. A század ezután az orosz állás előtt kb. 400 lépésre fekve maradt, mígnem éjjel kiküldött járőrei megállapították, hogy az orosz visszavonult. Ekkor a Czermenyk erdő keleti szegélyéig gyalog, onnan Wolka Szczytinskáig lóháton üldözte az ellenséget. Mivel azonban a század az üldöző-feladat megoldására esetleg nem lett volna elég erős, a 3. ezred egyik századából, két géppuskájából és egy lövegből álló *Búzás-különítményt* rendelték annak megerősítésére. Ennek az üldözőcsoportnak sikerült azután az erdőt, a Wolka Szczytinskától nyugatra lévő patakig, megtisztítani az ellenségtől. A löveg néhány lövést adott Wolka Szczytinskára és szürkületkor — mivel az erdős-mocsaras vidéken igen kellemetlen lett volna az éjszakát teljes elszigeteltségben kint töltenie — a különítmény a hídfő-állásba vissza vonult.

Másnap 3-án Wolka Szczytinskáig és Bol Lipje erdőig egy-egy járőr ment előre. Az oroszok mindkettőt nagyobb erővel szállták meg, járőreinket heves tüzzel fogadták, mire ezek a hídfőállásra visszahúzódtak. — *Darvas* főhadnagyot és *Gergelyffy András* hadnagyot szeptember elsején a lövész-osztályhoz helyezték át.

XII./A. FEJEZET.

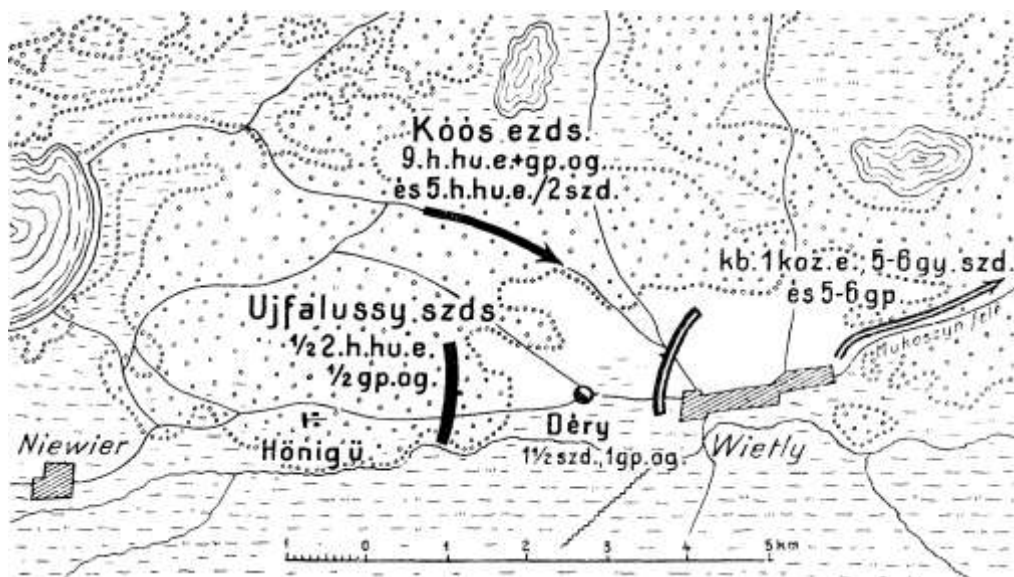
A Wietly, a Krymno és a Kuchocka Wola körüli harcok.

Szeptember 4 ére az 5. és 9. huszárezredből, valamint a *Hönig*-ütegből álló *Hegedűs-csoportnak* az a feladat jutott, hogy Wolka Szczytinskán, Wietlyn és Mukoszynon át Bjelinekre előnyomulva, a német „*Bug*”-hadsereg jobbszárnyát biztosítsa és a visszavonuló ellenséget oldalba kapja.

A csoport 10 h-kor indult, de lassan haladt, mert az orosz járőrökkel minduntalan harcba keveredő felderítésre rendelt osztagoknak és elővédnek az erősen fedett, áttekinthetetlen terepen, igen nagy óvatossággal kellett mozogniuk. A csoport tehát csak 1430 táján érkezett Wolka Szczytinskára, ahol étkezett és etetett, majd folytatta az előnyomulást. A felderítésre és biztosításra rendelt osztagok a Bielozierskij-csatornától és a Chaboriszczétől Dyugatra lévő erdős dombokon komoly ellenállással találkoztak, mire *Hegedűs* ezredes a *Hönig-üteget* tüzelőállásba, az 5. ezredet pedig az ellenség elűzésére támadásra rendelte. A támadás lendületesen és gyorsan haladt előre s az orosz kétórás harc után a csatorna hídját alaposan megrongálta és megkezdte a visszavonulást. Az ezred 19 h-kor megszállta a Bielozierskij csatorna hídját, egy részével pedig a Niewier melletti erdő nyugati szegélyéig üldözte az ellenséget. A *Hegedűs-csoport* ezután alapos biztosítás mellett Chaboriszczén éjjelezett s teljesen szabad jobbszárnya biztosítására egy-egy lovasszakaszt különített ki Zaluchowo és Szczedrogoszcz irányába.

5-re virradó éjjel a két ezredutasz szakasz kijavította a Bielozierskij csatorna hídját, melyen 4 h-kor a felderítőosztagok, 6 h-kor pedig a csoport

is megkezdte az előnyomulást. — A 4-én visszavert ellenség a Kol. Niewiertől keletre lévő 157 \diamond -nál új védőállást szállt meg s a csoport felderítő különítményét heves tűzzel fogadta. A két elővédszázad és a tüzérség beavatkozásával a harc sorsa azonban gyorsan eldőlt s az orosz főerő 10 h-kor keletnek, kisebb osztagai pedig a csoport egyik századának igen hatásos puskatüzétől űzve, a Niewier Wielka Glusza közötti úton vad meneküléssel dél felé kezdte meg a visszavonulást. — Az elfoglalt állás azonban csak előretolt állás volt. Az orosz főerő előre elkészített jó fedezékben Niewiertől keletre várta csapatainkat. Felderítőink pontos jelentései alapján tüzérségünk azonnal löni kezdte az orosz főállást. *Hegedűs* ezredes a 9. ezredet Niewieren át az ellenség arban való lekötésére, az 5. ezredet és a géppuskákat pedig az „Oz Bieleje” (Jez Bialae) tó melletti erdőben északke-

Helyzet, 1915. szeptember 6-án.

létnek eltolva, oldaltámadásra rendelte. — Amikor 13 h-kor az átkarolótámadás kezdett kibontakozni, az oroszok megkezdték a visszavonulást. Tüzérségük Wietly 143 \diamond környékéről néhány lövést adott le, de semmi kárt nem okozott. *Hegedűs* ezredes a tartalékként még kéznél lévő lovasszázadot az ellenség üldözésére és erőszakos földérésére Wietly irányába előrerendelte. Ez a század megállapította, hogy Wietly n nagyobb lovas erő tartózkodik s az oroszok Wietly nyugati szegélyén és a községtől északkeletre félkört alkotó gerincen, igen erős állása van. — Az út Niewier és Wietly közt igen rossz és sok helyen süppedékes volt. Az utászok rözsefektetéssel úgy-ahogy kijavították, de a lovak így is csak bukácsolva haladhattak rajta.

15 h-kor az *Ujfalussy* százados parancsnoksága alatt erősítésre küldött

½ 2. huszárezred és két géppuska Niewieren bevonult a csoporthoz. Fél-órával később *Hegedűs* ezredes elrendelte a támadást. Négy századból és négy géppuskából álló lekötőcsoport arcban támadta meg az orosz állást, három század, két géppuskával pedig az erdőben északnak ment, hogy az ellenséget oldalba kapja. A *Hönig-üteg* Gliniszcze környékén ment tüzelőállásba.

A támadás megindulásának első perceiben felhőszakadás zúdult a támadók nyakába s ugyanakkor egy felderítő járőr a rajvonalon keresztül vágta azzal a jelentéssel tért vissza, hogy nagy kozák-csapat rohamot intéz a csoport ellen. Ez a rémhír, — melynek annyi alapja volt, hogy a megrémült járőrt csakugyan egy szotnya rohanta meg, — pillanatokra megállította az arcvonalat, de a tisztek erélyes közbelépése azonnal rendet teremtett s a támadás folyamatosan haladt előre, noha kétség se fért ahhoz, hogy az oroszoknak nagyobb ereje van. Minthogy azonban a felhőszakadás alaposan feláztatta az amúgy is csupavíz-talajt s az eső a zápor után sem akart megszűnni, a csoportnak pedig sem északról sem délről nem lévén szomszédja, mindkét oldalról átkarolható volt; félő lett, hogy a nagyobb orosz erő kínálkozó átkarolása esetén a csoport egyetlen visszavonulási útja végképen járhatatlanná válik, ezért *Hegedűs* ezredes beszüntette a támadást s Niewierb tért vissza; minden irányba való biztosítás mellett éj jelezni.

6-án 6 h-kor *Déry* százados parancsnoksága alatt másfél századból és egy géppuskásosztagból álló hírszerző különítmény ment erőszakos felderítésre. *Déry* százados 11 h-kor jelentette, hogy az orosz állás az előző napi megállapításnak megfelelően Wietlytől nyugatra az út mindkét felén s a gerincen félköralakban épült. Jelentése az orosz erőt kb. egy kozák ezredre, öt-hat gyalogszázadra és ugyanannyi géppuskára tette. Az orosz tüzérség állását Wietlytől keletre figyelte meg. 1330-kor *Hegedűs* ezredes parancsára az alábbi csoportosításban kezdődött meg a támadás: *Ujfalussy* százados a Vs2. ezreddel, a 2. ezred két géppuskájával, az arcvonal előtt lévő *Déry*-különítménnyel és az 5. ezred egész géppuskásosztagával, Niewierről Wietly felé mint lekötő csoport. *Koós* ezredes a 9. ezreddel, ennek géppuskásosztagával s az 5. ezred két századával északról mint megkerülő csoport. A *Hönig-üteg* a Gliniszcze közelében kijelölt tüzelőállásában.

Az oroszok szokatlan szívósággal védekeztek. Három kozák-szotnya *Koós* ezredes balszárnyát megkerülte és lovas rohamot akart intézni ellene, a vállalkozás azonban a huszárok nyugodt, jólcélt puska- és géppuska-tüzeiben, még a teljes kibontakozás előtt csődöt mondott. A Wietly felé visszavonult kozákok igen súlyos veszteségeket szenvedtek. Estére az *Ujfalussy-csoport* kb. 400, a *Koós*-csoport kb. 1000 lépésnyire közelítette meg az ellenséget. Éjjel az oroszok három ellentámadást intéztek, a huszárok azonban mindháromat véresen visszaverték s az oroszok végül is belátva, hogy hasztalanul véreznek, 7-én 5 h-tájban gyorsan visszavonultak. Mikor a csoport előrement, hogy Wietlyt megszállja, számos muszka halott hevert

a csatatéren. Wietly elfoglalása után *Hegedűs* ezredes az 5. ezred egyik tartalékként szereplő pihent lovasszázadát az ezred fél géppuskásosztagával üldözésre és földerítésre Mukoszyn-Horki-Lubiaz irányába előre küldte, majd Wietlynek előőrsökkel való biztosítását rendelte el.

A csoport vesztesége az oroszokéhoz képest elenyészően csekély volt. A Wietlyért szakadó esőben vívott kétnapos rendkívül nehéz harc azonban kimerítette a csapatokat s a gyalogsági- és tüzérségi lőszer is aggályosan megfogyott. *Hegedűs* ezredes ezért főerejével nem üldözte az ellenséget, hanem a már előreküldött század megerősítésére, 11 h-kor, *Maasburg* százados parancsnoksága alatt a Va 2. ezredet rendelte előre két géppuskával. Alig indult el a *Maasburg*-csoport, az előreküldött századtól az a jelentés érkezett, hogy Mukoszyn nyugati szegélyét és attól északra a házcsoportot, géppuskákkal is megerősített nagyerejű orosz gyalogság tartja megszállva. *Hegedűs* ezredes erre 13 h-kor a támadásra az alábbi parancsot adta: „*Koós ezredes, a 9. ezred három századával és géppuskásosztagával a Berszyna erdő és a házcsoport körüli ellenséget, Ujfalussy százados pedig a 2. ezred négy és az 5. ezred már előllévő egy századával, a 2. ezred egész és az 5. ezred már előllévő fél géppuskásosztagával, a Mukoszynt megszálló ellenséget támadja meg és űzze el. A Hönig-üteg a Wietlytől keletre lévő 153 ϕ környékéről támogatja a támadást.*”

Az üteg kitűnően lőtt. Az oroszok a rendkívül hatásos tüzérségi tűz következtében kiürítették előállításukat. A két alcsoport előnyomulása így simán és gyorsan haladt, mígnem a Mukoszyn nyugati szegélyét megszálló orosz gyalogság komoly harcra nem fogott; 20 h-ig tombolt itt a harc, de az *Ujfalussy-csoport* azért mégis előre küzdötte magát. 20 h-kor rohamra indult s az oroszot megfutamította. Az ellenség északi csoportja a Berszyna erdőn át már előbb visszavonult Horki felé s a *Toós-csoport* a módfelett nehezen járható erdőn át a legnagyobb erőfeszítés árán elérte és megszállta a Berszyna erdő keleti szegélyét. Harc közben érezni lehetett az észak felől közeledő *Búzás-csoport* (V2 3. ezred, két géppuska, két löveg) hatását is, melynek tüzérsége az orosz állás oldalát vette tűz alá. Az éjszakát a *Koós-* és az *Ujfalussy-csoport* a harcfronton töltötte.

Hegedűs ezredes a délre fekvő Kamién Kaszyszkij irányába, felderítésre és útjavításra, még délután, egy géppuskával és utászszakasszal megerősített lovasszázadot küldött. Észak felé pedig a *Búzás-csoporttal* akart összeköttetést teremteni. Mivel azonban a két csoport közt Mukoszyntól északra az erdőben még mindig nagyobb orosz lovascsapat tartózkodott, — holott mint tudjuk a *Búzás-csoport* tüzérsége délután már a *Hegedűs-csoport* harcába is beavatkozott s így nyilvánvalóan nem lehetett távol — az összeköttetés megteremtése még sem sikerült.

8-án, hogy az észak felől közeledő *Riedl-csoport* csatlakozását bevárja, az egész *Hegedűs-csoport* a 7-én elért helyzetben maradt. Időközben a hadosztály Niewier-Kamien-Kaszyszkij közti út elzárására Niewierbe rendelt két századát, a *Hegedűs-csoport* háta mögött, nagyobb erejű orosz lovas-

ság és tüzérség erősen szorongatta. A hadosztály erre 12 h-kor, még két és fél lovasszázadot, két géppuskát és két löveget küldött Niewierbe s a csoportparancsnokságot *Czitó* tábornokra ruházta. 13 h-kor az ellenség rohamot intézett a *Hegedűs-csoport* ellen is, de póruljárt, mert az időközben beérkező lövésosztállyal megerősített *Ujfalussy-csoport* azonnal ellentámadással válaszolt s az ellenséget visszakergette. Százhusz orosz katona holtteste borította a rövid, de annál gyilkosabb ütemű harc színterét és az *Ujfalussy-csoport* tizenhárom foglyot is ejtett. A muszka Horki irányába menekült, mire a lövésosztály és az *Ujfalussy-csoport* a Mukoszyn-Horki közti töltés-üiig előre ment s az elhagyott orosz állást megszállotta. A felderítés megállapította, hogy a *Hegedűs-csoport* ellenfele egy kozák-ezredből, két gyalogzászlóaljából és négy lövegből áll. Az orosz tüzérség Horkitól keletre lévő tüzelőállásából több ízben hasztalanul kísérletezett, hogy a *Hegedűs-csoportban* kárt tegyen. Egyetlen sebesülést és legcsekélyebb kárt se okozott.

Szeptember 8-ával lezárult az ezred eddigi háborús szereplésének egyik leghősibb epizódja. *Hegedűs* ezredes 1915 szeptember 10-én szószerint ezt írta naplójába: „*Ennél nehezebb helyzetben még nem voltam. Folyton zuhog az eső, feneketlenek az utak s mi éjjel-nappal a szabadban vagyunk s az ellenséggel szakadatlan érintkezésben*”. Az ezred a Wietly körül vívott dicsőséges harcai folyamán három hősi halottat és tizennégy sebesültet vesztett. A 2. ezred vesztesége ennél jóval nagyobb, a 9-é valamivel kisebb volt. A csoport harcjelentése „*különösen vitéz és eredményes magatartásuk miatt*” az alábbi tiszteket emeli ki: *Ujfalussy* százados, *Déry* százados, *Havassy* százados, *Bogdánffy* főhadnagy, *Márton* főhadnagy.

9-én a hadosztályt 4. hadseregünknek rendelték alá és utasították, hogy a cs. és kir. 2. lovashadosztállyal Samaryn át összeköttetést keressen. A négy nap alatt többszörösen megvert ellenséggel erre a hadosztály csapatai 9-én észrevétlenül megszakították az érintkezést. A 3. ezredből és tüzérségből álló *Riedl-csoportot* utóvédként Radostowra rendelték. A 9. ezredből és tüzérségből álló főcsapatot, *Hegedűs* ezredes parancsnoksága alatt, Dywinre, a 2. ezredből álló *Czitó-csoportot* pedig, melyhez az ezred három százada és utászszakasza is tartozott, déli oldalvédként Chaboriszcszen át Lelikowra rendelték. Ennek a csoportnak Chaboriszcszen hajnalban erős jobbszárnyal végrehajtott támadással kellett magának utat nyitnia. A *Czitó*- és a *Riedl-csoport* is csak járőröket hagyott hátra s visszavonulásuk alkalmával a hidakat és átjárókat akként rombolták szét, hogy azokon csupán járőrök közlekedhessenek.

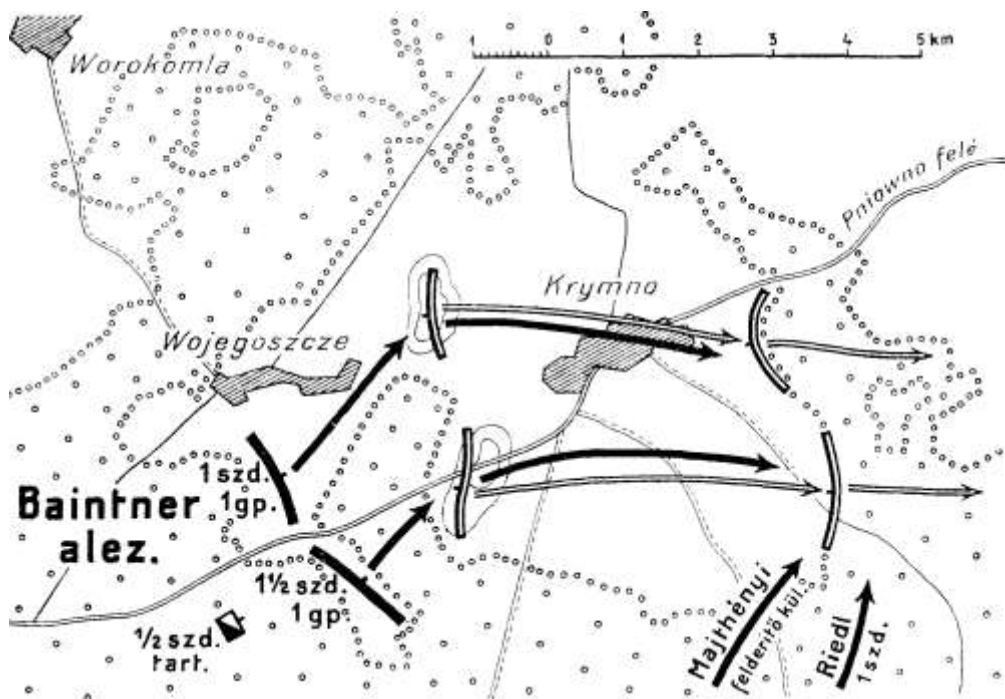
Az 5. ezred 17 h-kor érkezett éjjeli szállására Lelikowra, ahol a *Kés-máry-század* elzárta a Zamosczie melletti hidat; a samaryi utat pedig a 2. ezred egyik százada biztosította.

10-én a 3. és 9. ezred a hadosztályparancsnoksággal Dywinen, a 2., és 5. ezred pedig Lelikowon maradt. A következő napon *gróf Bissingen Nándor* altábornagy parancsnoksága alatt a cs. és kir. 2. és a 11. honvédlovashadosztályból lovashadtest alakult azzal a feladattal, hogy szállja meg Kamién

Kaszyszkij környékét, derítse fel a Pritiatj és a Stoehod közti területet és állítsa helyre a Kowelben lévő lengyel hadosztállal a összeköttetést.

11-én a cs. és kir. 2. lovashadosztálynak egy különítményével Bucint, főerejével pedig Buzaki Podrzecze területét kellett elérnie; hogy ott a Túrija átjáróit és hídjait megszállja és Kamién Kaszyszkij-Czerwiszcze vonalától délre a Stochodig, felderítést végezzen. — A 11. lovashadosztálynak főerejével Mielniki-Rieczyca környékét kellett elérnie, hogy a Túrjának Buzakitól északra lévő hídjait, átjáróit megszállja s a 2. lovashadosztálynak kiutalt sávtól északra a Stochodig, felderítést végezzen.

A hadosztály a 9. ezredből két, — egy-egy lovasszázadból és V2—V2 géppuskásosztagból álló — felderítőkülönítményt küldött előre: A *Tragor-*

Helyzet, 1915. szeptember 13.

különítmény Rieczycan-Szczytnon-Ml. Gluzán át Borkira, a *Maj thény i-különítmény* pedig Olbla-Russkojen át Zalaziere ment. Utóbbinak feladata volt egyszersmind Olbla-Russkojeről Kamién Kaszyszkij felé, Worokomla-Zalaziere felé pedig Krymno felé összeköttetést keresni a 2. lovashadosztályhoz.

Az 5. ezred 5 h-kor indult Leikowról. Két százada és fél géppuskásosztaga Mielnikire ment, ahol 16 h-kor a Túrija átjáróját hídfőszerűen megszállotta. A *Szmrecsányi-azazió*. a 1/2 géppuskásosztaggal a főcsapat keleti oldalának biztosítására Gori-Okoszczew környékére ment azzal a feladattal, hogy az északkeleti irányú átjárókat zárja le. A *Késmárky-század*, a Pri-

piatjon hidakat verő egyesített utászszakaszok védelmére és segítségére Rieczyán maradt, ahová késő délután Dywinről a hadosztály főcsapata is megérkezett.

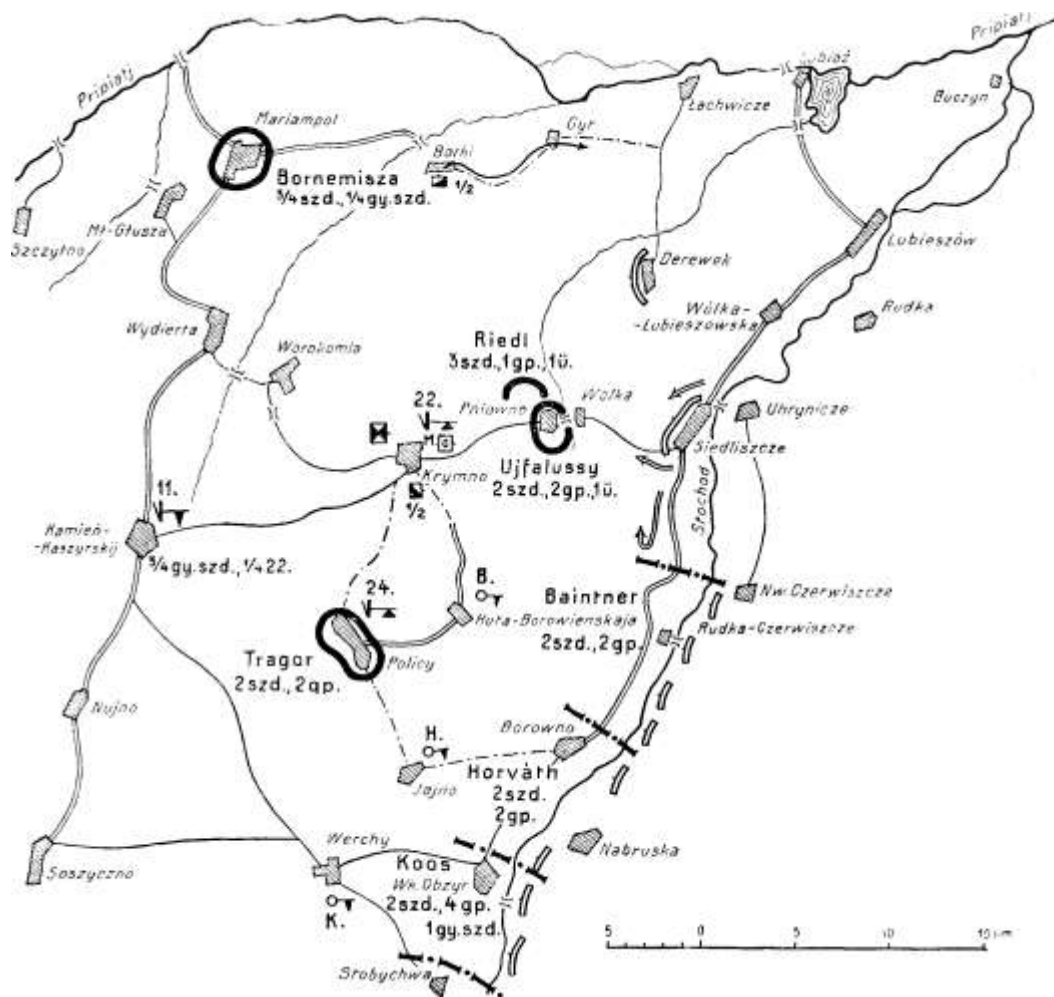
12-én a lovashadtest folytatta az előnyomulást: A 2. hadosztály zöme Kamién Kaszjurszkij vonaláig jutott, a 11. hadosztály Olbla-Russkojeig ment előre. Az 5. ezred, melyhez a *Kêsmárky*-század és az utászszakasz bevonult, Olbla-Ladskoje és Olbla-Russkojén át Worokomlát érte el s járőrei Zalazie-Krymno vonaláig felderítést végeztek. Járőr ment ezenfelül Kamién Kaszjurskijre a 2. lovashadosztállyal és MI. Gluszára a *Szmrecsányi-század*-dal való összeköttetés megteremtésére. Az ezred táboriőrök biztosítása mellett Worokomlán éjjelezett. Ellenséget csupán az egyik járőr látott Zalazienél, mellyel rövid tűzharcot vívott, azután parancs értelmében bevonult.

13-án a lovashadtest feladata változatlanul a 4. hadsereg hátának biztosítása, a Pripjatj és a Stochod átjárójainak szemmel tartása és a két folyó szögében esetleg még tartózkodó ellenség elűzése volt. — A 11. lovashadosztálynak a Szczytno-Siedliszcze vonaltól északra lévő területet a Pripjatjig és a Stochodig, a cs. és kir. 2. lovashadosztálynak pedig a Stochodnak ettől délre lévő szakaszát jelölték ki felderítésre és biztosításra. Utóbbinak a délről szomszédos lengyel hadosztállyal is összeköttetést kellett keresnie. — A 3. ezredből egy különítményt V. Gluszára rendeltek azzal a feladattal, hogy a Pripjatj Szczytno és Borki közötti szakaszát biztosítsa s az átjárókat rombolja szét.

Baintner alezredes 13-án 7 h-kor az ezred három századával és V2 géppuskásosztagával azzal a feladattal indult Worokomláról Wojegoszczén át Pniowno felé, hogy a felderítésre kint lévő különítmények háta mögött támpontot alkosson. — Az előreküldött tiszt felderítőjárőrtől az első jelentést Wojegoszczén kapta. Ez arról számolt be, hogy az orosz a Krymnotól nyugatra, délnyugatra és délre lévő magaslatokat megszállotta. *Baintner* alezredes a *Majthényi-felderítő* különítményt nem tartotta elég erősnek ahhoz, hogy ezt a nagyobb erejűnek mondott ellenséget elűzze, ezért elhátározta, hogy egész csoportjával az ellenségre veti magát. — Egy századot és egy géppuskát arctámadásra — másfél századot és egy géppuskát dél felől való átkarolásra rendelt, fél századot pedig lóháton tartalékként visszatartott. — Az arctámadás a Kamién Kaszjurszkij és Krymno közti út mindkét oldalán megindult, de tüzérség nem lévén, a kitűnő állásban nyugodtan védekező ellenség heves tüzeiben, csak lassan haladt előre. Mikor azonban az átkarolásra rendelt másfél század az orosz visszavonulási útját kezdte elzárással fenyegetni, az ellenség 113ü-kor sietve kiürítette állását és visszavonult. *Baintner* alezredes a falu átkutatására két szakaszt, az ellenség nyomába pedig gyalog járőröket küldött.

A csoport már gyülekezett, hogy menetét folytassa, mikor jelentés érkezett, hogy az orosz Krymnotól keletre az erdő szegélyén új védőállást szállt meg; ugyanakkor lövöldözés is hallatszott, ami jelezte, hogy az elővéd az oroszsal már is harcbakeveredett. *Baintner* alezredes erre újból

támadáshoz csoportosította erejét s azonnal meg is indult, de mivel jobb-szárnya az erdő felől fedezetlen volt, csak lassan juthatott előre. A csoport támogatására siető *Majthényi-különítmény* megérkezésekor azonban megváltozott a helyzet s *Baintner* alezredes gyorsabb ütemben folytathatta a támadást, mely az oroszokat hamarosan ebből az állásból is elűzte. — A *Riedl-csoport* egy százada is sietett Krymnot délkeletről megkerülve, résztvenni a támadásban, de beérkezésekor az orosz már visszavonult.

Helyzet, 1915. szeptember 16.

Baintner alezredes rendezte a kötelékeket s miután *Platthy* hadnagyot harminc lovassal felderítésre és az orosz üldözésére Pniowno irányába előre küldte, az időközben Krymnot érkező *Riedl*-csoporttal egyesülve szintén elindult Pniowno felé. *Platthy* hadnagy Pniowno községet elérve látta, hogy a visszavonuló ellenség a Pniownó és Wólka Pniowska közt lévő hidakat felgyújtotta. *Platthy* a község keleti szegélyét megszállva,

gyalog járőrt küldött a csak percekkel előbb felgyújtott, még alig lángoló hidak eloltására. De az oroszok gyilkos tüzeiben ez nem sikerült. 19 h-kor *Riedl* alezredes az előnyomulás beszüntetését rendelte el. A *Baintner*-csoport Berezniakra ment s itt a főcsapat éjjeli pihenőjét tábori őrsökkel biztosította.

Baintner alezredes, harcjelentésében a legnagyobb elismeréssel adózik a tiszteknek, kik a Krymno körüli harcokban kivétel nélkül példásan vitéz magatartást tanúsítottak. Névszerint is megemlíti *Farkas* zászlóst, aki a leghevesebb tűzben rettenthetetlen nyugalommal és a lehető legcélszerűbben alkalmazta géppuskáit és *Kató* őrmestert, ki az átkarolás alkalmával rendkívül ügyesen és eredményesen vezette szakaszát. — Emeli a csoport sikeres vállalkozásának értékét és jelentőségét az, hogy ezt a szép kétszeres támadást, tüzéség nélkül hajtotta végre. A derék huszárok ezúttal vitézséggel pótolták a tüzéséget. A csoport vesztesége aránylag elenyészően csekély volt; *Farkas* zászlós és három huszár megsebesült. A 9. ezred *Majthényi* különítménye azonban öt sebesültet — köztük egy zászlóst — és két hősi halottat veszített.

14-én a hadosztály támadott, az ezred pedig hadosztálytartalékként BerezQiakon maradt, ahova délelőtt a *Szmrecsányi-század* is bevonult. Mivel az utászszakaszok a rommá égetett hidak kijavításával csak késő délután készültek el, a főcsapat támadása nem haladt előre. A főcsapat éjjeli táborozását az 5. ezred biztosította. *Horváth Mihály* őrnagy és *Marsó László* százados bevonultak a pótszázadtól.

15-én a hadtestkötelék megszűnt és a 2. lovashadosztály más feladatot kapott; ezért a Stochodnak Stobychwáig terjedő szakaszát is a 11. lovas hadosztály vette át. A két löveggel és a lövésosztály két századával megerősített Czitó-dandárnak Wietlytól Swalowiczyig a Pripiatj, innen Str. Czerwiszczéig a Stochod folyását jelölték ki. A lövésosztály egy századával és két löveggel megerősített *Hegedüs-dsnidama.k* pedig Str. Czerwiszcztől Stobychwáig a Stochold folyását. Mindkét dandár feladata a folyók közti területen lévő ellenség elűzése, a folyók szemmel tartása és az átjárók szétrombolása volt. Kivételt képezett a Stochod Bereziczenél és Uhrynyczenél lévő két hídja, melyeket a *Czitó*-dandárnak épségben kellett hagynia.

Az 5./I. huszárosztály (*Puska* őrnagy) két géppuskával, V2 üteggel, a ½ utászszakasszal és a ½ távíró járőrrel Huta Borowieskájára ment s itt a 2. ulánusezredtől átvette a Stochod Str. Czerwiszcze és Helenin közti szakaszának biztosítását. Az 5711. huszárosztály (*Szemő* százados) két géppuskával átvette a cs. és kir. 16. huszárezred Helenintől Wk. Obzyrig terjedő sávját. Ettől délre, Stobychwáig bezárólag, a lövésosztály egy századával négy géppuskával és fél üteggel megerősített 9./I. osztály csatlakozott, mely a cs. és kir. 6. huszárezredet váltotta fel. A széles arcvonal megszállása természetesen csak támpontszerűen történhetett.

A Rudka-Czerwiszcze felderítésére előre rendelt *Makay-szakasz* a Stochod nyugati partján jóval erősebb ellenségre talált, ezért Str. Czerwisz-

czétől délre védőállást szállt meg. A szakasz megerősítésére és az ellenségtől megszállt Str. Czerwiszcze elfoglalására harminc huszárral és egy géppuskával *Márton* főhadnagyot rendelték éjjel előre, Huta Borowienskájáról. De az azonnal megkezdett támadást 16-án reggel be kellett szüntetni, mert a *Czitó-dandár Flohr*-csoportja Siedliszczét elérni nem tudta; a nagyobb erejű ellenség elöl Wolka Pniowskára volt kénytelen visszamenni s így a *Hegedűs-dandár* balszárnya veszélyben forgott. *Márton* főhadnagy tehát parancsot kapott, hogy balszárnyával szállja meg Tobol északkeleti szegélyét s biztosítsa az 5. ezred balszárnyát. A *Baintner*-csoportnak dél előtt alárendelték a lövészosztály egy szakaszát is, amelyet az ezredparancsnokság 12 h-kor, egy géppuska és tizenöt lovas kíséretében, szintén Tobol megszállására rendelt. Közben az északi szomszédnál megszilárdult a helyzet. A *Flohr-csoport* Wolka Pniowskát hídfőszerűen megszállotta s egy századot két géppuskával a toboli útra, a malomhoz állított.

A hadosztály 17-ére elrendelte, hogy a *Czitó-dandár* Siedliszczét foglalja el s ezt a vállalkozást a *Hegedűs-dandár* is támogassa. — A támadásban, mely Siedliszcze elfoglalásával végződött, a 24. dandár részéről a $\frac{1}{2}$ *Szmrecsányi-század*, és a 9. ezred *Tragor*-osztálya vett részt; két géppuskával és két ágyúval.

A hadosztály szeptember 17-én kelt parancsának 1. pontja szószerint ezt tartalmazta: „*Ő cs.éskir. Fensége Frigyes főherceg tábornagy, a hadsereg főparancsnoka a 11. lovashadosztályhoz ma a következő táviratot intézte: Különös dicsérő elismerésemet fejezem ki a 11. honvéd lovashadosztálynak a kowel-kobrini, igen nehéz körülmények között végrehajtott üldöző hadműveletért.*”

18-án a *Czitó-dandár* a *Tragor-csonort* támogatásával északkeleti irányba folytatta az üldözést, a *Hegedűs-dandár* kiterjesztette felderítését a Stochod túlsó oldalára is, a hadosztály pedig parancsot kapott, hogy a Stochod nyugati partján szívós védelemre rendezkedjék be.

19-én a német 5. lovashadosztály Lubieszów-Zeleznica-Wojnowka területére érkezett, mire a 11. lovashadosztály azt a parancsot kapta, hogy a Styrt, torkolatától Mulczycyig biztosítani hivatott német 5. lovashadosztályhoz csatlakozva, Mulczycy-Czerewacha vonaláig felderítést végezzen, fedezze a német 5. lovashadosztály déli szárnyát s ennek előnyomulásával lépést tartva, Griwa-Jeziercy vonalát szállja meg. Erre a hadosztály báró *Maasburg* százados vezetésével, gyalog- és lovasszázadokból alakított, hírszerző különítményt rendelt előre.

Az 5. ezred helyzete lényegileg nem változott. A *Puska-alcsoportnál* az utászszakasz, a századok segítségével, hadosztályparancsra, négy bürüt vert a Stochodon, később pedig híddá alakította át azokat. Aki a hídverésnél nem volt elfoglalva, az a támpontok megerősítésén dolgozott. *Platthy* hadnagy Heleninnél levő szakasza a Stochod keleti partján levő erdő szegélyéről kozák járőrtől tüzet kapott; a tűz viszonzásakor a kozák járőr eltűnt az erdőben.

21-én a német 5. lovashadosztály még mindig a 19-én elért falvakban időzött; a német gyalogság azonban Wolka Lubieszowkánál átlépte a Stochodot. A *Czitó-dandar* 3. ezrede a Stochod keleti partjára ment át, a *Hegedüs-dandar* pedig folytatta a hídverést és a műszaki munkát.

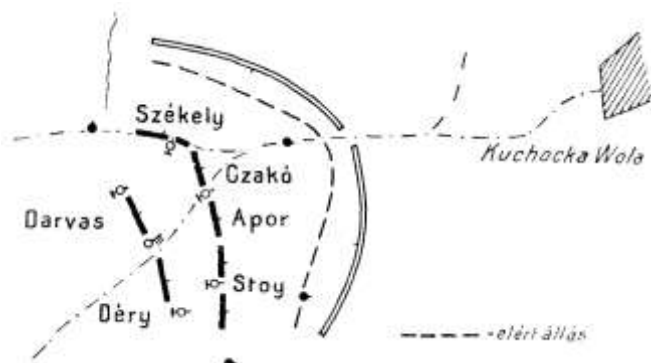
22-én a 24. dandárnak Karasinon át Galuziát, a 22. dandárnak pedig, a déli szárnyával Mulczycyra irányított német 5. lovashadosztállyal összhangban, Bielskája Wolát kellett elérnie. A 3. ezred azt a parancsot kapta, hogy M. H. Lobnojén, Jeziercyn át Rudka Bielsko Wolskájára menjen s a Strynek Mulczycy és Rafalowka közti folyása mentén felderítést végezzen. A hadosztály főcsapatának a rudka-czerwiszczei hidat 7 h-kor kellett átlépnie. Az 5./I. huszárosztályból, ^xk géppuskásosztagból és Va ütegből álló előhad *Böszörményi* százados parancsnoksága alatt 7 h. előtt indult és Leszniewkát elérte anélkül, hogy ellenséget látott volna. A *Maasburg-különítmény* azonban a Karasin déli szegélyét megszálló muszkával ezalatt kemény harcot vívott, mire a hadosztály a főcsapat *Késmárky-századot* a Leszniewkát Karasinnal összekötő taligaúton az ellenség balszárnyának megkerülésére rendelte. A század 1210-kor indult, de már megkésve érkezett, mert a *Maasburg-különítmény* időközben elkergette az oroszokat. Ezután az elővéd Karasint zavartalanul elérte s itt megállt. De az ellenség Karasintól délre az erdőnél újból megvetette lábát s a *Maasburg-különítménynek* megint útját állotta. Az elővéd 5./2. százada erre egy géppuskával átkaroló támadásra indult, de a sűrű erdő és a süppedékes mocsaras talaj annyira hátráltatta a támadást, hogy az ellenséget estig sem sikerült elűzni, miéртis az elővéd az időközben szintén beérkező főcsapattal együtt Karasinban töltötte az éjtszakát. A biztosítást az 5. és 9. ezred egy-egy százada végezte.

23-án folytatódott az előnyomulás. A Maniewiczze felé felderítésre rendelt *Marsó-század* a Glubokojétól keletre lévő útelágazásnál az erdőben, harcba keveredett az előző napról ittmaradt orosz osztagokkal s így, hogy az előnyomulás hosszabb halasztást ne szenvedjen, 8 h-kor a *Szmrecsányi-századot* két géppuskával a *Marsó-század* megerősítésére rendelték. Ezzel egyidőben az üteg is löni kezdte az orosz védővonalat. Az eredmény csakhamar mutatkozni kezdett s az ellenség, melyet az említett két század rajvonásban, a *Déry-század* pedig tartalékként követett, 1130-kor visszavonult. A főcsapatból egy századot és a 9. ezred ½ géppuskásosztagát Globukojén át Gorodok felé irányították. *Böszörményi* százados parancsnoksága alatt pedig ugyanekkor egy lövészszázadot és az 5. ezred egy lovasszakaszát és ½ géppuskásosztagát a Glubokojétól keletre lévő útelágazástól Galuzia irányába nyomultatták előre. Mivel azonban az ellenség itt elkeseredetten védekezett, a *Déry-századot* is a *Böszörményi*-csoport megerősítésére rendelték. Ez a két és egynegyed század 18 h-kor rohamra indult s az orosz állást elfoglalta. Az ellenség délkeleti irányba menekült, mire a 24. dandár bevonult Galuziára s ott táboriőrök biztosítása mellett éjjelre is megszállt. A lengyel légióhoz küldött tisztii összekötő-járőr jelentette, hogy a légió zöme Gradyskin van, elővédje pedig Gorodokot érte el, melyet a *Késmárky-*

század a tüzérséggel vállvetve előzőleg megtisztított az oroszoktól. — A *Czitó*-dandár aznap este Serchowot érte el.

24-én a 22. dandárnak Bielskaja Wolát, a 24.-nek Wolka Galuzijskáját kellett elérnie, hogy a Styr Mulczycy és Rafalowka közti szakaszának biztosítását együttesen átvegyék. — A 24. dandár, mivel sem balszomszédja a lengyel légió, sem a 22. lovasdandár nem jutott előre, 1515-ig- menetkészen várt Galuzián. Ekkor azonban megkezdte menetét; miután egy századot már előbb Wolka Galuzijskájára indított azzal a paranccsal, hogy ott biztosítva álljon meg és küldjön egy járőrt Bielskaja Wolára. A század és a járőr zavartalanul érte el célját; a járőr később visszatért Wolka Galuzijskájára, mivel Bielskaja Wolát a 22. dandár elővédszázada már elérte és biztosította. A 24. dandár zöme táboriőrsök biztosítása mellett Wolka Galuziskáján éjjelezett, a *Késmárky* - század pedig Galuzián maradt, az ott megszálló hadosztály-parancsnokság fedezetére.

25-én a hadosztályt a német 5. lovashadosztály segítségére rendelték, mert az Zaleznicától keletre akkora erőbe ütközött, hogy azzal elbánni nem

Helyzet, 1915. szeptember 27.

tudott. — A hadosztály a Styr-szakasz biztosítását indulás előtt a lengyel-légióknak adva át, a 24. lovasdandár, élén az 5. ezreddel, 9 h-kor indult ütközetmenetben Karasinon és Zamostjén át Griwára, ahol a íalutól keletre lévő vadászlak közelében tábort ütött. A 22. dandár ettől körülbelül 5. km-re északkeletre éjjelezett.

26-án egyesült a hadosztály és M. H. Lobnojén át Viehofra ment s ott táborba szállt.

27-én 6 h-kor az ellenség birtokába lévő Kuchocka Wola felé indult a hadosztály, majd a falutól délnyugatra az erdőtisztásnál lóról szállva tűzharchoz fejlődött. A 24. dandár kezdetben hadosztálytartalék volt, de később az 5. ezred két osztályából egy-egy gyalogszázad alakult. A II. osztály századát *Déry* százados parancsnoksága alatt Kuchocka Wolától kb. 4 km-re délnyugatra fekvő rajvonalkunk jobbszárnyának meghosszabbítására rendelték, ahol előbb egy szakasza, mikor pedig a muszka a szárnyat átkarolással fenyegette, a többi három szakasz is még délelőtt tűzvonalba ment. Az

I. osztály *Szmrecsányi* százados parancsnoksága alatt alakult századát 14 h-kor szintén a rajvonal sűrítésére rendelték.

Az oroszok éjjel, majd 28-án éjjel is elkeseredett támadást intéztek a két lovashadosztály ellen, de mindkét alkalommal súlyos vereséget szenvedtek. 28-án a 11. lovashadosztály lendületes támadással mintegy ezer lépéssel vitte előbbre arcvonalát.

29-e jelentéktelen csatározással telt el. Szeptember utolsó napján azonban all. lovashadosztály lendületes szép támadással, ötszáz lépésnyire közelitette meg az orosz állást, balszomszédja a német 11. lovasdandár azonban nem jutott előre, ezért este a hadosztályt is visszarendelték az előző napi állásba. Az ezred vesztesége három hősi halott és tizenhat sebesült volt.

Okt. 6-ig csak lényegtelen kölcsönös lövöldözés volt — 2-án *Serly* és *Perényi* főhadnagyok, *Nádpalaky* és *Gaszner* hadapródjelöltek bevonultak; 25 főnyi lovas és 20 főnyi gyalogpótlást hozva magukkal. A gyalogembereket a vonatnál felgyógyult lovakkal lovasították.

6-án a Jeziernél lévő gyalogszázadot az oroszok visszavetették. Kisebb muszka járőrök pedig M. H. Krasnyjborig kalandoztak. Mivel így az ellenség csapataink hátába került, a hadosztály ezredeit 16 h-kor a Zaleznicától délkeletre lévő gerincre vonultatták vissza. Az új állás megszállása 18 h-ra befejeződött. Az 5. ezred hadosztálytartalék lett.

7-ére nagyszabású támadást rendeltek el: A cs. és kir. 1. és 9. lovashadosztályból álló *Hauer*-lovashadtestnek Galuzián át északi irányba, a német XLI. tartalékhadtest részeinek Newelről Loknicán át déli irányba Wolka Rieczykaja felé, a német 5. lovashadosztály gyalogos részeinek Buczynon át, lovas részeinek pedig Wolka Bereznianskán át keleti irányban kellett előre törnie. Ezt a központias támadást a 11. lovashadosztálynak és a német

II. lovasdandárnak erélyes tüntetéssel kellett támogatnia. A 11. hadosztály 7 h-kor az ellenségen tüzzel rajtaütött, nemsokkal később pedig Kuthocka Wola irányába támadásra indult; miközben a 2. ezred egy-egy lovasszázada a jobbszárny biztosítására M. H. Krasnyjboron és Rew. Solomljanonál helyezkedett el. — Az ezredből százhetven karabély és négy géppuska ment tűzvonalba, negyven ember pedig tartalékként a jobbszárnyat követte. A támadás igen lendületesen, szépen haladt előre, de 930-kor a hadosztály megállította azt, mivel a Jeziery irányába támadó gyalogszázadunk a jóval nagyobb erővel szemben elakadt. A csapatok állásépítéshez fogtak. — A Rew. Solomljanonál lévő *Pálffy-századot* az orosz visszavetette, mire a *Márton-századot* kivették a tűzvonalból és megerősítésére rendelték. Az orosz megneszelte az erőelvonást és a meggyengült arcvonalrész ellen nyomban támadást intézett. A *Márton-század* visszafordult, részt vett a támadás visszaverésében és csak 22 h-kor indult el lóháton M. H. Krasnyjborra, az erősen szorongatott *Pálffy-század* segítségére. A M. H. Krasnyborig jutott ellenség a lovashadosztály hátát komolyan veszélyeztette, ezért a hadosztályparancsnokság este elrendelte, hogy a csapatok a kiindulási helyzetbe vonuljanak vissza. Éjjel kölcsönös lövöldözés volt.

8-án délelőtt csapataink állását az orosz mind elszántabban ostromolta s 11 h-kor már az átkarolás veszedelme is fenyegette a hadosztályt; ezért az 5. ezred két századát, géppuskásosztagát és a *Gömöry*-csoport két századát, kivették a tűzvonalból és Zeleznicán át azzal a paranccsal rendelték hátra, hogy a falutól délnyugatra lévő magaslaton, Rudkáig bezárólag, új védőállást építsen. E csoport parancsnokságát *Baintner* alezredesre ruházták. — Az új állás megszállása 15 h-ra befejeződött. A kijelölt igen széles arcvonalat azonban a csekély erő csak táboriőrs-szerű en tudta megszállani. A vezetékllovak Wolka Lubieszowskára mentek. — Éjjel az orosz nyugton maradt, aminek az volt a magyarázata, hogy aznap a német Acmia-hadtest Rafalowka felé, a német 5. lovashadosztály Wolka Bereznianskáról Kuchcze irányába sikeresen tört előre, dél felől pedig a /Jawer-lovashadtest szorongatta az oroszok Jeziernynél lévő déli szárnyát.

9-én a hadosztálynak és a német 11. lovasdandárnak továbbra is az maradt a feladata, hogy Kuchocka Wola felé tüntetőleg törjön előre. A *Baintner-csoport* ezért, a *Riedl-csoport* jobbszárnyának meghosszabbítására, megint az első vonalba ment. A hadosztály déli szárnyát M. H. Krasnyjborból keletre a *Pálffy*- és a *Márton-század* lóháton biztosította. Ez a két század hét napon át állandóan orosz nyugtalanító járőrökkel vesződött, de közben állandóan keleti irányba haladt. — A hadosztály támadása szép eredménnyel járt. 21 h-kor első járőrei már Kuchocka Wolán voltak. — A *Déry*-századot este lóháton a hadosztályvonat fedezetéül Derewekre rendelték, mert jelentés érkezett, hogy orosz lovasjárőrök keringnek körülötte.

A *Hauer*-lovashadtest 9-én sokkal nagyobb erővel találta magát szemben s kénytelen volt Glubokoje környékére visszamenni; 10-én ezért a 11. lovashadosztályt is alárendelték, azzal a feladattal, hogy támogassa annak északi irányba tervezett támadását. — A hadosztály 12 h után M. H. Krasnyjborra lovagolt, ahonnan az 5. ezred két századából és három utászszakaszból alakított biztosító-csoport kb. 6 km.-t ment még délkelet felé, itt megállt s tábori őrsök állításával biztosította a hadosztály pihenését. A hadosztály később folytatta a menetet és este Griwától kb. 5 km-re keletre a vadászlaknál éjjelre megállapodott; előzőleg onnan egy orosz járőrt űzve el. — A 3. ezredet 10-én a lovashadosztály bal oldalvédjeként Jezierny irányították, a *Déry*-század pedig fedezetként továbbra is a hadosztályvonatnál maradt.

11-én a hadosztály 7 h-kor indult s elővédje az 5. ezred, 12 h-kor Zamostjra érve, megteremtette a *Hauer*-lovashadtesttel az összeköttetést. A hadosztály zöme a rossz úton nem követte az elővédet, hanem Leszniewkán át Karasinra ment. — A cs. és kir. 1. és 9. lovashadosztály Serchowo-Galuzia-Karasin területét érte el. Az ellenség a jelentések szerint Bielskaja Wola és Mulczycy felé visszament. — A hadtest a 11. lovashadosztálynak éjjeli szállásául Leszniewkát jelölte ki, ahova a 2. század is bevonult. A 3. ezred (*Riedl-csoport*) Jeziernyn tartózkodott.

Mivel az ellenség M. H. Aleksandrija és Mulczycy felől délután ismét előre tört s a 11. gyaloghadosztályt Rudka Bielsko Wolskájánál erősen szo-

rongatta; a *Hauer*-lovashadtest azt a parancsot kapta, hogy az ellenséget kapja oldalba. A hadtest ezért 12-ére úgy intézkedett, hogy a 9. lovashadosztály 7 h-kor a M. H. Tarasztól délre lévő magaslatokra, gyengébb oszloppal M. H. Aleksandrija felé, az 1. lovashadosztály pedig 4 h. kezdettel az Oz Bielojétől északra lévő területre nyomuljon elő. A *Riedl-csoportnak*, mely tüzéségét a 9. lovashadosztálynak adta át, a Beziminnaja patak folyását kellett lezárnia a 158 -0-tól kb. 3 km.-re északnyugatra lévő könyöktől Kuchocka Wola magasságáig. Ehhez a csoporthoz északon a német 5. lovashadosztály zárkózott. — 11. lovashadosztály többi része Serchówra ment hadtestartaléknak.

12-én a lovashadtest támadása sikeresen haladt előre. A 11. lovashadosztály 13-án 8 h-kor Jezieryre érkezett s a falu nyugati sarkánál készenlétbe helyezkedett, hátának és oldalának biztosítására az 5. ezred másfél százada a falutól 3 km-re északnyugatra állt fel; a 3. huszárezreddel való összeköttetés megteremtése után azonban a hadosztály háta és oldala biztonságba került, a századot visszarendelték s összeköttetés és biztosításra csak a $\frac{1}{2}$ század maradt kint. — A hadosztály éjtszakára Jezieryn szállásolta el magát. *Puska* őrnagy és *Szmrecsányi* százados betegen kórházba ment. Az 5.1. osztályparancsnokságot *Késmárky* százados, a 2. századot *Apor* főhadnagy, a 6. századot *Márton* főhadnagy vette át.

14-én a hadosztály helyzete nem változott. Az ezred huszonöt lovas és huszonöt gyalogos pótlást kapott. A pótlással bevonult: *Rábong Frigyes* és *Szabó Iván* főhadnagy, *Pufii Géza* hadnagy és *Szalay László* hadapródjelölt.

15-én, mivel a lovashadtest 9. és 1. hadosztályának támadása előrejutott, az ezred két és fél századát és géppuskásosztágát *Horváth* őrnagy vezetése alatt közelebb rendelték az arcvonalhoz. Ez a csoport 16-án, a (römnön/-csoporttal) vállvetve, sikeresen résztvett a Mulczycy elleni támadásban, ahova Jezieryről *Baintner* alezredes parancsnoksága alatt 16-án 4 líkőr elindult az ezred visszamaradt másfél százada is. A támadás szépen haladt előre. 17-én hajnalban a járőrök már Mulczycyben voltak s nemsokkal később az 1. lovashadosztály a 11. lovashadosztály alája rendelt részeivel megszállta a falutól keletre húzódó magaslati vonalat; az 5. ezredet azonban nemsokára kivették az állásból és M. H. Mulczyckijre rendelték, mert ott az ellenség rendületlenül tartotta állását. Az ezred rövid tűzharc után megrohanta és elfoglalta azt, mire az orosz a Styr keleti partjára menekült.

18-án az ellenség új erőre kapott s többek között Mulczycynél is átörte csapataink arcvonalát. A helyzet tarthatatlanná vált, ezért a csapatoknak hátrább kellett menniök. Az ezred előbb a Bielskája Wolától délkeletre lévő magaslatokat szállta meg, de 17 h-kor Cz. Bieloje és Rosa Sumpf közé tovább kellett hátrálnia, hogy azután 19-én 5 h-kor a Wolka Galuzijskájától északra lévő magaslatokra még tovább hátráljon. Minthogy azonban a muszka előző nap a Wolka Galuzijskájától keletre lévő magaslatokat már megszállta s így az ezred oldalát veszélyeztette, az ezredet a Sercbowotól északkeletre lévő magaslatra rendelték vissza. A vezetéklóvakkal Karasinban levő *Déry* 5. század, 16 h-kor azt a parancsot kapta, hogy Optowára menjen, zárja le

ott a délkelet felé vezető utat s tartson összeköttetést a *Czitó*-csoporttal Wolka Galuzijskájára, a *Konta*-hadtesttel pedig Kostiuchnowkára. A század Optowát 20 h-kor érte el s miután a 9. ezredtől hetven főnyi erősítést kapott, a község keleti szegélyét félkörben, kb. két kilométer arcvonalszélességben, megszállta és az elrendelt összeköttetést is megteremtette. (Terep a későbbi vázlatokon) — Az oroszok éjjel nagyerejű támadást intéztek csapataink ellen, de ezúttal kudarcot vallottak.

20-án a 24. dandárt kivették a tűzvonalból és Karasinon át Galuziára irányították, ahová az ezred 9 h-kor érkezett meg. 11 h-kor a 6. századot két géppuskával az 5. század megerősítésére Optowára rendelték. Az I. osztályból *Apor* főhadnagy parancsnoksága alatt egy gyalogszázad alakult, mely két géppuskával a mocsarat délről megkerülve, 14 h-kor indult az Optowa és Wolka Galuzijskaja között fekvő Rew. Swjatoi-Wissok megszállására, hogy ott a *Czitó-csoport* oldalát északi és keleti irányba biztosítsa. Az *Apor* különítmény ellenséget éjjel se látott.

Az Optawán lévő 5. és a 6. század, valamint az ezekhez beosztott két géppuska 1430-kor azt a parancsot kapta, hogy vegyen részt a *Czitó-uanuár* északkeleti irányú — Beresanán át Wolka Galuzijskájától keletre lévő magaslat ellen végrehajtandó — támadásában. A csoport megindult, de a feneketlen mocsáron keresztüljutni nem tudott, ezért a mocsarat délnek megkerülve, Kostiuchnowka irányába folytatta a támadást. A mocsár azonban a *Czitó-dandár* előnyomulását is megakasztotta, ezért a csoportot visszarendelték Optowára, ahol 1730-kor ismét megszállta védőállását s a szomszédokkal az összeköttetést is helyreállította. Éjjel itt sem mutatkozott ellenség.

21-én hajnalban az *Apor*-csoportból felderítőjárőr ment a Saliesok magaslatra, ez az ott lévő orosz járőrt elűzte és a magaslatot megszállta. 1430-kor az egész *Apor*-csoport a Saliesokra ment, hogy onnan kiindulva Wolka Galuzijskaja ellen törjön. A század nagy lendülettel rohanta meg a falut, melyet a meglepett muszka sietve kiürített. *Apor* főhadnagy erre hídfőszerűen megszállotta a helységet. A *Déry*-csoport Optowán maradt és a Beresanán való átkelés megkísérlésére járőrt küldött előre, de a kísérlet eredménytelenül végződött.

22-én semmi se történt. 23-áról is csak annyit kell feljegyeznünk, hogy az 5. század vezetéklóvait Optowára vitték s a század Galuziára lovagolt, ahol egy 9. ezredbeli századtól átvette a laktáborórsi szolgálatot.

24-én 15 h-kor az orosz heves tüzérségi előkészítés után áttörte a cs. és kir. 7. huszárezred és a 9. lovashadosztály lövészosztályának a Wolka Galuzijskájai úttól délkeletre lévő arcvonalát s csapataink hátába került. Az arcvonalat ezért hátrább kellett vinnünk. A 11. lovashadosztálynak a serchowoi mocsártól a Rew. Swjatoi Wissokig terjedő vonalat jelölték ki. A Galusia és Wolka Galuzijskaja közti útmentét és az úttól északra lévő Rev. Iwaniscbje erdőszegély egyrészét a 3. ezred szállta meg, a serchowoi mocsár felé terjedő északi alszakaszt pedig az 5./I. osztály, két géppuskával. A védőszakasz parancsnoka *Riedl* alezredes lett, *Baintner* alezredes

pedig Gorodokon intézte az adminisztratív ügyeket. A hadosztály déli, optowai védőszakaszát *Hegedűs* ezredes szállotta meg a 9. és a 2. honvéd, a cs. és kir. 7. huszárezreddel és a cs. és kir. 9. lovashadosztály egy lövészszázadával. A hadosztály szomszédja északról a cs. és kir. 1. lovashadosztály volt. A változott helyzet megkívánta, hogy a *Déry* 5. század három szakasza és két géppuska megint Optowára menjen. Így Galuzián csupán az 5. század egy szakasza maradt. Az ezred a délutáni harcban hat főnyi veszteséget szenvedett.

25. és 26-a az új állás megerősítésével és élénk járőrözéssel telt el. Az I. osztálynál a helyzet nem változott; a *Déry*-csoport azonban a cs. és kir. 55. gyalogezredből egy század megerősítést kapott, mely Optowán átvette a *Déry*-csoport feladatát, *Déry* pedig az 5/5. és 5./6. századokkal 27-én délelőtt igen szép támadással elragadta az ellenségtől a Beresana magaslatot s hogy azt meg is tarthassa, rajvonalának sűrítésére 1245-kor a hadosztály lövészosztályát is tűzbe vetették. A *Déry*-csoport támadását a terep igen megnehezítette, a huszárok helyenként térdig gázoltak a mocsárban s csak úgy jutottak előre, hogy baltával utat vágtak maguknak a bozótban. Emellett a muszka is hevesen lőtte őket. A csoport vesztesége mégis mindössze egy hősi halott és két sebesült volt.

31-ig nem történt semmi említésre méltó esemény. Ekkor a *Déry*-csoportot mások váltották fel s *Déry* — a géppuskák visszahagyásával — 7 líkőr az ezred többi részéhez csatlakozott s az Obzor melletti magaslattal szemben, attól nyugatra, védőállást épített. Az erdő itt rendkívül sűrű és áthatolhatatlan volt, a századok ezért utakat építettek és erdőt irtottak, hogy kilövésük legyen.

XII/B. FEJEZET.

A Galuzia körüli állásharc.

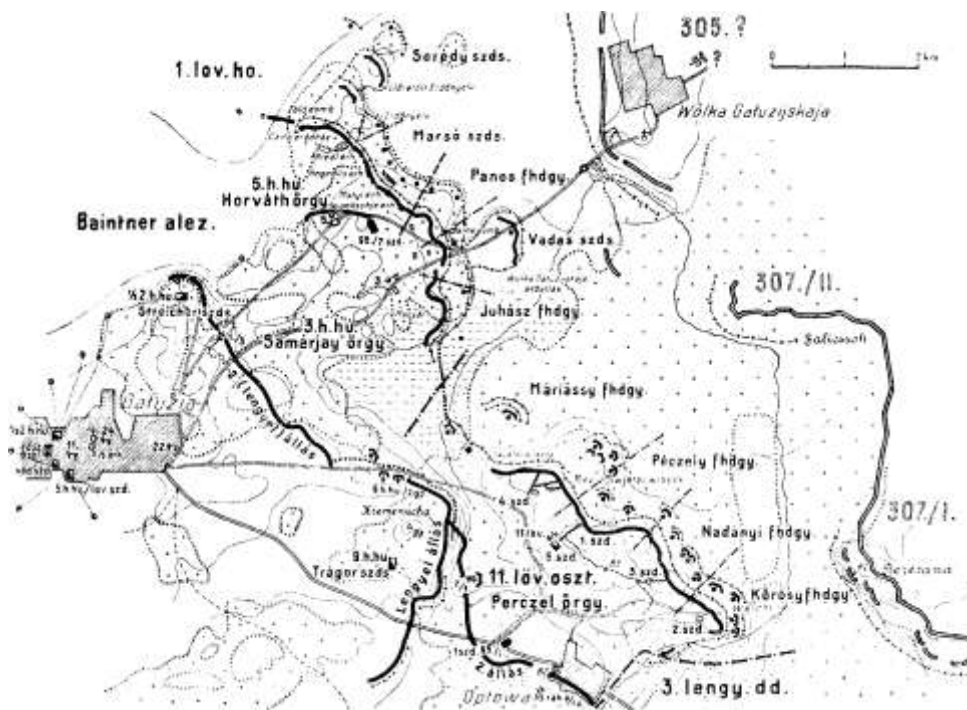
Október végén, az ezred eddig páratlanul mozgalmas történetének, nyugodtabb szakasza kezdődött. Az arcvonal — hogy jellegzetes világháborús kifejezéssel éljünk, — „*megmerevedett*”, a harci tevékenység erősen csökkent, ember és ló több kényelemhez jutott.

November első napjai az állás alapos kiépítésével, fedezékek, menedékhelyek lakályossá, fűthetővé tételével teltek el. Harci tevékenység alig adódott; inkább csak a két fél tüzésége lőtt, rendszerint délelőtt. Beköszöntött az esős hideg idő s az emberek legszívesebben a meleg fedezékben húzódtak meg. Erdő volt bőven, senki sem takarékoskodott a fával. Az utászok cölöp-házakat, férőhelyeket és srappell-ernyőket építettek. Egész lakótelepek születtek a mocsarak között, ahol nem sokkal előbb még azt hitte volna az ember, hogy csak békák, siklók, csiborok és más vízi állatok tudnak megenni. Az ember talán nem is azzal tette magát naggyá a háborúban, hogy

elképesztő hősiességgel harcolt, hanem azzal, hogy zokszó nélkül tudott tűrni és szenvedni.

November 13-án a lovashadosztályoktól délre levő német *Konta-had*-test támadásba kezdett s vállalkozását a 11. lovashadosztálynak tüntető támadással kellett támogatnia. A hadtest támadása sikerült s a muszka a Styr keleti partjára húzódott vissza.

14-én a 11. lovashadosztályból két hírszerző különítmény ment a visszavonuló muszka nyomába. Az egyiket az ezred állította ki. A hetvenöt főből álló különítménynek *Déry* százados parancsnoksága alatt az volt a feladata, hogy megfelelő tüzérségi előkészítés után, 14 h-kor a Wolka Galuzijskájá-

Helyzet, 1915. december 7.

tói északra lévő Rev Sarkabusow irányában felderítést végezzen és az ellenség utóvédjeit és portyázó járőreit kergesse el. A különítmény három altiszti járőrt küldött ki. Ezek útja elképzelhetetlenül nehéz volt. Alig haladtak 1 km.-t, közben a jobbszálon egy orosz táboriörsöt is megszalasztva, mikor térdig érő iszapba jutottak s lehetetlenné vált a továbbhaladás. A feneketlen iszapban sokan elsüllyedtek s ezeket csak a legnagyobb vesződéssel sikerült megmenteni. Ezenfelül az orosz tüzérség is szüntelenül lőtte a járőröket, melyek parancs értelmében este visszahúzódtak az állásba.

Ezután a nyugalom néhány napja következett, ami az állás erősítésével, fedezékek vízmentessé tételével, menedékházak, férőhelyek, összekötő

árkok, dorongutak építésével telt el. A két fél tüzésége itt-ott életjelt adott ugyan magáról, de az oroszok nem sikerült csapatainkban kárt tennie.

November 16-án *Máriássy* főhadnagy parancsnoksága alatt negyvenöt főnyi lovas pótlás érkezett; mellyel *Kovács Ernő* hadapród is bevonult.

23-án a 24. dandár vezetéklóvait Gorodokról Nabruskára, a 22. dandárét pedig Bol Obzyrra vitték. *Baintner* alezredes ezredparancsnok előbb Gorodokon, majd Nabruskán székelt s mint mondtuk, adminisztratív ügyekkel foglalkozott. A harctéren több tiszt volt, mint amennyire az első vonalban szükség volt, ezért azok egy részét ötnaponként fel lehetett váltani, hogy időnkint mindenki fedél alá juthasson.

24-én *Serédy Géza* százados, gróf *Festetich* főhadnagy, *Bibó Dénes*, *Hegyessy István* és *Bernáth* zászlósok bevonultak az ezredhez. December 7-én, a 24. dandártörzstől bevonult *Havassy Lajos* százados újra átvette az ezredsegédtiszti teendőket; az 5. és a 3. huszárezred védőszakaszának parancsnokságát pedig *Riedl* alezredestől *Baintner* alezredes vette át, aki még aznap délután megtekintette az egész védővonalat. A 3. ezred karabélylétszáma ezen a napon háromszáztizenkilenc-, az 5. ezredé kétszázkilencvenegy volt. A védőszakasz-tartalékául szolgáló 95./7. századának százhetven volt a puskalétszáma. A védőszakaszhoz egy üteg is tartozott, melynek *Eckensberger György* százados volt a parancsnoka. Védőalszakasz-parancsnokok voltak: északon az 5. huszárezrednél *Horváth Mihály* őrnagy, délen a 3. huszárezrednél *Samarjay Sándor* őrnagy. — Az ezred alszakasza ekkor már teljesen kiépült s az *Ivanitschje* és a *Zölddomb* támpontokból, valamint a közöttük elterülő kb. 1 km. széles mocsaras területen épült *Matyi*, *Hegedűs* és *Riedl* erődházakból állott. A *Zölddomb-tói* északnyugatra volt a *Czitó* erődház, *előtte* pedig az *Erdőnyelv* és az *Erdőnyelv mögötti* támpont. Az erdő szélén az állás egész hosszában táboriőrsök állottak.

8-án a *Hegedűs-* (optowai) védőszakasz feloszlott. A *Békéssy*-csoportot (2. huszárezred) és a *Tóthvárad*-csoportot (9. huszárezred), a *Konta-há-*test csapatai éjjel felváltották. A 9. ezred a Kremenucha hegyre, a 2. ezred a Galuziai régi temetőhöz az úgynevezett „*Lengyel állás*” balszárnyára, a 2. ezred másik fele pedig laktáborba Galuziára került hadosztálytartaléknak. A *Hegedűs*-védőszakasz tartalékát a 95./II. zászlóalj három századát, lovashadtesttartaléknak Karasinba irányították. A cs. és kir. 7. huszárezred és a 9. lovashadosztály lövészszázada, seregtesteikhez vonultak be.

9-én, 19 h-kor az oroszok meglepően megrohanták és elfoglalták a 3. ezred wolka galuzijskájai úton lévő előállítását, mire tüzéségünk kitűnő eredménnyel tőtte az elragadott állást és Wolka Galuzijskája községet, melyben több házat lángbaborított.

10-én 5 h-kor a 3. ezred hatvan embere és a 95./7. gyalogszázad, *Kovács* százados parancsnoksága alatt, a főállás mögött gyülekezett s 6 h-kor megindult az előállítás visszafoglalására. Az oroszok elmenekültek s az előállást a 3. ezred és a 95./7. gyalogszázad harminc-harminc embere megszállotta; a többit visszarendelték.

14-én a II. lovashadosztály védőkörletét *br. Hauer Lipót* altábornagy lovashadtest-parancsnok megszemlélte s a látottak felelt megelégedését fejezte ki. A védőkörlet berendezése ekkor már valóban mintaszerű is volt; mert úgy az elő- mint a főállás előtt, háromszoros drótakadály húzódott s az összekötő dorongutak jóformán a szomszédokhoz is elkészültek. A termes férőhelyek vízmentesek, jól fűthetők és gránát-állók voltak. Az északi védőalszakasz főtámpontját a „*Zöld domb*”-ot várszerűen megerősítették s az előtte lévő „*Erdőnyelv*”-támpont csak előállásként szerepelt.

Karácsony előtt beköszöntött a szigorú tél s az eddig járhatatlan mocsarak és tavak járhatóvá lettek. Most már ezeket az eddig természetes akadályt képző területeket is el kellett zárni drótakadállyal és spanyollovasokkal, ami az egész vonalon serény munkát követelt.

A wolka galuzijskajai előállítás védőrségének létszámát hatvan főről előbb negyvenötre, majd tizennégyre szállították le. Ez az előállítás az orosz tüzéségnek és gyalogságnak egyaránt kedvenc célpontja volt. *Baintner* alezredes tehát elrendelte, hogy az előállítás egy tisztből és tizennégy huszárból álló védőrsége nagyobb erő támadása esetén a főállásba vonuljon vissza.

December közepétől kezdve mindkét fél tüzésége élénkebb tevékenységet fejtett ki. A mi tüzéségünk főként Wolka Galuzijskáját, az orosz pedig a „*Hegedűs*”-erődházat és a *Samarjay-csoport* jobbszárnyát lőtte.

21-én az orosz gyalogság kora reggeltől délig egyenletes lassú tűz alatt tartotta a wolka galuzijskajai úton immár csak tiszti-táboriőrsnek számító előállást. Itt nem sikerült veszteséget okoznia, ellenben a hosszú lövésektől a főállásban két huszár megsebesült.

Elérkezett a szent este napja. Katonáink immár másodszor töltötték ezt a legnagyobb ünnepet szeretteiktől távol, idegen földön, ahova őket a haza és a becsület állította.

Olyan volt ez a nap is, mint a többi! — Szürke, fagyos, vízpárás, rideg! S az ezredsegéd-tiszt ezt írta a naplóba: „*A helyzet általában változatlan... Tüzéségünk 10 h-tól 1230-ig belőtte magát a Perczel-csoport elé. Erődítési munkálatok mint tegnap. Délután, tekintettel a karácsony előestére, a legénység pihenőt kapott. Este és éjjel fokozott figyelem és éberség. Éjjel nyugalom. Időjárás: hideg, fagy, erős havazás.*”

„*A helyzet általában változatlan...*” — csak a derék huszárok szíve sajgott bizonyára jobban az otthoniak után. De ez magánügy volt és senkire se tartozott. Ők ezen a napon is olyanok voltak, mint az előző és következő napokon: Rendíthetetlen elszántsággal és magyar becsülettel kitartó, kötelességtudó harcosok.

A muszka a szentestén nem bántotta csapatainkat, máshol azonban korántsem tanúsított ennyi kíméletet. Éjjel szent-mise volt, amiről *Hegedűs* ezredes naplójában így emlékezik meg: „*Éjjeli mise az erdőben, égő máglyák fénye mellett. Sohasem láttam tömegeket ily mély áhitattal imádkozni és a Hymnuszt oly végtelen mély érzéssel énekelni.*” — A két ünnepnap eseménye mindössze az volt, hogy az ezred katolikus és refor-

mátus legénységének külön-külön istentiszteletet tartottak. Egyébként minden a megszokott mederben folyt tovább.

Ünnep másodnapján a 3. és az 5. huszárezred pótlást kapott. — A legénység kiképzett lovasokból állott, de ló nélkül vonult be. A pótlással a 3. ezred karabélylétszáma négyszáztizenötöre, az 5. ezredé háromszázhetvenkettőre emelkedett. Az ezred pótlását *Németh Elemér* hadnagy vezette; beosztottak voltak: *Horváth József* zászlós és *Szolcsányi Károly* hadapród. *Németh* hadnagy a 6., *Szolcsányi* hadapród az 5. századhoz, *Horváth* zászlós a géppuskás osztaghoz került.

28-án délelőtt a kétszáz főből álló II./V. népfölkelő munkásosztagot, a 2. védővonal kiépítésére *Baintner* alezredesnek rendelték alá s a munka nyomban meg is kezdődött.

29-én 10 h körül az ezred 8. számú táboriőrsét huszonöt-harminc főből álló orosz osztag megtámadta. A táboriőr jólcélzott nyugodt tüzével tekintélyes veszteséget okozott az ellenségnek, mire az félórai tűzharc után visszavonult. Az oroszok ezzel a támadással egyidejűleg, és 19 h. tájban is, igen hevesen lőtték a 3. ezred előretolt 3. számú táboriőrsét s ezt a következő napokon is többször megcselekedték.

December 30-án 4. hadseregünk arcvonalán átszökött néhány muszka s azt állította, hogy az orosz 8. hadsereg, — melynek északi szárnya a *Kontahadtesttel* állt szemben, — újév napján, vagy január 2-án nagy támadásba kezd. Az oroszoknál tényleg szokatlan mozgás volt észlelhető, ezért a német 1. gyaloghadosztály és a 26. Landwehr-hadosztály azt a parancsot kapta, hogy a Styren keljen át s erőszakosan tisztázza a helyzetet. A két gyaloghadosztály támadása 31-én 7 h-kor indult meg. Az oroszok visszavonultak; amiből kiderült, hogy a híresztelés nem igaz.

A támadás megindulása előtt a cs. és kir. 9. és a m. kir. 11. lovashadosztálynak járőrökkel és vadászkülönítményekkel tüntetnie kellett. Az 5. és a 3. ezredből 6³⁰-kor egy-egy járőr ment ki Rew. Ostrow és Wolka Galuzijskája felé. A járőrök az orosz táboriőröket megtámadták, de azok szívélyesen védekeztek s a 3. ezred járőrét bekerítve, majdnem el is fogták. Ezért a két járőr a táboriőrsvonalra visszavonult. A hadosztály tüzésége is többször rajtaütött az orosz álláson a délelőtt folyamán s viszonzásképpen az orosz is lőtte a mi állásainkat.

Az 1915. esztendő utolsó napja tehát elég mozgalmas volt. Estére azonban az egész arcvonal elcsendesedett s a hazájuktól messzeszakadt huszárok néma pipázás közt elmélkedtek azon, vajjon az új esztendő meghozza-e a békét, megragadhatják-e otthon a gazdátlanul maradt eke szarvát, arathatnak-e, szüretelhetnek-e? Sajnos azoknak volt igazuk, akik úgy vélekedtek, hogy az 1916-os év még az eddigi háborús-éveknél is szörnyűbb lesz, mert tényleg ez az év lett a Monarchia veszteségeinek és balszerencséjének kulminációs éve. — Délnyugaton a jobban fölszerelt, nagyobb erejű, pihent olasz haderővel vívta kimondhatatlanul véres csatáit; északnyugaton pedig *Bruszilow* mért rá szörnyű csapásokat. S mindehhez járult még a

román hadüzenet is, ami bár nem sokat rontott az ügyön, mégis sok erőt vont el onnan, ahol égető szükség lett volna rá. Pontos statisztikai adatok még nincsenek, de azt hisszük nem túlozunk, ha azt mondjuk, hogy haderőnk többet veszített 1916-ban, mint 1915., 1917. és 1918-ban együtvéve. Az 1914-nek döbbenetesen sok véráldozatot követelő öt háborús hónapjáról természetesen nem beszélve.

1916! Szomorú emlékü esztendő! Egyetlen szép volt benne, az elmúlás s az elmúlás pillanatában az a megállapítás, hogy erkölcsileg semmi kárt sem tett bennünk, sőt ha lehetett, még meg is acélozta a magyar izmokat . . .

A Szilveszter éjtszaka nyugodtan telt el.

Január 1-én a német 1. és a 26. Landwehr-hadosztály a Styr keleti partján újabb részleteredményeket ért el. Az 5. és a 3. huszárezredből egy-egy felderítőkülönítmény ment előre, de mindkettő nagyobb erőre bukkanva, kénytelen volt lépésről-lépésre visszavonulni. Az 5. ezredé a 6. és a 7. számú táboriőrsre vonult vissza. Az oroszok nyomon követték a különítményeket és a két említett táboriőröt is hevesen megtámadták. Tüzérségünk zárótűzet adott a táboriőrök vonala elé s mivel a huszárok is megtették a magukét, a muszkának az ellentámadás tekintélyes veszteségébe került. Visszavonulás után az orosz tüzérség lépett sorompóba és egy teljes órán át lőtte a 3., 6. és 7. számú táboriőr állását, de komoly kárt és veszteséget nem okozott. Délután elült a fegyverek zaja, éjjel azonban az az értesítés érkezett, hogy a lengyel légióhoz átszökdő oroszok megint nagy orosz támadás megindulásáról beszéltek. Az ezredparancsnokság erre fokozott éberséget rendelt el.

2-án hajnalban az ezred két felderítő osztagot küldött előre. Ezek sokkal nagyobb erővel találkoztak s még délelőtt bevonultak. — 1240-re *Baintner* alezredes riadógyakorlatot rendelt el, ami kifogástalanul sikerült.

3-án reggel az ezred egyik táboriőrsénél orosz szökevény jelentkezett. Előadta, hogy Wolka Galuzijskáján három gyalogezred várja teljesen készen a támadási parancsot. A szökevény 189. ezredbeli volt s állítása szerint még a 190., 191. és a 192. ezred állt a hadiállományú gyalogzászlóaljnál alig nagyobb létszámú 11. lovashadosztállyal szemben. — A felsorolt négy gyalogezred az orosz 48. hadosztályt alkotta s néhány nap előtt érkezett erre az arcvonalszakaszra, ahol az orosz 77. hadosztályt váltotta fel.

4-én 9 h-tól az orosz tüzérség néhány lövést adott le az ezred 6., 8. és 9. számú táboriőrsei elé, anélkül, hogy kárt okozott volna. Ez a tüzelés jóformán minden nap megismétlődött.

6-án 9 h-kor a wolka galuzijskájai úton álló tiszt táboriőröt a délre fekvő erdőből nagyobb osztag löni és támadni kezdte. A táboriőr nyugodtan és fölényesen védte ki az oldaltámadást s mikor a hadosztály tüzérsége is beavatkozott, az orosz visszavonult.

A sokszorosan bejelentett nagy orosz támadás helyett, 7-én már puska-lövés is alig hallatszott s egy Rew. Ostrow felé kiküldött járőrünk egy

erdőcskében kettéhasított fatönkbe ékelve, két levelet talált. Az egyiket muszka tiszték írták a mi tisztjeinknek, a másikat muszka legénység a mi huszárajainknak. Mindkettőben arról volt szó, hogy orosz karácsonyra a mieink szüntessék be az ellenségeskedést és látogassák meg orosz bajtársaikat. Mindkét levél a hadosztályparancsnokság elé került s a vendégjárásból természetesen semmi se lett. — *Bujanovics* hadnagy a 11. lovashadosztály vadászkülönítményének eddigi parancsnoka bevonult az ezredhez s a vadászkülönítmény parancsnokává *Fuhrmann* 9. ezredbeli hadnagyot nevezték ki.

9-én az ellenség megtévesztésére az arcvonal mögött több helyen tábornüzeket gyűjtöttek. — 10-én a védőszakaszparancsnokságot *Baintner* alezredestől *Abonyi* alezredes vette át. Az 5./I. osztály helyét a *Rew. Iwanitchje* támpontban a 4./II. osztályból alakult gyalogszázad foglalta el. Az 5./I. osztályból alakult gyalogszázad pedig védőszakaszpartaléknak Galuziától északkeletre, a régi temető közelében épült barakba ment. *Baintner* alezredes az ezredtörzsszel a vezetékllovak szállására, Nabruskára ment, ahol minden nap szemlét tartva valamely alosztály vezetékllovak felett, 12-én a vonatnál kilencvenhét rühes lovat talált. — Az ellenség napokon át nyugodtan viselkedett, tüzésége is csak nagyritkán adott le egy-egy lövést az arcvonal különböző pontjaira. Járőrei azonban állandóan cirkáltak s ebből néhanapján jelentéktelen csete-paték fejlődtek.

19-én *Füzesséry Jenő* hadnagy vezetésével ló nélküli lovas pótlás érkezett. A legénységet felosztották a századok és a lövészosztály között, *Füzesséry* hadnagyot és a vele érkező *Horváth József* zászlóst a hadosztály lövészosztályhoz osztották be.

23-án *Baintner* alezredes négyheti szabadságra ment s az ezredparancsnokságot *Horváth Mihály* őrnagy vette át.

24-én *Horváth* őrnagy, ezredparancsnoki tisztségének megtartása mellett, átvette *Késmárky* századostól a *Rew. Iwanitschje* és *Zöldomb-ból* álló északi alszakaszban állásban lévő 5./II. és 4./II. osztály felett a parancsnokságot. Az 5./I. osztály, mint tudjuk, az északi védőszakasz tartaléka volt, annak közepe mögött.

27-én a hadseregfőparancsnokság táviratban értesítette az ezredet, hogy parancsnokává *Brokés István* alezredest nevezte ki. *Brokés* alezredes 29-én Nabruskán átvette a parancsnokságot s a következő napon megkezdte szemléit, melyekkel február derekán készült el. Február enyhe időjárással indult, annál keményebb fagygal végződött. A hónap folyamán említésreméltó harci tevékenységet egyik fél se fejtett ki.

10-én az ezredparancsnokság, — hogy szükségesetén közelebb legyen az arcvonalhoz, — Nabruskáról Galuziára költözött, A hónap közepén *Szombathy József* főhadnagy parancsnoksága alatt ötvennyolc főnyi pótlás érkezett. A pótlással bevonult *Benkő* hadapród és *Ragályi Gyula* hadapródjelölt is. A hónap második felében pedig *Makay István* és *Szabó Iván* főhadnagy.

Március 1-én *Brokés* alezredes átvette *Riedl Miklós* alezredestől az északi védőszakasz parancsnokságát. Az arcvonalban ekkor az 5. és a 3. ezred volt, a 4. ezred pedig tartalékban. Az 5. ezred karabélylétszáma ekkor négyszázhuszonkilenc volt s helyettes parancsnoka *Késmárky* százados lett; a négyszázket karabélyt számláló 3. ezred parancsnoka *Samarjay Sándor* őrnagy; a százkilencvenöt karabéllyal bíró 4. ezred parancsnoka pedig *Rakovszky Jenő* őrnagy volt.

Március 2-án hajnalban a muszka az ezred 7. és 8. számú táboriőrsét megközelítette, de rövid tűzharc után visszavonult. A nagy hó miatt táplálék nélkül maradt éhező vadak, az állás körül ólálkodtak s néhány aknát nap-nap mellett felrobbantottak. Ezek a robbanások eleinte éjjel riadalmat okoztak, mert a huszárok azt hitték, hogy muszka van az állás előtt; ezért éjjel sűrű járőrözés folyt, annál is inkább, mert kisebb csatározások napirinden voltak.

4-én *Frigyes* főherceg ő fensége, a hadsereg főparancsnoka Maniewiczze vasútállomáson csapatszemlét tartott. A hadosztályt az ezredek egyegy szakaszából alakított lovasszáhad képviselte.

5-én az orosz tüzérség kb. 30 lövést adott le a 3. ezred előállításában lévő 3. számú tiszti-táboriőrre. Jellemző az orosz-japán háború alatt is már panamistáknak bizonyult orosz hadseregszállítókra, hogy a lövedékek egyharmada nem robbant. A 2. tüzérosztály viszonzta a tüzet és Wolka Galuzijskáját lőtte.

6-án délelőtt az ezred harc-sávja is kapott néhány lövedéket, sebesülés azonban nem történt. Késő este az ezred 6., 7. és 8. számú táboriőrse ellen orosz járőrök nyugtalanító támadásokat intéztek.

8-án a hadosztály vadászkülönítménye a Beresana domb lábánál egy muszka táboriőr ellen sikeres vállalkozást hajtott végre. A táboriőr három emberét elfogta, a többi elmenekült. Ebben a vállalkozásban az 5. ezredből *Bibó* zászlós vett részt.

10-én az ezred harc-sávja délelőtt és délután is több lövést kapott. Egy lövedék a 4. számú táboriőr fedezékének sarkát érte, de sebesülést nem okozott.

11-én *Platthy Mihály* hadnagyot a lövésosztályhoz, *Baintner István* és *László* hadnagyot pedig a 2. ezredhez helyezték át. 13-án *Schmitt Frigyes* százados bevonult az ezredhez és átvette az I. osztály parancsnokságát.

13-án és 14-én mérsékelt tüzérségi párharc folyt. 15-én egy kozák átszökött az egyik táboriőrshöz s azt állította, hogy a gyalogságot mind elvitték erről az arcvonalszakasról és helyébe lovasságot hoztak. Az orosz tüzérség szokatlanul élénk tevékenységbe kezdett. Az ezred harc-sávja mintegy 60 gránátot és 20 srappellt kapott, de a gránátok közül huszonnégy nem robbant! Sebesülés nem történt s a lövedékek számottevő anyagi kárt sem okoztak.

16-án a hadosztály vezetéklouvai, a Stochod mellől, szállásváltoztatásra indultak Wladimir Wolynskij felé. Az ezred lóállománya Koweltől délnyu-

gaíra Milanoviczyre, a 9. ezredé Ruzynra, a 4.-é Slanokra, a 2. és 3. ezredé Turyjskra került. Az ezredből *Serécly* százados és századonkint egy-egy alantostiszt vezetésével hátrament: háromszázyolcvan ember, kilencszázharminc ló, negyven kocsi, és a lókorház háromszázkilencven rühes lóval.

—Az ezredvonat többi része Galuziára jött előre, ahol az ezredtörzs, az arcvonalba be nem osztott tisztek, a géppuskásosztág és a vadászkülönítmény tartózkodtak.

A vadászkülönítmény e napon vadászszázaddá alakult, melyhez az ezred *Bibó* zászlós parancsnoksága alatt, huszonhárom önként jelentkezőből egy lovasszakaszt adott.

E napon is átszökött néhány kozák s megerősítette az előző napi szökevény azon állítását, hogy a gyalogságot a 2. vegyes don-kozák hadosztály váltotta fel. A szökevények azt állították, hogy Wolka Galuzijskájánál a 16. don-kozák-, Saliessokon az 1. kubán-kozák-, a Beresanán az 1. Terek-kozák ezred van állásban, míg a 17. don-kozák ezred mint tartalék Rudka Bielsko Wolskáján tartózkodik. Az ezredek hat, egyenként kétszáz főből álló századra tagozódnak s lovaik közt erősen elharapódzott a rüh és takonykór.

—Megkezdődött az olvadás, s a mocsaras területen való közlekedésnek egyik napról a másikra, vége szakadt. A csapatok megint nehezen és nagy kerülökkel tarthatták csak fenn az összeköttetést s a dorongutak fontossága megint előtérbe lépett.

18-án az orosz tüzérség mintegy 60 gránátot lőtt a 3. ezred előállításában levő 3. számú tiszti-táboriörsre. A gránátoknak azonban csak a negyedrészre robbant. Sebesülés nem történt. 26-án 9 h-kor orosz repülő jelent meg a hadosztály harc-sávja fölött s a 3. számú ütegre bombát dobott, de ez sem okozott kárt. 29-én a vadászkülönítmény erőszakos felderítést végzett a Beresana felé. Négy huszár megsebesült. 30-án reggel a *Hauer*-lovashadtest székhelyéről öt repülőgépünk indult felderítő útra. — A beosztott munkásosztágot, mely eddig a 2. védővonal és összeköttetések kiépítésén dolgozott, a Maniewiczze és Galuzia közti út javítására-rendelték. A 2. állás továbbépítését a tartalékban lévő 4. ezredre bízták.

30-án megalakult *Schmitt Frigyes* százados parancsnoksága alatt a 11./III. lövésosztály, melyhez az ezred századparancsnokként *Szombathy József* főhadnagyot osztotta be s ezenfelül még negyvenkilenc legénységi személyt, egy négyfogatú, hat kétfogatú, egy egyfogatú kocsit, tizenhét lovat és két málhásállatot adott.

Április 1-én a 3. ezred parancsnoka, *Abonyi* alezredes vette át a védőszakaszparancsnokságot, *Brokés* alezredes pedig törzsével Galuziára ment.

2-án a hadosztálynak kiutalt három 9 cm. aknavetőből egyet az ezred kapott s azt az Iwanitschje-támponton helyezte el s az eddig itt használt 10 cm. aknavetőt a 2. huszárezrednek adta át. A másik két 9 cm. aknavetőt a hadosztály a 11. I. lövésosztálynak utalta ki. Ezen a napon tüzérségi harc volt. Minthogy a galuziai templom az orosz tüzérségnek kitűnő célpontul szolgált, azt lebontották.

A következő napokban megkezdődött a mezei munka: a tartalék emberei és a nélkülözhető munkások megragadták az eke szarvát és megkezdődött a tavaszi szántás, majd a krumpliültetés. Az egyébként jó termőnek ígérkező földek víz alatt álltak. Első teendő tehát a víztelenítés volt, ami sok és nehéz földmunkát követelt.

5-én *Görgey Miklós* százados vezetésével, *Görgey Béla* és *Scholtz Ernő* hadnagyok kíséretében, negyven főnyi pótlás érkezett Kassáról, a 2. huszárezred ugyanekkor ötven főnyi pótlást kapott. Az egészet a II./III. lövészosztályhoz osztották be,

7-én a védőszakaszparancsnokságot *Abonyi* alezredestől *Baintner* alezredes vette át. — A hadosztály vadászkülönítménye minden hajnalban vállalkozásra indult, de az oroszok lehetőleg kitértek a harc elől.

14-én a védőszakaszt *Baintner* alezredestől megint *Abonyi* alezredes vette át. — Mint *Bánhegyesi Imre*, az ezred vitéz őrmestere naplójába feljegyezte: „*Csend van a rajvonalba. Görgey kapitány úrnak*” — kinek súlyosan sérült lába még gépben volt, de huszárjaitól tovább elmaradni már nem tudott — „*kijár a lova. Minden nap lovagol; a lábát erősíti.*” Ugyancsak *Bánhegyesi* naplójában áll ez is: „*A szállásunk — Galuzia — és a hadállás közti utat egy vízerecske szeli át. Emellett kis tavacska. Szerettem ide kijárni. Itt elmélázva hallgattam a békák kuruttyolását. A környék kihalt. Minden felé csend. Két golya lépked a vizes mezőn, Sokáig elnéztem, mint csőrüket vízbedugták, élelmet kerestek. Ez a kép módfelett megnyugtató.*”

Április eszerint csendes, békés hónap volt. Az orosz nem pazarolta sem erejét, sem lőszerét, takarékoskodott, hogy nyárra tervezett nagy hadműveletet pihent erővel és teljes anyagi felkészültséggel kezdje meg. Csak a hónap legvégén fordult elő szörványos lövöldözés, de ez is teljesen ártalmatlan természetű volt. Az oroszok általában nem mutattak ellenséges indulatot, sőt ismételten megkísérelték a barátkozást. Így 25-én 1115-kor a 3. huszárezred 3. számú táboriőrénél egy tisztből és két altisztből álló küldöttség jelent meg, mely azt javasolta, hogy legalább a tisztek kölcsönösen látogassák egymást. A hadosztályparancsnokság természetesen elutasította ezt a közeledési ajánlatot, mire a következő napon az orosz tüzéség hevesen lőtte — srappal — a 9. ezred védővonalát és két könnyebb sebesülést okozott.

17-én *Brokés* alezredes szabadságra ment s az ezredparancsnokságot *Horváth* őrnagynak adta át.

Május 3-án *Hegedűs* ezredes és *Ghyczy* százados szabadságról bevonult. *Hegedűs* ezredes, *Abonyi* alezredestől átvette a II. védőkörlet-parancsnokságot. Az I. védőkörlet parancsnoka változatlanul *gróf Lubienszky* ezredes volt.

6-án a hadosztályhoz egy német Va gyalogszázad vonult be, melyet táboriőrsszolgálatra a 3. ezredhez osztottak be. Az orosz tüzéség észrevehetően valamit, mert másnap élénken lőtte a 3. ezred-, különösen pedig a

német bakákkal megszállt 3. számú táboriőrs állását. — Ezután 18-ig megint csend volt. Az oroszok életjelt sem adtak magukról.

18-án a muszka tüzérség kb. húsz lövést adott le a 3. és az 5. számú táboriőrre. — E napon 18 h-kor a 3. ezred körletéből vadászkülönítmény ment ki azzal a felsőbbhelyről vett paranccsal, hogy állapítsa meg, vajjon a hadosztállal szemben is történt-e csapat felváltás? A vadászkülönítmény járőrei az orosz táboriőrsvonalban minden kétséget kizáróan megállapították, hogy ott még mindég kozákok vannak.

21-én a német V2 gyalogszázadot kivették a hadosztály kötelékéből és Karasinba irányították.

24-én kora reggel az orosz tüzérség meglepő heveséggel kezdte lőni az 5. ezred alszakaszát, különösen az Iwanitschje támpont közelében épült „*Sárika*”-erdőházat, délután pedig a 3. ezred alszakaszát, de sebesülést nem okozott.

26-án a hadosztály a vezetékllovak parancsnokságával *Hegedűs* ezredest bízta meg, mivel Turyjskon a vezetékllovaknál szabálytalanságok fordultak elő s ezek egyszersmindenkorra való megszüntetését *Hegedűs* ezredes erélyétől várta. A II. védőkörletparancsnokságot *Hegedűs* ezredestől *Brokés* ezredes vette át. — Ugyané napon rendelte el a hadosztály a védőkörletek június 4. és 5-én végrehajtandó, átszervezését is; ami főbb vonalaiban az alábbi változásokat eredményezte: A hadosztálynak eddig közvetlenül alárendelt I., II., III. lövésosztály feloszlott s alosztályai állományilletékes csapattesteikhez vonultak be. Az ezredek ezután egy négy-századból álló lovasosztályból, egy három vagy négy-századból álló lövésosztályból, egy fél utászszázadból, egy távirőszakaszból, egy négy-puskából álló lovas- és egy négy-puskából álló gyalog-géppuskásosztágból állottak. — A hadosztály védősávjá két védőkörletre oszlott. Az I. védőkörletet a 24. dandárnak, a II. védőkörletet a 22. dandárnak utalták ki. Az I. védőkörlet parancsnoka természetesen *Hegedűs* ezredes lett; aki mint tudjuk, egyelőre Turyjskban a vezetékllovaknál tartózkodott s így távolléte idejére a helyettesítést az éppen bevonuló *báró Zech Colbert* ezredes töltötte be.

Június 11-én a vezetékllovak parancsnokságával *Abonyi* alezredes bízott meg; *Hegedűs* ezredes pedig átvette az I. védőkörletparancsnokságot *báró Zech Colbert* ezredes ekkor *Cseresnyés László* ezredestől, a 3. ezred máj. 27-én kinevezett parancsnokától, a II. védőkörlet parancsnokságát vette át. Az I. védőkörlet két szakaszra oszlott, ezek pedig ismét két-két alszakaszra. Az 1. alszakaszt az 5. ezred lövésosztálya, a 2. alszakaszt az ezred lovasosztálya szállta meg, a 3. alszakaszt a 9. ezred lovasosztálya, a 4. alszakaszt a 9. ezred lövésosztálya kapta.

A II. védőkörlet mindkét védőszakaszát a 3. ezred szállotta meg. — Az I. védőkörlet tartaléka a csonka 4. ezred volt, a II. védőkörleté a 2. ezred egy lövésosztálya. A 2. ezred többi része pedig hadosztálytartalék volt Galuziánál. — A táboriőrök a hadosztályon belül 1—35-ig terjedő új számozást kaptak.

Mialatt a hadosztály és közvetlen szomszédai arcvonalán a napok egyhangú változatlanságban teltek, délen alattomos csendben az öreg ármádia legnagyobb tragédiája szövődött.

XIII. FEJEZET.

A lucki csata.

Gorlicei diadalunk az orosz haderő cselekvő erejét megbénította. Az orosz óriás 1915. május elejétől 1916 januárjáig szüntelenül hátrálva, végül Mitau Friedrichstadt - Nowo Aleksandrowsk - Baranowicze - Pinsk - Czartori jsk-Olyka-Dubno-Zaloszce-háromszöglet vonalában megállt és tartós védelemre rendezkedett be.

Az orosz hadvezetőség a téli fagy és tavaszi olvadás hónapjait erő és anyaggyűjtésre használta fel s hadereje 1916 nyarán erősebb lett mint a világháború folyamán bármikor. — Noha az orosz hadiipar nehézségekkel küzdött és a hadianyag egy részét Japánból és Amerikából kellett hozatnia, *Alexejew* tábornok, az orosz haderő vezérkari főnöke, már márciusban elég erősnek hitte a haderőt; támadó kísérlete azonban kudarcra végződött. Hogy tehát a Chantilly-ben kötött entente egyességnek eleget tehesse s a Somme-mentén végrehajtandó francia-angol offenzívát támadásával megelőzze,* fáradhatatlan kitartással folytatta készülődését. — *Kuropatkin*, *Ewert* és *Brussilow* tábornokokat, a három arcvonalrész parancsnokot vezérkari főnökeikkel együtt, továbbá *Suwajew* hadügyminisztert, *Michajlowics Szergely* nagyherceget a tüzérség főfelügyelőjét, *Plehwe* és *Iwanow* tábornokokat mint az államtanács tagjait, április 14-ére a cár főhadiszállására tanácskozássra hívta s ott kifejtette, hogy támadást nagyobb csapattologatás nélkül csak Poléziától északra, Molodieczno felől Wilna irányába lehet végrehajtani; Rowno környékéről Luck-Kowel irányába a támadás pedig csak akkor indulhat meg, ha az északi arcvonal már megfelelő eredményt ért el.

Kuropatkin és *Ewert* tábornokok, megfelelő nehéz tüzérségük nem lévén, attól tartottak, hogy ez a támadás is a márciusi kísérlet sorsára jut. Ekkor *Brussilow* a délnyugati arcvonal parancsnoka emelkedett szólásra és azt mondta, hogy a bajtársaknak szánt támadásból ő minden áron részt követel, mert ha egyebet nem is ér el, leköti legalább a szemben álló erőket s ezzel megkönnyíti a bajtársak helyzetét.** *Alexejew* azon ellenvetésére, hogy sem ember sem anyagpótlást nem kaphat; *Brussilow* így válaszolt: „*Semmit sem kértem!*” — Ez a rendkívül férfias fellépés nagy hatással volt a tanácskozás résztvevőire s *Kuropatkin* és *Ewert* tábornokok hangulata is javulni kezdett noha mindketten hangsúlyozták, hogy az eredményről nem kezessek meg. — *Alexejew* terve a cár elé került és április 23-án jóváhagyásban is részesült.

* Österreich Ungarns letzter Krieg. 4. kötet, 359. oldal.

** Österreich-Ungarns letzter Krieg. 4. kötet, 360. oldal.

A terv szerint a főtámadást a *nyugati* arcvonalnak kellett végrehajtania Molodiecno területéről Osznijarán át Wilna irányában, az *északi* és *délnyugati* arcvonalnak pedig azt támadással támogatnia; mégpedig az *északinak* Nowo Alexandrowsk, vagy Uziany irányába, a *délnyugatinak* pedig — az egész arcvonal tüntetése mellett — a 8. hadsereggel Luck irányába.* A támadás időpontját egyelőre nem jelölték meg, de az anyagi és műszaki előkészítést május közepére be kellett fejezniök és a csapatoknak is — mentől több megtévesztő támadás végrehajtása közben — alkalmas távolságra kellett megközelíteniök a mieinket. Szigorúan tilos volt azonban a megerősítésre szánt csapatokat a támadás órája előtt tűzvonalba vinni.

Május 15-én kezdődött Dél-Tirolban a *Jenő* főherceg támadása, mire az olasz vezérkar főnöke, *Cadorna*, sürgetni kezdte az orosz *tehermentesítő* támadást. *Alexejew* tábornok végül is engedett és felszólította *Brussilowot*, jelentse, hogy a *délnyugati* arcvonal mikor lesz kész a támadás megkezdésére. *Brussilow* június 1-ére jelentette ezt; a *nyugati* arcvonal parancsnoka *Ewert* tábornok azonban június 14-ig haladékot kért. *Alexejew*, aki a csekély tüzérségre való tekintettel az egyes arcvonalak támadásának úgyszólván különböző időpontot szánt; azt javasolta erre a cárnak, hogy *Brussilow* a támadást június 4-én kezdje meg. — A cár elfogadta a javaslatot, mire *Alexejew* május 31-én lényegileg az alábbiakat rendelte:

Az *északi* arcvonal szibériai V. hadtestével megerősített *Brussilov*-arcvonal nagyerejű tehermentesítőtámadást intéz az olasz harctérre történt csapatszállítások következtében erősen meggyengült, osztrák-magyar haderő ellen. *Hogy pedig a 8. hadsereg Luck-i támadásának sikerét fenékiig lehessen kiaknázni a „nyugati” arcvonal 3. kaukázusi-kozákhadosztályával megerősített IV. lovashadtest Kowelre tör előre.*** A főtámadást a IX hadtesttel megerősített *nyugati* arcvonal, június 10—11-i kezdettel Wilna ellen intézi. Ezt *Pinks*nél és *Baranowicz*nél megtévesztő támadások előzik meg. Az *északi* arcvonal Rigától Mitau irányába tüntető támadást hajt végre, biztosítja *Ewert* tábornok jobbszárnyát és harc-sávján a nyugat-keleti irányú utakat, hogy lehetővé tegye a Narwez-tótól keletre álló gárdának a főtámadás pontjára és időpontjára való beérkezést.

Brussilow, a *Kaledin* lovassági tábornok parancsnoksága alatt álló megerősített 8. hadsereggel, Luck, Kowel, Brest-Litowsk irányába tervezte a főtámadást; a 2. összetett kozák, a 7. lovas, a 3. kaukázusi kozák és a 16. lovas-hadosztályokból álló IV. lovashadtestnek pedig azt a feladatot szánta, hogy a sarny-maniewicei vasúttól északra, Kowel irányába előretörve, visszavonuló hadseregeink útját, mint egy harapófogó északi szára, elvágja.

Az orosz 8. hadsereg a támadásra kitűzött napon előretört és olyan győzelmet aratott, amelyet a terv atyja és mestere, maga *Brussilov* sem remélt.

A megerősített IV. lovashadtest áttörési kísérlete azonban nem sikerült s így a hadosztályunk előtt megrekedt hatalmas orosz lovas tömeg nem

* Österreich-Ungarns letzter Krieg, IV, kötet, 361. oldal.

** Österreich-Ungarns letzter Krieg, IV, kötet 363. oldal.

aknázhatta ki és nem fejleszthette végső győzelemmé a Lucknál elért óriási sikert.

Hadosztályunkkal szemben a támadás megkezdése előtt az összetett donkozák-hadosztály állt. — Az öt lovas- és a 77. gyaloghadosztályból álló orosz IV. lovashadtest parancsnoka, *Gillenschmidt* tábornok, a támadás súlypontját Galuzia környékére akarta helyezni.” Tudta, hogy a lengyel légió előrelát-

Helyzet, 1916. június 10-én.

Helyzet, az offenzíva végén.

hatólag kisebb ellentállást fejtene ki, mint a magyar huszárokból álló lovashadosztály, melynek vitézségét és állhatatosságát jól ismerte; de a hadászati szempontok mégis azt követelték, hogy mentől északabbra törjön át,

* *Julier Ferenc* a 11. lovashadosztály egykori vezérkari főnöke: A honvéd lovasság a lucki csatában. Magyar Katonai Közlöny 1930. évfolyam 10 szám.

ezért a 11. lovashadosztály megrohanására szánta rá magát; vesztére, mert az áttörés nem sikerült és csupán halottakban száztizenkét tisztet és hét-ezerháromszázhuszonöt katonát veszített* anélkül, hogy derék huszárjainktól csak egy méternyi árkot is el tudott volna ragadni. — De lássuk részletesen az eseményeket:

1916. június 4-e a Luck melletti Olykánál így kezdődött; „1 h-kor az egész orosz arcvonalon hatalmas „Urrah” kiáltás harsant fel. 4 h-kor megkezdődött az orosz tüzérség minden eddig kialakult képzeletet felülmúló pergő-tüze. Közép- és nagykaliberű lövegek, aknavetők és légi aknavetők megszámlálhatatlan torokból okádták a halált. Az éjszaka sötétjében az ezernyi, megszakítás nélküli folytonosságban villogó ágyútorok, döbbenetes látvánnyal szolgált a megfigyelőnek. Az ágyúk bömbölése s a bevágódó és szétrobbanó gránátok csattanása, egyetlen, szünni nem akaró mennydörgéssé olvadt össze s két égitest egymásbarohanásának elképzelhetetlen dörejét juttatta az ember eszébe.”** Ez a pergőtűz akkora pusztítást vitt véghez az olykai hídfőállásban, hogy a 82. gyalogezred a támadás második napjának estjéig, létszáma 90 %-át elvesztette.

Ezredünknel 4-e még teljes nyugalomban telt el, sőt 5-e is így kezdődött, de 19 h-kor a lengyel légió már közölte a lovashadosztállyal, hogy balszárnya előtt az oroszok erősen mozgolódnak és ismeretlen módon tűz keletkezett, mely úgy a légió, mint az ellenség drótakadályát felégette. Pár perc múlva már a 3. huszárezred is jelentette, hogy 21. számú táboriőrse körül kb. egy század ólalkodik és kétségtelenül támadásra készül. Ugyanekkor az Ostrow hegyen álló megfigyelők Wolka Galuzijskájája és Saliessok felé haladó nagyobb gyalogoszlopokat észleltek. Zech ezredes erre az 5. ezrednek készültséget rendelt el s egyúttal megparancsolta, hogy a dandártól több járőr menjen az ellenség erejének és szándékának felderítésére. A járőrök, miután kisebb muszka járőröket szétugrasztottak, 2230-kor azzal az egybehangzó jelentéssel vonultak be, hogy az oroszoknál teljes nyugalom és csend van. Erre a jelentésre Zech ezredes az 5. ezred készültségét 2240-kor megszüntette.

6-a is csendes nap volt. 7-én azonban az oroszok a 3. huszárezred wolka galuzijskájai úton lévő 21. számú tiszti-táboriőrsét 030-kor nagy erővel megrohanták s pár perccel később a hadosztály egész táboriőrs-vonalát is, de azok éberek voltak s az ismert terepen a sötétség által is támogatva, ügyes visszavonulással addig késleltették az ellent, míg a védővonalban felkészültek a fogadására. 045-kor az I. védőkörlet már fel volt riasztva s a 24. dandár tartaléka, a 4. ezred is megkapta a parancsot, hogy Czitó-falvára menjen készültségbe.

Miután a hadosztály védőállásának meglepő megrohanással való elfoglalása nem sikerült, az ellenség rendkívül heves tüzelésbe kezdett, ami

* *Julier Ferenc* a 11. lovashadosztály egykori vezérkari főnöke; A honvéd lovasság a lucki csatában. Magyar Katonai Közlöny, 1930. évfolyam, 10. szám.

**A 82. cs. és kir. székely gyalogezred története 1883—J 919., 125. oldal.

5 h-ig tartott. Ekkor az orosz tüzérség vette át a szót; tüzét főleg *Czitófalvára* irányítva, de azért csapataink védővonalát sem kímélte.

620-kor a tüzérségi tűz ellanyhult s megkezdődött az ellentámadás. 1145-kor a 2., 3., 4. és 5. számú táboriőrök visszafoglalása közben a *Máriássy-és Fischer-század* a 4. ezredbeli Sfeafró-félszázaddal közösen, százhet muszkát fogott el. A foglyok, kik között egy tiszt is volt, egybehangzóan azt vallották, hogy június 6-án Czartoryskról egy gyaloghadosztály indult el Wolka Galuzijskájára azzal a feladattal, hogy a 11. honvéd-lovashadosztály *gyenge* védőállását a wolka galuzijskájai-út mindkét felén áttörje, azután délnyugatnak kanyarodjék.*

Miután *Brokés* ezredes a tartalék utolsó huszárját is tűzvonalba rendelte, a hadosztályparancsnokság a 2. ezred lovasosztályának felét tartalékként az 5. ezred arcvonala mögé irányította és *Brokés* ezredesnek alárendelte.

A déli órákban a táboriőrök vonaláig jutott orosz gyalogság újra megkísérelte a főállás elfoglalását, de ez a kísérlete is kudarccal és temérdek veszteséggel járt. Ezután az oroszok az alaposabb tüzérségi előkészítés fegyveréhez nyúltak, 1740-ig szakadatlanul bömböltek az orosz gépek, kegyetlenül paskolva a hadosztály harc-sávját. Ekkor hirtelen csend lett s több egymás mögötti rajvonalban a gyalogság indult rohamra. Tüzérségünk kitűnő eredménnyel lőtte az előretörő orosz gyalogságot, mely szokatlanul kitartó volt s 19 h-ra döbbenetes veszteség árán elérte a 3. ezred védőállásának akadály-hálózatát. A derék 3-as huszárok kitűnően célzott, nyugodt tüze azonban előbb földhöz szegezte, majd visszavonulásra kényszerítette őket. 22 h-kor az 5. ezred balszárnya, 23 h-kor a 3. ezred közepe vert vissza alapos tüzérségi tűzzel előkészített orosz tömegrohamokat. 8-án is a 3. ezred volt a rohamok fő célpontja, ezért erősítésként két cs. és kir. 12. huszárezredben századot kapott. Ezek egyikét 8-án 23 h-kor, az aznapi utolsó orosz roham alkalmával, tűzvonalba rendelte, a másikat ezredtartalékként a közép mögé állította.

9-én hajnalban az orosz gyalogság egy óra hosszat tartó pergőtűz után, rövid időközökben háromszor rohanta meg a 3. ezred arcvonalát. Az utolsó roham 9 h-kor az akadályok előtt omlott össze. A hadosztály közben két lengyel zászlóaljzat is kapott. Ezek egyikét a 3. ezred balszárnya, másikat a hadosztály védővonalának közepe mögé állította.

Az oroszok a sorozatos támadások folyamán rendkívül nagy veszteséget szenvedtek. *„Drótakadályaink előtt némely helyen halomszámra hevertek a hullák és a sebesülték. A védőállás legénysége szabadszemmel láthatta, hogy az orosz gyalogság soraiban és a sorok mögött elhelyezett kozákok kivont karddal és ostorral zavarják előre a gyalogosokat; a hátra fordulókat a kozák kardok, lándzsák és géppuskák áldozatául estek.”**

15 h-kor a harc némileg elcsöndesedett. Csak a két fél tüzérsége fejtett ki kisebb tevékenységet. Estére azután az ágyúszó is elhallgatott s nyugodt

* *Wertheimstein Heinrich*: A 11. m. kir. honvéd-lovashadosztály wolhyniai harcai 1916. június 6—14.

éjtszaka következett. 10-én hajnalban azonban újból támadásra indult az orosz gyalogság s egyik-másik táboriőrs-állásunkat sikerült is elfoglalnia, de a huszárok több ellentámadással 840-re minden elragadott állást visszafoglaltak. Napközben aránylag nyugalom honolt, hogy aztán 23 h-kor az orosz gyalogság a 9. huszárezred jobbszárnyát meglepetésszerűen rohanhassa meg. A derék székelly huszárok azonban éberek voltak és az ellenséget véres fejvel verték vissza,

11-én is a táboriőrs-állásokért folyt a harc. 12 h-kor, amikor *Hegedűs* ezredes, vezérkari tisztjével *Ghyczy* századossal, Turiskból bevonult és az 1. védőkörletparancsnokságot *Zech* ezredestől átvette, a táboriőrs-állások közül a 10., 13., 14. és a 15. számú az oroszok kezében volt, a 9., 11. és a 12. pedig üresen állott. Estére azonban a 9. számú táboriőrs-állást is az oroszok szállották meg.

12-én 2 h-kor az orosz kézben lévő 9. és 10. számú táboriőrs-állásokon a szomszédos táboriőrök puska- és géppuskatűzzel rajtaütöttek. A muszka hevesen viszonzta a tüzet, amiből kitűnt, hogy elért állását komoly erővel szállotta meg. Délelőtt a 2. védőszakasz megszállói is az előző napokon elvesztett táboriőrs-állások visszafoglalására törekedtek s tüzérségi előkészítés után ellentámadásra indultak. Az orosz tüzérség igen heves zárótüze miatt azonban a támadás nehezen haladt előre. — 9. és 10. táboriőrs-állásunkat mi is visszafoglaltuk, de a nagyobb erők elkeseredett támadásaival szemben nem tudtuk huzamosan birtokban tartani. — 15 h körül orosz aknavető-tűz árasztotta el 8. számú táboriőrs állásunkat, de tüzérségünk közbelépése miatt gyalogsági támadásra nem került sor. 17 h-kor a 16. számú táboriőrs állása előtt is kb. egy századnyi erő gyülekezett, hogy támadásra induljon, de tüzérségünk ide irányított tüze szétugrasztotta.

A harcok folyamán a kötelékek a tartalékok tűzbe vetése következtében meglehetősen elkeveredtek. A hadosztályparancsnokság ezért azok helyreállítását rendelte el. A 9. ezredtől így visszakerült az ezredhez *Szombathy* főhadnagy 5./1. lövészszászada és még harminc, raj vonalban alkalmazott 5-ös huszár; az 5. ezred arcvonalából pedig kivált a *Maasburg* százados parancsnoksága alatt álló 2. ezredbeli fél lovasosztály. Az átcsoportosítás következtében végeredményben az I. védőkörlet 80 karabéllyal lett gyengébb.

13-án hajnalban az oroszok a 2. védőszakasz összes táboriőrs állásait kiürítették s később a lovashadosztály arcvonalának egész hosszában is visszavonultak; de még délelőtt újra felbukkantak a 13., 14. 15. számú táboriőrök előtt s azok állása ellen támadásra készülődtek. Tüzérségünk azonnal oda lőtt s a muszkákat szétugrasztotta. De ezek ismét gyülekeztek s több hullámban előretörve, a három táboriőröt hátraszorították. Csapataink 1215-kor ellentámadást kíséreltek meg, de a vállalkozás nem sikerült. Felderítésre kiküldött járőreink megállapították, hogy az 5.-10. és a 13.-16. számú táboriőrs-állások előtt zárt orosz rajvonal van; ezért 21 h-kor a 9., 12. és a 16. számú táboriőröket éjjelre bevonták s csak az 1., 8. és a 17., 18. számú maradt kint.

14-én hajnalban a visszavont táboriőrök újra elfoglalhatták helyeiket, mert a megindult támadáskor az oroszok az egész hadosztály előtt kb. ötszáz lépésre hátráltak. Tüzérségük azonban továbbra is élénken lőtte a hadosztály állásait és az arcvonalmögötti összekötő-utakat. 1130-kor már a 13., 14. és a 15. számú táboriőr is a huszárok kezében volt s ezzel, mint-hogy járőreink egybehangzó jelentése szerint a muszkák a csatorna keleti partján védőállást építettek s elébe drótakadályokat is húztak, az orosz áttörési kísérlet a tökéletes kudarc jegyében megghiúsultnak volt mondható. — 10. és 11. táboriőrünk előtt maradt ugyan még néhány muszka a csatorna innenső partján, de éjjelre ezek is visszavonultak.

15-én hajnalban a 11. lovashadosztállyal szemben már csak támadóerejétől jó időre megfosztott, megvert ellenség volt s a 3400 karabély-létszámú 11. lovashadosztály és az öt ezredből álló, 18.000 főt számláló, orosz 77. gyalghadosztály hat nap és hat éjjel szakadatlanul tartó harca ezzel befejeződött. — *GríMa*-gyalogságtól sem várhat ennél nagyobb teljesítményt senki; e ragyogó fegyvertényt véghezvivő seregtest azonban csak *szükségből gyalogosított lovasság* volt, ami megsokszorozza a teljesítmény értékét.

A legénység hangulata a leghevesebb harcban s a legnagyobb fáradalmak közepette is kitűnő, fegyelme pedig sziklaszilárd volt. „*A fiatalabb huszárokat a virtuos, tette-kész lelkesedés, az öregebbeket a higgadság és a nyugalom jellemezte.*”^{*} — A tüzérség kitűnően támogatta a huszárokat s tüze az ellenségnek minden alkalommal számottevő veszteséget okozott.

Az oroszok vesztesége *Brussilow* kíméletlen harcmódorának megfelelően óriási volt. Az oroszok a harcszünetekben harminc-negyven holttestet temettek egy-egy tömegsírba; visszavonulásuk után mégis négyszáz holttest hevert a 11. lovashadosztály táboriőrsei és főállása között. Ilyen arányú volt a sebesülések száma is, akiket a sebesültszállító kocsik és parasztszekerek alig győztek éjjel-nappal állandóan hátravinni.

A lovashadosztály vesztesége aránylag csekély volt: a harminckét hősi halottból az ezredre hét esett — a százötvenöt sebesültből pedig harminchat.

A magyar huszár ebben a hatnapos véres viaskodásban bizonyágát adta annak, hogy ló nélkül is a világ első katonái közé tartozik; s amennyire félelmetes volt kezében *Stojanownál* és *Kamionka Strumilowánál* a kard; épp oly leonidászi hősiességgel és kitartással tudta megvédeni példás gonddal és türelemmel épített mintaszerű vakondlyukait is.

A hadosztály teljesítménye hadászatiilag is felbecsülhetetlen értékű volt, mert mi történt volna akkor, ha az áttörés Galuziánál sikerül s a készentartott orosz lovastömeg, fürgeteg módjára a megvert 4. hadsereg hátaban terem!? — *Linsingen* vezérezredes a hadosztályparancsnokságnak táviratban szerencsét is kívánt. Megdicsérte úgy a tisztet, mint a legénység teljesítményét s az érdeemesek között német kitüntetések osztatott szét.

^{*} *Wertheimstein Heinrich*: A m. kir. 11. honvéd-lovashadosztály wolhyniai harcai 1916. június 6.—14.

XIII./A. FEJEZET.

Az ezred fogságba esése.

A június 4-én meginduló *Brussilow-iámadás* Lucknál, Oknánál és Buczacznál, szinte kiheverhetetlennek látszó csapást mért a központi hatalmakra. A veszteség emberben is kb. nyolcszázezer főt tett ki, a legnagyobb veszteség mégis az volt, hogy az entente erkölcsileg hatalmasat emelkedett s az egy esztendő óta irtózatos, de meddő véráldozatot hozó, fegyelmeben is ingadozó olasz hadsereget, újra rohamokra lehetett indítani; Románia pedig elérkezettnek látta az időt arra, hogy közbelépésével jogot formáljon a halotti-toron és osztozkodáson való részvételre,

1916. nyarán tényleg az volt a látszat, hogy mindennek vége ... Ámde az osztrák-magyar haderő, hűséges fegyvertársa segítségével új csodát mívelt. A németek-küldte tizenhat hadosztálllyal Sokul-Lokaczy-Gorochow-Bereczi-Zaloszce és a Kárpátok vonalában megállította az orosz áradatot s később sem vesztett sok területet. Pontosan két hónappal a *Brussilov-iámadás* megindulása után azonban (1916. VIII. 4. és 17. között) a saját erejéből megvívta Görznél a sokkal jobban felszerelt, háromszor nagyobb olasz erővel szemben a legvéresebb 6. Isonzó-csatát, azután szeptember 14-én a 7., október 9-én a 8., október 31-én a 9. Isonzó-csatát, közben szeptember 26. és 29. között pedig német segítséggel Nagyszebennél megverte az augusztus 27-én hadat üzenő románokat is; noha eközben nyugaton a Somme-csata dúlt, keleten pedig majdnem megszakítás nélkül az orosz támadás is.

Brussilov ugyanis nem elégedett meg az elért sikerrel, hanem a központi-hatalmak rendkívül szorongatott helyzetét a lehető legalaposabban ki akarta aknázni; akárcsak a *Brussilov* sikerén felbuzdult *Alexejew* tábornok is, aki a többi orosz arcvonalnak is támadást rendelt el. Ezen általános támadás keretén belül július elején újra sor került a galuziai arcvonalszakaszra is s meghozta a hadosztálllynak és az ezrednek a maga külön tragédiáját; amennyiben anélkül, hogy védekezésre módja lett volna, a hadosztállly túlnyomó részével együtt fogságba esett. De lássuk sorjában az eseményeket:

Miután június 15-én a járőrök minden kétséget kizáró módon megállapították, hogy a hadosztállly arcvonala előtt a csatornától nyugatra már nincs számottevő ellenség; a harc folyamán tűz vonalba rendelt tartalékokat 18-án hajnalra kivették az állásból. A 24. dandár védőkörlete ennek következtében háromszáztizenny karabéllyal és két géppuskával gyöngült. Az utászszakaszok és tartalékok, a megrongált fedezékek és drótakadályok kijavításához fogtak.

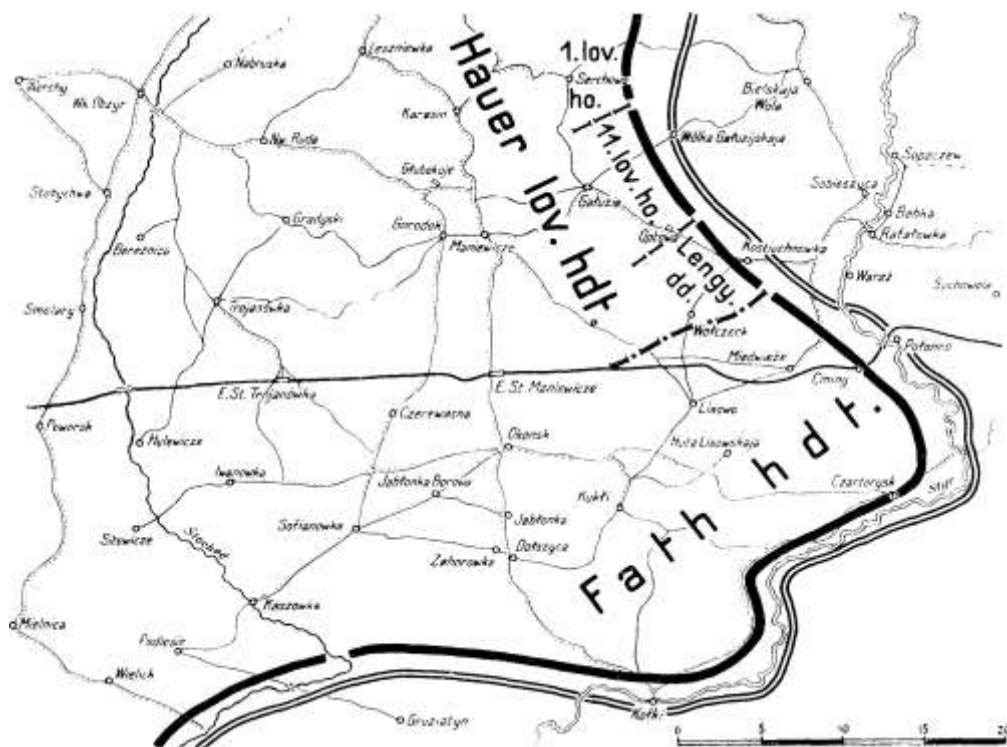
22-én délelőtt az ezred állása Beresana irányából néhány gránátot kapott, de ezek nem okoztak kárt.

23-án a 9. ezred egyik járőrét kb. negyven főből álló kozák-osztag megtámadta és visszavonulásra kényszerítette. *Szemző* őrnagy a 9. ezred parancsnoka, több nagyobb járőrt küldött az elűzésére, de ezek muszkát

már nem találtak. 24-én az 5. ezred táboriőrsei előtt bukkantak fel kozák járőrök, de egy-két puskalövés után eltűntek. 25-én a hadosztály egész arcvonalán puhatólództak, de mindenütt visszakergették őket.

27-én a lengyel-légió déli szomszédjával, a *Fath-hadtest* balszárnyával szemben nagy orosz mozgolódást észleltek; ami arra engedett következtetni, hogy Lucknál elért nagy sikereiken felbuzdulva, ezen a környéken új támadásra készülnek. A hadosztályparancsnokság ezért élénk felderítést rendelt el.

29-én a *Fath-h&dtest* közölte, hogy 10 h-kor kb. öt orosz gyalogzászlóaljot, ezerkétszáz lovas és hat ágyút figyeltek meg, amint Babkáról Sopaczew felé haladt. 1525-kor a hadosztály közölte a 24. dandárral, hogy ez az

Helyzet, 1916. július 1-én.

orosz csapatoszlop 1146-kor Sopaczewnél átkelt a Styren s menetét nyugati irányban folytatja. Ugyanekkor Kostiuchnowkától keletre a lengyel légióval szemben is élénk mozgolódást észleltek. 1730-kor pedig Saliessokról Wolka Galuzijskájá felé haladt egy kb. 900 lépés hosszú gyalogoszlop.

30-án a csapatok mozgása szakadatlanul folyt s nyilvánvaló volt, hogy új támadás készül. Az ezred állása a délelőtt folyamán egészen új irányokból harmincöt-negyven ágyúlövést kapott, ami arra mutatott, hogy az újonnan érkezett tüzérség belövi magát. A lövedékek semmi kárt nem okoztak. 2145-kor a lengyel-légió közölte az ezredparancsnoksággal, hogy az orosz

399. ezredből két szökevény jelentkezett és azt állította, hogy az oroszok éjjel a légió és a 11. lovashadosztály arcvonala ellen rajtaütést terveznek. Mindenütt szigorú készültséget rendeltek el, de a rajtaütés nem következett be.

Július 1-én az 5. és a 9. ezred járőrei már nagyobb muszka osztagokat találtak a csatornától nyugatra. Ezekkel tűzharcot is vívtak. Az 5. ezred egyik táboriőrse előtt az aknák között egy orosz 311. ezredbeli katonát fogtak el, aki azt vallotta, hogy a támadás a következő napok valamelyikén megkezdődik. 2-án csakugyan komoly fordulatot vett a dolog: az ellenség közvetlenül éjfél után az 5. ezred összes táboriőrsein tűzzel rajtaütött, a lengyel-légióhoz pedig megint átszökött egy 399. ezredbeli katona, aki azt állította, hogy az egész orosz 100. gyaloghadosztály a lengyel-légió és a 11. lovashadosztály előtt áll és csupán jelre vár, hogy támadásra induljon. A szökevény azt is közölte, hogy minden ezrednek hét géppuskája van.

A 24. lovasdandár (*Hegedűs-csoport*) harcos létszáma ugyanekkor ezerkilencszáztizenkilenc főre és tizenhat géppuskának megfelelő kiszolgálószemélyzetre rúgott. Az ezred harcos létszáma nyolcszázötvenöt fő volt, melyből háromszázötvenegy fő a *Horváth Mihály* őrnagy parancsnoksága alatt álló lovasosztályra jutott, ötszáznégy pedig a lövészosztályra, melynek *Schmitt Frigyes* százados volt a parancsnoka, Ehhez jött még a *Böszörményi* százados lovas- és *Kund István* százados lövész-géppuskás osztaga.

3-án 130 és 2 h. között a 4. és az 5. számú táboriőrsön az ellenség puskatűzzel rajtaütött. A tűz rendkívül heves volt, de csak tíz percig tartott 245-kor az ezred vadászkülönítménye előre ment, hogy foglyot ejtsen s a szembenálló csapatok hadrendjét megállapítsa. A vadászkülönítmény 1230-ig kint volt, de elfogható muszkát sehol sem talált. A lengyel-légióhoz azonban megint átszökött néhány és szószerint megerősítette az előző napi szökevény vallomását, sőt azt is tudni vélték, hogy a támadás legkésőbb 4-én megkezdődik s a 24. lovasdandárral szemben a 100. gyaloghadosztály 398. és 399. ezrede, a lengyel-légióval szemben pedig a gyaloghadosztály másik két ezrede áll. Elmondták továbbá, hogy a 11. lovashadosztály II. védőkörletének a 2. összetett donkozák-hadosztály lesz az ellenfele, az 1. lovashadosztálynak a 16. gyaloghadosztály, 9. lovashadosztálynak pedig a 3. kaukázusi-kozákadosztály.

Brokés ezredes az arcvonal előtti helyzet kikémlelésére 730-kor *Farkas Zoltán* hadnagy parancsnoksága alatt egy szakasz-erejű felderítőjárórt küldött ki, mely a táboriőrök vonalát elhagyva, több irányból rendkívül heves puskatűzetet kapott. *Farkas* hadnagy erre keleti irányba rohamra vezette szakaszát, mire az oroszok elmenekültek. Egy muszka holtan, egy sebesülten, kettő pedig fogolyként maradt a helyszínen. Mind a négy muszka a 311. ezredhez tartozott. Az élők azt vallották, hogy ezredüket és a 312. ezredet Dwinskről vasúton szállították E. St. Rafalowkára, honnan Sobieszcán át egy erdőbe gyalogoltak s a védőállást csak 3-án késő este szállták meg.

Délelőtt egy orosz repülő Galuziára három bombát dobott. Az egyik a 24. dandár irodájának közelében robbant s egy 9. ezredbeli őrmestert meg-

sebesített. A másik két bomba a hadosztály parancsnokság közelébe esett le, de sebesülést és kárt nem okozott.

Ez a bombaszórás 4-én is megismétlődött, de ezúttal bajt nem okozott. Annál több kárt tett az állásban és a derék huszárokban e napon a tüzéség, mely hajnaltól 8 h-ig szakadatlanul vágta különböző kaliberű lövedékeivel a fedezékeket. 8 h-után a tüzéség a gyalogságnak adta át a szót, mely tüzzel való rajtaütés után 830-kor támadásra indult. 845-kor a 8., 9., 10., 13. és 15. táboriőr visszahúzódott a főállásba. 920-kor pedig a 11., 12. és 14. számú is. 10 h-kor a 9. és a 3. ezred belső szárnyán az orosz gyalogság támadása már teljes erejében kibontakozott, ezért *Hegedűs* ezredes a dandártartalék 4. ezredbeli lövész századát a 9. ezred balszárnyának megerősítésére rendelte. 102ü-kor az ellenség az I. védőkörlet összes táboriőrseit a főállásba kényszerítette vissza s áldozatot egyáltalán nem kiméivé, szokatlan nagy lendülettel folytatta az előnyomulást a hadosztály egész arcvonala ellen. 1130-kor kissé megállapodott, hogy tüzéségének időt engedjen a roham előkészítésére. — 1140-kor a hadosztálytartalékot: egy három-zászlóaljás lengyel-légióbeli ezredet, a 2. ezred három lövész és két lórólszállt századát s az összesen tíz géppuskát az arcvonal mögött akként osztották el hogy a legrövidebb idő alatt beavatkozassék a harcba. 1220-kor az orosz gyalogság támadása, mely főként a 24. dandár bal- és a 22. dandár jobbszárnya ellen irányult, teljes erejében kibontakozott. Az ellenség átlépte a mocsárállás spanyollovas-akadály vonalát és a 3. ezred jobbszárnya ellen fordult. A 24. dandár tartalékát, a 4. huszárezred lovasosztályát, azonnal a 9. ezred balszárnya mögé rendelték azzal, hogy itt az ezred lövészszázadával egyesülve *Abonyi* alezredes rendelkezésére álljon. — *Abonyi* alezredest ugyanis a had osztályparancsnokság azzal bízta meg, hogy a hadosztály tartalék Kremenucha hegy északnyugati lejtőjén *Györy* százados parancsnoksága alatt álló lengyel zászlóaljával, lövészszázadával és két géppuskájával, továbbá a 3. ezred jobbszárnya mögött levő másik lengyel zászlóaljai; semmisítse meg a mocsárálláson keresztül előretört ellenséget.

Abonyi alezredes 18 h-kor végrehajtotta az ellentámadást, az oroszokat kiverte a mocsárállásból és százötven oroszot fogott. A spanyollovas-akadályvonalat *Streicher* 2. ezredbeli százados parancsnoksága alatt egy lengyel zászlóaljjal, két lovasszázaddal és két géppuskával megszállatta. Minthogy a két dandár belső szárnyai között a harc lassan teljesen elült, a 4. ezredet, mint tartalékot, megint a 24. dandárnak rendelték alá.

Az orosz tüzéség késő délutánig szakadatlanul lőtte a hadosztály védővonalát, különösen az 5. ezred állását s csupán a *Görgey* felosztály *Serly* (2.) századánál két hősihalált és több sebesülést okozott.

20 h tájban egy orosz repülő négy bombát dobott a 24. dandárparancsnokság környékére. Ezek közül egy nem robbant, kárt pedig a másik három sem csinált.

2050-kor az ellenség az ezred jobbszárnyán lévő *Máriássy*-alszakaszt és a lengyel-légió balszárnyát nagy erővel megrohanta. *Brokés* ezredes erő-

sítést kért, mire a dandárparancsnokság a Czitófalván lévő *Maasburg-századot* rendelte a veszélyeztetett pontra. Az 5. ezred két géppuskája elromlott, ezért a 2. ezred két géppuskáját is az 5. ezred segítségére küldték.

22 h-kor, gyalogsági és géppuskatűzzel való rajtaütés után, az orosz a 9. ezred állását rohanta meg, de tökéletes kudarcot vallott. Visszamenekülése után, a 9. ezred kiküldött járőrei négy sebesült muszkát kísértek be.

Máriássy László főhadnagy e napon az alábbi sorokat írta naplójába: „*Hogy az ellenségnek a legkomolyabb áttörési szándéka van és most teljeseit rendszeres támadást vezet, bizonyítja a tegnap óta fent lévő, minden bizonnyal tüzéséget dirigáló, két kötött léghajója is. Állásunkban tikkasztó forró, megrekedt a levegő. Vizünk pedig nincsen, mert a nagy tűzben a a lajtos kocsi ma még nem tudott az álláshoz jönni. Az én szegény jó embereim pedig álmosan, fáradtan, szomjasan harcolnak tovább. De azért nincs egy panaszos hang sem, sőt még tréfálnak is... Az este átjött légionista összeköttetés mondta, hogy bizony az 1. légionista ezredet úgy megnyomták Kostiuchnowkánál, hogy a 2. állásba volt kénytelen visszavonulni. Azért baj még nincsen, mert holnap ellentámadásra mennek. Most éjfél van..* „

5-én 4 h-kor a 9. ezred állása előtt ismét mozgolódni kezdett a muszka, de támadásra nem került sor. — 11-kor a 8. számú táboriőrs és a főállás között tűz keletkezett. Valószínű, hogy a muszkák csapatmozgásuk leplezésére és drótakadályaink felégetésére gyűjtötták azt. A tűz megrongálta főállás-előtti akadályainkat, amit 1440-kor *Brokés* ezredes, minthogy a telefon összeköttetés megszakadt, írásban jelentett a dandárnak, azon hozzáadással, hogy a tűz egyre terjed s a sűrűn gomolygó füst túlsó felén az ellenség gyülekezik. — Minthogy nyilvánvaló volt, hogy az ellenség támadásra készül, *Hegedűs* ezredes a telefon összeköttetés sűrű megszakadására való tekintettel, a dandártartalékul szolgáló 4. ezred lovasosztályának egyik felét az 5., másik felét a 9. ezred mögé rendelte s felhatalmazta az ezredparancsnokokat arra, hogy telefonszakadásakor felmerülő sürgős szükség esetén, igénybe vehessék azokat.

Az ezred két szárnyán az oroszok aknaharcot kezdtek. A *Görgey-arcvonal* előtt *Csáki* őrmester, az aknavető — *Déry* századtól kölcsönként — nagymestere, két gyönyörű telitalálattal egyszerismindenkorra elvette a kedvüket a további ásástól; *Máriássy* pedig a következőket írja erről naplójában: „*Szemtelen módon halad előre ásásával a muszka. A balszárnyam és a közép között már a főállás drótjáig jutott. Merőleges árka nincsen tüzelőállasomtól harminc lépésre sem. Meg kell adni, nagyon ügyesen csinálják! A kiásott földet sehol sem látni, úgy látszik zsákokban hordják hátra. Az aknavetővel lövtem oda, egy telitalálat be is vágott, de a műszak munkáját az is csak rövid időre szüntette be..*”

13 és 14 h. között a 9. ezred két támadást vert vissza, melyek közül a második egész a drótakadályokig jutott. 1330-kor az 5. ezred állását is megrohanták az oroszok a 9—11. táboriőrök irányából, de szintén csak

veszteségeiket szaporították. 20 h-kor rendkívül heves tüzéségi tűz zúdult az ezred állására, mely erősen megrongálódott. Ekkor halt hősi halált egy telitalalattól az 1. század arany-vitézségiérmes kiváló szolgálatvezetője, *Kató* tiszthelyettes. 21 h-kor a tüzéség elhallgatott s megindult az orosz gyalogsági áradat az ezred állása ellen. Egyik rohamhullám követte a másikat! Két óra hosszat eszeveszetten tombolt a harc s a hős huszárok állása előtt egyre nőttek, nőttek az orosz hullabuckák. 23 h. táján a muszkák végre belátták, hogy minden erőfeszítésük hasztalan és beszüntették a támadást.

A rohamot így írja le *Máriássy*: „Már az állásból is látom a nagy tömegeket. Bizony ez hatalmas erő! Arra a pontra koncentrálok egész tüzeimet. Puskából, géppuskából, aknavetőből, ágyúból az elképzelhető leggyorsabb tüzet adom. Végre kivételesen a tüzéségünk is kegyeskedik jól löni. A muszka csak nyomul előre ebben a pokoli tűzben, hiába dőlnek ki soraiból mind sűrűbben az agyonlőtt társak. A hátulról toluló tömegek már több helyen elérték főállásom drótját, már az elvágott nyolcsoros drót között vannak! Még egy utolsó erőfeszítés... Minden fegyverem, géppuskám egyszerre okádja a tüzet. Olyan a hangzavar, mintha egy óriási rostán örült sebességgel rostálnának óriási borsót... Végre! Egy félórai idegfeszítő küzdelem után meginognak és kezdenek hátra futni. Hála Istennek! Ezt az eddig legerősebb támadást is sikerült századomnak visszaverni. Egész előterepemen és drótjaimon hemzsegnek a muszka halottak és sebesültek. Alighogy megtörtük ezt a támadást, az ellenséges tüzéség majdnem pergőtűzzé fokozott nagyon erős tűzzel árasztott el.”

Hajnalig nyugton maradt az orosz. Mindazonáltal *Brokés* ezredesnek éjjelre erősítésként alárendelték a 2. ezred Hauer-falváról 2240-kor útba indított lövészsorozatát. A lengyel-légió az est folyamán szintén több támadást vert vissza, de az oroszok itt éjjel is folytatták rohamaikat.

A lengyel frontra az alábbiakat jegyzi meg ugyanekkor *Máriássy*: „Rosszul állanak a dolgok jobbra tőlünk! Legalább is az a tűz, amit jobbra-hátul látunk, a térkép szerint azt bizonyítja, hogy *Wolczeck* ég. Az onnan hallható puska és ágyú ropogás is gyanús. *Szomorú*, ha tényleg ennyire bírt előrejutni a muszka... Este 11 óra van.”

6-án reggel *Máriássy* az alábbiakat írja; „Hajnalban átjött *Kordzik* a légiótói és nálam is maradt összeköttetésnek. Bizony nem rózsás híreket hozott. Az ellentámadásnál két tartalék-zászlóaljukat is felhasználták, de az ellentámadás ennek ellenére sem sikerült, úgy, hogy nemcsak az 1. ezred ment még hátrább, már a 2. állás mögé, de az 5., sőt a szomszéd 4. ezred I. és II. zászlóalja is a 2. állásba vonult vissza és most már csak közvetlen szomszédom, az öreg *Dzsodek* áll III. zászlóaljával eredeti helyén. — Most már az egész osztrák-magyar harcvonal legkeletibb kiugrópontja az én állásom.”

6-án a lengyelek, miután *Máriássy* főhadnagyot szándékukról értesítették, 14 h. táján elhagyták állásaikat. *Brokés* ezredes a szomszéd nélkül maradt jobbszárny biztosítására a *Maasburg*-század felét reteszállás meg-

szállására haladéktalanul *Máriássy* főhadnagy rendelkezésére bocsájtotta, a század másik felével pedig az ezredparancsnokság harcálláspontja és Tótfalva között az összekötő-futóárkot szállatta meg és *Schmidt* századosnak is megparancsolta, hogy a lövésosztály még tartalékban lévő maradékával támogassa *Máriássy* főhadnagyot. Ezen rendelkezések 15 h-kor már fogatosítva voltak.

Erről *Máriássy* az alábbiakat írja: „2 óra előtt pár perccel *Kordzik* futva jött vissza és lihegve adta tudtomra, hogy készüljek el a legrosszabbra, mert *Dzsodek* zászlóalja is csak percekig tarthatja magát az állásban. Éppen búcsúzott, mikor a légionista telefon hangos tülköléssel hívott. Oda szaladok és a következőket hallom: „A visszavonulást megkezdtük, a telefont leszereljük.” 2 óra volt. Sajnos, amitől félttem, bekövetkezett! Azonnal intézkedtem: *Mocsár*-állást kiüríteni, *Szombathy*-század a jobb szárny állásokat meghosszabbítani. Rögtön felhívtam az ezredparancsnokságot és, hogy az emberek ne értsék, németül jelentettem a szomorú valóságot. Azután a jobbszárnyra sietek, ahonnan már látni, amint nagy tömegekben özönlük hátunk mögé az optawai úton az ellenség. Állásom kiugró kanyarulata már romhalmaz. A mellvédek és harántgátak beomlottak. Ágyúmat hasznavehetetlenné lőtték. A drótjaim előtt fekvő muszkák is mozgolódnak, de erős tűzzel nyugalomra intjük őket. Visszatérek. *Brokés* telefonon kérdezi, mi a helyzet. „Nagyobb dolog nem történt — felelem — csak éppen már hátulról is golyókat kapunk.” Értesített, hogy már *Köves-falván* az ezredtörzs mögött van a muszka. Utolsó tartalékát a *Szabó Lala* fél századát és az utászszakaszt küldte ellenük. Majd így folytatta: „Csak tartsatok ki fiaim ezután is oly szép nyugodtan.”

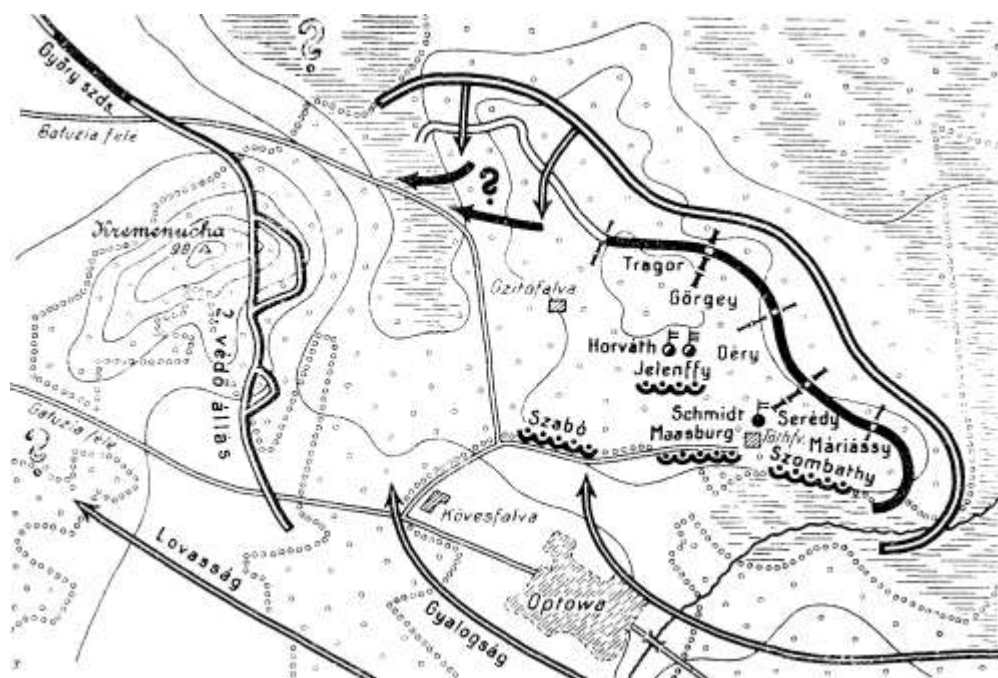
A muszkák tehát feltartóztathatlanul özönlöttek az ezred háta mögé. *Brokés* ezredes minderről jelentést tett úgy a dandárnak, mint a hadosztálynak, de a hadtestvezérkari-főnök, *Julier Ferenc* őrnagynak, a 11. lovaslovashadosztály vezérkari-főnökének azt válaszolta vissza, hogy az egész lengyel-légió a helyén van s csak a jobbszárnya kanyarodott hátra, de az is az elvesztett jobbszárny-állás visszafoglalására készül.

Julier őrnagy 15 h. tájban telefonon az alábbi parancsot továbbította *Brokés* ezredesnek: „A légionista dandárt értesítse az ezred a lovashadtestnek arról a parancsáról, hogy jelenlegi állásában utolsó emberéig tartson ki s hacsak mód van rá, eredeti állását foglalja vissza.”* *Brokés* ezredes tudatta, *Julier* őrnaggyal, hogy — mint már jelentette — összekötése a lengyel-légióval régen megszakadt. *Julier* őrnagy azonban sürgetően kérte, hogy a fenti parancsot egy németül tudó tiszttel azonnal a légióhoz juttassa. Erre *Brokés* ezredes németre fordította a parancsot és azzal továbbította *Máriássy* főhadnagyhoz, hogy azt a lengyelekhez azonnal juttassa el. *Máriássy* főhadnagy a parancs továbbítását *Bernát* hadnagyra bízta, aki mellé nyolc huszárt is adott.

* *Brokés István* tábornok: Az 5. honvéd-huszárezred fogságba jutása 1916. július 6-án című tanulmánya. M, kir. Hadilevéltár, Világháborús osztály.

Hegedűs ezredes ezek leforgása alatt ismételtlen is értesítette a hadtest vezérkari-főnökét, hogy *biztos tudomása szerint a légió meghátrált.* A hadtest vezérkarifőnök azonban erre is azt mondta, amit Julier őrnagynak, hogy: *„A lengyel-légió balszárnyával zárkózik a 24. lovasdandárhoz s csupán jobbszárnyát kanyarította kissé hátrafelé. A 24. lovasdandár jobbszárnya tehát biztosítva van.”**

Mint hogy időközben egyre több orosz nyomult az ezred jobbszárnya és háta mögé s a telefon összeköttetés a dandárral végleg megszakadt, Brokés ezredes elhatározta saját felelőségére a visszavonulást. Szabó százados még kéznél tartott két szakaszát megerősítésre és a visszavonulás fedezésére, Köves-falva felé állásba rendelte s hozzálátott a visszavonulási

Helyzet, a visszavonulás elrendelésekor.

parancs megszerkesztéséhez, ami így hangzott: *„A visszavonulást, ha majd ennek megkezdését megparancsolom, a jobbszárnytól bal felé kell végrehajtani. Kezdi tehát a Máriaassy-század, folytatja ennek bal szomszédja és így tovább. Ágyút stb. hasznavehetetlenné kell tenni. Századonként néhány ember az állásban marad. Szombathy főhadnagy osztagával mindaddig a mocsár szegélyén lévő állásban marad, míg a visszavonulásra külön parancsot nem kap. A századok az első állás mentén fedve a balszárnyig mennek, majd innen a 9. ezredparancsnokság futó árkába bekanyarodva folytatják a visszavonulást.”***

* Hegedűs ezredes egykorú naplójából.

** Brokés István tábornok: Az 5. honvéd huszárezred fogságba jutása 1916. július 6.

Brokés ezredes még el sem készült a parancs megfogalmazásával, mikor *Bernáth* hadnagy magából kikelve valósággal beesett a fedezékbe és jelentette: „*Nincs ott kérem már sehol senki, csak orosz*” *Brokés* ezredes ekkor az azonnali visszavonulásra határozta el magát. Szándékát és a visszavonulás módját azonban előzőleg közölni kívánta a 9. ezred parancsnokával, *Vuchetich* ezredessel, de sem vele, sem az ezreddel szomszédos lovasosztály parancsnokával, *Szemző* őrnaggyal, nem kapott telefonösszeköttetést, mire 17 h-kor elrendelte a visszavonulás megkezdését s törzsével *Horváth Mihály* őrnagy, lovasosztály-parancsnok harcálláspontjára ment és ott megparancsolta a 4. ezredbeli *Jelenffy Ferenc* századosnak, hogy századával, arccal Tótfalva felé, felvevőállást szálljon meg és fogja fel az orosz áradat elől rövidesen hátrálni kényszerülő osztagainkat s azokkal válllvetve, legalább egy óra hosszat tartson ki. (*Brokés* ezredes t. i. ennyi időt elégnek vélt az ezred visszavonulásának végrehajtására.)

Miután ekként minden intézkedést megtett; az ezredorvosfőnököt egy sebesülttel hátra küldte, ő maga pedig segédtisztjével *Havassy* századosal a 9. ezredparancsnokság harcálláspontjára Czitófalvára ment, hogy ezredét ott bevárja. Az ezred azonban nem mutatkozott s *Brokés* ezredes elunva a várást, ezrede elé a 9. ezred 1. állásába ment; amit kínos meglepetésére üresen talált. Ekkor így szólt *Havassy* századoshoz: „*Elvesztünk! Ezek már eltávoztak. Tervezett visszavonulásunk nem sikerülhet.*”*

Meg kell jegyeznünk, hogy az ezreddel közvetlenül szomszédos *Tragor* ½ lovasosztály, nem kapván meg a visszavonulási parancsot, még az első állásban volt s az 5. ezred elhaladására várva, ott is esett fogságba.

Brokés ezredes és segédtisztje az árvánmaradt állás előtt megpillantván a felgyülemlő orosz áradatot, már-már reményét veszítette, amikor *Havassy* százados az egyik futóárokban megpillantotta *Schmiát* századosot és mögötte az ezred századait. „*Leírhatatlan volt az örömöm...*” írja dolgozatában *Brokés* tábornok, amit nem is nehéz megértenünk, főleg ha tudjuk, hogy *Schmidt* századosot maga *Brokés* ezredes látta el előzőleg azzal az utasítással, hogy amikor az ezred éle, a *Máriássy*-század, hozzáérkezik, vezesse azt a megadott útvonalon hátra.

Minthogy az oroszok a tisztán nyugati irányú visszavonulás útját elvágták, *Brokés* ezredes a *Kremenucha* dombtól északra lévő második álláson át akart a szomszéd hadosztály felé visszavonulni, de amikor ezrede éle 1745 táján a második állás közelébe ért, vette menetközben a 24. dandár gyalogosan érkező parancsörtsztjétől, *Weiner Emil* főhadnagytól,** azt az írásbeli parancsot, hogy „*Az ezredek jobbszárnytól balfelé vonuljanak vissza, szállják meg a második védőállást s azt okvetlenül tartásák.*” Közölte továbbá, hogy lova megsebesülése miatt sok időt veszített s hogy a 24. dandár törzse új harcálláspontjára, a *Glinskoje-tóhoz* lovagolt.

* *Brokés István* tábornok: Az 5. honvéd huszárezred fogságba jutása 1916. július 6.

**Ezért az önfeláldozó, vitéz parancsostóvábbításért a király *Weiner* főhadnagyt a III. osztályú katonai érdemkereszttel tüntette ki.

A második állás, melyet a 9. ezred részei részben már előbb megszálltak, meredekfalú kb. két-méter mély árok volt, melyben csak minden háromszáz lépésre volt egy-egy kivezető lépcső. Az immár napok óta tartó tűzérési rombolótűz erősen megrongálta és több helyen be is temette. Az omladékos árok megszállása tehát, mivel a közlekedés benne módfelett nehéz volt, sőt helyel-közzel lehetetlen is, és mivel a minden irányból közeledő oroszok első rajvonalára már csak kétszáz lépésre volt; nem ment simán. *Brokés* ezredes, hogy a katasztrófát elhárítsa, embertől-emberhez rohant, biztatott, buzdított, mindenkinek megszabva a lövés irányát is, a helyzetben azonban javítani nem tudott, mert immár nem is lehetett. Az oroszok a huszárok tüzelése dacára is, minden sebesülés nélkül, kedélyesen közeledtek, ezért *Brokés* ezredes a közelében álló huszárokra kiáltott, hogy: „*Miért nem céloztok rendesen?*” — „*Nem lehet innen találni ezredes úr kérem*” — válaszolta az egyik huszár, mire *Brokés* ezredes kikapta kezéből a karabélyt és a mellvédhez lépett. A huszár igazat mondott; az árokból csak égneke-szegezett karabéllyal lehetett puffogatni. Rosszul épült az állás? . . . Vagy az eső mélyítette-e ki az árkot időközben azzal, hogy a padkát, melyen a lövész állni szokott, kimosta?... Nehéz volna ma már megállapítani. A muszkák azonban sétálva közeledtek, sőt a tűzérőségük is beszüntette már a tüzet. *Brokés* ezredesnek ekkor minden törekvése az lett, hogy az egérfogóból kiszabaduljon. Egyedüli menekülési iránynak az északi kínálkozott, de az omladékos árok hosszában menekülni, vagy a két méter magas oldalfalakra kiugrani nemcsak lehetetlen, hanem céltalan is volt, mivel *Brokés* ezredes órája szerint a muszka gyűrű az ezred állása körül, melyet az ezred legvégére kerülő balszélső *Makay-* (1.) század már nem is tudott elérni, 1820-kor már teljesen be is zárult s még „. . . az oroszok segítettek nekünk — írja *Brokés* ezredes — a díszes állásból kimászni, mert egyedül csak ügyes tornász tudott volna kijutni belőle, hacsak nincs történetesen lépcső közelében.”*

Az ezred ezzel teljesen önhibáján kívül, parancsnokával együtt orosz fogságba esett.

A visszavonulást és elfogatási így írja le *Máriássy*: „A szomszédos *Serédy*-századhoz érve, elém vágott az osztálytörzs és a géppuskások egy része. Így haladtunk tovább, miközben az ellenség srapeljei elárasztottak. A 9. ezred jobbszárnyához érve, hátranézve láttam, hogy csak századom egy része követ. Meg kellett állnom és várni, míg az ezred nagy része elvonul előttem. Végre megjöttek az enyémekek, de mire megindulhattunk, a többi század eltűnt valamely árok kanyarulatánál, A parancs szerint *Czitó-falvára* kellett menni, egy futóárkon át tehát odaindultunk. Amint *Czitó-falvánál* kiértünk az árokból, a házak tetejéről, közvetlen-közeiből két géppuska fogott tűz alá, *Hasra* vágódtunk és úgy csúsztunk a legközelebbi házak mögé, ahol bizony egy lelket sem találtunk. — Az

* *Brokés István* tábornok: Az 5. honvéd-huszárezred fogságba jutása 1916. július 6.

árokban mindössze egy percet sem mehettünk még, amint szemből futva kiáltja egy huszár: „Vissza! Ezen az árkon már muszkák jönnek!” Megfordultam és a 9. ezred felvevőállásába vezettem a századot, ahol az enyémeken kívül még vagy kétszáz embert szedtem össze. Azokkal együtt haladtunk aztán a felvevőállás mentén. Jobbról puskatüzet kaptunk, mert a 9. ezred lövésosztálya helyén már bent ült a muszka. Be a balról és hátulról jövő golyók több kárt tettek bennünk, mert onnan nem volt mellvéd. A felvevőállásból kiérve, egy szekérúton Kremenuchának vettem az irányt, de ott még nehezebb volt a helyzetünk, mert attól eltekintve, hogy három oldalról géppuskáztak felénk s a srapnelek teljesen elárasztottak, a forróságtól és a sebes menéstől is annyira ránk melegedett a köpeny, hogy eldobtuk. — Akkor vettem észre, hogy becsületes szakácsom egy óriási batyu alatt görnyedezve kapkod levegő után: A derék ember magával cipelte az egész konyha-felszerelést s alig vánszorgott már alatta. Persze eldobattam vele. A közénk vágó tüzérségi tűz roppant erős volt. Sok szegény emberem, maradt ott ezen az utón. Nem volt gyerekjáték ily gránátűzben előrejutni, de az üldöző, közénk lövöldöző, közvetlenül a hátunkmegett ordító oroszok siettették lépteinket. Előttünk meg ott füstölgött a Kremenucha domb, amit 16 és 21 cm-es gránátokkal árasztott él az orosz s olyan volt a szökőkutakként vágódó gránátcsapódásoktól, mint egy sok kráterű vulkán. Igazi pokol s nekünk mégis oda kellett menni! Végre elértük a kremenuchai állás északi kapuját s azzal igazítottak útba, hogy az 5. ezrednek a keleti részébe kell menni. — Örület! Vissza az ellenség felé? Dehát parancs, parancs! Minden tizenöt-husz lépésre nehéz gránát vágódolt. — A sebesültek ordítottak tépett sebeikkel. Rettenetes kép volt! Végre összetalálkoztam az ezreddel. Brokés már visszavezette őket, mert a legkeletibb részben, hová menniök kellett volna, már bent ült a muszka. Megállapodtunk. Állást foglaltunk. Ott volt a mély árokban majdnem az egész ezred összezsúfolva.

Az üldöző muszkák ezalatt elérték az állás drótjait és drótvágó ollókkal vágni kezdték, mire mi tűz alá vettük őket, azok pedig kézigránátokat dobáltak ránk. A gránátok csapódásától, a füsttől és portól, tíz lépésre is alig lehetett látni s a nehéz lövedékszörnyetegek rémes trombitálással hasították a levegőt, hogy aztán óriási homok- és tűztölcserüket a levegőbe vágva, hangos puffanással röpítsék közénk zizegő repeszdarabjaikat s tépjék szét az útjokban lévő eleven testeket. Olyan volt ez mint a végítélet. De a legtöbb emberre már semmi hatással sem volt.

Valami jelre elhallgatott aztán a tüzérség s amint a por- és füstfelhő oszladozni kezdett, elkialtja magát egy huszár! „Hátul jönnek a kozákok!” S tényleg fel is bukkant a hegy tetején a vágóban érkező orosz lovasság. Amint szemünk belehatoltak az oszladozó füstbe, alig huszonöt lépésre a hátunk mögött tömör rajvonalakban, kész helyzetben tartott fegyvereikkel ott láttuk állani az orosz gyalogságot.

Ugyanekkor ordítás hangzott fel az állás nyugati részéből s tudtuk,

hogy a 9. ezred itt lévő részeit fogják el. Embereink abbahagyták a tüzelést s az előről jövő muszkák felugráltak a mellvédre. Ellentállásra már gondolni sem lehetett. — 615 volt. — Csak bámultunk mereven, szótlanul, agyunk működése megszűnt. Egy pár vad muszka szúrt és lőtt. Ekkor kapott halálos lövést szegény Czóbel is. Még szerencsénk volt, hogy a hátról jövő oroszok, lublini dandárbeli lengyelek voltak s nem kegyetlenkedtek velünk. Úgy húztak ki ezután a mély árokból, mint az ürgéket. — Az eső esni kezdett, mintha csak dandárunk pusztulását siratná.

Szuronyos örök vettek körül, azután megindult a menet. Volt állásainkon vezettek keresztül, ahol, különösen a drótoknál, garmadával hevert a muszka halott. — Jó hosszú gyaloglás után felértünk a berezánal muszka álláshoz, ahol csak úgy hemzsegett a sok orosz katona, s a gyalogság, lovasság és tüzérség beláthatatlan kígyója még mindég özönlött Galuzia felé.

Vége egy erdei tisztáson megpihenhettünk s érdekes dolgot tudtam meg Nikolajewics századostól a tüzérségünkről, ami szerinte déli 1 órakor történt: Telefonon hallotta ugyanis, amint egy tüzér tizedes telefonon jelentette Kis hadnagynak, hogy a lengyel állások felől a tüzérség mozdonyai felé közeledik az ellenség, a golyók már az embereket és lovakat érik, a légionisták pedig futnak s azt kiabálják, hogy meneküljön, ki merre lát, itt az ellenség! Kis jelenti a történeteket Vedernek, az ütegosztály parancsnokának, majd Ladányi zászlós is megerősíti a tizedes jelentését. Pár perc múlva Kopecki és a többi ütegpáncsnok is jelenti, hogy új állásaikban sem maradhatnak, mert az orosz nehéz tüzérség már azokat is lövi. Veder ezeket megjelenti Juliernek s mivel a vezérkari-főnök a tüzérség visszavonulásába nem akar beleegyezni, Veder ingerülten kiáltja a telefonba: „Az anyagért én vagyok felelős, ezért saját felelősségemre elrendelem a tüzérség visszavonulását. „ — S el is rendelte. Ezért nem kaptunk hát dél óta tüzérségi támogatást!”

Igen érdekes a napló alábbi része is: „A hadosztály legnagyobb ítése itt van: Az egész 5. és 9. ezred, a 2. ezredtől három század, a 3. ezredtől két század, a 4. ezredtől pedig mind a három század. Vagyis, két ezredparancsnokkal összesen huszonnégy század.

Megtudtam, hogy a 3. ezredet még jóval előttünk megnyomták, de a szélen lévő Gömör Árpádnak sikerült négy-öt századdal még idejében az 1. hadosztály felé átkelni a mocsáron. — A 9. ezred parancsnokát, az ezred lövésosztályával, Galuzián jóval túl, Glubokoje közelében fogták el a kozákok ...”

„7-én este végre Policsi vasútállomáshoz értünk s az a remény, hogy megpihenhetünk és enni kaphatunk, új erőt öntött elcsigázott lábainkba. Este az állomásra jött egy orosz hadtestparancsnok egy tábornok kíséretében s közénk ülve két órán át németül beszélgetett velünk. Tőlük tudtuk meg, hogy a lengyel-légió és a 11. lovashadosztály ellen egy gyalog- és egy lovashadtest támadt, borzalmas, tízszeres túlerővel. Amint áttör-

lék a légiót, az egész lovashadtestet bevetették a nyitott részbe. Egy lovashadosztály a szétvert Fát-hadtest hátába tört, egy pedig Galuzián át Gorodoknak. 5 h-kor a lovasság már régen Galuziában volt, amit különben fegyvermesterem is megerősített, akit több vonalbeli emberemmel együtt az első kozák-csapat fogott el Galuzián délután fél négykor; mikor szegény sebesült Matolcsi szakaszvezetőmet is megölték.”

Pár nappal később ezt írja Máriássy: „A nagy kép is tisztázódik már! Parragh honvédszázados és más Fát-hadtestbeli fog oly-tisztek elbeszélése szerint; a pergőtűz 4-én ott is hajnaltól 11 h-ig tartott. Ekkor rohamra indult a muszka, mire a Kolki környékén lévő 26. Landwehr-gyalog hadosztály egyes ezredei meghátráltak és Maniewiczze felé futottak. A hadosztály balszárnyán lévő honvéd-népfőkelődandárt az oroszok hátulról fogták el. Fát-h az E. St. Maniewiczénél lévő három-négy tartalékszázalóaljjal és a cs. és kir. 4. huszárezred négy századával próbálta a részt betönni, de azok a vasúti állomás előtt csak négy-öt kilométerre tudták a muszkát megállítani. Az északról szomszédos 53. Landwehr-gyaloghadosztállyal az összeköttetésük megszűnt s így nem tudják, 4-én hol lehetett; de a cs. és kir. 4. huszárezred fogságbaesett tisztjei szerint 5-én délután E. St. Maniewiczze-Wolczeck vonalán meg kellett volna állnia, a visszavonulás azonban rendetlenül, minden összeköttetés nélkül folyt le, úgy, hogy a csapatok a kijelölt vonalon nem álltak meg; az elenség elfoglalta Wolczecket és 5-én este 7 h-kor a cserkeszek Lisoworól már E. St. Maniewiczére is bevonultak. — Mi tehát már akkor a levegőben lógtunk.

Kizárt dolog, hogy minderről és a légió igazi helyzetéről, a közvetlen szomszéd s egyszersmind a légió legközvetlenebb előljáró parancsnoksága, a lovashadtest, ne tudott volna. Úgy látszik tehát, hogy szándékosan és azért áldozott fel minket, hogy a cs. és kir. 1. lovashadosztály és a cseh dragonyosokból álló 9. lovashadosztály nyugodtan vonulhasson vissza.

Még óriási szerencséről beszélhetünk, hogy nem jutottunk a lengyel-légió és a tőle délre lévő 3. honvéd-népfőkelődandár sorsára, ahol a részen áttört muszkák irtóztató vérengzést vittek véghez és főleg a magyar nép főkelőket, a szó szoros értelmében felkoncolták.”

Máriássy fejtegetéséhez mi, kik a magasabb elgondolásokat nem ismerjük, alig szólhatunk hozzá, csupán annak a megállapítására szorítkozunk, hogy Hegedűs ezredesnek a fia is az ezred első vonalában harcolt s így emberileg is kézenfekvő, hogy minden lehető megtett a katasztrófa elhárítására.

Megkönnyítette az oroszok sikerét a hadosztály tüzérségének lőszerhiánya s az a tény, hogy az ezred, noha a legközvetlenebb veszélyben forgott s legtávolabb volt a visszavonulás végcéljától; a hadosztály csapattestei közül legutolsónak kezdte meg a visszavonulást; amit a telefonösszeköttetés megszakadásán felül annak a különös balszerencsének is tulajdoníthat, hogy a visszavonulást elrendelő parancsal vágatában induló Weiner főhadnagy lova megsebesült s közel két órába telt, míg a parancsot kézbe-

síthette; végzetesen ismét csak akkor, amikor annak teljesítéséből nemhogy előny, hanem csak kár származott, amennyiben a már visszavonulásban lévő ezredet megállította és kiszolgáltatta az oroszoknak.

A tragédiáért, mint látjuk, mindenkit inkább lehet okolni, csak éppen az ezredet nem, mert tagjai a mocsár felszikkadás által is megkönnyített júliusi orosz támadás idején sem voltak kevésbé hősök, mint júniusban! Sőt! — S ez áll a hadosztály többi részére is.

A hadosztállyal szemben álló orosz hadtest parancsnoka másnap szikratávíró útján közölte a fogságba jutott tisztek névsorát, külön megjelölve a a sebesülten fogságba kerülteket is.

Az 5. ezredből fogságba estek: *Brokés István* ezredes, *Horváth Mihály* őrnagy, *Schmidt Frigyes*, *Késmárky Béla*, *Serédy Géza*, *Görgey Miklós*, *Déry Zoltán*, *Havassy Lajos*, *Böszörményi Árpád*, *Füzesséry Sándor*, *Fischer Gusztáv*, *Kund István* századosok, *Máriássy László*, *Szombathy József*, *Serly Károly*, *Szabó Iván*, *Makay István*, *Darvas Pál*, *Füzesséry Jenő* főhadnagyok, *Platthy Mihály*, *Kommer Gyula*, *Szalay László*, *Zoltán Miklós*, *Kovács Ernő*, *Platthy Miklós*, *Dostál József*, *Czobel István*, *Görgey Béla* hadnagyok, *Tobet Ágoston*, *Hegyesy István*, *Elek Endre* zászlósok, *Hegedűs Pál*, *Scholz Béla*, *Ragályi Gyula*, *Gróf Vay László*, *Székrenyessy Károly*, *Ragályi Ferenc* hadapródok, *Rozmann Andor*, *Bolváry Andor* egy évi önkéntes szakaszvezetők, *Gróf Zichy Ede* egy évi önkéntes tizedes, *Dr. Fülöp Tibor* segédorvos.

Ezek közül sokan sebesülten estek fogságba. A legénységből még a telefonösszeköttetés megszakadása előtt az első állásból bejelentve, nyolcan haltak hősi halált, harmincketten sebesültek meg s ezerhetvenhétre tette az eltűntek számát a későbbi létszámkimutatás. Az ezred szomorú maradványának létszáma az elfogatás estéjén mindössze ötvenhat fő volt, ami július 10-ig tizennégy szétszóródott és fogságból szökött legénységi egyén jelentkezése folytán hetven főre szaporodott. Ezekből később *Marsó* százados vezetéklóparancsnok parancsnoksága alatt, akit egyszersmind az ezredparancsnoki adminisztratív-ügyek vezetésével is megbíztak, hadosztály parancsra, fél-lovasosztály alakult.

XIV. FEJEZET.

Újjászervezés.

A hadosztálytörzs a július 6-i borzalmas vereség után Wk. Obzýrta ment hátra s itt a Stochod-híd elzárására az alábbiakat rendelte: „*Br. Zech ezredes a lovashadosztály gyülekeztetendő embereivel szállja meg a nyugati parton előre elkészített védőállást. Kövendy főhadnagy a vezetéklóvak fedezetéből alakított lovasos taggal — negyvennyolc fő — Nova Rudára megy előre és a hadosztály esetleg még hátra igyekvő embereit ott gyülekezteti.*”

Időközben a cs. és kir. 1. lovashadosztályhoz összekötőnek kiküldött *Benkő* főhadnagytól az a jelentés érkezett, hogy a lovashadtest a Stochod

keleti partjára visszavonul. Ebből az elhatározásból azonban egyelőre nem lett valóság, mert a lovashadtest, mellyel a telefonösszeköttetés helyreállott, 7-én 2 h-kor azt parancsolta, hogy a 11. lovashadosztály az 1. lovashadosztályhoz délnek zárkózva, a Nowa Ruda melletti mocsár átjárót zárja le. A 11. lovashadosztálynak azonban a hadtestparancsnoksághoz kikülönített *Tóthvárady-csoporton* és a 3. ezred idejében visszavonult, kb. hatszázötven főből álló *Gömöry-csoportján* kívül, mely az 1. lovashadosztály harc-sávjába menekülve, ott is tartózkodott, nem maradt teljes harcértékű csapata. A hadtest ezért megígérte, hogy pirkadatkor a *Tóthvárady-* és *Gömöry-csoportot* a hadosztályhoz irányítja.

7-én 7 h-ig *Kövendy-főhadnagy* a Nowa Rudánál kijelölt állásban a hadosztály különböző huszárezredeiből összesen kilenc tisztet, két zászlóst és kb. háromszáz huszárt gyülekeztetett; ezek közül azonban egy sem volt 5-ös. A gyülekezettek *Kovács* százados vezetésével 7 h. után indultak Wk. Obzyr felé, mivel a mocsaras úttalan vidéken végrehajtott kb. 40 km-es menekülésük után arra, hogy azonnal tűzvonalba kerüljenek, gondolni sem lehetett.

Körülbelül 8 h-kor a *Tóthvárady-csoport* is Nowa Rudára érkezett, ott a cs. és kir. 6. lovasdandár parancsnokának, *Pongrácz* ezredesnek rendelték alá. 9 h-kor a *Gömöry-csoport* is beérkezett Wk. Obzyrra báró *Zech* ezredeshez.

Délután az orosz lovasság támadása a *Tóthvárady-csoportot* visszavonulásra kényszerítette s az bevonult az 1. lovashadosztályhoz. Ezalatt a báró *Zech* ezredes parancsnoksága alatt álló csapatok 14 és 15 h. között elkészültek a megszállással és *Steinbrecher* százados, a 11. lovashadosztály műszaki előadója, 19 h-kor, amikor az utolsó járőr is átkelt a Stochod hídján, felrobbantotta s egyben fel is gyújtotta azt. A híd elpusztítása tökéletesen sikerült s így a Wk. Obzyrnál, a Stochod nyugati partján új állást foglaló 11. lovashadosztály végre némi nyugalomhoz jutott.

Linsingen vezérezredes, seregcsoportparancsnok este azt táviratozta: „*Elvárom a csapatoktól, hogy a Stochod vonalát okvetlenül megvédjék.*”

22'5-kor a lovashadtest megparancsolta, hogy az 1. lovashadosztálynál lévő *Tóthvárady-csoport* megfelelő pihenő után Wk. Obzyrra vonuljon be. Az 1. lovashadosztály azonban visszatartotta és csak a 11. lovashadosztály sürgetésére — újabb hadtestparancsra — indította útba Wk. Obzyrra, ahová *Tóthvárady* 8-án 1430-kor érkezett meg.

A 8-ára virradó éjszaka a Wk. Obzyr melletti új állásban nyugodtan telt el. 8-án 8 h-kor Wk. Obzyrra érkezett az 1. lovagló-tüzérosztály egy ágyús és fél tarackos ütege s megalakult belőle a *Honig-csoport*. — A *Linsingen-seregcsoport* 8-án is figyelmeztette a csapatokat a Stochod vonal fontosságára s lelkükre kötötte, hogy azt a már útbanlévő erősítés beérkeztéig okvetlenül tartsák. — A 24. lovasdandárparancsnokság 7-én Datinba, 8-án Nujnora, 9-én Kaczynba ment, ahol a hadosztály pihentetésének megkezdéséig, július 14-ig a vezetéklovakkal együtt megtelepedett.

A védelem újjászervezése nyomban a katasztrófa után megkezdődött.

A lengyel légió a Stohod Stobichwa melletti védőszakaszát vette át, de már 8-án szállingózni kezdtek a német 37. dandár zászlóaljai, melyek a Stochod vonal ezen szakaszának a védelmét fokozatosan átvették. Legfőbb ideje is volt, mert mint *Zech* ezredes 10-én 030-kor jelentette, a jobbszárnyával szomszédos lengyel svadron, azzal az indokolással, hogy az emberei éhesek és fáradtak, egyszerűen hátrament s az árván maradt állászakasz csak azért nem maradt sokáig üresen, mert a délről szomszédos német zászlóalj észrevette és megszállotta azt s a *Zech*-csoporttal az összeköttetést is helyreállította.

Az orosz tüzérség nap-nap mellett igen kiadósan lőtte az állást. 10-én 3 h-táján az ellenség Wk. Obzurnál át kelt a Stochodon, de tüzérségünk igen nagy veszteséget okozott neki. Azokat, akik lábukat a folyó nyugati partjára tették és életben maradtak, a Wk. Obzurnál álló német gyalogszázad utolsó emberig elfogta. A huszonöt ép és egy sebesült fogoly egytől-egyig a 106. ezredhez tartozott. 10-én 930-kor a német 37. dandár parancsnoka, *Röder* ezredes törzsével együtt Werchybe érkezett.

10-én késő este az 1. lovashadosztályt is megtámadták az oroszok s átkelve a folyón, a lovashadosztály állásáig jutottak, de a tüzérség rendkívül hatásos támogatásával itt is sikerült őket megállítani.

11-én a hadosztályparancsnokság *Baintner* alezredest bizta meg az 5. ezred parancsnokságával és utasította, hogy az ezred maradványából egyelőre három lovasszázadot alakítson. A hadosztályparancsnokság ugyanekkor értésére adta a csapattesteknek, hogy a szokatlanul nagy veszteségek pótlására intézkedés történt. — Este a német 37. gyalogdandár megkezdte zászlóaljaival a hadosztály Wk. Obzurnál állásában lévő maradványának, a *Zech*-csoportnak felváltását. Ez 12-én 045-re befejeződött s a hadosztály, a *Hauer*-lovashadtest tartalékjaként, Werchyre (a 3. huszárezred *Jajnora*) ment.

A felváltás alkalmából *Linsingen* vezérezredes megdicsérte a *Hauer*-lovashadtestet, *különösen kiemelve a 11. honvéd-lovashadosztály utolsó négy hét alatt vívott hősi harcait*. Az osztrák-magyar hadijelentés azonban teljesen megfélemedezett a 11. lovashadosztályról s még a július 7-i hadijelentésben sem emlékezik meg róla.

Július 14-én, a hadosztályt a Koweltől északnyugatra lévő falvakba, pihenőre rendelték. A csapatok és parancsnokságok 14-én 16 h-kor indultak s Dorotyszczén tartott hosszú pihenő után 15-én 19 h-tájban új szállásukra érkeztek. Az elhelyezés az alábbi volt: hadosztály- és 22. dandárparancsnokság Kowel, 24. dandárparancsnokság, 3., 5., V2 4, ezred Moszczona, 2. ezred Krasnawola, 9. ezred Czerkasy.

17-én a 24. dandár javaslatára, mivel Czerkasyn és Moszczonán a német 107. gyaloghadosztály intézetei sok helyet foglaltak el, a dandártörzset az 5., 9. és a Va 4. ezredet Smidynbe helyezték át s Moszczonán csupán a 3. ezred maradt. Szállást cserélt a 2. ezred is Krasnawoláról Szajnóra. — A csapattestek július 23-án megkezdett vasuti-szállításukig itt is maradtak.

Mindenki tudta ugyanis, hogy a Monarchia délkeleti határán feltűzött szuronnal várakozó Románia, mint a Balkán-háborúban is, csak arra várt

hogy valamely ellenfele kezéből a másik kiüsse a fegyvert. A lucki katasztrófa immár kézenfekvővé tette azt is, hogy Románia ellenünk fog beavatkozni, ezért a 11. lovashadosztály csapattestjeit 23-i kezdettel Marosvásárhely és Szászrégen környékére szállították.

Az ezred élelmezési létszáma az elszállítás napján már tizenkilenc tiszt hatszázhatvankét huszár és kilencszázkilencvenegy ló volt, minthogy 16-án Moszczonán *Bay Gábor* hadnagy vezetésével megkapta a póttesttől az első ötvenkét főből álló pótlást s azt időközben több is követte.

III. RÉSZ.

A Románia elleni hadjárat.

I. FEJEZET.

Román hadüzenet, az ezred újjászervezésének folytatása és befejezése Erdélyben.

Mielőtt az ezred további harcairól beszámolnánk, néhány szót kell mondanunk a román háború kitörésének előzményeiről is, ki kell emelnünk, hogy míg az orosz a Habsburg-monarchia, az olasz pedig kizárólag csak Ausztria ellen viseltetett ellenséges érzéssel, addig Románia gyűlölete egyedül Magyarországnak szólt s hadüzenete is csak magyar területek eltulajdonítása érdekében történt. Ezért nekünk magyaroknak a Román háború, a szó igaz értelmében *nemzeti* háborúnk volt.

A román történetírók népüket *Trajánus* római császárnak Dáciába telepített légiójától származtatják és azt állítják, hogy Erdélyt a honfoglaló magyarok elrabolták tőlük. Ezen elmélet első részével nem akarunk perbe szállni, második részét azonban a leghatározotabban tagadjuk, mert kétségtelen tény és igazság, hogy honfoglaló őseink egyetlen románt sem találtak Erdély területén, mivel azok csak az 1241. évi irtóztatós tatár-dúlás után kezdtek Erdélybe mint jámbor pásztor-nép beszivárogni. Erdély sorscsapásos véres történetében rejlik a magyarázata annak, miért nem szaporodott kellőképp a székelység és magyarság Erdély területén és gyérült meg olykor annyira hogy szinte örült a beszivárgásnak s mint a szászok esetében, kiváltságos jogokat is adott a betelepülőeknek.

A románok a világháborúban is ugyanazt tették, amivel a Balkán-háború kizárólagos haszonélvezőivé lettek: *Kivárták amíg a helyzet tisztázódik s akkor a győző pártjára állva, bezsebelték a zsákmányt.* De a világháborúban kissé elszámították magukat, mert a központi hatalmak olyan ellenséggel, amilyenek ők voltak, még a Luck és Somme menti csaták után is játszi könnyedséggel el tudtak bánni.

A beavatkozás időpontját a román politikusok — hacsak nem akartak lekésni a koncról — tényleg nem halogathatták tovább, mert a központi hatalmak helyzete 1916 nyarán tényleg reménytelennek látszott. Hadvezérei és politikusai hibát-hibára halmoztak. *Falkenhayn*, a német vezérkar akkori főnöke, hogy Verdunt megvívja, egész sereg győzelmi alkalmat szalasztott el. Verdunnél tengernyi német vér folyt el hiába s végül is a Somme mentén hatalmas ellentámadással, az entente ragadta magához a kezdeményezést. Verdun miatt hiúsult meg az osztrák-magyar haderő vezérkari-főnöké-

nek sokkal könnyebben megvalósíthatónak ígérkező, kitűnő assziágói terve és az a javaslat, hogy a központi hatalmak foglalják el az entente csapatok balkáni kikötőjét Szalonikit, mert Románia az ott kirakodó entente erők támadására várt és beavatkozását is azok sikerétől tette függővé. — Nagy mulasztás volt az is, hogy a központi hatalmak Gorlice után az orosz haderőt nem győzték le véglegesen, pedig ennek az elérése minden áldozatot megért volna és távolról sem járt volna annyi erőfeszítéssel és veszteséggel, amekkorát a központi hatalmaknak ezért a mulasztásukért a következő évben fizetniök kellett. Hisz maga a lucki és oknai áttörés közel egy millió katonájukba került; erkölcsi hatásuk pedig felbecsülhetetlen volt.

Ez volt a helyzet 1916 augusztusában s a román politikusok joggal remélhették, hogy az ő hadüzenetük egyszerre és végleg eldönti a háború sorsát, de mégis csalódtak, mert a központi hatalmaknak Románia közbelépése nem volt nagyobb csapás, mint amekkora áldás volt az entente-nak. Már pedig *Brussilow*, akiről senki se mondhatja, hogy hadi dolgokhoz ne értene, így ír a románokról: „*A román haderő fegyelmezetlen és tudatlan volt; könnyűvérű tisztek vezették. Ezzel az országgal kár volt Oroszországnak szövetkeznie.*”*

Hogy pedig gazdasági szempontból mit jelentett Románia hadüzenete, az kiviláglik abból, hogy a leigázott Románia azelőtt entente rendelkezésére álló kiapadhatatlan nyersanyag-forrásai ezután a központi hatalmaknak álltak rendelkezésére, a dúsán termő román földek pedig rengeteg kenyeret adtak a szűkölködő németeknek.

A lucki katasztrófa után a központi hatalmak hadvezetősége pillanatig se kételkedett abban, hogy a román hadüzenet küszöbön áll s azonnal megkezdte a csapatszállítást Erdélybe, de *Brussilow* szakadatlanul támadó hadseregei elől nem volt szabad erőket elvonni, ezért júliusban *Conrad* mindössze két gyalog- és egy lovashadosztályt tudott Erdélybe irányítani: félmillió román haderő ellen 10.000 főnyi erőt. De szerencsére Románia akkori miniszterelnöke *Bratianu*, még alkudozott az entente-tal s a katonai egyezséget csak augusztus 17-én írta alá. Ezután is eltelt még tíz nap s csak úgy üzente meg a háborút.

Bratianu a közbelépésért Erdélyt, Bukovinát és Dobrudza egy részét követelte. Kikötötte; hogy az oroszok Bukovinában erélyes nyomást gyakoroljanak csapatainkra, három hadosztállyal segítsék a román haderőt és Szalonikinél haladéktalanul induljon meg a támadás.

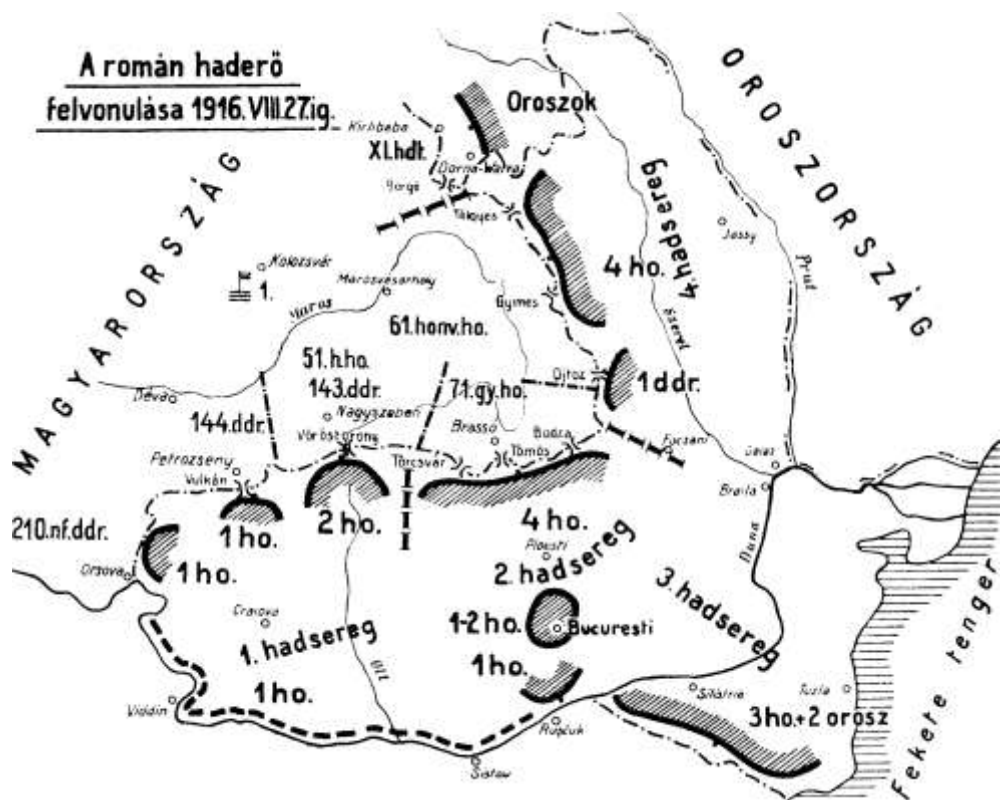
Az entente sokat várt a román beavatkozástól, ezért mindent megígért. De mire *Bratianu* kimondta a boldogító „igen”-t, a szövetségesek három arcvonalon tomboló gyilkos támadása lankadni kezdett és Erdély védelmére úgy a német, mint az osztrák-magyar hadvezetőség is küldhetett egy-egy gyöngye hadsereget *Falkenhayn* és *Arz* parancsnoksága alatt; sőt a Balkánon is alakulhatott *Mackensen* vezérezredes parancsnoksága alatt egy — osztrák-

* A cs. és kir. 82. székely gyalogezred története. 168. oldal.

magyar, német, bolgár és török csapatokból álló — hadsereg azzal a céllal, hogy Romániát délről támadja meg.

A hadüzenet és támadás napján, augusztus 27-én, Erdélyben a csendőrségen és a pénzügyőrségen felül mindössze két gyalog- és egy lovashadosztály volt; a románok tehát legalább nyolcszoros túlerőben voltak.

A 11. lovashadosztályt július 23.- és 30. között Kowel környékéről Marosvásárhely-Szászrégen környékére szállították. Parancsnoksága augusztus 1-én Marosvásárhelyre érkezett. E napon vonult be tíznapos szabadságáról

Hegedűs ezredes is a 24. dandár törzsével Marosszentgyörgyön szállásolta el magát. Az 5. ezredet Marosszentgyörgyön és Nagyernyén, a 9. ezredet Sáromberkén és Sárpatakon helyezték el. A hadosztály újjászervezése aug. 10-re nagyjában befejeződött. Az ezredek nemcsak a saját, hanem más póttestektől is kaptak pótlást. A napok a kiképzés tökéletesítésével, harc- és lögyakorlatokkal teltek el.

15-én a hadosztályparancsnok, *Czitó* tábornok szemlélte meg a dandárt, 17-én pedig *Arz* gyalogsági tábornok, az Erdélyben újonnan szervezett cs. és kir. 1. hadsereg parancsnoka szemlélte meg a hadosztályt. — Ezekén a szemléken a 4. ezred is a 24. dandár kötelékében vett részt. A dandár mind-

két alkalommal a Marosszentgyörgy és Nagyernye közti úttól keletre lévő legelőn állt fel. *Arz* gyalogsági tábornok, miután megsejmelte a hadosztályt, a tiszteket szólította magához s megelégedésének kifejezése után buzdító szavakat intézett hozzájuk. A kitűnően sikerült díszmenet után a csapatok szállásukra mentek.

Augusztus 18-án, *Öfelsége / Ferenc József* királyunk születése napján Sáromberke és Gernyeszeg közt a legelőn táborimise volt, melyen a környék lakossága is szép számmal megjelent. Ott volt dr. *Bernády György* főispánnal az élén Marosvásárhely sz. kir. város vezetősége is. Az ezred harminchét lövészből álló utolsó pótlása *Petravich Gyula* egyévi-önkéntes szakaszvezető vezetésével e napon érkezett meg. *Matavovszky Sándor* és gróf *Zichy Manó* egyévi-önkéntes szakaszvezetők, hadapródjelölt-ör mesterré léptek elő.

19-én az ezred ütközetlétszáma az alábbi volt:

négy lovasszázad összesen	336 fő,
lovas-utászszakasz	10 „
két lövészsorozat	375 „
tisztek és tisztjelöltek	_____ 18 „
Összesen:	739 fő.

Augusztus 20-án, Szent István napján, istentisztelet volt. A fogságban lévő *Kommer Gyula* hadnagyot Szignum Laudis-szal tüntették ki, 21-én *Sárkány Gyula* egyévi-önkéntes szakaszvezető Kassáról bevonult és hadapródjelöltté lépve elő, az ezredsegédtiszt mellé nyert beosztást.

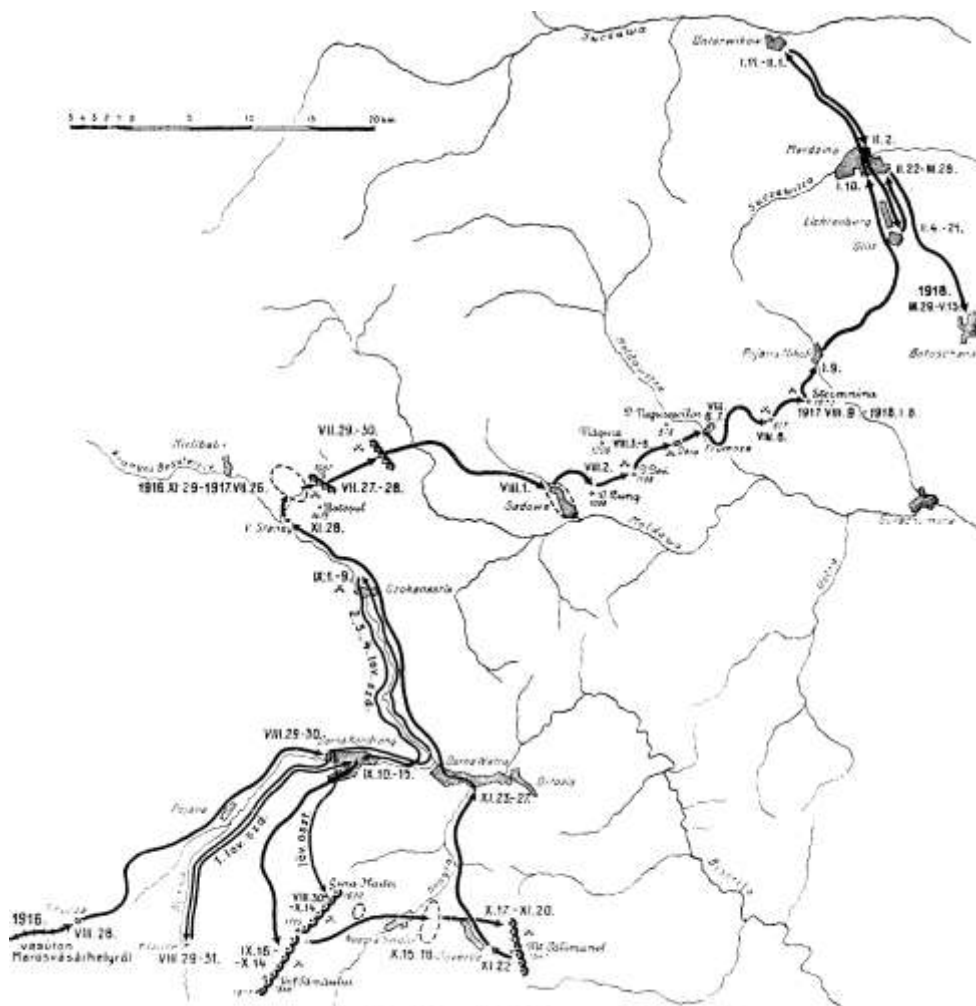
25-én 213P-kor az 1. lövészsorozat és a géppuskásosztag vonaton elindult a határra. 26-án 410-kor a 2. lövészsorozat, 27-én délután pedig a vonat, a törzs és négy külön szállítmányban a négy lovasszázad kelt útra. Az ezredtörzs 28-án 10 h-kor Felsőborgóra érkezett, ahol a 24. lovasdandár azon parancsa várta, hogy a szállítmányok megérkezésük után nyomban Tihuczára menjenek. Az ezredtörzs azonnal el is indult, a parancs továbbítására azonban *Sárkány* hadapródjelöltet a felsőborgói vasútállomáson hagyta.

A szállítmányok — az utolsó *Cseley* főhadnagy szállítmányt kivéve — 29-én 5 h-ig Felsőborgóra érkeztek, innen azonnal Tihuczára mentek s ott a „*Marsch-Baraken*”-ben laktáborba szálltak. Az 1. lovasszázad a tábortól keletre az útra főörsöt állított. — A hadosztály- és a dandárparancsnokság ekkor már szintén Tihuczán tartózkodott.

A lovashadosztálynak a Vrf. Tamaului 1863 Δ és a Gura Negrinél lévő Bistriz-folyó által határolt batárszakaszt jelölték ki biztosításra. Északi szomszédja a cs. és kir. 7. hadsereg jobbszárnyán lévő *Papp* ezredes dandára volt.

28.- és 29. közötti éjjel a hadosztály parancsára *Jeszenszky* százados a 2. huszárezred lövészosztályával a gura negrii csendőrőrs állomásra-, *Hajnyi* százados az 5. huszárezred lövészosztályával a Gura Haitei hegyre-, *Gömöry* százados a 3. huszárezred lövészosztályával mint tartalék Dorna Watrára-, *Kovács* százados pedig a 9. huszárezred lövészosztályával mint tartalék Dorna Kandrenyre ment előre.

29-én a 24. lovasdandárparancsnokság 6 h-kor indulva Dorna Kandrenyre lovagolt, ahova 9 h-kor *Zimmer* alezredes parancsnoksága alatt ütközetmenetben a dandár lovasosztályai is elindultak. Az 5. és a 9. ezred egy-egy lovasszázada volt az elővéd. Ezután az ezred 1., 2., 3. lovasszázada következett *Makay* alezredes parancsnoksága alatt, majd az 5./7. üteg, végül *Tóth* várady* őrnagy parancsnoksága alatt a 9. ezred három lovasszázada.

Az ezred útja, 1916. VIII. 28. — 1918. V. 13.

A dandár 15 h-kor érte el rendeltetési helyét. Minthogy azonban *Hege-dűs* ezredes a hadosztálytól 14 h-kor azt a parancsot kapta, hogy a 9. ezreddel és az 5. ezred lövésosztályával szállja meg a Poana Snop és a Vrf. Tamaului közti országhatárszakaszt, ahol szomszédja északon a 22. lovasdandár, délen a 61. gyaloghadosztály lesz; *Hege-dűs* ezredes a Poana Snop 1094 \diamond és a Vrf. Munceilor 1775 \diamond közti szakaszt a 9. ezred egy lovas-

és egy lövésosztályával, a kijelölt határszakasz másik felét pedig az 5. ezred *Hajnyi* százados parancsnoksága alatt már Gura Haitein lévő lövésosztályával szállatta meg. — A 9. ezred másik lovasosztálya a dandártörzs székhelyére Smidibe ment tartaléknak, az 5. ezred 1. lovasszázada *Apor* főhadnagy parancsnoksága alatt a Dorna völgyébe Klause-hoz ugyancsak tartaléknak; 2., 3. és 4. lovasszázada pedig egyelőre Dorna Kandrenyn maradt. — A megszállásra rendelt csapatok az ezerméteren-felüli magasságok miatt, nem érték el estig a kijelölt vonalat csak másnap este; az előljáró XI hadtestparancsnokság időközben érkezett intézkedésére a közvetve következőképpen:

Hajnyi százados az 5. ezred lövésosztályával és két géppuskával a Vrf. Tamaului és a Vrf. Munceilor közti első szakaszt; *Tóthvárad*y őrnagy két lovasszázaddal, négy lovas géppuskával, két lövésosztályával és két lövész géppuskával folytatólag a Gura Haitein át vezető Poana Snop 1094 \diamond ig terjedő második szakaszt. A 9. ezred másik lövésosztálya tartalékként Smidin maradt és az 5. ezred lovasosztályainak helyzete sem változott. — *Gróf Zichy Manó* hadapródjelöltet a 24. dandár törzséhez vezényelték.

31-én *Habermann* altábornagy, a XI. hadtest parancsnoka D. Negriinél megsejmelte a hadosztály védővonalát s elrendelte, hogy az előlévő Gura Haiteit és a Bitca Bombeit egy-egy lövésosztály szállja meg; továbbá, hogy a lovashadosztály védővonalára felosztott csendőr és pénzügyőr osztagokat egyesítsék és a Vrf. Tamaului és a Vrf. Munceilor közti szakasz megfigyelésére és biztosítására alkalmazzák. Ez az átcsoportosítás szeptember 1-én délelőtt megtörtént. Az ezred lövésosztálya, a *Hajnyi*-alcsoport, 4 h-kor indulva, 7 h-ra a Gura Haiteire ért s a Vrf. Munceilor 1775 \diamond és a Gura Haiteitől keletre lévő 1565 \diamond közti vonalban új védőállás építéséhez fogott. Az ezred Dorna Kandrenyn lévő 2., 3., 4. lovasszázadát és lovas-géppuskás osztagát 19 h-kor felriasztották, Jakobenyebe irányították és ott a 8. lovashadosztálynak rendelték alá. Ezzel a 11. lovashadosztálynak semmi tartaléka se maradt.

Szeptember 1-én a helyzet még rosszabbodott is, mert a XI. hadtestparancsnokság a 2. és a 3. ezred egy-egy tartalék- és a 9. ezred két tűzvonalban lévő századát is a 8. lovashadosztály megsegítésére Jakobenyebe rendelte. Szeptember 2-án pedig CH5-kor azt a parancsot kapta a hadosztály, hogy védővonalát csupán előőrsökkel szállja meg, a többi tartaléknak különítse ki. — A hadosztály ekkor kb. kétezer harcos létszámmal 30 km. hosszú védővonalat tartott megszállva! És ilyen volt a helyzet ebben az időben általában mindenütt a román harctéren. Az 4por-századot hadosztálytartaléknak Dorna Kandrenyebe rendelték s így a Dorna-völgyben is csak egy tisztijárőr maradt; Klausénél. — A 22. és a 24. dandár is kivett egy-egy századot az állásból és ezeket mint dandártartalékot alkalmazta, délután azonban az *Apor*-századot és a 9. ezred arcvonalából kivett századot is a 8. hadosztály megsegítésére Dorna Watrára irányították.

Az ellenség helyzetéről a felderítők az alábbiakban számoltak be: A

22. dandár Covercára küldött hírszerzőkülönítménye jelentette, hogy a románok visszahúzódnak előle és Brosteni felé való előnyomulásra készülődnek. — Egy tiszti járőr 7 h-kor Covercától északkeletre az 1499 -φ-t elérve ott román osztagra bukkan, mely további előnyomulásában megakadályozta. Megfigyelte, hogy Vrf. Tunzariei nyugati lejtőjén negyven-ötven főből álló román osztag ereszkedik le. — Egy másik tiszti járőr, mivel három oldalról heves gyalogsági-tüzet kapott, Vrf. Badeinél elakadt. — Egy harmadik járőr Cokanestietől északkeletre orosz járőrrel találkozott, ezt Ortoaia felé elkergette.

Szeptember 1-én az ezred 2., 3., 4. lovasszázada és lovasgéppuskás-osztaga 630-kor a 8. lovashadosztálytól azt a sürgős parancsot kapta, hogy a 13. lovasdandár megsegítésére azonnal Czokonestiére menjen. A három lovas század kétszázötvennyolc karabélyosából, hat tiszt és tisztjelöltjéből *Makay Gyula* alezredes parancsnoksága alatt két gyalog-század alakult mely az utat Czokonestiébe vasúton tette meg. A géppuskásosztag egy tisztje, huszonöt huszára, egy lőszer-kocsija, három lőszer-taligája a müuton indult Czokonestiébe, a vezetéklovak pedig *Zimmer* alezredes parancsnoksága alatt Jakobenyben maradtak. — A lövésosztálynál a helyzet nem változott. A huszárok megfeszített erővel dolgoztak az álláson. A 22. dandár felderítő különítménye Coverkától nem jutott előbbre, mert járőreit Paltinisunál román járőrök feltartóztatták. A különítményparancsnok ezen jelentésére a hadosztály megparancsolta, hogy a különítmény azonnal folytassa felderítő útját s ha keleti irányban nem tudna előrejutni, kerülje meg az ellenséget.

1630-kor a 8. és 11. ulánusezredből álló *báró* Arz-csoport, Colacultól keletre az 1205 -φ-on, véres harcot vívott. A románok elkeseredetten ostromolták a csoport állásait, mely igen gyéren volt megszállva, sőt helyel-közzel üresen is állt. *Makay* alezredes a balszárny alszakaszból személyesen vezette át a közép-alszakaszba a szakaszokat, három szakaszt azonban tartalékként hátul hagyott. 2030-kor az ellenség a 18. számú útnál áttörte az állást, mire a három tartalékszakaszt *Marsó* százados ellentámadásra vezette. A huszárok a kézitusában visszaverték ugyan a románokat, de az általános helyzet miatt mégsem lehetett elkerülni a visszavonulást. Az osztály a 8. és a 11. ulánusezreddel együtt hátrább ment s biztosításul a 19. számú útra tizenhat főből álló táboriörsöt állított. Éjjelre elült a harc.

2-án a lövésosztály járőröket küldött a Bucinisu 1029 ✧, a Piciorul Tiganului 1525 ✧ és az 1395 ✧-ra. Egyik járőr sem látott román katonát. A lovasosztálynál *Vargyas* százados ellenben száz huszárral és ugyanannyi 8-as és 11-es ulánussal a 18. számú úton ellentámadást hajtott végre az 1-én elvesztett állás visszafoglalására s azt mintegy kétszáz lépésre megközelítette. Itt azonban meg kellett állnia, ezért fedezék építéshez fogott.

3-án se a lövésosztály, se a lovasosztály helyzete nem változott annak ellenére, hogy a lovasosztály ellen több támadást kíséreltek meg. — E napon vette át az 5. honvéd-lovashadosztály parancsnoka, *báró* *Apor* altábornagy, a 11. lovashadosztály felett is a parancsnokságot s egyidejűleg egy

vasúti szállítás alatt álló három zászlóaljás bajor ezredet is a rendelkezésére bocsájtották. Ebből Dorna Watrára már beérkezett a fél 16./1. bajor zászlóalj, melyet *Apor* altábornagy a *Zec/i*-csoport (22. dandár) rendelkezésére bocsájtott. Elrendelte továbbá azt is, hogy a 8. lovashadosztálynál lévő *Apor*» és 9. ezredbeli század, a 24. dandárhoz vonuljon be tartaléknak.

Fördös százados, ki eddig a vezetéklóvaknál, Jakobenben volt; felváltotta *Marsó* századost az egyik gyalogszázad parancsnoklásában. — A szeptember három első napján szakadatlan harcban álló *Makay-lovasosztály* közel 50%-os veszteséget szenvedett. — Hősihalált halt és eltűnt hatvan-, megsebesült ötvenegy-, betegen távozott hat huszár. *Bathó Szilveszter hadnagy* 1-én délután zuzódással a segélyhelyre ment, de 3-án már megint a rajvonalon volt. *Voczasek Lajos* hadnagy vállát ficamította, *Szolcsányi Károly* zászlós fején könnyen megsebesült, *Heckinger* hadapródjelölt eltűnt, *Floruc Miklós* tiszthelyettes utász-szakasz parancsnok balkarján megsebesült.

4-én a lövésosztály az állás kiépítésén és megerősítésén dolgozott. Portyázó járőre harminc marhát és száztíz birkát beteretelt. A lovashadosztálynál a délelőtt szintén minden különösebb esemény nélkül telt el. 14h és 15 h-között azonban a román tüzéség rendkívül hevesen lőtte az állást, melyen 16-17 és 18-19 h-közt ismét rajtaütött s újból sok sebesülést okozott, úgyhogy a *Makay-lovasosztály* karabély-létszáma 4-én 12³⁰-kor már csak hetven főnyi volt. Az osztály négy nap alatt létszámának közel háromnegyed részét elvesztette. — Délután *Makay* alezredes *Karg* ezredestől átveüe a csoportparancsnokságot.

5-én a lövésosztály az álláson dolgozott, a *Makay*-csoport pedig napközben megint igen heves ágyú- és aknatüzet kapott, melynek hevessége 1930-kor érte el a tetőfokot. Az éjszaka aránylag nyugodtan telt el. — A Czokanestienél vívott harcban tanúsított vitéz magatartásukért *Zimmer* alezredes az alábbi tiszteket terjesztette fel kitüntetésre; *Makay Gyula* alezredes: III. oszt. vaskoronarend, *Marsó László*: ezüst Signum Laudis, *Vargyas Andor* százados, *Krisztinkovics Béla* főhadnagy, *Bathó Szilveszter, dr. Szinai Pál, Voczasek Lajos* és *Barakovics László* hadnagyok: bronz Signum Laudis, *Szolcsányi Károly* zászlós, *Boér Vilmos* és báró *Waisz Jenő*: I. oszt. ezüst vitézségi érem. Ezenfelül különböző vitézségi-éremmel való kitüntetésre, hatvannyolc legénységi személyt.

6-án a lövésosztály, állása megerősítésén dolgozott. 17 h-kor az oroszok betörték a 22. dandár állásába s a 914◊-ot elragadták. *Apor* altábornagy erre a 16. bajor ezredet a *Zech*-dandárhoz irányította s egyúttal a 24. dandár *Apor*-századát is *Zech* ezredes rendelkezésére bocsátotta. A bajor ezred beérkezése a baj elharapódzásának gátat vetett s a helyzet 19 h-ra megállapodott. *Apor* altábornagy azonban nem elégedett meg ennyivel, hanem elrendelte, hogy a bajor ezred foglalja vissza az elvesztett 914 ◊-ot.

A támadás 7-én hajnalban ment végbe s 6 h-kor a 914 ◊, csapataink kezében volt. — A beérkezett német csapatokkal vállvetve, a *Makay*-csoport is ellentámadást hajtott végre s 415-től 930-ig tartó rendkívül heves

harc után a szövetséges csapatoknak sikerült a *Karg*-csoport eredeti állásának egy részét visszafoglalniuk. A déli órákban pihentek a fegyverek, de 1530-kor folytatódott a támadás s a szövetséges csapatok az eredeti állást egész hosszában visszafoglalták. — Mivel az arcvonal megszilárdult, a vezetéklovakat az osztályhoz közelebb lehetett hozni s azok Jakobenyról 8-án 19 h-kor indulva, 22 h-kor Czokanestiebe érkeztek és laktáborba szálltak.

7-én és 8-án sem a lövésosztálynál, sem a *Makay*-csoportnál nem történt említésreméltó esemény. — 9-e a lövésosztálynál megint csak az állás megerősítésével telt el. A lovasosztály szomorú maradványát ezen a napon kivették a tűzvonalból és Czokanestiebe szállásolták el, de itt sem maradhatott soká, mert a 8. lovashadosztály 9-én 23 h-kor elrendelte, hogy 10-én 8 h-kor Dorna Watrán át Dorna Kandrenybe induljon. Az ezrednek ez a része, melyhez az Apor-század is bevonult, 13 h-kor érkezett Dorna Kandrenybe s ott laktáborba szállva, újból a 24. dandár kötelékébe lépett. — A lövésosztálynak ezalatt nyugalmas napjai voltak.

11-én *Vargyas Andor* százados az I. osztályú ezüst vitézségi éremre felterjesztett ezredbeli legénységgel Kirlibabára ment, ahol a trónörökös Ő Fensége *Bock János* és *Szücs Sándor* tizedeseknek, *Kovács Ferenc*, *Szakács András*, *Kállai Sándor* és *Madarász István* huszároknak személyesen tűzte mellére a jól megérdemelt kitüntetést.

12-én Dorna Kandrenyben pihenő volt. Az ezredet kis létszáma miatt átszervezték. Az eddigi négy lovasszázadból báró *Apor Ferenc*, *Marsó László* és *Vargyas Andor* századosok parancsnoksága alatt három század alakult. — Dorna Watrán 2. védőállás készült. Ehhez 13-án az 1., 14-én a 2. századot rendelték segédkezésre.

14-én a lövésosztály járőrei a Bucinisun már román járőrökkel harcoltak. Ezzel a nappal itt is megkezdődött a mozgalmas élet. Nagyobb román erő ugyan egyelőre még nem jelentkezett, de a járőrök mind élénkebben tevékenykedtek s a 24. dandár járőreivel a Neagra völgyében élénk csatározást folytattak. Mivel a román járőrök mindenütt nagyobb erejűek voltak, a huszárok kénytelenek voltak a Par Neagra nyugati partjára visszavonulni. 15-én egy kb. hatvan főből álló román osztag meglepte és elfogta *Bán Ferenc* tizedes kilenc huszárból álló járőrét, a közelben tartózkodó *Tomik Pál* szakaszvezető meglátva az eseményeket, gyors elhatározással és igazi huszárvirtussal a hatszor nagyobb ellenségre vetette magát, szétugrasztotta és a *Bán*-járőr hat huszárját szerelvény nélkül ugyan, de a fogságból kiszabadította; mégpedig oly ügyesen, hogy járőrében csupán két sebesülés történt.

15-én az ezred 2. és 3. lovasszázada még Dorna Kandrenyben pihent az 1. századot azonban a hadosztály, tekintettel arra, hogy az ellenség a Vrf. Munceilortól délre lévő völgyben az 1619-φ- és az 1637-φ közt nagyobb erővel nyomult előre; a 24. dandár rendelkezésére bocsájtotta. Ez az Apor-század *Hegedűs* ezredes parancsára 2030-kor Smidin át a dandárparancsnokság harcálláspontjára ment s itt 16-án 1030-kor azt a parancsot kapta,

hogy az 1637 ϕ -on és ettől délre a gerincen; a *Hajnyi-lövészosztály* jobbszárnyát erősítse meg. A hadosztály 2330-kor érkező intézkedése azonban az ezred többi részét is Smidibe rendelte s a két századból egy géppuskás- és egy gyalogságiágyús-osztagból álló *Makay-csoport* Dorna Kandrenyből 16-án 530-kor indulva, 730-kor Smidibe érkezett, ahol 10 h-kor azt a parancsot kapta, hogy a 24. dandár harcálláspontjára menjen. Ide 1130-kor be is érkezett. Minthogy *Zimmer** alezredes és *Marsó* százados betegen Dorna Kandrenyben maradt, az ezredparancsnokságot *Makay* alezredes, a 2. század parancsnokságát pedig *Fördös* százados vette át.

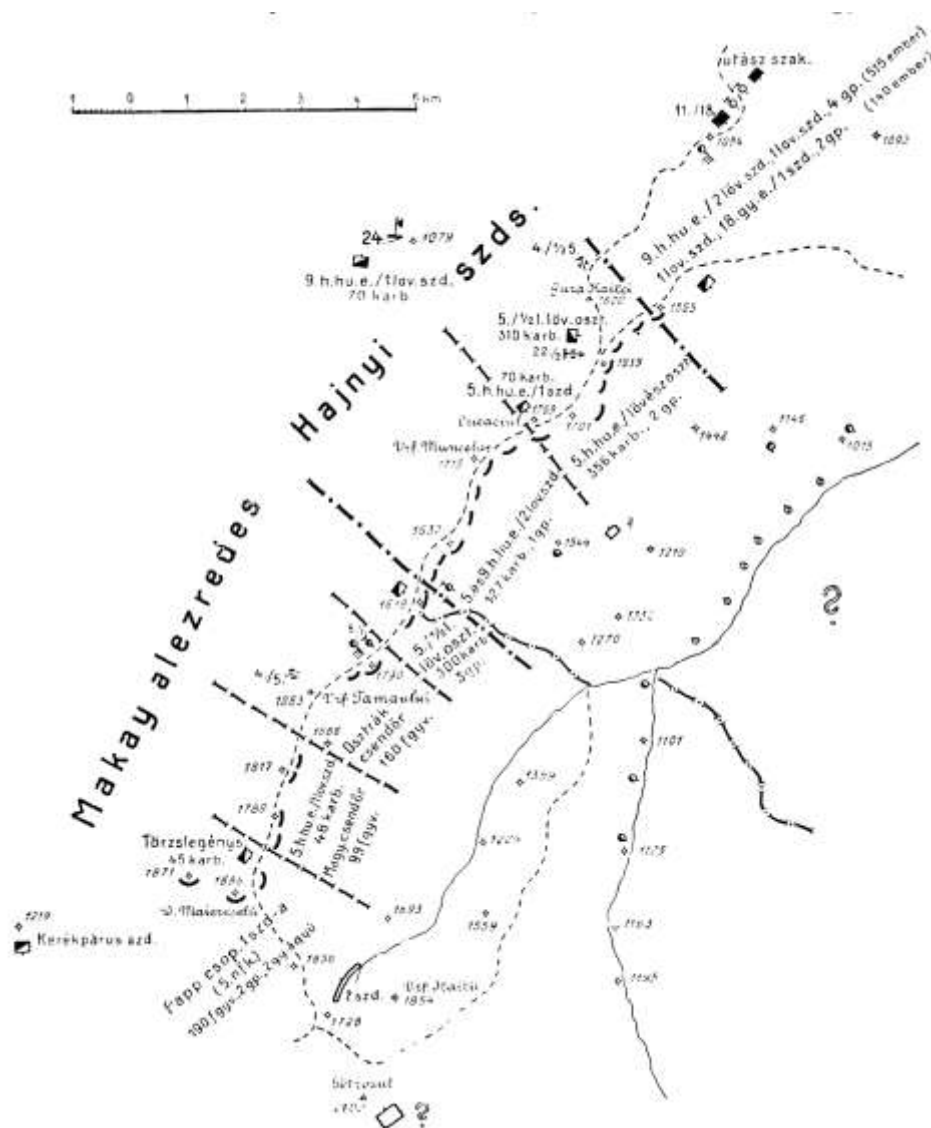
A lövészosztálynál a helyzet 15-én csak annyiban változott, hogy a *Hegedűs*-dandár egy hegyitarackos-üteget kapott, mely a *Hajnyi* lövészosztály állása mögött a Gúra Haiteitől közvetlenül délre ment tüzelőállásba; déli szomszédját, *Ziegler Emil* csendőr őrnagy hamadfél századból álló zászlóalját ellenben, kb. két román zászlóalj a Vrf. Retitisről a Petrosul-hegyre és az 1728 <J>-ra hátraszorította.

16-án hajnalban a é./Vaö. hegyiágyúüteget a Poana Snop- 1270 -0--1293 - ϕ -gerincen tüzelőállásba ment s ezzel szintén a *Hegedűs* dandár kötelékébe lépett. 9 h-kor a *Hegedűs*-dandár és a *Ziegler* csendőrzászlóalj között helyre állt az összeköttetés s *Ziegler* őrnagy 920-kor jelentette a hadosztálynak, hogy az ellenség nagyerejű támadása elől kénytelen tovább hátrálni és a Kelemen-hegység gerincét akarja megvédelmezni.

A Vrf. Munceilor ellen is előnyomult kb. két század ellenség, ezért *Hegedűs* ezredes a *Fördös*-századot *Hajnyi* százados rendelkezésére bocsátotta és két géppuskával együtt 1145-kor Smidiről Gúra Haiteire indította. — Kb. egy zászlóaljnyi erő a *Hajnyi-lövészosztály* jobbszárnyán lévő 1619 ϕ és 1637 - ϕ - közti állásszakasz ellen is előnyomult, az Apor-századdal megerősített lövészosztály erélyes védekezése következtében azonban részben visszament, részben pedig északnak tolódott el és a déli órákban már az 1637 és 1715 Δ közti állásszakasz ellen intézte támadását; az ettől északra, az 1715 és 1769 \diamond közé támadó már említett kb. két századdal egyszerre. Ez a támadás a tüzéség, géppuskák és karabélyok jól célzott tüzében 1330-ra csapataink előtt kb. hét-nyolcszáz lépésre az egész vonalon elakadt; mire az ellenség még 14 h. előtt visszavonult. A *Ziegler*-csendőrzászlóalj azonban páratlan hősiességgel vívott kényszerűen se tudott az 1728 - ϕ -on megmaradni s a sokkal nagyobb erő elől az 1838 - ϕ -ra vonult vissza. — 15 h-táján a Gúra Haitei ellen új támadás kezdődött, de a lövészosztály itt is megsemmisítő tüzrel fogadta az ellenséget, mely 1610-kor menekülésszerűen visszavonult a D. Magán felé. — A 18 h táján kerekedett heves hóvihár minden harci tevékenységet teljesen megbénított.

Hadosztályparancsra az eddigi *Hegedűs*-védőszakaszparancsnokságot *Jóny* tábornok vette át, *Hegedűs* ezredes pedig megtartotta a Gúra Haiteitől Valea Dorni-ig (Dorna-völgy) terjedő alszakasz-parancsnokságot. A nyugati alszakasz parancsnoka változatlanul *Tóthvárady* őrnagy maradt s a 22. dandárnál sem történt változás.

A *Hegedüs-alszakasz* déli szárnyát, a *Ziegler-csendőrzászlóaljnál* lejtá-
szódott már leírt események miatt az 1886 ◊-tól a D. Maiereselu 1871 ◊
felé hátra kellett kanyarítani. A hadosztály 2220-kor elrendelte, hogy a vas-

Helyzet, 1916. IX. 16-án.

uton Dorna Kandrenybe érkezett 5. népfelkelő század 2320-kor a D. Maie-
reselura induljon; a vonaton útban lévő 5./I. lövésosztályt pedig ugyan-
csak *Hegedüs* ezredesnek szánva Smidire irányította.

Az ezred alosztályai 16-án este a következő védőállást szállották meg: úura Haitei 1505 ◊, 1639 ◊-, Lucaciul 1769 A, Vrf. Munceilor 1715 ◊, 1637 ◊, 1619 ◊, Vrf. Tamaului 1863 A, 1817 ◊, 1789 ◊. Az ezrednek összes lövész- és lóról szállt századai tűzvonalban voltak. Smidiben, a dandárparancsnokság harcálláspontján csupán *Makay Gyula* alezredes ezredparancsnok, *Péczely László* főhadnagy ezredsegédtsízt, *Balog* főorvos ezredorvosfőnök, *Boér* és *Sárkány* hadapródjelölt maradt.

17-én a balszárny előtt lévő 1146 ◊-ra küldött járőr 7 h-kor jelentette, hogy kb. fél zászlóaljnyi előnyomulóban lévő román erő elől, mely az 1168 ◊ erdőségben fedetten igyekszik a lövésosztály állásai felé, az 1442 ◊-ra húzódott hátra. — Ez az ellenség a nap folyamán azonban az erdőből nem bukkant elő s a következő nap már hire-hamva se volt. — 22 h-kor *Hegedűs* ezredes elrendelte, hogy *Makay* alezredes törzsével a védővonalba a Vrf. Tamauluira menjen előre s ott vegye át az 1619 -φ- és a Maiereselu 1871 ◊ közti alszakasz-parancsnokságot, amelybe az ezred Vrf. Tamaului 1863 Δ és 1817 ◊ közti gerincet megszálló *Vargyas* százada is tartozott. *Makay* alezredes 18-án 730-kor indult el Smidiről s törzsével 11 h-kor az 1790 ◊-ra érve azonnal harcálláspontja berendezéséhez fogott.

18-a a 24. dandár arcvonalán csendes nap volt, A Neagra völgybe küldött járőrök ellenséget nem láttak. A csapatok állásuk megerősítésén szorgoskodtak; háromsoros drótkadályt húzva a mellvéd elé. A támpontok kiépítésére a hadosztály munkásosztagokat bocsátott az alszakaszparancsnokok rendelkezésére. A 17-én Dorna Kandrenyben kirakodott 18./II.- és III. zászlóalj, mint a 22. dandár tartaléka, a 908 ◊-ra és a 871 ◊-ra ment. Ugyanezen gyalogezred később érkező I. zászlóaljját Poana Snopra irányították, ebből két század pedig 18-án a Gúra Haiteire ment s itt a *Hegedűs-alcsoport* tartalékjaként szerepelt. Ez az alcsoport 18-án ¹k hegyiágyús üteget (4./5.) is kapott, melyet a hadosztály azzal az utasítással rendelt alá a *Cziráky*-tüzércsoportnak, hogy az 1715 ◊ és a Vrf. Tamaului 1863 A közti hegygerincen akként válasszon tüzelőállást, hogy a Tamaului és a Maiereselu előtti területre is löni tudjon. A hadosztály tüzérése 18-án a 4./3. hegyiágyús üteggel is megszorodott. Ez 17-én Borkutra érkezett s a következő napon azzal a rendeltetéssel ment tüzelőállásba a Poana Spinzuion, hogy pásztázza a Gúra Haiteitől és a Morosenitől keletre lévő területet. Ezt az üteget is alárendelték a *Cziráky*-tüzércsoportnak.

17-én és 18-án, mialatt a 24. dandárnál az ellenség alig mutatkozott, a 18. gyalogezred II. és III. zászlóaljával megerősített 22. dandár több támadást vert vissza. A hadosztály naplójába 17-én ezt írták be: „Az ellenség a *Petrosul* elfoglalásával megelégedett és a Dorna völgye felé — mint hinni lehetett volna — nem folytatta az előnyomulást; Zech ezredes {22. lovasdandár} állása ellen intézett összes támadásai sikertelenül végződtek. Úgy látszik a vezetők nem elég erélyesek. De a szemben álló csapatok is csekély értékűek lehetnek, mert hiszen a lovashadosztály ellen a legcsekélyebb részleteredményt sem sikerült elérniök.”

Így volt. De szerencse, hogy így volt. Mert ha 1916. augusztusában a kb. 500.000 román katona helyett ugyanannyi teljes értékű katona veti magát Erdélyre, akkor a világháború sorsa két évvel korábban dől el.

A következő napok erődítési munkával és élénk járőrözéssel teltek el. 19-én *Ágay* honvéd főhadnagyot, aki századával az 1838 ◊-on összekötést tartott fenn a dél felé szomszédos csoporttal, *Makay* alezredesnek rendelték alá. Ettől kezdve ez a század, melyhez az ezredtől *Bathó Szilveszter* parancsnoksága alatt egy járőr nyert beosztást, a két csoport szárnyai közt szakadatlanul harcolt és tetemes veszteséget szenvedett. 21-én reggel az *Ágay*-század, noha legénységének közel 70%-a románjű volt, eleinte derekasan verekedett az 1789◊-tól kb. kétezer lépésre keletre lévő hasonerejű román osztaggal. A románok száma azonban egyre nőtt s minthogy később a románjű legénység is átpártolt, *Ágay* főhadnagy és *Bathó* hadnagy kis számú magyar-nemzetiségű honvédek élén, igazi magyaros vitézséggel tovább harcoltak s mindketten hősihalált haltak. A csoportból mindössze harmincnégyen menekültek meg; egy zászlós vezetésével az 1789◊-ra húzódva vissza.

*Bathó Szilveszter*ről meg kell említenünk, hogy állatorvos volt, de nem tudott beletörődni abba, hogy ne kerüljön szemtől-szembe az ellenséggel, ezért minden követ megmozgatott, hogy csapattiszté minősítsék át. Áldás-sék emléke!

Délután a 13. honvédezred *Újhelyi* százados zászlóalját a Dorna völgyéből a D. Maiereseiura a *Hegedüs-csoport* déli szárnyának megerősítésére rendelték. A zászlóalj első járőre 18 h kor érte el a magaslati pontot, egyik százada, géppuskásosztaga és a zászlóalj törzse 2045-kor az 1328 ◊-ra, másik század pedig ettől kb. másfél km.-re északkeletre megérkezett. A harmadik század tartalékként hátrább maradt.

20-án a románok tovább északra is támadást kezdtek, mintha olyan pontot keresnének, ahol velük egyenértékű csapat van, hogy aztán azzal leszámolhassanak,

21-én *Paulheim* zászlós igen szép és eredményes járőrmenetet végzett: Leereszkedett a Neagra patak völgyébe, ahol észrevette, hogy a patak keleti partján lőszeroszlop közeledik. Bevárta míg az ellenség közel érkezett s ekkor heves tüzet zúdított reá. Több román holtan vagy sebesülten a helyszínén maradt, a többi széjjelszaladt. Öt lőszeres-málhásállat megdöglött, néhány megsebesült. — Nemsokára nagyobb román osztag bukkant fel a patak völgyben; mely elől *Paulheim* zászlós kis járőre lépésről-lépésre vitézül harcolva, visszavonult és 1930-kor a főállásba érkezett.

22-én *Hegedüs* ezredes *Jóny* tábornoktól ismét átvette az eredeti *Hegedüs*-védőszakasz-parancsnokságot. — 525-kor *Apor* százados jelentette, hogy az ellenség a Vrf. Muncelior 1717 ◊ és az 1637◊-tól északra álló határjelző közti gerincszakasz ellen támad s táboriőrseink a nagyobb erejű ellenség elől a védővonalra vonultak vissza.

Az *Apor-század* igen vitézül védekezett, de a rendkívül gyéren meg-

szállt állás néhány pontja mégis a románok kezébe került. A géppuskás osztag parancsnoka *Barakovics* hadnagy, hogy puskái a románok zsákmányául ne essenek, a Vrf. Munceilor déli lábához vonult vissza. A *Fördös* százados parancsnoksága alatt álló hatvan főnyi tartalékot 530-kor az *Apor*-század megerősítésére rendelték s ezzel a géppuskásosztag is előre ment és részt vett az állás visszafoglalásában, később pedig az ellenség tűzzel való üldözésében. — 7'5-kor rövid, de rendkívül véres kézitusa után az egész állás a huszárok kezén volt, az ellenség pedig negyven halott, harminchét sebesült és egy ép fogoly hátrahagyásával az 1544 ♀-on át fejvesztetten menekült. *Fördös* százados harcjelentésében *Barakovics* hadnagy kimagasló személyes bátorságáról számolt be.

A támadást teljes csönd követte. Az előreküldött járőrök már csak a Neagra völgyében észleltek ellenséget.

Apor altábornagy csoportparancsnok azonnal megdicsérte a két vitézül verekedő 5-ös huszárszázadot. Annál kellemetlenebbül érintették és meglepték *Czeke* századost a hadosztály ideiglenes vezérkari-főnökét, a XI. hadtest vezérkari-főnökének *Redlich* alezredesnek telefonon adott alábbi szavai: „*A hadtestparancsnok megbotráncozását fejezte ki a sokkal kisebb értékű ellenség elől azonnal meghátráló honvédhuszárok magatartása fölött. Nem gondolhat mást, csak azt, hogy a táboriőrök aludtak. — A kegyelmes úr a mulasztást elkövető parancsnokokat azonnal felváltatja és haditörvényszék elé állíttatja!*”

Czitó tábornok a hadosztályparancsnokság harcjelentésében kifejezésre juttatta, hogy *a csapatoknak ezen meg-nem érdemelt megkorholását igazságtalannak, bántónak és lealázónak tartja. A parancsnokok és a csapat kifogástalanul teljesítették kötelességüket, amit közvetlenül a harc befejezésekor maga a lovashadtestparancsnok úr ő kegyelmessége is elismert.* — Elégtételt senki sem kapott, a lovashadosztály nyíltszívű, gerinces, kiváló parancsnokát ellenben pár nap múlva *elhelyezték*.

Délután a *Hegedűs-csoport* déli (*Makay* alezredes) alszakaszát a 73. honvéd gyalogdandárnak rendelték alá.

A románok nagyszebeni vereségük után igen megjuhászkoztak s így szeptember hátralévő napjai jelentéktelen csatározással teltek el. Az ellenség számottevő erővel csak a *Tóthvárady*-csoport és az 5. ezred lövészosztálya ellen kísérelt meg támadást, de sikertelenül.

Október 1-én *Perényi* főhadnagy vezetésével százötvenöt-főnyi pótlás érkezett a póttesttől az ezredhez. Ebből a száz, harcteret járt, kiképzett katonát szétosztották a századok között, a kevésbé kiképzett, ötvenöt huszárt pedig *Perényi* főhadnagy parancsnoksága alatt Oroszborgóra küldték továbbképzésre. A pótlással érkezett egyévi-önkénteseket az alábbi századokhoz osztották be: *Szontagh Zoltán 1., Cséry Miklós, Linner Jenő 2., Ibrányi György, Léway István 3., Dinner Béla 1. lövész-, Szilágyi Imre 2. lövészszázad.*

3-án *Makay* alezredes *Martinovics* őrnagy váltotta fel törzsével. Az

ezredtörzs Smidire ment, ahova 4-én 12 h-kor kétnapi pihenőre a Vrf. Tamaulion felváltott 3. (*Vargyas*) század is megérkezett.

5-én és 6-án összesen három géppuskás pótlás érkezett. Ezek *Hege-dűs* ezredes parancsára 6-án *Molnár* főhadnagy parancsnoksága alatt, a *Vargyas*-századdal együtt, a Gura Haiteire tűzvonalba mentek, mert onnan időközben az idegen csapattestű alosztályokat elvitték. — 5-én *Mladin* segédorvos bevonult és a lövészosztály orvosfőnöke lett.

7-én *Cséry Miklós* önkéntes parancsnoksága alatt vadászkülönítmény alakult, melybe *Dinner* önkéntest is beosztották. 8-án *Farkas Zoltán* hadnagy bevonult és átvette a lövész-géppuskásosztag parancsnokságát. — Az ellenség nyugtalanítására minden nap járőrök mentek előre. 10-én a járőrökkel már a vadászkülönítmény is portyázó-útra indult s amikor az 1701 \diamond széles keleti oldalán leereszkedett, több irányból puskatüzet kapott és egy embere megsebesült. A vadászkülönítmény és a járőrök megállapították, hogy a Palcului és a Par eu Peste patakok közti területen a Par Neagra keleti partján nagyobb román erő tartózkodik. A vadászkülönítmény, melyhez az egyik járőr is csatlakozott, rajvonalban folytatta délkelet felé az előnyomulást, de a románok heves puska- és géppuskatüze miatt kénytelen volt fedezéket keresve az ellenséggel tűzharcba elegyedni. A románok látván, hogy csak kevés ellenséggel van dolguk, lassacskán majdnem teljesen körülzárták *Cséry* önkéntes osztagát s azután minden oldalról egyszerre indultak rohamra. A négyszeres túlerő rohamát azonban a negyvenhét huszár véresen visszaverte s nyugodt tüzével az ellenségnek igen nagy veszteséget okozott. A vadászkülönítmény és a járőrök délután értékes jelentéseikkel bevonultak a főállásba.

Ugyancsak 10-én 5 h-kor ment előre *Fördös* százados parancsnoksága alatt felderítésre a Gúra Haiteiről, a 2. és a 3. lovasszázad egy géppuskászakasszal. — A különítmény 11 h-kor a hármashatárszöglettől keletre lévő 1669 \diamond -ot érte el, járőröket küldött a Valea Haitiire s oda 11-én maga is leereszkedett. A különítmény 11-én 17 h-kor az 1359 \diamond -ot, járőrei a Vrf. Dumitrelel 1692 \diamond gerincét érték el. Ellenséget csupán a baloldal biztosítására rendelt járőr látott az 1099 \diamond közelében a vámháznál (*Zollhaus*).

11-én 20 h-kor *Szilágyi Imre* hadapródjelölt ment tizenhat huszárral a D. Magánon át az 1015 \diamond felé felderítő útra. Útközben jobbról, az 1146 \diamond -ról heves puskatüzet kapott, mire a D. Magánon állásban lévő románok is löni kezdtek. A járőr ekkor Par Priobenitor völgyébe lehúzódt s megtámadta az 1146 \diamond -on álló román osztagot. Ezt rövidesen szét is ugrasztotta, de délkelet felől a gerincen nagyobb erejű ellenség jelent meg és harcba-bocsájtkozott a járőrrel, mely szüntelenül harcolva s az ellenségnek nagy veszteséget okozva, lépésről-lépésre hátrált.

A *Fördös*-különítmény 12-én 11 h-kor bevonult és a Gúra Haitei nyugati lábánál tartalék lett. Bevonulása közben a Gúra Haitei felől erős harcizaj hallatszott, ami *Molnár* főhadnagyot arra indította, hogy századával a lövészosztály harcába beavatkozzék s az éppen rohamra készülődő

románokat egyesült erővel visszaverje. Ennek sikerülte után 12 h-kor ő is bevonult. — Bay főhadnagyot, az 1. lövészs század parancsnokát, tekintettel megrongált egészségére, a hadosztályparancsnoksághoz osztották be. Az 1. lövészs század parancsnoka a kerékpáros zászlóaljtól áthelyezett Koller hadnagy lett.

12-én a románok máshol is tevékenykedtek s támadást intéztek az 1639 ♠ és a Lucaciul 1769 △ ellen is. A tejsűrű ködben az 1442 ♠-on álló táboriőrsöt nagyobb erő meglepte s körömszakadtáig derekasan védekező legénységét, egy sebesült és egy ép huszár kivételével, lemészárolta vagy fogságba hurcolta. — Mint később kiderült, a románok ezekkel a támadásokkal visszavonulási szándékukat akarták leplezni. — 13-a nyugalmas nap volt s a legénység fűthető téli szállást, „*férőhelyei*” épített magának.

14-én 5 h-kor az ezredtörzs, dandárparancsra, Smidiről a Gúra Halteira ment előre s 8 h-kor odaérkezve, Makay alezredes átvette a Moys és a Hajnyi-alcsoportok fölött a parancsnokságot. Apor százados az 1. lovasszázaddal és a 2. század tizenöt huszárjával (összesen száz karabéllyal) és a lovasgéppuskásosztag két puskájával, 6 h-kor indult a Gúra Haiteiről keleti irányú felderítésre. Az 1701 ♠-ról három járőrt küldött előre: egyet a D. Magán 1213 ♠-ra, egyet az 1442 ♠-ra és egyet 1146 ♠-ra. Mindhárom járőr útja az 1442 ♠-on át vezetett, eddig tehát együtt is haladtak. Mikor a magaslati pont közelébe értek, erős puskatűzet kaptak, erre megrohanták és elfoglalták a magaslatot; az ellenség az 1442 ♠-ról a D. Magán 1213 ♠ felé menekült. A járőrök ezután az 1146 ♠-on álló táboriőrsöt üzték el; a különítmény pedig az 1442 ♠-re ment, ahol 9 h-kor azt a parancsot kapta, hogy a D. Magánt foglalja el. Apor százados megkezdte a támadást a magaslat ellen s azt 15-én 430-ra el is foglalta; miközben északi két járőre az 1005 ♠ és a Par Neagrától keletre lévő 1168 ♠-ot érte el. Az északi 3. számú járőr útközben az 1264 ♠-ról egy román táboriőrsöt elkergetett.

15-én 230-kor érkezett a *Hegedüs-csoipovihoz* a hadosztály Op. Nr. 2714/8. számú írott parancsa, mely az alábbiakat tartalmazta: „*Az ellenség a Par Neagra völgyéből Coverka irányába, visszavonul. Az eddigi Hegedüs-csoport a Cziráky-tüzércsoporttal a 11. lovashadosztály kötelékébe lép; a Zech-csoport a 73. honvéd gyalog dandárral Jóny tábornok parancsnoksága alatt külön csoportot alkot. A Hegedüs-csoport az 1005 ♠—955 ♠ és az 1205 ♠ vonalába nyomul előre. Szomszédjai észak felé a Jóny-csoport, dél fele a 202. dandár. Az előnyomulási sáv északi határa az 1092 ♠—958 ♠—1005-fy, déli határa pedig a Vrf. Piciorul 1544 ♠—1168 —1205 ♠. Az előnyomulási az 1641 határjeltől Makay alezredes alcsoportjának balszárnya kezdi meg és a D. Magánon át a 971 ♠-tól délre kb. 1000 lépésre a Par Neagra völgyén át folytatja kelet felé. Makay alezredes a hadosztálytartalékból egy századot és egy lovasszakaszt kap. A Tóthváradyal-alcsoport jobbszárnya Makay alezredes alcsoportjához igazodik. A fennmaradó egy század hadosztálytartalékkal Hegedüs ezredes rendelkezik. Az alcsoport parancsnokok a különítménytől a lehető legerélye-*

sebb felderítést követeljük. Hegedűs ezredes megtartja a parancsnokságot a Makay- és a Tótvárady-alcsoportok felett.”

Makay alezredes alcsoportja, vagyis az 5. ezred 930-kor 1128 ◊—1442 ◊ vonalát érte el, jobbszárnya meglehetősen lemaradt, aminek az volt az oka, hogy a 202. dandár balszárny- (*Kokotovics*) csoportjával igen nehéz volt fenntartani az összeköttetést. A *Hegedűs-csoport* ennek ellenére folytatta az előnyomulást és a kijelölt vonalat délután el is érte. — A hadosztály 2350-kor érkező parancsa elrendelte, hogy a csapatok az elért vonalat további intézkedésig feltétlenül tartsák s azonnal megerősítéséhez lássanak. Elrendelte még, hogy a nehéz terepen történt előnyomulás alatt elkeveredett kötelékeket 16-án rendezzék és hogy *Hegedűs* ezredes a hadosztálytartalékot az arcvonalhoz közel helyezze el. — *Makay* alezredes törzsével és alcsoporttartalékával, az 5./2. és 3./5. lovasszázaddal 16 h-kor indult el az 1701◊-ról s a D. Magánon át Neagra Sarului faluba ment, ahol 19 h-kor megszállt. — Az 1701◊-század 5 h-kor indult a D. Magánról, hogy Panacin falun át — meglehetősen nagy kerülővel — az 1499 ◊-ot érje el. A század a faluban mintegy két századnyi muszka gyalogságot talált, mellyel 14 h-tól 17 h-ig, az oroszok visszavonulásáig, kemény harcot vívott; másnap, 16-án hajnalban pedig folytatta útját és 14 h kor az 1499 ◊-ot puska-lövés nélkül megszállotta.

16-án, miután a délről szomszéd 306. gyalogezred a D. Bucinisului 1536 ◊ és D. Lat. 1503 A vonalban kitűnő állásban levő 85. román gyalogezredet elkergette, a *Hegedűs-csoport* azt a parancsot kapta, hogy menjen a 911 ◊, 1024 ◊, 1205 ◊ vonalba előre s állítson a keletre húzódó gerincre megfigyelőket. — A hadosztály tartalék *Molnár* főhadnagy századot a Par Neagra keleti partjára irányították. A szomszédos 202. dandár azonban időközben még előbbre ment, minek következtében *Apor* altábornagy elrendelte, hogy a 11. lovashadosztály a 202. gyalogdandár balszárnyával összhangban, az 1499 ◊, Mt. Calimanel 1647 -φ- vonalába törjön szintén előre.

Ezt a vonalat a csapatok 17-én hajnalban el is érték. *Makay* alezredes alcsoportjának az új állásban könnyebb volt a helyzete, de északi szomszédja, a *Tóthvárady-alcsoport*, északról, az 1399 ◊-ról, igen heves oldaltűzet kapott, mire *Tóthvárady* őrnagy a rendkívül kellemetlen ellenség elűzésére *Maczky Emil* századost rendelte a 9. ezred egyik századával. A *Maczky*-század ezt a feladatot kitűnően oldotta meg, de az orosz cserkeszek csak a szomszéd Mt. Rusului 1546 ◊-ra mentek hátra s továbbra is oldalazták a *Tóthvárady-alcsoportot*. Ezért a Ifofrzár-hadosztálytartalék-század egy szakaszát a *Tóthvárady-balszárny* megerősítésére rendelték, 19-én pedig a *Makay*-alcsoportból kivett Mb?/s-századokkal rohammal el is foglaltatták a Mt. Rusuluit, mire a *Tóthvárady-alcsoport* helyzete annyira megszilárdult, hogy a 85. román gyalogezred négy századának és egy kozák-szotnyának háromszor megismételt rohamát aznap véresen vissza is verte.

Moys őrnagy századainak a *Makay*-alcsoport kötelékéből történt kivétele következtében azok állását is a *Hajnyi*-osztálynak kellett átvennie

egész az 1548 ◊-ig s természetes, hogy a hosszú állás megszállása módfelett gyér lett. Az erőelosztás az alábbi volt: Jobbszárnyon az 1548◊-tól kétszáz lépésre délre és az 1647 ◊ között *Márton Ernő* százados, az ötvenegy karabélyt számláló 2. lovasszázaddal. Ettől északra az első nyeregig a lövésosztály háromszáztizenhárom karabéllyal és öt géppuskával. Ettől északra a *Tóthvárady-alcsoport* — A nyolcvanhárom karabélyosból álló *Apor-* (1.) lovasszázad a *Makay-csoport* tartaléka lett; a *Molnár-század* pedig előbb a 971 ◊-nél, majd a 939 ◊-tól keletre, október 22-től pedig az 1128 ◊-nél — földmunkát is végezve — hadosztálytartalék volt.

22-én a kiképzésre Oroszborgóra rendelt ötvenöt főnyi pótlás bevonult a lövésosztályhoz, *Perényi* főhadnagyot pedig az *Apor-század*hoz osztották be. Délután a hadosztály az arcvonal kiterjesztését és az erők átcsoportosítását rendelte el, ami az ezredet az alábbiakban érintette: *Hajnyi* századosnak a két lövésosztáddal, a lovasosztály egy szakaszával és négy géppuskával délre kellett eltolódnia, hogy északi szárnya a Mt. Calimanel 1647 ◊-tól hétszázötven lépésre északra, déli szárnya pedig az 1548 ◊-tól száz lépésre délre legyen. Harcálláspontján egy szakasz erejű tartalékot kellett kéznél tartania s harcálláspontja és a Mt. Calimaneltől délnyugatra lévő alpesi kunyhó között telefon-vonalat építenie.

Az 1., a 2. lovasszázadnak, a vadászkülönítménynek és a négy lovas géppuskának *Apor* százados parancsnoksága alatt *Hajnyi* százados déli szárnyához csatlakozva a D. Vinat 1647 ◊-tól 200 lépésre délre terjedő vonalat kellett megszállnia s a rendelkezésre bocsátott távírójárőrrel harcálláspontja és a Mt. Calimaneltől délnyugatra lévő alpesi kunyhó között telefon-vonalat építenie. A *Molnár-* (3.) lovasszázadból álló ezredtartalék az 1128◊-on volt. *Baintner* alezredest e napon végleg megbízták az ezredparancsnoksággal, de mivel az 5. és 9. ezred taktikai vezetője is volt, az ezred harcászati vezetője egyelőre *Makay* alezredes maradt. *Baintner* alezredes harcálláspontja az 1128 ◊ lett, *Makay ői* a Mt. Calimaneltől délnyugatra lévő alpesi kunyhó. Az ezred karabélylétszáma e napon nyolcszáznyolcvanegy volt.

Az átcsoportosítás 23-án ment volna végbe, de mivel a D. Vinat 1647 ◊ előtt a románok mozgolódní kezdtek, az ott állásban lévő két 2. ezredben” század felváltása egyelőre elmaradt.

24-én *Baintner* alezredes átvette az ezredparancsnokságot és berendezte harcálláspontját az 1128 ◊-on, ahová *Péczely* főhadnagy, ezredsegédtsízt is bevonult. *Péczely* helyét *Makay* alezredes mellett *Linner* hadapródjelölt foglalta el. A román támadás kora-délután kezdett kibontakozni; a D. Vinaton álló 2. ezredbeli század, majd nyomban utána a 9. és az 5. ezred arcvonala ellen is. Az 5. ezred visszaverte a támadást, de az 1571 ◊-ot a sokkal nagyobb erő elragadta a 9. ezredtől, mire a *Hajnyi* lövésosztály bekanyarította balszárnyát, az ezredparancsnokság pedig a lövésosztály mögé rendelte a ½ *Apor-század*ot. Minthogy pedig *Kovács* százados parancsnoksága alatt a 9. ezred szétugrasztott emberei is itt gyülekeztek, a lövésosztály megkerülésének veszélye egyelőre megszűnt. *Hegedűs* ez-

redes parancsára a 3. ezred 7-2 lovasosztálya *Valérián Zsigmond* százados vezetésével 19 h-kor ellentámadásra indult s a 9. ezred feltartóztatott részeivel együtt a völgyet elzárta. *Czitó* tábornok ugyanekkor elrendelte, hogy a csapatok 25 én délelőtt okvetlen foglalják vissza az elvesztett 1571 \diamond -ot s e célra *Jóny* tábornok csoportjából a 3. ezred lovasosztályának másik felét és *Szelke József* százados parancsnoksága alatt a 2. ezred lövészosztályát *Tóthvárady* őrnagy rendelkezésére bocsájtotta.

Tóthvárady őrnagy, kinek két lovasszázada a balszárnyon szilárdan tartotta állását; ezrede meghátrált részeivel és a rendelkezésére bocsátott erőkkel 25-én 5 h-tájban megkezdte az ellentámadást s azt *Perényi* főhadnagy vezetésével a Va *Apor-század* is sikeresen támogatta a lövészosztály

Helyzet, 1916. X. 25-én.

irányából. *Tóthvárady* őrnagy 8 h-kor már jelentette, hogy a főállás egész hosszában a birtokában van és csak a Mt. Jalovit 1616 ϕ -on lévő előretolt állásból nem sikerült még a románokat elkergetni. A siker teljes volt, de a veszteség is óriási. A *Szelke-csoport* északi százada, melyre a románok a Mt. Jalovitról nyugodtan puskáztak, 30% veszteséget szenvedett.

Az ellentámadás folyamán az 5. ezred járőrei az 1190 és 1597 \diamond -on igen élénk mozgást figyeltek meg s 940-kor a lövészosztály ellen kb. egy század tört előre, de támadása az osztály nyugodt puska- és géppuskatűzében véresen összeomlott. A románok a délelőtt folyamán még háromszor ismételték meg támadásukat, de mindannyiszor csak veszteségüket szaporították. Délután és 26-án délelőtt a járőrök az ezred arcvonala előtt szokatlanul élénk mozgolódást, tekintélyes erőt és mintegy ötszáz kozákos is

észleltek. Az ezredparancsnokság kettőzött éberségre szólította fel a csapatokat, de támadásra nem került sor. Az ezred 25-én négy halottat, kilenc sebesültet veszített. Tíz huszár eltűnt. Délután *Szabadhegyi* főhadnagy betegesen elment, a 2. lövészsászlós *Paulheim* zászlós vette át.

26-án 15 h-ra végbement a 22-én elrendelt átcsoportosítás. A járőrök megállapították, hogy az oroszok és románok vegyesen, 1190 \diamond , 1597 \diamond vonalban állást építenek.

27-én *Perényi* főhadnagyot, vezetéklóparancsnoknak Smidibe rendelték. *Zábráczky* zászlós bevonult és *Vargyas* százados mellett, a lovasosztály segédtsíjtje lett.

28-án az ellenség még mindég erősen mozgolódott, de támadásra nem került sor. A huszárok állásuk megerősítésén dolgoztak. — Az ezred karabély létszáma e napon kereken hatszáz volt.

29-én az ellenség Erdélyben elért sikereinek hatása alatt az egészvonalon visszahúzódott. Az ezred egy 45 cm. fényszórót kapott s azt 30-án az 1548 - ϕ -on helyezték el. Az ezred egyik aknavetője az 1548 - ϕ -nál a nyeregben, a másik a D. Vinat 1647 \diamond -on volt.

31-én egy kb. százötven főnyi román osztag a 9. ezred felé, északnak vonult. Tüzérségünk a Mt. Tunzariei 1630 \diamond -on és az 1446 \diamond -tól nyugatra a völgyben megállapított lövegállásokat lőtte. A román tüzérség viszonzásul a huszárok állására irányította tüzeit, de kárt nem okozott.

November 1-én megint csak a tüzérség tevénykedett. Egy kiéhezett román katona délután átszökött a lovasosztályhoz s előadta, hogy a völgyben, háromszoros rajvonalban legalább egy ezrednyi gyalogság van. — A hadosztályparancsnokságot *Czitó* tábornoktól *Jóny* tábornok vette át.

2-án *Paulheim* zászlós fedezékét telitalálat érte; őt magát a légnyomás földhöz vágta, egyik távirása pedig repeszdarabtól a lábán súlyosan megsebesült. Éjjel az ellenség nyugtalanítására a vadászkülönítmény az 1190 \diamond -ra ment előre, de ott nem lévén ellenség, 3-án 130-kor bevonult. Minden osztály is küldött az ellenség drótakadályaig egy járőrt; ezek ott tűzharcot kezdtek azután a főállásba bevonultak.

3-án délelőtt a tüzérség megint a lövészosztály állását lőtte; két huszár megsebesült. — 4-én 11-kor az 1. lovasszászadnál egy orosz katona szökött át és azt állította, hogy 5-én, vagy 6-án három orosz ezred fog támadást intézni a hadosztály védővonalára s hogy parancsban hirdették ki a gyalogságnak azt, hogy a támadást ötven ágyú fogja előkészíteni. — Éjjel az ellenség a D. Vinat déli részén lévő álláson puskatűzzel rajtaütött, de veszteséget nem okozott. — *Molnár* főhadnagyot parancsörtsíjstnek elvezényelték.

5-én 13 h-kor a járőrök jelentették, hogy az ellenség az 1446 \diamond felel tizenöt-húszas csoportokban közeledik. Erre a híre az 5. és a 9. ezred vadászkülönítménye azt a parancsot kapta, hogy az ellenség helyzetét és szándékát derítse fel. Az 5. ezred vadászkülönítménye 23 h-kor indult el a Mt. Calimanelt az 1190 \diamond -al összekötő hegyháton. Tőle balra a 9. ezred va-

dászkülönítménye, jobbra az *Apor-osztály* járőre ment előre. Az ezred vadász-különítménye mindkettővel megteremtette az összeköttetést.

Mint már a járőrök előző éjjel is megállapították, a románoknak az 1190 -on igen erős támpontjuk volt. A vadászkülönítmény megkerülte és hátbatámadta azt, a támpontot elfoglalni azonban nem sikerült, mert a lejtő melyen a rohamot végre kellett volna hajtania, rendkívül meredek volt s a románok a biztos fedezékből egyenként puskázhatták volna le a nehezen kapaszkodó huszárokat. A támpont védőségét azonban órák hosszát izgalomban tartotta s 6-án 5³⁰-kor bevonult a főállásba. Egy huszárja az éjjeli vállalkozás folyamán súlyosan megsebesült s később bele is halt sebesülésébe.

Az *Apor* osztály járőre éjjel és 6-án kora reggel, járőrökkel csatározott. — 11 h-tól kezdve a tüzérség hevesen lőtte a lövészosztály állását.

7-én átszervezték a parancsnoklási viszonyokat. *Baintner* alezredes, védőszakasz-parancsnoknak alárendelték az egész 5. ezredet és a 2. ezred 72 lovasosztályát. *Makay* alezredes megtartotta az 5. ezred 1., 2., 72 3. lovaszázada és a 2. ezred 72 lovasosztálya felett a parancsnokságot; *Hajnyi* százados pedig a lövészosztályét; *Vargyas* százados a 3. lovasszázad másik felével és a vadászkülönítménnyel alcsoporttartalék lett és közvetlenül *Baintner* alezredes parancsa alá tartozott. *Baintner* alezredes a *Makay* alezredes harcálláspontjára ment előre, utóbbi pedig a *Vargyas* századoséra. A védő alszakaszok határai nem változtak. *Lisznyai* hadnagy, ki *Zábráczy* zászlós megbetegedése óta *Makay* alezredes segédtisztje volt, ezen beosztása mellett, az utász-félszázad parancsnokságát is átvette. *Balogh Károly* főhadnagy bevonult és a 2. lövészszázad parancsnoka lett. A tüzérség váltakozó heveséssel lőtte az egész *Baintner*-védőszakaszt. Más harci esemény sem ezen, sem a következő napokon nem adódott.

10-én a hadosztály *Makay* alezredest a 2. ezred parancsnoklásával bízta meg. A lovasosztály parancsnoka megint *Vargyas* százados lett; osztálysegédtiszt továbbra is *Linner* hadapródjelölt. *Makay* alezredes, segédtisztjét, *Lisznyai* hadnagyot magával vitte a 2. ezredhez, ezért az utász-félszázad parancsnokságot *Korláth* zászlósra ruházták. A tüzérség egész nap hevesen lőtte az ezred állását, de számottevő kárt nem okozott.

A hadosztály Op. Nr. 2810/8 számú rendeletére *Hegedűs* ezredesnek 11-én át kellett vennie a hadosztály védővonalának a parancsnokságát s a 24. dandár parancsnoklásával *Flohr János* ezredest bízták meg, aki 11-én 8 h-kor *Hegedűs* ezredes harcálláspontjára érkezett s a parancsnokságot átvette. *Hegedűs* ezredes 12-én 1210-kor jelentette a védővonal átvételét,

A járőrök és a vadászkülönítmény a következő napokon szakadatlan érintkezésben voltak az ellenséggel s mindent megtettek annak zaklatására. A románok az ezreddel szemben, a gerincen, mindjobban megerősítették állásukat, amiből arra kellett következtetni, hogy télire is itt akarnak megállapodni. Tüzérségük naponta többször is lőtte srappal és gránáttal az ezred állását, de komoly kárt nem okozott. — November közepén megkezdődtek a hóviharak s az időjárás a románál, sőt az orosznál is keményebb ellen-

ségnek bizonyult. Egy-két nap alatt mindent vastag hólepel borított s a huszároknak verejtékes munkát adott az ellene való védekezés.

14-én *Perényi* főhadnagyot tanfolyamra vezényelték. A vezetékllovak parancsnoka Smidiben *Duka* főhadnagy lett. Az egyesített eleségvonat 14-én *Bosnyák* főhadnagy parancsnoksága alatt Smidiből Pojna Stampira, 15-én Marosborgóra, 16-án Kisilvára, 17-én Uj- és Óradnára ment. A vezetékllovakat 16-án Marosborgóra, 17-én Jádra, 18-án Virágosberekre vitték s itt elszállásolták.

November 16-án meghalt az agg király, ami a Monarchiára az adott helyzetben akkora csapás volt, hogy azt nem bírhatta el. *Ferenc József* eszményi magasságban lebegő személye még össze tudta tartani a széthúzó részeket, elhunytával azonban megszűnt a varázs és a bomlást semmi sem akadályozhatta meg. A nagy uralkodó lelkével elszállt a Monarchia lelke is.

II. FEJEZET.

Bukovinában.

Állásnarc az Aranyos Bistrica mentén.

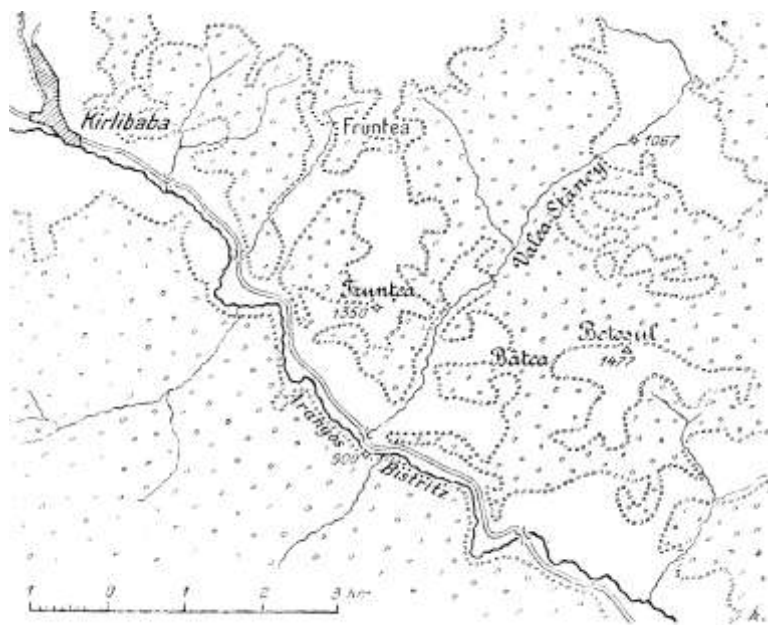
November 21-én a cs. és kir. 3. gyalogezred váltotta fel az ezredet és a *Baintner-alcsoport* többi alosztályait. A felváltás estére befejeződött s az ezred éjjeli szállásra Covercára ment, ahol 23-án 13 h-ig pihent. Ekkor Gura Negrin át Dorna Watrára ment, ahol a már kora reggel előrement *Sárkány* hadapródjelölt szállásosnáló elrendezése szerint 1850-kor laktáborba szállt.

24-én az ezred felesküdt az új királyra. 25-én fürdött, 26-án istentiszteleten vett részt, 27-én pedig 1245-kor a XI. hadtesttől az a figyelmeztető érkezett, hogy az ezred legyen a Dorna Watra irányába állítólag tervezett támadás visszaverésére készen. 1430-kor *Baintner* alezredes a két osztályparancsnokkal, *Hajnyi* és *Vargyas* századosokkal, a 202. honvédgyalogdandár harcálláspontjára ment tájékozódni. A dandárparancsnokságtól kapott vezetővel a 306. honvédgyalogezred parancsnokának, *Kárpáthy Kamilló* alezredesnek harcálláspontjára mentek, ahol *Baintner* alezredes abban állapodott meg *Kárpáthy* alezredessel, hogy az 1. lovasszázadot tartalékként közvetlenül a rajvonal mögé, a Bernarielul 1328 Δ -ra irányítja, ezrede többi részét pedig a magaslat nyugati lábánál akként tartja készen, hogy az a gyalogezred harcába azonnal beavatkozhasssék. Ennek értelmében az *Apor-század* 19 h-kor, az ezred többi része pedig 22 h-kor a kijelölt harcálláspontra érkezett. Az ezredparancsnokság a 306. honvédgyalogezred harcálláspontjához azonnal telefon-vonalat építtetett

Két órával később, 28-án 045-kor, a XI. hadtesttől az a parancs érkezett, hogy az ezred azonnal menjen Dorna Watrára vissza. Az ezred 105-kor indult vissza; az *Apor-század* azonban, mivel a parancsot elkésve kapta, csak 5 h-kor. Az ezred 1705-kor Dorna Watra Pontul verde vasúti állomáson berakódott és 1745-kor Jakobénybe érkezett, ahova 21 h-kor megérkezett a

megkéséett *Apor*- század is, A vonat, a tisztí lovák, a géppuskásosztágok és utászszakasz lovai gyalog indultak Kirlibabára. Az ezred Jakobényn átgyalogolt a keskenyvágányú vasútállomásra s a lövészosztály az ezredtörzsszel 1930-kor berakodott és 2130-kor Kirlibabára érkezett. A lovasosztályra 29-én 530-kor következett a sor. 730-kor Kirlibabától délkeletre a 900 - ϕ -nál egyesült az ezred s mint hadtest-tartalék táborot ütött és a Kassáról reggel érkezett negyvenhárom főnyi pótlást felosztotta a századok között. 1015-kor a lövészosztály azt a parancsot kapta, hogy Kirlibabára menjen. Az osztály 1830-kor indult s Kirlibabára érkezvén, ott is hadtesttartalék lett. *Lisznyai* hadnagy a 2. ezredtől bevonult és újból átvette az utászfél század-parancsnokságot. *Barthos* hadnagy a 3. lovasszázad parancsnoka lett.

30-án 930-kor a lovasosztályt felriasztották. Az 1. és 2. század *Vargyas* százados vezetésével 10 h-kor a Fruntea 1350 \diamond -ra, a 3. század pedig az

Terepvázlat, 1916. XII.

1473 \diamond -ra ment tartaléknak. *Balog Károly* főhadnagyot a 2. ezredhez helyezték át. *Jeszenszky József* 8. ezredbeli százados pedig a 2. lövészszázad parancsnokságát vette át. *Homa Gyula* december 1-ével hadapródjelölt őrmesterré lépett elő. *Sárkány* hadapródjelölt az ezredtörzstől az 1. lovaszázadhoz vonult be, helyére *Szontagh* hadapródjelöltet vezényelték.

December 1 én 12 h-kor *Hegedűs* ezredes a Neagra Saruliuion átadta a november 11. óta betöltött csoportparancsnoki tisztséget az oda megérkező *Hunke* altábornagy, 12. gyaloghadosztály-parancsnoknak s 3-án a J. H. 880 \diamond -nál bevonult a hadosztályhoz; tájékozódott és 6-án 8 h-kor újból átvette a hadosztály lovascsoportjának parancsnokságát.

2-án az 1. és a 3. lovasszázad azt a parancsot kapta, hogy a lovasgéppuskásszázaddal együtt a hadosztály harcálláspontjára a J. H. 880 -φ-ra menjen. Ez a két század és a *Barakovich* hadnagy vezetése alatt álló géppuskásszázad *Vargyas* százados parancsnoksága alatt 14 h-kor indult. A 2. lovasszázad azonban még a Fruntea 1350 ◊-on maradt s csak 3-án rendelték az ezredparancsnokság harcálláspontjára, a 900 ◊-ra, ahol azt a parancsot kapta, hogy a 900 ◊-tól északra lévő völgyelzáró közelében készülségi-állásba menjen. Ez 3-án kb. 24 h-kor megtörtént. A Farkas-csoport 2-án délután a Batca hegyre érkezett s ott a 13. vadászszázalaj 3. századát felváltotta. Az Apor-század és tőle balra a *Barthos-század* két szakasza, védőállást foglalt a gerincen, a másik két szakasz pedig tartalékként emögött helyezkedett el. A géppuskás-század is tűzvonalba ment. Arcvonalhosszuk 1000 lépés volt s a 14. hegyi-vadászszázalaj parancsa alá tartoztak. A lövésosztály Kirlibában továbbra is hadtesttartalékként szerepelt és *Russ* őrnagy parancsnoksága alá tartozott. — *Zichy Manó* december 1-i ranggal zászlóssá lépett elő.

3-án és 4-én nem adódott különös esemény. A *Márton* (2.) század egyik fele az 1013 ◊-tól északkeletre a völgyelzáró kiépítésén dolgozott, másik fele a 900 ◊-tól északkeletre lévő völgyelzárónál készülségi-állásban volt. Az utász-félszázad az ezredparancsnokság harcálláspontján, a Batca hegy nyugati lábánál, férőhelyek építéséhez fogott.

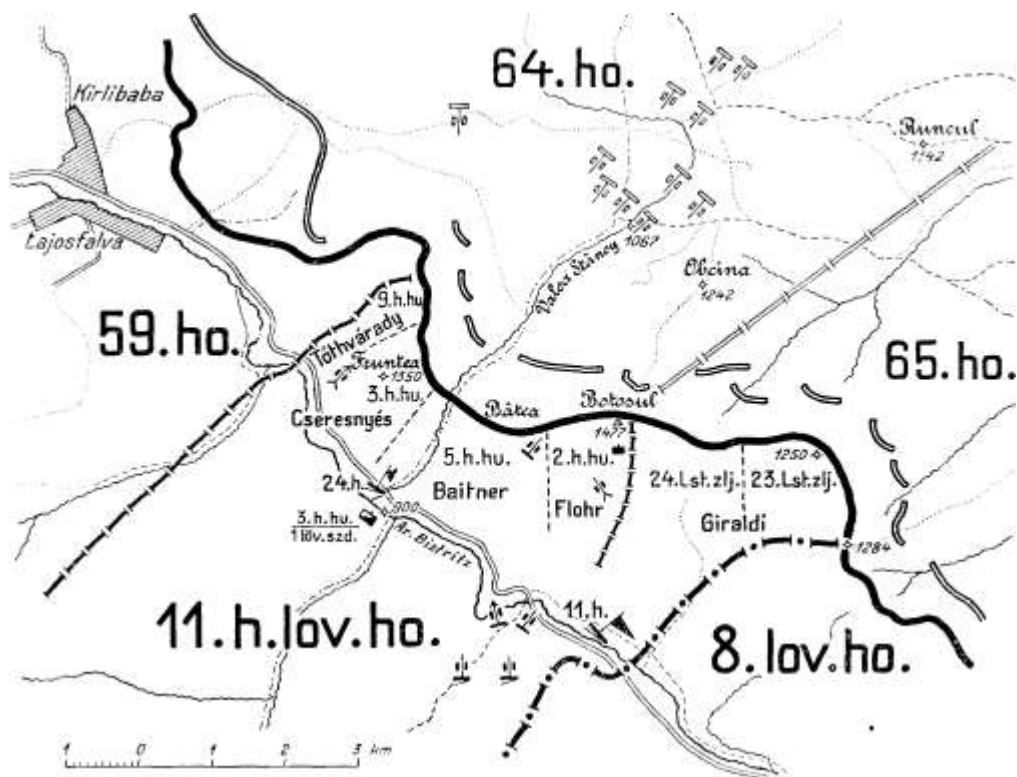
6-án a lövésosztály 19 h-kor felváltotta a 14. hegyi-vadászszázalajt a Batca hegy és Fruntea 1350◊-közti állásában, (kb. 2 km.) A *Márton-század* ennek jobbszárnya mögött a Batca hegyen tartalék lett. — Az ezredparancsnokság ekkor új vadászkülönítményt alakított, melyhez minden század hét huszárt és egy altisztet adott; parancsnoka *Kodácsi Sándor* őrmester lett s egyenlőre mint a lövésosztály tartaléka, a lövésosztályparancsnok harcálláspontján tartózkodott. — A szigorú tél mindkét fél harc tevékenységét megbénította. A csapatok legfőbb gondja a gyilkos hideg elleni védekezés volt, ezért rendkívül serényen folyt az építő munka. Egész kis falvak épültek a föld alatt, hátrább pedig a föld felett.

8-án a tüzérség a déli órákban igen hevesen lőtte a lovasosztály állását, délután pedig kb. két orosz század két ízben is megtámadta azt s a második támadás a drótakadályig jutott; de visszaverése után estére minden elcsendesedett. A vadászkülönítmény előrement, hogy az ellenség helyzetét kikémlelje és az arcvonal előtti kilátást zavaró aklat felperzselje. — *Barakovich* hadnagy betegen elment. A lovasgéppuskásszázad parancsnoka ideiglenesen *Vecsey Zoltán* 2. ezredbeli hadapródjelölt lett; helyébe *Sárkány* hadapród jelöltet vezényelték a 2. ezredhez. — *Matavovszky Sándor* és *Koller Jenő* hadapródjelölt december 6-ával zászlóssá lépett elő.

9-én Staney völgyében kb. két orosz század igyekezett az ezred állása felé, de a tüzérség szétugrasztotta. Este az ezred parancsot kapott a színleges éjjeli-támadásra, hogy ezzel a súlyos harcban álló XI. hadtest helyzetén könnyítsen. Ennek értelmében a tartalékból a ½ 2. lovasszázad *Cséry*

hadapródjelölt parancsnoksága alatt 23 h-kor előrement s a muszka tábori-őröket elkergetve, a drótakadályig jutott. Itt 10-én 330-ig tűzharcot vívott, majd a főállásba bevonult.

10-én az ezredparancsnokság rövid tüzéségi előkészítés után két tünető támadást hajtatót végre: délelőtt a vadászkülönítménnyel a Valea Stoneyben álló főőrs ellen, délután pedig a $\frac{1}{2}$ 2 lovasszázaddal a Batca hegyen lévő orosz főállás felé. Mindkét támadás órák hosszát tartó tűzharccal járt s célját elérte, mert nemcsak az állásba lévő orosz erőt kötötte le, hanem még a tartalék alkalmazását is kierőszakolta. — *Molnár Rudolf* főhadna-

Helyzet, 1916. XII. 16.

gyot, kinek parancsörtszti vezénylese lejárt, az 1. lovasszázadhoz osztották be, de mivel a málhavonát parancsnoka *Cseley Andor* főhadnagy megbetegedett, 13-ától őt helyettesítette. A hadosztály-egészségügyi-intézetből *báró Waisz Jenő* is bevonult s december 6-i ranggal utólag zászlóssá lépett elő. Egy átszökött orosz altiszt azt állította, hogy december 14-ére az oroszok és románok közösen az Erdőskárpátoktól délre eső egész arcvonalon nagyerejű támadást terveznek. Az ezred hadosztályparancsra 13-án és 14-én szigorú készütségben volt s még a szokottnál is élénkebb felderítést végeztetett, de a támadás elmaradt. — 14-én 18 h-kor a vadászkülönítmény a

Valea Staneybe azzal a feladattal ment előre, hogy a völgy oldalában kilátást gátoló faházat gyűjtsa fel; a ház fagerendái azonban nedvesek voltak és nem fogtak tüzet.

15-ére a hadosztály megszüntette a szigorú készültséget s az ezred folytatta az erődítést, út- és téliszállás-építést. — A vadászkülönítmény és a járőrök állandóan tevékenykedtek, de a végét járó esztendőben már emlétesreméltó csatározásra nem került sor.

16-án *Hajnyi* százados, a lövészosztály parancsnoka, kétheti szabadságra ment s az osztályparancsnokságot *Jeszenszky József* százados vette át; utóbbtól a 2. lövészs századot pedig *Hajnik Pál* hadnagy. Az ugyanekkor bevonult *Fráter István* hadnagy, a lövész-géppuskásszázad parancsnoka lett. Az ezred jobbszárnyán állásban lévő 1. lovasszázadot a 2. század felváltotta s az 1. század a dandárparancsnokság harcálláspontjára ment tartaléknak.

17-én *Hegedűs* ezredes szabadságra ment s a dandárparancsnokságot *Cseresznyés* ezredesnek adta át. — A Valea Staney oldalában lévő faház felégetése 18-án végre sikerült a vadászkülönítménynek. — 19-én *Horváth Ferenc* 2. ezredbeli főhadnagy a szabadságra távozó *Apor* századostól átvette az 1. lovasszázad parancsnokságát. — 21-én *Farkas* hadnagy, a lövészgéppuskásszázad parancsnoka azt a parancsot kapta, hogy aransarkantyús vitézzé avatása és koronázási ünnepélyen való részvétele végett Budapestre utazzék. Távolléte tartamára a géppuskásszázad parancsnokságával *Vecsey Zoltán* hadapródjelöltet bízták meg.

22-én az utász-félszázad-parancsnok; *Liszniai* hadnagy vezetése alatt kézigránát-tanfolyam alakult. A huszárok kiképzése négynapos turnusokban történt. — *Dr. Balogh* főorvos, ezredorvosfőnök, szabadságra távozott. Helyettesítésével *Dr. Csajkás Balázs* főorvost bízták meg.

23-án *Tornallyay László* 1. lovasszázadbéli őrmestert a 28-án Budapesten végbemenő koronázási ünnepélyen való részvételre útba indították.

24-én parancs érkezeit hogy az ezred *Molnár Rudolf* főhadnagyot az 1. ezred pótszázadához azonnal vonultassa be. Távoztával a málhavonat parancsnokságát ideiglenesen *Gerencsér István* őrmesterre ruházták. — December 24. — Immár harmadik szent este az otthontól távol, vakondlyukakban! — Katona karácsony volt ez is, mintáz első kettő. Az ezrednapló ezt örökíti meg róla: „*Karácsony estéjét az ezred amennyire a szolgálát megengedte, megünnepelte. Az ezred tisztikara nevében a két osztályparancsnok, a legénység nevében küldöttség, boldog ünnepet kívánt Baintner alezredes ezredparancsnoknak. Péczely László főhadnagy, ezredsegédtsit, az ezred tisztikarának ragaszkodása és szeretete jeléül ezüst cigarettatárcát nyújtott át emlékül Baintner alezredesnek.*” — 25-ről pedig ez olvasható: „*A karácsonyi ünnepekre való tekintettel teljes munkaszünet. A legénység élmezése megjavított.*” 8 h-kor a lovas- 11 h-kor a lövészosztálynál r. kath., 14 h-hor pedig a lövészosztálynál az ezred összes protestánsai részére református istentisztelet volt. — *Cseley János* hadnagy bevonult és a lövész-géppuskásszázad parancsnokságát átvette *Vecsey Zoltán* hadapród-

jelölttől, aki bevonult a lovas-géppuskásszázadhoz. — A karácsony előtt átszokott orosz katonák azt állították, hogy az oroszok csapataink Karácsonyát meg fogják zavarni. Ez is hamis hírek bizonyult, mert 25-én 11¹⁰-kor csak egy gép repült el az ezred harc-sávja felett.

28-án *Lévay* hadapródjelöltet tiszthiány miatt a 3. lovasszázadtól az 1. lovasszázadhoz helyezték át. — 29-én az 1. lovasszázad felváltotta a 3.-at. Szilveszter napján az ezred tisztjei és legénysége közt otthonról érkezett szeretetadományokat osztottak szét.

1917 január 1-én megkezdődött az immár negyedik háborús esztendő! De a magyar katona bírta erővel, vitézséggel, akarattal és bensőséges hittel, ezért ebben az esztendőben még a legravaszabb ügynökök se tudták megfertőzni becsületes, hűséges lelkét. — 1917 eseménytelenül kezdődött.

4-ére az állás mögötti pihenőhelyek teljesen elkészültek s a huszárok egyrésze felváltva hátra mehetett fedél alá melegedni.

6-án a *Barthos* (3.) lovasszázad 7 h-kor felváltotta a Botosul 1477 Δ -tól délre tartalékban lévő kerékpárosszázadot.

8-án *Hajnyi Artúr* százados és *Farkas Zoltán* aransarkantyús vitéz bevonult. Előbbi ismét a lövészosztály-, *Farkas* hadnagy a 3. század-, *Jeszenszky* százados a 2. lövészs század parancsnoka lett; *Hajnik Pál* hadnagy pedig régi szakaszának parancsnokságát vette át.

11-én *Apor* századost az ezüst-, *Lisznyai* hadnagyot a bronz „Signum Laudis”-szal tüntették ki. — 11-én és 12-én mindkét fél repülői felderítést végeztek. — Mivel *Péczely* főhadnagy szabadságra készült, az ezredsegédtiszt teendőik végzésére 13-án báró *Kende György* 2. ezredbeli főhadnagyot vezényelték az ezredhez. *Vecsey Zoltán* hadapródjelölt bevonult a 2. ezredhez. — A szabadságról bevonult *Dr. Balogh* főorvos helyettese *Dr. Csajkás Balázs* főorvos is bevonult anyaezredéhez, a 3. ezredhez. — Az oktatókerettől kiképzett géppuskásként bevonult *Putty* főhadnagyot a lövész-géppuskásszázad parancsnokságával bízták meg, *László János* törzsőrmestert pedig a lovas-géppuskásszázadhoz osztották be. Szabadságáról *Apor* százados is bevonult s az 1. lovasszázad parancsnokságát újból átvette.

15-én a Botosultól délre tartalékban lévő 3. lovasszázad *Barthos* hadnagy parancsnoksága alatt felváltotta a Frunteán tűzvonalban lévő 1. lövészs század 3. és 4. szakaszát, *Farkas* hadnagy pedig a szabadságra menő *Koller József* hadnagy helyett a V2 1. lövészs század és a 3. lovasszázad helyén védővonalarész-parancsnok lett.

18-án *Péczely* főhadnagy szabadságra ment. *Gaszner* hadnagy vezetésével Kassáról lovas pótlás érkezett. Felosztották a századok között. — *Báró Duka* főhadnagyot s huszti továbbképző-tanfolyamról a 6. ezred pótszázadához Zalaegerszegre, *Gaszner* hadnagyot 20-án a huszti tanfolyamra vezényelték. — *Schönborn-Bucheim* grófnő 17-én a lövész-, 18-án a lovasosztály védőállásában szeretetadományt osztott.

19-én *Fráter István* hadnagyot a 2. ezredhez helyezték át s a lovas-géppuskásszázad parancsnoka a 2. ezredbeli *Dezső Zoltán* hadnagy lett, de

20-án *Putty* főhadnagy átadta a lövész-géppuskásszázad parancsnokságot *Dr. Cseley* hadnagynak s a lovas-géppuskásszázad parancsnoka lett; *Dezső* hadnagy pedig ugyanott géppuskásszakasz-parancsnok.

21-én a 2. ezred 1. lövészszázada felváltotta az ezred jobbszányán állásban lévő 2. lovasszázadot, mely a lovasosztály harcálláspontján dandártartalék lett. — 24-én a 3. lovasszázad állását is átvette a Fruntean a cs. és kir. 3. vadászzászlóalj s az a védővonalból ugyancsak kivett V2I. lövészszázaddal együtt az ütközetvonalhoz ment ezredtartaléknak, de csak a következő napig, mert ekkor a 3. lovasszázadot, a 2. lövészszázad 1. és 2. szakaszának felváltására, ismét tűzvonalba rendelték.

26-án a 3. ezrednél kapott szabadságáról bevonult *Sárkány* zászlóst a 3. lovasszázadhoz osztották be. — 27-én *Szilágyi Jenő*, *Linner Jenő*, *Cséry Miklós*, *Lévay István*, *Dinner Béla* és *Szontágh Zoltán* hadapródjelöltek február 1-i ranggal zászlóssá léptek elő.

28-án a hadosztály elrendelte, hogy a lovasosztály harcálláspontján eddig is dandártartalékként elhelyezett *Márton*- (2.) lovasszázad váltsa fel a dandárparancsnokság harcálláspontján a 900 -nál lévő másik dandártartalékot, a 9. ezred *Tolnay*-lovasszázadát. A felváltás 1430-kor megtörtént s a *Márton-század* ettől kezdve útépitési munkát és fegyvelmező gyakorlatokat végzett. Helyébe a lovasosztály harcálláspontjára dandártartaléknak az 1. lovasszázadot vették ki a tűzvonalból, melynek állását a szomszéd századok és az eddig ezredtartalékként szereplő *Jakab* őrmester-szakasz vették át, de régi állása elé a táboriőröket továbbra is az 1. lovasszázad adta.

29-én *Waisz* zászlós szabadságáról *Márton*-századhoz bevonult. — Február 2-án *Vargyas* százados szabadságra ment; távollétében *Hajnyi százados* lövészosztályparancsnok parancsnokolt a lovasosztály felett is. A hadosztály az ellenség folytonos nyugtalanításáért és alapos ügyes felderítéséért megdicsérte az ezredet. A dicséretet főként a vadászkülönítmény érdemelte ki, mert nem múlt el nap, hogy valamilyen huszárcsínnyel borsot ne tört volna a muszka orra alá.

4-én Herincseről, a továbbképző tanfolyamról, bevonult *Gaszner* hadnagy és *Mann* hadapródjelölt. Előbbit a szabadságra menő *Vajay* zászlós helyetteseként a lövészosztályhoz segédtsiztnek, utóbbit az 1. lovasszázadhoz osztották be.

5-én *Baintner* alezredes bejárta a lovasosztály táboriőrseit. Mindent tökéletes renben talált. *Dr. Witmann* ezredorvos bevonult. A lovasosztály orvosfőnöke lett.

6-án a január 22-én sielés közben megsérült *Farkas Zoltán* hadnagy bevonult s a szabadságon lévő *Apor* százados helyett az 1. lovasszázad parancsnokágát átvette. E napon kezdődött a háromnapos gázvédő tanfolyam Papfalván, ahova az ezredtől *Szontágh* zászlós parancsnoksága alatt századonként egy, összesen hét altisztet vezényeltek.

Február elejére elkészült Valea Deacaban a hadosztály lőtere s ettől kezdve ott nap-nap mellett lögyakorlat és kézigránát oktatás is volt. Az év

elejétől kezdve mindkét fél élénkebb repülő-felderítést végzett s alig volt nap, hogy legalább egy orosz repülő át ne repült volna a hadosztály harc-sávja felett.

10-én a 900 -nál dandártartalékokat képező *Márton-lovasszázad* felváltotta a Batcán tűzvonalba lévő *Barthos-* (3.) lovasszázadot. Utóbbi a Batca tövében dandártartalékként szereplő *Farkas-* (1.) lovasszázad helyére, ez pedig a 900 -ra ment dandártartaléknak. — Az 1. lövészszázad is felváltotta a tűzvonalba lévő *Jeszzenszky* (2.) lövészszázadot, mely amannak helyén a Valea Stoneyben ezredtartalék lett. *Koller Pál* kerékpáros hadnagy szabadságról bevonult és átvette az 1. lövészszázad parancsnokságát; helyettesítője, *Hajnik Pál* hadnagy, régi beosztásába, a *Jeszzenszky-lövészszázad*hoz vonult be.

11-én *Péczely* főhadnagy bevonult. — *Halász Árpád* távirász zászlóst, kit egyidejűleg a 3. ezredhez helyeztek át, a II. osztályú ezüst, *Dr. Linner Jenő* és *Vajay Károly* zászlóst, valamint négy altisztet a bronz vitézségi éremmel tüntették ki. — Az ezred a távozó *Halász Árpád* zászlós helyébe *Dr. Csernáth József* zászlóst kapta a 3. ezredtől, aki a távirójárőr parancsnokságot *Hóma Gyula* hadapródjelölttől átvette. Utóbbit a lövészosztályhoz osztották be. Az ezred a budapesti lovas-géppuskásszázadtól két géppuskát és kilenc embert kapott. Ezeket a lovas-géppuskásszázadhoz osztották be a 3. szakasz megalakítására.

12-én 2130-kor az ezrednek próba-riadója volt. *Baintner* alezredes a Batca oldalán lévő 1. lövészszázad parancsnokának harcálláspontjáról nézte végig a riadót és meg volt elégedve a látottakkal. Pillanatok alatt mindenki kijelölt helyén termett és éberén várta a további parancsot.

14-én *Jeszzenszky* századost saját kérelmére a 308. honvéd-gyalogezredhez helyezték át s a 2. lövészszázad parancsnokságot *Kende* főhadnagynak adta át. Február közepén az ezred gázálcokat kapott s a gázvédelem gyakorlása megkezdődött.

19-én a pótszázadtól bevonult: *Hedry Sándor* főhadnagy, *Zsoldos Imre* hadapródjelölt, *Grünfeld Pál*, *Ráróssy Gyula*, *Szakolyi András* egyévi-önkéntes szakaszvezető. — *Hedry* főhadnagy átvette a 2. lövészszázadot s beosztották hozzá *Zsoldos* hadapródjelöltet és *Grünfeld* önkéntest. *Ráróssy* a 3.,- *Szakolyi* a 2. lovasszázadhoz került, *Kende* főhadnagyt az ezredtörzshöz rendelték, *br. Waisz Jenő* zászlós a gyaloghuszár-szakasz parancsnoka lett; *Jakab* őrmester pedig a helyettese. — 22-én *Witlmann* ezredorvos átvette az ezredorvosfőnöki teendőket, de másnap a hadosztály gáztanfolyamra Kremsbe vezényelte s így *Dr. Balogh* főorvosra szállt ez a tisztség.

23-án a lövész és a lovasosztály külön-külön próbariadót rendezett. — 24-én az 1. lovasszázad a 900 ϕ -ról a Batca oldalán lévő 2. lovasszázad helyére tűzvonalba ment; ez viszont a 900 -ra menő 3. lovasszázad állás mögötti helyén lett dandártartalék. Az eddigi tartalékban lévő *Hedry* (2.) lövészszázad, helyet és szerepet cserélt a Frunteán lévő *Koller* (1.) lövészszázaddal.

26-án *Vargyas* százados bevonult. — 27-én a pótszázadtól *Nickel* hadnagy parancsnoksága alatt negyvennyolc fő lovas-pótlás érkezett. Ebből tizenhat főt a lovasszázadokhoz osztottak szét; négy kiképzett utászt az utász-félszázadhoz, huszonnyolc emberből pedig *Dinner Béla* zászlós parancsnoksága alatt 2. számú gyaloghuszár-szakasz alakult; *Nickel* hadnagy a lövésosztály segédtisztje lett.

Orosz szökevények 28-ára nagyszabású támadást jeleztek. Az egész hadosztály szigorú készültségben várta a támadást, de abból semmi se lett.

— 28-án többen szabadságra indultak. Az ezredparancsnokságot *Baintner* alezredes távolléte tartamára a január 1-vel őrnaggyá kinevezett *Hajnyi Artúr* vette át s helyette az 1. vonal parancsnoka *Vargyas* százados lett. A szabadságra távozó *Márton* százados helyett a 2. lovasszázad parancsnoka a 2. ezredtől újonnan ide helyezett *Baintner István* hadnagy lett. *Liszniai* hadnagy utász-félszázadparancsnokot *Kende* főhadnagy, *Szontagh* zászlós gáztisztet *Ibrányi* hadapródjelölt helyettesítette szabadsága alatt.

Március 3-án *Baintner István* hadnagyot ismét a 2. ezredhez helyezték át. Helyette *Beöthy-Zsigmond László* hadnagyot osztották be az ezredhez. *Gaszner* hadnagy Szamosmakódra utazott, hogy a máh havonatparancsnokságot átvegye.

4-én a bevonult *Boér Vilmos* hadnagy átvette a távirászzszakasz-parancsnokságot s *Homa* zászlóst a 9. ezredhez helyezték át. — 9-én *Mata-vovszky* zászlós bevonult a tiszti tanfolyamról. A lövésosztály segédtisztje *Nickel* hadnagy megbetegedett, teendőit *Boér* hadnagy távirászzszakasz-parancsnok vette át, de másnap a dandárparancsnoksághoz vezényelték s utóda az ezredhez ugyanakkor beosztott *dr. Ucsnay Pál Ernő* zászlós lett.

— 10-én a századok között megtörtént a szokásos felváltás.

11-én megfigyelők és a repülők nagyobb orosz átcsoportosítást észleltek s a hadosztállyal szemben lévő arcvonalszakasz az átszőkdősök szerint tekintélyes erősítést kapott. Egy muszka szökevény azt állította, hogy ezrede előzőnapon érkezett az arcvonala mögé és 12-én, de legkésőbb 13-án támadásra indul. Ez az állítás ezúttal nem hangzott valószínűtlennek, mert az élénk sürgés-forgáson felül a muszka tüzéség is fokozott tevékenységet fejtett ki. Mindez arra készítette az ezredparancsnokságot, hogy nagy figyelmet és éberséget követeljen. *Hajnyi* őrnagy éjjelente meglepően megjelent a táboriőrsöknél, de nem talált kifogásolnivalót. A járőrmeneteket megsűrítették; a táboriőrsöket éjjelre megerősítették s azokat minden éjjel tiszték vizsgálták meg. A tartalékok csupán elhelyezésük közelében dolgozhattak s egy részük állandó készültségben volt. — Az orosz támadás azonban késett, mert Pétervárott olyan események érlelődtek, melyek minden orosz figyelmét lekötötték. — *Kerenszki* elvetette a kockát és Oroszország megindult a legnagyobb katasztrófa felé.

Március közepén Pétervárott kitört a forradalom, melynek sokakat megtevesztően, pillanatnyilag még nemzeti színezete volt. — Az ezredhez 15-én 21^h-kor érkezett meg a híre s az is, hogy a katonaság a lázadók pártjára

állt; az összes minisztereket elfogták és bebörtönözték. — Ez a hír első hallásra mindenkinek tetszett s az optimisták a háború gyors és győzelmes befejezését jósolták. Ezek sajnos erősen tévedtek, mert a központi hatalmak a háborút nem ember-, hanem anyagihiány miatt vesztették el; rohamosan romló gazdasági és anyagi helyzetükön pedig sem a *Kerenszki* forradalom sem a nyomában járó orosz összeomlás nem javított.

De térjünk vissza az ezredhez: 12-én *Farkas* hadnagyot a nyárádszere dai rohamtanfolyamra vezényelték. — 15-én *Apor* százados bevonult s az 1. lovas-századparancsnokságot ismét átvette. — 17-én a távirászs szakasz, a dandárhoz vezető 2. telefonvonal építését befejezte. — 20-án *Szilágyi* zászlóst rohamtanfolyamra a hadosztályhoz vezényelték. *Dr. Wittmann* ezredorvos a kremsi gáztanfolyamról bevonult. — 21-én báró *Kende György* főhadnagyot gazdasági okból felmentették a katonai szolgálat alól; az utászszakaszok parancsnoka *Vajay* zászlós lett.

23-án a hadosztály 43. számú parancsával *Szilágyi Imre* és *Lévay István* zászlósoknak a II. osztályú ezüst vitézségi érmet adományozta. — *Ucsnay* zászlóst a 2. ezredhez helyezték át.

24-én a századok váltották egymást. — *Krausz Alfréd* altábornagy, az előljáró I. hadtest parancsnoka közölte a hadosztályparancsnoksággal, hogy ő felsége a király, kihallgatása alkalmával megbízta, hogy a 11. lovashadosztálynak legfelsőbb megelégedését tudtára adja.

25-én *Baintner* alezredes szabadságáról bevonult s az ezredparancsnokságot átvette, de másnap az állás bejárása közben bordatörést szenvedett s a hadosztály-egészségügyi-intézetbe kellett szállítani. Az ezredparancsnokságot megint *Hajnyi* őrnagy vette át. — *Márton* százados és *Lisznyai* hadnagy is bevonult, mindkettő eredeti beosztását foglalta el.

26-án délután szörnyű vihar dühöngött. A fákat derékban törte ketté s az összes telefon-vezetékeket elszakította s ezzel igen fáradságos, megfeszített munkát okozott; de estére minden irányban helyreállt az összeköttetés. — A hadosztály *Kelemen Márton* főhadnagyot azzal az utasítással osztotta be az ezredhez, hogy századparancsnoksággal bízassék meg. Ennek értelmében *Kelemen* főhadnagy 27-én átvette a 3. lovasszázad parancsnokságát, *Beöthy* hadnagy pedig vadászkülönítmény-parancsnok lett.

29-én *Herceg Imre* főhadnagy és *Dány Imre* hadnagy az ezredhez bevonult. Előbbi a lövész-géppuskásszázad parancsnoka, utóbbi annak alantostisztje lett. — 31-én *Szontagh* zászlós visszatért szabadságáról és ezredgáztiszt teendőinek ellátását újból megkezdte. — Április 2-án *Farkas* hadnagy és *Szilágyi* zászlós a rohamtanfolyamról bevonult. — 7-én a századok váltották egymást. A két fél tüzésége a szokottnál jóval élénkebb tevékenységet fejtett ki, sebesülés azonban nem történt. — 8-án *Kelemen* főhadnagyot a lovasság átszervezésének vezetőségéhez Nagyváradba vezényelték. A 3. lovasszázad parancsnoka újból *Barthos* hadnagy lett.

10-én *Tárgyas Andor* százados betegen távozott; a lovasosztály-parancsnokságot *Apor* százados, az 1. lovasszázadot *Farkas* hadnagy vette át. *Linner*

zászlóst, a lovasosztály segédtisztjét, a 2. lövészzázadhoz osztották be; utóda *Ibrányi György* hadapród jelölt lett. —11-én *Baintner* alezredes gyógyultan bevonult s az ezredparancsnokságot átvette. — 12-én *Wittmann* ezredorvost a hadosztályhoz vezényelték; ezredorvosfőnök megint *dr. Balogh Imre* főorvos lett.

A dandárparancsnokság figyelmeztette az ezredparancsnokságot, hogy a gázvédelem megszervezésére nagy gondot fordítson, mert az oroszok és románok egyre több gázbombát lönek, különösen a tüzéségre. — Ebben az időben már minden huszárnak volt gázálarca s a tartalékszázadok a gázvédelmet éppen úgy gyakorolták nap-nap mellett, mint a kézigránát-vetést és a fegyver-gránáttal való lövést. A rendelet azonban felvett gázálarccal való menet- és lögyakorlatot is rendelt.

14-én a hadtestparancsnokság elrendelte, hogy az embereknek az orosz húsvét alkalmából esetleg átlátogató oroszokkal semmi szín alatt se szabad barátkozniok; azok bekötött szemmel az ezredparancsnokságra vezetendők. 19 h-kor a vadászkülönítmény az orosz drótakadályra kifüggesztette a szentpétervári eseményeket tárgyaló újságokat. Az újságok 15-én reggelre eltűntek; az orosz fedezékekből féktelen üdvivalgás hallatszott, sőt itt-ott megjelent a fehér lobogó is. A muszkák kézzel-lábbal integetve csalogatták embereinket a látogatásra s 630-kor átsétált egy kenyeret és piros tojást hozó orosz 255. gyalogezerdben katona is és bejelentette, hogy később még többen látogatnak át. Természetesen ennek is, meg a később jelentkező nagyobb csoportnak is bekötötték a szemét és az ezredparancsnoksághoz vezették, ahol *Wertheimstein* főhadnagy a hadosztály parancsőr-tisztje barátságosan elbeszélgetett velük, majd visszakísértette őket. Ugyanez történt az átlátogató orosz tisztekkel is.

A nagy barátkozási hangulat arra indította az 1. lövészzázad két őrmesterét, két huszáriját és a lövész-géppuskásszázad egy tizedesét, hogy ők is átmenjenek a muszkákhoz. Átmentek, de vissza nem tértek, mert mint az előljáró I. hadtestparancsnokság 25-i parancsa a csapatokkal tudatta, az oroszok a genfi egyezmény kigúnyolásával, parlamenterként jelentkező tisztjeinket és legénységünket elfogták és fogságba hurcolták.

Hegedűs ezredes már kezdetben felismerve azt a veszélyt, ami az ilyen barátkozásból háramlik, elrendelte, hogy dandára előtt a barátkozás tartama alatt a táboriőrök parancsnokai minden-áron akadályozzák meg, hogy a muszkák huszárokkal érintkezzenek. Ezenfelül a magyar lovagiasságnak is eleget téve elrendelte, hogy a vadászkülönítmények táblákat akasszanak a muszka drótakadályra azzal a figyelmeztetéssel, hogy a barátkozásnak vége s aki az állás felé közeledik, golyót kap! Az erélyes fellépésnek meg is volt a hatása.

16-án *Dány* hadnagyot lovas-géppuskás századparancsnoki tanfolyamra Husztra vezényelték. A hadosztályhoz berendelt *dr. Wittmann* ezredorvos helyébe vezényelt *Danczig Pál* szigorlóorvos-egészségügyi hadnagyot az ezredparancsnokság a lövészosztályhoz osztotta be.

19-én a hadosztályparancsnokság *Ghyczy Géza* alezredest és *br. Blomberg Gyula* főhadnagyot az ezredhez helyezte. Mivel *Hajnyi* őrnagy és *Koller* kerékpáros hadnagy betegen távoztak, *Ghyczy* alezredes a lövészosztály, *Blomberg* főhadnagy az 1. lövészszázad parancsnoka lett.

20-án *Petravich Gyula* zászlós a huszti tanfolyamról az 1. lövészszázadhoz bevonult. — 21-én a századok váltották egymást. — 23-án *Márton* századost a fölösleges tisztilovak árverezésére az ezred-tisztikar megbízottjaként Deésre vezényelték; a 2. lovasszázad parancsnoka távollétében *Beöthy* hadnagy, a vadászkülönítményé *Kodácsi* őrmester lett. *Szentlélek* Jenő hadnagy a pótszázadtól, *Matavovszky* zászlós szabadságról bevonult. Előbbi a 2. lovas-, utóbbi az 1. lövészszázadhoz került.

27-én a zólyomi gyalogsági-ágyús tanfolyamról *Molcsán Kálmán* gyalogsági hadnagy parancsnoksága alatt, huszonhét fő kiszolgáló legénységgel és hat lóval, két gyalogsági ágyú érkezett az ezredhez. Az egyik a lövész-, másik a lovasosztályhoz került tüzelőállásba. *Dr. Hajnik* hadnagy szabadságról a 2. lövész-, *Lévay* zászlós az 1. lovasszázadhoz bevonult.

28-án *Farkas* hadnagyot oktatóként tíznapos rohamtanfolyamra a hadosztályparancsnoksághoz vezényelték. Távolléte alatt az 1. lovasszázad parancsnoka *Waisz* zászlós, az 1. gyaloghuszár-szakasz parancsnoka *Dinner* zászlós lett.

29-én az ezred, jobb szomszédjától a 2. ezredtől, a Batca hegyen egy kb. 640 lépés hosszú védőállás-szakaszt vett át s azt a Batcán tartalékban lévő *Waisz-* (1.) lovasszázaddal szállatta meg. A felváltás 4 h-kor kezdődött és 6 h-ra zavartalanul befejeződött. A század három táboriörsöt (6., 7., 8.) tolt az arcvonal elé, melybe a lovas-géppuskaszázad egy puskát helyezett el. További parancsig a 2. ezred fényszórójárára is az állásban maradt. *Koller* zászlóst az 1. lövészosztálytól a nyárádszeredai rohamtanfolyamba vezényelték.

Május 1-ével *Szakolyi András*, *Ráróssy Gyula* és *Grünfeld Pál* hadapródjelöltté lépett elő. — 2-án *Barakovich* hadnagy bevonult. A pótszázadtól harminc fő pótlás érkezett. A pótlás az újra felállítandó 3. lövészszázadnak volt szánva, ezért azt egyelőre az ezredtartalék 1. lövészszázadnál helyezték el és külön szakaszként kezelték.

3-án *Farkas* hadnagy bevonult s az 1. lovasszázadot *Waisz* zászlóstól átvette. Utóbbi megint az 1. gyaloghuszár-szakasz élére állt. — 4-én *Márton* százados is visszatért Deésről s a 2. lovasszázadot ismét átvette *Beöthy* hadnagy, vadászkülönítmény-parancsnoktól.

5-én a két gyaloghuszár-szakaszból, a 2-án érkezett pótlásból, az 1. és a 2. lövészszázad huszonhat huszárjából százhuszonöt fő létszámmal megalakult a 3. lövészszázad s parancsnoka *Barakovich* hadnagy lett. A két gyaloghuszár szakasz megtartotta parancsnokát, a század másik két szakaszának parancsnoka *dr. Hajnik* hadnagy és *Dinner* zászlós lett. Mivel az ezrednek megint hat százada volt, az ezredparancsnokság elrendelte, hogy ezentúl a tűzvonalba két lövész- és két lovasszázad legyen. — A szokásos váltás megtörtént.

6-án báró *Ghyllány Sándor*, *Schustler István* hadnagy, gróf *Zichy János* hadapródjelölt bevonult. *Ghyllány* hadnagy az 1., *Schustler* hadnagy a 3., *Zichy* hadapródjelölt a 2. lovasszázadhoz került. *Szakolyi* hadapródjelöltet a 2. lovasszázadtól a 3. lövészsázadhoz helyezték át.

7-én dr. *Csernáth* hadnagy bevonult és távirász-szakaszparancsnok lett. A vezetéklövaktól bevonult kilencvenhat huszárból: huszonhárom az 1., huszonötöt a 2., huszonhatot a 3. lövészsázadhoz, tizenkettőt az 1., kettőt a 2. lövészsázadhoz, három a lovas-, négyet a lövész-utászsakaszhoz osztottak be. A századok csatárlétszáma ezzel százhúszra emelkedett.

8-án *Farkas* hadnagy szabadságra ment; az 1. lovasszázad parancsnokságát *Beöthy* hadnagy vette át. — 11-én *Polgár Sándor* százados a 3. ezred pótszázadától bevonult és ideiglenesen az ezredtörzsnél maradt. — 19-én a századok váltották egymást. — 20-án az ezred huszonegy fő pótlást kapott, felosztották a századok között. A századoknak ezzel százhuszonhárom, a 2. lövészsázadnak százhuszonnégy csatára lett. — *Péczely László* május 1-ei ranggal százados, *Vajay Károly* május 1-ei ranggal hadnaggyá, *Zichy János* május 21-ével zászlóssá lépett elő. — Az ezred harcos létszáma 21-én; 375 lövész, 383 lovas, 28 tiszt és tisztjelölt, 6 magasabbrangú altiszt; összesen: 792 fő volt. Volt ezenfelül tizenegy géppuskája, két aknavetője és két gyalogsági ágyúja. — 22-én *Baintner* alezredes a málhavonat és a vezetéklövők megsemmisítésére nyolc napra távozott; az ezredparancsnokságot távolléte alatt *Ghyczy* alezredes látta el.

25-én az ezred a 2. ezredtől megint átvett egy kb. 100 lépés hosszú állászakaszt; ezzel jobbszárnya a Batca és a Botosul közti nyereg közepéig ért. A két új táboriőrrel, azok száma tizenegyre emelkedett. Az állás átvétele 2115-re befejeződött. A Valea Staneyben meteorológiai és szélirányjelző állomást szereltek fel. Ennek kezelését az ezred-gáztisztre, *Szontagh* zászlósra bízták, aki a hadosztály gáztisztjének a szél irányáról naponta háromszor jelentést tenni tartozott.

31-én *Baintner* alezredes újra átvette az ezredparancsnokságot. Június 1-vel *Zsoldos Imre* és *Mann Dénes* zászlóssá lépett elő; előbbi ugyanakkor a nyárádszeredai roham-, *Schustler* hadnagyot a huszti továbbképző tanfolyamra vezényelték. *Cséry* zászlós ideiglenesen a 2. lövészsázadhoz került.

2-án délután az orosz tüzéség két hősihalált és több sebesülést okozott. A két hősihalottat 3-án 16 h-kor a hadosztályparancsnokság harcálláspontján az ezredparancsnok, tiszt, altiszt és legénységi küldöttség jelenlétében temették el. Jellemző az oroszok ekkori lelkiállapotára, hogy míg tüzéségük komoly háborút viselt s csapataink állását nap-nap mellett végigpaskolta, a gyalogság társasjátékot játszott és gyönyörűen énekelt a védőállás mögött. A századok 2-án váltották egymást. — *Koller Jenő* zászlós a nyárádszeredai rohamtanfolyamról 3-án az 1. lövészsázadhoz bevonult. Dr. *Balogh* főorvost ideiglenesen a 2. ezredhez osztották be. — 4-én *Szentlélek*y hadnagyot *Péczely* százados szabadságának tartamára az ezredtörzshöz vezényelték. *Cséry* zászlóst a 2. lovasszázadhoz visszahelyezték, *Koller* zász-

lost a 2. lövészsázadhoz helyezték. — 5-én *Farkas* hadnagy bevonult s az 1. lovasszázadot újból átvette. — 6-án *Apor* százados szabadságra ment; a lovasosztályt *Márton* századosnak adta át. Mivel *Apor* százados csak hat napra távozott, *Márton* százados százada parancsnokságát is megtartotta.

7-én *Hegedűs* tábornok szabadságáról bevonult. — *Blomberg* főhadnagy szabadságra ment; az 1. lövészsázadot *Beöthy* hadnagy vette át. *Szontagh* zászlós tíznapos gáztanfolyamra Bécsbe utazott. — 20 és 21 h között a Staney-völgyben századnyi orosz gyalogság gyülekezett, ezért az ezredparancsnokság éjjelre szigorú harcalkészültséget rendelt; de az oroszok nyugton maradtak. — 8-án *Dány* hadnagy a huszti továbbképző-tanfolyamról bevonult s a hadosztály *Péczely* százados helyettesítésére az ezredtörzshöz vezényelte. *Szentlélek*y hadnagy századához bevonult. — 10-én *Boér* hadnagy, dandár-táviróelőadó négyheti csapatszolgálatra az ezred 3. lovasszázadához bevonult. — 13-án *Ibrányi* hadapródjelölt szabadságra ment; a lovasosztály segédtszti teendőit *Szentlélek*y hadnagy látta el.

16-án újabb negyvenhárom főnyi pótlás érkezett. Hadosztályrendeletre, ebből elsősorban a hónap elején a hadosztályparancsnokság harcálláspontjára érkezett 5. népfelkelőszázadot egészítették ki százhusz főre s az mint az ezred 4. lovasszázada továbbra is a hadosztályparancsnokságnál maradt hadosztálytartaléknak, ahol további kiképzésben részesült.

17-én a hadosztály Op. 11/12. számú parancsa elrendelte, hogy a lovasosztály ezentúl az I., a lövészosztály a II. sorszámot viselje. Ugyanekkor az I. osztály századai az 1.—4., a II. osztály századai az 5.-7. sorszámot kapták. — Az átkeresztelés napján a századok harcos létszáma az alábbi volt: 1. század: 124, 2. század: 126, 3. század: 127, 4. század: 114, 5. század: 121, 6. század: 124, 7. század: 125 fő.

A hadosztály azt is elrendelte, hogy egy idősebb vagy kíméletre szoruló tiszt vagy tisztjelölt parancsnoksága alatt, minden ezred három altisztből és hatvan huszárból álló különítményt adjon mezőgazdasági munkára. Az ezred különítménye *Dr. Linner* zászlós parancsnoksága alatt 18-án a dandár harcálláspontjára ment. Az elvezényeltek gázálarcait elszedték és azoknak adták, akik ilyet még nem kaptak. — *Ráróssy Gyula*, *Szakolyi András* és *Grünfeld Pál* június 15-ével zászlóssá lépett elő.

Jóny tábornok ideiglenesen más beosztást kapott; a hadosztályparancsnokságot *Hegedűs* tábornok, a 24. dandárt *Virányi Ferenc* ezredes vette át. *Baintner* alezredes a nyárádszeredai rohamtanfolyamra ment s *Ghyczy Géza* alezredes helyettesítette. *Apor* százados szabadságról bevonult s az I. osztályt vette át.

Június 18-ával megkezdődött az aratási szabadság. A legénység 20%-a hazament. — 21-én a szabadságra távozó *Beöthy* hadnagy századát *Barakovich* hadnagy vette át. — 27-én *Pichler* altábornagy, csoportparancsnok váratlanul megszemlélte az ezredet s a látottakkal igen megelégedve.

28-án *Péczely* százados bevonult. — A 2. ezreddel szemben lévő orosz 255. ezredet állítólag a 199. váltotta fel, ezért a csoportparancsnokság el-

rendelte, hogy a felderítők ennek okvetlenül járjanak a végére, mert egyes jelekből arra lehet következtetni, hogy támadás készül. Éjjel az ezred járőrői a drótkadályig mentek, de azonfelül, hogy a muszka fényszórók valamivel sűrűbben világították végig a két állás közti területet, semmi különöset nem észleltek.

30-án a hadosztály feloszlatta rohamszázadát s a rohamjárőröket ezredeikhez bevonultatta: azokat a századok arcvonala mögött a 2. állásban kellett osztatlanul elhelyezni. — A századok váltották egymást. — *Jóny* tábornok vezénylese lejárt. *Hegedűs* tábornok megint a 24. dandár élére állt.

Július 1-én *Blomberg* főhadnagy bevonulásáig a 7. századot *Dány* hadnagy vette át. — *Vajay* hadnagy szabadságra ment. A II. osztály segéd-tisztje *Matavovszky* zászlós lett. *Sárkány* zászlós szakaszparancsnoki tanfolyamra távozott. *Szontagh* zászlós a bécsi gáztanfolyamról bevonult.

3-án *Baintner* alezredes a rohamtanfolyamról bevonult s az ezredparancsnokságot átvette. Szabadságról bevonult *Márton* százados, *Blomberg* főhadnagy és *Dinner* zászlós.

5-én *Ibrányi* hadapródjelölt az I. osztály segéd-tisztje szabadságról bevonult. Harminchárom fő pótlás érkezett; elosztották a századok között. Ezenfelül két géppuska, egy tiszt és harmincnyolc géppuskás legénység is bevonult Kassáról. Az egészet a II. géppuskásszázadhoz osztották be, egy új szakasz létesítésére. *Cséry* zászlóst a királyhídai mesterlövő tanfolyamra vezényelték. — 6-án *Putti* főhadnagy szabadságra ment. Az I. géppuskásszázad parancsnoka *Dezső* hadnagy lett.

8-án József királyi herceg ő fensége, az erdélyi arcvonal parancsnoka, megszemlélte az ezredet. A fenség, aki ezúttal először találkozott harctéren az 5-ös huszárokkal, mindent tökéletes rendben talált s a látottak fölött magas megelégedését fejezte ki és *Floruez Miklós* tiszthelyettesnek az arany, tizennégy huszárnak az L-, négynek a II. osztályú ezüst vitézségi érmet személyesen tűzte a mellére és biztosította az ezredet, hogy *a derék 5-ös huszárok eddigi háborús teljesítményét érdeme szerint nagyra értékeli.*

9-én *Zsoldos* zászlós a rohamtanfolyamról bevonult. — 13-án *Cseley János* hadnagyot a huszti továbbképző-tanfolyamra vezényelték.

14-én 18 és 19 h-között *Ghyczy Géza* alezredes a II. osztály harcálláspontján gránát-szilánktól megsebesült. A II. osztály parancsnoka *Polgár* százados, a 6. századé *Dány* hadnagy lett. — *Grünfeld* zászlóst a bécsi gáztanfolyamra vezényelték.

15-én *Dr. Tieser József* ezredorvos Máriavölgyről orvosfőnöknek bevonult. *Dr. Zipser Hugó* főorvost egyidejűleg a hadosztály-egészségügyi-intézethez vezényelték. — Éjjel az orosz tüzérség és aknavetőik élénken tevékenykedtek. Tüzük kisebb-nagyobb megszakításokkal, hajnalig tartott; sebesülés nem történt.

17-én *Szmrecsányi Adorján* százados a honvédelmi minisztériumból, *Beöthy* hadnagy szabadságról bevonult. *Szmrecsányi* százados a műszaki-, *Beöthy* hadnagy a szabadságra távozó *Barthos* hadnagy helyett a 3. szá-

zadot vette át. — *Szakolyi András* zászlóst akna- és gránátvető tanfolyamra rendelték. Az ezred két 22 cm.-es aknavetőt kapott tíz főnyi kiszolgáló le-
génységgel. — Az orosz tüzéség megint egész éjjel lőtt. Főcélpontja ezúttal a Batca hegyi árokszakas és táboriőrs állás volt. Egy huszár, hősihalált halt.

18-án *Hajnik* hadnagy rohamtanfolyamról bevonult a 7. századhoz. — 19-én Husztról harminchét főnyi pótlás érkezett; felosztották a századok kö-
zött. — A 17-én érkezett két aknavető közül az egyik a Batca-hegy gerin-
cén, a másik a Valea Staneyben került tüzelőállásba. — A *Gaál Ödön* fő-
hadnagy a továbbképzés végett hadosztálynál visszatartott 4. századdal be-
vonult a dandár harcálláspontjára, ahol gázálarccal szerelték fel, majd az
5. századot váltotta fel az állásban. Az 5. század 21-én a dandár-, 22-én a
hadosztály tartalékja lett, azok harcálláspontján.

20-án *Schustler* hadnagy Husztról a 3. századhoz, *Szakolyi* zászlós a
műszaki-század különleges-harceszköz-szakaszához bevonult. *Lisznyai* had-
nagyot műszaki tanfolyamba vezényelték.

21-én *Baintner* alezredes a bécsi gáztanfolyamra s ennek befejeztével
négy heti szabadságra ment. Távolléte tartamára a 2. ezredtől *Ujfalussy Gá-
bor* őrnagy vette át az ezredet. — *Putti* főhadnagy szabadságról bevonult
s újból átvette az I. géppuskásszázadot. — 22-én *Hedry* főhadnagy kórház-
ból a 2., *Cseley János* hadnagy és *Sárkány* zászlós a huszti tanfolyamról
a II. géppuskás-, illetőleg a 3. századhoz bevonult. *Dr. Tieser* ezredorvost
a 40. honvéd gyaloghadosztály egészségügyi oszlop orvosfőnökévé nevez-
ték ki; utóda *Dr. Otter János* főorvos lett.

23-án a dandárparancsnokság fokozott felderítést rendelt el, a szabad-
ságot további parancsig beszüntette, a csapatokat az előnyomulás bármi-
kori megkezdésére előkészítette.

24-én a hadosztály elrendelte, hogy a szabadságon lévő tiszteket, a
mezőgazdasági-szabadságot élvezők kivételével, azonnal hívják be. Úgy éj-
jel, mint nappal több erős járőr volt kint. A vadászkülönítmény járőrei sza-
kadatlanul utón voltak, de az északon megkezdett orosz visszavonulásnak
itt nyomát se lehetett látni; járőreinket és csapataink minden legkisebb
megmozdulását olyan ösztüzek fogadták, amilyenre eddig az Aranyos Biszt-
rica völgyében nem volt példa. Az orosz tüzéség azonban feltűnően hall-
gatott. — *Dr. Balogh* főorvos és *Vajay* hadnagy szabadságról bevonult.
Utóbbi a műszaki századhoz osztották be.

25-én délelőtt a hadosztály és a szomszéd csoportok tüzésége tűzve-
zetési gyakorlatot végzett. Erre az orosz tüzéség igen élénk tűzzel vála-
szolt, ami a leghatározottabban rácsófolta arra a feltevésre, hogy az orosz
visszavonulás itt is megkezdődött volna. Az orosz tüzéség 1830-kor elhall-
gatott s csupán a járőrök szórványos lövöldözését lehetett hallani. — E
napon a karabélyok gyalogsági fegyverre való kicserélése befejeződött és a
huszárezred immár a gyalogezredtől jóformán csak elnevezésében és kisebb
létszámában különbözött.

26-án az orosz tüzéség megint egész nap lőtt. Kedvenc célpontja a

Batca-hegy és a Staney-völgy volt. — E napon érkezett meg az intézkedés az előnyomulás végrehajtására, melynek értelmében a félezredek erős járőröket küldtek az arcvonala elé az orosz megszállás erejének kikémlésére. Az I. félezred járőrének parancsnoka *Halász István* törzsőrmester, a II. félezredé pedig *Zsoldos Imre* zászlós volt.

Hadtest-intézkedés értelmében tüzérségünk 15 és 18 h között helyenként és időközönként a pergőtűz határáig fokozott hevedéseivel lőtte az orosz állást s 22 és 23 h. között ezt újra teljes erővel megismételte; *Zsoldos* zászlós és *Halász* törzsőrmester, ezalatt két különböző ponton megközelítették az orosz állást s a megszállókon kézigránát és puskatűzzel rajtaütöttek. Az oroszok igen hevesen viszonyozták a járőrök tüzét s a harcban több orosz géppuska és aknavető is beavatkozott, amiből kitűnt, hogy a megszállók ereje nem gyengült. — *Dinner* zászlós vadászkülönítmény parancsnok lett.

Hadtest-intézkedés értelmében 27-én 015-kor két századból álló üldöző különítménynek kellett érkeznie *Lovrekovich* százados parancsnoksága alatt a Valea Staney útkeresztesítéshez. Mivel ezt az erőt az 5. ezrednek rendelték alá, az ezredparancsnokság két vezetőt küldött a mondott pontra, hogy a két századot a harcálláspontjára vezettesse. — Tüzérségünk 130-kor a bal-szomszéd 6. hegyidandár arcvonala elé, a Dadulra és a Frunteara irányította tüzét, mely déltájt fokozatosan pergőtűzzé dagadt. A megfigyelők jelentették, hogy az ellenség ezen az arcvonalszakaszon az erősen megrongált 1. állásból a 2.-ba vonult vissza, mire a 6. hegyidandár 14 h-kor az elhagyott állást puska- és géppuskatűzzel megszállotta, majd puska- és géppuskatűzzel a 2. állásból is megfutamította az oroszokat.

III. FEJEZET.

Előnyomulás a Stermninára.

Az 1916—1917. évi, csendes eltelte tél után a központi hatalmak 1917 tavaszán orosz támadással számoltak s az arcvonalaikat nem merték erővelonással meggyengíteni. A várt támadás azonban egyre később s március közepén kitört az orosz forradalom, mely után nyugalmas napok következtek. Már-már úgy látszott, hogy a muszka hátat fordít a szövetséges hatalmaknak s hazamegy; a központi hatalmak ezért mind több erőt vontak el a keleti arcvonalaikról; *Kerenszki* azonban támadásra készült, amit óriási tüzérségi előkészítés után, igen nagy tömeggel, július 1-én Zborownál meg is kezdett. Ez a hallatlan ember- és anyagpazarlással végbemenő támadás teljes kudarccal végződött volna, ha cseh csapataink át nem pártolnak. Az elősiető német tartalékok két-hét leforgása alatt így is megakadályozták a baj elharapódzását s július 15-én a támadást már befejezett kudarcnak lehetett tekinteni. — A központi hatalmak azonban nem elégedtek meg annyival, hanem július 19-én, ugyancsak Zborownál, ellentámadást kezdtek s már az első napon húsz kilométer széles és tizenöt kilométer mély földcsávot hó-

dítottak. Másnap Tarnopol irányába folytatódott a támadás s 25-én az már győzelmes csapataink kezében volt. Augusztus 3-án lezárult a ragyogó hadművelet, mert ekkor csapataink már Galícia és Bukovina keleti határán álltak. A kassai 5. honvéd huszárezred beosztása a csapatparancsnoki gáztanfolyamra berendelt *Baintner* alezredes beérkezése előtt az alábbi volt:

Ezredparancsnok:	<i>Ujfalussy Gábor</i> őrnagy.
Ezredsegédtsízt:	<i>Péczy László</i> százados.
Gyalogs. ágyús o. pnok:	<i>Molcsán Kálmán</i> hadnagy.
Műszaki századparnok.:	<i>Lisznyai Pál</i> hadnagy.
Távíró osztag parnok.:	<i>Dr. Csernáth József</i> hadnagy.
I. félezredparnok.:	<i>Szmrecsányi A.</i> százados.
II. félezredparnok.:	<i>Polgár Sándor</i> százados.
1. századparnok:	<i>Apor Ferenc</i> százados,
5. századparnok.:	<i>Blomberg Gyula</i> fhdgy.
2. „ „	<i>Márton Ernő</i> százados,
6	<i>Farkas Zoltán</i> hadnagy,
3. „ „	<i>Beöthy Zs. László</i> hdgy,
4. „ „	<i>Gaál Ödön</i> főhadnagy,
7.	„ „ <i>Barakovich László</i> hdgy.
I. gépp. szd. pnok.:	<i>Putti Géza</i> főhadnagy.
8.	gépp. szd. pnok.:
	<i>Krisztinkovich Béla</i> fhd.

Mint mondtuk, a támadásra vonatkozó első intézkedés július 26-án érkezett s nagyjában a következőket tartalmazta: *Az északon lezajlott események következtében az ellenség visszavonulásával számolni kell. Ha az bekövetkezik, a hadosztály minden további parancs bevárása nélkül megkezdje az üldözést, mégpedig akként, hogy a 24. (2. és 5. ezred) és a 22. dandár (3. és 9. ezred) a hadosztály jelenlegi arcvonalának szélességében a Briaza és a Fundul Moldovától északnyugatra lévő házcsoport közötti országútig, üldöző különítményeket küld előre. E célra minden ezrednél egy-egy huszonöt-harminc főből álló vadászkülönítményt készen kell tartani s két-két rohamjárőrrel is meg kell erősíteni, úgy, hogy bármely pillanatban indulhasson.*

A felderítés határa a két dandár között Botosul 1477 Δ Magura Brezi 1138 \diamond . A 24. dandár felderítési és egyúttal előnyomulási sávjának északi határa Fruntea 1350 \diamond , Tempa 1241 Δ , Reketesz ml. 1110 \diamond . — A legközelebbi elérendő szakasz: a Moldova pataktól északkeletre lévő magaslati vonal.

A 24. dandár ezredenként egy-egy századot és két-két géppuskát megfelelő telefon-anyaggal Opcina 1242 \diamond -ra és Valea Staney 1067 \diamond -ra rendel előre. Az utóbbi pontra kirendelt század összeköttetést teremt a Dadul hegyen lévő 6. hegyidandárral. — A Flohr-csoport (22. dandár) egy-egy századot, két-két géppuskát megfelelő telefon-anyaggal az Orala gerincének 1284 és 1250 magaslati pontjaira rendel előre. — Az 1.118. és a 3.118. hegyitarackos ütegek menetkészen várják az indulási parancsot.

Ezen intézkedésnek alapján *Hegedűs* tábornok 26-án nagyjában az alábbiakat rendelte: *Az 5. ezred felderítésének és előnyomulásának határa északról: Valea Staney, Reketesz ml. 1110 \diamond , délről: Botosul 1477 Δ Obcina 1242 \diamond , Runcul 1142 \diamond , Briazafalu. — A felderítés főiránya:*

Botosul-Obcina-Runcul-Briaza. — *A felderítést egyelőre a Botoseluvölgyének 1057-es magaslati pontjától körülbelül ½ kilométerre északkeletre, északról a Botoseluba torkoló patakocska mentéig kell kiterjeszteni. Ebből a vonalból nemleges jelentést is várok.* — *Az 5. ezred a Dadulon lévő gyalogzászlóaljjal egy tizenkét főből álló tiszti járőr útján összekötést tart.*

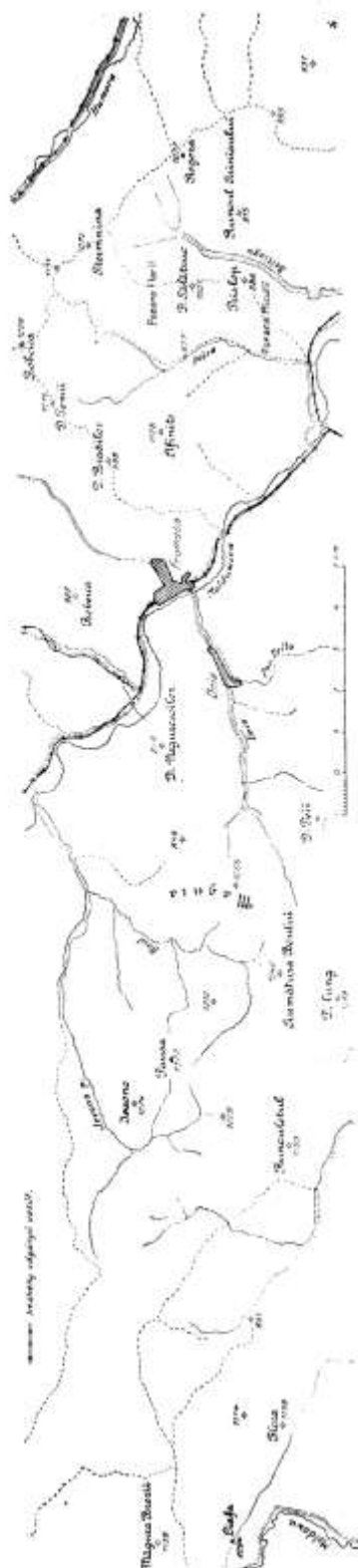
26-tól 28-ig minden időt az előkészületekre fordítottak. Tüzérségünk állandóan lőtte az orosz állást s tüzét időnként pergőtűzzé fokozta. Az orosz tüzérség se maradt tétlen s tüzét főleg a Staney völgyre és a Batca-hegyre irányította. — Északon a 40. honvéd-gyaloghadosztály áttörte a muszkarcvonalat. Nyilvánvaló lett, hogy szomszédja az 59. gyaloghadosztály és a 11. lovashadosztály is hamarosan megkezdte az előnyomulást.

27-én az ezredek műszaki-századai a két fél aknáit robbantották. Az ezrednél ez 1445-kor kezdődött s *Vajay* hadnagy vezetésével tökéletes rendben folyt. — 1445-kor az ezred a 24. dandártól nagyjában a következő intézkedést kapta: *A szomszéd 6. hegyidandár amint lehetséges, balszárnyával a gerincvonalra támaszkodva, jobbszárnyával a Valea Staneyben előre fog nyomulni. Lovrekovich százados Va zászlóalja ugyanakkor a Valea Staney 1067 \diamond -ra tör előre. Evvel összhangban és egyidőben az 5. ezred, két századdal és négy géppuskával az első, többi részével a második, vonalban akként nyomul előre, hogy balszárnya a Lovrekovich-félszászlóaljjal állandó összeköttetésben legyen, jobbszárnya pedig az 1067 \diamond -tól körülbelül 2 kilométerre délre levő útkönyököt érje el.*

Ujfalussy őrnagy erre a 6., 7. és az I. géppuskászázadot *Polgár* százados parancsnoksága alatt az 1. vonalba, az ezred többi részét *Apor* százados parancsnoksága alatt a 2. vonalba, ebből két század tartalékot a jobbszárny mögött a 3. vonalba rendelt. — *Vajay* hadnagy aknarobbanását az oroszok rendkívül heves puska- és géppuskatűzzel nehezítették. 18 h-után azonban így is felrobbant az utolsó akna s a *Lovrekovich-lövészzászlóalj Polgár* századossal 1845-kor megkezdte az előnyomulást. — Az oroszok igen hevesen lőttek, ezért *Ujfalussy* őrnagy kérésére a tüzérség nemsokára végigsöpört az orosz álláson. Erre az oroszok lassan elhagyták állásukat s az 19 h-kor a *Polgár*-különítmény kezében volt. — A műszaki század és a vadászkülönítmény mint az ezredparancsnokság tartaléka a Batca hegyen tartózkodott — Az ezred jobbszárnyán a 2. ezred nyomult előre.

Az 1. állás elfoglalása után az oroszok a 2., majd a 3. állásban is védekeztek. Az ezred az 1067 \diamond és az útkönyök vonalát 2145-re érte el. Zsákmanya egy géppuska, egy tiszt, tizenhárom ép és három sebesült orosz volt. Az ezred vesztesége a kitűnő vezetés miatt csekély volt; csupán *Hajnik Pál* hadnagy és két huszár sebesült meg.

Hegedűs tábornok másnapra kiadott parancsa értelmében a két géppuskával megerősített *Márton-század* 28-án 7 h-kor különítményként Obcina 1242 \diamond felé indult, de az ellenség rendkívül heves tűzzel feltartóztatta. Erre *Ujfalussy* őrnagy az 1., 3. és 5. századdal, *Apor* századost küldte a meg-

erősítésére; a 4., 6., 7. és az L géppuskás-század pedig *Polgár* százados parancsnoksága alatt tartalékként követte azt, — 1050-kor *Apor* százados erős tűzben megkezdte a támadást, de az, az ellenség elkeseredett védekezése miatt, csak lassan haladt előre. A hegyidandár le is maradt s az orosz erre az ezred balszárnyán küzdő *Márton-századot* oldalba kapta. *Márton* százados hátra kanyarította balszárnyát s elejét vette a bajnak. 18 h-kor a hegyidandár is felzárkózott és 19 h-kor rohamra indult. Az ezred csatlakozott a rohamhoz, mire az ellenség visszavonult s az egész ezred az Obcina északkeleti lejtőjén töltötte az éjszakát. — A nap folyamán négy huszár hősihálalt halt, *Hedry* főhadnagy és tizenhat huszár megsebesült.

Dandárrendeletre az ezred 29-én 3 h-kor, két géppuskával és egy gyalogságiágyús-szakkasszal megerősített, két századból álló különítményt küldött a Runcul 1142 \diamond -on át a Liafara 1094 \triangle -ra. Az ezredparancsnokság a *Dány* és *Barakovich-századokból* alakította meg a különítményt s parancsnokságával *Polgár* századost bízta meg. — Az ezred többi része azt a parancsot kapta, hogy 8 h-kor induljon s a Botoselu völgyében előremenve az 1026 \diamond -1000 \diamond vonalát érje el.

A *Polgár* különítmény a Runculon már nem talált ellenséget s északkelet felé folytatta útját. 630-ra megteremtette az összeköttetést az északnak szomszédos hegyidandárral s 10i5-re a Garbava-pataktól délkeletre lévő gerincet is zavartalanul érte el. — 14 h-kor a különítmény Briaza falut, járőrei a Liafát érték el. Az orosz tüzérség ekkor még elkeseredetten lőtte ezt a magaslatot.

13 h-kor az ezred is elérte kijelölt célját s az 1026 \diamond és az 1000 \diamond -ot egy-egy századdal szállta meg, a többivel éjjelezésre hátrább helyezkedett el. — A nap vesztesége egy sebesült volt. *Barthos* és *Ráróssy* hadnagy bevonult.

30-án estig az ezred helyzete csak annyi-

ban változott, hogy a *Polgár*-különítmény a Liafa 1094 Δ -ra ment előre s járőreivel felderítést végzett északkelet felé. — *Hegedűs* tábornok 17 h-kor érkezett telefon-parancsa értelmében a két géppuskával megerősített *Beöthy*-század 1930-kor indult felderítésre Liafán át a Sadowa völgyétől északra lévő magaslatokra. A hadosztály előnyomulási iránya ugyanis megváltozott; sávját gyalogság vette át s a hadosztályt Sadowa—Kimpolung területére irányították. — Az ezred, melynek állását délután egy gyalogzászlóalj vette át, 20 h-kor indult és 31-én 2 h-kor a Liafát érte el, honnan ötórai pihenő után a Flora magaslatra, innen pedig 10 h-kor a Sadowa völgyébe folytatta útját, hová az ezred dandárkötelékben augusztus 1-én 130-kor minden harc nélkül beérkezett. — A 3. és a 9. ezred ugyanekkor rendkívül elkeseredett harcok árán se tudta Sadowát elérni.

A dandár menetét balról *Polgár* százados különítménye biztosította; útvonala Runculetul 1059 \diamond , Feredeului 1229 \diamond volt. — Útjában nem találkozott ellenséggel, de járőrei megállapították, hogy Jevono 1274 \diamond és Pausa 1377 \diamond vonalában drótakadállyal megerősített orosz állás van. — Ezen a napon az egész ezredből csupán *Zsoldos* zászlós járőre harcolt a Par Lezerului völgyében egy nagyobb járőrrel. — Az ütközetvonatot Isvodu Negri-ig előre rendelték. — *Grünfeld* zászlós bevonult.

Augusztus 1-én, mivel a 9. ezred elől az ellenség Sadowánál még mindég nem tágított, az ezred se folytathatta az előnyomulást. — 2-ára *Hegedűs* tábornok elrendelte, hogy *Ujfalussy* őrnagy az 5. ezreddel és a 2. ezred II. félezredével Obcinán át a Curmetura Boului 1040 -0-ra menjen s innen a D. Lung 1088 \diamond -ra támadást intézzen.

Az *Ujfalussy*-csoport 2-án 0 h-kor kezdte meg a megkerülő mozdatot s rendkívül fárasztó menettel 19 h-kor elérte a Curmetura Boului 1040 \diamond -ot. De az ellenség észre vette a megkerülést és még idejében visszavonult. — 15 h-kor *Baintner* alezredes bevonult s az ezredéhez távozó *Ujfalussy* őrnagytól átvette az ezredparancsnokságot.

A seregcsoport-parancsnokságtól az alábbi németnyelvű *távirat* érkezett: „1917 augusztus 2. — *Úgy a 11. lovashadosztály parancsnokságának a csoportparancsnokság szellemében történt vezetésért, mint a csapatoknak teljesítményükért a legteljesebb elismerésemet fejezem ki. — Ezt ki kell hirdetni. — Krausz altábornagy.*”

3-án 4 h-kor *Apor* századost egy fél ezreddel és az I, géppuskásszázaddal a 6. lovashadosztály megerősítésére Tomnaticulra rendelték. Az ellenség a Par Deita völgyet határoló magaslatokat kitűnően kiépített állásban igen nagy erővel szállta meg. — A fél ezred elővéd-százada (*Beöthy*) a hozzá beosztott két géppuskával a D. Deiiit ötszáz lépésre megközelítve, heves puskatűzet kapott. A század erre rohamra fejlődött és az orosz előállást 730-ra elfoglalta; de itt olyan puska és géppuskatűzet kapott a főállásból, hogy előnyomulását be kellett szüntetnie. A század bal oldalvédje, a *Török Lajos* tiszthelyettes parancsnoksága alatt álló kilenc főnyi járőr, oly ügyesen közelített meg egy orosz táboriőrsöt, hogy az csak akkor esz-

mélt, mikor a járőr pár lépésnyire volt. Meglepetésében védekezésre nem is gondolt s a járőr vitéz parancsnokának erélyes felszólítására lerakta a fegyvert. *Török* tiszthelyettes már éppen összereteltette a muszkákat, mikor az orosz főállás megszállói észrevették a történeteket s a táboriőrs kiszabadítására egy félé századot küldtek. A már elfogott táboriőrs emberei erre ismét puskát ragadtak s lövöldözni kezdtek. Egy golyó *Török Lajos* tiszthelyettest szívéen találta. *Linárt* huszár erre a segítségére sietett, de muszka golyótól találva ő is hősihalált halt. Erre *Grant István* huszár elhatározta, hogy nem megy addig hátra, míg azt az oroszot, aki parancsnokát és szeretett bajtársát megölte, le nem teríti. Elhatározását életének sokszoros kockáztatásával, sikerült is valóra váltania; azután heves lövöldözés közben, melybe az orosz géppuskák is beleszóltak, a járőr vitézül harcolva, lépésről-lépésre visszavonult.

Apor százados a *Farkas*-századot a *Beöthy*-század balszárnyának meghosszabbítására, a *Márton*-század felét pedig a rajvonal sűrítésére rendelte. Ez a csoport az orosz állást körülbelül száz lépésre megközelítette, de a gyilkos ágyú-, puska- és géppuskatűzben nem tudott tovább jutni s kénytelen volt fedezéket ásni. — 16 h-kor beérkezett s a csoport déli szárnyához csatlakozott *Palesco Jenő* százados parancsnoksága alatt a 9. ezred három százada és négy géppuskája, melyet a hadosztályparancsnokság az *Apor*- csoport támogatására rendelt. De ez sem vitte dűlőre a támadást. A kitűnően kiépített többszörös dróttal megerősített állást tüzérségi előkészítés nélkül, a nyílt és meredek hegyoldalon felfelé, nem lehetett sikeresen megrohanni, ezért a hadosztályparancsnokság elrendelte, hogy az *Jpor*- csoport az elért vonalban tartson ki addig, míg a 6. lovashadosztály *Adlerdandára* (6. dragonyos- és 15. huszárezred) megfelelő tüzérségi előkészítés után, déli irányból elő nem tör.

Az oroszok késő estig hevesen lötték az *Apor*-csoportot s komoly veszteséget okoztak. A sebesültek közt volt *Farkas* hadnagy is, ki szakadatlanul járta százada rajvonalát s a huszárokat kitartásra buzdította. — Végre megszólalt a mi tüzérségünk is; de az *Adlerdandár* az oroszok ellenállását még a tüzérségi előkészítés után se tudta megtörni s így az *Apor*-csoport az elért vonalban maradvá, reggelig bőséges puska- és géppuskatűzet kapott.

A hadosztály 3-án 9 h-kor a *Curmatura Baului* 1040 \diamond -tól körülbelül ezer lépésre északra menetkészen állott, 14 h-kor a *Magura* 1206 \diamond mögött támadáshoz csoportosult s a *Palesco*-csoportot az *Apor*-félezred segítségére küldte. Majd a *Magura* 1206 \diamond -ról 19 h-kor megindult a *D. Negurescilor* 876 \diamond irányába, ahonnan 23 h-kor az ellenség menekülésszerűen visszavonult.

Az *Apor*-csoport előtt 4-én hajnalig nem tágitott a muszka. 5 h-kor azonban kézitusa árán a csoport mégis elfoglalta az orosz állást, úgyhogy 4-én reggel a hadosztály minden része az ellenség állásában várta a további intézkedést. — Az ezred vesztesége szokatlanul nagy volt: Az *Apor*-csoportnál tizenhét huszár hősihalált halt, huszonhat megsebesült, a *Polgár*-

félezrednél három huszár megsebesült. Ezen felül megsebesült *Farkas Zoltán* hadnagy és *Halász* törzsőrmester, *Török* tiszthelyettes pedig hősihalált halt.

4-én 9 h-kor a hadosztály a Deia-patak völgyében gyülekezett és Deiafaluba ment helysége táborba. *Baintner* alezredes, hogy a századok erősen megapadt létszámát emelje, *Gaál* főhadnagy századát felosztatta. Ettől kezdve tehát mindkét félezrednek három-három százada volt. — *Szmrecsányi* százados bovonult s I. félezred parancsnok lett; *Apor* százados pedig az 1. század parancsnoka. — E napon az alábbi táviratot kapta a hadosztály: „1917 augusztus 4. — 11. honvéd lovashadosztály parancsnokságnak. Nehéz előnyomulási terepünkön a vezetés és a csapatok teljesítményéért legteljesebb elismerésemet fejezem ki. Még 4—5 nap, akkor a hegyeket leküzdöttük. A csoportnak ki kell hirdetni. *Krausz* altábornagy.”

5-én a hadosztályparancsnokság elrendelte, hogy a 2. ezred a Bobeica 982 \diamond -ot, a 3. ezred a D. Bradilor 998 \diamond -ot, a 9. ezred az Afinite 1028 \diamond -ot szállja meg. Az 5. ezred Deiatól ezer lépésre északkeletre, sátoztáborban hadosztálytartalék lett.

6-án 16 h-kor a *Barakovich*-századot a Frumosa—Warna közti útra biztosításnak rendelték, 21 h-kor pedig az egész ezredet felriasztották és Frumosára irányították; ahol laktáborba szállva továbbra is hadosztálytartalék volt.

7-én az I. félezred *Hegedűs* tábornok parancsára 8 h-kor indulva, 14 h-ra a D. Bradilor 998 \diamond -on át a Dobra völgyben lévő 627 \diamond -ra érkezett. A 3. ezred egyik félezredét *Rózsafy* százados parancsnoksága alatt már ott találta. — A 6. hegyidandár, mely most is északi szomszédja volt a hadosztálynak, Solka nyugati sarka és Sirba 840 \diamond vonalában leküzdhetetlen ellenállásra talált. A hadosztály kötelékébe tartozó s annak északi-szárnyán előnyomuló 50./IV. gyalogzászlóalj rohammal elfoglalta a Rotunda 1183 \diamond -ot és Bobeica 1209 Δ irányába délkelet felé felderített.

8-án 6 h-kor az 5. és a 6. század *Polgár* százados parancsnoksága alatt, az ezredtörzs kíséretében azzal a parancsal indult D. Bradilor 998 \diamond irányába, hogy azon át előnyomulva, a 2. és a 3. ezreddel összműködésben, a Prislop 836 \diamond -ot foglalja el. A *Polgár*-csoport a D. Bradilort 9 h-kor elérve, egy órahosszat pihent, majd a Dobra völgyében lévő 627 \diamond -ra folytatta útját; ahol 1045-kor az I. félezred csatlakozott a Poľár-csoporthoz s az immár egyesült ezred felett *Baintner* alezredes átvette az ezredparancsnokságot. Első gondja a felderítés volt. A Prislop 836 \diamond -on és a D. Salatruc 1001 \diamond -on már az I. félezred járőrei tanyáztak, ezért 1145-kor csak három tiszti-járőrt küldött előre: *Lévay* zászlóst egy szakasszal a Stermnina 1072 \diamond -ra, *Zichy* zászlóst egy szakasszal a Rogoza 1077 Δ -ra *Schustler* hadnagyot egy szakasszal a Runcul Arinisului 915 Δ -ra. *Lévay* zászlósnak összekötötést is kellett keresnie az állítólag már Bobeica 1209 Δ -on lévő 50./IV. zászlóaljjal. — A járőrök egybehangzóan jelentették, hogy Bobeica-Stermnina-Rogoza gerincén igen erős, nagy erővel és sok géppuskával megállt orosz állás van.

Az ezred zöme 1245-kor elindult és 17 h-kor a Prislopra érkezett. Itt az I. félezred védőállást foglalt. Az arcvonal elé három erős táboriőrsöt és hat géppuskát tolt előre; a II. félezred pedig tartalékként szerepelt. — Az éjtszaka teljes nyugalomban telt el. Csupán a járőrök csatároztak a két védővonal között.

9-én az 5. lovasdandárnak és a 11. lovashadosztálynak közös erővel Bucsoia irányába kellett előretörnie. A támadást a 11. lovashadosztálynak kellett kezdenie, akként, hogy főerejével az ellenség állását a Rogoza 1077 Λ^{on} áttörve, onnan a délkeletnek húzódó 995 \diamond 931 \diamond gerincen nyomuljon előre. Az áttörés megtörténte után a hegyi tüzérséget előre kellett vinnie, hogy a menekülő ellenséget tüzeivel üldözze.

A hadosztály erre elrendelte, hogy *Hegedűs* tábornok az 5. és a 2. ezreddel Poana Florii körül gyülekezzen s előzőleg egy-egy erős különítményt küldjön a Stermninára és a Rogozára — A 9. ezrednek a két ezredet tartalékként kellett követnie. — A Stermninára rendelt különítménynek Bobeica felé az 50./IV. zászlóaljjal összeköttetést kellett keresnie. Ennek a zászlóaljnak viszont az volt a feladata, hogy az 1131 \diamond -on és Stermninán át előre törve, az ellenség állását fölgöngyölje s Rogozán a hadosztály főerejéhez csatlakozzék. — Rogoza elfoglalásakor a *Hegedűs-csoport* egy kisebb részének az ellenség állását kellett oldalba kapnia, hogy a főerő zavartalanul folytathassa előnyomulását a 995 \diamond felé, melynek elfoglalása után a *Hegedűs-csoportnak* a D. Mare 845 \diamond -ra, a 931 \diamond -ra és a Parloge 729 \diamond -ra géppuskákkal megerősített különítményeket kellett kirendelnie, hogy ezek a Moldova völgyében visszavonuló ellenséget oldalba kapják és megsemmisítsék. — *Hegedűs* tábornoknak az 50./IV. zászlóaljat, amint vele az összeköttetés helyreállt, Klosterhumorán át Gurachumorára kellett irányítania.

Hegedűs tábornok ezen intézkedés alapján az 5. ezred két századát és négy géppuskáját a Stermninára rendelte. *Baintner* alezredes pedig előreküldött három járőret, valamint a *Cséry* zászlós álló járőret a Prislopon és a D. Salatruccon álló altiszti jár őrt utasította, hogy 9-én reggel központiasan a Stermninára nyomuljanak előre.

9-én az 5. és a 6., valamint a II. géppuskás-század *Polgár* százados parancsnoksága alatt a Stermnina felé nyomult előre, honnan a járőrök rendkívül heves tüzet kaptak s mely előtt mintegy ezer lépésre 830-kor a *Polgár*-különítmény is kénytelen volt megállni. — Az ezred 10 h-kor a Poana Florira érve a 2. ezreddel egyesült s később megérkezett ide *Hegedűs* tábornok is, ki 1320-kor az eligazítást személyesen tartva meg, a *Barakovich*- (7.) századot négy géppuskával haladéktalanul a *Polgár*-csoport megerősítésére rendelte, mely ezután újult lendülettel folytatta a támadást s 1710-re az igen szívósan védekező ellenség állását száz lépésre megközelítette. Az oroszok a félezred szárnyai ellen több átkaroló támadást intéztek s bár a helyesen alkalmazott tartalékok ezeket sorozatosan visszaverték, a félezred estére újabb erősítésre szorult, ezért *Baintner* alezredes

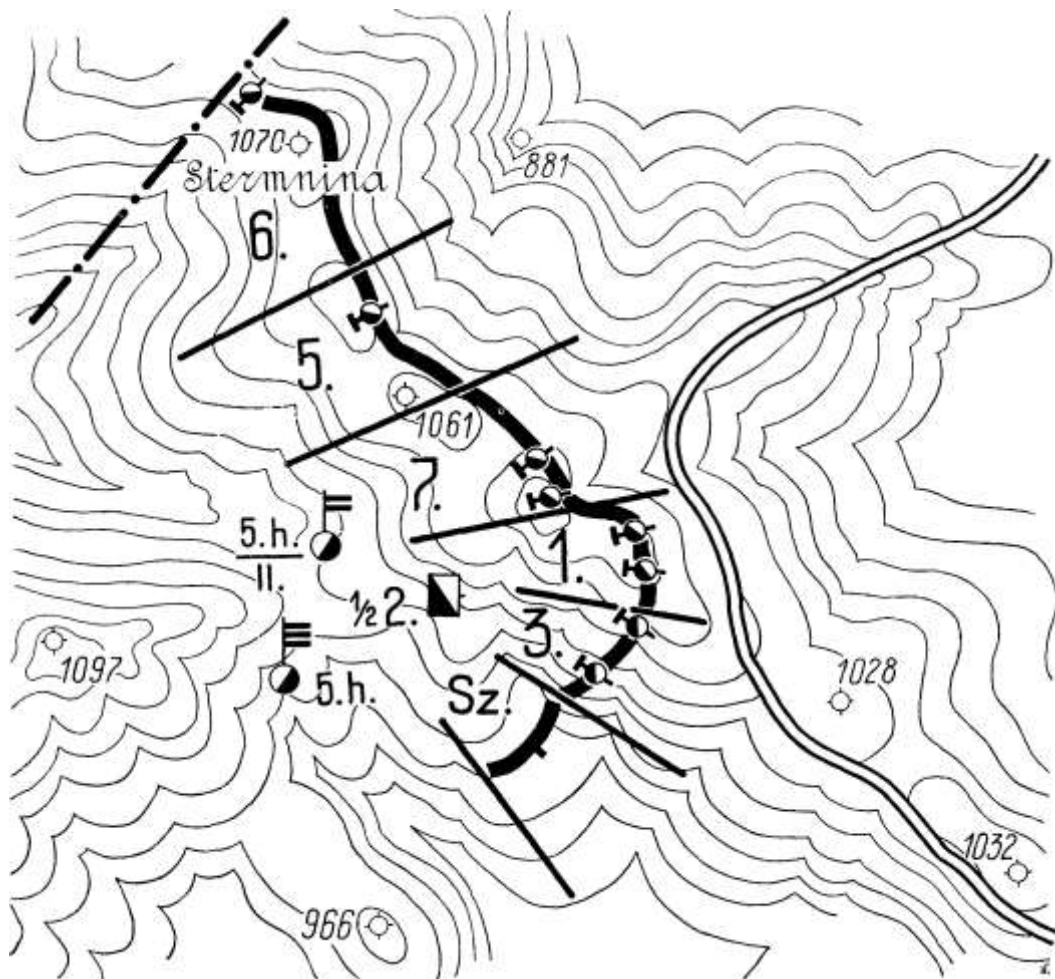
a *Beöthy*- (3) századot rendelte előre, Délután *Baintner* alezredes tiszti járőrt küldött a Bobeicára, hogy az 50./IV. zászlóaljjal az összeköttetést megteremtse. 17 h-ra ez megtörtént s a járőr parancsnoka jelentette, hogy a zászlóalj egyik százada védőállásban, két százada és összes géppuskái tartalékban vannak, zászlóalj parancsnoka pedig *Baintner* alezredes azon felszólítására, hogy a támadásban vegyen részt, azt üzenete; hogy a *Hegedűs-csoport* csak kezdje meg a támadást, aztán majd ő is csatlakozik hozzá. — Sajnos a tüzérségnek 1645-re teljesen elfogyott a löszere s így a *Polgár-csoport* támadása nem juthatott előre. A *Hegedűs-csoport* ebben a helyzetben éjjelezett. — Az ezred vesztesége két hősi halott és öt sebesült volt. — *Blomberg* hadnagy, az 5. század parancsnoka betegen távozott; a századot *Schustler István* hadnagy vette át.

A XI. hadtest 10-ére elrendelte, hogy a hadosztály déli szomszédja a *Schwehr-csoport* lehetőleg foglalja el az Asculita mica 932 és az Asculita mare 1019 -ot, az északról szomszédos 59. gyaloghadosztály jobbszárny 30./III. zászlóalja pedig az 50./IV. zászlóaljjal együtt, hajnalban kezdje meg a támadást a Stermnina ellen, A 11. lovashadosztály feladata a két zászlóalj támadásához csatlakozva, a Stermnina—Rogoza közti orosz állás felgöngyölítése volt.

Ennek alapján *Baintner* alezredes rendeletére a *Polgár-csoport* éjjel szakadatlanul nyugtalanította az ellenséget s minthogy az orosz nem ürítette ki állásait, azokon 10-én 415-kor a csoport tűzzel rajtaütött; 730-kor pedig az 50./IV. zászlóaljjal együtt rohamra indult. Az oroszok szívósan védekeztek s a *Polgár-csoport* rohama az állástól tizenöt lépésre elakadt. Az 50./IV. zászlóalj 815-kor megismételt újabb rohama azonban sikerült s az ellenség lépésről-lépésre hátrálva megkezdte a visszavonulást. De a *Polgár-csoport* előtt az oroszok továbbra is elszántan védekeztek s a csoportnak igen érzékeny veszteséget okoztak. 830-kor a balszárnynak sikerült az állásba betörnie s minthogy *Baintner* alezredes az *Apor*-századot is a csoport erősítésére rendelte, 855-kor végre sikerült az orosz állást teljesen elfoglalni. Az oroszok azonban csak fától-fáig hátráltak s a géppuskák kezelői is annyira vitézek voltak, hogy addig lőttek, míg a huszárok puskával agyon nem verték őket. Ez a kitűnő csapat a jekaterinoszláwi 12. ulánuszred lövészosztályaiból alakult s az ezrednek már a Pripjatj mocsárvidéken is alkalma volt velük vitézségét összemérni. — Az oroszok csak kis távolságra mentek vissza s az új állásba előrevitték tartalékjaikat és egy könnyű ágyús ütegüket, mely szinte pergőtűszerűen lőtte az állást és a mögöttes területet s az ezredparancsnokság harcálláspontján is több sebesülést okozott. — 910-kor *Baintner* alezredes utolsó tartalékát a *Márton-századot* is a Stermninára rendelte, ahol négyóra hosszát tombolt a harc s az orosz gyalogság négyszer kísérelte meg az elvesztett állás visszafoglalását. — Mindkét fél rendkívül nagy veszteséget szenvedett. *Matavovszky* zászlós *Kovács* őrmester, tizenöt huszár hősi halált halt, *Popovics* törzsőrmester és harminchárom huszár megsebesült. — A támadás folytatására egyelőre gon-

dőlni se lehetett. — Az ezred helyzete 10-én este a mellékelt vázlat szerint alakult:

Telefonon, majd 12-én írásban is az alábbi dicséret érkezett: „A 11. honvéd-lovashadosztálynak és a hozzá beosztott 50./IV. és 30./III. honvéd-zászlóaljnak úgy az öntevékeny, erélyes magasabb vezetésért, mint a jó csapatvezetésért, mely nagy hozzáértése és a mindenkori helyzet okos kihasználása folytán a csoportparancsnokság elgondolásával mindenkor egye-

Helyzet, 1917. VIII. 10-én este.

zett; legteljesebb elismerésemet fejezem ki. — A derék csapatoknak köszönöm, hogy nemcsak a csapatainknál hagyományos katonaeményüket, a vitéséget bizonyították be, hanem jókedvüket és közszellemüket a szakadatlanul fellépő terep és előnyomulási nehézségek ellenére is mindenkor megőrizve, minden követelménynek fényesen eleget tettek. — Ezt a paran-

csőt csoportom minden csapatának ki kell hirdetni. — Kapják; 11. honvédelovashadosztály, XI. hadtest és Schwer tábornok. — Krausz altábornagy.”

A 11-re virradó éjtszaka mérsékelt lövöldözéssel telt el. — Az orosz állás száz-százötven lépésre volt, ami éberséget parancsolt annál is inkább, mert a megfigyelők azt jelentették, hogy a Humora patak völgyébe számottevő erősítés érkezett. — Öt század a lövészárokban éjjelezett s egy-egy szakasz tartalékot állított maga mögé; egy század és négy géppuska pedig ezredtartalék volt a közép mögött. — A 245-kor érkezett intézkedés értelmében a támadást folytatni kellett. *Baintner* alezredesnek különböző utakon a *Gernitz* 922 irányába egy tiszti- és egy altiszti-, a *Rogoz*a felé pedig egy tisztijárórt kellett küldenie felderítésre. Ezek egybehangzóan megállapították, hogy az orosz állást nagy erők szállták meg s az a gerincen lévő elhajlásnál az ezred arcvonala előtt a legerősebb.

Az orosz tüzérség pirkadattól 8 h-ig igen élénken lőtte az ezred állását. A géppuskatűz is megélénkült s a hajlatból az oroszok ismételten ellentámadásra indultak; a huszárok azonban minden megmozdulást a csirájában elfojtottak. Különösen *Kodácsi* őrmester magaslott ki példás vitézségével. *Molcsán* hadnagy gyalogsági-ágyúí és a géppuskák is megtették a magukét. Az egyik gyalogsági-ágyú egy géppuskával összeműködve, szétlőtt egy orosz géppuskát, amivei a muszkák támadó kedvét sikerült némileg lelohasztani. Tüzérségünk is kapott löszert és hajnaltól hatásosan lőtte az orosz állást és lövegállásokat. — A *Beöthy*- és az *Apor*-század délelőtt is több ellentámadást vert vissza, délután pedig *Apor* százados azt jelentette, hogy az ellenség előtte újabb erőket von össze: *Hegedűs* tábornok erre elrendelte, hogy a csapatok egyelőre elért állásaikban maradjanak, de arcvonalaik előtt alapos felderítést végezzenek és az ellenséget szakadatlanul nyugtalanítsák.

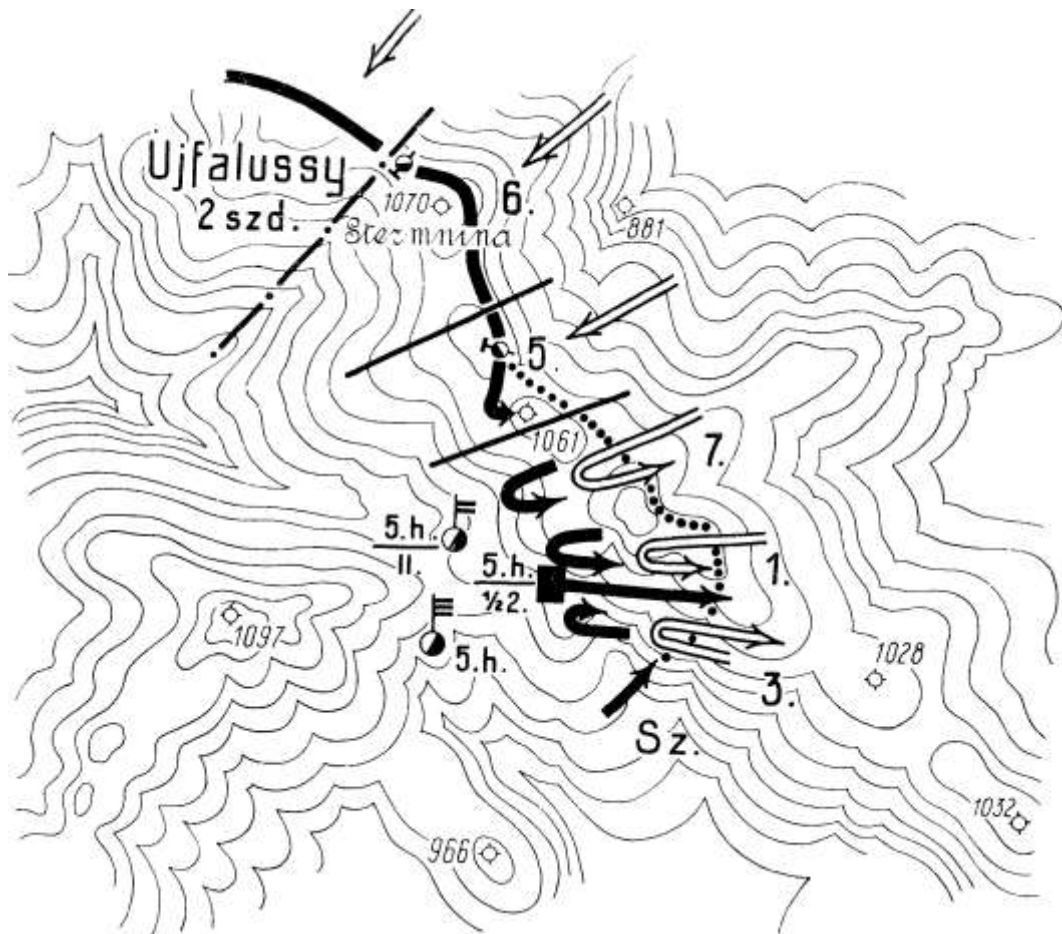
Ennek értelmében *Baintner* alezredes úgy intézkedett, hogy az *Apor*- és *Beöthy*-századok elé nyugtalanításra és az ellenség erejének erőszakos felderítésére három erős járőr menjen előre. — Ugyanakkor a *Gárdony* főhadnagy vezetésével délután *Kassáról* beérkezett huszonegy fő pótlást is elosztotta a századok között, melyek létszáma és parancsnoklási viszonya ezzel a következőképpen alakult:

1. század: 118 fő, <i>Apor</i> százados,	5. század: 119 fő, <i>Gárdony</i> főhadnagy,
2. „ 120 „ <i>Márton</i> százados,	6. „ 118 „ <i>Dány</i> hadnagy,
3. „ 118 „ <i>Beöthy</i> hadnagy,	7. „ 118 „ <i>Barakovich</i> hadnagy.

Amikor *Apor* százados még a támadást elhalasztó intézkedés kiadása előtt jelentette az oroszok támadásra készülődését, egyszersmint engedélyt kért arra is, hogy a muszka támadást az állásban várhassa be s csak ha azt az ugyanakkor kért ezredtartalék (*Va Márton-század*) segélyével visszaverte, kelljen ellentámadásra mennie.

Baintner alezredes, mint tudjuk, azonnal megtette eredménnyel járó jelentését s ugyanakkor két század erősítést is kért, amit *Hegedűs* tábornok a dandártartalékból azonnal útba is indított. — Az erőszakos felderítésre

rendelt járőröknek azonban ki kellett 163°-kor menniök s azok hősiességükkel be is törtek a muszka állásba, ahol igen elkeseredett kézitusa került a sor, de az oroszok támadáshoz fejlődött leküzdhetetlen túlereje elől kénytelenek voltak visszavonulni. Az oroszok nyomon követték őket s elseprő túlerejükkel betörték az erdő és a visszavonuló járőrök által kilövéseben gátolt *Apor-* és *Beöthy-század* vonalába.

Helyzet, 1917. VIII. 11-én 1645-kor.

A három irányból előretörő túlerő elől azok kénytelenek voltak fától-ig hátrálva visszavonulni. — Utolsónak *Apor százados* hagyta el a fedezéket, aki elszenvedett gránátnyomása dacára sem feledkezett meg a pillanatok alatt lefolyt eseményeket telefonon jelenteni s kérni a *Márton-élszázad* haladéktalan ellentámadásra indítását. Az erdei visszavonulás alatt sajnos a kötelékek, az összeköttetés és a rend mindjobban felbomlottak, úgy, hogy mire *Márton százados* a hegyoldalban megjelent, elég reménytelennek látszott a helyzet.

Márton százados a sebesülteket újokra bocsájtva, a hátrálókat visszafordítva, végül szembe találkozott *Apor* századossal is, aki, a szerinte megelőzhetőnek vélt kudarc feletti bosszúságában, szintén reménytelennek látta már a helyzetet. *Márton* százados elszánt nekiindulása azonban ebben a mindenkor messze kimagasló bátorságú kiváló katonában is pillanatok alatt visszaváltotta a tetterőt s mint rangidősebb a visszafordított emberek és a tartalék élére állva, *Márton* századost az északról szomszédos századok visszafordítására küldte, maga pedig nekitámadt az ellenségnek; mely az erdei bizonytalanságban egetverő ordítással és puskaropogással meginduló ismeretlen erejű támadástól meglepve, megfutamodott. — Ugyanez történt a *Márton* százados által visszafordított északi századoknál is s így az ezred önerejéből teljesen visszafoglalta elvesztett állását. A kért két század erősítés csak ezután érkezett be.

A siker oroszlánrésze kétségtelenül a *Márton* századosé, aki felismerve a legválságosabb pillanatot, nem engedte magát a környező hangulat által befolyásoltatni, hanem még idősebb bajtársa véleményét is figyelmen kívül hagyva, igazi katonához méltó eltökéltséggel nekiindult a túlerejű ellenségnek. Mikor pedig látta, hogy a helyszínen többé nincs rá szükség, oda sietett, ahol példaadó megjelenésével legtöbbet használhatott. Le kell azonban szögeznünk, hogy rajta kívül mindenki más is megtette kötelességét, éppen ezért ez a csatanap, bár sok veszteséggel, sőt átmeneti kudarccal is járt, egyike marad a résztvevők és az ezred legragyogóbb emlékű napjainak.

Ennél a csetepaténál *Cséry* zászlós könnyebben, az ezred egyik legvitézebb altisztje *Kodácsi* őrmester pedig, ki a háború folyamán többszörösen kitűnt vitézségével; súlyosan megsebesült. A legénységből harmincketten hősihalált haltak, nyolcvanötén megsebesültek, negyvennégyen eltűntek. *Apor* százados gránátnyomást kapott, de ezzel mitsem törődve tovább harcolt.

Két orosz tiszt, egy önkéntes és egy közember esett az ezred fogságába. Ezek egybehangzóan azt vallották, hogy a támadást tizenkét lovaslövészszázad, huszonnégy géppuska és némi gyalogság hajtotta végre, ami egyáltalán nem hangzott hihetetlennek, mert a huszárok a harc elültével százhetven orosz holttestet temettek el. Az ezred zsákmánya két géppuska, egy rakás puska, igensok lőszer és felszerelési cikk volt.

A nagy vihar után nyugalmasabb napok következtek.

IV. FEJEZET.

Állásharc Bukovinában.

A júliusi támadással *Kerenszki* teljesen kiadta erejét. Hangos szóval hirdette ugyan, hogy a végső győzelemig kitart az entente oldalán, az orosz nép azonban elkanyarodott tőle s olyan vezér mögé sorakozott, aki azonnali békét ígért; ez pedig *Lenin* volt.

Lenin forradalma után a haderő széttölése gyors ütemben haladt. November 26-án *Krylenko* népbiztos, az orosz haderő főparancsnoka azzal a kérdéssel fordult a német legfelsőbb hadvezetőséghez, hajlandó-e a fegyverszünet megkötésére? Erre december 2-án Brest Litovskban megkezdődött a tárgyalás s 15-én aláírták a fegyverszüneti szerződést, majd 1918 tavaszán megkötötték a békét is. Románia szintén békét kért s így a központi hatalmak keleti arcvonala 1918 május elsejével úgyszólván feloszlott. A németek nyugaton, mi pedig az olasz harctéren alkalmaztuk a felszabaduló csapatokat.

De térjünk vissza az ezredhez: A Stermnina visszafoglalásáért *Baintner* alezredes az ezred minden tagjának köszönetet mondott.

A csata lezajlása után az 1. század létszáma nyolcvanegy, a 2-é nyolcvannyolc, a 3-é száznyolc, az 5-é százegy, a 6-é százkilenc, a 7-é kilencvenöt fő volt. A legnagyobb veszteséget az Apor-század (37 fő) és a *Márton*-század (32) fő szenvedte, — 12-én *Ráróssy* zászlós bevonult, *Zsoldos* zászlós betegen hátrament.

15-én *Hegedűs* tábornok végigjárta az ezred állását s a védővonal megválasztásával és megerősítési munkálataival meg volt elégedve. E napon az ezredparancsnokságnál a jelenkor legnagyobb magyarja, *gróf Tisza István* ezredes, a 2. ezred újonnan kinevezett parancsnoka tette tiszteletét. — Az a végzetes párbeszéd, melyet a tapasztalatlan fiatal király a tűzvészől elpusztult Gyöngyösre utaztában Magyarország ezen *Clémence aux-jával*, vagy *Loyd George-ával* a vonatban folytatott, a Monarchia sorsát végzetesen megpecsételte. A király elejtette *Tiszát*, aki erre oda ment, ahol még használhatott a hazának. — Végzetes idők az olyanok, ahol egy ekkora szellem- és jellemóriásnak csak a harctéren jut már szerepe; mert bár igaz, hogy *gr. Tisza István* ezredparancsnoknak is olyan volt, mintha gyermekkorá óta csak katonának készült volna, ilyen katona azonban akadt sok más is; *gr. Tisza István* a politikus és államférfi azonban csak egy volt s azt nem lett volna szabad a harctéren kitenni az életveszélynek. — A Monarchia szezere nélküle kátyúba is jutott, holott ő volt az egyetlen, aki vasakaratóval és erélyével a forradalmár-epigonokat össze tudta volna zúzni.

16-án *Kerekes* hadnagy aknavető-szakaszparancsnoknak bevonult az ezredhez. — 17-én két 15 cm. aknavetőt az ezred jobbszárnyán beépített és 18-án belötte magát. Ugyané napon két légi aknavető is állásba ment. *Gaal* főhadnagy az egyesített vonat parancsnoka lett. *Sárkány Gyula*, *Dinner Béla*, *Petravich Gyula*, *Linner Jenő*, *Zichy János*, *Zichy Manó*, *Cséry Miklós* és *Koller Jenő* hadnaggyá léptek elő.

19-én *Apor* százados *Apor* altábornagy temetésére nyolc napi szabadságot kapott. Századát a sebesüléséből felépült *Cséry* hadnagy vette át. — A 9. ezred egy százada 19-én felváltotta a 3. századot, 20-án pedig egy másik százada az 1. századot.

21-én *Hegedűs* tábornok megint végigjárta az állást. — 23-án a balszárny századot kivették az állásból s az a balszárny mögött tartalék lett. Állását a 2./I. félezred vette át. — A 2./II. félezred 25-én a *Hegedűs-csoport*

jobbszárnyáról a balszárnyra került, ahol a 2. ezred két félézrede *Tisza* ezredes parancsnoksága alatt egyesült. A 2./II. félézred állását három nap alatt végrehajtott lassú jobb felé tolódással, az ezred vette át. — 22-én és 23-án a *Beöthy-* és *Cséry-század* felváltotta a két 9. ezredbeli századot s ezek ezredükhöz bevonultak.

24-én 1030-kor az ezrednél a 18./6. üteg megfigyelőjét *Löbl* tüzérszázalóst golyó találta; segélyhelyre szállítás közben meghalt. — 27-én az ezred Herincséről tizennégy fő pótlást kapott; elosztották a századok között.

30-án *Bernáth* hadnagy súlyosan, *Beöthy* hadnagy könnyen megsebesült. *Bernáth* hadnagy másnap belehalt sérülésébe.

Szeptember 1-én *Apor* százados bevonult s átvette az 1. század parancsnokságát. — A megbetegedett *Lisznyai* hadnagy helyett szeptember 3-án *Márton* százados vette át a műszaki századot s a 2. század parancsnoka *Cséry* hadnagy lett. — 4-én *Hajnyi* őrnagy bevonult, de a hadosztályparancsnokság 5-én a 3. ezred parancsnokságával bízta meg. Ugyancsak hadosztály rendeletre adta át *Ghyczy Béla* őrnagy, a dandár-vezérkari-tiszti teendőket *Benkő Béla* 9. ezredbeli főhadnagynak.

6-án *Szentlélek* *Jenő* hadnagy betegen hátra ment. A II. félézred segédtiszti teendőit az aratási munkáról negyven huszárral ugyanekkor bevonuló *Dr. Linner* hadnagy vette át. — *Gróf Herberstein* altábornagy, a lovashadtest parancsnoka, megszemlélte az állást s megdicsérte az ezredet.

10-én az orosz tüzérség a rendes lövedékmennyiség sokszorosát lőtte az állásra s úgy látszott, hogy támadást készít elő, ezért *Hegedűs* tábornok a műszaki munkát beszüntette és szigorú készültséget rendelt, de estére a tüzérség elhallgatott s a gyalogság sem mozdult. — A következő napok még az eddigiekénél is csendesebbek voltak.

12-én *Dr. Csernáth* hadnagy táviróosztag parancsnok szabadságra ment. *Szontágh Zoltán* hadnagyot a hadseregfőparancsnokság felmentette a szolgálat alól. — 13-án Herincséről százhuszonnégy fő pótlás érkezett. Elosztották a századok között — *Ghyczy Béla* őrnagy bevonult a dandártól és *Szmrecsányi* századostól átvette az I. félézred parancsnokságát, aki viszont a szabadságra távozó *Polgár* századostól vette át a II. félézredet. — *Kövesdy* hadnagy bevonult. — 16-án *Putti* főhadnagyot Wienerneustadtba repülőtanfolyamra vezényelték.

18-án *Baintne*[^] alezredes szabadságra ment; az ezredparancsnokságát *Ghyczy* őrnagy, az I. félézredet *Apor* százados, az 1. századot *Schustler* hadnagy vette át. — 19-én tiszti-hiány miatt az egyesített vonat parancsnokát, *Gaál Ödön* főhadnagyot az állásba rendelték s a 3. század parancsnokságával bízták meg.

22-én *Ghyczy* őrnagy szabadságra ment s az ezredparancsnokságát *Gróf Tisza Kálmán* őrnagy vette át. — 23-án *Krancsik Ferenc* utász hadnagy bevonult az ezredhez s a szabadságra távozott *Márton* százados helyett a tábori erődítési munka irányítását átvette. *Dinner Béla* hadnagyot huszonnégy huszárral a hadosztályhoz rohamtanfolyamra vezényelték. 24-én

Gaszner hadnagy Zsibóról bevonult s az egyesített ütközetvonal parancsnokságát átvette. *Beöthy* hadnagy sérüléséből felépült s a 3. századot *Gaál* főhadnagytól átvette. — Utóbbi 27-én az 1. század parancsnoka lett, mert *Schustler István* hadnagy szabadságra ment. — 28-án *Koller* hadnagyot századparancsnoki tanfolyamra Husztra vezényelték. *Dr. Otter János* főorvos szabadságról bevonult; *Czeplédy Gyula* főhadnagy élelmező tiszt az ezrednél szolgálattételre jelentkezett. — 29-én *Mosdóssy József* zászlós nyolcvanöt főnyi munkásosztaggal az ezredhez bevonult. Herincséről is érkezett tizennégy fő pótlás: elosztották a századok között.

Október 1-én *Hegedűs* tábornok ideiglenesen átvette a 74. gyaloghadosztály parancsnokságát, *Flohr* ezredes helyettesítette a dandárparancsnoklásban. — 3-án *Zichy János* hadnagy szabadságról bevonult. — 5-én *Cséry* hadnagyot gáztanfolyamra Bécsbe vezényelték; a 2. századot *Zichy* hadnagnak adta át. — 6-án *Márton* százados bevonult s átvette a műszaki századot. — 10-én a méneskartól bevonult *Jekelfalussy Pál* százados átvette a 7. századot. Annak eddigi parancsnoka *Barakovich* hadnagy az I. géppuskásszázad parancsnoka lett.

11-én 1530-kor egy kb. nyolcvan főnyi orosz osztag közeledett a 2. század állása fele. *Mann Dénes* hadnagy szakaszával a bekerítésükre előre ment, mire azok gyorsan visszavonultak. — *Polgár* százados szabadságról bevonult s az I. félezredet a szabadságra távozó *Apor* századostól 12-én átvette. — 16-án *dr. Csernáth* hadnagy távirószakaszparancsnok vonult be. — 17-én pedig *Ghyczy* őrnagy s az ezredparancsnokságot *Tisza* őrnagytól átvette. *Monlisko István* hadnagy a 2. század parancsnoka lett. — 19-én *Vajay* hadnagy, a szabadságra készülő *Péczely* százados helyettesítésére, az ezredtörzshöz bevonult. *Hajnik* hadnagyot századparancsnoki tanfolyamra, Husztra vezényelték.

23-án *Baintner* alezredes szabadságról bevonult, *Ghyczy* őrnagy az I. félezred parancsnoka lett, *Polgár* századost a 3. ezredhez visszahelyezték. *Péczely* százados szabadságra ment. *Pekáry István* főhadnagy a géppuskás tanfolyamról bevonult és az I. géppuskásszázad parancsnoka lett. — *Dány Imre* hadnagnak a király a III. osztályú katonai érdemkeresztet adományozta, *Dezső Zoltán*, *Szentlélek Jenő*, *Dr. Cseley János*, *Vajay Károly* és *Molcsán Kálmán* hadnagyot pedig legfelsőbb dicső elismerésében részesítette. — 24-én *Diószeghy Aladár* százados bevonult az ezredhez s az ezredsegédtiszti teendőket átvette; *Vajay Károly* hadnagyot a 2. ezredhez helyezték.

1917 október 24-e olyan napja az osztrák—magyar hadseregnek, mint 1915 május 2-a, a gorlicei diadal napja. — A nagyobb és minden tekintetben jobban ellátott olasz haderő 1915 június 23-a és 1917 szeptember 12-e között tizenegy irtózatosszerű erőfeszítést tett arra, hogy az osztrák-magyar haderő ércfalán áttörve az olasz nemzeti álmokat valóra váltsa. A rendkívül nagy vér- és anyagi áldozat árán azonban alig foglaltak el valamit s *Cadorna*, az olasz vezérkar főnöke csak azt könyvelhette el, hogy sikerült erőink egy részét két esztendőnél tovább lekötnie. Az osztrák-magyar haderő a 11.

Isonzó-csata lezajlása után október 24-én két német hadosztály segítségével Flitschnél, Karfreitnál és Tolmeinnél egyszerre három ponton, áttört az olasz arcvonalon s ezzel megindult a szövetséges haderő, Piaveig tartó diadalútja. — Ez a 12. Isonzo-csata a világtörténelem legnagyobb győzelmei közé tartozik. Az olaszok vesztesége emberben és anyagban felbecsülhetetlen volt. Hire órák alatt elterjedt az egész világon s amilyen örömet szerzett a mi oldalunkon, olyan izgalmat okozott a túoldalalon. — Pétervárra erélyesnél-erélyesebb felszólítások mentek arra, hogy „*tehermentesítő*” hadjáratot kezdjenek, de *Kerenszki* tekintélye ekkor már alá volt ásva, az orosz haderő pedig egységes, nagy vállalkozásra többé nem volt kapható.

7. hadseregparancsnokságunk 25-én szigorú harcászultséget rendelt s ennek alapján előljáró XI. hadtestünk is kiadta rendelkezéseit; minek folytán 27-től kezdve az ezrednél csak a legszükségesebb műszaki munkát végeztek s a tartalékok a legszigorúbb készülségben álltak. 27-én *Montskó* hadnagy is kiment hatvan főnyi különítménnyel az állás elé, hogy az ellenség erejét és szándékát kifürkessze s bár járőrei 28-án reggelig kinnt voltak s egészen a muszka akadályhálózatáig jutottak, nyugtalanító jeleket nem észleltek. Az oroszok harmonikaszó mellett békésen énekelgettek.

A következő napok is csendben múltak el. Legfeljebb járőrcsatározás folyt, de az oroszok már az első puskalövésre többnyire visszavonultak; azt azonban nem tűrték, hogy a huszárok állásukat megközelítsék s röpcédulákat helyezzenek el a drótakadályon; mert ezek az oroszországi helyzetet ismertették s megmagyarázták a derék muzsikoknak, hogy immár hasztalanul és céltalanul ontanak vérüket. Az orosz magasabb parancsnokságok védőjüket tűztek ki a röpiratterjesztők fejére, mégis megesett, hogy békésen megvárták míg a járőr elhelyezi az izgató olvasmányt s távozása után möhön szétkapkodták azt. — A forradalom *megettette* a magát.

A Stermnina elfoglalásáért a király *Baintner* alezredest a Lipót-rend lovagkeresztjével, *Márton* századost a III. osztályú Vaskorona-renddel, *Apor* századost másodízben a III. osztályú Katonai érdemkereszttel, *Herceg Imre* főhadnagyot és *Beöthy Zsigmond László* hadnagyot III. osztályú Katonai érdemkereszttel. *Barakovich* hadnagyot Signum Laudis-szal tüntette ki. A kitüntetések november 6-án érkeztek. — 12-én *Jávorka Vendel* tábori lelkész szolgálatételre az ezredtörzshöz rendelték.

13-án az ezred harcos létszáma az alábbiak szerint alakult: harminc-hét tiszt, hét magasabb rangú altiszt, kilencszáznégyszáz legénységi személy. A harci gépek állománya: tizenhat géppuska, két aknavető, két gyalogsági-ágyú. — November eleje óta az orosz állásból hol könnyekig megható, hol vérpezsdítő orosz dalok hallatszottak; igen sok „*Z7rra/i*”-kiáltással megszakítva. Néha szólt a katonabanda is. Az elnyomatásra született jámbor muzsikok *Lenin* és *Troczkij* uralomrajutását ünnepelték...

A hadosztályparancsnokság november 14-én az alábbi rendeletet adta ki:*

* Op. Nr. 4013/1. Nem szó szerinti közlés.

1. A csapatok magatartása az oroszokéhoz igazodjék; ha az oroszok nem lőnek, a mi embereink se lőjjenek. 2. Orosz katonákkal kizárólag csak a „Nachrichten” (hírszerző) csapat tagjai érintkezhetnek és ezek is csak a két drót között akkor, ha az oroszok fegyvertelenül jelennek meg. 3. Az ezredek fegyverszünetet semmi esetre se köthetnek. 4. A csapatparancsnokok éberén ügyeljenek a legnagyobb fokú harckészültségre. 5. Az oroszokkal kezdeti tárgyalásról a szomszédokat értesíteni kell. 6. Röpiratoknak az orosz állás elé való kihelyezése közben a legnagyobb óvatosságot kell tanúsítani, mert előfordult, hogy az oroszok lesben álltak s az ilyen járőröket bekerítették és elfogták.

14-én Cséry hadnagy az ezredgázatiszti-teendőket átvette, a legénység gázálc felszerelését megvizsgálta és a hiány pótlását kérte. — 15-én Horváth Lajos főhadnagy bevonult s az 5. század parancsnokságát átvette. — 17-én Kövess Hermann vezérezredes, hadseregparancsnok szemlélte meg az ezredet s a látottak felett meglepedésének adott kifejezést. Koller hadnagy a huszti tiszti-tanfolyamról bevonult, Dezső hadnagy ugyanoda útba-indult. — 21-én Péczely százados bevonult és a 3. század parancsnoka lett. — 24-én Ghyczy őrnagy csapatvezetői tanfolyamra Marosvásárhelyre indult; az I. félezredet Apor százados vette át. — 26-án, két-heti ködös, hideg idő után leesett az első hó!

Baintner alezredes november végén összeíratta azokat az embereket, kik a háború kezdete óta megszakítás nélkül a harctéren szolgáltak. Az eredmény meglepő volt: hatvan huszár volt az ezredben, aki több mint három esztendőn át egyfolytában harcolt.

29-én érkezett a rendeleti közlöny, mely szerint Gaál főhadnagy századosá, Montskó, Beöthy, Dány hadnagy főhadnaggyá lépett elő. — Gaál századost még aznap a 6. század parancsnokságával bízták meg; Lévy hadnagyot pedig az 5. századhoz helyezték.

A hadosztályparancsnokság 18 h-kor telefonon az alábbiakat közölte az ezredparancsnoksággal: * 3. hadseregünk hírszerző tisztjei folyó hó 26-án és 27-én Lekucsenyi—Tentuluiban tárgyalást folytattak az orosz 11. hadsereg kiküldötteivel. Az orosz delegátusok kijelentették, hogy Oroszországnak szabadsága és fejlődése érdekében békére van szüksége; ezért szövetségeseit is felszólította, hogy kössenek azonnal fegyverszünetet. Ha azonban Anglia és Franciaország erre nem hajlandó, Oroszország a központi hatalmakkal, kiket különben is természetes barátainak tart, egyedül is megköti a békét. Kijelentették továbbá, hogy az új kormány, mely a népnek szabadságot, békét és földet hoz (sic!) oly erős, hogy senki meg nem buktathatja. Volt szövetségeseitől sem gazdasági, sem katonai téren nincs mitől tartania. Az új hadseregfőparancsnok — Krylenkó zászlós — folyó hó 26-án már a főhadiszállásra érkezett és a főparancsnokságot átvette. — 3 hadseregünk és az orosz 11. hadsereg közt — szólt

* Op. Nr. 4029/1. Nem szó szerinti közlés.

a lovashadosztály értesítése — *a fegyverszüneti tárgyalás folyik. A 7. hadsereggel szemben álló orosz seregrész eddig még nem kezdett tárgyalást.*

Ezen közlés a csapatokra igen kellemesen hatott. Az emberek már-már azt hitték» hogy itt a béke angyala olajággal a kezében. De a „nyugati kultúra megóvásáért” háborút kezdő nyugati hatalmaknak nem a nyugati kultúra megóvása volt a fontos, hanem az, hogy a mindenéből, még a csecsemőtáplálékból is kifogyott központi-hatalmakra rákényszerítsék a forradalmat s ennek révén a „nyugati kultúra” legnagyobb szegényét a legembertelenebb *trianoni*- és a többi Páris-környéki helységekről elnevezett békét.

29-én *Dinner Béla* hadnagy hatvanhat emberrel a hadosztály rohamfélezedetől bevonult az ezredhez, hogy rohamosztagával az állást megismerje és ott gyakorlatokat végezzen.

A december csendesen indult. Az orosz tüzérség alig lőtt s a gyalogság is tétlenül viselkedett; ezért az ezred sem bocsátkozott vállalkozásokba, csupán a felsőbbhelyről kapott röpcédulákat helyezte el az orosz drótakadályokon. — A muszkák már ilyenkor sem lövöldöztek.

6-án *Mann* hadnagyot a hadseregarcvonal-rohamzászlóaljhoz vezényelték, *Jóny* tábornok pedig gáztanfolyamra s utána szabadságra ment; ezért a hadosztályparancsnokságot *Hegedűs* tábornok-, a 2., az 5. ezredből és a 17. *Landsturm*-gyalogzászlóaljból álló *Hegedűs-csoport* parancsnokságát *Baintner* alezredes, az 5. ezredet pedig *Szmrecsányi* százados vette át. — Délután érkezett a *Habermami-csoport* Op. Nr. 910. rendelete, mely az *Arme Oberkomandó* közlését kivonatban a csapatok tudomására hozta. Eszerint: *Az oroszokkal december 7-én 12 h-kor kezdődő tíznapos fegyvernnyugvásiban állapotunk meg. A csapatok demarkációs-vonalat tartanak, amit tilos bármely félnek is átlépnie. Ha az oroszok fehér zászlóval, parlamenterként jelentkeznének, a hadosztályparancsnokságok döntését kell kérni; akik egyedül hivatottak a tárgyalásra.*

A hadosztályparancsnokság ehhez másnap hozzáfűzte, hogy az akadályhoz közeledő oroszoknak a legudvariasabban meg kell magyarázni, hogy a fegyvernnyugvási megállapodás értelmében demarkációs vonalat kell tartani. Ha az oroszok beszélgetésbe kezdenének, hangsúlyozni kell, hogy Ausztria—Magyarország és Németország nemcsak a béke megkötésére, hanem arra is hajlandó, hogy az oroszokkal szövetségre lépjen. Ilyen beszélgetést azonban a csapat semmi szín alatt sem folytathat, ezért minden ezred, szükség esetén félezed is szervezzen „*Nachrichten- Truppe*”-t (hírszerző osztagot), mely egy százados parancsnoksága alatt egy-két oroszul-tudó és hat-nyolc esetenként váltakozó huszárból álljon.

Az ezredparancsnokság a hírszerző osztag parancsnokságát *Péczely* századosra ruházta, akinek az egyre sűrűbben jelentkező s mind barátságosabban közeledő muszkákkal eléggé meggyült a baja, mert azok sehogysem akarták megérteni, mért nem barátkozhatnak annyira nyakló nélkül a mi embereink is, mint ők; a kommunizmus által felszabadított *korlátlanul szabadok*. Az orosz tiszték és közemberek részéről elhangzottak olyan kifeje-

lentések is, hogy nincs az a hatalom, mely őket a további harcra kényszeríthetné. — Mivel az oroszok az ezred állásának egyszerre több pontján is jelentkeztek, az ezredparancsnokság 9-én a II. félezrednél lévő *Jekelfalussy* századost is megbízta egy hírszerzőosztag alakításával. — Az oroszok is röpiratokkal kezdtek kísérletezni, de míg náluk a tisztek kezéből a csapat teljesen kicsúszott s a fegyelem a mélypontra hanyatlott, a mi csapataink megbízhatók és fegyelmezettek maradtak; noha az ezred legénységének tekintélyes része tót volt és megértette az agitációs beszédet. — 9-én megkötöttük a fegyverszüneti szerződést. — 10-én tizenkét fő különleges kiképzésű huszárból álló pótlás érkezett.

A 11-én érkezett rendeleti közlönyből igaz örömmel tudta meg az ezred, hogy békebeli és háborús első parancsnoka, kinek neve az ezreddel annyira összeforrt, a II. osztályú katonai-érdemkeresztet kapta. *Hegedűs* tábornoknak a személyéhez igaz katonaszívvel ragaszkodó tisztikar és legénység nevében *Baintner* alezredes szerencse-kívánatát fejezte ki. — *Szmrecsányi Adorján* százados megkapta a III. osztályú katonai-érdemkeresztet másodikban, *Molnár* százados gazdászati tisztet és *Dr. Csernáth* hadnagyot pedig Signum Laudis-szal tüntette ki a király. — 14-én *Dr. Schmolzer György* segédorvoshelyettes bevonult az ezredhez s az ezredorvosfőnöki tisztséget *Dr. Otter* főorvostól átvette; utóbbit a bécsi Militár Kommandóhoz helyezték át.

16-án Ő Felsége a király Borgó Prundra érkezett s oda az ezredtől *Márton* százados parancsnoksága alatt díszszázad ment. — 17-én *Ghyczy* őrnagy a csapatvezetői tanfolyamról bevonult s az ezredparancsnokságot *Szmrecsányi* századostól átvette. Utóbbi szabadságra ment. — 21-én *Kerekes Barnabás* hadnagy mint a *Háger* főhadnagy parancsnoksága alatt álló V» B. aknavető üteg egyik szakaszának parancsnoka, az ezredtörzshöz bevonult.

A negyedik harctéri karácsony a legszebb remény jegyében telt el: „*Nem lesz több harctéri karácsony!*” remélte mindenki, hiszen a legnagyobb ellenfél az orosz, már kidőlt a sorból. — (*És csakugyan nem lett több harctéri karácsony!* De akik a Magyar Hazát igazán szeretik, inkább még sok-sok karácsonyt a lövészárokból töltöttek volna, hogy csak az Ezeréves Magyar Haza megcsonkítását megakadályozzák.) — Éjfélkor *Jávorka* táborilelkész ünnepélyes karácsonyi misét celebrált.

Az 1917. év hátralévő napjai csendesen teltek el. Az oroszok Karácsony és újév között nem mutatkoztak, mire elterjedt az a hír, hogy románok váltják fel őket.

1918. január 1-én *Kövess* tábornagy, a 7. hadsereg parancsnoka az alábbi parancsot adta ki: „*7. hadsereg tisztjei és katonái! — Ha visszapillantunk az 1917. évre, a Kárpátok bércein lezajlott hősi küzdelmek és azok a dicsőséges, győzelmes csaták jutnak eszünkbe, melyekkel a 7. hadsereg a számban nagyobb ellenséget, rohanó árként üzte maga előtt egész a Monarchia határáig. — Amit magunknak és szép Hazánknak az 1918. esztendőttől várunk; ebben a kívánságban foglaljuk össze: „Isten tartsa, Isten őrizze apostoli királyunkat, „Károlyt, a békekirályt!” Ez a kíván-*

ság kísérjen mindannyiunkat a diadalmas befejezésig és ez a kívánság szálljon az új esztendő hajnalán elsőként égnék!”* A hadseregparancsnokság elrendelte, hogy ezt a parancsot mindenütt azonnal hirdessék ki.

4-én a seregcsoport parancsnokságtól az alábbi búcsúparancs érkezett: *Táboriposta 131. 1918. január 3. — A 11. honvédelovashadosztály ki lép a csoport kötelékéből. — A július-augusztusi támadó hadműveletet, — mely e hősi hadosztálynak a nehéz hegyes terepen alkalmat nyújtott annak bebizonyítására, hogy a gyalog harcoló lovasság lendülete nem marad el a gyalogságé mögött — a 11. honvédelovashadosztály kimagaslóan vitéz és példatadó módon hajtotta végre. — A pihenés nélkül védőállásba kerülő lovashadosztálynak állásharcban is kiváló volt a működése s ez a vezetők körütekintésén és erélyén kívül annak a vasfegyelemnek köszönhető, amely ezt a hadosztályt kezdettől fogva jellemezte. — A románok által kezdett hadjárat elején lefolyt 1916. októberi támadás, a kárpáti harcok, az 1917. évi július-augusztusi támadó hadművelet és a Wamától északkeletre vívott állásharcok a hadosztály történetének babérlevelei maradnak. Sok szerencsét a derék lovashadosztály további útjaihoz. A Mindenható vezesse vezetőit további szép eredményekhez, egészen a győzelmünkig. — Habermann s. k. tábornokszernagy.*

Január 9-én reggel a 300. honvéd-gyalogezred III. zászlóalja a II. félézredet az állásban felváltotta s az az ezredtörzsszel és a II. géppuskászázaddal, kegyetlen hóföregtetgben Pojana Mikulira indult, ahova rendkívül fáradságos menettel 1530-kor érkezett. A géppuskászázad azonban csak 2130-kor érte el a falut; miután útközben két lova a fáradságtól elhullott. — Ezzel a hadosztály kivált a XI. hadtest kötelékéből.

Az ezred menetlépcsői 10-én és 11-én Pojana Mikulin és Mardzinán át Unterwikowra mentek s itt laktáborba szálltak. A napok a ruházat és felszerelés kijavításával, fegyelmező- és lövőgyakorlatokkal, egészségügyi vizsgálatokkal és tisztálkodással teltek. — 15-én *Szmrecsányi* százados bevonult s a II. félézred parancsnokságát átvette. *Baintner* alezredes két napi szabadságra ment, ezalatt *Ghyczy Béla* őrnagy helyettesítette. — 16-án *Hajnik* és *Koller* hadnagy szabadságról bevonult s 17-én *dr. Balogh* főorvos is; *dr. Schmolzer György* segédorvoshelyettest áthelyezték a 3. ezredhez. — 18-án *Mann* hadnagy a nyárádszeredai rohamtanfolyamról bevonult, *Cseley János* hadnagyot a gáztanfolyamra vezényelték.

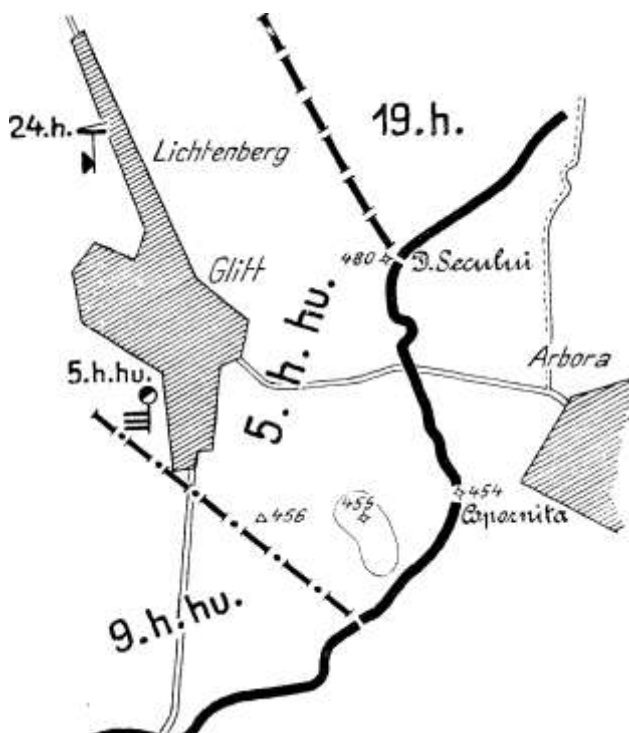
19-én *Hegedűs* tábornok átvette *Jóny* tábornoktól a hadosztályparancsnokságot. — 20-án *Zichy Manó* és *Pataký* hadnagy *Szakolyi* zászlóssal a radauci szakaszparancsnoki tanfolyamra ment. *Somló* főhadnagy a póttesttől bevonult s a szabadságra távozó *Apor* századostól átvette az 1. századot. *Beöthy* főhadnagy betegen távozott.

24-én *Ghyczy* őrnagy, *Szmrecsányi* és *Márton* százados, *dr. Csernáth* és *Zichy János* hadnagy az új állásba ment, annak átveendő szakaszát meg-

* Nem szó szerinti közlés

tekinteni és felosztani a félézredek és századok közt. — 2350-kor *Baintner* alezredes bevonult és ezrede élére állt.

29-én *Fabini* altábornagy *Hegedűs* tábornok kíséretében megszemlélte az ezredet és teljes megalégedését nyilvánította. — Február 2-án az ezred 8 h-kor Unterwikowról indulva, 1230-kor Mardzinára érkezett, hogy 3-án Glittre folytassa menetét. — 4-én 6 h-kor az ezredtörzs, a távíró-szakasz és az egészségügyi személyzet Lichtenbergen át az új állás felé indult s 8 h-kor a 30. honvéd-gyalogezredparancsnokság harcálláspontjára érkezett. A felváltás megkezdődött és még délelőtt minden baj nélkül be is fejeződött.

Helyzet, 1918. II. 4.

Alig foglalta el az ezred állását, jelentés érkezett, hogy Arbora községben románok vannak s a lakosság a „*felszabadítók*” elől a hadosztály állása felé menekül. A hadosztály azonnal elrendelte, hogy az akadályhálózat átlépésére a Stermninán kiadott intézkedések érvényesek, ezért a hírszerző osztagok a jelentkezőket összegyűjtötték és a hadosztályparancsnoksághoz kísérték.

5-én a dandárparancsnokság a tartalék egységes kiképzésével *Reők István* századost bízta meg; a hadosztály pedig elrendelte, hogy a csapatok a legnagyobb tartózkodással viseltessenek a románok iránt. — A románok

erejének és magatartásának kikémlésére hírszerzőosztagok mentek előre. Ezek parancsnokául az ezredparancsnokság *Koller* és *Zichy* hadnagyokat jelölte ki.

15-én az ezred a póttesttől kétszázhet fő pótlást kapott. Elosztották a századok között. — 16-án *Perényi* főhadnagyot parancsörtsízként a dandárhoz osztották be. — 18-án az 5./I. félezredet a 3. ezred II. félezrede felváltotta az állásban s az Mardzinán, laktáborban, hadosztálytartalék lett. — Egy-két nap múlva a legénység körében tömeges bélhurut és vérhas lépett fel, amit a hadosztály-egészségügyi főnök az ivóvíznek tulajdonított; azonnal intézkedett megfelelő ivóvíz iránt s ezzel a baj elharapódzását megakadályozta.

22-én a 24. dandár egész állását a 3. ezred vette át s a dandár Mardzinán laktáborba szállt.

A románok a béketárgyalásnál igen haboztak, ezért a központi hatalmak március 2-án 11 h-ra kénytelenek voltak a fegyverszünetet felmondani. A magasabb parancsnokságok, így az előljáró XVII. hadtestparancsnokság is nyomban intézkedett a támadásra. Minthogy azonban 2330-kor felsőbb helyről az az értesítés érkezett, hogy: „*Románia az összes békefeltételeket elfogadta; az előkészületek azonnal beszüntetendők,*” másnap semmi sem történt; míg nem a XVII. hadtest értesítette a hadosztályt, hogy a románok a békeszerződést mégsem írták alá s egyúttal megparancsolta, hogy a hadosztály folytassa az előkészületeket. A hadtestparancsnokság 4-én kiadott részletes intézkedése szerint a 43. és a 74. gyaloghadosztályoknak ahadikfalvai hídfőből kiindulva, a 40. honvéd-gyalog- és a 11. honvéd-lovashadosztálynak pedig a Szuczawától délre lévő D. Bugii és Csiota között kellett volna az ellenség vonalát áttörniök, hogy azután kelet-délkelet és dél felé előnyomulva, az ellenség erejét megtörjék és kettészakítsák.

Az ezredparancsnokság azonnal kiadta 5-ére a részletes támadóparancsot, de a románok meggondolták magukat és újabb tizennégy napi fegyverszünetet kértek. Erre az előkészületeket megint félbeszakították. Az ezred kiindulási-helyzetbe rendelt századai 7-éig az állásban maradtak, ekkor részben felváltották őket és Mardzinára mentek. — Március 25-én éjfélkor lejárt az újabb fegyverszüneti szerződés is, de a hadseregfőparancsnokság a sikeresnek ígérkező béketárgyalásra való tekintettel megtiltotta az ellenségeskedés megkezdését s 26-án hajnali 4 h-kor a románok alá is írták a békeszerződést.

A 11. lovashadosztály március 29-ével megint a XI. hadtest kötelékébe lépett s Batuschanán készen állt arra, hogy az olasz harctérre szállítsák. — Ezzel az ezred közel négy évig tartó dicsőséges szereplése az északi és keleti harctéren befejeződött.

Ezt megelőzőleg március 9-én az ezred a póttesttől százötvenöt fő pótlást kapott. A pótlással *Zsoldos* és *Éhn* hadnagy is bevonult. — 15-én *Kristó Demeter* táborilelkész az áthelyezett *Jávorka Vendel* táborilelkész helyére bevonult. — 16-án a hadosztály elrendelte, hogy az ezredek szervezzék meg

újból a 7. századokat. Az ezred ezen századának *Somló* főhadnagy lett a parancsnoka.

Április 15-én a XI. hadtestparancsnokság feloszlott s örökét, Czernowitz székhellyel a 7. „*General-Kommando*” foglalta el. — A május közepéig terjedő idő eseménytelenül telt el. *Baintner* ezredes és szabadsága alatt *Ghyczy* őrnagy nagyszabású harc- és fegyelmezőgyakorlatokat végeztetett az ezreddel és úgy a tiszttek, mint a legénység, felkészültek az olaszok elleni harcokra.

IV. RÉSZ.

Az olasz harctéren.

I. FEJEZET.

A Piave-menti 1. csata.

A központi hatalmak erőviszonyai az egész háború alatt 1918. év tavaszán voltak a legkedvezőbbek. Az orosz és a román arcvonala összeomlott, az angol-francia támadás csődöt mondott s az 1917. év őszén Piavéig visszavert olasz egyelőre nem is gondolhatott támadásra. — Mindenhol ellenséges földön állottunk s míg 1917. áprilisában a központi hatalmak háromszázharminc hadosztályával szemben négyszázhatvan entente hadosztály harcolt, 1918. márciusában a központi hatalmak háromszázötven hadosztályának már csak kétszázötven entente hadosztállyal kellett megküzdenie. Az ententének viszont igen kedvezett a német bűvárhajóháború sikertelensége és az Amerikából érkező korlátlan mennyiségű ember- és anyagutánpótlás. Az is tény, hogy az entente hadosztályok felszerelése és élelmezése kitűnő volt, a központi hatalmak helyzete pedig hadianyag és élelemhiány miatt fokozatosan rosszabbodott. Ezért a központi hatalmaknak, ha nem akarták a háborút kimerültség miatt elveszteni, 1918. év tavaszán a győzelmet ki kellett csikarniok.

Nem vitás, hogy a döntést legegyszerűbben a francia harctéren vívhattuk volna ki. A német legfelsőbb hadvezetőség az 1917. november 3-i megbeszélésen kérte is a nélkülözhető osztrák-magyar hadosztályok odaállítását s erre ígéretet is kapott, de az ígéret ígéret maradt s a németek 1918. március 21-én a világtörténelem legnagyobb csatáját nélkülünk kezdték meg, mialatt a mi haderőnk elég tekintélyes része, északon, keleten és délnyugaton, csendes állásharcban tétlenkedett.

Az olasz elleni döntő támadás eszméjét báró *Hötendorfi Conrad* tábornagy, az olasz harctér legnagyobb ismerője, már 1918. márciusban felvetette s *Hindenburg* is arra kérte március 15-én — amikor már látta, hogy a francia fronton osztrák-magyar hadosztályokra többé nem számíthat — *Arz* vezérezredest, a cs. és kir. vezérkar főnökét, hogy kezdjen az olasz arcvonalon sürgősen tehermentesítő támadást, mert a tolmeini áttörés után odaküldött angol és francia hadosztályokat kezdik visszaállítani a nyugati harctérré. — Az olaszok elleni támadás gondolatát erre *Öfelsége* is elfogadta, de a támadás végleges tervét sok megbeszélés előzte meg.

Conrad a hegyekben küzdő 10. és 11. hadseregből álló hadseregcsoport parancsnoka, a főtámadást az Astico és a Piave között északról tervezte, meg akarta verni a 4. és 6. olasz hadsereget, hogy ezzel a Piavenál harcoló olasz 3. és 8. hadsereget elvágja és tönkre tegye, amihez a rendelkezésére álló tizenöt gyaloghadosztályon és egy lovashadosztályon felül még tizenhat gyaloghadosztályt és két lovashadosztályt kért. — Ezzel szemben *Boro-ovic* tábornagy, a Piave mellett harcoló 6. és Isonzó hadseregből álló seregcsoport parancsnoka azt állította, hogy csak az ő arcvonaláról a Piaven át Treviso irányába végrehajtott nagy támadás ingathatja meg az olaszok hegyi arcvonalát. — *Krausz* gyalogsági tábornok pedig a Garda-tó két oldalán javasolta a támadást.

Helyzet, a 2. piavei csata előtt.

Sok huza-vona után a hadseregfőparancsnokság úgy döntött, hogy *Conrad* is, *Boro-ovic* is főtámadást hajtson végre, sőt a Tonale szoroson át is két hadosztály törjön előre. *Conradot* azonban meghagyták abban a hitében, hogy a főtámadást csak ő hajtja végre. — Az erőt tehát szétforgácsolták ahelyett, hogy valahol határozott fölényt alkalmaztak volna. — De *Boro-ovic* maga is ellaposította a támadást, mert egyrészt St. Dona di Piavenál két hadosztállyal külön támadást készítetett elő, másrészt elrendelte, hogy a támadó főcsoport jobboldalának biztosítására a 6. hadsereg foglalja el a Montellót.

A hadseregfőparancsnokság csak április 21-én adta ki az erőelosztásra vonatkozó utolsó intézkedést. Ezért több hadosztály nem is érkezett meg

idejekorán, egyes hadosztályok pedig oly későn, hogy a támadás területét már kellőleg meg sem ismerhették. — A tüzérség egy része is csak a legutolsó napokon került állásba, ezért összműködése a gyalogsággal nem lehetett kifogástalan. A lóanyag kevés és gyenge volt. Siker esetén csak kevés üteg követhette volna a gyalogságot. A hegyekben harcoló 11. hadsereghez a meredek sziklákba vágott utakon; rosszul táplált, fáradt gyalogság éjjel hordta fel a löszert. A támadás előtt tehát pihentetés helyett még túl is erőltették a csapatokat.

A Ccmrad-csoport „Radetzky” a Boroevic-csoport „Albrecht” a Tonalén át támadó csoport „Lavine” rejtnevé alatt kapta ugyan pótlásait, de ez is hiába volt, mert az olaszok nemcsak terveinkről, hanem erőelosztásunkról is pontos értesítéseket kaptak. — A löszergyártásban beállt nehézségek miatt az előirányzott löszernek május végén csak a fele volt a hadseregnél és ennek is csak a fele az állásokban, ezért a támadás napját előbb június 1-ről 7-re, majd 11-re, végül 15-re kellett elhalasztani.

Boroevic tábornagy a Montelló elfoglalását József főherceg 6. hadseregére bízta s a nagy támadásnak a Montelló elfoglalása lett az egyedüli számottevő eredménye is, holott éppen itt lehetett legkevésbé sikerre számítani. Az eredményt azonban az hozta meg, hogy a folyón való átkelés gondosan elő volt készítve és a támadást főleg magyar csapatok hajtották végre.

Egy kiváló katonai írónk ezt írta erről az örökké emlékezetes magyar csatáról: *„A Piave nyugati partján közvetlenül a magasba felnyúló meredek és hatalmas olasz erők által védett Montelló hegytömbnek az elfoglalása, minden idők leghősiesebb, legdicsőbb és a hatalmas folyam akadályon az ellenség színe előtt kierőszakolt átkelés miatt kétszeresen nehéz vállalkozásai közé tartozik. Az összes vezetők, az összes csapatok, a gyalogság és tüzérség, a 11. lovashadosztálynak lóról leszállt lovasai, a műszaki csapatok, minden emberileg lehető megtettek és így a vállalkozás a benne résztvevőknek ügyessége, haláltmegvető bátorsága és legnagyobbfoku kötelességteljesítése miatt minden idők számára világító példának szolgálhat. Számunkra különösen azért értékes ez a vállalkozás, mivel végrehajtásában négy magyar hadosztály és pedig a 17. (nagyváradi), a 31. (pozsonyi) gyaloghadosztály, a 41. honvéd-gyalog hadosztály és a 11. honvéd-lovas hadosztály, a 13. (bécsi) lövészadosztállyal együtt vett részt, így tehát magyar kötelekeknek jut a dicsőség oroszánrésze.”* *

A harc lefolyásával és előkészületeivel már csak a ragyogó példa kedvéért is részletesebben foglalkozunk.

A Piave a hegység utolsó nyúlványait Falze di Piave és Nervesa között 1000—2000 lépés széles völgyben töri át. — (Lásd a későbbi vázlatokat.) — Nyugati partján a Montelló emelkedik, keleti partján pedig a colfoscoi dombvidék terül el. A partok meredek, különösen a Montellonál, amely sok

* Riedl Lajos ny. áll. altábornagy: Az 1918 június 15-i osztrák-magyar és az októberi olasz támadás Magyar Katonai szemle, 1931. évi 6. füzet, 52. oldal.

helyen 50—80 méter magasságig bátyaszerűen határolja a folyót. Falzetől Nervesáig a Montello lábához majdnem mindenhol áthajózást gátló homokzátonyok futnak. Nervesától lefelé a vasúti hídig pedig a nyugati partot négy-méteres kőfal szegélyezi, amit pontonokról nem lehet megmászni. Helyenkint a keleti part is 15—20 méteres meredély, melyet a colfoscoi dombvidékbe mélyen benyúló sok szakadékszerű völgy hasít be s alig lehet rajta pontonbeszállásra alkalmas homokpadokat találni. A Montello oldala helyenként sziklás, kopár, nehezen megmászható, másutt erdős, bozótos, füves. A colfoscoi dombvidék talaja néhol kavicsos, vastag humusz, melyet itt-ott erdő, Falze környékén és a Zoccho szakadéktól délre gyér olasz kultúra fed.

A Piave Montellonál számos kavicsos szigetet alkotó tarfolyó (torrens); medrében minden esőzés után új zátonyok, új szigetek keletkeznek. Sodrának átlagos sebessége másodpercenként 3 méter s az többnyire a keleti parton van. A folyó fenekét könnyen-guruló kavics borítja, ami a horgonyvetést nagyon megnehezíti. A folyó szélessége szigetekkel együtt Falzenál 320 méter, Villa Jacurnál és Nervesánál 250 méter. A főág szélessége átlag 100 méter, mélysége 2—3 méter. — a XXIV. hadtest átkelési-területén seholsem lehetet a Piavén átgázolni. — A folyóhoz kevés jó út vezet. Ezeket az olaszok éjjel fényszórókkal bevilágították, ezért azokat burkolni kellett.

A Montello elfoglalását mindez nagyon nehéz vállalkozássá tette; a meredek partokat azonkívül számos kavernákba rejtett géppuska és 300—350 löveg is védte; gyors és tervszerű állásváltoztatást elősegítő számos előkészített váltóállásban. Minthogy pedig a szomszédos szakaszokból is 350—400 löveg működhetett közre; összesen 700—750 löveg ellenhatásával kellett számolnunk. — Mindazonáltal mégis Falze és Mina között kellett átkelnünk a folyón, mert Nervesától délre a kőfal, Falzetől nyugatra pedig a tüzéség oldalozó-tüze miatt lehetetlen volt az átkelés.

Montello elfoglalásához az első vonalban legalább három gyaloghadosztályra, igen erős tüzéségre, tetemes lőszerre, sok utász csapatra, csónak és hadihídanyagra volt szükség; ezért a támadásra rendelt XXIV. hadtestnek a kebelbéli 31., 17. és 13. hadosztály tüzérdandárain felül a 35., 37. és 41. honvéd-gyaloghadosztályok tüzérdandárait is alárendelték. — A XXIV. hadtest tüzésége ezzel összesen 616 lövegre emelkedett. Ebből nyolc volt 30*5 mozsár, kettő 38 cm-es tarack és négy volt 15 cm-es motoros ágyú. Ezen felül számított az összesen 126 darab 22 és 26 cm-es aknavető és a kezdetben csupán három darab repülőelhárító üteg; aminek kevés volta igen sok bajnak lett a kútforrása. A lőszer javadalmazás: ágyúnként 1000, tarackonként 400, 30.5 cm-es mozsaranként 200 lövés volt. A gázlőszer nagy része régi hatástalan kékkeresztes gránát volt, mely ellen az angol gázálcok teljes védelmet nyújtottak. Szállítás alatt volt ugyan 12,000 darab fekete és zöldkeresztes gázlövédék, mely ellen gázálc nem védett, ez azonban június 15-ig nem érkezett meg a harctérre. — Az északról szomszédos II. hadtestnél a 9. tüzérdandárból, a 8. és 11. lovashadosztály tüzéségéből (134 löveg) tüzércsoportot képeztek, melynek az előnyomuló 31. gyalog-

hadosztály támogatásán felül a Vidor és Sulder felől ható olasz ütegeket kellett lekötnie.

Minden hadosztály két-két ezredét küzdő csoportnak jelölték ki s ezeknek a küzdő dandároknak egy-egy hegyiágyús-szakaszt vagy üteget adtak kísérőtüzérség gyanánt. A hadosztályok 3. ezredei hadosztálytartaléknak, 4. ezredei hadtesttartaléknak voltak szánva. A keleti parton minden hadosztályból visszamaradó-géppuskákat és ütegeket jelöltek ki azzal a feladattal, hogy az ellenség géppuskáit küzdjék le.

Az első támadólépcsőnek kétrészes-pontonokon kellett átkelnie. Minden pontonra az evezős utászokon felül egy parancsnokot és húsz embert szántak.

A 17. hadosztály öt árkászszázadot, öt teljes hadihídkészletet, négy hídkészlet pontonjait és százhetven ladikot kapott, — a 13. lövész hadosztály négy és fél árkász-századot, hat teljes hadihídkészletet, három hídkészlet pontonjait és száznyolc ladikot, — a 31. hadosztály öt árkász-századot, öt teljes hadihídkészletet, három hídkészlet pontonjait és százhat ladikot kapott. — Hadtest-tartaléknak fél árkász-század, két teljes hadihídkészlet és négy hídkészlet pontonjai maradtak.

Május 1-én megkezdődött az előkészítő munka. — 28-án pedig megéröltető éjjeli-munkával az utászanyag és tüzérségi lőszer előreszállítása.

— Május 13-án, az 1. hadosztály, az olaszok figyelmének elterelése céljából a Tonálé szorosban támadást kezdett, de a magas hóban a támadás már május 14-én megakadt.

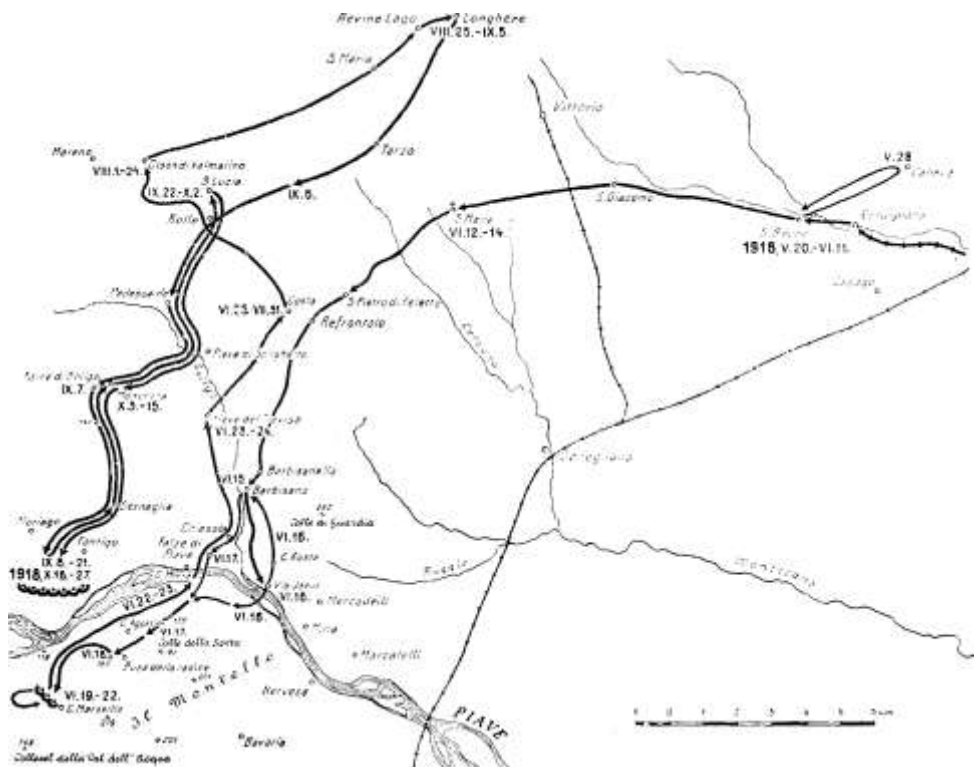
Június 13-án tartós esőzés kezdődött, ami a Piave vízszintjét rohamosan emelte. *Boroëvic* tábornagy, *József királyi herceg* és az Isonzó-hadsereg parancsnoka *Wurm* vezérezredes, a támadás elhalasztását kérték, a hadsereg-főparancsnokság azonban politikai okokra hivatkozva erről hallani sem akart.

A XXIV. hadtest három hadosztálya (jobbszárnyon a 31., középen a 13. lövész, balszárnyon a 17.) június 14-én elfoglalta a kiindulási helyzetet.

— A tüzérségnek 3 h-tól 410-ig az olasz ütegállásokat, tartalékok pihenő helyeit, a parancsnokságokat és a megfigyelő helyeket el kellett gázosítania; 410-től 610-ig a betörési területet rohaméretté lőnie; 610-től 740-ig a támadási terület fontos céljait és az egész területet lőnie s a munkát megsemmisítő tűzhullámmal befejezve a tüzet 740-kor hátrább vinni, hogy a gyalogság első hulláma betörhessen az állásba. — Az aknavetőknak 310-től az ellenség parti állásait és akadályövét kellett elpusztítania s a géppuskákat leküzdenie.

József királyi herceg és vezérkari-főnöke, sötétben akart átkelni a folyón, *Boroëvic* tábornagy azonban napfelkelte utánra rendelte azt. A XXIV. hadtest azonban akként intézkedett, hogy a gyalogság a tüzérségi tüzzel egyidőben kezdje meg az átkelést és a tüzérségi tűz áthelyezése után rohanja meg az olasz parti állásokat. — Ez tette lehetővé, hogy egyedül ennek a hadtestnek sikerült elviselhető veszteség mellett, egyiramban átjutnia a Piaven.

A vázolt előkészületek folyamán, a hadseregfőparancsnokság a döntő támadáshoz a 11. lovashadosztályt is leszállította az olasz harctérre. — Az 5. ezredet három vonat szállította. Az ezredtörzs vonata május 14-én délben, az I. félezredé 14-én délután, a II. félezredé pedig 15-én délben indult s május 20-án az egész ezred S. Roccoban volt. — A legénység a szállásait rendbehozta, ruházatát, felszerelését tisztította s 25-től fegyvelmező gyakorlatot is végzett. A sok repülő látása szokatlan volt a huszároknak. Nehéz volt őket rejtőzésre szoktatni. — 23-án *Grünfeld Pál* zászlós a nagyszöllősi tiszti tanfolyamról, 25-én *Molnár Antal* százados gazdasági tiszt szabadságról bevonult.

Az ezred útja, 1918. V. 20. — X. 27.

25-én délelőtt az ezred tisztjeit és önkénteseit az olasz terepen kövendő harcmódokra oktatták. Ismertették a francia harctéren sikeresen alkalmazott támadó- és védőharcot. — 27-én az ezred tizenkét utászból, hét sebesültvivőből és tizenhét távirászból álló pótlást kapott. — 28-án az ezred Canevára, új szálláskörletébe ment. — A helység kútjai azonban typhustól, istállóitakonykórtól fertőzöttek voltak, ezért még aznap visszarendelték az ezredet San Roccoba.

29-től az ezred századait a 41. honvéd-gyaloghadosztály tisztjei az olasz kultúrában való mozgásra és harcra tanították. Golyószóró, lángszóró, gép-

puska, akna- és gránátvető, gyalogsági-ágyú kezelést, kézigránát-dobást, gáz-álarccal való tüzelést s azt is megtanulták a huszárok, hogyan kell a repülőkhöz elöl elrejtőzni és hogyan jeleket adni a saját repülőknél. — 31-én a 12. honvéd-gyalogezred és a 41. gyaloghadosztály rohamzászlóalja Canevánál éles-lőszerrel harcszerű gyakorlatot végzett. Ezen az ezredtől is résztvett két tiszt. — A hadosztály tüzérségét tizenkét táboriágyúra és huszonnégy táboritarackra egészítették ki, (két osztály három-három üteggel) de június 1-én, a II. hadtest tüzércsoportjához vezényelték s a hadosztály csak június 24-e után rendelkezhetett ismét vele.

Június 1-én a Lago tavon tartott átkelési-gyakorlaton *Szmrecsányi* őrnagy parancsnoksága alatt a 2. század és a gyalogsági-ágyús-szakasz is részt vett. — 2-án *Baintner* ezredes, 5-én *Sárkány* hadnagy, *Somló* és *Gárdonyi* főhadnagy szabadságról bevonultak. — 4-én huszonnyolc ló pótlást kapott az ezred. — A rossz ivóvíz és a nagy hőség miatt a legénységből sokan bélhurutot kaptak. — 6-án Orsagonál a 2. ezred körlete fölött a repülőink egy olasz repülőgépet lelőttek. Az amerikai pilóta-tisztet sértetlenül elfogták.

7-én 10 h-kor *Boroevic* tábornagy megszemlélte a hadosztályt. Az 5. ezred a szemléhez teljes felszereléssel San Rocco és Cordignano között állt fel. *Boroevic* a látottakkal igen meg volt elégedve. Rövid beszédben kiemelte a hadosztály eddigi szép szereplését és buzdította a jövő küzdelmekre: „Rövidesen megindul nagy támadásunk, hogy Ő Felsége lába elé ismét egy darab ellenséges földet helyezzünk” — mondotta s ebből az olasz lakosság is megtudta, hogy rövidesen megkezdődik a támadás.

8-án a hadosztály csapatai *Baintner* ezredes parancsnoksága alatt Canevánál éles-lőszerrel harcgyakorlatot tartottak. A kiképzési ügyekben előljáró II. hadtest parancsnoka, *Krausz Károly* gyalogsági tábornok, végignézte a gyakorlatot és a huszárok magatartását igen megdicsérte. — E napon vonult be a pótszázadtól *Farkas* és *Hanusovszky* főhadnagy hetvenkilenc fő kézigéppuskás legénységgel és nyolc darab kézigéppuskával. *Dr. Barna Andor* segédorvost beosztották az ezredhez és miután már mindenki tudta, hogy támadás készül, elrendelték a szigorú levélcenzurát is. — 9-én *Havass* tábori lelkész San Rocco templomában misét mondott és a legénységet általános feloldozásban részesítette. — 10-én *Péczy* százados betegen távozott. Századát *Hanusovszky* főhadnagy vette át.

A 11. és 12. közti éjjel a hadosztályt a piavei arcvonal mögé, Scorigo környékére előrevonták és a XXIV. hadtestnek rendelték alá. — Az 5. ezred 11-én 2030-kor szakadó esőben indult. Giacomonál az előreküldött szállás-csináló, *Zsoldos* hadnagy várta az ezredet és San Mariába vezette, ahová átázva, sárosan 12-én 2 h-kor ért az ezred.

A hadosztálynak készen kellett lennie arra, hogy ha az „*Albrecht*” jelszót kapja, azonnal a Piavehoz mehessen; ezért 13-án három útvonalat szemrevételeztetett és jelöltetett meg. — 14-én a hadosztály parancsnokát, *Hegedűs* tábornokot és vezérkari főnökét, *Dobokay Béla* őrnagyot a XXIV. hadtestparancsnokság kiszemelt harcálláspontján a Colle di Guardia 262

Δ-on tájékoztatták a támadási tervről és a hadosztály mikénti alkalmazásáról. — Az ezrednek ekkor hét gyalogszázada volt, századonként kétszáz karabéllyal, két géppuskásszázada tizenhat géppuskával, tizenkét kézi-géppuskája, egy műszakiszázada, két gyalogságiágyúja, két gránátvetője, két lángszórója és egy fényszórója.

Az ezred tisztikarának névsorát az iratokból, sajnos, csak hiányosan lehetett összeállítani.

Ezredparancsnok: *Baintner Ernő* ezredes.

Ezredsegédtiszt: *Diószeghy Aladár* százados.

I. félezred:

Parancsnok: *Ghyczy Béla* őrnagy,
 segédtiszt: *gr. Zichy Manó* hadnagy,
 1. századpnok: *Baros Imre* százados,
 beosztott: *Mann Dénes* hadnagy,
 2. századpnok: *Montskó István* főhdgy,
 beosztott: *Szebeny Arthur* zászlós,
 3. századpnok: *Hanusovszky I.* főhdgy,
 4. századpnok: *Somló István* főhadnagy,
 gépp.-századpnok: *Pataky Gyula* hadnagy,

II. félezred:

Parancsnok: *Szmrecsányi A.* őrnagy,
 segédtiszt: *Petravits Gyula* zászlós,
 5. századpárnok: *Jekelfalussy Pál* százados,
 beosztott: *Hajnik Miklós* főhadnagy,
 6. századpárnok: *Farkas Zoltán* főhadnagy,
 7. századpárnok: *Gárdonyi Andor* főhdgy,
 gépp.-századpnok: *Baintner László* főhdgy,
 műsz.-századpnok: *Márton Ernő* százados,
 távb.-szakaszpn.: *dr. Csernáth József* hdgy.

József kir. herceg öfensége „*A világháború, amilyenek én láttam*” című monumentális művének VI. kötetében június 15-ről a többek között ezeket írja:

„*Tüzérségem reggel három órakor megkezdte a gázlövést, amely terv szerint folyik. Kezdetben az ellenséges tüzérség csak egyes lövésekkel felel. Reggel 3 óra 50 perckor az ellenséges lövegtűz erőteljesen megindul..*”
Június 1b-re virradó éjjel és reggel is párás, nedves volt az időjárás. A tüzérségi tűz füstgomolyai és a köd csaknem eltakarták a Montellot, de leülepedtek a Piave völgyébe is, azt a parti hegyek magasságáig kitöltve. Ilyenek voltak a légköri viszonyok virradat után mintegy két óra hosszat (kb. 6 óráig) s ez idő alatt az ellenséges partot alig lehetett látni. Ez ugyan nem volt kedvező a hatáslövés szempontjából, mert minden megfigyelés lehetetlenné lett, másrészt azonban megkönnyítette az áthajózást.”

A 17. gyaloghadosztály első része a C. Mercadellitől nyugatra és a Mina és Zocche szakadékoknál, heves tüzérségi és géppuskatűzben, nagy veszteséggel, 540 kezdettel, két helyen kelt át a Piaven. A 46. gyalogezred kettőszázharminc halottat és háromszáz sebesültet, a 17./1. árkászszázad állományának 70 %-át veszítette ugyan, de az átkelt részek 7^h5-kor megrohanták és elfoglalták az olaszok első állását. — A Minától délre tervezett hídverést az ellenség tüze megakadályozta.

A 13. lövészadosztály részei a Ronchi és Rosta szakadékoknál a Soligo szigeten keltek át és az olaszok első állását 730-kor szintén elfoglalták. Itt 1245-re áthidalták a Piavét.

A 31. gyaloghadosztály Falzenál két helyen hajózott át és a 44. és a 69. gyalogezred először áthajózott részei 615-kor elfoglalták az olasz parti állást. A hídverést az olasz tüzérség itt is megakadályozta.

845-kor József királyi herceg ezt jelentette Boroevic tábornagnak:

„Reggel 8 h-kor a 31. gyaloghadosztály nagyrészt már áthajózták a Piavén, ez az ellenség Montello parti állásába betört, a jobbszárny valamivel előbbre haladt. A 31. gyaloghadosztály tüzérségének jelentése szerint a saját gyalogság Colle delta Sottát (192 ✧) elérte. Megállapították, hogy a hadosztály jobb szárnyán a 44. gyalogezred a 168 ✧ kúpot elérte. — A támadás jól halad. — A 13. lövészadosztály áthajózott része reggel 7 óráig C. Campagnole parti állásban van, az áthajózást folytatja. — A 17. gyaloghadosztály reggel 630-kor kezdte meg az áthajózást, amely simán megy. 650-kor a 39. ezred egyik zászlóalja már átjutott a Piavén, a másik zászlóalja most, 7 órakor kezdi meg az átkelést. A XXIV. hadtestparancsnokság kéri, hogy a 6. hadseregearcparancsnokság a délutáni órákban vonja előre a 11. lovas hadosztályt Falze di Piave vidékére, hogy a 31. gyaloghadosztályt követhesse.”

A 11. lovashadosztályt erre közelebb vitték a Piavehoz. Az 5. ezred 4 h-kor gyülekezett és 10 h-ig S. Pietro di Felettora ment. — 15 h-kor a XXIV. hadtest a következőképp intézkedett: „11. lovashadosztály ma este 8 h-ig Barbisano—Barbisanello területére menjen. Az élezredet tolja előre a Piave partjára; ez ott a 31. hadosztályparancsnokság rendelkezésére áll, hogy a jobbszárnyon a mai nap elért eredményt biztosíthassa.

Az 5. ezred 16 h-kor újból elindult és fárasztó menet után 23 h-kor Barbisanora érkezett; útközben a hátraszállított olasz foglyok százaival találkozott, ami azt jelentette, hogy győztünk! Lelkesítő volt az alábbi értesítés kihirdetése is: „Az egész olasz arcvonalon támadunk. A Piavét átléptük. A hegyek között Conrad tábornok seregcsoportja is előnyomul”.

A XXIV. hadtest parancsa szerint a 31. gyaloghadosztálynak a Montello északi lejtőjén, a 13. lövészadosztálynak a közepén, a 17. gyaloghadosztálynak pedig a déli lejtőn kellett a támadást folytatnia. — 11. lovashadosztálynak a jobb szárnyat, a 41. honvéd-gyaloghadosztálynak a balszárnyat kellett tartalékviszonyban követnie.

16-án a XXIV. hadtest folytatta a támadást. 1 h-kor elrendelték, hogy a 11. lovashadosztály elől lévő 5. és 9. ezrede keljen át a Piavén s lépjen Kirchoff er ezredes, a 61. dandár parancsnoka rendelkezése alá, akinek a két huszárezreddel, a 3. bosnyákezzreddel és a 44. gyalogezred részeivel, mint a 31. gyaloghadosztály tartalékával az a feladata, hogy a hadosztály tűzvonalban lévő dandárát kövesse. — Az 5. és a 9. ezred helyére a 2., a 3. ezred és a rohamfélezred ment előre.

Az 5. ezred Barbisanoról 4 h-kor indulva Chiesolára ment s itt a fák alatt leplezetten megpihent, majd a V. Jacurnál sok veszteség és fáradtság árán elkészült hadihídhöz ment, miközben több ízben kellett a mélyen-szálló repülőök elől leplezést keresnie; mert az olasz repülőök ekkor már teljes légifölényben voltak. — Mialatt az 5. ezred mellékutakon bujkálva ment előre a Piave sziklás, cserjés partjára, a 9. ezred átkelt a hídon, melynek első része máris vízalatt állt. A híd szélén karfa helyett kötél volt kife-

szítve s az olasz foglyok nagy csoportokban örömmel keltek át rajta, noha az olasz tüzérség állandóan lőtte a hidat és környékét. — A vízbe vágódó nehéz gránátok emeletmagasságig csapták fel a vizet. — A mélyenszálló olasz repülők pedig bombákat dobáltak le.

A 9. ezred után, számtalan hullán és dögölt lovon át bukdácsolva, az 5. ezred is megindult a hídhöz, melyen 12⁴⁰-kor *Baintner* ezredes *Diószeghy* százados, *Ghyczy* őrnagy, *gróf Zichy Manó* hadnagy, *Hüttner Bruno* százados, *Sárkány Gyula* hadnagy és az I. félezred törzse kíséretében elsőnek ment át a hídon. Követte *Csernáth* hadnagy az ezred távirászaival, majd az ezred műszaki-százada. Az olasz tüzérség mindig hevesebben lőtte a hidat, a repülők pedig egyre több bombát dobtak le s így a műszaki-század mögött egy repülőbomba szétszakította a hidat. Az ezred a leghevesebb tűzben, a Piave keleti partján maradt s igen nagy veszteséget szenvedett. Hősi halált halt *Szmrecsányi Adorján* őrnagy, *Jekelfalussy Pál* százados, *Dr. Barna Andor* segédorvos; *Dr. Balogh Imre* főorvos pedig halálosan megsebesült. Súlyosán sebesült *Éhn Ferenc* hadnagy is, *Zsoldos Imre* hadnagy pedig légnyomást kapott. A legénység közül több mint száz fő hősi halált halt és megsebesült. — *Baros* százados felsőbb rendeletre a Chiesola melletti erdőbe vezette az ezredet, de itt is felfedezték az olasz repülők és 30 méter mélyre szállva alá, bombázták és géppuskákkal lőtték az ezredet, melyet később a tüzérség is lőtt.

Mivel sem V. Jacurnál, sem Falzen ál nem sikerült a hidakat járhatókká tenni, az ezred alkonyatkor Barbisanora ment és a templom melletti kastély kertjében eltemette a hősihalált halt bajtársakat. A hadosztályparancsnokság a II. osztály parancsnokságával *Pálffy Gábor* 2. ezredbeli századost bizta meg, aki átvette az ezred keleti parton maradt részei felett a parancsnokságot. — 23 h-kor gázriadó volt s *Pálffy* századosnak elrendelték, hogy ha V. Jacurnál elkészül a híd, az ezreddel azonnal keljen át a Piavén.

Ezalatt a 31. gyaloghadosztály a 118 Δ és Marseille közötti vonalat érte el. A 13. lövészadosztály hozzá csatlakozva a 207 Δ -ig jutott előre, a 17. gyaloghadosztály pedig a 207 Δ és Nervesa között harcolt s így a támadás az arcvonal legnehezebb pontján ragyogóan sikerült. *Conrad* tábornagy támadása azonban a hegyek között megakadt, s megakadt a XXIV. hadtesttől délre előretörő XVI. hadtest is, melyet az olaszok a Piaven át visszavetettek. Egyedül csak a XXIV. hadtest támadása sikerült! Minthogy azonban ez csak melléktámadásnak volt szánva, hadvezetőségünk újabb erők bevetésével nem fejlesztette tovább a sikert. Hasztalanul esdekelt gyalogságért, műszaki erőért és anyagért a 6. hadsereg parancsnoka; semmi segítséget sem kapott, ellenben a XXIV. hadtestnek: „a *piavei átkelési helyeknek ember-, élelem- és anyagutánpótlás céljaira való biztosítására és a hadműveletek továbbvitelére*” a támadást folytatnia kellett és a hídfőállást S. Margherita-Val d. Acqua-Venegazzu-Cusignana-Arcade-Spresiano vonaláig előre kellett vinnie.

Az 5. és a 9. ezred vezetésével *Heinlein* vadászrezredet bízták meg. Vezérkari tisztje *Magyary Andor* százados, parancsörtisztje és egyúttal távirótisztje *Fellner Kálmán* hadnagy lett. — A *Heinlein-csoport* feladata az volt, hogy jobbszárnyával a Piavére támaszkodva, a 31. gyaloghadosztály jobbszárnyán küzdő csapatokat felváltsa és a 31. hadosztály támadásához csatlakozzék. — *Heinlein* ezredes törzsével 17-én 135-kor V. Jacurnál átkelt a kijavított hídon, de átkelése után az olasz tüzéség ismét szétlőtte a hidat. A hadsereg parancsnoka erre személyesen kereste fel az ezredet és *Pálffy* századosnak elrendelte, hogy Falze di Piavenál keljen át a hadihídon. — A minden 5-ös huszár előtt örökké emlékezetes eseményről egy résztvevő az alábbiakat írja:*

„A parancsnoki szeretet, a csapatát féltő vezér ragyogó példaképével találkozunk ez alkalommal. — József főherceg Ő kir. Fensége értesülve az ezred súlyos veszteségéről, hajnalban személyesen megjelenik az ezrednél. A falzei híd rendbehozását tudomásunkra adja és az ezredet ellenséges gránátűzben hullákon át bukdácsolva a falzei hídra vezet, ahol lelkes buzdító szavai után az ezred díszmenetben ellép előtte. — A parancsnoki magatartás eme kimagasló példáját a Mária Terézia rend, az ezred javaslatára, tiszti arany vitézségi éremmel jutalmazta és pedig a következő indoklással:

„József kir. herceg tábornagy Ő Fensége 1918. június 17-én a piavei csatában, mint hadseregpáncsnok tanúsított hősiességgel és példaadó magatartásáért, továbbá a rendkívüli veszteségek miatt lelkiileg megrendült 5. honvéd-huszárezrednek a leghevesebb ellenséges tűzben álló falzei hídon való személyes elővezetéséért, ami által az egész hadseregben ismert vitézségét újból beigazolta...”

Az ezred miután átkelt a falzei hídon, egy völgyben bujkálva, kúszva, esőben, sárban, Agostini-Busa d. radice területére ment, ahol a 9. ezreddel együtt egyelőre a 62. gyalogdandár parancsnokának, *Pacor* tábornoknak, tartaléka lett. *„A gránátok folyton sivatának, robbanást robbanás követ. Mindenki tépett és sáros. Az eső szakad. Az emberek bőrig ázva apatikusan fekszenek a földön. Éhség és szomjúság gyötör mindenkit. Az élelemutánpótlás lehetetlen. A repülő semmi mozgást sem engednek meg.”**

Estig a 31. gyaloghadosztály a 118 A „ 279 Δ , a 13. lövészadosztály a 279 A és 201 \diamond , a 17. gyaloghadosztály a 201 \diamond -Bavaria vonaláig tört előre. A hadtest balszárnyának biztosítására előrevont 41. honvéd-gyaloghadosztály Bavaria és Nervesa között harcolt. — 22 h-kor a 31. hadosztály jobbszárnyán a 118 \diamond és Marseille között küzdő 44. gyalogezredet a 9. ezred felváltotta. Az 5. ezred szélességbe és mélységbe tagolva a 183 \diamond közelében tartalék maradt. A 9. ezredtől balra a 32. gyalogezred volt az arcvonásban.

Június 18-án is esett az eső. Az embereket az éhség gyötörte, de az

* vitéz Márton Ernő alezredes: Az 5. honvéd-huszárezred harca a Montellon.

összelőtt hidakon át, a gránát- és bombaesőben, nem lehetett ellátni a csapatokat. — Az ezrednek is, de különösen a 9. ezrednek rendkívül nagy vesztesége volt. — 19 h-kor *Heinlein* ezredes azt a parancsot kapta, hogy a sötétség beállta után az 5. ezred váltsa fel a 32. gyalogezredet. A parancsnokok előrementek tájékozódni. 21 h-kor a Piave melletti úton az ezred is elindult. A láthatár tűz- és lángtenger volt s a pillanatig sem szünetelő olasz rakéták, fényszórók és tüzérségi-tűz által világossá tett éjszakában az ezred az útmenti fák alatt volt kénytelen előnyomulni. A 32. gyalogezred segélyhelye mellett elhaladtában igen sok hősi halottat látott eltemetni, ami levegőn hatott.

19-én 1 h-ig az ezrednek sikerült a 32. gyalogezredet nagyobb veszteség nélkül felváltania. Az I. félezred 1., 2. és 3. századát tűzvonalba, 4. századát tartalékba rendelték. A II. félezred V2 5., 6. és 7. százada tűzvonalba, Va 5. százada tartalékba került. Az árkászszázad ezredtartalék lett. Az olasz tüzérség mindenféle űrméretű löveggel lőtte az ezred arcvonalát és a mögöttes terepet. A csapatok fölött állandóan keringő repülők miatt mozdulni sem lehetett. Délben egy kisebb olasz támadást könnyen visszavert az ezred; de 1345-kor heves tüzérségi előkészítés után az olaszok a 9., 14 h-kor pedig az 5. ezredet igen nagy erővel támadták meg. Az 5. ezred leghevesebben támadott balszárnya megerősítésére előre rendelték a $\frac{1}{2}$ 4. századot. A 9. ezred is előre rendelte két tartalékszázadát s ezek oly lendülettel hajtották végre az ellentámadást, hogy a vonalban meg sem állva, azon túl üldözték az olaszokat. Ez a támadás magával ragadta az 5. ezred jobbszárnyát, majd a 4. század másik felével is megerősített egész ezredet s a két ezred az olasz állást egész hosszában megrohanta. Az olaszok kiugráltak jól kiépített állásukból; egyik részük hátrafelé menekült, másik részük fegyverét eldobva, a Piave felé futott. Egyes üldöző szakaszaink oly messze jutottak előre, hogy már az olasz alföldre is leláttak; mások pedig az olasz tüzérség rendkívül heves tüze dacára is még mindég előnyomulóban voltak, mikor *Heinlein* ezredes, mivel a védővonal összefüggése megszakadt és a rés kitöltésére nem volt erő, az eredeti állásba visszarendelte a két huszárezredet. A huszárokat alig lehetett megállítani. Az I. félezred nyolc tisztet és nyolcvannégy olaszt elfogott, hat ágyút, két géppuskát, hat golyószórót zsákmányolt, a II. félezred két tisztet, nyolcvan olaszt elfogott, három ágyút, négy géppuskát és két golyószórót zsákmányolt. Ezenfelül a huszárok az olasz mozgókonyhákat is kiürítették és kevés hús konzervet és vizet is zsákmányoltak. Meg kell említenünk, hogy *Farkas Zoltán* főhadnagy egymaga két pneumatikus géppuskát zsákmányolt. — Fájdalom, az ezred vesztesége is igen nagy volt. Az I. félezredből *Rárossy Gyula* hadnagy megsebesült, hősihalát halt tizenhárom, megsebesült hetvenhat, eltűnt harmincegy altiszt és huszár. A II. félezredből hősihalált halt *Hajnik Pál* főhadnagy és harminckét huszár, megsebesült *Farkas Zoltán* főhadnagy, *Lukács Jenő* tiszt-helyettes és százöt altiszt és huszár.

Alig szállta meg az ezred régi állását, balszárnyát és a 69. gyalogezred

jobbszárnyát az olaszok nagy erővel máris megtámadták s betörték az első vonalba. Az ellentámadásra rendelt *Márton*-árkászszázad kézitúsában visszaverte az olaszokat, majd tüzellel üldözte. — Ekkor a 32. gyalogezred egy tartalékos főhadnagya, két szakasszal a huszárok vonalán átszaladva, — mint mondta, parancs értelmében — az olaszok állását megtámadta; a völgyben azonban az olasz tüzérség, aknavetők, géppuskák és golyószórók kereszt-tüzében, nyolc-tíz ember kivételével, parancsnokával együtt megsemmisült. Ezen legutolsó olasz támadás és az ezt követő ellentámadás folyamán megsebesült *Tyukody László* tiszthelyettes, hősihalált halt őt, megsebesült harminckilenc, eltűnt kilenc huszár.

1830-kor az olaszok ismét támadásra indultak, de támadásukat a huszárok tüzellel visszaverték. Ez alkalommal megsebesült *Szauberer István* zászlós és *Banyár Ferenc* tiszthelyettes, hősihalált halt három, megsebesült tizenkilenc huszár. Elfogtunk huszonkét olaszt.

19 h-kor a közép és a balszárny ellen megismételt olasz támadást is visszaverték a huszárok. Négy huszár megsebesült, nyolc eltűnt. Az olasz tüzérség egy géppuskát és két kézigéppuskát szétlőtt.

1945-kor az olaszok az ezred jobbszárnyát támadták meg. A támadást visszavertük, de huszonöt huszár megsebesült. Négy olasz tisztet és negyven fő legénységet elfogtunk.

20 h-kor ismét a középet és a balszárnyat támadták meg az olaszok. Ezt a támadást is visszavertük. Megsebesült hét huszár.

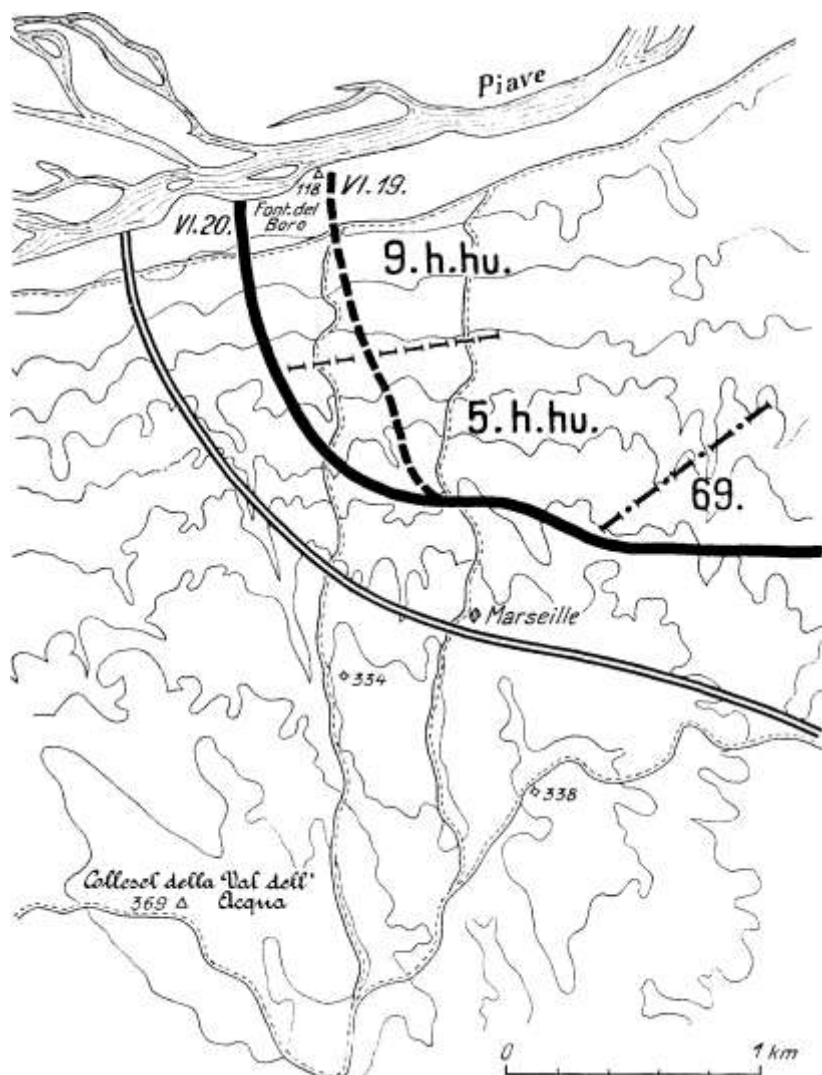
2330-kor heves tüzérségi tüzellel való rajtaütés után az ezred egész arcvonala ellen rohamra indultak az olaszok. De a derék huszárok az ellenséget részint tüzellel és kézigránatokkal, részint kézitúsában, véresen visszaverték. Öt huszár hősihalált halt, huszonkilenc megsebesült. Az ezredparancsnok telefonkezelőjét, *Almási* őrmestert és az egyik küldöncöt egy gránát széttepte. — A nagy veszteségek miatt, sikeres ellentámadása után az árkász-századot is az első vonalban hagyták. — A magyar katona idegére jellemző képet nyújt az alábbi feljegyzés: „*A nehéz harcok alatt, ha az ellenség a támadását kis ideig beszüntette, a huszárok nyugodtan falatoztak a zsákmányolt húskonzervből, aztán józúen rágyújtottak az olasz Virginiára és hanyatt-fekve az eget nézve, békésen pöfékeltek, amíg ismét meg nem kellett ragadni a karabélyt és a kézigránátot.*”*

Június 20-án már hajnaltól lőtte az olasz tüzérség az állást. 830-kor a közép és a balszárny ellen intézett támadást tüzellel visszavertük, de öt huszár ismét megsebesült, viszont két tisztet és tizenkét olaszt elfogtunk. — Élelem és lőszer még mindig nem érkezett, pedig már a lőszer is fogytán volt. Az előzőnap zsákmányolt konzerv is elfogyott és bizony jó csemege volt most az egyik épületben talált csöves tengeri is.

1030-kor az olasz repülők géppuskával lőtték az ezred védőállását. Egy huszár hősihalált halt, kettő megsebesült. Dél felé a huszárok azt tár-

* *vitéz Márton Ernő* alezredes: Az 5. honvéd-huszárezred harca a Montellon.

gyalták, hogy jó lenne, támadásra menni, mert már bizonyosan megfőtt az olasz konyhán az ebéd. — 13 h-kor végre az ezred mögötti mélyedésbe élelem érkezett s a huszárok egyenkint mentek érte. De az olaszok megneszelték s gyilkos tüzéségi és aknatűzzel árasztották el az ezredet, gyalogságuk pedig 1445-kor az ezred balszárnya és a 69. gyalogezred jobbszárnya ellen rohamra indult.

Helyzet, 1918. VI. 20.

A felrobbant gránátok és aknák fojtó gázt terjesztettek, mire mindenki azt hitte, hogy gázlővedékekkel lőnek. A meglepetést felhasználva az ellenség rohamjárőrei az összelőtt állás egy futóárkán leszaladtak és az ezred vonalát hátulról géppuskákkal és golyószórókkal lötték; az elsőket kö-

vető rohamjárőrök pedig az ezred állását kezdték felsodorni. Ebben a kényes helyzetben a két ezred találkozó szárnya mögött tartalékban lévő 32./V2 4. század, hűségese bajtársként parancs nélkül megrohanta az ezred arcvonala mögé befészkelődött olaszokat és elkeseredett kézitusa után visszafoglalta az elragadott kb. 300 méter árokszakaszt. — Ebben a fényesen sikerült ellentámadásban a 4. századunk vonalából kivont szakasznyi erőn felül ezredküldönceink és távírásaink is derekasan ki vették részüket.

Az olaszok a rövid, de rendkívül elkeseredett véres viaskodásban igen nagy veszteséget szenvedtek. Fájdalom az ezred vesztesége is igen komoly volt: megsebesült *Montsko István* főhadnagy, hősi halált halt nyolc, megsebesült harminckét, eltűnt huszonkilenc huszár. Elfogtunk három tisztet, negyvenkét olaszt és zsákmányoltunk két golyószórót. — A véres harcok következtében az ezred balszárnya annyira meggyengült, hogy a 32. gyalogezred félszázadát az állásban kellett hagyni. Ezzel minden erő a tűzvonalban volt és új tartalék alakítására gondolni se lehetett. — Az olaszok 1915-kor a balszárnyat, majd 2330-kor az ezred egész vonalát ismét megtámadták, de támadásuk ezúttal már a huszárok tüzeiben összeomlott. Ez alkalommal három huszár hősihalált halt, tizenhat megsebesült.

Az olasz tüzérség egész éjjel lőtte az ezred állását, 21-én virradattól az aknavetőök is hevesen tüzeltek. 8 h-tól a tüzérség a Piavet lőtte. *„A levegőben úszó sűrű és bömbölő lövedékek rettenetes hatással voltak az idegekre.”** — Az ezred újabb támadást várt, mert a tüzérségi tűz alatt az olaszoknál élénk mozgás volt. De a mi tüzérségünk is igen hatásosan lőtte az olasz állást s a támadó kedvet egyelőre elfojtotta. — Állásunk balszárnyát és közepét 11³⁰-jg az olasz gyalogság kb. 200 lépésre mégis megközelítette s ekkor az olasz tüzérség beszüntette a tüzelést, hogy a rohamra induló gyalogságnak adja át a szót. De a sok rohamtól az olasz gyalogság is kimerülhetett, mert a támadás elmaradt. — *„Jól esett fellelegzeni. Nem a támadás elmaradásának örültünk, mert attól nem féltünk, sőt a legszívesebben mi támadtunk volna, hanem a relative beállott csend esett jól. Ázt a hangzavart, amelytől a pergőtűz alatt szenvedniünk kellett, talán millió felnőt és gyermek együttes sírásához, jajgatásához és visításához lehetne leginkább hasonlítani. Ez a zaj zavarhatta meg azok idegzetét, akik bódultan jártak-keltek közöttünk.”** — De ez a csend csak 15 h-ig tartott, azután az olasz tüzérség újra löni kezdett.

Ő Felsége Udinében az általános helyzet alapján, a Piave nyugati partjának kiürítését rendelte el; mire a Montelloért vívott hadműveletet beszüntették. — Hasztalanul folyt volna tehát a temérdek drága magyar vér? . . . Nem! A Montello-csata a magyar hűségnek és vitézségnek olyan világraszóló példája, mely az utódok előtt soha el nem homályosuló fényben fog ragyogni. — Mert soha nem volt még hősebb, dicsőbb élet-halál viaskodás, mint ez a montelloi csata, melyben a XXIV. hadtest viaskodott a Montellon

* *vitéz Márton Ernő* alezredes; Az 5. honvéd-huszárezred harca a Montellon.

lévő olasz 58. és 48. gyaloghadosztályból álló VIII. hadtesttel és a mögötte tartalékban álló olasz 11. és 13. gyaloghadosztályból álló XXVI. hadtesttel. 20 h-kor az ezred a következő parancsot kapta: „Az általános helyzet miatt az ezredet fokozatosan kivonják a harcból. Minden ezred visszavonulását az állásban visszamaradó félezred biztosítja. Baintner ezredes lesz a V2 9., $\frac{1}{2}$ 5. huszárezred és a $\frac{1}{2}$ 32. gyalogezred parancsnoka. Az ezredeből minden század fele az állásban visszamarad, a másik fele pedig „vigyázz”¹ jelszóra kijön a vonalból és lassan, tolakodás nélkül a falzei hídhöz megy, ahova a V25. ezred 22-én 130-kor, a 'k9. ezred 22-én 2 h-kor érkeznek be. Torlódást, tolakodást minden erővel meg kell akadályozni. Az állásban a kijelölteken kívül senkinek sem szabad visszamaradni. A távbeszélő összeköttetés úgy, ahogyan van, megmarad. Baintner ezredes Heinlein ezredes dandárparancsnok harcálláspontjára megy. Az 5. ezred visszamaradó részének parancsnoka Pálffy százados. Telefonbeszéd tilos. Ha az ellenség előnyomul, ellenállást kell kifejteni.

A következő éjjelre további parancs jön. Ghyczy őrnagy vezeti a visszamenőket; egy szakaszt a súlyosan sebesültek szállítására hátra hagy. Az orvos utoljára marad. Az összes fegyverlőszer és géppuskatöltény az állásban marad. A továbbiakról Pálffy százados intézkedik, aki az 5. ezred parancsnokának harcálláspontjára megy.”

A visszamaradó $\frac{1}{2}$ I. félezred parancsnoka Márton százados lett. A legénységnek azt mondták, hogy ellentámadásra készülünk, ezért kell kivonni az ezred felét. De a huszárok ösztönszerűen megérezték, hogy másról van szó. Azért mégse lehetett zokszót hallani. — A csapatrészek kivonása nem ment simán, mert az olaszok ismét támadásra indultak. 22 h-kor a kivont félezred Ghyczy őrnagy vezetése alatt mégis hátra ment és kisebb súrlódásokkal átjutott a Piave keleti partjára. — Alighogy ez a félezred eltávozott, az olasz tüzérség hevesen kezdte lőni az ezred állását, majd a gyalogság tört újból előre. De a huszárok puskatűzzel és kézigránáttal visszaverték. 23 h-kor azonban már nagyobb olasz erő jelentkezett. A kevés lőszerrel takarékoskodni kellett, ezért a huszárok közel eresztették az olaszokat és kézigránáttal pusztították őket. — Több helyen kézitusára került a sor, de a huszárok a 32. gyalogezred 3. és 4. századának támogatásával mindenütt megtartották állásukat. — Ezután a 9. ezredet támadták meg az olaszok, de ott sem értek el eredményt. — A félezredből tizenkét huszár megsebesült, egy olaszt elfogtak.

Június 22-ről a visszamaradó $\frac{1}{2}$ I. félezred parancsnoka ezt jegyezte fel: „Elfogódva várjuk a reggelt. Mi lesz velünk? Fele erő, elvitt tartalékok, lőszerhiány és korgó gyomor. Az éjjeli kétségbeesett, szívós, kitartó védelem, úgy látszik megtévesztette az ellenséget. Nem vette észre az erő kivonását. Az olasz támadás elmaradt; úgy látszik, hogy a véres veszteségek miatt ők is kimerültek. A nap nyugodtan telik, csak a tüzérség lő, de különösen a piavei vonalat lövi. 19 órakor ez a tűz is éllanyhul.

Az ezred a parancs szerint 2230-kor kezdheti meg a visszavonulást.

Végre elérkezik a visszavonulás ideje. A mozdulat biztosítására az I. félézred az önként jelentkező Mann, a II. félézred az ugyancsak önként jelentkező Pataky hadnagyot tizenöt-tizenöt huszárral visszahagyja. Tüzérségünk az állás kiürítésének leplezésére zárótűzet ad. Erre az olasz tüzérség heves tűzzel válaszol és különösen az állás mögötti terepet lövi. Az autót, helyesebben csak „volt” autót mellett megy az ezred. Az úton nem is lehet menni, mert azon a gránátölcserék egybefolytak. De nem is tanácsos az úton menni, mert ezt állandóan lövik. Felhő takarja el a holdat; csak néha-néha bukkan elő. Ilyenkor elborzad az ember, mert amerre és ameddig lát, mindenhol hősihalottak fekszenek. A levegő bűzös a hulla- és dögszagtól. A Piaven nincs híd. Pontonokkal szállítják a csapatokat. Sorrend: 32. gyalogezred, 5., 9. huszárezred részei. A mozgó vasfüggöny még előttünk van, jó lenne már a hátunk mögött tudni, hogy vége lenne a háború eme borzalmas és szomorú felvonásának. Az olasz tüzérség zárótüze a Piaven feküdt. Azonkívül a Mt. Sulderről és Nervesa felől 28-as ágyúikkal keresztűz alatt tartották az átkelési helyet. Ismét látjuk a toronymagas gaizireket. Kő- és kavicstörmelékek csörögtek a rohamsisakokon. A folyó apadt, a közepén 3—400 lépés hosszú zátony volt. A három részes pontonokkal csak úgy lehetett átkelni, hogy a zátonynál kiszálltak a pontonban ülők és a zátonyon áttolták a pontont. Ez kisebb zavart okozott. A pontonok ugyanis a déli partról a teljes teherbírásuk határáig megrakodva indultak. Egyik pontont a parancsnok, amint a zátonyon átjutottak, elindította és 40-45 ember az ágyúútban a zátonyon maradt. Ezek az emberek minden következő pontonba be akartak szállni, a pontonokat túlterhelték és azokat nem lehetett a zátonyról a mély vízre tolni. Végre az északi partról a zátonyon maradt emberekért külön pontont küldtek és a rend helyreállt. — Az északi partról még elég erős tüzérségi tűzben indult el az ezred. Nem volt, aki irányítsa a csapatokat. Falzén, majd Chiesolán át menve, végre találtunk néhány hadosztálybeli embert, akik megmutatták az utat Piave d. Treviso felé. — Lassan elmaradtak az olasz lövedékek és azok a szerencsések, akik a Montelloról visszajöttünk, lógó fejjel, fájdó szívvel ballagtunk Trevisora, ahova június 23-án 330-kor érkeztünk meg.”

Az állásban 5 h-ig visszamaradt Mann és Pataky hadnagyok járőreit az olaszok nem támadták meg. Ezek veszteség nélkül visszatértek a Piave északi partjára.

Az ezred hősi harcai közül a Montello-csata követelt legtöbb véráldozatot, de ez hozta meg neki a legigazibb babért is. — A tisztek közül Szmrecsányi Adorján őrnagy, Jekelfalussy Pál százados, Hajnik Pál főhadnagy Dr. Barna Andor segédorvos hősihalált halt, sebesülésébe bele halt Dr. Balogh Imre főorvos; megsebesültek: Baros százados, Farkas és Montskó főhadnagyok, Ráróssy, Éhn és Zsoldos hadnagyok, Heller és Szauberer zászlósok, Kende hadapród. A megbetegedetteket is beleszámítva, a tiszti veszteség 52% volt. — Az altisztek és legénység közül ötvenheten

haltak hősihalált, négyszázketten megsebesültek, százhuszonhat eltűnt, tizen-négy fogságba került, hetvenegy megbetegedett. — Gránát-telitalát három géppuskát és egy kézi-géppuskát szétrombolt; a Piaven való átkelés-kor kezelőivel együtt eltűnt egy géppuska és két kézi-géppuska. Hasznavehetetlen lett öt géppuska és egy kézi-géppuska.

A 11. lovashadosztálynak Piaven át nem kelt 2. és 3. ezredét június 21-én Mirától keletre védőállásba rendelték.

23-án 16 h-kor *Hegedűs* tábornok megszemlélte az ezredet. Feljegyzése szerint: „*A legénység bámulatosan jó kedélyállapotban és pompás hangulatban volt, bár nagyon sajnálják, hogy vissza kellett vonulniok.*” — *Hegedűs* tábornok a szemle után a 24. dandár tisztjeihez és legénységéhez a következő beszédet intézte:

„*Fiaim! Hősök! Nem egy babérlevelet, hanem egy egész babérkoszorút fűztetek a montelloi harcokkal a hadosztály dicsőséges történetéhez. Esőben, az ellenség tüzérének nehéz tüze alatt, repülő bombáktól szüntelenül veszélyeztetve, éhesen és szomjazva, vad erővel, soha nem csüggedő elszántsággal vágátok az ellenséget s csak parancsra vonultatok vissza a Karszt csatáira emlékeztető rettenetes csatatérről. Sokan haltak közületek hősihalált, de örül a szívem, hogy ennyit is látok közületek, mert az volt a szomorú sejtelmem, hogy ti hősök, kik túl voltatok, mindannyian ott maradtok, mert olyanok voltatok, mint a halálraitéltek!*”

Három harsogó „*éljen*” után az ezredek szálláskörleteikbe mentek.

24-én este *József* kir. herceg Ő Fenségének következő hadseregparancsát kapta az ezred:

„*Hősies csapataim elfoglalták a Montellot! Az ellenséget megvertük és midőn mégis vissza kellett térnünk eredeti állásainkba, úgy az nem rajtunk múlt és nem is az ellenség kényszerített rá, hanem felsőbb parancsra történt oly okból, melyek hatalmunkon kívül állanak.*

Katonák! Vitéz Bajtársaim! Tetteitekre mindegyitek büszke lehet, amint én is büszke vagyok reájuk! Túlerőben lévő ellenséget vertetek le, egész hadosztályait pusztítottátok el, összes kétségbeesett, hallatlan erővel vitt tömegtámadásait hiúsítottátok meg bámulatos bátorságtokkal! Súlyos küzdelmeitekkel a halhatatlanság babérkoszorúját vívtátok ki magatoknak! Újból megmutattátok a világnak — mint már eddig is számtalanszor a Kárpátokban, Oroszországban, Galicziában és a Karszt-fensík hőstemetőjén — hogy dicső hazánk élni akar és élni fog; hogy kényszeríteni fogjuk és tudjuk ellenségeinket szent sérthetetlenségének elismerésére és tiszteletére; hogy szívünkben négy évi háború után is kiolthatatlanul lobog az akarat, hazánkat elleneink rablást vágya elől megvédeni; hogy ezen szent lelkesedéstől karjaink mindig acél erővel fognak sújtani! És ha mégis tovább támadnak bennünket létünkben, úgy hamarosan fog ütni az óra, amidőn nemcsak csapást mérünk rájuk, mint mostan, hanem teljesen széjjelmorzsoljuk őket.

Montello véráztatta dombjait elhagytátok felsőbb parancsra, anélkül,

hogy az olasz észrevette volna. Még számos órán át maga előtt vélt benneteket és legnagyobb hevességgel lőtte azon állásokat, melyeket már több, mint tizenkét órája kiürítettetek!

Párját ritkítja a 17., 31., 13., lövész-, 41. honvéd-gyalog- és 11. honvéd-lovashadosztály kipróbált vezetőinek munkája és dicső csapatainak fegyverténye; de párját ritkítja a műszaki csapatok haláltmegvető önfeláldozása is, mellyel olyat műveltek, ami eddig a világon még nem fordult elő, továbbá az összes tüzéség és repülők példás támogatása. Nektek mindannyiotoknak szól kiolthatatlan bámulatom és köszönetem! A montelloi csata örök időken át dicsősége marad történelmünknek!

Fájó szívvel gondolok mindazon hősökre, kik hűen és önfeláldozóan véreztek és estek el a becsület mezején. Adja nekik a Mindenható a hősök áldását! Mi pedig bámulattal őrizzük szívünkben emléküket! Amit ezen bajtársak hazánkért tettek, az a halhatatlanság koszorújával övezi homlokukat!

Hűséges hálával és ragaszkodással üdvözl benneteket hadseregparancsnokotok: József főherceg vezérezredes.”

Az ezred vitézségét és hűségét legfelsőbb helyen is méltányolták: Ő cs. és apostoli királyi Felsege szeptember 19-én *Baintner* ezredest a II. osztályú vaskoronarenddel, *Ghyczy* őrnagyot és *Márton* századost a Lipót rend lovagkeresztjével, *Pálffy* századost a III. osztályú vaskoronarenddel, *Somló* főhadnagyot a III. osztályú katonai érdemkeresztrel másodszor, *Pataky* hadnagyot pedig a tiszti ezüst vitézségi éremmel tüntette ki. Számos legénységi egyén magas kitüntetésben részesült.

25-én 2 h-kor Costára és Montellora indult az ezred, ahol 340-kor elszállásolták. Sok olasz repülő mutatkozott, de csak németnyelvű röpcédulákat dobott, melyek azt híresztelték, hogy támadásunkat visszaverték, veszteségünk igen nagy. — Felszólították katonáinkat, hogy ne harcoljanak tovább, mert a végső győzelem már úgylis az entente oldalán van. — A csapatok hangulata a visszavonulási parancs vétele után oly nyomott lett, mint még soha. Számptalan megrázó tragédia játszódott le. A 31. honvéd-gyalogezred egy főhadnagya és a 35. tüzerdandár egy hadnagya például; főbelötte magát, mert a Montelloról vissza kellett vonulnia, stb. — Este *Gaal Ödön* és *Szabó József* századosok az ezredhez bevonultak.

26-án *Baintner* ezredes 8 napi szabadságra ment, helyettese *Ghyczy* őrnagy lett. Az ezred nyolc hámosló pótlást és kevés távbeszélő anyagot kapott. — 27-én *Takácsy Gyula* századost az ezredhez osztották be. — 30-án az ezredtörzset, a műszaki-századot és az I. félezredet Refrontolo északi részében helyezték el. — Az ezred *élelmezési* létszáma huszonnyolc tiszt, ezerkétszázhetvenöt fő legénység; *ütközetlétszáma* huszonnégy tiszt, és hét-százkilenc fő legénység, kilenc géppuska, hat kézi-géppuska, két gyalog-sági-ágyú, egy aknavető és egy lángszóró volt.

Julius 1-én hét géppuska és öt kézi-géppuska pótlást kapott az ezred. A géppuskák kezeléséhez a századoktól vezényeltek embereket. Ezeket *Baintner* főhadnagy és *Pataky* hadnagy képezte ki. — Az olasz lakosság

a nálunk gyártott lírát nem akarta többé elfogadni. A koronáért azonban szívesen adott mindent.

5-én bevonult *Baintner* ezredes. Az 5. és a 9. ezred mulattatására Refrontoloban tábori mozit helyeztek üzembe. — 7-én az ezred szent misét hallgatott. *Baintner* ezredes megszemlélte az ezred lovait és vonatát. — 8-án *Dr. Révész Béla* főorvost a 2. ezredhez vezényelték, az 5. ezred orvosi szolgálatát *Dr. Csutkay* főorvos, a 9. ezred orvosa látta el. — A 6. és 7. századot Piave di Frerre előrevonták. A legénységgel naponta fegyelmező és harcgyakorlatokat tartottak. — 10-én az 1. honvéd-gyalogezeredtől az ezredhez beosztott *Mayer Ottó* főhadnagy a 7., *Vadnay László* hadnagy pedig a 2. század parancsnoka lett. *Smortiny Miklós* hadnagyot az 5. századhoz osztották be.

11-én 10 h-kor az ezred hősi halottaiért *Havas* tábori lelkész gyászmisét mondott. — S. Roccoba egy különítményt küldött az ezred, széna kaszálásra. — Ugyan e napon érkezett az ezredhez Ő Felségének a Montellon küzdött csapatokhoz intézett következő legfelsőbb parancsa: „Az alábbi csapatoknak, melyek a piavei ütközetekben vitéz magatartásukkal kitűntek, legfelsőbb megelégedésem kifejezését tudtukra kell adni: 39., 44., 46., 69. gyalogezerednek, a 32. és 3. boszniai gyalogezered rohamosztágainak, a 24. és 25. lövészezerednek, a m. kir. 12. honvéd-gyalogezerednek és a kassai és a székely honvéd-huszárezerednek.” — Ő Felsége ezenkívül kiváló teljesítményükért a műszaki csapatoknak is legfelsőbb dicsérő elismerését nyilvánította.

12-én a gyalogságtól újabb tisztek érkeztek az ezred kiegészítésére. *Miklóssy István* zászlóst a 3. századhoz, *Babocsay István* zászlóst a 4. századhoz, *Militai László* zászlóst az 5. századhoz, *Schulhof Ignác* zászlóst és *Domokos Gábor* tiszthelyettest a 6. századhoz, *Iványi Endre* zászlóst a 7. századhoz osztották be.

13-án hatszázhusz fő legénységi pótlást kapott az ezred és a gyalogságtól ismét érkeztek kardos tisztesek. *Kedachich Árpád* hadnagyot, *Agoston Antal* tiszthelyettest az 1., *Grosz Béla* zászlóst a 3., *Kádár Ernő* zászlóst a 4., *Rusz György* törzsőrmestert a 7. századhoz osztották be. — 14-től az ezred elhelyezési körletében gáz- és gránátmentes kavernákat épített. — 15-én *Puska* alezredest az ezredhez osztották be.

Mivel azt tervezték, hogy az ezreddel a védőállásban lévő 3. huszárezeredet felváltják, 16-án az I. félézredtől *Vadnay* hadnagy, a II. félézredtől *Takácsy* százados és századonként egy-egy ügyes altiszt előrement a 3. ezred védőállását megösmerni. — 17-én a S. Giacomon működő repülő-kiképző tanfolyamra az ezred egy tisztet, négy altisztet és egy fél géppuskásszázadot vezényelt. — 22-én nyolc tisztből és négyszáznegyven fő legénységből álló pótlás érkezett.

25-én a hadosztály legnagyobb sajnálatára *József* kir. herceg megvált a 6. hadsereg éléről; átvette *Conradtól* a 10. és 11. hadsereg parancsnokságát, a 6. hadsereg parancsnoka *Schönburg* herceg lett. — 26-án *József*

főherceg, szárnysegédje útján, 2200 koronát küldött a hadosztályhoz azzal, hogy ebből a montelloi harcokban hősihalált halt huszárok legszegényebb sorban lévő özvegyei és árvái 200—200 koronát kapjanak. — 27-én *Haidekker Károly* hadnagy a 8. huszárezredtől bevonult. A 7. századhoz osztották be. — 29-én *Diószeghy* százados megbetegedett. Ideiglenesen *Szerényt* zászlós lett ezredsegédtiszt. — 31-én *Baintner* ezredes szabadságra ment, *Heinlein* ezredest pedig tanfolyamra vezényelték. *Puska* alezredes átvette az ezred és egyúttal a dandárparancsnokságot. *Dr. Nemes József* főorvos szabadságról bevonult. A műszaki századhoz harminchárom fő, az aknavetőkhez tíz fő pótlás érkezett.

Augusztus 1-én az ezred 21 h-kor szakadó esőben új szálláskörletébe, Cison di Valmarinora indult. A csapatot Santa Lucián át, a vonatot pedig a solighettoi műúton irányították elhelyezési körletébe, ahová 2-án 3 h-kor érkezett. — Az arcvonaltban lévő 3. és 2. huszárezredet a 60%-ig cseh legénységből álló, harcban még nem volt, 12. lövészhadosztály váltotta fel.

3-án az I. géppuskásszázadot *Vadnay László* hadnagy vette át. *Badzey* hadnagyot repülőtanfolyamra vezényelték. A tisztek felváltva 14 napos szabadságot és rövid eltávozást kaptak. — 5-én sok repülőgép keringett az ezred szálláskörlete felett, de bombát egy sem dobott. Repülőelhárító ütegeink elűzték az olasz gépeket.

6-án *Márton* százados ezredsegédtiszt lett. *Szerényt* zászlós bevonult az I. félezredhez; a műszaki század parancsnoka *Haidekker* hadnagy lett. — 9-én a műszaki századot állásépítésre a Piavehoz vezényelték. *Gr. Tisza István* ezredes ismét bevonult a hadosztályhoz és a 2. ezred parancsnoka lett. — 14-én *Grosz Béla* zászlóst rohamtanfolyamra vezényelték. *Krisztinkovich Béla* főhadnagyot a 6. honvéd-huszárezredtől az 5. ezredhez osztották be. *Szauberer Géza* zászlós rohamtanfolyamról bevonult.

Ő Felsége születésnapján, augusztus 17-én istentisztelet volt. Utána az ezredparancsnok felolvasta Ő Felsége szózatát, amely a tartalékos tisztikart felszólította arra, hogy a háború után a tényleges tisztekkel való viszony megszilárdítására, egyesületeket alakítson. — 19-én az ezred a marenói rohamgyakorlótéren előgyakorlatot tartott. — 21-én ugyanott éles lőszerrel, gyalogsági-ágyúk, géppuskák és aknavetők közreműködésével nagy gyakorlatot tartottak,

25-én ismét más körletbe vitték az ezredet. A félezredek 17 h-kor indulva Revine Lagora és Longherere mentek. Itt folytatták a legénység kiképzését. A kb. harminc különféle ezred fiatal legénységből kapott sok nyelvű és nemzetiségű emberanyag kiképzése és ezredszellemben való nevelése egyenesen lehetetlen volt. — Szeptember 2-án Tarzonál, 3.- 4.- és 5-én a Lago tótól keletre lévő völgyben tartottak nagy gyakorlatot. — 5-én *Farkas Ferenc* hadnagyot az ezredhez osztották be.

6-án a lagoi templomban szentmise volt és az ezred általános feloldozásban részesült. Az 5. és a 9. ezrednek ugyanis fel kellett váltania az arcvonaltban lévő 8. lovashadosztály csapatait. Az ezred 15 h-kor indult és 20

h-kor Tarzon át Rollera érkezett. Itt 2230-ig pihent és étkezett, azután Pedeguardán, Soligon, Moncherán át Farra di Soligora ment, ahova 7-én 3 h-kor érkezett. — Az 5. és a 9. ezred az arcvonalba, a 2. ezred hadosztálytartaléknak, a 3. ezred hadtesttartaléknak rendeltetett; ezért 9 h-kor *Puska* alezredes, *Márton* százados és *Dr. Csernáth* hadnagy a felváltandó 14. dragonyos ezred parancsnokának harcálláspontjára a 141 -φ-ra ment tájékozódni. 1930-kor az ezred is elindult. Az I. félezred 3. és 4. százada, a II. félezred 5. és 7. százada főörs lett. Az I. félezred tartaléka az 1. század, a II. félezredé a 6. és II. géppuskás-század, ezredtartalék pedig a 2. és az I. géppuskás-század tett. — A felváltás éjfélre megtörtént.

8-án az egyesített rohamfélezred ezredbeli rohamfélszázadát is beosztották az ezredhez. Két postagalamb állomást és egy jelentőkutyát is kapott az ezred, mert az olasz tüzérség főleg a hátrafelé vezető utvonalakat lőtte. Éjjel a csapatok és a műszaki-század az állás megerősítésén és tisztogatásán dolgoztak, amit kilenc olasz fényszóró egész éjjel szakadatlanul akadályozott.

10-én éjjel a táboriőrök az olasz vonalban munkazajt, a vonal mögött élénk autóközlekedést figyeltek meg. Az ellenség a Piave túlsó partján géppuska és aknavetőállásokat épített.

11-én Ő Felsége *gróf Tisza István* ezredest a hangulat tanulmányozására Horvátországba és Dalmáciába küldte. Ezzel a nagy államférfi végképpen megvált a hadosztálytól, melynek minden tagja büszkén gondol arra, hogy a legnagyobb magyarral, a későbbi nemzeti hőssel és vértanúval egyseregtestben szolgálhatott. — *Tisza* távozáskor arra kérte *Hegedűs* tábornokot, járuljon hozzá, hogy küldetésének befejeztével a 2. ezred parancsnokságát újra átvehesse.

14-én az orosz fogságból hazajött *Böszörményi Árpád* százados bevonult a pótszázadtól az ezredhez. Éjjel *Haidekker* és *Sugár* hadnagyok a 3. főörs egy-egy járőrével át akartak kelni a Piavén. Három ágon át is keltek, a negyedik azonban oly mély volt, hogy vissza kellett térniök.

15-én a 6. század felváltotta az 5. századot. Sok olasz repülőgép repült az állások felett. Az olasz tüzérség legerősebbén az ezredtartalékot lőtte. Egy konyhát lovakkal együtt széttépett egy gránát. *Máthé* tiszthelyettes hősi halált halt, kilenc huszár súlyosan megsebesült.

16-án az olaszok százhuszonnyolc gránátot lőttek az ezred századaira, 17-én az ezredparancsnokság közelében tíz nehéz-gránát robbant, a félezredparancsnokságok és a századok állása mentén száznolcvanegy.

18-án igen élénk olasz repülőtevékenység volt. Tüzérségük száznegyven gránátot lőtt az állásra. Géppuskák is lőtték táboriőrseinket és a főörsöket. Éjjel a II. félezred egy járőre átment a Pinguine szigetre, de mély víz miatt nem tudott a túlsó partra jutni. — 19-én a heves ágyú- és géppuskatűz megisméltődött és az olasz repülők is élénken tevékenykedtek. Éjjel kb. ötven olasz az ezred tábori őrsői előtt lévő szigetre jött, de tüzérségünk és géppuskáink visszavonulásra kényszerítették.

20-án egy olasz gránát egy huszárt megölt, tízet megsebesített. — 21-én éjjel a Piave szigetére mindkét félezred egy-egy járőrt küldött. Az olaszok észrevették és tüzérséggel és géppuskákkal lötték őket. — 22-én 2 h-kor a 2. ezred felváltotta az ezredet, mely Farran és Soligon át Rollera és S. Luciára ment s itt október 3-ig hadtesttartalék volt.

23-án *Márton* századost a pótszázadhoz vezényelték. Ezredsegédtiszt *Böszörményi* százados lett. *Molcsán* és *Petrovics* hadnagyok főiskolai tanulmányuk folytatására szabadságot kaptak. A századok utakat építettek és gyakorlatokat végeztek. — 29. és 30-án az ezred tüzérséggel együtt gyakorlatozott.

Október 3-án az ezred hadosztálytartalék lett Farra di Solligon, ahova 6 h-kor indult és Pedeguardán, Soligon át 21 h-kor érkezett.

A tisztek beosztása ebben az időben a következő volt:

	Ezredparancsnok: beosztott törzstiszt ezredsegédtiszt: táv rőtiszt:	<i>Baintner Ernő</i> ezredes, <i>Puska József</i> alezredes, <i>Böszörményi Árpád</i> százados, <i>Csernáth József</i> hadnagy, <i>Dr. Nemes Lószef</i> főorvos
I. félezredparnok segédtiszt:	Ezredorvosfőnök: <i>Ghyczy Béla</i> őrnagy,	II. félezredparnok: segédtiszt: <i>Pálffy Gábor</i> százados, gáztiszt: <i>Petravich Gyula</i> hadnagy,
gáztiszt:	<i>Szerényi Ödön</i> zászlós,	5. századparnok alantostisztek: <i>Kedacic Árpád</i> hadnagy, <i>Takácsy Gyula</i> százados, <i>Miklóssy István</i> zászlós,
1. századparnok: alantostisztek:	<i>Sárkány Gyula</i> hadnagy, <i>Szabó József</i> százados, <i>Vadnay László</i> hadnagy, <i>Mann Dénes</i> hadnagy, <i>Lödy Lajos</i> zászlós,	6. századparnok alantostisztek: <i>Gaál Ödön</i> százados, <i>Schulhof Ignác</i> hadnagy, <i>Pethe Ernő</i> zászlós, <i>Koller Jenő</i> hadnagy,
2. századparnok alantostisztek:	<i>Kádár Ernő</i> hadnagy. <i>Montskó István</i> főhadnagy, <i>Smoling Miklós</i> hadnagy,	7. századparnok: alantostisztek: <i>Mayer Ottó</i> főhadnagy, <i>Haidekker Károly</i> hdgy. <i>Kozma Gyula</i> önkéntes, : <i>Krisztinkovich Béla</i> fond.
3. századparnok alantostisztek:	<i>Spiegel Artúr</i> zászlós, <i>Hanusovszky I.</i> fhdnagy. <i>Badzey István</i> hadnagy, <i>Schleiminger László</i> zls.	II. gépp.szd.pnok alantostiszt: <i>Pataky Gyula</i> hadnagy, műsz.szd.parnok: műsz.szak.pnok: Gazd. hiv. főnök: I. Élelmező tiszt: <i>Kálmán Gyula</i> szds. g. t. II. élelmező tiszt: <i>Hirsch Aladár</i> százados, <i>Farkas Ferenc</i> hadnagy, <i>Kálmán Gyula</i> szds. g. t. <i>Ceglédy Gyula</i> főhdgy. g. t. <i>Daubner Imre</i> főhdgy. g. t.
4. századparnok alantostisztek:	<i>Szakolyi András</i> haprőrm. <i>Somló István</i> főhadnagy, <i>Cséry Miklós</i> hadnagy, <i>Grósz Béla</i> zászlós, <i>Szauberer</i> zászlós.	
I. gépp.sz.pnok.: alantostiszt:	<i>Baintner László</i> főhdnagy, <i>Bleier Miklós</i> önkéntes.	

7-én az olaszok közép méretű ágyúkból tíz, 8-án tizenöt, 9-én huszonöt gránátot löttek Farra di Soligora. A gyalogsági-ágyús osztagból öten megsebesültek. — 11-én a legénységet kolera és tífusz ellen beoltották. — 12-én az olasz repülők röpcédulákat dobtak. Ezek szerint *Wilson*, az egyesült államok elnöke, elfogadta a központi hatalmak békeajánlatát. Az ellenségeskedés megszűnik és az emberek a kultúra továbbfejlesztésén testvéri egyetértésben közösen fognak munkálkodni.

16-án a 9. ezred felváltotta az ezred kordonőrségeit és állomásőrségét, az 5. ezred pedig éjjel az arcvonalban lévő 2. ezredet. — 17-én virradat-

kor igen heves tüzéségi tűz köszöntötte az ezredet. — E napon a csehek államellenes magatartása miatt Cseh és Morvaország területére beszüntették a szabadságot.

Az olasz tüzéség 18-án háromszázharminchét, 19-én háromszázkilencven, 20-án hétszázhatvanöt különféle űrméretű gránátot lőtt az ezred védősávjára. Ezenfelül minden legkisebb mozgásra az olasz géppuskák is lőttek. Minden nap több és több olasz repülőgép keringett csapataink felett s a ledobott röpcédulák fegyverletételre szólították fel a legénységet.

22-én nyolcszázötven különféle gránát robban az ezred körletében. E napon *Hegedűs* tábornok a 3. ezred állását megsemmisítette s naplójába feljegyezte, hogy a legénység általános óhaja már ekkor az volt, hogy a hadosztályt Magyarország közvetlen védelmére használják fel.

23-án az olaszok kb. nyolcszáz gránátot lőttek az ezred körletére, éjjel pedig aknavetők tüzeltek a táboriőrsökre. — 24-én a tüzéség még hevesebben lőtt; *Montskó* főhadnagy gránátnyomást kapott s mint 16-a óta mindennap, a legénység között is veszteségeket okozott.

Október közepe után az ellenség Assiago és a Brenta között erősen ostromolta csapataink állását s foglyok vallomása szerint 24—25 közötti éjjelre a piavei arcvonalszakaszon is általános támadás készül. Ezért 24-én a hadosztályparancsnokság a következőket rendelte: *„Ma éjjel, vagy az ezt követő napok egyikén olasz támadással kell számolnunk. Az állásépítést és más műszaki munkálatokat további parancsig be kell szüntetni. Mindenhol oly fokú készséget kell tartani, hogy meglepetés senkit se érjen, a tartalékok és a rohamfélezred idejekorán elindulhassanak. A riadóra és a tartalékok alkalmazására kiadott intézkedéseket át kell tanulmányozni.”*

II. FEJEZET.

Az októberi olasz támadás. Visszatérés az országba.

Az entente-hadvezetőség júniusi támadásunk összeomlása és a németek augusztus 8-iki fekete napja után elhatározta, hogy az olasz harctéren álló hadseregeinket megsemmisíti. Az olasz csapatok kiképzését, felszerelését fokozták, támadókedvét pedig kisebb vállalkozásokkal felébresztették.

Hadvezetőségünk tisztában volt a szándékkal és számolt a támadással. Eleinte remélte, hogy ezt a támadást is véresen visszaverik a csapatok, de később rá kellett eszmélnie, hogy az egyre arcátlanabb politikai uszítás és a mögöttes ország fokozódó bomlásának lövészárkba eljutott híre, sok csapat lelkiegyensúlyát megingatta s ezek hűségére többé nem lehetett számítani. Az olasz röpiratok is kioltották a rosszul felszerelt, éhező csapatok némelyikéből a végső győzelembe vetett hitet s így a bolgár arcvonal összeomlása, egyes csapatok lázadása s a magyar sajtónak azon követelése után, hogy a magyar csapatokat szállítsák azonnal haza Magyarország védelmére, az olasz győzelem kilátásai egyre fokozódtak.

Balkáni arcvonalunk szeptember 15-i megingása után, az olasz harctérről is el kellett csapatokat vonnunk s így az olaszok hétszázézer emberével már csak háromszázézer emberünk állt szembe, de ez a létszám is naponta átlag ezer beteg és sebesült hátramenésével csökkent. A szökevények száma is egyre szaporodott, A hadseregpáncsnokok még így is azt jelentették, hogy ha a mögöttes országból kiinduló bomlasztásnak gátat vetnek és a hadseregszállítás terén is rendet teremtenek; a hadsereg, esküjéhez és dicsőséges múltjához hűen, önfeláldozóan tovább fog harcolni.

Az olasz hadvezetőség hegyi és piavei arcvonalunk találkozási pontjánál akarta áttörni arcvonalunkat, ezért szeptember 25-től kezdve átcsoportosította haderejét. Repülőink nem vették ezt észre, mert a csapat-eltolásokat éjjel hajtották végre. Piavei arcvonalunk 50 kilométeres felső szakasza elé három hadsereget, összesen huszonkilenc hadosztályt tömörítettek és ezt az óriási haderőt máshonnan idesszállított nyolcszáz nehéz, nyolcszáz könnyű löveggel, 2.400.000 lövedékkel és hatszáz nehéz aknavetővel még meg is erősítették. A csapatokat műszaki felszereléssel is gazdagon ellátták. Igen sok repülőgépük és léggömbjük is volt. — A terv az volt, hogy az áttörés után egy iramban Bellunoig nyomulnak előre azután az arcvonalunkat Bremenig, Görzig és Triestig felgöngyölik. — Eredetileg október 15-re tervezték a támadást, de azt a Piave áradása miatt elhalasztották.

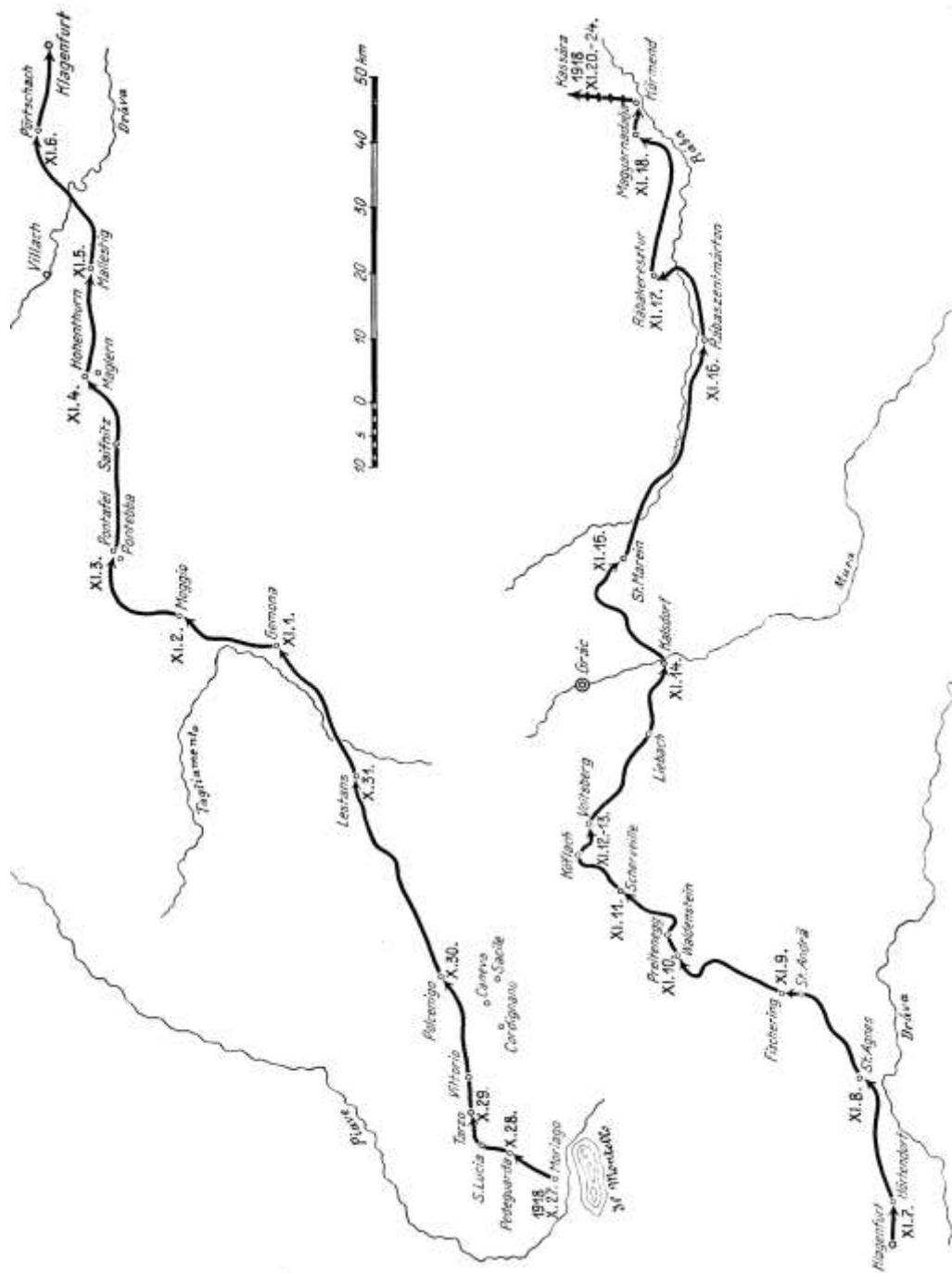
Október 24-én reggel az olaszok a Grappa területén támadást kezdtek, aminek kivédésére piavei arcvonalunkról négy hadosztályt vittünk el.

Október 26. és 27. közötti éjjel hatalmas tüzérségi előkészítés után az olasz főcsoport is támadásba kezdett. A három hadsereg részei átkeltek a Piavén s mivel nálunk egyes csapattestek nem akartak sem arcvonalba, sem ellentámadásra menni, arcvonalunkat az olaszok át is törték s ezzel megkezdődött a Monarchia összeomlása. — Az 5. honvéd-huszárezred, mely az esküjükhöz hű, végsőkéig kitartó csapattestekhez tartozott, érintetlen katonai becsülettel küzdötte végig a 2. piavei csatát is.

Október 25-én harminchat-negyven olasz repülőgép keringett a hadosztály felett, az olasz tüzérség pedig minden űrméretű lövegből egész nap hevesen lőtte az ezredet, délután az I. félezred állása ezenfelül még kb. négyszáz darab nehéz aknát is kapott. Éjjel az olasz fényszórók állandóan működtek.

Október 26-án 6 h-kor az ezred jobbszárnya ellen gáztámadást intéztek. A gáz azonban a köddel együtt felszállt. Az olasz repülők egész nap tíz-huszas csoportokban keringtek az ezred felett. Az ezred naplója szerint aggodalomra adott okot, *vájjon a kb. harminc ezredből összeszedett fiatal legénységgel meg tudja-e állítani az ezred az olaszokat? Helytállanak-e az ezredtől jobbra és balra álló cseh elemekkel megrontott csapatok?* — Az ezred tisztikara és legénysége mindezek s az olasz tüzérségi és légi-főlény dacára is bizakodva várta az olasz támadást.

2130-kor a járőrök azt jelentették, hogy a 11. és a 12. táboriőrök felé pontonok közelednek. Világítópisztoly lövésekkel azonnal tüzérségi-tüzet

Az ezred útja, 1918. X. 27. — XI. 24.

kértek, amit a léggömbök személyzetének kellett volna továbbítania, de ezek már megtagadták az engedelmességet s így a tüzéség csak telefonkérésre elkésve adott zárótűz helyett: lassútűzet. Annál élénkebben lótték az ezred táboriőrsei; az olaszok éppen ezért nem az ezred vonala előtt, hanem a szomszéd 12. lövészadosztálynál keltek át a Piaven; amit a 12. lövészadosztályparancsnokság — mivel táboriőrsei harc nélkül meghátráltak és még a jelentéstételt is elmulasztották — csak az ezred telefonjelentéséből tudott meg s ekkor is azt válaszolta, hogy majd utána néz, vájjon a jelentés megfelel-e a valóságnak. (Lásd a 300. és 302. oldal vázlatait)

A 12. lövészadosztály előtt átkelt olaszok az ezred 11. és 12. számú táboriőrse ellen fordultak, ezért azok a főörsvonalra voltak kénytelenek visszavonulni, ahová *Cséry* hadnagy parancsnoksága alatt az ezredtartalék is előrement. — 22 h-kor megkezdődött az olasz tüzéség romboló tüze. 15—20 cm.-es ágyúk okádták a lövedékeket. Éjfélkor a tüzéségi tűz halatlan hevességet ért el. A soli gettói Brandolini kastélyt, melyből a hadosztálytörzs előző nap kiköltözött, rommá lótték. A tűz az első és a hátulsó állásokra is kiterjedt; az összes vezetékes összeköttetés megszakadt s azokat a legnagyobb önfeláldozással sem lehetett többé kijavítani.

Saját tüzéségünk az egész idő alatt hallgatott. Az összeköttetésre kiküldött járőr a balszomszéd ezred helyén 27-én 330-kor már olaszokat talált. 445-kor Sernagliában felrepült a piros rakéta, ami azt jelentette, hogy már ott is olaszok vannak. — Tüzéségünk Sernagliát lőtte.

5!0-kor az ezred balszárnyán felrepülő csillagos rakétajelre az ezredtartalék, *Cséry* hadnagy vezetése alatt ellentámadásra indult. Az előnyomuló századot előbb baloldaltól lótték az olasz géppuskák, majd a század hátmögé is előnyomultak s bekerítéssel fenyegették. A század maradványa erre nagy veszteséggel visszavonult.

530-tól az olaszok géppuskák és lángszórók oltalma mellett nagy erővel folytatták az ezred állásának felgöngyölítését s azt az I. félezred tartalékszázadának három hősies ellentámadása sem tudta megakadályozni; erre 645-kor az I. félezred Moriago szegélyére vonult vissza és azt 830-ig, míg az olaszok majdnem teljesen körül nem fogták, védelmezte. AII. félezred 1030-ig tartotta állását, de a leírt események visszavonulásra kényszerítették.

18 h-kor Pedeguardara vonult vissza az ezred, ahol az olasz tüzéség és a repülők géppuskái hevesen lótték. — Az olaszok Montellonál hat hadihidat építettek és könnyű győzelmük után folytatták az előnyomulást. — A 11. lovashadosztály tartalékban lévő ezredei is több ellentámadást hajtottak végre, de a sokkal nagyobb erőt feltartóztatni nem tudták.

28-án az ezred megmaradt kevés tisztje és legénysége olasz tüzéségi tűzben és a repülőktől is sokat szenvedve, Pedeguardan gyülekezett. Kötelekei rendezése után 20 h-kor St. Luciába irányították, hogy ott utóvédharcra rendezkedjék be. *Baintner* ezredes és *Ghyczy* őrnagy betegen element. Az ezred parancsnoka *Ujfalussy* alezredes lett. — Az ezred 22 h-kor érkezett St. Luciába.

29-én 5 h-kor *Ujfalussy* alezredes és *Böszörményi* százados St. Luciánál hadosztályparancsra kijelölték az utóvédállást. 8 h-kor azonban az ezredet Tarzora irányították, mert az ellenség Sacile felé előnyomult. A vezetékes összeköttetés a magasabb parancsnokságokkal megszűnt. Sok csapat most már fejtellenül özönlött hátra felé. — Az ezred az olasz repülők géppuskatámadásai miatt a szakaszok közt nagy térközöket tartva, 14 h-kor érkezett Tarzoba, ahol sok csapat és vonat torlódott össze. — Minthogy *Hegedűs* tábornok úgy ítélte meg a helyzetet, hogy hadosztálya előtt már csak a vitorioi út áll szabadon, 11 h-kor tovább indította a hadosztályt. Vittorióban is nagy fejtelenség volt. A visszaözönlő katonák raboltak és fosztogattak. Sok élelmiszer- és ruharaktár lángokban állt.

20 h-kor tüzérségi tűzben folytatta az ezred a visszavonulást és 30-án 6 h-kor Polcenigoba érkezett, ahol az egész hadosztály gyülekezett. *Hegedűs* tábornok az ezredparancsnokokkal megbeszélte a helyzetet és a csapatok együttartását rendelte el.

31-én 8 h-kor tovább indult az ezred és 18 h-kor Lestansba érkezett, ahol pihent. *Ujfalussy* alezredes rövid, de annál lelkesebb beszédével felvillanyozta a tiszteket és a legénységet.

November 1-én Gemonára ment az ezred. Itt *Hegedűs* tábornok az ezredhez a következő beszédet intézte: „*Fiaim! Jogosan nevezlek így benneteket, hisz a háborúban parancsnokságom alatt voltatok és szinte lehetetlen dolgokat, bámulatos hősletteket vittetek véghez. — De most még nagyobb dologra kell felkészülnünk, mert most közvetlenül a mi édes Hazánkat fenyegeti a veszély. — Hazaviszlek benneteket, mert felelős vagyok értetek az apátoknak és az anyátoknak, akik reám bíztak benneteket. Maradjatok együtt, legyetek fegyelmezettek, mert nehéz utunk lesz. Ha a csehek, akik a visszavonuló katonákat kirabolják és levetkőztetik, megtudják, hogy egy fegyelmezett ezred közeledik, elbűjnek és utunk akadálymentes lesz. Isten segítse utunkat. Éljen a király! Éljen a Haza !*” — A legénység háromszoros „*Éljen*”-nel válaszolt.

Lorx ezredes a 6. hadsereg vezérkari-főnöke azt a parancsot közölte *Hegedűs* tábornokkal, hogy a 11. lovashadosztály Tarvisra menjen és ott, tekintettel a lakosság ellenséges érzelmére, szállja meg a vasúti állomást és főútvonalakat, és biztosítsa a csapatok nyugodt elvonulását. Támogatására egy kerékpáros zászlóalj és 5-én St. Veitből negyven géppuska érkezik. — A gemonai raktárakat a visszaözönlő katonák kirabolták.

2-án a rohamfélezredet feloszlatták. A huszárok ezredeikhez bevonultak. — 20 h-kor Moggioba indult az ezred, ahová 3-án 5 h-kor érkezett. *Hegedűs* tábornok mindenütt ott volt és mindenről idejekorán gondoskodott. *Ujfalussy* alezredes és *Böszörményi* százados állandóan buzdították a fáradtakat és csüggedőket. — 11 h-kor kihirdették az olaszokkal kötött fegyverszüneti szerződést, de *Hegedűs* tábornok — akinek az volt az érzése, hogy ha az olaszoknál később hirdetik ki azt; a hadosztályt elfogják, — még aznap továbbindulást rendelt s *Luxardo* altábornagyot is felszólította ugyanerre. A

Luxardo-hadosztály azonban visszamaradt és három órával a 11. lovashadosztály elvonulása után fogságba is esett.

Az ezred 13 h-kor énekelve indult el Pontebba (Pontafel) ielé, ahová 23 h-kor érkezett. Útközben magyar, osztrák és cseh fogolytáborokból visszaözönlő olasz hadifoglyok ezreivel találkozott s jogosan csodálkozott azon, miként juthattak ezek ily rövid idő alatt ily messzire. A lesújtó hír azonban, hogy *gróf Tisza Istvánt* meggyilkolták és Magyarországon nagy felfordulás van, mindent megmagyarázott. — Pontebbában leírhatatlan fejtelenség volt. A vasúti élelmezési-raktárakat szökevény katonák és a lakosság kifosztották, a vasúti állomáson tizenöt vonat vesztegelt személyzet nélkül, a pályaudvarparancsnokság pedig csak két tisztből és két katonából állt; ezért az ezred önmaga és a vasútállomás biztosítására, őrségeket állított ki.

A hadosztály 4-én 6 h-kor Tarvis felé indult és 1330-kor Saifnitzbe érkezve megtudta, hogy Villachban a katonákat lefegyverezik, vonatjukat elveszik; Karinthiában pedig katonákból alakult rablóbandák, úgynevezett kékgárdák, garázdálkodnak. Megtudta továbbá, hogy Saifnitzben egy vonatcsapatbeli főhadnagy a reábízott kocsikból és a kocsikon lévő felszerelésből sokat eladott a lakosságnak: ezért *Hegedűs* tábornok a főhadnagytól elvettette a vonatot és az ezredek között felosztotta. Arra a hírre végül, hogy Tarvisban részeg szökevények és maradozók tanyáznak, elhatározta, hogy a hadosztállyal Maglernen és Hohenthurnon tölti el az éjszakát. Ettől kezdve *Hadffy* altábornagy is a lovashadosztállyal ment hazafelé és sok magyar csapat és vonat is csatlakozott a rendben menetelő lovashadosztályhoz. — Az ezred 20 h-kor Hohenthurnra érkezett.

5-én 7 h-kor indult tovább az ezred. — A falvakban felfegyverzett tiszti-őrségek álltak készen, hogy a lakosságot a visszaözönlők garázdálkodásától megóvják. — Híre érkezett, hogy Ausztriából és Csehországból köztársaság lett. — *Ujfalussy* alezredes, nehogy a legénység a vonat értékes lovait és járműveit Ausztria területén elhagyja, kihirdette, hogy a Magyarországra visszakerült kocsikat és lovakat azok a gazdálkodó katonák kapják, akik azokat hazamentették. — *Hegedűs* tábornok *Péntek Zoltán* szádost, tájékozódásra Budapestre előre küldte.

1330-kor Mallestigbe érkezett az ezred és innen 6-án 630-kor Pörschachba indult. A vasútállomásokon nagy ügyel-bajjal élelmet szereztek. A városban a lakosság fosztogatott, de a huszárok példásan viselkedtek. Az elöljáróság dicsérte is fegyelmezettségüket.

7-én 7 h-kor, az indulás pillanatában az a jelentés érkezett, hogy Klagenfurtban lefegyverzik a hadosztályt. Ezért ütközetmenetben, feltűzött szuronnal ment át a hadosztály Klagenfurtban, ahol *Krausz Károly* gyalogsági tábornok, a II. hadtest volt parancsnoka fegyelméért és katonás magatartásáért igen megdicsérte. Az ezred Hörtdorfban töltötte az éjjelt. Ide érkezett *Péntek* százados jelentése a forradalomról, *gróf Tisza István* meggyilkolásáról és a Károlyi kormány megalakulásáról. — *Hegedűs* tábornok erre

Wertheimstein századost és *Bosnyák* százados gazdasági tisztet Budapestre küldte, hogy a honvédelmi minisztériumban mindenről részletesen tájékozódjanak.

8-án St. Ágnesre ment az ezred. Az előreküldött tisztijárőr jelentette, hogy Merenburg környékén szlovén bandák garázdálkodnak. *Hegedűs* tábornok erre elhatározta, hogy Köflachon át vezeti Szentgotthárdra a hadosztályt.

9-én Fischeringbe folytatódott a menet. Itt *Ujfalussy* alezredes úgy intézkedett, hogy a következő napokon az ezred élén a rohamszakasz haladjon, ezt az utász-szakasz, a géppuskás század és végül a gyalog századok kövessék. Az ezred végén *Dr. Nemesnek*, az ezredorvosfőnöknek és az ügyeletes tisztnak kellett bezárnia a menetet. Elrendelte, hogy a gyengékedőket vonatkocsikon továbbítsák. — *Hegedűs* tábornokot St. Andrán a jezsuita kolostorban szállásolták el. A kolostor perjelje, *Matheowitz* miniszter, *Hegedűs* tábornokot a kolostor fényképével ajándékozta meg és németül ezt írta a képre: „A 11. honvéd-lovashadosztály példásan rendes átvonulásának emlékére.”

10-én 13 h-kor Waldensteinbe érkezett az ezred. Itt meg kellett állnia, mert az út igen meredek volt és a lövegeket tíz ló is alig bírta. A vonat a 3 ½ kilométeres útszakaszt két óra alatt tette meg.

11-én Preiteneggen át Scherveillebe ment az ezred, 12-én pedig Köflachon át Voitsbergre. A Grazba küldött tisztek ott nagy rendetlenséget láttak. A szocialisták magukhoz ragadták a hatalmat. A tiszteket bántalmazták, rangjelzéseiket letépték. — *Dobokay* őrnagy Grazból harácsolással való fenyegetéssel mégis tudott öt-napra való élelmet szerezni. A hadosztály sütődéi naponta sütöttek, úgy hogy a legénységet az egész úton jól élelmezheték.

13-án a grazi Wehrausschuss elnöke *Urban* ezredes, három osztrák tiszttel és *Denghy Zsolt* magyar vezérkari századossal, mint *Linder* honvédelmi-miniszter kiküldöttjével, megjelentek *Hegedűs* tábornoknál és felszólították, hogy a honvédelmi miniszter rendeletére adja át nekik a hadosztály fegyvereit. — *Hegedűs* tábornok a dandár- és ezredparancsnokok jelenlétében kijelentette, hogy azokat a fegyvereket, amelyeket a hadosztály ötvenkét hónapon át dicsőségesen viselt, idegen földön nem teszi le és ha valaki a hadosztály fegyveres elvonulását meg merné akadályozni, tüzéségével rommá löveti Grazot. Hosszas könyörgés után, hogy a szocialisták megnyugodjanak, két závarzatnélküli géppuskát, néhány rossz karabélyt, néhány menetképtelen lovat és ígás ökröt, végül egy használhatatlan régi rendszerű sütődét mégis átadott a küldöttségnek.

14-én az ezred 730-kor indult Voitsbergből és 12 h-kor Liebachba, majd 1630-kor Kalsdorfba érkezett, hogy innen 15-én St. Mareinbe, 16-án pedig Rábaszentmártonba folytassa útját. — A magyar határt 16-án 16h-kor lépte át s *Ujfalussy* alezredes lelkesítő beszédben méltatta az eseményt.

17-én a hadosztály zárt menetoszlopban érkezett Szentgotthárdra, ahol ünnepélyes fogadtatásban részesült. A főtéren istentisztelet volt, ahol a hadosztály, parancsnokának lélekiemelő beszéde után díszmenetben elvonult

Hegedűs tábornok előtt. Ezután Rábakeresztúrra folytatódott a menet, ahol a hadosztály törzslovas-szakaszát feloszlatták s az ezred visszakarta oda beosztott lovasait.

18-án Nádajára ment az ezred. Itt intézkedés történt a hadosztály vasúti szállítására.

19-én a 9. ezredet, a tüzérezredet és a távírószázadot szállították el. Az 5. ezred szállítmányai 20-án indultak Körmendről és 23. és 24. közötti éjjel érkeztek Kassára, ahol az ezredet *Reök István* őrnagy várta. A laktanyában a forradalom legcsekélyebb jele sem látszott, ami *Reök* őrnagynak és segéd tisztjének, *Korbuly Domokos* főhadnagynak volt az érdeme. — A laktanyában megkezdték a légénység leszerelését s ezzel egyelőre le is zárult a kassai 5. honvéd-huszárezred története . . .

„*Egyelőre!*” Mert újra fel fog támadni a múlt, hisz *Rákóczi* hamvait őrzi a kassai dóm s azon a földön, melyet egy évezreden át a mi vérünk öntözött, Isten csak nekünk érlelhet gyümölcsöt.

V. RÉSZ.

A magyar kir. kassai 5. honvéd-huszárezred népfelkelő-osztályának háborús története.

Nem volna teljes az ezredtörténet, ha abból az ezred népfelkelő-osztálya háborús működésének leírása hiányoznék. Az osztály hivatalos szolgálati naplója elveszett, pontos feljegyzések, naplójegyzetek nincsenek s így a történekről 18—20 év távlatából, az emlékezés sokszor csalóka fényénél íródott meg e pár sor.

A népfelkelő-osztály felállítása és megszervezése 1914. augusztus 1-én kezdődött meg Kassán. Amilyen gyorsan és akadálytalanul folyt az emberanyag és a lovak bevonulása, éppen olyan hiánytalanul történt a kassai honvéd-barakban a felszerelés. A dús raktárak ontották a ruhát, fegyverzetet, lószerszámot, vonatanyagot. A békekiképzés magas értéke s különösen a szolgálati fegyelem, mely törhetetlenül élt minden tiszt, altiszt és közhuszár, tényleges és népfelkelő lelkében; a háború minden mozzanatában nagyszerűen érvényesült és mindenki nemcsak a komoly időkhöz mért komoly magatartással, hanem hazafias lelkesedéssel készült a legnehezebb kötelességteljesítés magasztos feladatára. Az osztály emberanyaga kitűnő volt; tisztjei úri becsületérzéssel szolgáltak, legénysége pedig Abauj-Torna, Borsod, Gömör és Nógrád vármegyéknek nagyobb részét ló tartó, tehát a lovat szerető, családos, érett gondolkodású, 28—36 éves kisgazdáiból állott; abból a tipikusan szép magyar emberfajtából, mely különösen lovas katonai szolgálatra elsőrendűen alkalmas. Lovaink jók voltak. A kis számú hitványabbja a harctéren az első hat hét alatt kidőlt, a többi azután kitűnően bírta a legnehezebb teljesítményeket is.

Az 1914. év augusztusa és szeptember eleje a kassai gyakorlótéren telt el. Rohamokat gyakoroltunk folyton; járőrszolgálat és gyalogtűzharc helyett, holott harctéri szolgálatunk ez utóbbiakban merült ki.

A népfelkelő-osztály három százada 1914. szeptember 6-án vagonirozott be Kassán és ment a harctérre.

Osztályparancsnok:

Ujfalussy István alezredes,

Segédtsiszt:

Szepessy Orbán dr. népf. hadnagy,

Orvos:

Majzler Salamon dr. népf. segédorvos,

Állatorvos:

Mohi Ferenc népf. állatorvos,

1. század parancsnoka:

Báró Amelin Guido százados,

2. század parancsnoka:

Réthelyi József főhadnagy,

3. század parancsnoka;

Soós főhadnagy

A századok teljes hadilétszámúak voltak.

Az osztály hadrendi beosztása az volt, hogy Przemysl vára honvéd védőseregének hadosztálylovasságát képezze. A végzet kiszámíthatatlan aka-

rátából azonban tévedés történt s az osztályt útközben nem Przemysl várába, hanem a przemysli es. kir. hadosztályhoz utaztatták, mely akkor már Galíciában harcolt s így kerültek a magyar népfelkelő-huszárok az osztrák es. kir. 45. Landwehr-Infanterie Truppendivízióhoz, melynek volt már ugyan három század Landwehrulánus hadosztálylovassága, de a hadosztályparancsnok örömmel tartotta magánál a friss három század huszárt is. — A hadosztályparancsnok *Smekal* altábornagy volt, a vezérkari-főnök *Major Bleiweiss*, helyettese *Hauptmann Bahn*. — A magyar huszárok mint a siketnémák szolgáltak ebben a cseh, osztrák, lengyel társaságban. Eleinte a Landwehrulánusok felderítő szolgálatainak ellenőrzésére lettek felhasználva, később azonban már az egész felderítést és biztosítást a népfelkelő-osztállyal végeztették. A huszárok és altisztek németül nem tudása miatt csak tisztí-járőrök lettek mindég kiküldve, sőt ebből az okból a lovasküldönc-szolgálatot is nagyobb részben a tisztikar végezte. Akik nem mentek járőrbe, azok a hadosztály mögött a Drukkebergereket hajsztolták.

Ebben a kötelékben végig száguldozta a népfelkelő-osztály fél Galíciát, míg végre 7 nehéz hónap után a hadosztályparancsnok alábbi meleg dicsérő elismerésével vált meg a Landwehrektől: *„Élénk sajnálattal látom a huszárosztály távozását. Kiváló vezetés alatt a legjobb szellemtől áthatva, a legnagyobb kötelességtudással semmi veszélytől és erőkifejtéstől vissza nem riadva, kiváló szolgálatot teljesített. Tisztikara minden irányban képzett. Egy osztály, melyet a háború teremtett és képzett ki, ilyen eredményekre mindenkor büszke lehet. A legfelsőbb szolgálat nevében a Landwehr-gyaloghadosztály parancsnokság dicsérő elismerését azzal a tudattal fejezem ki, hogy az osztály jövője csak az eddigi eredmények természetes folytatása lehet. Isten veletek, derék huszárok! Smekal altábornagy sk.”*

1915. március végén Uzsoknál, a *Szurmay-csoport* parancsnokságánál jelentkezett a két századra leapadt osztály. — A *Szurmay* altábornagy csoportjánál, később hadtesténél 14 hónapig teljesített az osztály harctéri szolgálatot. Hogy működése milyen volt, azt teljes részletességgel megvilágítja a hadtestparancsnokságnak, illetve magának *Szurmay* altábornagynak sajátkezűleg aláírt következő parancsa:

Res. Nr. 1087. — Tábori posta 145. 1916. április 29.

14 hónapi eredményteljes tevékenység után a derék 5. népf. huszárosztály parancsnoksága és két százada hadtestem kötelékéből kilépett.

A háború legnehezebb időszakában, amikor még az ellenség a Kárpátokon állott, került az 5-ös honvéd-huszároknak ezen érettkorú, komoly kötelességtudástól áthatott harcosokból álló mintacsapata parancsnokságom alá. — A Kárpátoknak hóval-fedett ormai sokat mesélhetnének a huszárok vitéz tetteiről és kitartásáról, amikor lóról szállva, akkori csoportom gyalogságával vállvetve, erejük teljes megfeszítésével, sokszor a legmostohább viszonyok között küzdöttek azon közös célunkért, hogy a sokszoros túlerőben lévő ellenség további tért ne nyerhessen. — E nehéz küzdelmekben mindenkor fényesen megállották helyüket az 5-ös huszárok.

Egy kerek esztendő múlt el azóta, hogy az ellenség ereje a kárpáti hős védők sziklafalán megtörött és ezen kimagasló történelmi események évfordulója már messze az ellenség országában talál bennünket. Az idevezető dicsőségteljes, hosszú előnyomulásunk alatt a kassai huszárok minden tekintetben méltók maradtak régi hírnevükhöz és a beléjük helyezett bizalmamhoz. Az első előretörés alatt a Kárpátokból, mely Galícia egyik leggazdagabb részét juttatta vissza kezünkbe, a Dnyester, később a Bug menti makacs harcaink és a Wolhyniai előnyomulásunk alkalmával teljesített kitűnő szolgálataikkal újabb fényes tanújelét adták kiválóságuknak. Most, hogy e derék huszárcsapat felsőbb parancsra kiválik parancsnokságom, kötelékéből, parancsnoki és bajtársi köteletségemnek tartom, hogy úgy az egymást követő kitűnő osztályparancsnokoknak: Ujfalussy ezredes és Thordai százados uraknak, valamint a válogatott tisztikar minden egyes tagjának és a derék és vitéz legénységnek jeles ténykedésükért a legfelsőbb szolgálat nevében teljes elismerésemet és köszönetemet fejezzem ki.

Szívből sajnálva derék huszárjaim távozását, búcsúzóul azt kívánom, hogy a harcosok Istene segítse meg őket továbbra is. Jövő alkalmaztatásukban épp oly dicsőségteljes munka és az ezzel járó méltó elismerés legyen osztályrészük, mint eddig is volt. — Isten Veletek!

Ezen parancsiratomat Ujfalussy ezredesnek, Thordai századosnak, az osztály és századparancsnokságnak adom ki. Szurmay altb. sk.

A világháború kiváló tábornokának, Szurmay Sándor Ő Excellentiájának erre a meleg elismerésére az 5-ös honvéd-huszárok népfelkelő osztályának minden tisztje és minden huszára még ma is büszke öntudattal emlékezik vissza.

1916. augusztus havában az osztály Wladimir-Wolinskijben bevagonírozott s Erdély védelmére rendeltetett. A román hadüzenet napján vagonírozott ki Nagytalmácson Erdélyben s már este szemben állott a Vöröstorony szorosnál az oláhokkal. A Barwik-Brigade kötelékében mint utóvéd csinálta végig a visszavonulást Nagyszebenig, majd a nagyszebeni csata után az előnyomulást Gyergyószentmiklósig és Tölgyesig; ekkor már az 51. honvéd hadosztály kötelékében Tanárky altábornagy parancsnoksága alatt. Ezen idő alatt teljesített szolgálatokért a tisztikar és a legénység ismételtén számos kitüntetést kapott.

1916. december végén — 28 havi frontszolgálat után — az 5. népfelkelő-huszárosztály feloszlott s beolvadt az *Abonyi Andor* ezredes parancsnoksága alatt állott 1. népfelkelő-huszárezredbe, a cs. és kir. 10. lovashadosztály kötelékében. Az ezred már 1917. januárban leadta összes lovait (Huszáren-Regiment zu Fuss formiert) és a Gyimes határhegyein gyalogosan harcolt a lövészárokban. A népfelkelő-osztály megmaradt, összeszokott huszárjait *Abonyi* ezredes egy századba osztotta be s a báró Kaas Ede főhadnagy századparancsnoksága alatt, mint az öreg 5-ös huszár-népfelkelők százada szerepelt később az olasz fronton is.

A magyar kir. kassai 5. népfelkelő-huszárosztály tisztjei közül hosszabb harctéri szolgálatot a következők teljesítettek:

Ujfalussy István ezredes és *Thordai István* őrnagy osztályparancsnokok, báró *Kaas Ede* főhadnagy, *Görgey László dr.* szkv. főhadnagy, *Szepessy Orbán dr.*, *Korniss Ferenc dr.*, *Fritsche Artúr*, *Hampel Kornél* népf. főhadnagyok, *Muzsik István* tart. főhadnagy, *Nagy Géza*, *Szalay Pál*, *Fráter István*, báró *Szentkereszt Pál* tart. hadnagyok, *Bezerédj Ferenc* és gróf *Majláth József* tart. zászlósok. Ezek közül *Görgey László dr.* és *Szepessy Orbán dr.* főhadnagyok (később századosok) megszakítás nélkül szolgáltak az osztály kötelékében. Az altisztek közül kitűntek az osztálynál teljesített hosszú harctéri szolgálatukkal: *Grünberger Izidor* és *Finster Mihály* őrmesterek, *Éppel Ferenc*, *Marcinkó István*, *Szlabej Ferenc*, *Szilágyi Lajos* szakaszvezetők és *Maricsek Mátyás* tizedes.

A két osztályparancsnok Vaskorona-rendje, a tisztek III. osztályú katonai érdemkeresztjei és Signum Laudisai s a legénység jelentékeny számú vitézségi érmei azt bizonyítják, hogy a népfelkelő-osztály mindég becsülettel megállotta helyét.

Ez a rövid feljegyzés halvány képet sem adhat a magyar királyi kassai 5. népfelkelő huszár-osztály világháborús működéséről. Ezt csak *pro memoria* jegyeztük, szerény tanúbizonyságául annak, hogy a magyar királyi kassai 5. honvéd-huszárezred népfelkelő-osztálya is, — méltóan anyaezredéhez — híven teljesítette a világháborúban kötelességét.

**A névjegyzékben előforduló rövidítések és jelek
magyarázata :**

T. a. v. é.	= Tiszti arany vitézségi érem	K. cs. k.	= Károly csapatkereszt
Lt. r.	= Lipótrend	s. é.	= sebesülési érem
Vkr.	= Vaskoronarend	t. k. sz. j.	= tiszti katonai szolgálati jel
F. J. r.	= Ferenc József rend	a. j. e. é.	= arany jubileumi emlékérem
K. é. k.	= Katonai érdemkereszt	b. j. e. é.	= bronz jubileumi emlékérem
e. k. é. é.	= ezüst katonai érdem-érem	k. j. k.	= katonai jubileumi kereszt
b. k. é. é.	= bronz katonai érdem-érem	P. j. k.	= polgári jubileumi kereszt
lvg.	= lovag	1912-13. e. k.	= 1912—1913. évi emlékkereszt
✂	= kardokkal	1. 2. 3. o.	= 1., 2., 3. osztályú
hdm.	= hadidiszitmény	*	= másodszor adományozva
kész.	= katonai érdemkereszt szal- lagján	**	= kinevezett vagy ideiglenesen megbízott ezredparnok
vész.	= vitézségi érem szallagján	cs. kir. kam.	= császári és királyi kamarás
p. sz.	= piros szallagon	a. s. v.	= aransarkantyus vitéz.
k. a. é. k.	= koronás arany érdemkereszt	v. k. d. é.	= vöröskereszt díszérem
a. é. k.	= arany érdemkereszt	n. v.	= német vaskereszt
a. v. é.	= arany vitézségi érem	hf.	= hadifogságba esett
e. v. é.	= ezüst vitézségi érem	et.	= eltűnt
b. v. é.	= bronz vitézségi érem	hh.	= hősihalott

**Az ezred tisztikara és az ezredhez hosszabb ideig
beosztott tisztek névsora a világháború alatt:***

Tábornok:

*Hegedüs Pál***

T. a. v. é., Lt. r. lvg. hdm. ✕., 3. o. Vkr. hdm. ✕., F. J. r. lvg., 2. o. k. é. k. hdm. ✕., 3. o. k. é. k. hdm. ✕., 3. o. k. é. k., b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k., b. j. e. é., 2. o. n. v.

Ezredek:

*Baintner Ernő***

Lt. r. lvg. hdm. ✕., 2. o. Vkr. hdm. ✕., 3. o. Vkr. hdm. ✕., 3. o. k. é. k. hdm. ✕., e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k., 2. o. n. v., b. k. é. é. p. sz., b. j. e. é., k. j. k.

*Brokés István***

3. o. Vkr. hdm. ✕., 3. o. k. é. k. hdm., b. k. é. é. p. sz., k. cs. k., b. j. e. é., k. j. k., 2. o. n. v., hf. 1916. VII. 6.

*Koós Miklós***

b. k. é. é. p. sz., k. sz. j. 3., b. j. e. é., k. j. k., cs. és kir. kam.

Ujfalussy István

3. o. k. é. k. kdm. ✕., b. j. e. é., k. j. k.

*Zimmer Alajos***

3. o. Vkr. hdm. ✕., b. k. é. é. p. sz., b. j. e. é., k. j. k., 1912–13. e. k.

Alezredek:

Farkas Géza

b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k.

*Ghyezy Géza***

3. o. k. é. k. hdm. ✕., e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész., k. cs. k., b. j. e. é., k. j. k.

Hüttner József

3. o. Vkr. hdm. ✕., 3. o. k. é. k., b. k. é. é. kész., b. j. e. é., k. j. k.

*Makay Gyula***

3. o. Vkr. hdm. ✕., 3. o. k. é. k. hdm. ✕., 3. o. k. é. k., b. k. é. é. kész., k. cs. k., b. j. e. é., k. j. k.

*Puska József***

3. o. k. é. k. hdm. ✕., b. k. é. é. kész., b. k. é. é. p. sz., b. j. e. é., k. j. k.

Őrnagyok:

Báró Amelin Guidó

b. j. e. é., k. j. k.

*Filótás Ferenc***

3. o. k. é. k. hdm. ✕., k. cs. k., b. j. e. é., k. j. k.

*Ghyezy Béla***

3. o. Vkr. hdm. ✕., 3. o. k. é. k. hdm. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., b. j. e. é., k. j. k.

*Hajnyi Arthur***

3. o. k. é. k. hdm. ✕., e. k. é. é. kész., b. k. é. é. kész., b. j. e. é., k. j. k.

*Horváth Mihály***

3. o. k. é. k. hdm., b. k. é. é. kész. ✕., b. j. e. é., k. j. k., hf., 1916. VII. 6.

Körmendy-Ékes Károly

b. k. é. é. kész. ✕., b. j. e. é., k. j. k.

* Azoknak a tiszteknek kitüntetéseit, akik adataikat az ezred emlékbizottságának nem küldték be, az 1918. évig megjelent Honvédségi Névkönyvekből irtuk ki.

<i>Péchy Sándor</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. cs. k., b. j. e. é., k. j. k.
<i>Polgár Sándor</i>	e. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. cs. k., b. k. é. é. p. sz., b. j. e. é., k. j. k.
<i>Reök István</i>	3. o. Vkr. hdm. ✘., 3. o. k. é. k. hdm. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. cs. k., b. k. é. é. p. sz., b. j. e. é., k. j. k.
<i>Szmrecsányi Adorján**</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✘*, 3. o. k. é. k. hdm. ✘., e. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. p. sz., b. j. e. é., k. j. k., hh. 1918. VI. 16.
<i>Ujfalussy Gábor**</i>	3. o. Vkr. hdm. ✘., 3. o. k. é. k. hdm. ✘., e. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. p. sz., k. cs. k., k. j. e. é., k. j. k., 1912–13. e. k., cs. kir. kam.
<i>Várady Dániel</i>	k. é. k., b. j. e. é., k. j. k., hh. 1914. X. 31.

Századosok :

<i>Báró Apor Ferenc</i>	3. o. Vkr. hdm. ✘., 3. o. k. é. k. hdm. ✘*, 3. o. k. é. k. hdm., e. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. j. k.
<i>Baintner István</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✘., e. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. cs. k.
<i>Bakos Zoltán</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., s. é., k. j. k. (utólag e. k. é. é.)
<i>Baros Imre</i>	
<i>Bárczay Ferenc</i>	b. k. é. é. kész. ✘., b. j. e. é. k. j. k.
<i>Bay Gábor</i>	(cim és jelleg) k. j. k.
<i>Borbély-Maczkó Emil</i>	3. o. Vkr. hdm. ✘*, 3. o. Vkr. hdm. ✘., 3. o. k. é. k. hdm. ✘., e. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. cs. k., k. j. k.
<i>Böszörményi Árpád</i>	3. o. Vkr. hdm. ✘., 3. o. k. é. k. hdm. ✘., e. k. é. é. kész. ✘*, e. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. cs. k., s. é., k. j. k., 1012–13. e. k., 2. o. n. v., hf. 1916. VII. 6.
<i>Déry Zoltán</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✘., e. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. j. k., 2. o. n. v., hf. 1916. VII. 6.
<i>Diószeghy Aladár</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. cs. k., k. j. k., 1912–13. e. k.
<i>Elekes Antal</i>	b. j. e. é., k. j. k., hh. 1915. az 5. lovashadosztálynál.
<i>Fischer Gusztáv</i>	e. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. j. k., hf. 1916. VII. 6.
<i>Gróf Forgách Antal</i>	e. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. j. k.
<i>Fördös Géza</i>	3. o. Vkr. lvg., hdm. ✘., 3. o. k. é. k. hdm. ✘., e. k. é. é. kész. ✘*, e. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. cs. k., k. j. k.
<i>Füzesséry Sándor</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. cs. k., k. j. k., hf. 1916. VII. 6.
<i>Gaál Ödön</i>	e. k. é. é. kész. ✘., e. k. é. é. kész. ✘*, b. k. é. é. kész. ✘., k. cs. k., b. j. e. é.
<i>Dr. Görgey László</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✘., e. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. cs. k.
<i>Görgey Miklós</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. p. sz., k. cs. k., s. é., k. j. k., hf. 1916. VII. 6.
<i>Hanusovszky István</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✘., e. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. cs. k., s. é.
<i>Havassy Lajos</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✘., e. k. é. é. kész. ✘*, e. k. é. é. kész. ✘., b. k. é. é. kész. ✘., k. j. k., hf. 1916. VII. 6.

- Dr. Hedry Sándor* 3. o. k. é. k. hdm. ✘, e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., s. é., k. j. k., 1912—1913. e. k., 2. o. n. v.
e. k. é. é. kész. ✘, k. j. k.
- Hüttner Brunó* e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. j. k., hh. 1918. VI. 16.
- Jekelfalussy Pál* 3. o. Vkr. hdm. ✘, 3. o. k. é. k. hdm. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., b. j. e. é., k. j. k., 1912—1913. e. k.
- Jeszenszky József* b. k. é. é. kész. ✘, k. j. k.
- Karácson Pál* e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. j. k.
- Kende Pál* 3. o. k. é. k. hdm. ✘, e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., b. k. é. é. p. sz., b. j. e. é., k. j. k., 2. o. n. v., hf., 1916. VII. 6
- Késmárky Béla* 3. o. k. é. k. hdm. ✘, e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. j. k.
- Komáromy László* 3. o. k. é. k. hdm. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., b. j. e. é. k. j. k., 1912—1913. e. k., hf. 1916. VII. 6.
- Kovács László* 3. o. k. é. k. hdm. ✘, e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., k. j. k.
- Kund István* Ltr. lvg. hdm. ✘, 3. o. Vkr. hdm. ✘, 3. o. k. é. k. hdm. ✘, e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., k. j. k.
- Marsó László*** 3. o. k. é. k. hdm. ✘, e. k. é. é. kész. ✘, e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., 1912—13. e. k.
- Márton Ernő* 3. o. Vkr. lvg. hdm. ✘, 3. o. k. é. k. hdm., b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., k. j. k.
- Pálffy Gábor* 3. o. Vkr. lvg. hdm., 3. o. k. é. k. hdm., b. k. é. é. kész. 1912—13. e. k.
- Palesco Jenő* 3. o. k. é. k. hdm. ✘, e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., 1912—1913. e. k.
- Panos Aurél* 3. o. k. é. k. hdm. ✘, e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., 1912—1913. e. k.
- Péczely László* 3. o. k. é. k. hdm. ✘, e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., 1912—1913. e. k.
- Pekáry István* 3. o. k. é. k. hdm. ✘, k. cs. k., s. é., b. j. e. é., k. j. k. hf. 1916. VII. 6.
- Dr. Radák Henrik* 3. o. k. é. k. hdm., b. k. é. é. kész., b. k. é. é. p. sz., b. j. e. é., k. j. k., 1912—12. e. k., hf. 1916. VII. 6.
- Serédy Géza* 3. o. k. é. k. hdm., b. k. é. é. kész., k. cs. k., k. j. k., 1912—1913. e. k.
- Schmidt Frigyes* k. j. k.
- Szabó József* b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., k. j. k., hf. 1915. III. 22.
- Szabó Lajos* e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘.
- Szmrecsányi Pál* 3. o. k. é. k. hdm. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., b. j. e. é., k. j. k.
- Takácsy Gyula* k. j. k.
- Vargyas Andor* b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., k. j. k., hf. 1915. III. 22.
- Vitéz Árpád* e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘.
- Főhadnagyok :**
- Baintner László* b. k. é. é. kész. ✘.
- Beöthy-Zsigmond László* 3. o. k. é. k. hdm. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k.
- Báró Blomberg Gyula* e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, k. cs. k., k. j. k.
- Boér Vilmos* e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, I. o. e. v. é., b. v. é., k. cs. k.
- Bujanovics Albert* 3. o. k. é. k. hdm. ✘, e. k. é. é. kész. ✘, b. k. é. é. kész. ✘, I. o. e. v. é., 2. o. e. v. é., a. s. v., hh. 1918. III. 17.

- Dány Imre* 3. o. k. é. k. hdm. ✕., 1. o. e. v. é., k. cs. k.
- Darvas Pál* 3. o. k. é. k. hdm. ✕., e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕.,
hf. 1916. VII. 6.
- Báró Duka György*
- Cseley Andor* e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k.
- Cseley Márton*
- Farkas Gyula* b. k. é. é. kész. ✕.
- Farkas Zoltán* T. a. v. é., 3. o. k. é. k. hdm. ✕., e. k. é. é. kész. ✕., b. k.
é. é. kész. ✕., 1. o. e. v. é., 2. o. e. v. é., k. cs. k., a. s. v.
- Fluck László* 3. o. k. é. k. hdm., e. k. é. é. kész., b. k. é. é. kész., k. j. k.,
1912—13. e. k.
- Füzesséry Jenő* b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k., hf. 1916. VII. 6.
- Gárdonyi Andor* e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕.
- Dr. Gergelyffy András J.* b. k. é. é. kész. ✕., s. é., k. cs. k.
- Báró Ghillány László* b. k. é. é. kész. ✕.
- Hampel Gyula* b. k. é. é. kész.
- Dr. Hajnik Miklós* e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k., k. j. k.
- Helmbacher Miklós*
- Herceg Imre* 3. o. k. é. k. hdm. ✕., e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕.,
k. cs. k., 1912—1913. e. k.
- Hisnyai-Heinzelmann B.* e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. j. k.
- Horváth Lajos* b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k., s. é.
- Báró Kaas Ede* 3. o. k. é. k. hdm., b. k. é. é. kész.
- Kelemen Zoltán* k. j. k., 1912—1913. e. k.
- Báró Kende György* e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k.
- Dr. Kiszely Pál* b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k.
- Krisztinkovics Béla* e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k.
- Koller Gáspár* b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k.
- Kommer Gyula* b. k. é. é. kész. ✕., 2. o. e. v. é., k. cs. k., hf. 1916. VII. 6.
- Korbuly Domokos* b. k. é. é. kész. ✕., s. é.
- Dr. Korniss Ferenc*
- Kovács Ödön* b. k. é. é. kész. ✕.
- Lestyán Ödön*
- Lichtmann Imre* e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕.
- Makay István* 3. o. k. é. k. hdm. ✕., e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕.,
hf. 1916. VII. 6.
- Máriássy László* 3. o. k. é. k. hdm. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k., s. é., 2. o.
n. v., hf. 1916. VII. 6.
- Molnár Imre*
- Montskó István* e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., 1. o. e. v. é., b. v. é.,
hh. 1918. XII. 5.
- Muzsik István* b. k. é. é. kész.
- Dr. Németh Béla* b. k. é. é. kész. ✕.
- Pataky Gyula* e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., 1. o. e. v. é., k. cs. k.,
s. é.
- Patay Samu* 3. o. k. é. k. hdm. ✕., e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕.

<i>Péchy Imre</i>	e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész.
<i>Perényi Ede</i>	b. k. é. é. kész. ✕.
<i>Dr. Pálissy Nándor</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✕., b. j. e. é.
<i>Pika Miklós</i>	hh. 1914.
<i>Platthy Mihály</i>	e. k. é. é. kész., b. k. é. é. kész., a. v. é., 1. o. e. v. é., hf. 1916. VII. 6.
<i>Putti Géza</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k., s. é.
<i>Rabong Frigyes</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✕., 1912—13. e. k.
<i>Dr. Reményik István</i>	
<i>Rombauer Tibor</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✕.
<i>Sándor Gerő</i>	e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k.
<i>Sárközy István</i>	e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕.
<i>Dr. Sarvay Elek</i>	b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k., s. é., hf. 1915. IX. 2.
<i>Saxinger Géza</i>	b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k.
<i>Schmitt Pál</i>	e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. j. k., hf. 1915. VI. 24.
<i>Dr. Semsey József</i>	b. k. é. é. kész. ✕., k. j. k., cs. kir. kam.
<i>Serly Károly</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✕., e. k. é. é. kész. *, e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k., s. é., hf. 1916. VII. 6.
<i>Somló István</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✕*, 3. o. k. é. k. hdm. ✕., e. k. é. é. kész. ✕*, e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k.
<i>Steller László</i>	b. k. é. é. kész. ✕.
<i>Szabadhegyi Sándor</i>	
<i>Szabó Ferenc</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✕., e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k.
<i>Szabó Iván</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✕., e. k. é. é. kész., b. k. é. é. kész., hf. 1916. VII. 6.
<i>Szalánczy Ferenc</i>	
<i>Szinnyei-Merse Bódog</i>	k. j. k.
<i>Szentiványi Ferenc</i>	
<i>Szombathy József</i>	b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k., k. j. k., hf. 1916. VII. 6.
<i>Dr. Sztranyavszky S.</i>	b. k. é. é. kész. ✕.
<i>Terényi László</i>	b. k. é. é. kész. ✕.
<i>Weiner Emil</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✕., e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕.
<i>Dr. Wiczmány Jenő</i>	2. o. e. v. é.
<i>Winkler Bertalan</i>	b. k. é. é. kész. ✕., k. j. k.

Hadnagyok :

<i>Gróf Andrássy Manó</i>	2. o. e. v. é., cs. és. kir. kam.
<i>Badzey István</i>	k. cs. k.
<i>Bathó Szilveszter</i>	b. k. é. é. kész. ✕., 1. o. e. v. é., 2. o. e. v. é., hh. 1916. IX. 21.
<i>Barakovich László</i>	3. o. k. é. k. hdm. ✕., b. k. é. é. kész., b. v. é., k. cs. k.
<i>Dr. Bárczay Gábor</i>	
<i>Dr. Básthly Zoltán</i>	b. v. é., k. cs. k.
<i>Barthos Tamás</i>	b. k. é. é. kész. ✕., 2. o. e. v. é.
<i>Benkő István</i>	

- Bernáth László* b. k. é. é. kész. ✕., 1. o. e. v. é., k. cs. k., hh. 1917. VIII. 30.
Bezerédj Ferenc
Bibó Dénes a. v. é., 1. o. e. v., a. s. v.
Biró József
Bizony Miklós
Borhy István e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., 2. o. e. v. é., k. cs. k.,
 2. o. n. v. k.
- Dr. Boros Lajos*
Cseley János 2. o. e. v. é., b. v. é.
Dr. Csernáth József e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., 1. o. e. v. é., 2. o. e.
 v. é., b. v. é., s. é., k. cs. k.
- Cséry Miklós* 1. o. e. v. é., 2. o. e. v. é., s. é., k. cs. k.
Dr. Czebe Ferenc
Czóbel István 1. o. e. v. é., 2. o. e. v. é., hh. 1916. VII. 6.
Dezső Zoltán b. k. é. é. kész. ✕., 2. o. e. v. é.
Dinner Béla 2. o. e. v. é.
Dosztál József b. k. é. é. kész., 1. o. e. v. é., b. v. é., hf. 1916. VII. 6.
Ehn Ferenc b. k. é. é. kész., s. é., k. cs. k.
Fráter István e. k. é. é. kész. ✕.
- Gaszner Pál*
Gergelyffy József b. k. é. é. kész. ✕., s. é., k. cs. k.
Báró Ghillány Sándor b. k. é. é. kész. ✕., b. v. é.
Giorgetta Aladár 2. o. e. v. é., k. cs. k.
Görgey Béla b. k. é. é. kész., b. v. é., hf. 1916. VII. 6., hh. 1918. XII. 5.
Görgey Konstantin 3. o. k. é. k. hdm. ✕., hh. 1918. XII. 5.
Hajnik Pál b. k. é. é. kész. ✕., hh. 1918. VI. 19.
Dr. Hazay Árpád k. cs. k., s. é.
Dr. Heller Pál b. k. é. é. kész. ✕., 2. o. e. v. é.
- Holl Egon*
Homa Gyula
Horváth József 2. o. e. v. é., k. cs. k.
Ibrányi György
Ivánka László hh. 1914. VIII. 31.
Jankovich Miklós b. v. é.
- Kerekes Barnabás*
Koller József
Koller Jenő
Koller Pál 1. o. e. v. é., b. v. é., b. v. é., k. cs. k.
Szászy-Kovács Ernő b. k. é. é. kész., hf. 1916. VII. 6.
Krancsik Ferenc
Legeza László e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., 2. o. e. v. é., k. cs. k.
Lévay István 2. o. e. v. é.
Linner Jenő F. J. r. lvg. kész., b. v. é., k. cs. k., P. j. k.
Lisznay Pál e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k.

<i>Gróf Mayláth József</i>	1. o. e. v. é.
<i>Mann Dénes Imre</i>	1. o. e. v. é., k. cs. k. (utólag T. a. v. é.)
<i>Meliorisz Kálmán</i>	b. k. é. é. kész. ✕.
<i>Molesan Kálmán</i>	b. k. é. é. kész. ✕.
<i>Nádpataki Elemér</i>	
<i>Nagy Géza</i>	b. k. é. é. kész.
<i>id. Patay Sámuel</i>	
<i>Pehány István</i>	
<i>Petravich Gyula</i>	2. o. e. v. é.
<i>Pilissy Bélu</i>	
<i>Platthy Miklós</i>	b. k. é. é. kész., 2. o. e. v. é., b. v. é., hf. 1916. VII. 6.
<i>Rakottay Gyula</i>	
<i>Sárkány Gyula</i>	b. v. é., k. cs. k.
<i>Scholtz Ernő</i>	2. o. e. v. é.
<i>Schustler István</i>	e. k. é. é. kész. ✕. *, e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k.
<i>Gróf Serényi István</i>	2. o. e. v. é.
<i>Gróf Serényi Ödön</i>	
<i>Szakolyi András</i>	
<i>Szalay László</i>	1. o. e. v. é., k. cs. k., (utólag 3. o. k. é. k.) hf. 1916. VII. 6.
<i>Szalay Pál</i>	b. k. é. é. kész.
<i>Szent-Ivány Károly</i>	b. k. é. é. kész.
<i>Szentléleky Jenő</i>	b. k. é. é. kész. ✕., k. cs. k.
<i>Dr. Szentléleky Sándor</i>	
<i>Szilágyi Imre</i>	2. o. e. v. é., k. cs. k., s. é., V. k. d. é.
<i>Dr. Szinay Pál</i>	b. k. é. é. kész. ✕.
<i>Szontágh Zoltán</i>	1. o. e. v. é.
<i>Tallián Andor</i>	b. k. é. é. kész. ✕., 1. o. e. v. é., 2. o. e. v. é.
<i>Tóth József</i>	hh. 1914. VIII. 31.
<i>Ucsnay Pál</i>	k. cs. k.
<i>Vajay Károly</i>	b. k. é. é. kész. ✕.
<i>Báró Vay Miklós</i>	
<i>Voczasek Lajos</i>	e. k. é. é. kész. ✕., b. k. é. é. kész. ✕., 2. o. e. v. é.
<i>báró Waisz Jenő</i>	1. o. e. v. é., 2. o. e. v. é., k. cs. k.
<i>Zábráczy József</i>	
<i>Gróf Zichy János</i>	
<i>Gróf Zichy Manó</i>	
<i>Zoltán Miklós</i>	b. k. é. é. kész., 1. o. e. v. é., hf. 1916. VII. 6.

Zászlósok stb.:

<i>Bleuer Miklós</i>	
<i>Bolváry Andor</i>	hf. 1916. VII. 6.
<i>Daday</i>	hh. 1914. VIII. 15.

<i>Elek Endre</i>	k. cs. k., hf. 1916. VII. 6.
<i>Grünfeld Pál</i>	
<i>Heckinger</i>	et. 1916. IX. 1.
<i>ifj. Hegedüs Pál</i>	1. o. e. v. é., hf. 1916. VII. 6.
<i>Hegyessy István</i>	hf. 1916. VII. 6.
<i>Ivánka László</i>	hh. 1914. VIII. 31.
<i>Korláth Kálmán</i>	
<i>Lehóczky Tódor Géza</i>	2. o. e. v. é.
<i>Matavovszky Sándor</i>	hh. 1917. VIII. 10.
<i>Paulheim Elek</i>	1. o. e. v. é., k. cs. k., s. é.
<i>Ragályi Ferenc</i>	2. o. e. v. é., hf. 1916. VII. 6.
<i>Ragályi Gyula</i>	hf. 1916. VII. 6.
<i>Ráróssy Gyula</i>	
<i>Rozmann Andor</i>	hf. 1916. VII. 6.
<i>Báró Schell Pál</i>	
<i>Báró Schell Péter</i>	
<i>Schleiminger László</i>	
<i>Scholcz Béla</i>	hf. 1916. VII. 6.
<i>Szakolyi Zoltán</i>	k. cs. k.
<i>Székrenyessy Károly</i>	hf. 1916. VII. 6.
<i>Szebenyi Artur</i>	1. o. e. v. é., b. v. é., k. cs. k.
<i>Szolicsányi Károly</i>	1. o. e. v. é.
<i>Tóbel Ágoston</i>	1. o. e. v. é., 2. o. e. v. é., hf. 1916. VII. 6.
<i>Gróf Vay László</i>	1. o. e. v. é., k. cs. k., hf. 1916. VII. 6.
<i>Gróf Zichy Ede</i>	hf. 1916. VII. 6.
<i>Zsoldos Imre</i>	

Gazdászati tisztek :

Százados gt.

<i>Molnár Antal</i>	b. k. é. é. kész. ✕.
<i>Perényi Alajos</i>	k. j. k.

Főhadnagy gt.

<i>Bohus Tivadar</i>	e. k. é. é. kész.
<i>Bosnyák Imre</i>	
<i>Czeglédy Gyula</i>	
<i>Szabó Kálmán</i>	k. j. k.
<i>Varsányi-Varga Dezső</i>	k. a. é. k. vész.

Hadnagy gt.

Szlavkovszky

Gazdászati tiszthelyettes :

Révész Sándor

Orvosok :**Törzsorvosok :**

Dr. Berend Miklós
Dr. Omaszta Sándor b. j. e. é., k. j. k.

Ezredorvosok :

Dr. Kovács István Gy. k. j. k.
Dr. Szabó Sándor
Dr. Tieser József k. a. é. k. vész., k. j. k., 1912—13. e. k.
Dr. Wittmann

Főorvosok :

Dr. Balogh Imre b. k. é. é. kész., k. a. é. k. vész., hh. 1918. VI. 16.
Dr. Csajkás Balázs
Dr. Fazekas Gyula b. k. é. é. kész. xx.
Dr. Nemes József
Dr. Otter János
Dr. Szabó Sándor
Dr. Szendery István b. k. é. é. kész.
Dr. Zipszer Hugó

Segédorvosok :

Dr. Barna Andor b. v. é., hh. 1918. VI. 16.
Dr. Danzig Pál
Dr. Fülöp Tibor hf. 1916. VII. 6.
Dr. Grósz Dezső
Dr. Koós Aurél
Dr. Mladin
Dr. Reismann László
Dr. Schmolzer György

Állatorvosok :**Főállatorvosok :**

Gergely Bertalan k. a. é. k. vész., 2. o. t. k. sz. j., b. j. e. é., k. j. k.
Herkner Péter k. a. é. k. vész., b. j. e. é., k. j. k.

Állatorvosok :

Brém Ágoston
Dukesz Géza k. é. k. (vész.)
Epstein Géza k. a. é. k. vész. xx.
Kaszás Ferenc
Strausz Árpád k. j. k.

Alállatorvosok :

Balla Emil
Náray András Jenő a. é. k. vész.

Állategészségügyi zászlósok :
(hadapródok)

Stolcz János
Szakál Gyula

A vázlatokon előforduló rövidítések és jelek magyarázata.

Á	=	ágyús	karb.	=	karabély
alez.	=	alezredes	kül.	=	különítmény
altb.	=	altábornagy	lov.	=	lovas, — itott
árk.	=	árkász	löv.	=	lövész
csap.	=	csapat	Lst.	=	Landsturm
csop.	=	csoport	Lw.	=	Landwehr
dd., ddr.	=	dandár	og.	=	osztag
e., ezr.	=	ezred	oszt.	=	osztály
ezds.	=	ezredes	örgy.	=	őrnagy
fhdgy.	=	főhadnagy	pk.	=	parancsnok
fgyv.	=	fégyver	pság.	=	parancsnokság
gp.	=	géppuska	szak.	=	szakasz
gy., gyal.	=	gyalog, — sági	szd.	=	század
h., honv.	=	honvéd, — ségi	szds.	=	százados
hdgy.	=	hadnagy	tbk.	=	tábornok
hds.	=	hadsereg	tart.	=	tartalék
hdt.	=	hadtest	tü.	=	tüzér, — ségi
ho.	=	hadosztály	zlj.	=	zászlóalj
hu.	=	huszár			

		gyalog, lovas hadosztályparancsnokság
		" " dandárparancsnokság
		" " ezredparancsnokság
		" " zászlóalj-, osztályparancsnokság
		" " századparancsnokság
		" " üteg
		tarack
		gyalogsági, lovassági géppuska

**HARCTÉRI FELVÉTELEK
ÉS
ARCKÉPCSARNOK**

A felderítő járőr elindult.

Wisowai állás 1915-ben.

Géppuskafedezék Smerekowicen.

Egy jól felállított géppuska hatása Wisowán, 1914-ben.

Oroszrajvonal az ezred állása előtt a Kárpátokban, 1917. tavaszán.

Védőpáncél.

Géppuskásszázad-parancsnokság „Batca“-n.

Átkelés a Búgon Dorohusk mellett, 1915. VIII. 10-én.

Husvétii barátkozás, 1916-ban Galuzsiánál.

Támadás megbeszélése Gura Haffin (1916. VIII.)
(Hegedűs ezredes és Haffnyl százados a közepén.)

Stermninai ütközet után.

Az orosz fegyverszünet után a Stermninán.

„Batca“-n Putti Géza a géppuskánál.

Kaverna „Batca“-n.

Géppuskás-századparancsnokság „Batca“-n.

ludulás az olasz frontra.

Montello látképe.

Repülő elhárítás.

Szmrecsányi őrnagy, Jekelfalussy százados és Dr. Barna segédorvos sírja
a barbisanói parkban, 1918. VI. 20-án.

Figyelő állás.

József kir. herceg látogatásai 1917. júliusban
 az ezredparancsnokságnál báró Apor Ferenc szdos. századánál.

Károly király kitünteti a legénységet.

Hegedűs Pál

Brokés István

Baintner Ernő

Dr. Sztranyavszky Sándor

vitéz Borbély-Maczky Emil

farkasfalvi Farkas Géza

Dr. vitéz Görgey László

id. Patay Sámuel

Gróf Vay László

Várady Dániel
hh. halt 1914. X. 31.

Horváth Mihály

Dr. Berend Miklós

vitéz Ghyczy Béla

Dr. Ómaszta Sándor

Filótás Ferenc

Reök István

Szmrecsányi Adorján
hh. halt 1918. VI. 16.

Késmárky Béla

Serédy Géza

vitész Görgey Miklós

Vitéz Árpád

Szabó Lajos

Marsó László

Bakos Zoltán

Déry Zoltán

Szmrecsányi Pál

Gróf Zichy Emánuel

Havassy Lajos

Schmitt Pál

vitéz Márton Ernő

Füzesséry Sándor

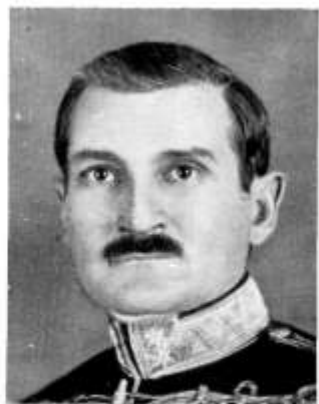
vitéz Máriássy László

Böszörményi Árpád

Szombathy József

vitéz Péczely László

Serly Károly

vitéz farkasfalvi Farkas Z.

Füzesséry Jenő

vitéz Makay István

Dr. Sarvay Elek

Dr. Bárczay Gábor

Dr. Barakovich Bács L.

Dr. Korbuly Domokos

Dr. Weiner Emil

Somló István

Dr. vitéz Csernáth József

Dr. Pilissy Nándor

Lestván Ödön

Cseley Márton

Horváth Lajos

Dr. Cseley Andor

Schustler István

Dr. Czebe Ferenc

Dr. Szentlélek János

vitéz Platty Mihály

Dr. Vajay Károly

Platty Miklós

Éhn Ferenc

Putti Géza

vitéz Báintner László

Bujanovics Albert
mint repülő hh. halt 1918. III. 17.

Hanusovszky István

Ivánka László
hh. halt 1914. VIII. 31.

vitéz Dr. Görgey Konstantín

Montskó István

vitéz Görgey Béla

Mindhárman hősihalált haltak a csehek bejövetelekor, 1918. XII. 5. Trencsénkutasnál.

ifj. Hegedűs Pál

Schleiminger László

(Saxinger) Ethey Géza

Szébenyi Artúr

Kovács László

Ragályi Ferenc

Badzey István

Kommer Gyula

Szászy Kovách Ernő

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
József főherceg Ő királyi Fensége előszava.....	IX.
Hegedűs Pál ny. áll. altábornagy úr Őnagyméltósága előszava.....	XI.
Bevezetés.....	XV.
I. Rész. Békeévek	3
I. Fejezet. Szervezés.....	3
II. „ Az ezred tisztjeinek névsora megalakulástól 1914-ig.....	7
III. „ A világháború kitörésének előzményei	37
IV. „ Mozgósítás. Felvonulás	38
II. Rész. Oroszország elleni hadjárat.....	45
I. Fejezet. Távfelderítés	45
A) „ Tűzkeresztség. Stojanowi lovasroham.....	45
B) „ A távfelderítés folytatása (Szkin és Bludow)	51
C) „ Az ezred vonatának harca Kamionka Strumilowán	54
II. „ A Lemberg körüli harcok.....	56
III. „ Visszavonulás a Kárpátokba és a Biala mögé	65
IV. „ Előnyomulás a Sanhoz. A San és a Visztula menti harcok és a visszavonulás.....	72
V. „ A krakói és az 1. lodzi csata	87
VI. „ A 2. lodzi- és limanowa-lapanowi csata	93
VII. „ A jaslói, vagy a karácsonyi kárpáti csata	107
VIII. „ A téli kárpáti csata és a téli mazuri csata (1915. január 23.— március 18-ig.).....	122
IX. „ A húsvéti kárpáti csata (1915. március 20-tól április 25-ig.)...	130
X. „ A gorlicei áttörés.....	136
XI. „ A przemysli, stryji, zydacnowi, 4. leMBERGI és a Gnila- Lipa menti csata (1915. május 12-től július 5-ig.).....	141
XII. „ A pripiatj mocsárvidékén.....	159
XIIIM. „ A Wietly, a Krimno és a Kuchocka Wola körüli harcok	167
XII/2?. „ A Galuzia körüli állásharc.....	183
XIII. „ A lucki csata.....	194
XIII/A.,, Az ezred fogságba esése	201
XIV. „ Újjászervezés	214

III. Rész.	A Románia elleni hadjárat	218
I. Fejezet.	A román hadüzenet, az ezred újjászervezésének folytatása és befejezése Erdélyben.....	218
II.	„ Bukovinában. Állásharc az Aranyos Bistrica mentén.....	239
III.	„ Előnyomulás a Stermninára	255
IV.	„ Állásharc Bukovinában.....	267
IV. Rész.	Az olasz harctéren.....	279
I. Fejezet.	A Piave menti 1. csata.....	279
II.	„ Az októberi olasz támadás. Visszatérés az országba	304
V. Rész.	A m. kir. kassai. 5. honvéd-huszárezred népfölkelő-osztályának háborús története.....	312
	A névjegyzékben előforduló rövidítések és jelek magyarázata.....	316
	Az ezred világháborús tisztikarának névjegyzéke, az ezredhez hosszabb ideig beosztottakkal együtt.....	317
	A vázlatokon előforduló rövidítések és jelek magyarázata.....	326
	Harctéri felvételek és arcképcsarnok.....	327
	Fényképfelvételek	műnyomó 1—6
	Arcképcsarnok.....	műnyomó 7—16